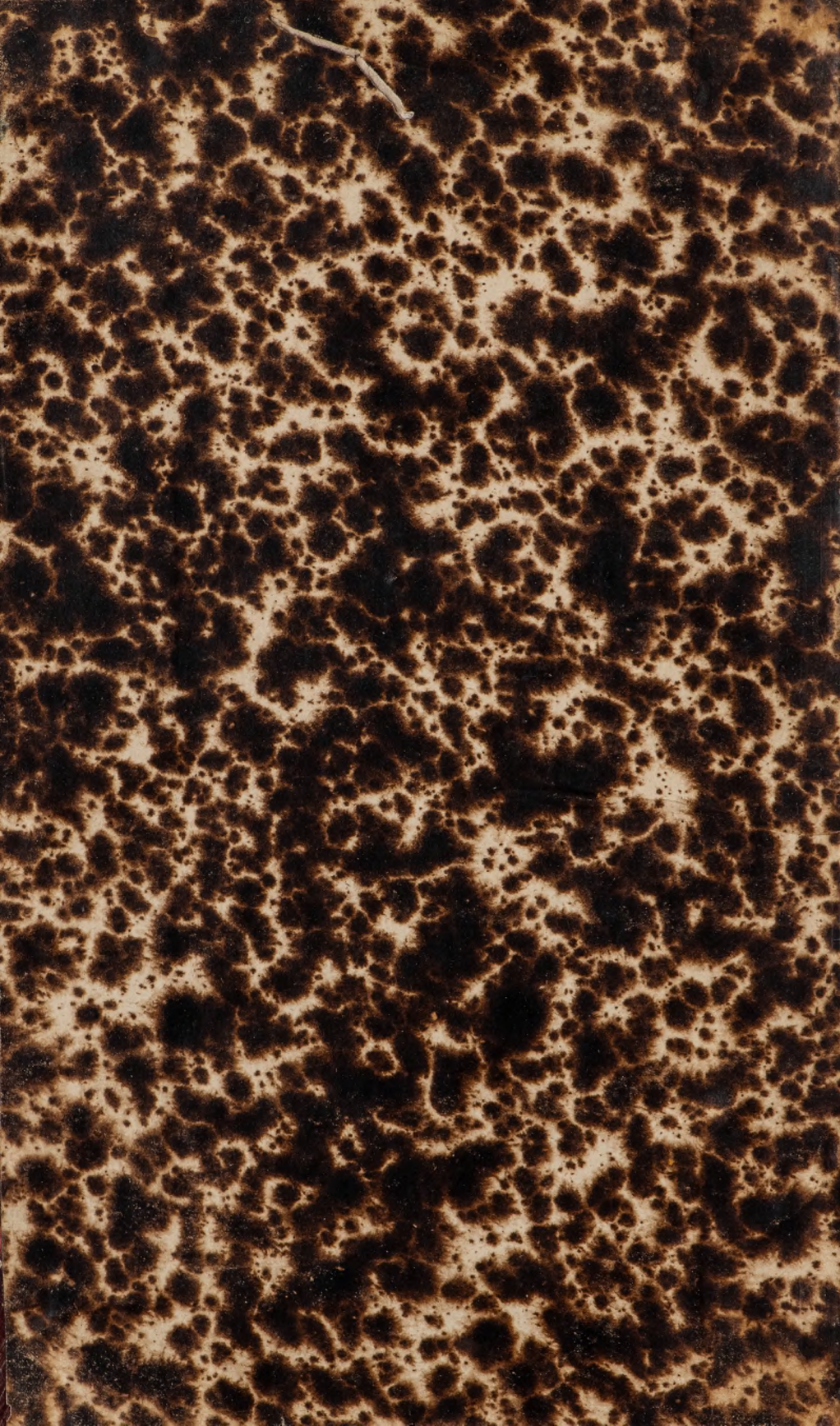
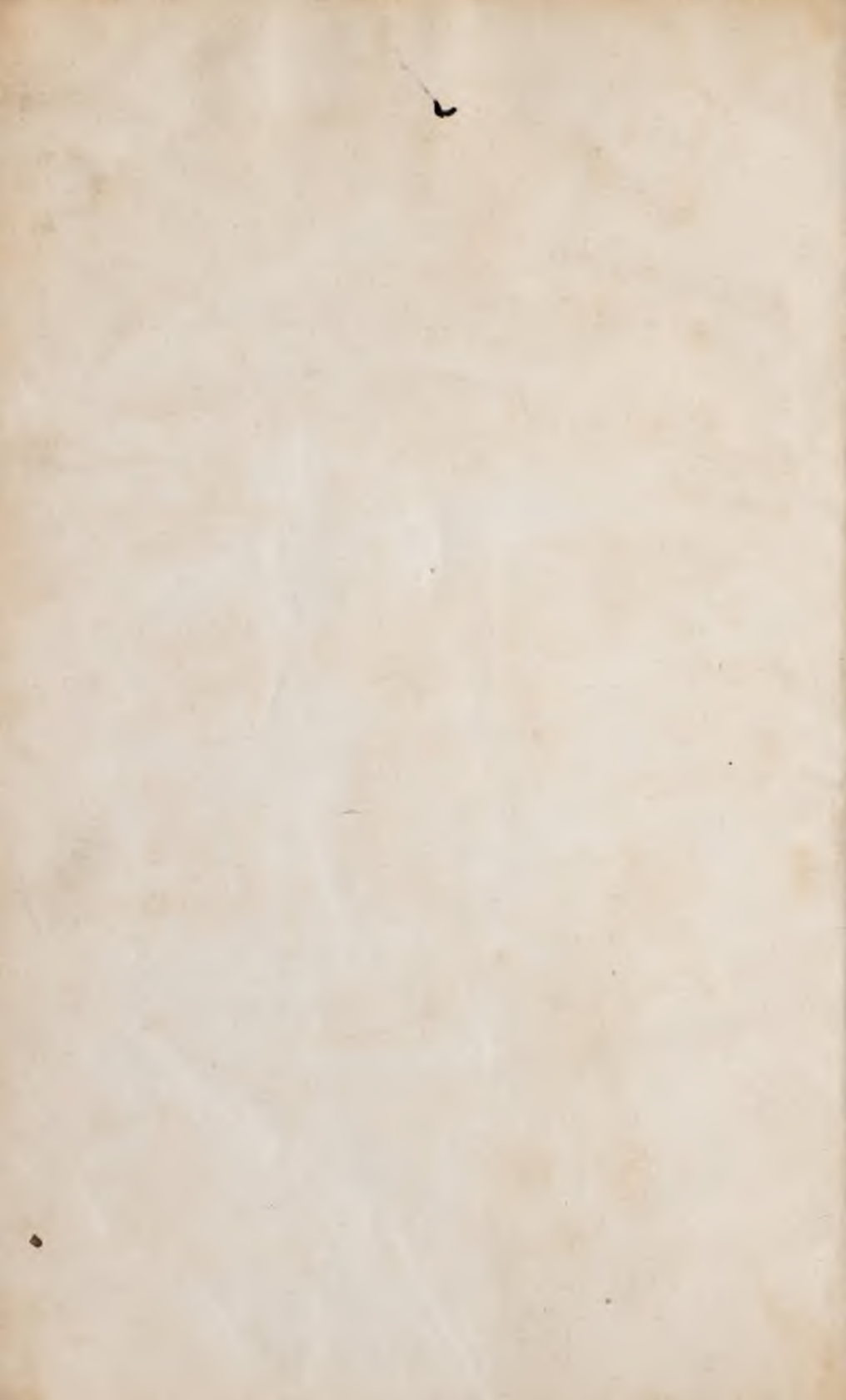


232







یمن - طکی



ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

ΤΟΥΤΟ ΜΕΝ ΕΒΕΛΛΗΝΙΣΘΕΝ,
ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΕΚ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ὑπὸ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐκείνοι—! δὶ αὖ σώφρονες ἦσαν καὶ
σοφῶρα ἐν τῇ τῆς πολιτείας ἡλικίᾳ μένον-
τες· οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο αὐ-
τοῖς τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν
αὐξεῖν ἐκαστος ᾤετο δεῖν.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.



ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Π. ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ Γ. ΣΤΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ,

1855.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΑΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Ως κλοπιμαίον θεωρείται πᾶν ἀντίτυ-
πον, ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή μου
ιδιόχειρος.

ΑΘΑΝ. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.



ΤΟΙΣ

ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΙΣ ΑΝΔΡΑΣΙ·

ΙΩΑΝΝΙΚΙΩ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ. ΙΩΝΙΑΗ.

ΚΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ. ΒΕΛΛΗΩ.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΕΡΓΙΟΥ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
RECEIVED JULY 1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου.	α'.
Πρὸς τοὺς ἀγοραστάς.	β'.
Ἀφιέρωσις.	γ'.
Πίναξ τῶν περιεχομένων.	δ'.
Πρόλογος.	ιδ'.
Εἰσαγωγή.	Σελίδες
Περὶ ὁρίσμ. καὶ πηγῶν τῆς ἑλλ. ἀρχαιολογίας	1
Ἑλλὰδος χωρογραφία.	
§ 1 Ὅρια καὶ διαιρέσεις τῆς χώρας.	2
§ 2 Φύσις τῆς χώρας καὶ ἐπιρροή.	3
Ἱστορικὴ ἔκποψις τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος.	
§ 3 Ἑλλήνων φύλη.	4
§ 4 Μεταναστάσεις τῶν φύλων.	5
§ 5 Πολιτεύμ. ἀνάπτυξ. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.	7
§ 6 Συνέχεια. Ἀριστοκρατία.	8
§ 7 Συνέχεια. Δημοκρατίας Ἀνάπτυξις. Στάσεις.	9
§ 8 Συνέχεια.	10
§ 9 Πτώσις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν.	11
§ 10 Γενικὸς τύπος τοῦ πολιτεύματος τῶν ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν πόλεων.	12
§ 11 Ἴωνικὰ καὶ Δωρικὰ πολιτεύματα. Ἰδίως Ἀθῆναι καὶ Σπάρτη.	12
§ 12 Δεσμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. Θρησκευτικοὶ δεσμοὶ δι' ἐορτῶν καὶ μαντείων.	14
§ 13 Δεσμοὶ μερικοὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀμφικτυονίαι, συνέδρια, συμμυαχίαι καὶ ἡγεμονία.	15
§ 14 Ἀποικίαι.	16
Ἡρώικη ἐποχή.	
§ 15 Σημασία τῆς ὀνομασίας ταύτης.	17
§ 16 Κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.	17
§ 17 Πολιτεία καὶ πολίτευμα καθόλου.	19
§ 18 Βασιλεὺς.	20
§ 19 Ἀριστοκρατία.	22
§ 20 Λαός.	22
§ 21 Δικαιοδοσία.	24
§ 22 Θρησκευτικὰ.	25
§ 23 Συνέχεια. Νχοί. Ἱερεῖς καὶ μάνταις. Μαντεῖα.	26

§ 24	Πολεμικά. Ὀπλισμός.	27
§ 25	Συνέχεια. Μάχη.	28
§ 26	Συνέχεια. Στρατόπεδον. Πολιορκία.	30
§ 27	Ναυτικά. Νῆες.	31
§ 28	Ἰδιωτικὸς βίος. Πόροι καὶ ἐπιτηδεύματα.	32
§ 29	Συνέχεια Τέχναι. Ἐμπόριον.	33
§ 30	Τὰ τοῦ οἴκου. Γάμος. Ἀνατροφή.	34
§ 31	Συνέχεια. Τροφάϊ, ἐνδύματα, οἰκοδομαὶ καὶ σκεύη τοῦ οἴκου.	35
§ 32	Συνέχεια. Ἐνδύματα.	37
§ 33	Συνέχεια. Οἴκοι.	38
§ 34	Συνέχεια. Ἐπιπλα.	39
§ 35	Περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων.	40

ΣΠΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Α'. α. Χωρογραφία.

§ 36	Περὶ τῆς χώρας.	43
§ 37	Περὶ τῆς πρωτεύουσας τῆς χώρας.	44
§ 38	Περὶ τῶν ἐπισχυμωτέρων πόλ. τῆς Λακωνικῆς	45

Β'. Ἱστορικὴ ἐποψίς.

§ 39	Ἀρχαία ἱστορία τῆς χώρας.	46
§ 40	Περὶ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας.	48
§ 41	Σπάρτης ἡγεμονία.	49
§ 42	Πτώσις Λακεδαιμόνος.	50
§ 43	Συνέχεια. Κατάλυσις τῆς πολιτείας.	51

Β'. Κάτοικοι Λακεδαιμόνος.

§ 44	α. Περὶ τῶν Σπαρτιατῶν.	54
§ 45	β'. Περὶ τῶν Λακεδαιμονίων.	55
§ 46	γ'. Περὶ τῶν Εἰλωτῶν.	56
§ 47	Ἐταίροι ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.	59
§ 48	Ἀναδασμός τῆς γῆς.	61
§ 49	Ἐπακολουθήματα τῆς ὀλιγοστεύσεως τῶν πο- λιτῶν καὶ τῆς ἀνισότητος τῆς οὐσίας.	63

Γ'. Ἀρχαὶ τῆς πολιτείας.

§ 50	Περὶ τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας.	64
§ 51	α. Περὶ τῆς Γερουσίας.	66
§ 52	β'. Περὶ τῆς ἐκκλησίας.	68

§ 53 γ.	Περὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν.	
	— 1. Βασιλεῖς.	70
§ 54 2.	Περὶ τῶν ἐφόρων.	74
§ 55 3.	Περὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων ἀρχόντων.	76
Δ'. Διοίξεις τῆς πολιτείας.		
Α'. Δικαστικά.		
§ 56	Περὶ τῆς δικαστικῆς δυνάμεως.	78
§ 57	Περὶ ποινῶν.	79
Β'. Θρησκευτικά.		
§ 58	Περὶ θεῶν.	81
§ 59	Περὶ τῶν ἐορτῶν.	82
Γ'. Πολεμικά.		
§ 60	Περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὀπλῶν αὐτοῦ.	85
§ 61	Περὶ τᾶς τάξεως καὶ διατάξεως τοῦ στρατοῦ.	87
§ 62	Περὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ.	88
§ 63	Περὶ τῶν εἰς τὰς στρατ. ταί μάχ. μηχανημάτων.	89
	Δ'. § 64 Ναυτικά.	92
Ε'. Οἰκονομικά.		
§ 65	Περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς πολιτείας.	94
§ 66	Περὶ τοῦ νομίσματος.	95
Ε'. Ἰδιωτικὸς βίος.		
§ 67	Γενικαὶ παρατηρήσεις.	97
§ 68	Περὶ γάμου.	98
§ 69	Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν.	
	— α. Βρεφικὴ ἡλικία.	102
§ 70	β. Παιδικὴ ἡλικία.	103
§ 71	γ. Ἐφηβικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία.	105
§ 72	Περὶ ἐρωτος παρὰ Λακεδαιμονίοις.	106
§ 73	Περὶ παιδικῶν ἀρχῶν.	108
§ 74	Περὶ τῆς πνευμ. παιδείας τῶν Σπαρτιατῶν.	109
§ 75	δ. Ἀνδρικὴ ἡλικία.	112
§ 76	Περὶ τῶν συστειτῶν.	114
§ 77	Περὶ συμποσίων.	116
§ 78	ε. Πρεσβυτικὴ ἡλικία.	118
§ 79	Περὶ τῆς τῶν παρθένων ἀγωγῆς.	120
§ 80	Περὶ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν.	122
§ 81	Περὶ ἐνδυμάτων.	123
§ 82	Περὶ εἰκίας καὶ ἐπίπλων.	125

§ 83	Περὶ τεχνῶν καὶ ἐμπορίας.	126
§ 84	Περὶ τῆς ταρῆς τῶν Λακωνῶν.	128
§ 85	Ἐπίλογος.	130
§ 86	Κατάλογος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.	131
§ 87	Περὶ τῶν περὶ Σπάρτης γραψάντων.	132
§ 88	Περὶ συγγενείας τῶν Ἰουδαίων καὶ Σπαρτιατῶν.	133

ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

§ 89	Χωρογραφία.	135
§ 90	Ἱστορικὴ ἔποψις.	137
§ 91	Πολίτευμα.	140
§ 92	Παιδεία καὶ βίος.	143
§ 93	Συνέχεια. γάμος. ἔως	145
§ 94	Συνέχεια. συσσίτια.	146
§ 95	Συνέχεια. ἐπιτηδεύματα κ. τ. λ.	148
§ 96	Θρησκευτικὰ.	151

ἈΘΗΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Χωρογραφία.

§ 97	Χώρα.	155
§ 98	Πρωτεύουσα τῆς χώρας	156
	Ἱστορικὴ ἔποψις.	
§ 99	Ἀρχαία ἱστορ. τῆς χώρας. Βασιλ. Ἀριστοκρατία.	160
§ 100	Συνέχεια.	162
§ 101	Δράκοντος νομοθεσία.	164
§ 102	Στήριξις τοῦ πολιτεύματος διὰ Σόλωνος	165
§ 103	Ἐπίδοσις τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ.	166
§ 104	Διαφθορά τῆς πολιτείας.	167
§ 105	Συνέχεια.	168

Κάτοικοι τῆς πολιτείας καὶ διαίρεσις αὐτῶν.

§ 106	Διαίρεσις. Πολῖται τέλειοι.	169
§ 108	Δημοποίητοι πολῖται.	171
§ 109	Δούλοι.	172
§ 110	Διαίρεσις τοῦ λαοῦ καὶ κοινὰ σχέσεις τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους. Φυλαὶ καὶ δῆμοι.	174
§ 111	Διοίκασις τῶν μεγχλειτέρων καὶ μικροτέρων τούτων κοινοτήτων.	175

§ 112 Φατρίαι καὶ γένη.	176
§ 113 Τριττύες καὶ Ναυκραρία.	177

Στοιχεῖα τῆς πολιτείας.

Α'. Ἐκκλησία.

§ 114 Ἀριθμός, τόπος καὶ τρόπος τῆς συναθροίσεως τῆς ἐκκλησίας.	178
§ 115 Τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν.	179
§ 116 Συνέχεια.	180
§ 117 Ἔργα τῆς ἐκκλησίας.	181
§ 118 Συνέχεια. Νομοθετικὴ δύναμις.	182
§ 119 Συνέχεια. Ἀρχῶν ἐκλογαὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἀρχαιρεσίαι).	183
§ 120 Συνέχεια. Δικαστικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας.	184
§ 121 Συνέχεια. ὁστρακισμός.	185

Β'. Βουλὴ.

§ 122 Βουλευτικὰ προσόντα. προνόμια.	186
§ 123 Ἔργα τῆς βουλῆς.	187
§ 124 Τύπος τῆς βουλευτικῆς συνεδριάσεως.	188

Γ'. Ἀρχαί.

§ 125 Διάφοροι τάξεις δημοσίων ὑπαλλήλων.	189
§ 126 Δοκιμασία.	190
§ 127 Εὐθύνη.	191
§ 128 Ὄρις καὶ περιορισμοὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀρχῶν.	193
§ 129 Αἱ κατὰ μέρος ἀρχαί, Ἀρχαντες.	193
§ 130 Διάφοροι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι.	195
§ 131 Ἄλλοι ἐπίτροποι καὶ ἐπιμεληταὶ διαφόρων ἐκτάκτων ἐντολῶν.	196
§ 132 Ἰπηρεῖται.	196

Διοικήσεις τῆς πόλεως.

Α'. Τὸ δίκαιον.

§ 133 Αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἀττικῆς δικαίου. πληγὰ αὐτοῦ.	197
---	-----

Ἰδιωτικὸν δίκαιον.

§ 134 Γάμος.	198
§ 135 Πατρικὴ ἐξουσία. υἱοθεσία, ἐπιτροπεία.	199
§ 136 Κληρονομικὸν καὶ διαθετικὸν δίκαιον.	200
§ 137 Συνλλαγματικὸν καὶ πραγματικὸν δίκαιον.	201

Δικασταὶ καὶ δικαστήρια.	
§ 138	Ἱστορίαι τῶν δικαστηρίων. 202
§ 139	Ἡλιασταί. 203
§ 140	Δικιτηταί. οἱ τεσσαράκοντα. 205
§ 141	Ἄρειος Πάχος. 206
§ 142	Τὸ δικαστήριον τῶν ἐφετών. 207
§ 143	Ἀρχαὶ ἡγεμονίαν δικαστηρίου ἔχουσαι. 208
Δίκαι.	
§ 144	Προϊόντα τοῦ πρὸς δίκην ἐμφανιζομένου. 208
§ 145	Δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ δίκαι. 209
§ 146	Διάφοροι τύποι διὰ τὰς δημοσίας δίκας. 209
§ 147	Δημόσιαι δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των. 211
§ 148	Ἰδιωτικαὶ δίκαι. 211
§ 149	Ἰδιωτικαὶ δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των. 211
Τρόπος τῆς δίκης.	
§ 150	Διεξαγωγή τῶν ὑποθ. ἐνώπ. τῶν δικαστηρίων. 212
§ 151	Διεξαγωγή τῆς δίκης πρὸ τοῦ ἀρχοντος. 213
§ 152	Συζήτησις τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ. 214
§ 153	Τύπος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ποινικῶν δικῶν. 215
§ 154	Συνέχειαι. 216
Κατὰ δίκην καὶ ἐκτέλεσις αὐτῆς.	
§ 155	Βιαστικὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης. 217
§ 156	Δικαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς καταδίκης. 218
§ 157	Ποιναί. 218
§ 158	Συνέχεια. Ἀτιμία. 219
§ 159	Συνέχειαι. Ἄλλα εἶδη ποινῶν. 219
§ 160	Παράλυσις τοῦ δικαίου. 221
Β'. Θρησκευτικά.	
§ 161	Θεοί. Ναοί. 222
§ 162	Ἑορταί. Παναθήναια καὶ Διονύσια. 223
§ 163	Συνέχειαι. Θεσμοφύρια, Ἐλευσίνια καὶ ἄλλα μικρότεροι ἑορταί. 225
§ 164	Ἱερεῖς καὶ θρησκευτικοὶ ὑπάλληλοι. 226
§ 165	Διαφθορά τῆς θρησκείας. 228
Γ'. Πολεμικά.	
§ 166	Στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. 229
§ 167	Πεζικόν. Ἱππικόν. 230
§ 168	Ἀξιωματικοί, Στρατηγοί. 231

§ 169	Συνέχεια. Ταξίαρχοι, λοχαγοί, ὑπαρχοι, φύ- λαρχοι, περιπόλαρχοι.	232
§ 170	Τὰ περὶ τὸν πόλεμον.	233
§ 171	Στόλος καὶ πλήρωμα αὐτοῦ.	234
§ 172	Θάλασ. ἀξιώματ. Ἰλὴ τοῦ ρόλου. Ναυμαχία.	235
Δ'. Οἰκονομικά.		
§ 173	Ἐξοδα τῆς πόλεως. Θρησκευτικὰ ἔξ.δα.	236
§ 174	Συνέχεια. Πολεμικά. Συντηρούμενα στρατεύματα καὶ πλοῖα.	237
§ 175	Συνέχεια. Οἰκοδομαί. Ἀστυνομία. Δημόσιαι βραβεύσεις.	238
§ 176	Συνέχεια πληρωμὴ δημοσίων τινῶν ἔργων.	238
§ 177	Συνέχεια. Διάφοροι διανομαὶ καὶ διαδόσεις.	239
§ 178	Πόροι, πρόσοδοι.	240
§ 179	Συνέχεια. Τακτικαὶ ἔγχειοι πρόσοδοι τοῦ δη- μοσίου, μετοίκιον καὶ τελώνιον	241
§ 180	Συνέχεια. Χρηματικαὶ ποιναί. Πρόσοδοι ἐκ δι- κῶν καὶ δημεύσεων.	242
§ 181	Συνέχεια. Φόροι τῶν συμμάχων.	243
§ 182	Συνέχεια. Λειτουργίαι ἐγκύκλιοι.	244
§ 183	Συνέχεια. Ἑκτακτοὶ πόροι.	245
§ 184	Συνέχεια. Ἑκτακτοὶ λειτουργίαι. Τριηραρχία.	246
§ 185	Κοινὰ διατάξεις περὶ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκ- τάκτων λειτουργιῶν.	247
§ 186	Διοικήσεις τῶν οἰκονομικῶν. Διά- φοροι ἀρχαὶ διὰ τὴν εἰσπραξίν, τήρησιν καὶ διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων	248
§ 187	Νομίματα.	250
Ἰδιωτικὸς βίος.		
§ 188	Γενικαὶ παρατηρήσεις.	252
§ 189	Ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν.	252
§ 190	Συνέχεια.	253
§ 191	Μέτρα καὶ σιαθμά.	254
§ 192	Συνέχεια.	254
§ 193	Χρονολογία.	255
§ 194	Συνέχεια. Μῆνες.	256
§ 195	Τροφὴ καὶ παιδεία.	257
§ 196	Συνέχεια.	258

§ 197	Συνέχεια.	259
§ 198	Ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν.	260
§ 199	Δεῖπνα.	261
§ 200	Ἐνδύματα.	262
§ 201	Οἰκοδομαί.	263
§ 202	Ταφὴ τῶν Ἀθηναίων.	265

ΔΕΣΜΟΙ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης.

Α'. Πανηγύρεις, ἀγῶνες ἱεροὶ φεφάνῃται.

§ 203	Τοπικαὶ πανηγύρεις. Οἱ μεγάλοι ἔθν. ἀγῶνες.	267
§ 204	Τὰ Ὀλύμπια.	269
§ 205	Τὰ Πύθια.	270
§ 206	Τὰ Νέμεια.	271
§ 207	Ἰσθμια.	271
§ 208	Τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας.	272
§ 209	Συνέχεια. βραβεύσεις τῶν νικητῶν.	273
§ 210	Παράρτημ. Ὀλυμ. καὶ ἡ κατ' αὐτὰς χρονολογία.	275
§ 211	Ἀναγωγὴ τῶν Ὀλυμπιᾶδ. εἰς ἔτη χριστιανικά.	276

Β'. Μαντεῖα.

§ 212	Μαντεῖα καθόλου. Τὸ ἐν Δωδώνῃ.	277
§ 213	Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.	278
§ 214	Συνέχεια. Διαφθορὰ αὐτοῦ.	279
§ 215	Συνέχεια. Διοργανισμὸς αὐτοῦ.	280
§ 216	Ἔτερα μαντεῖα.	281

ΔΕΣΜΟΙ μερικοὶ τῆς Ἑλλάδος.

Α'. Ἀμφικτυόνων δεσμός.

§ 217	Ἀμφικτυονίαι καθόλου.	282
§ 218	Ἡ ἐν Θερμοπύλαις καὶ Δελφοῖς Ἀμφικτυονία.	283
§ 219	Συνέχεια.	285
§ 220	Ἐσωτερικὸς διοργανισ. τοῦ Ἀμφικτ. συνεδρίου.	—

Β'. ΔΕΣΜΟΙ τοπικοί.

§ 221	Τοιοῦτοι δεσμοὶ καθόλου.	286
§ 222	Δεσμὸς τῶν Βοιωτῶν.	288
§ 223	Ὁ σύλλογος τῶν Ἀχαιῶν.	289
§ 224	Διοργανισμὸς τοῦ συλλόγου.	291
§ 225	Αἰτωλικὸς δεσμός.	—
§ 226	Διοργανισμὸς τοῦ δεσμοῦ τούτου.	292

Γ'. ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑ.

§ 227	Ἱστορία τῆς ἡγεμονίας. Σπάρτη.	293
§ 228	Συνέχεια. Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι.	293
§ 229	Συνέχεια. Σπάρτη. Ἀθῆναι. Θήβαι. Μακεδονία.	295

ΑΠΟΙΚΙΑΙ.

§ 230	Ἱστορία τῶν ἀποικιῶν.	296
§ 231	Συνέχεια.	297
§ 232	Λίτια τῶν ἀποικίσεων.	—
§ 233	Τρόπος τῆς ἀποικίσεως. Σχέσεις τῶν ἀποικιῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν	298
§ 234	Πολίτευμα τῶν ἀποικιῶν.	299
§ 235	Παράρτημα περὶ τῶν κληρουχιῶν.	—

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ. Α΄.	Κατάλογος τῶν ἐπωνύμων ἀρχόν- των ἐν Ἀθῆναις.	302
----------------	--	-----

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Β΄.	Παραλληλισμὸς τῶν Ὀλυμπιάδων μὲ τὰ χριστιανικά ἔτη.	304
---------------	--	-----

Κατάλογος τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν.	305
Παροραμάτων διόρθωσις.	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐτι ἐν Βερολίῳ σπουδάζων μετέφρασα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ Ἐγχειρίδιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Καθηγητοῦ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Σωρόης Κυρίου Βογερσέ-νου *), ὃ καὶ τύποις ἐκδοῦναι ἠθέλησα. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνδρομὴν λόγου ἀξίαν ἄλλην παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς σεβαστῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πεμφθεῖσάν μοι οὐδεμίαν εὑρον, ἀνέβηλον μὲν τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν μελέτην· ἀλλ' ὑπέκκαυμα ἔχων τὸ πρὸς τοῦ σεβαστοῦ μοι Ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίᾳς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου ἔγγραφον, δι' οὗ με παρώτρυνεν εἰς ἐκδοσιν τοιοῦτου ἀναγκαιοτάτου τοῖς ἡμετέροις γυμνασίοις ἔγχειριδίου, ἐφιλοτιμήθη κατὰ τὴν ἐξουσίαν τὸ ἔργον ὅσον οἷόν τε ἦν πληρέστερον, ἀναγινώσκων τὰ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως συγγειραμμένα βοηθήματα καὶ συλλέγων σημειώσεις καὶ ἀνατρέχων εἰς τὰς προγονικὰς πηγάς.

Τοῦτο δὲ ἐπραξέη μάλιστα εἰς Γοττίγγην μεταβὰς χάριν τῶν φιλολογικῶν μου σπουδῶν, ὅπου πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἀνδρῶν σαφῶν ἀκροατῆς ἐγενόμην· οἷοι Σνειδευνός ὁ ὀξύνοος κριτικός, Δεύτσης ὁ ὠφελιμώτατος διδάσκαλος, Ρίττερος ὁ μέγας φιλόσοφος, Οἰκκος ὁ τῆς Ῥώμης ἐμβριθὲς ἱστορικός καὶ ἀρχαιολόγος,

Τῷ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐτῷ.

*) Handbuch der griechischen Antiquitaeten von Dr. E. F. Bojesen, Lector der griechischen Sprache und Literatur an der Soro-Akademie. Zum Gebrauch fuer Gymnasien und Schulen aus dem Dae-nischen uebersetzt von J. Hoffa, der Philosophie Doctor und Privatdocenten an der Universitaet zu Marburg. Giessen. 1843. 8. (ἐκ σελ. XVIII + 148).
ἔπειτα ἐξ ἀναφάνης καὶ ἡ β' ἔκδοσις τοῦ Δανικοῦ, ἣν παραβαλὼν τῇ μετφράσει προσέλαβον τὰς ὀλίγας προσθήκας· ἐπιγράφεται δὲ οὕτω.
Haandbog i de graeske Antiquiteter af Dr. E. F. Bojesen. Anden udgave. Kjøbenhavn 1850. 8. (ἐκ σελ. XII + 189).

καὶ ἄλλοι ἄνδρες, οἷς ἐγὼ πᾶσι πολλὴν ἔχω τῆς διδασ-
χῆς χάριν· ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ ἰδίως καθηγητὴν ἔσχον
τὸν πολὺν Ἑρμάννον, ὃς καὶ ἐγχειρίδιόν τι, ὅπερ τοῦ
χρόνου προϊόντος ἐκ τῶν συνκχθέντων μοι σημειωμάτων
συνέταξα, τελειότερον μὲν τοῦ Βογεστηνείου, κατὰ τὴν αὐτοῦ
δὲ μέθοδον, καθόλου εἰπεῖν, οὐ καὶ πᾶσαν ἰδέαν παρέλαβον,
ἐπιεικῶς διελθὼν παρέγραψέ τινα τῷ μολυβδοκονδύλῳ ἐλ-
ληνιστί, ἃ ἐγὼ αὐτολεξεῖ ἀφῆκα ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν
μερῶν τοῦ παρόντος βιβλίου, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐμοῦ πονήμα-
τος ἀντικατέστησα, θεωρήσας τὰ τοῦ Βογεστηνοῦ ἀνεπαρκῆ
τῇ Ἑλληνικῇ νεότητι καὶ πρὸς τὸ ὅλον δυσανάλογα, ὃς
δὲ εἰπεῖν καὶ ὅπως δείξω ὅποιον ἐν β' ἐκδόσει διασ-
κευάσω τὸ βιβλίον, ἔὰν ἄνδρες σοφοὶ ἐγκρίνωσι τὸν τρόπον.
Ταῦτα δὲ εἰσιν ἡ περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων παραγραφή
καὶ ἐφεξῆς ὅλη ἡ πολιτεία τῆς Σπάρτης καὶ ὅλη ἡ τῆς
Κρήτης· ἔτι δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ βιβλίου, ὅπερ μετὰ φρασὶς
ἐστὶν ἐκ τοῦ Βογεστηνείου ἐγχειριδίου, ὅσα ἐντὸς ἀγκυλῶν
εὕρηνται παρεντεθειμένα [οὕτω] ἐν τε τῷ κειμένῳ καὶ
ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἐμὰ προσθήκαι εἰσιν· ὥστε ὑπὲρ τὸ
ἡμῖν τοῦ βιβλίου ἐμὸν γίνεται σύνταγμα, τὸ δὲ λοιπὸν
μετάφρασμα μόνον.

Εὐγνωμονῶν οὖν τῷ σοφῷ Ἑρμάννῳ ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβέ-
στερον τῶν ὑπαρχόντων παρέδωκα τῷ ἔθνει μου τὸ ἐγχειρί-
διον τοῦτο, χάριν ἔχω καὶ τῷ συμμαθητῇ Ἰωάννῃ Πατάκῃ,
ὅτι συνετέλεσεν εἰς σαφήνειαν τῶν ἐκ τῆς μεταφράσεως
ληφθέντων, ἣν ὅλην ἐπιμελῶς ἀναγνούς τὰ μεταβολῆς
χρῆζοντα χωρὶς ἐσημείωτέ μοι.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου τοιαύτη·
ἡ δὲ μέθοδος ἱκανῶς, οἶμαι, φαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος τῶν
περιεχομένων.

Καὶ περὶ τῆς χρήσεως δὲ αὐτοῦ πολλὰ εἰπεῖν περιττὸν
νομίζω, ὅτι ἕκαστος διδάσκαλος αὐτὸς εὐκόλως εὑρήσει τί
τὸ κύριον ἐν αὐτῷ καὶ τί τὸ πάρεργον, τί τὸ ἐπάναγκες
καὶ τί τὸ δευτέρως μελέτης, καὶ πρὸς τὸν χρόνον καὶ
τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν ἀποβλέπων διδάξει ἥτοι ὅλον
τὸ βιβλίον ἢ μέρη μόνον αὐτοῦ τὰ κυριώτερα, οἷον τὸ περὶ
τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τμήμα καὶ τὴν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀ-
θηναίων πολιτείαν, ὃ δὲ Κρής καὶ τὴν Κρητῶν ἐξ ἁπαντὸς·

οὐδείς δὲ οὐδέ ποτε ἐπιβαλεῖ τοῖς μαθηταῖς καὶ τὰς σημειώσεις ἀπάσας ἐφεξῆς ἐκμαθεῖν· αὐτὸς δὲ δῆλον ὅτι χρῆσται καὶ ταύταις ἐρμηνεύων τὸ κείμενον· καὶ οἱ μαθηταὶ δέ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἰδιαιτέροις μόνον γυμνάμασιν, ἅπερ ἔστιν ὅτε δώτει αὐτοῖς οὕτω πως ὡς προβλήματα. « Περὶ τῆς ταφῆς τῶν Ἑλλήνων » π. χ. ἢ « Περὶ τοῦ δικίου παρ' Ἑλλήτιν » ἢ « Περὶ τῶν στρατιωτικῶν » κ. τ. τ., ἐν οἷς ἀρίστη λύσις ἔσεται ἢ ἐν ᾗ περιληφθήσονται τὰ πολλὰ τοῦ βιβλίου ἐθνογραφικῶς ἐκτεθειμένα ἐν ἐνὶ ὄλῳ. Πόσον δὲ εἰσιν ὠφέλιμοι αἱ τοιαῦται ἀσκήσεις καὶ τοὺς ὀκνηροτέρους εἰς ἀμίλλαν διεγείρουσαι, ἐκ τριετοῦς πείρας ἐν τῷ βασιλικῷ γυμνασίῳ Πατρῶν βεβαιώσαι ἔχω.

Ἡβουλόμην δ' ἐν τῷ προλόγῳ καὶ τινα περὶ Ἀρχαιολογίας καὶ βιβλιογραφίας αὐτῆς εἰπεῖν, ἐν τέλει δὲ τοῦ βιβλίου καὶ πίνακα τῶν ὀνομάτων προσθεῖναι, ἀλλὰ ταῦτα, δύο τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων τόπου δεόμενα, ἠνάγκασμαι νῦν παραλείψαι· οὔτε γὰρ τῷ τυπογράφῳ τὰ πρὸς τοῦτο στοιχεῖα ὑπάρχει, οὔτε ἐμοὶ καιρὸς, σπεύδοντι ἀπελθεῖν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναδέξασθαι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος τὸ σπουδαῖον ἔργον, εἰς ὃ με ἡ σεβαστὴ Κυβέρνησις, ἐπεικῶς φερομένη, κηδύκεται καλέσαι· ἄλλως τε καὶ διεξοδικωτέρῳ πονήματι τὰ τοιαῦτα πρέπει, οἱ δὲ φιλόμουσοι συνδρομηταὶ ἱκανήν, ὡς νομίζω, ἀμοιβὴν τούτων ἔξουσιν τὰς ἄλλας προσθήκας, δι' ἃς τὸ βιβλίον ἀντὶ διακοσιοσελίδου, ὡς ὑπεσχόμην, ὑπερτριακοσιοσέλιδον ἀπετελέσθη καὶ ἀνευ υπερτιμῆσεως αὐτοῖς δοθήσεται.

Πρὸς τὴν ὠφέλειαν δὲ πάντων τῶν ἀναγνωστῶν σκοπῶν καὶ φράσει ἐχρησάμην ἀπλῇ καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτῇ· διὰ δὲ τοῦτον τὸν τῆς ὠφελείας λόγον καὶ πάντας ἐκλιπαρῶ, ὅπως ὅσας ἐλλείψεις ἐν τῷ βιβλίῳ εὑρωσι σημειώσαντες πέμψωσί μοι ἢ καὶ διὰ τοῦ τύπου φανερώσωσιν· ἀμφοτέρως γὰρ δέχομαι τὴν διόρθωσιν καὶ εὐχαριστήτω αὐτοῖς ἐν καιρῷ.

Ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας
μηνὸς Σεπτεμβρίου ζ' ἀρχομένου
Ξ. Σ. ΑΩΝΕ'.

ΑΘΑΝ. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.

FINANCIAL.

Περὶ ὀρισμοῦ καὶ πηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς
Ἀρχαιολογίας.

[Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία ἐκθέτει τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων.] Πηγαὶ δὲ ἀξιολογώταται πρὸς γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας εἰσὶ τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων· καὶ τὴν μὲν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ὀμήρου προπάντων, τῶν μετ' Ὀμηρον δὲ καὶ Ἡσίοδον χρόνων ὀλίγα μόνον γραπτὰ μνημεῖα ἔμειναν εἰς ἡμᾶς ἐκ συγχρόνων συγγραφέων. Ὅσα δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων γνωρίζομεν, ταῦτα μᾶς διέσωσαν τοῦτο μὲν ἱστορικοί, ὡς Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφῶν, Πολύβιος, Διόδωρος καὶ Πλούταρχος· τοῦτο δὲ ῥήτορες, ὅποιοι, Ἀντιφῶν, Ἀνδοκίδης, Λυσίας, Ἰσοκράτης, Ἰσαῖος, Δυκοῦργος, Δημοσθένης, Αἰσχίνης καὶ Δείναρχος. Καὶ φιλόσοφοι δὲ, ὡς Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ ποιηταὶ τινες, ὡς Ἀριστοφάνης, πολλὰ συνεισφέρουσιν εἰς γνῶσιν τῶν ἐθίμων καὶ τῶν πολιτικῶν καθεστώτων· τέλος καὶ ἱσπερώτεροι γραμματικοὶ καὶ ἀνθολόγοι, ὡς Ἀθήναιος καὶ Αἰλιανός, καὶ σχολιασταί, ὡς οἱ τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ Λεξιγράφοι, ὅποιοι Πολυδεύκης, Ἀρποκρατίων, Ἡσύχιος, Φώ-

τιος, Σουΐδας καὶ οἱ Ἐτυμολογικὸν τὸ μέ-
γα συντάξαντες καὶ ἄλλα λεξικά, καὶ ὁ Ζωναράς, πολ-
λὰ καθ' ἑκάστα διασαφρίζουσι. Ἄλλα δὲ βοηθήματα ἔχομεν
τὰς σωθείσας ἐπιγραφάς (*), τὰ νομίσματα καὶ λοιπὰ τῆς
ἀρχαιότητος λείψανα.

ΕΛΛΑΔΟΣ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1.

Ὅρια καὶ διαίρεσις τῆς χώρας.

Ἑλλάδα (**) ἐνόουν οἱ Ἕλληνες οὐχὶ χώραν κεχωρι-
σμένην δι' ἀκριβῶς σεσημειωμένων φυσικῶν ἢ πολιτικῶν
ὁρίων, ἀλλὰ καθόλου τὴν χώραν ἐν ἣ Ἕλληνες κατώκου-
περὶ δὲ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦτου αἱ γῶμαι διέ-
φερον. Ἡ χώρα δὲ, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο
περιλαμβάνομεν, διαιρεῖται φυσικῶς εἰς μέρη τρία, Πελο-
πόννησον, Στερεάν ἐκτὸς Πελοποννήσου καὶ νή-
σους. Τὴν Στερεάν δὲ Ἑλλάδα διαιροῦμεν πά-
λιν εἰς μέρη δύο, ὧν τὸ μὲν βόρειον ἐκτείνεται ἀπὸ
τῶν Κεραυνίων καὶ Καμβουνίων ὀρέων μετὰ τοῦ Ὀ-
λύμπου (ὁρίων τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας) μέχρι τοῦ
Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ κόλπου, καὶ περιέχει τὴν Ἠπει-
ρον καὶ Θεσσαλίαν μετὰ τῆς Μαγνησίας· τὸ δὲ νότιον μέ-
ρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐκτείνεται ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ

(*) Αἱ ἐπιγραφαὶ εἰσὶν ἐξαιρέτως πλουσία τῆς ἀρχαιολογίας πη-
γὴ τῶν γινομένων δὲ ἐπιγραφικῶν συλλογῶν ἀρίστη εἶναι ἢ ὑπὸ
Boeckh [πρότερον, ἔπειτα δὲ ὑπὸ Franz καὶ νῦν ὑπὸ Keil]
ἐκδιδομένη: Corpus Inscriptionum Graecarum. Vol. I.
Berol. 1828 Voll. II αὐτ. 1843. Vol. III Fasc. I. αὐτ.
1844. Fasc. II αὐτ. 1848.

(**) Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους ἐλέγτο (Ιλ. Β, 683)
χώρα τις ἐν Θεσσαλίᾳ πλησίον τῆς Τρίβης.

Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου, καὶ περιέχει τὴν Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν, Δωρίδα, τὰς χώρας τῶν Λοκρῶν, τὴν Φωκίδα, Βοιωτίαν, Ἀττικὴν καὶ Μεγαρίδα. Τῆς Πελοποννήσου δὲ, διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κρατουμένης, μέρη εἰσὶν ἡ Ἀρκαδία, Ἀργολίς, Λακωνικὴ, Μεσσηνία, Ἠλὶς καὶ Ἀχαΐα. Τελευταῖον περικεῖνται πανταχόθεν περὶ τὴν Στερεάν πολλὰι μεγάλαι καὶ μικραὶ νῆσοι, τῶν ὁποίων μεγαλείτεροι μεμονωμένοι εἰσὶν ἡ Εὐβοία, Κύπρος καὶ Κρήτη· μικρότερα δὲ νήσων ἀθροίσματά εἰσιν αἱ Κυκλάδες καὶ Σποράδες. Τῶν νήσων δὲ τούτων αἱ κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κείμεναι, φαίνεται ὅτι τὸ πάλαι ἀπετέλουν στερεὰν γῆν, ἥτις διὰ φυσικῶν συμβάντων ἀπεχωρίσθη εἰς νήσων σωρούς.

§. 2.

Φύσις τῆς χώρας καὶ ἐπιρροή.

Διὰ σειρῶν ὀρέων καὶ κόλπων, εἴτινες θαθίως εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν χώραν, διαίρεται ἡ Ἑλλὰς εἰς πολλὰ πολλὰκις τὴν φύσιν καὶ τὸ κλίμα διάφορα μέρη. Οὐδεμία χώρα τῆς Εὐρώπης ἀναλόγως τῆς ἐπιφανείας τῆς ἔχει τοσαύτην ἀκτῶν ἔκτασιν. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμελῶς καλλιεργουμένη, παρῆχεν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς τροφὴν ἄφθονον ἐκ τῆς γεωργίας, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ ἄλλεῖα. Καὶ ἡ μὲν θέσις αὐτῆς προὐκάλεσεν ἑνωρὶς τὴν θαλασσοπλοίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν· αἱ δὲ φυσικαὶ τοῦ τόπου ιδιότητες, κατασταίνουσιν δυσκόλους τὰς ἐκτὸς τῆς χώρας κατακτήσεις καὶ τὰς ἐντὸς αὐτῆς νομαδικὰς περιπλανήσεις, ἐγένοντο οἷτιαι, ἵνα συσταθῶσι πολλὰὶ ἀνεξάρτητοι μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συγκοινωνοῦσαι πολιτεῖαι (*)

(*) Ὁ χωρισμὸς δὲ οὗτος εἰς πολλὰ μικρὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη συνεφέρει καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτευμάτων, τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. [τοιαῦτα πολιτεύματα ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε περιγράψῃ 138, τῶν ὁποίων εὐρίσκῃ ἀποσπάσματα μόνον σώζονται.]

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

§. 1. [3]

Ἑλλήνων φύλα.

Μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλαὶ τῶν ὁμόρων χωρῶν λέγεται ὅτι τὸ πάλαι κατοικήθησαν ὑπὸ Πελασγῶν, οἵτινες συγγενεῖς τῶν Ἰνδῶν καὶ Ἰταλῶν ὄντες, ἐκ τῆς Ἀσίας, ὡς φαίνεται, ὥρμησαν [ἐπὶ τὴν Εὐρώπην] καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν καὶ Λατινικὸν κλάδον διηρέθησαν. Ἐκτὸς δὲ τούτων μνημονεύονται καὶ ἄλλα ἔθνη· οἷον Θρᾶκες, οἵτινες τὸ ἑαυτῶν συνεβάλλοντο τὸ πάλαι εἰς τὴν Θρησκειάν καὶ ποίησιν τῶν Ἑλλήνων, Ἀέλεγες, Δρύοπες καὶ ἄλλοι (*). Κατὰ μικρὸν δὲ φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἔθνος χωρὶς ἀμφιβολίας πολλὰ συγγενὲς τῶν Πελασγῶν, ἐκ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Θεσσαλίας μερῶν, ὅπου συνάμα μετὰ τῶν Μυρμιδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν (**) ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (ἰλ. Β. 684) ἀναφέρονται, μακρύτερα ἐξηπλώθησαν καὶ, ἄλλα μὲν τῶν λοιπῶν φύλων ἀποδιώξαντες, μετ' ἄλλων δὲ συμμιγνέτες, μετ' οὐ πολὺ τὸ ὄνομα αὐτῶν κοινὴν καὶ τῶν λοιπῶν ὀνομασίαν κατέστησαν· καὶ ὁ μῦθος δὲ τοὺς τέσσαρας ἀρχικοὺς λαοὺς Αἰολεῖς, Δωριεῖς, Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς κατήγεν ἐκ τῶν υἱῶν ἢ ἐγγόνων ἐνός μυθικοῦ

(*) Ὅποιοι ἦσαν οἱ Κένταυροι, Λαπίθαι, Δολιπες καὶ ἄλλοι λαοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ· Φλιγύαι καὶ Μινύαι ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ· Κουρῆτις καὶ Αἰτωλοὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Εὐβοίᾳ· Ἐπειοὶ καὶ Καύκωνες ἐν Ἠλίδι· καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Πῶς εἶχον δὲ ἄλλως οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς τὰ ἄνω εἰρημένα ἔθνη βεβαίως δὲν γνωρίζομεν.

(**) Ἀχαιοὶ παρ' Ὁμήρῳ, ὡς Ἀργεῖοι· καὶ Δαναοὶ σημαίνουσι καθόλου καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας· ἡ δὲ ἐπίκλησις Γραικοὶ λέγεται ὅτι ἦτον ἀρχαιότατον τῶν Ἑλλήνων ὄνομα, ὅτε ἀκόμη ἐν Ἠπείρῳ περὶ τὴν Δωδώνην κατοικοῦν. Ἐκείθεν δὲ φαίνεται ὅτι μετέβη εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας τὸ ὄνομα καὶ, λησμονηθὲν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἔπειτα, ἀνεφάνη πάλιν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ ταῦτα.

προπάτορος, Ἕλληνας καλουμένου. Τούτων αἱ μὲν Αἰολεῖς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦσαν λαὸς πολὺ ἐξήπλωμένος εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀνδρεῖοι ἐφάνησαν· οἱ Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς ὀλίγω ὕστερόν ἀνεδείχθησαν. Ἄλλαι, ἀλλ' ὅμως πολλὰ μυθώδεις καὶ ἀβέβαιοι φῆμαι, ἀναφέρουσι περὶ πρωίμων ἀποικιῶν ξένων, ὡς Δαναοῦ (*) καὶ Κέκροπος, οἵτινες Αἰγυπτιακὰς ἀποικίας εἰς Ἄργον καὶ Ἀττικὴν εἰσήγαγον· Κάδμου (**), ὅστις Φοινικικῆς ἀποικίας ἡγεμὼν εἰς Βοιωτίαν ἐγένετο· καὶ Πέλοπος, ὅστις ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Πελοπόννησον ἦλθεν. Τόσον δὲ μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔκπαλαι μετὰ τῆς Ἀσίας συνεσχετίσθησαν καὶ τὸ γράφειν παρὰ τῶν Φοινίκων ἔμαθον· καὶ τοι αἱ τοιαῦται τῶν ξένων ἐποικίσεις καὶ ἐπενέργειαι δὲν ἴσχυσαν οὐδαμῶς νὰ ἐπηρεάσωσι τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ κἂν εἰς κύριόν τι μέρος αὐτοῦ ξένον τύπον νὰ ἀφήσωσι.

§. 2. [4]

Μεταναστάσεις τῶν φύλων.

Αἱ περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων χρόνων εἰδήσεις καθόλου μὲν εἰσι σκοτειναὶ καὶ συγκεχυμέναι, καὶ μόνον ἐπὶ ἓν συμβεβηκός, τὸν Τρωικὸν πόλεμον (1184 π. Χρ.), ἐπιχέεται διὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν καθαρώτερον φῶς· ἀλλ' ὅμως ὡς περὶ τῶν Τρωικῶν, οὕτω καὶ μετὰ ταῦτα μνημονεύονται μεγάλαι κινήσεις (***) τῶν λαῶν καὶ βίαιοι κλονισμοί, ἐξ

(*) Ὁ Δαναὸς ὅμως ἠνομάζεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου Αἰγύπτιος.

(**) Κατὰ τὴν γνώμην λογίων τινῶν αἱ ἐποικίσεις αὗται ἐκ τῆς Θράκης ἐγένοντο· ἡ ἰδέα δὲ περὶ Φοινικικῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς ἐξεπήχασεν ἐκ τῆς προθυμίας τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀναφέρωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτῶν εἰς πεπαιδευμένα ἔθνη.

(***) Ὡς ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἠπείρου εἰς Θησαλίαν μετανάστευσεν καὶ ἡ ἐκεῖθεν περαιτέρω αὐτῶν ἐξάπλωσις· ἡ τῶν Θησαλίων εἰσβολὴ ἐκ Θεσσαλίας εἰς Θησαλίαν, αἰτίαι γενομένη τῆς τῶν Αἰολέων ἐκείθεν εἰς Βοιωτίαν μεταναστεύσεως.

ὧν πολλαὶ συμμίξεις τῶν ἐθνῶν μετ' ἀλλήλων καὶ περι-
 πλανήσεις ἐγένοντο. Τούτων δὲ τελευταία εἶνε ἡ τῶν Δω-
 ριέων μετὰ τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον μετανάστευσις
 (1104 [Ἡρακλιδῶν κάθοδος]), συμβάν, ἐξ οὗ μάλιστα ἤρξατο
 νὰ ἐπικρατῇ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Διὰ τῆς ἐπιδρομῆς ταύ-
 της οἱ Δωριεῖς κατέσχον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελο-
 ποννήσου, ὅπου τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, ἄλλους μὲν ὑπέ-
 ταξαν, ἄλλους δ' ἐξεδίωξαν, μετ' ἄλλων δὲ καὶ συνεμί-
 χθησαν. Τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες πρότερον μέγα μέρος τῆς
 Χερσονήσου κατέκουν, μέρος ἀπωθίσθη ἤδη εἰς Αἰγιαλὸν
 (Ἀχαιᾶν) (*), ὅθεν ἐδίωξαν τοὺς Ἴωνας. Οὗτοι δὲ κατέ-
 φυγον εἰς Ἀττικὴν, ἐξ ἧς μετέβησαν ἔπειτα εἰς τὰ δυτικὰ
 παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου καὶ ἐξ ἄλλων φύλων
 ἀποικίαι ἐπορεύθησαν (**). Κατὰ μικρὸν δὲ ἤρξαντο αἱ
 κινήσεις αὐταὶ νὰ παύσῃ, καὶ οἱ λαοὶ νὰ φυλάττωσι
 τὰς ὠρισμένας αὐτῶν οἰκήσεις. Τῶν ἀρχικῶν λοιπὸν φύλων
 οἱ μὲν Αἰολεῖς κατέκουν τῶρα μάλιστα τὴν Βοιωτίαν,
 μέρος τῆς Βυβόιας, νήσους τινάς, ὡς Λέσβον καὶ Τένεδον
 καὶ τὰ παράλια τῆς Μυσίας, οἱ δὲ Ἴωνες κατεῖχον τὴν
 Ἀττικὴν, μέρος τῆς Εὐβοίας, τὰς Κυκλάδας καὶ τὰ
 παράλια τῆς Λυδίας μετὰ πολλῶν νήσων. Οἱ Δωριεῖς δὲ
 εἶχον τὴν Δωρίδα, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὴν
 Μεγαρίδα, Κρήτην καὶ πολλὰς μικροτέρας νήσους· εἰς τινα
 δὲ μέρη, ιδίως τῆς Ὀρειοῦ Ἑλλάδος (Λοκρίδα, Φωκίδα,
 Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν) εὐρίσκομεν ἀκόμη προελληνικοὺς
 λαοὺς. Ἐν Θεσσαλίᾳ κατέκουν οἱ ἐκ Θεσπρωτίας εἰσβα-
 λόντες Θεσσαλοὶ· ἐν Ἠλίδι δὲ Μινύαι καὶ Αἰτωλοὶ· ἐν
 δὲ ταῖς ἀποικίαις λαοὶ παντὸς γένους. Κατ' ἐξοχὴν δὲ
 παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ Δωριεῦσιν εὐρίσκομεν ἀκριβῶς ἐκτε-

(*) Τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου λέγεται ὅτι μόνοι οἱ Ἀρκάδες
 καὶ Κυνορεῖς ἔμειναν πάντα εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ἐδρας (αὐτόχθονες).

(**) Αἰολικαὶ (Ἀχρίκα!) ἀποικίαι πρὸ τῶν Ἰωνικῶν καὶ Δωρικῶν μετὰ
 τῆς Ἰωνικᾶς.

τυπωμένον ἔθνικὸν χαρακτῆρα, φανερούμενον εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν λαῶν τούτων, εἰς τὴν γλώσσαν, φιλολογίαν, τὴν τέχνην καὶ τὸ πολίτευμα.

§. 3. [5]

Πολιτεύματος ἀνάπτυξις. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν ἡρωικὴν ἐποχὴν διηρεῖτο εἰς πλῆθος μικρῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν, βασιλευομένων ὑπὸ βασιλέων, τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς των ἐλογίζετο θεία, τὰ ὅρια ὁμῶς αὐτῆς πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν λαὸν δὲν ἦσαν βεβαίως ὀρισμένα· ὁ εἰς μικρὰς δὲ πολιτείας χωρισμὸς οὗτος διέμενε καὶ τοῦ λοιποῦ· ἐμμόνους δὲ καὶ σταθερῶς διωργανισμένους δεσμοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δὲν εὐρίσκομεν. Αἱ πολιτεῖαι ἐσχηματίζοντο οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ τόπου ἢ τῆς χώρας, ἡ ὁποία περιέκλειε πόλιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας ἀκμάζουσαν, ὥς τε καὶ τὰ ὀνόματα πόλεις καὶ πολιτεία καὶ πολιτεύματα ταυτίζονται. Εἰς τὰς πολιτείας δὲ ταύτας (τῆς Πιπίρου ἐξαιρουμένης) κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ 1100—900 μετεβλήθη τὸ πολίτευμα ἐκ μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν, ἥτις διὰ τὸν ἔμφυτον τῶν Ἑλλήνων ἔρωτα πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν αὐτῶν τῶν πολιτειῶν καὶ τὴν ὡς ἐκ τῆς κοινῆς συμβιώσεως ἐν ταῖς πόλεσι γινομένην δημοτικὴν ἀνάπτυξιν, πολὺ ἡγαπήθη, μάλιστα ἀφοῦ ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις, αἱ ἀπλούστεραι πολιτικαὶ σχέσεις καὶ ἡ γενικὴ χρῆσις τῶν δούλων (αἰχμαλώτων ἢ ἀγορασμένων βρυσάρων) κατέστηνον τρόπον τινὰ ἴσους ὅλους τοὺς ἐλευθέρους πολίτας (*)· πολλὰκις

(*) Ὡς γενικοῦς τοῦ πολίτου χαρακτῆρας εἰς ὕλην τὰς Ἑλληνικάς πα-

δὲ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν ἐπροξένουν ἢ ἐπέσπευδον τῶν βασιλέων αὐτῶν τὰ ἀνομήματα.

§. 4. [6]

Συνέχεια. Ἀριστοκρατία.

Ἐντούτοις ἡ δημοτικὴ αὐτὴ ἀνάπτυξις συνέβαινε κατὰ μικρὸν, καὶ πρῶτον ἡ ἀριστοκρατία προοδεύουσα κατέπαυε τὰς βασιλείας καὶ ἐδείκνυε τὴν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερώτερα συντάγματα, ὅμως, καθόλου εἰπεῖν, οὐχὶ βιαίως καταλύουσα τὴν βασιλικὴν δύναμιν, οὐδὲ ἐχθρικῶς διατιθεμένη πρὸς τὸν μὴ πολιτικῶς ἀνεπτυγμένον εἰσέτι δῆμον. Ἀπετέλουν δὲ τὰς ἀριστοκρατίας οἱ λεγόμενοι Ἐὐπατρίδαι, εὐγενεῖς καὶ οἱ μὲ αὐτοὺς συνδεδεμένοι, ἔνεκα τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀπὸ τῶν κτημάτων καὶ τῆς ἱππασίας δυνάμεως, Γεωμόροι, ἱπποβόται, ἱππεῖς, ὑστερώτερα δὲ ὅτε ἡ ἐμπορία ἐπέδωκε, καὶ οἱ πλούσιοι (οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες). Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν ἀριστοκρατικῶν πρὸς τὸν δῆμον δεικνύεται καὶ διὰ τῶν ἐκφράσεων οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοί, οἱ ἐσθλοί, οἱ ἄριστοι, διὰ τοὺς μὲν, καὶ οἱ πονηροί, οἱ δειλοί, οἱ κακοὶ διὰ τοὺς δέ· ἐνίοτε δὲ τοιαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ ἀριστοκρατίας καὶ λαοῦ, τελείων καὶ μὴ τελείων πολιτῶν, προήρχετο καὶ ἐκ τῆς τοπικῆς ἀντιθέσεως τῆς πόλεως πρὸς τὴν [περὶ αὐτὴν] χώραν, μάλιστα, ὅπου κατακτηταὶ εἰσβαλόντες κύριοι τῆς πόλεως ἐγίνοντο καὶ τοὺς ἡττημένους ὑπέβαλλον εἰς εὐτελεῖς πολιτικὰς συνθήκας· εἰς τοιαύτην δὲ περίπτωσιν οἱ νικημένοι ἐφύλαττον

λιτείας, καὶ μάλιστα προτοῦ νὰ ἀνακτήσῃ ὁ δῆμος ἐπίσημα πολιτικὰ δικαιώματα, ἀναφέροντες τοὺς ἐξῆς, καθ' οὓς διακρίνεται τοῦ δούλου καὶ ξένου. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἔχειν ἀκίνητα κτήματα τοῦ αὐτοπροσώπως παρουσιάζεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τοῦ ἐκκλησιάζειν.

μὲν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν, ὅμως ἐγίνοντο φόρου ὑποτελεῖς καὶ τῆς πολιτείας δὲν μετέειχον, ὥς ἐν Σπάρτῃ οἱ Περίοικοι· ἢ καὶ τὴν ἐλευθερίαν χάνοντες ἐγίνοντο δοῦλοι, ὥς οἱ Εἰλωτες ἐν Σπάρτῃ καὶ οἱ Πενέσται ἐν Θέσσαλίᾳ.

§. 5. [7]

Συνέχεια. Δημοκρατίας ἀνάπτυξις. Στάσεις.

Ἡ ἐγερεῖσα ἅπαξ ἐπιθυμία πρὸς κτήσιν δυνάμεως καὶ ἐπιρροῆς εἰς τὰ τῆς πόλεως ἐξετείνετο ὅλον ἐν εἰς περισσοτέρους, οἵτινες δὲν ἔμελλον νὰ ἀφίσωσι τὴν Ἀριστοκρατίαν ἡσύχως νὰ ἄρχῃ· μάλιστα ἀφοῦ αὕτη πολλάκις ἐξεφυλίζετο εἰς καταπολλὰ καταθλιπτικὴν ὀλιγαρχίαν, ἣ ὁποία, καίπερ στερεὰ οὔσα διὰ τῆς προγονικῆς δόξης, τῆς ἀπὸ τῶν κτημάτων καὶ τῆς φρονήσεως δυνάμεως, τῆς κατοχῆς τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ὅμως πολλάκις περιέπιπτεν εἰς σπουδαίας συγκρούσεις μετὰ τοῦ ἀναπτυσσομένου δήμου (Plebs), καὶ οὕτως ἐγείροντο πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν στάσεις μεταξὺ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ κόμματος. Εἰς τὸν ἀλλοπρόσαλλον δὲ τοῦτον ἀγῶνα συχνότερα ὑπερίσχυον οἱ δημοκρατικοὶ καὶ παρεβίαζον τοὺς ἀριστοκρατικοὺς εἰς χρεῶν ἄφρεσιν, ἐπιγαμίαν, ἰσονομίαν καὶ ἰσηγορίαν. Ἡ δὲ τοιαύτη τῶν κομμάτων ἔρις ἐγίνετο ἐνίοτε αἰτία ἵνα διοργανισθῇ τὸ πολίτευμα, ἢ δι' αἰσυμνητῶν [*], οἷος ἐν Μυτιλήνῃ ὁ Πιπτακὸς (590), ἢ διὰ νομοθετῶν, ὅποιοι Λυκούργος ἐν Σπάρτῃ (884), Ζάλευκος παρὰ τοῖς Λοκροῖς τοῖς ἐπιζεφυρίοις, καὶ Χαρώνδας ἐν Κατάνῃ καὶ ἐν ἄλλαις Χαλκιδικαῖς πόλεσιν (ἀμφότεροι περὶ τὰ μέσα τῆς Ζ΄

[*] [Αἰσυμνηταὶ εἰσιν αἵρετοὶ τύραννοι κατὰ Ἀριστοτέλην].

ἑκατονταετηρίδος π. Χ.), καὶ Σόλων ἐν Ἀθήναις (594). Συχνότερα δ' ἐτι συνέβαινεν, ὥστε ὁ ἐξήμενος κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας ὄχλος νὰ ἐγείρῃ τὸ τυραννικόν, ὅστις νόμον ἔκαμνε τὴν θέλησιν αὐτοῦ, ὡς π. χ. ὁ Κύψελος ἐν Κορίνθῳ, ὅστις (655) βοηθεῖα τοῦ δήμου κατέλυσε τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν Βακχιαδῶν. Τοῦτο δὲ συνέβαινε συχνὰ μάλιστα κατὰ ζ'. καὶ σ'. ἑκατονταετηρίδα πρὶν Χ. Ὅμως ἡ τυραννὶς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς ἐχθρὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπου δὲν ἐξεφυλίζετο εἰς αὐθαιρεσίαν καὶ ὀμότητα.

§. 6. [8]

Συνέχεια.

Ἡ ἐπίδοσις τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς ἐμπορίας, ἡ ἐπαύξεισις τῶν πόλεων καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας συνετέλουν εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ δήμου, βοηθουμένου καὶ ἀπὸ τὴν διαφθοράν αὐτῶν τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἐξ ὧν ἐλάμβανεν ἐνίστε καὶ τοὺς ἀρχηγούς του. Ὅλως δὲ ἐξησθένεισε τὴν ἀριστοκρατίαν ὁ Περσικὸς πόλεμος, ὅστις συνεσχέτισε τὰς πολιτείας, διήγειρε τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐφρονημάτισε τὸν λαόν. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431—404) οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ ἠνώθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ δημοκρατικοὶ μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ τοῦ πολέμου δὲ διαρκοῦντος ἐλύσων τῶν πολιτῶν αἱ στάσεις εἰς τὰς πόλεις. ἐν τέλει δὲ αὐτοῦ ἐξενίκησαν μὲν οἱ ἀριστοκρατικοί, ἀλλ' ἐπειδὴ κατεχρῶντο τῆς δυνάμεως αὐτῶν συνεστάθησαν πάλιν εὐθὺς σφοδραὶ ἀνησυχίαι, ἐξορίαί καὶ πόλεμοι καταστρεπτικοί, οἱ ὅποιοι κατὰ μέγα μέρος διὰ ξένων μισθωτῶν ἐγίνοντο ἀπὸ τοῦδε, ἐνῷ ὄχι σπανίως Ἕλληνες ὡς ξενικὸν εἰς ξένας χώρας ἀναφαινονται. Εἰς πολλοὺς τόπους συνίστατο ἀχαλίνωτός τις καὶ κατηλιπτική δημοκρατία (οχλοκρατία), ὑπὸ φιλοδοξῶν καὶ

ἰδιοτελῶν δημαγωγῶν ἀγομένη καὶ φερομένη, κατὰ τῆς ὁποίας οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐτέκταινον ἑταιρείας καὶ συνωμοσίας. Ἡ ὑπὸ τὰς ἐρίδας ταύτας γενηθεῖσα διαφθορὰ τῶν ἡθῶν καὶ ἡ κατάλυσις ὅλων τῶν ἀγαθῶν δυνάμεων κατέσκαψε τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, κατέδειξεν εἰς τὸν Μακεδόνᾳ Φίλιππον τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ θηρῆσαι τὴν ἡγεμονίαν καὶ κατέστησε τὴν χώραν θεάτρον πολλῶν πολέμων τῶν διαδόχων του, εἰς τοὺς ὁποίους ὅμως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βλέπομεν ἀκόμῃ λάμψιν τινὰ τοῦ παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, οἷον αἱ ἐν Σπάρτῃ δοκιμαί πρὸς καταστροφὴν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Λυκούργου ἢ ὁ ἀγὼν τοῦ δημοκρατικοῦ συλλόγου τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ δυνάμεως τῶν Μακεδόνων.

§. 7. [9]

Πτῶσις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν.

Ἐνῷ αἱ ταραχαὶ αὗται ἐπεκράτουν οἱ Ῥωμαῖοι παρεσκεύαζον διὰ τῶν ὄπλων τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁδὸν αὐτῶν. ἐν δὲ τῇ κατασκαφῇ τῆς Κορίνθου (146) συγκατέθεψαν παντελῶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Τὰ πράγματα αὐτῶν διέτασσον οἱ Ῥωμαῖοι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ στρατηγὸς εἶχε μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, ἕως οὗ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὡς ἰδίῳ ἐπαρχίᾳ διώκουν τὴν Ἑλλάδα, Ἀχαιοὺς αὐτὴν ὀνομάσαντες. πόλεις τινὰς ὅμως μετεχειρίζοντο ἡπιώτερον, μοναδικαὶ δέ τινες, ὡς αἱ Ἀθηναῖαι καὶ οἱ Δελφοὶ ἦσαν μάλιστα [ὄνομα] ἐλευθεραὶ πολιτεῖαι (Liberae civitates). Ἡ τοῦ Νέρωνος ἔπειτα ἐπίνοια νὰ κηρύξῃ ἐλευθερίαν τὴν Ἑλλάδα ἀπέβη ματαία. ἐπιστημονικὸς τις ζῆλος ὑπῆρχε μὲν ἀκόμῃ ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ ὁ πνευματικὸς βίος εἶχον ἀφανισθῆ, ἡ δὲ χώρα διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δεσποτείας καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέ-

μας τῶν Ἑλλήνων ὅλως ἐκνευρισθεῖσα, κατερημύθη ἐντελῶς ἐπὶ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς.

§. 8. [10]

Γενικός τύπος τοῦ πολιτεύματος τῶν
ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν πόλεων.

Στοιχεῖα παντός Ἑλληνικοῦ πολιτεύματος ἀριστοκρατικοῦ τε καὶ δημοκρατικοῦ εὐρίσκομεν τὴν, γνωστὴν ἥδη καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας, βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς μὲν τὰς δημοκρατικὰς πόλεις κυριαρχικὴ δύναμις εἶναι ἡ ἐκκλησία, εἰς δὲ τὰς ἀριστοκρατικὰς ἡ γερουσία ἢ ἡ συνέλευσις τῶν ἀρίστων· τὴν δὲ ἐκτελεστικὴν δύνάμιν εἶχον πλῆθος διαφόρως ὀνομαζομένων ὑπαλλήλων ἀρχόντων, οἵτινες, κατὰ τὸ παντοδαπῶς μεταβαλλόμενον ἀριστοκρατικὸν ἢ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπὸ μᾶλλον ἢ ἥττον περιορισμένας ἐκλογὰς καὶ ἐκλεκτικὰ δικαιώματα, καὶ μὲ διάφορον τῆς ἀρχῆς διάρκειαν ἐξελέγοντο, ἐν μέρει δὲ καὶ μὲ προηγουμένην δοκιμασίαν ἢ ἐπομένην εὐθύνην, ἕνεκα τῆς διαχειρίσεως τῆς ἀρχῆς ἐνώπιον τῆς κυβερνητικῆς δυνάμεως. Ἡ δικαστικὴ δύναμις ἦτο κατὰ πολλὰ διάφορον τρόπον μετὰ τοῦ λαοῦ, βουλῆς καὶ ἀρχόντων διαιρησμένη· καὶ τὰ μὲν σπουδαιότερα ἐγκλήματα ἐδίκαζεν ὁ λαὸς ἢ ἡ βουλὴ, τὰς ἰδιωτικὰς δὲ διαφορὰς ἔκρινον οἱ ἄρχοντες ἢ τὰ δικαστήρια.

§. 9. [11]

Ἰωνικὰ καὶ Δωρικὰ πολιτεύματα.

Ἰδίως Ἀθηναίαι καὶ Σπάρτη.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φύλον, τὸ ὅποσον κατὰ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις σφόδρα ἀνεπτύχθη καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου

καὶ τῆς ναυτιλίας τὰ μέγιστα εὐτύχει, ἤτοι εἰς τὸ ἰωνικόν, προώδευσεν ἡ δημοκρατία ταχύτατα. Τῶν ἰωνικῶν πόλεων ἐπισημοτάτη ἦτον ἡ τῶν Ἀθηναίων, ὅπου τὰ μάλιστα ἤκμασεν ἡ δημοκρατία, καὶ ἰσχυρότατος ἀνεδείχθη ὁ πρὸς πολυμερῇ ἀνάπτουζιν ζῆλος· εἰς τὸ πλῆθος ὁμως, εὐθύς ἐξεφυλίσθη εἰς μονομερῇ πρὸς ἰσότητα ἐπιθυμίαν, εἰς αὐθαίρετον χρῆσιν τῶν εὐπόρων, εἰς ζηλότυπον ἀντενέργειαν ἐναντίον τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἱκανότητα, εἰς ἀκολασίαν καὶ ἀπειθείαν καὶ τέλος εἰς ὦμὴν ἰδιοτέλειαν καὶ κενὴν ματαιότητα, τὴν ὁποίαν εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ κολακεύωσι καὶ καρπολογῶσιν οἱ δημαγωγοὶ καὶ συκοφάνται. Τῶν Δωρικῶν δὲ πόλεων σημαντικωτάτη ἦτον ἡ Σπάρτη. Ἐνταῦθα οἱ ἰδίως Σπαρτιαῖται, ἤτοι οἱ κάτριοι τῆς πόλεως, ἀπετέλουν ὡς πρὸς τοὺς περιοίκους ἢ κατοίκους τῆς χώρας ἀριστοκρατίαν τινά, ἥτις ὑστερώτερα παρεξέβη εἰς καταθλιπτικὴν ὀλιγαρχίαν. Εἰς τὸ πολίτευμα τοῦτο εὐρίσκομεν πραγματοποιημένην αὐστηρῶς εἰς πάντα τὴν ἰδέαν τῶν παλαιῶν περὶ τῆς βαρύτητος τῆς πολιτείας καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς πρὸς τὸν πολίτην. Ἡ πόλις ἐθεώρει τὸν πολίτην κτῆμα ἑαυτῆς, ἀφῆρει τὸν ἰδιωτικὸν βίον σχεδὸν ὅλως, καὶ ἐμπόδιζε τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτουζιν. Καὶ ἐνόσω μὲν ὁ λαὸς ἐνθουσιῶν ἐκίστευεν εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ πολιτεύματος καὶ αὐστηρῶς ὑπῆκουεν εἰς τοὺς νόμους καὶ ἐτήρει τὰ ἔθιμα, ἤκμαζεν ἡ Σπάρτη καὶ διὰ τῆς ἡνωμένης καὶ στιβαρᾶς αὐτῆς δυνάμεως προέβαινε νικηφόρος κατὰ τῶν ἄλλων πόλεων. Ἀλλὰ τὰ παρὰ φύσιν δεσμὰ εἰς τὰ ὁποῖα ἐνέβαλλεν ἡ πολιτεία τὴν ἀτομικὴν τοῦ ἰδιώτου ἐλευθερίαν, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐλύθησαν, καὶ ἄμετρος τις ἐπιθυμία δυνάμεως καὶ πλούτου κατέλαβε τοὺς πολίτας, ἑωσοῦ καὶ τὴν πολιτείαν κατέλυσαν.

ΔΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΑΣΗΣ.

Θρησκευτικοὶ δεσμοὶ δι' ἑορτῶν
καὶ μαντείων.

Ἡ Ἑλλάς συνίστατο ἐκ πολλῶν πολιτειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεγνώριζον μὲν ἀμοιβαίως ἀλλήλας, ὅμως διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης καὶ τῶν ἀμοιβαίων δικαίων δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἐγγύησις καὶ οὐδεὶς σταθερὸς νόμος, ἀλλ' ἐνότιε μόνον ἀντικείμενα συμφέροντα ἐμπόδιζον τοὺς δυνατοὺς τῶν βιαιοπραξιῶν. Καί τοι δὲ αἱ πολιτεῖαι αὐταὶ οὐ μόνον ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων ἦσαν, ἀλλὰ πολλάκις μάλιστα καὶ ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας διετίθεντο (*), ἀλλ' ὅμως τὸ κοινὸν ὄνομα Ἑλλήνες, ἡ συνείδησις τῆς συγγενείας, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ θρησκεία καὶ τὰ ἔθιμα (τὸ Ἑλληνικὸν ἔδν ὁμαιμόντε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεά τε ὁμότροπα. Ἡρόδ. γ'. 144) συνέδεον τοὺς λαοὺς εἰς ἓν ὅλον ἔθνος, ὁρθῶς φρονηματιζόμενον τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τοὺς ξένους ἢ βαρβάρους. Ἐκ τοῦ συναισθήματος δὲ τούτου ἐγενήθησαν καὶ ἀμοιβαῖαι φιλανθρωπικαὶ τινες σχέσεις ἢ εἰδός τι Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ δικαίου (**), τὸ ὁποῖον ὅμως μὴ στηριζόμενον εἰς ὠρισμένους

(*) Ἀλλ' ὅμως κατὰ διαφόρους καιροὺς συνήρχοντο ποτὲ μὲν περισσότεροι ποτὲ δὲ ὀλιγώτεροι εἰς κοινὴν τινα ἐπιχείρησιν ἢ ἐκστρατείαν· ὡς κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν, τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ ἰδίως εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ὑστερώτερα δὲ ἠνώθησαν κατὰ τῶν Περσῶν αἱ πλεῖσται Ἑλληνικαὶ πόλεις.

(**) Ὡς παραδείγματα τοιούτων κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν φιλανθρωπῶν ἔθιμων καὶ νομίμων παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δύναται τις νὰ ἀναφέρῃ· ὅτι πρὸ τοῦ πολέμου πρέσβεις ἐσυνεῖθον νὰ πέμπωσι καὶ ἐνότιε προφρικῶς νὰ διαλλάττωνται, π. χ. δι' ἀποφάσεως δικαιτητῶν· ὅτι ὁ πόλεμος διὰ κηρύκων ἡγγέλλετο, τῶν ὁποίων τὸ πρόσωπον ἐλιγίζετο ἱερὸν· ὅτι τοῦ πολέμου διαρκούντος ἱερεῖς καὶ γὰρ καὶ ἱερὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἔθνητα

νόμους, οὐχί σπανίως κατεπατεῖτο ὑπὸ τῶν δυνατῶν. Τῶν θρησκευτικῶν δὲ καθεστώτων, τὰ ὅποια ὑπεστήριζον τὸ αἰσθημα τοῦτο τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ, εἰσὶν αἱ μεγάλαι πανηγύρεις καὶ ἀγῶνες ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς, ἐν Νεμέᾳ καὶ ἐν (τῷ Κορινθιακῷ) Ἰσθμῷ, αἱ ὁποῖαι τοπικαὶ μόνον ἑορταὶ τὸ πρῶτον οὔσαι κατὰ μικρὸν κατεστάθησαν ἐθνικαὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ πόλεις ἔπεμπον θεωρίας, καὶ πολλοὶ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνηθροίζοντο. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰ μαντεῖα ἀνάγκη νὰ συγκαταλεχθῶσιν ἐνταῦθα, καὶ μάλιστα τὸ Δελφικόν, τὸ ὁποῖον πολλὴν δόξαν καὶ δύναμιν εἶχεν εἰς ἀπάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις.

§. 11. [13]

ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀμφυκτυονίαι, συνέδρια, συμμαχία καὶ ἡγεμονία.

Καὶ μικρότερα δὲ τῆς Ἑλλάδος μέρη εὐρίσκομεν ἡνωμένα διὰ θρησκευτικῶν θεσμῶν, καθόσον ἑορταὶ καὶ ἱερὰ συνεσχέτιζον τοὺς γειτονεύοντας λαοὺς, καὶ οὕτω συνίσταντο Ἀμφικτυονίαι, αἱ ὁποῖαι παρήγγελλον εἰς αὐτοὺς νὰ

θεωρούμενα δὲν ἐβλάπτοντο· ὅτι αἰχμαλῶται συνήθως ἀντὶ λύτρων ἀπελύοντο· ὅτι ἡ ἀταφία τῶν νεκρῶν ἢ ὕβρις εἰς τοὺς πεσόντας βάρβαρον ἐνομίζετο· ὅτι μόνον λαθῶν ἄδειαν διήρχετο τις διὰ ξένης χώρας μὲ ὠπλισμένην δύναμιν· ὅτι ἡ φιλοξενία ἐλογίζετο ἱερόν, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ξένοι ἐπειοῦντο. ἐνταῦθα ἀνήκουν καὶ τὰ λεγόμενα σύμβολα ἢ συμβῆκαι κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν μεταξὺ δύο πόλεων ἀμοιβαίως πρὸς δίκαιαν ὑπεράσπισιν τῶν ἐμπορευομένων πολιτῶν. Οὐ μόνον δὲ εἰς ἰδιώτην τινά, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ κοινῶς εἰς πάντας τοὺς πολίτας ξένης πόλεως, ἐδίδον ἐπιγαμίαν, ἀτέλειαν, ἔγκτησιν, μάλιστα δὲ εὐρίσκομεν παραδείγματα καὶ ἰσοπολιτείας μεταξὺ δύο ἐλευθέρων πολιτειῶν. Ἰδίως ἐδείκνυντο μεγάλην φιλανθρωπίαν εἰς πολίτας ξένων πόλεων καὶ Ἀθηναίους.

τηρῶσι φιλανθρωπικὰς τινὰς ἀρχάς. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς αὐτῆς χώρας (οἷον ἐν Βοιωτίᾳ) εὐρίσκομεν πολλάκις δεσμούς τινας· ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν κυριαρχίαν ἐπιθυμία πόλεων τινων, αἱ καταπιέσεις αὐτῶν καὶ οἱ ἀντιστάσεις τῶν ἐτέρων ἐξαδυνατίζον καὶ θυέλουσιν τοὺς συνδέσμους τούτους. Δύο ὅμως αὐτῶν, ὁ Ἀχαικὸς καὶ Αἰτωλικὸς, ἐγένοντο ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπίσημοι περὶ τὴν λήξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Μεγαλείτεροι δὲ πολιτικοὶ δεσμοί, πολλάκις μεταξὺ συγγενῶν λαῶν, ἦσαν αἱ λεγόμεναι *συμμαχίαι*, τῶν ὁποίων τὴν ἡγεμονίαν εἶχε τὸ δυνατώτατον μέλος τοῦ δεσμοῦ, ὡς ἡ Σπάρτη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ἡγεμονεύουσα πασῶν τῶν κατὰ Περσῶν ἀγωνιζομένων πόλεων, καὶ αἱ Ἀθηναὶ ὑστερώτερον τῶν πλείστων Ἰωνικῶν πόλεων· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτας συνίστατο συνήθως διαίρεσις, καθ' ὅσον ἡ δυνατωτέρα πόλις μετεχειρίζετο τὰς ἀδυνάτους ὑπερηφάνως καὶ ἰδιοτελῶς.

§. 12. [14]

᾽Αποικίαι.

Ὁ πρὸς ἀποχωρισμὸν καὶ ἀνεξαρτησίαν ζῆλος τῶν Ἑλλήνων ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὰς ἰδιοτρόπους αὐτῶν ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν ἐξηρητημέναι τῆς μητροπόλεως, ὡς αἱ Ῥωμαϊκαί, ἀλλ' ἀπετέλουν καθ' αὐτάς ἀνεξαρτήτους πολιτείας, καὶ μόνον εὐσεβεῖς τινὰς υἱικὰς σχέσεις εἶχον μὲ τὴν ἐξ ἧς ἐξῆλθον πόλιν. Αἱ αὐταὶ δὲ ἀποικίαι ἄλλως ἐξεταζόμεναι, δεικνύουσι τὸν ἀνδρικὸν βίον καὶ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλληνικῶν φύλων, καθ' ὅσον οὐ μόνον ταχέως ἀκμάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιεστοιχίζοντο, διαφυλλάττουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν ιδιότητες καὶ μακρύτερα αὐτὰ ἐξαπλώνουσι.

ΗΡΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.

§. 1. [15]

Σημασία τῆς ὀνομασίας ταύτης.

Ἡρωικὴν ἐποχὴν λέγοντες συνεθίζουσι νὰ σημαίνουσι τὴν περίοδον τῶν χρόνων ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν Ἑλλήνων ἐν Θεσσαλίᾳ ἐμφανίσεως, μέχρι τῆς καθόδου τῶν Δωριέων καὶ Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον το 1104. Ἐπιστιμότεροι τῆς ἐπ' αὐτῆς ταύτης Ἡρώες εἶναι ὁ Βελλεροφόντης, Περσεύς, Ἡρακλῆς, Θησεύς, Ἰάσων καὶ οἱ λοιποὶ Ἀργοναυτικοὶ ἥρωες, οἱ ἐπὶ ὀνόματι [δὲ] στρατεύσαντες καὶ οἱ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μετασχόντες. Αἱ περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορικαὶ εἰδήσεις εἰσὶ πολλάκις μετὰ μύθων συμπεπλγμέναι καὶ ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ εἰς διάκρισιν τῆς ἀληθείας. Τῶν κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους συμβάντων περιστατικώτερον γνωρίζομεν μόνον τὸν Τρωικὸν πόλεμον (1184) ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς σωθέντων ποιημάτων [τοῦ Ὅμηρου], τὰ ὁποῖα καὶ τοι ὀλίγον ὑστερώτερα ἐποιήθησαν, καὶ ὅχι ὅπως ἀμετάβλητα ἔμειναν, φέρουσιν ὅμως ἐν ἐκυτοῖς τύπον ἀληθείας καὶ ἁρμονίας οὕτω καθαρὸν, ὥστε, καθόλου εἰπεῖν, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πιστὴ εἰκὼν τῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους εἰκονίζουσι καὶ ὡς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ ὡς πρὸς τὸν δημόσιον βίον.

§. 2. [16]

Κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀριότης καὶ ωμότης ἀπεκράτει, πόλεμος καὶ ληστεία ἦσαν γενικά· ὡς ἥρωες δὲ ἐλευθερώσαντες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ δεινὰ ταῦτα μνη-

μονεύονται Μίνως μὲν κατὰ θάλασσαν, Θησεὺς δὲ καὶ Ἡρακλῆς κατὰ ξηράν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ὁ πολιτισμὸς ἦτο νηπιώδης εἰσέτι· διότι οὔτε ἡ ἀπότομος γλῶσσα εἶχεν ὅλως ἐκλείψει, οὔτε τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀδικίας εἶχον παντελῶς καταπαύσει· ἀλλὰ καὶ ἐμπόρων παραβιάσεις ἐγίνοντο καὶ ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ ἄρπαγαὶ (μάλιστα ζώων) τῶν γειτονεουσῶν χωρῶν πρὸς ἀλλήλας δὲν ἔλειπον, καὶ φόνοι καὶ ἐκδικήσεις αὐτῶν ὅχι σπανίως συνέδαινον. Ὡς καὶ παραδείγματα ἡπιωτέρου καὶ φιλανθρωποτέρου ἤθους δὲν ἔλλείπουσιν. Ἡ θρησκεία ἐν δόξῃ οὐσα πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιος γίνεται. Ἱεροὶ λογίζονται οἱ Κήρυκες καὶ σεβασταὶ αἱ συνομολογούμεναι συνθήκαι καὶ ἀνακωχαί. Πρὸς ἐξημμένα πάθη ὑπάρχουσι σώφρονος ἐγκρατεῖς παραδείγματα καὶ μετριότητος καὶ σεβασμοῦ ἐνώπιον παλαιότερων ἀνδρῶν. Ἡ κοινὴ γνώμη ἄρχεται νὰ ἰσχύῃ, καὶ ὁ γενικὸς φόβος ἐμποιεῖ φόβον εἰς τοὺς δυνατοὺς. Φιλίας δὲ εἰλικρινοῦς παραδείγματα (Θησεὺς καὶ Πειρίθους, Ἀχιλλεὺς καὶ Πάτροκλος, Ὀρέστης καὶ Πυλάδης) καὶ φιλικῆς σχέσεως μεταξὺ δεσποτῶν καὶ παλαιῶν καὶ πιστῶν δούλων (Εὐμαῖος, Εὐρύκλεια), συζυγικοῦ ἔρωτος καὶ φιλοστοργίας γονέων ἀπανιῶμεν συχνά. Ὁ ξένος (1), ἄπορος ἢ φιλῆς (ἰ κ ε τ η ς), ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διὸς ὦν, ἤ λ π ι ζ ε νὰ εὖρῃ εὐμενῇ ὑποδοχὴν (Ζ ε ὕ ς Ξένιος Ἰ κ ε τ ῆ σ ι ο ς, Ἐ π ι τ ι μ ῆ τ ω ρ ἰ κ ε τ ᾶ ω ν τ ε ξ ε ἰ ν ω ν τ ε). Φιλικαὶ σχέσεις καὶ ξενίαι τῶν πατέρων διαμένουσι καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ π τ ω χ ῶ ν θ ε ο ἶ καὶ Ἑ ρ ι ν ὕ ε ς. Τοὺς ἐρχομένους ξένους ὑποδέχονται φιλικῶς τοὺς προσαγορεύουσι καὶ συμπαραλαβόντες αὐτοὺς εἰς τὸ δεῖπνον, μετὰ ταῦτα τοὺς ἐρωτῶσι πόθεν ἔρχονται καὶ πῶς. Δίδουσι

(1) Ὑποδοχὴν μὲν καὶ ὑπεράσπισιν ἐνίοτε αἴρισκεν ὁ πλανώμενος, ἐπὶ δὲ ὡς τοιοῦτος τιμὴν καὶ δίκαια δὲν ἀπῆλαυε δηλοῦσιν ἐκφράσεις ὡς ἀτίμητος μετανάστης.

δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ δῶρον ξεινήιον. Ἰλ. Ι, 197. Σ. 363 κ. ε. Ὀδ. Γ, 29 κ. ε. Δ, 20 κ. ε. Ἄοιδοι (ἐρίηρες) εἰσὶν εὐπρόσδεκτοι, ὡς ὁ Φήμιος ἐν Ἰθάκῃ καὶ ὁ Δημόδοκος παρὰ τοῖς Φαίαξι, καὶ τοὺς ἀκούουσι μετὰ προσοχῆς. Ὀδυσσ. Θ, 472—481. διότι οἱ Ἕλληνες ἀπ' ἀρχῆς ἤδη ἐθεώρουν τὰς ὑψηλοτέρας τοῦ νοὸς ἐνεργείας ὡς θεία μοῖρα γινομένης (θεῖος, θέσπις ἀοιδός, θεὸς ὠπασσε θέσπιν ἀοιδήν. Ὀδ. Θ, 498, θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἶμας παντοίας ἐνέφυσεν [Ὀδ. Χ, 347], Ἡσιόδ. Θεογ. ζ. 94.) Ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς ἥρωας αὐτοὺς (ὡς Ἀχιλλεύς) ἢ τὸν λαὸν βλέπομεν ἀνακροῦντας μέλος τι (Ἰλ. Α, 472. Ι, 186).

§. 3. [17]

Πολιτεία καὶ πολίτευμα καθόλου.

Ὁ πολιτικὸς βίος εἶναι ἀκόμη παιδικός. ἰδέα πολιτεύματος, συμπεριλαμβάνοντος ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, δὲν ἐμορφώθη ἀκόμη· ὡσαύτως ταλαντεύουσαι καὶ ἀόριστοι εἰσὶν αἱ περὶ τοῦ πολιτεύματος ἰδέαι, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἑξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις πρὸς ἄλλας πολιτείας, καὶ ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν διοργανισμόν. Ἀνεγνωρισμένου ἐθνικοῦ δικαίου ἔχνη μόνον ἀμυδρὰ ἀπαντῶνται, ὡς τὸ ἀπαρabiα-στον τῶν κηρύκων. Αἱ ἐσωτερικαὶ διατάξεις τῆς πολιτείας ἀνεπτύχθησιν κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου· ὅθεν ὡς ἀρχαιοτάτην πολίτευμα εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν Τρωικῶν τὴν πατριαρχικὴν [μᾶλλον δὲ εἰπεῖν στρατιωτικὴν] βασιλείαν, εἰς τὴν ὅποιαν αἱ μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ λαοῦ σχέσεις δὲν εἶνε ἀκόμη ἀκριβῶς ὠρισμέναι δι' ἀνεγνωρισμένων νόμων· καίτοι εὐρίσκομεν παρὰ τὸν βασιλέα καὶ ἀριστοκρατίαν, σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν δυνατῶν, τῶν ἡπλοφορούντων καὶ τῶν πλουσιῶν, τῆς ὁποίας τὴν καταγωγὴν εἰς τοὺς θεοὺς ὁ μῦθος ἀνέφερε, καὶ τέλος πλῆθος ἐλευθέρων πολιτῶν.

Τὰ θρία δὲ καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῶν στοιχείων τούτων τῆς πολιτείας δὲν ἦσαν ὁριστικῶς νενομοθετημένα, ἀλλ' εἰς πολλὰς περιστάσεις συγκεχυμένα πρὸς ἀλλήλα.

§. 4. [18]

Βασιλεύς.

Τῶν βασιλείων τὸ ἀξίωμα ἐλογίζετο ἱερόν, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν (ἰλ. I, 98) καὶ τὸ γένος ἐκ τῶν θεῶν ἐξαιρέτως δὲ ὁ Ζεὺς ἐνομίζετο προστάτης τοῦ βασιλέως (ἰλ. B, 197. διοτρεφέες βασιλῆες. διογενεῖς παρ' Ὀμήρῳ, ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες Ἡσίοδ. [Θγν. 96.]) ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν ἦσαν ἱκανὰ τοῦ βασιλέως προπύργια κατὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας (μνηστῆρες Πηνελόπης, Αἴγιθος), ἃν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἐσπερεῖτο προσωπικῆς ἱκανότητος [1]. Ἡ βασιλεία δὲν ἦτο πάντοτε μοναρχική· τοῦλάχιστον βλέπομεν, ὅτι τῶν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ νεῶν καταλόγῳ ἀριθμουμένων λαῶν οἱ μὲν Βοιωτοί, Φωκεῖς καὶ Κρήτες δύο ἡγεμόνας εἶχον, τὸ Ἄργος δὲ καὶ πολλὰί τῆς Ἀργολίδος πόλεις τρεῖς μετ' ἐνὸς ἀρχιστρατήγου· οἱ δὲ Ἡλεῖοι 4. Συνήθως ἡ βασιλεία ἦτο κληρονομική, καὶ περ ἄνευ βαδαιῶν περὶ τῆς διαδοχῆς ὁρισμῶν· ἐν ἐλλείψει δὲ ἄρρενος

[1] [Μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, ἃν ὁ βασιλεὺς αἰπεδήμει ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὥστε ἢ νὰ ὑποβῇ ἀπεθαμμένος, ἢ νὰ χάσῃ τὴν ἐσχὺν του διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν· διότι προσωπικὴ εἶτα σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἱκανότης εἶσιν αἱ πρώτισται ἰδιότητες τοῦ Ἡρώος βασιλέως, δι' ὧν καὶ γίνεται πολλάκις βασιλεὺς χωρὶς νὰ ᾔναι βασιλέως υἱός ('Οδ. O, 518 κ. ε.) καὶ τὸν θρόνον του πάντα φυλάττει, καὶ τὸν στηρίζει κινδυνεύοντα, ὡς π. χ. ἔπραξεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιστρέψας καὶ φονεύσας τοὺς μνηστοῦρας τῆς γυναικὸς του καὶ τοῦ θρόνου του· δι' αὐτῶν δὲ μόνον δύναται καὶ ὁ υἱὸς νὰ στηριχθῇ εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρός· ἄλλως δὲ, ἀνήλικος ἢ ἀνὴρ ὢν, κινδυνεύει· ὡς μᾶς δεικνύει τὸ παράδειγμα τοῦ Τηλεμάχου.

διαδόχου κλύνατο καὶ εἰς τὸ θῆλυ νὰ μεταβῇ (Ἑλένη [1]). Ἐν πολέμῳ κύριος τῆς ἡγεμονίας ἦτον ὁ βασιλεὺς, ὡσαύτως δὲ, καὶ περ τῶν ἱερέων διάφορος ὢν, ἦτο καὶ τῶν θυσιῶν κύριος [ὅσαι δὲν ἦσαν ἱερατικαί], καὶ πρὸς τούτοις ἔκρινε τὰς δίκας (δικασπόλοι, θεμιστοπόλοι βασιλῆες). Καί τοι δὲ τὰ ὅρια τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἔργων τοῦ βασιλέως εἰς τὰ καθ' ἕκαστα δὲν ἦσαν ὠρισμένα, τὰ χρήη του ὁμῶς φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν ἄγνωστα· διὸ καὶ κατηγορεῖτο μὲν καταχρώμενος τῆς δυνάμεώς του, ἐπαινεῖτο δὲ πατρικῶς κυβερνῶν (ἰλ. Β. 24. Α, 231 Μ, 310, Ὀδυσ. Δ, 690· Β, 234). Δεῖγμα τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ἦτο τὸ σκῆπτρον (2), ἦτοι ῥάδιδος τὴν ὁποίαν ἔφερον διαχειριζόμενοι τὰ κοινὰ κήρυκες δὲ, ἦτοι δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, συνώδευον αὐτούς. Τιμαὶ δὲ, (τιμή, γέρας), τὰς ὁποίας ἀπύλουν οἱ βασιλεῖς, ἦσαν προεδρία εἰς τὰς συνελεύσεις, γῆ πρὸς ἰδίαν των χρήσιν χωρισμένη (τέμενος), δῶρα καὶ δασμοὶ (δωτῖναι, θεμιστες [δωροφάγοι βασιλῆες])· εἰς δὲ τὸν διαμοιρασμὸν τῶν λαφύρων ἐξίρετόν τι καὶ ἑκτακτον μερίδιον· [τὰ ἐνδύματα δὲ τοῦ βασιλέως δὲν διέφερον τῶν ἄλλων διακεκριμένων ἡρώων· κατὰ τὸ εἶδος ὁμῶς καὶ μέγεθος (Ὀδ. 20, 258. γ, 194) καὶ τὰ πνευματικὰ προτερήματα ἔπρεπε νὰ ᾔνε ἐξοχος.] [3]

[1] [Ἡ Ἑλένη ὁμῶς δὲν ἐβασίλευσε μόνη, ἀλλ' ὁ νομφρεθεὶς αὐτῇ Μενέλαος ἐγένετο βασιλεὺς τῇ Λακιδάμονος].

(2) Σκῆπτρα μετεχειρίζοντο καὶ οἱ κήρυκες καὶ οἱ στρατηγοὶ ῥητορικοῦντες, καὶ οἱ δικασταί, [ἀλλὰ τῶν βασιλέων τὸ σκῆπτρον ἦτο δῶρημα τῶν Θεῶν].

[3] [Ὅθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον λέγομεν βασιλικά τὰ μεγάλα καὶ ἔξοχα οἷον βασιλικὴν ἀνάστημα, βάδισμα· βασιλικὰ οὕκ, ἀπίδωκ. τ. τ.]

Ἀριστοκρατία.

Αὕτη δὲν ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο παρὰ τῷ Ποιη-
τῇ, ἀλλ' οἱ σχηματίζοντες αὐτὴν μόνον λέγονται, ἤ-
ρωες, ἄριστοι, ἀριστῆες, ἑξοχοὶ ἄν-
δρες· θέλων δὲ ὁ Ὀμηρος νὰ σημάνη καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν,
κατεῖ αὐτοὺς βασιλῆας καὶ γέροντας [1]. ὅταν
δε θέλῃ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ τῆς βουλῆς τοῦ βασιλέως μέτο-
χοι εἶναι, βουλευφόρους ἄνδρας τοὺς λέγει. Οὗτοι
μετεῖχον καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἐν
πολέμῳ δὲ ἐσχημάτιζον τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ, διὸ καὶ
ιδιαιτέρων τιμῶν ἤξιουντο (γέρας, οἶνος γερού-
σιος). Τὴν βουλὴν αὐτοῦ ἐσχημάτιζεν ὁ Ἀγαμέμνων ἐκ
τῶν ἄλλων εἰς τὰς χώρας αὐτῶν αὐτοκρατόρων ἡγεμό-
νων, ὁ δὲ Πρίαμος ἐκ τῶν Τρώων δημογερόντων,
ὁ δὲ Ἀλκίονος ἐκ τῶν [12] λοιπῶν] Φαιάκων βασι-
λῆων. [Ἡ συνέλευσις τούτων λέγεται βουλή, ἡ δὲ
συνέλευσις ὅλου τοῦ λαοῦ ἀγορή] [2].

Λαός.

Τὸ πλῆθος τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν (δῆμος λαός ἢ
λαοί) ἀπετέλει τὴν ἐκκλησίαν (ἀγορή), ἀλλ' ἡ δύ-

[1] [Ἡ λέξις γέροντες δὲν σημαίνει τοὺς ὄντως γέροντας, ἀλλὰ
τοὺς ἐντιμοτάτους καὶ ἀρίστους, οἵτινες δύνανται νὰ μὴ ᾤσι καὶ ἀ-
ληθῶς γέροντες· π. χ. ὁ Μελέαρος καὶ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλοι λέγονται
γέροντες ἐ. Ἰλ., B, 404· αὐτοὺς γ. 53 λέγεται βουλή γερόν-
των ἢ συνέλευσις τῶν βασιλέων· Ελ καὶ Ἰλ Δ, 344· οἱ δημογέρον-
τες ὅμως τῆς Τροίας ἦσαν ἀληθῶς οἱ πρεσβύτατοι τοῦ λαοῦ]

[2] [Πῶς ἐφέροντο δὲ οἱ οἱ ἀριστοκράται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πῶς
ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτοὺς, μᾶς δεικνύει τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀγαμέμνω-
νος ἐν τῇ Ἰλιάδι, διότι οἱ συμπολεμοῦντες αὐτῷ βασιλεῖς ἔχουσι τὰς

ναμὶς αὐτῶν δὲν ἐστηρίζετο εἰς ὠρισμένα δίκαια [1]. Καί τοι δὲ ἐσεβάζοντο τὴν κοινὴν γνώμην οἱ βασιλεῖς καὶ ἐφοδοῦντο τὸν δῆμον (Ὀδυσ. Ξ, 239. Π, 425), φαίνεται ὅμως, ὅτι δὲν συνεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἀποφασίσῃ, οὐδὲ κατὰ ὠρισμένους καιροὺς, ἀλλ' ὅποτε τύχοι, καὶ ὅτε ἦτον ἀνάγκη ἢ νὰ κοινοποιήσωσιν εἰς αὐτοὺς τι ἢ νὰ μάθωσι τὴν διάθεσίν των, ἵνα γνωρίζωσι πῶς ἔχουσι νὰ διατάξωσι τὰς πράξεις αὐτῶν. Ψητηφορίας μνήμη παρ' Ὀμήρῳ δὲν γίνεται, τὴν συγκατάθεσίν του ὅμως εἰς τὰ γινόμενα δεικνύει βέβαια ὁ λαὸς (Ιλ. Β, 335) [2]. Ὁ ἱερεὺς Χρύσης (Ιλ, Α, 15) ἀποτείνεται μὲν πρὸς πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς, οἵτινες ἱγκρίνουσι τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀποφασίζει ὁ Ἀγαμέμνων μόνος ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὡσαύτως δὲν φαίνεται, ὅτι εἰς ἕκαστος ἐκ τοῦ δήμου εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλευθεροστομεῖν εἰς τὰς συνελεύσεις αὐτόκλητος. Ἐν Ἰλιάδος Β. συγκαλεῖ ὁ Ἀγαμέμνων τὸν λαόν καί, καθίσας βουλήν ἐκ τῶν γερόντων, γνωμοδοτεῖ περὶ ἐπιστροφῆς δῆθεν εἰς τὴν πατρίδα· ὁ δὲ λαὸς ἀφραπασθεὶς ἀπὸ χαρὰν τρέχει εἰς τὰς ναῦς, ἵνα καθέλκυσῃ αὐτὰς καὶ ἀποπλεύσῃ· ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς ἐκτελεῖ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἀπειλῶν, τοὺς δὲ πείθων. Θεραίτης δὲ, ὁ μόνος ὅστις τολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του [καὶ νὰ προσδῶλῃ τὸν Ἀγαμέμνονα], λαμβάνει παρὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς π λ η γ ἄ ς· ὁ δὲ λαὸς ἐπιχίρει εἰς τὰ δεινὰ

ξιν γερόντων πλέον ὥς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ὁ πόλεμος].

[1] [Οὔτ' αὖ ἀπειλοῦσι τὸ τρίτον στοιχεῖον τοῦ Ἡρωικοῦ πολιτεύματος· ἦσαν δὲ καὶ οὔτοι ἐλεύθεροι κτηματῖαι, ἀλλὰ κατώτεροι τῶν εἰρημένων Γερόντων καὶ ἐντιμότεροι τῶν Θητών, οἵτινες ἦσαν ὅλως ἀκτήμονες ἐπὶ μισθῷ δουλεύοντες ἄλλοις. Ὀδ. Δ, 644. Ε. 84—85]

[2] [Δ ἄ βοῆς «βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ» ὡς λέγει ὁ Θουκ. περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Σπαρτιατῶν, τῶν ὁποίων τὸ πολίτευμα πολλὰ κοινὰ ἔχει μὲ τὸ ἡρωικόν].

του. ὡς μέρη εἰς τὰ ὁπῖα διαίρειτο ὁ λαὸς δύνανται
να θεωρηθῶσι τὰ φῦλα καὶ αἱ φρεῖται [Ἰλ. Β,
362⁷

§. 7. [21]

Δικαιοδοσία.

Τὸ δίκαιον ἐστηρίζετο εἰς τὰς δίκας καὶ θέμιστας,
ἥτοι εἰς πατροπαράδοτους νόμους καὶ ἐκ τῆς συνήθειας κη-
νονισμένου, προσδοριμῶς, ὅτινες ὡς νόμοι ἐθεωροῦντο,
καὶ ὡς παρὰ τῶν θεῶν δεδομένοι ἐνομιζόντο, καὶ μά-
λιστα ὡς παρὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος προστιγεύο-
μενο (Ἰλ. Α, 239. Ὁδ. Β, 68), [ἡ χγνυία δὲ καὶ ἡ κῆτα-
πάτης αὐτῶν ἐλογίζετο ἑκδοκάρων καὶ ἀνόσιων]. νόμοι δὲ
βέβηκοι δὲν ὑπάρχον ἀόκη (παρ' Ὁμήρῳ οὐδὲ ἡ λέξις
νόμος ἀπὸ τῆς αἰ). Περὶ τῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν φαί-
νεται, ὅτι ὀλίγοι ἐφρόντιζον ἡ πολιτεία, ἐκ τῶν ἄν οἱ δια-
φερόμενοι αὐτοὶ ἤθελον νὰ διαιτῶνται δημοσίᾳ παρὰ
νὰ διαλύσῃσι τὴν διαφορὰν τῶν διὰ δικαιοσύνην. Τότε δὲ
αἱ πολλὰ σπουδαῖα ὑποβέβηκεν ἐδικάζοντο ὑπὸ τοῦ βα-
σιλέως, μετὰ τῆς βουλῆς τῶν γερόνων συνή-
θως. κατὰ τὰ καθιερωμένα ἐκ τῆς συνήθειας καὶ θεῶν
ἐκτὸν ἔχοντα δίκαια (θέμιστας). Αἱ πλεῖσται ἐρι-
δες γαίετα ὅτι ἦσαν φονικαί, καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ἀ-
δικήματα. Ὁ φονεὺς ἐξήκει δι' ἀποζωώσεως (πρόινης)
νὰ ἐλευθέρηται τοῦ σπυγνέ. τοῦ φονευθέντος, ὅπερ ἂν δὲν
κατ' ὅθονεν ἦσαν ἀνέχον, νὰ φύγῃ εἰς ξένους χώρας, (1)
ἵνα ἐξασφαλῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκδίκης. Τὸν τούτον τῆς τοιαύ-
της δικῆς ἴδε παρ' Ὁμήρῳ. Ἰλ. Σ, 497—508.

(1) Ἐν γέει αὐτόματις φυγὴ ἦτο κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν Ἑλλήνων
[καὶ Ῥωμαίων] ἱκανὴ τιμωρία διὰ πᾶν ἁμάρτημα.

Θρησκευτικά.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ κυρίως διὰ τοῦ Ὀμήρου, ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν Ὀλυμπον, καὶ ἐχαρακτήρισε τοὺς κατοικοῦντας αὐτοῦ θεοὺς μὲ ζωνῆρας καὶ καθαρὰς εἰκόνας. Οὗτοι εἰσὶ μὲν ἀνώτερα τὴν φύσιν ὄντα, κυβερνῶντα τὸν κόσμον, ἀλλ' ἀνθρώπινα πάθη καὶ ἐπιθυμίας ἔχοντες συγκοινωνοῦσιν εὐκόλως μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Τὰ μέσα δὲ δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συσχετισθῇ μετ' αὐτῶν εἰσι προσευχαὶ καὶ ταξίματα (εὐχαί, εὐχολή, λιταί, ἀρᾶσθαι, εὐχεσθαι, χεῖρας ἀνέχειν ὀρέγειν, γουνοῦσθαι ἢ γουναζεσθαι), σπονδαὶ (σπένδειν, λείθειν, χοή, σπονδαὶ ἄκρητοι), θυσίαι, ἰδίως αἱματηραὶ (1), βρωῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐνίοτε πολλῶν τὸν ἀριθμὸν (ἐκατόμβη), τελείων, ἀδμήτων, συχνὰ καὶ μὲ κατακεχυσμένα κέρατα. Περί τῶν κατὰ τὴν θυσίαν παράβαλλε Ἰλ. Α, 448. Β, 420 Ὀδ. Γ, 436. Εὐρίσκομεν δὲ ὅτι ἔνορκοι δεσμοὶ πιστοῦνται διὰ θυσιῶν καὶ βεβαιοῦνται διὰ σπονδῶν (ὄρκια τάμνειν Ἰλ. Γ, 105). προσέφερον δὲ τοῖς θεοῖς καὶ ἄλλα δῶρα (ἀγάλματα, θύεα) πρὸς ἐξιλέωσιν ἢ εὐχαρίστησιν ὡς λ. χ. ἢ Ἐκάβη (Ἰλ. Ζ, 293) πέπλον τῇ Ἀθηνᾷ. Αἱ σπονδαὶ καὶ θυσίαι συνωδεύοντο μὲ καθαρμοὺς καὶ νίψιμον χειρῶν (ἀπολυμαίνεσθαι, χεῖρας νίπτεισθαι).

(1) περὶ θυσίας ἀνθρώπων γίνεται μνεία πολλάκις εἰς τοὺς μῦθους. Παρ' Ὀμήρῳ ὁ Ἀχιλλεὺς θυσιάζει τῷ Πατρόκλῳ 12 Τρῶας. [Το κακὸν φαίνεται ξένον, καὶ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν Ἑλλήνων ἀνέμεσεν· διὸ καὶ ταχέως ἐπαυεν ἐν Ἑλλάδι].

Συνέχεια. Ναοί. Ἱερεῖς καὶ μάντεις.

Μαντεῖα.

Διὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς μνημονεύονται ναοὶ (νηός, δόμος ὅτε ναός καὶ ὁ οἶκος), ἱερὰ ἄλση ἢ τεμένη καὶ βωμοί. Εἰς τὸν ἐν ἀκροπόλει τῆς Τροίας ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναφέρεται καὶ ἄδυτον, εἰς δὲ τὸν αὐτοῦ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς γίνεται μνεία καὶ ἀγάλματος τῆς θεοῦ. Αἱ ἱεροπραεῖαι ἐτελοῦντο ὑπὸ τοῦ οἰκδεσπότου, δηλοῖσι δὲ θυεῖαι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἢ βασιλέων [§. 18] ὁμοίως ὑπάρχον καὶ ἰδιαίτεροι ἱερεῖς (ἱερεῖς, ἀρητήρες, θυοσκόοι) διὰ τὴν θεραπείαν θεῶν τινῶν ἢ αὐτῶν, ὡς Χυσης ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος [1]. Προσέτι δὲ μάντεις (μαντιεῖς, θεοπροποῖ), οἵτινες ἐκ σημείων (τέρατα, σήματα) μάντευον, οἷον ἐκ τῆς βροντῆς καὶ ἀσραπῆς ἢ τῆς φωνῆς καὶ πτήσεως τῶν πτηνῶν, μάλιστα τῶν ἀρπυκτικῶν (οἰωνοπόλοι, οἰωνοισταί, δεξιὸς ὄρνις) ἢ ἐκ τῶν ὀνείρων (ὄνειροπόλοι). Ἡδὴ τὸ πάλαι εὐρίσκομεν εἰς τὴν παλαιάν Ἑλλάδα ἔχνη ἱερατικῶν τινῶν οἰκογενειῶν, εἰς τὰς ὁποίας κληρονομικὸν ἦτο τὸ ἀξίωμα [ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ἀποκλειστικὸν μίαν μόνον τάξιν, τῆς κοινωνίας ὡς ἐν Αἰγύπτῳ].

(1) [Οἱ ἱερεῖς ἦσαν μεσῖται τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν ἱερῷ προσευχόμενοι· ἐκτὸς δὲ τοῦ ἱεροῦ ἢ ναοῦ δὲν ἦσαν ἀναγκαῖοι οἱ ἱερεῖς, ἢ το πλὴν μεταχειρίζοντο θυοσκόους, οἵτινες διαφέρουν τῶν ἱερέων, ὅτι ὁ μὲν ἱερεὺς κατεκεί πάποτε παρὰ τῷ ναῷ καὶ ἔνε λειτουργίᾳ μόνον τοῦ θεοῦ εἰς ὃν ἀνήκει ὁ ναός· ὁ δὲ θυοσκός (θυός καὶ κείειν=καίειν ἢ κτέω=νοεῖω) ἔνε παντός θεοῦ καὶ ἐκάστου θύοντος ἀνθρώπου υπηρέτης. Μάντεις δὲ εἰσιν οἱ ἐκ σημείων ἐξηγῶντες τὰ μέλλοντα. Τούτων δὲ διάφοροί εἰσιν οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι ὑποφῆται, οἵτινες ἦσαν χρησμῶν μόνον διερμηνεῖς.]

Καὶ μαντεῖα δὲ μνημονεύονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς τὸ [παλαιότατον] τοῦ Διὸς ἐν Δωδώνῃ κατὰ τὴν Ἥπειρον, ὅπου ὁ Θεὸς ἐκ δρυὸς ὑψιζόμενος ἐχρησμολόγει [καὶ οἱ ὑποφῆται αὐτοῦ ἀσκητικὸν βίον διηγόν,] καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος· (χρ. εἰωνοφ. οἶκος Ἀπόλλων).

§. 10. [24]

Πολεμικά. Ὀπλισμός.

Αἶθροι καὶ ῥόπαλά εἰσι τὰ ἀρχαιότατα ἀκατέργαστα ὅπλα. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ Ὡρίων [1] ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πανταχοῦ τὸ ῥόπαλον. Οἱ Ὀμηρικοὶ ἥρωες δὲ μεταχειρίζονται μὲν πλέον τὴν κορύνην, ὅμως μνεία αὐτῆς γίνεται (ἰλ. II, 138 Ἀρηϊθους κορυνήτης). λίθους δὲ ὅτε τόχοι μεταχειρίζοντο (χερμάδιον). Τῶν ὅπλων ἐπιθετικά μὲν ἦσαν τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη (νεῦρα βόεα, ὀϊστός, ἰός, φαρέτρη, βέλος εἶνε γενικὴ λέξις διὰ πᾶν βαλλόμενον, ῥιπτόμενον, ὅπλον), δόρυ (ἐγχορ, ἐγχεῖν ξυστόν, μελίη, αἰχμή χαλκείη, σαυρωτήρ ἢ οὐρίαχος, τὸ πρὸς τὴν λαβὴν ῥυθμωτὸν τέλος τοῦ δόρατος), ξίφος (φάσγανον, ἄορ) ἐμβαλλόμενον εἰς τὸν κολεὸν καὶ κρεμάμενον ἐκ τοῦ τελαμῶνος ἢ ἀορτῆρος· ἔτι δὲ μνημονεύονται, ὅμως σπανιώτερα, ἡ σφενδόνη, ἡ ἀξίνη καὶ ὁ πέλεκυς. Εἰς τὰ ἀμυντικά δὲ ὅπλα ἀνήκει ἡ περικεφαλαία (κόρυς, κυνέη, πήληξ, τρυφάλεια, στεφάνη εὐχαλκος) μελόφον

[1] [Ὁ μέγιστος καὶ κάλλιστος γίγας καὶ κυνηγός, μεταμορφωθείς εἰς τὸν ὁμώνυμόν του ἀστερισμὸν πλησίον τῶν πλειάδων, τὰς ὁποίας ζῶν ἐκυνήγει. Ὁδ. Λ. 310. Ε. 274. Ἰλ. Σ. 486 ἐ. πλείονα ζ. παρ' Ἀπολλοδ. Α'. δ'. 3].

ἑππειον (ἑππειοχαίτην, κόρυς ἑππου-
 ρις, ἑπποδάσεια, ἑππόκομος) καὶ μεῖνεν
 ἢ περιστοτέρους φύλους, ἢ καὶ ὁλως ἄνευ λόφου, ὅτε
 ἦτο χαμηλοτέρα καὶ καταΐτουξ ἐλέγετο· θώραξ
 (συνιστάμενος ἐκ δύο γυάλων, χιτῶν στρε-
 πτός, Ἀχαιοὶ χαλκοχίτωνες, Αἴας ὁ τοῦ Οὔλειος ἦτο
 λεινοθώραξ, ζώνη (ζῶς ἡρ, ζῶμα, μι-
 τρη), κνημῖδες, ἀσπίς (σάκος) ἐκ δερ-
 μάτων καὶ χαλκῶν ἐλασμάτων κατασκευασμένη μετ' ὕψω-
 μέιον κατὰ τὸ μέτρον ὁμφαλὸν καὶ ἄντυγα
 (ἐκ κατεργασμένου δέρματος γύρου), ἔσωθεν δὲ μετὰ κα-
 νόνας (σαυροειδῶς τεθειμένα ξύλα [ἐφ' ὧν ὁ γύρος ἐ-
 στηρίζετο, εἰς τὸν ὅποιον ἐτανύοντο τὰ δέρματα]) καὶ
 τελαμώνια [ἐκ τοῦ ὅπου ἐνέμετο πρὸς ἀριστε-
 ρὰν καὶ ἀπὸς]. λαφρότεραι ἀσπίδες ἢ ἂν τὰ λαϊσθήϊα·
 ὅλα τὰ ὅπλα ὁμοῦ λεγόμενα τεύχεα, ἔντεα [ὥσπερ
 ἀγγεῖα τῶν τοῦ σώματος μεμῶν ὄντα], καὶ ὅπλα προ-
 σέτι (ἐν Ἰλιάδ [Κ, 254, Γ, 21]· τὸ σύνθετος πρὸ κατα-
 σκευῆς ὅπλων μέτελλον ἦτον ὁ χαλκός· ἐκ δὲ τοῦ
 σιδήρου πελέκεις μόνον κατασκεύαζον· πρὸς ἐξωρείσμεν
 δὲ τῶν ὅπλων μετεχειρίζοντο ἄργυρον κύανον καὶ
 κασσίτερον.

§. 11. [25]

Συνέχεια. Μάχη.

Ἡ πολεμικὴ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἦτο πολλὰ ἀτελής· ἦτο
 δηλονότι ἰς τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εἶχε προχθῆ διὰ
 τῶν λητριῶν ἐπικρομῶν καὶ ἐκστρατειῶν, τὰς ὁποίας
 μικραὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις εἶχον ἀναλάβῃ. Τὴν μάχην
 ἔκριεν ὅχι ἀκριβοῶς ὑπολογισθεῖσα παράταξις, οὐδὲ ἐντεχνα
 στρατηγήματα, ἀλλὰ προπάντων ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία.

Καὶ ἔχνη μὲν κατκτικῆς προπαρατάττω; (ἰλ. Β, 362. Α, 297) εὐρίσκομεν· ὁ Νέστωρ καὶ Μενεσθεὺς φημιζονται ὡς δεινοὶ περὶ τὰ πολεμικά, τὸ δὲ ἥτιυχον καὶ πυκνὸν βῆμα τῶν Ἀχαιῶν ἀντιδιαστέλλεται τῇ θρῶδους τῶν Τρώων κινήσεως· ἀλλὰ ταῦτα πάντα φέρονται, ὅτι ὀλίγην συντείνουσι πρὸς τὴν συμπλοκὴν αὐτὴν καὶ κρίσιν τῆς μάχης. Ἐπειτα ὁ Ὀμηροῦ ἐξιστορεῖ λεπτομερῶς τὰς πράξεις τῶν ἡρώων ἢ στρατηγῶν μόνον, οἵτινες συνήθως μάχονται ἐπὶ διτροχίων ὀχημάτων (ἄρμα, ὄχημα, δίοφρος, κυρίως ὁ δύο γέρον, ὅθεν ἡ διὰ δύο ἐπ' αὐτοῦ ἔδρα), συρομένων ὑπὸ δύο (διζύγων) ἵππων, πησίον τῶν ὁποίων ἐνίοτε παρεΐευντο καὶ τρίτος (παρῆορος· ἐπὶ τοῦ δίφρου δὲ [στίς· ἐκ τοῦ ὀπίσθεν μέρους ἦτον ἀπερίφρακτος] ἕσταντο δύο μαχηταί (ἱππῆες), ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο ἡνίοχος (ἡ ἡνιοχέυς), ὁ δὲ παραιβάτης, ὁ μὲν τοὺς ἵππους διοικῶν, ὁ δὲ πολεμῶν. Οὗτοι ἐχώρουν ὡς πρόμαχοι εἰς ὁ μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων πεδίον τῆς μάχης (τὰς πολλέμοιο γεφύρας) καὶ εἰσώρμουν πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἢ συνήπτον κατὰ πρῶτον μονομαχίαν τινα πζοί, πρῶτον μὲ τὸ δόρυ, ἔπειτα δὲ μὲ τὸ ξίφος. Οὕτως ἐπέερον τὴν κρίσιν τῆς μάχης οὗτοι διὰ τῆς ἰδίης ἀνδρείας, καὶ βρωῶντες (ὅθεν τὸ ἐπίθετον βοὴν ἀγαθός) ἐνψύχοναν τὸ πλῆθος (πεζοί, πρυλλέες, ἴτινες παρηκολούθουν κατὰ πυκινὰς φάλαγγας [σίχες, πύργος]) Τὰ λάφυρα (ἔναρα) καὶ τὰ αἰχμάλωτοι παρεδιδόντο εἰς τὸν στρατηγὸν ἢ αὐτὰ διαμοιράει, αὐτοῦ αὐτὸς πρὸ τῆς κληρώσεως ἐσμεῖνε τὸ μέρος του καὶ ἐξήρει καὶ ἔκτακτα δῶρα ἐνίοτε διὰ τοὺς γενναίως ἀγωνισθέντας. Τὰ ὅπλα (ἔναρα βροτόεντα) των πεσόντων, ὅσάκις ἦτο δυνατόν, ἐλαμβάνοντο, διὰ δὲ τοῦ νεκροῦ τῶν πεσόντων ἐμάχοντο πολλάκις μὲ με ἄλλην μανίην. Ἀν ὁμῶς ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἐξήτειον ἐνίοτε διὰ

τυνηθήκης τὴν ἀδειαν νὰ θάψωσιν αὐτούς, ἡ ἐξηγόραζον αὐτοὺς ἀντὶ λύτρων, τὰ ὅποια ἔδιδον οἱ συγγενεῖς τῶν φονευθέντων· τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους.

§. 12. [26]

Συνέχειν. Στρατόπεδον. Πολιορκία.

Τεχνικῶς προχωροῦσαν πολιορκίαν δὲν εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν Τρωικῶν. Ἡ Τροία ἦτον ὠχυρωμένη μὲ πυργωτὰ τεῖχη (ἀκρόπολις, πόλις εὐπυργος). Καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ ὠχύρωσαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μὲ πρόχωμα ἡ τεῖχος (πύργοι), ἔχον ἐπάλξεις (κρυσσαί) καὶ πρὸ αὐτοῦ τάφρον μὲ σκόλοπα. Ἰλ. Η, 336 καὶ ἐ. 433 κ. ἐ. Εἰς τὸ τεῖχος δὲ ἦσαν πύλαι, δι' ὧν εἰσῆρχοντο καὶ ἐξήρχοντο τὰ ἄρματα [ὄφρα δι' αὐτῶν ἱππηλασίη ὁδὸς εἴη]· ἐπὶ δὲ τῶν τειχῶν ἴσταντο οἱ πρὸς πόλεμον ἀνίκαντι [ἄλοχοί τε φίλαι καὶ νήπια τέκνα καὶ ἀνέρες οὓς ἔχε γῆρας] (Ἰλ. Σ, 514. Η, 517). Τὸ στρατόπεδον εὐρίσκετο πλησίον τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐλκυσθεισῶν νηῶν εἰς ξυλίας κλισίας. Φυλακὰς δὲ καὶ σκοποὺς κανονικῶς τούλάχιστον δὲν διώριζον (Ἀχαιῶν Ἰλ. Ι, 66. ὑπὸ τῶν Τρώων Ἰλ. Η, 371)· ὡσαύτως φαίνεται ὅτι καὶ κατάσκοποι δὲν ἐπέμποντο τακτικῶς καὶ σκοπίμως. Ἐν Ἰλιάδος Κ [Β, 219 κ. ἐ.] μνημονεύονται κατάσκοποι ἐκατέρωθεν πεμφθέντες. — Τὴν τύχην κυριευθείσης πόλεως δύναιται τις ἰδεῖν ἐν Ἰλ. Ι. 591 κ. ἐ. Οδ. Θ, 528.

[Ἄνδρας μὲν κτείνουσι πόλιν· δέ τε πῦρ ἀμαβύνει,
Τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄγρουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας].

Ναυτικά. Νῆες.

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος παρεκίνησεν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς ναυτιλίαν. Ἦδη πρὸ τῶν Τρωικῶν μνημονεύονται κατὰ θάλασσαν ἐκστρατεῖαι (Ἀργοναῦται) Αἱ νῆες (εἴσαι, ἐύσσελοι, ἀμφιέλισσαι, γλαφυραί, κορωνίδες, ποντοπόροι, κυανόπρωροι, μιλοπαῖρηι), διὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς Τρωάδος ἐξεστράτευσαν, καταλέγονται ἐν Ἰλιάδος Β, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶνε βέβαιος. Διαρκουσις τῇ πολιορκίας αἱ νῆες εἶχον ἐξελευσθῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔφη ὕχαζον ἐπὶ ἐρμιάτων περιεῖχε δὲ ἐκαστηναὺς κατὰ τὸν ὀμηρικὸν καταλογὸν 50 ἄνδρας, τινὲς δὲ καὶ 120 (1). Τὰ κυριώτερα τῆς νηὸς μέρη ἦσαν Στεῖρην, ἡ τρύπη, πηδάλιον, ἱκρία, τὸ κατάστρωμα (ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τοξοειδῆ πλευρὰ τῆς νηὸς, ἐφ' ᾧ στήριζται τὸ κατάστρωμα), ζυγὰ ἢ κληιδες, τῶν κωπηλατῶν τὰ καθίσματα, ἐρετμός, τὸ κωπῖον (ἐν τῇ Ὀδυσσειᾳ καὶ κώπη, κυρίως ἡ λαβή). νηὺς πρῶρη, ἡ πλώρη, νηὺς πρύμνη, ἡ πρύμνη. Ἰστός, τὸ κατάρτιον, ὅστις διὰ τῶν πρῶτων στήριζεται εἰς τὸ ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν τῆς νηὸς ἄκρον· ἰστίον τὸ πανίον· ὄπλα, τασχοινία, οἷον πρυμνήσια καὶ πείσματα, ὑπέραι, κάλοι, πόδες. Ἐν Ὀδυσσ. Ε, 243 κ. ἐ. κατασκευάζει ὁ Ὀδυσσεὺς πλοῖόν τι [σχέδιον, δι' ἧς ἀποπλέει ἐκ τῆς νήσου τῆς Καλυψούς].

(1) Συνήθη πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὴν παλαιάν Ἑλλάδα ἦσαν ὡς φαίνεται πολλὸν καιρὸν αἱ πεντηκόντοροι· τριήρεις δὲ λέγονται, ὅτι πρῶτον τὸ ψ. ἔτος π. Χ. ἐναυπηγέθησαν, ὅμως πολὺς χρόνος παρῆλθεν ἕως ὅτου τὰς μετεχειρίσθησαν καινῶς ὡς πολεμικὰ πλοῖα.

Καυμαχίας μὲν μνῆμη παρ' Ὀμήρῳ δὲν γίνεται, δόρατα
ὅμως πρὸς ναυμαχίαν χρήσιμα (ξυστά, νάύμαχα)
ἀναφέρονται ὡσαύτως δὲ καὶ φορτηγὰ πλοῖα (φορτίδες,
εὐρεῖαι) ἀπαντῶνται.

§. 14. [28]

Ἰδιωτικὸς βίος. Πόροι καὶ ἐπιτηδεύματα.

Γενικωτάτη πρὸς εὐδαιμονίαν πηγὴ εἶνε ἡ κτηνοτροφία.
ὄθεν οἱ πλούσιοι ὀνομαζονται ἄνδρες πολυβοῦται,
πολύρῥηνες, πολύαρνες, πολύμηλοι.
Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐτράπησαν οἱ
Ἕλληνες, καὶ κύριον πόρον τοῦ βίου αὐτὴν ἐθεώρουσαν κατα-
φαίνεται ἐκ πολλῶν χωρίων τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐκ τῶν πα-
ραβολῶν, τὰς ὁποίας ἐξ αὐτῆς ἔλαβε, (ἰλ, Λ, 67. Σ,
540—60), μάλιστα δὲ ἐκ [τῶν ἔργων καὶ ἡμε-
ρῶν] τοῦ Ἡσιόδου. Μετεχειρίζοντο δὲ πρὸς ἄρσιν βοῦς
ἢ ἡμιόνους. Ἐπεμελοῦντο δὲ καὶ τὴν φυτεῖν καὶ μάλιστα
τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἐτι δὲ μνημονεύεται καὶ
ἡ θήρα καὶ ἀλιεῖα· καταγίνονται δὲ καὶ οἱ ἐνδοξότατοι Ἡ-
ρωες εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ εἰς πᾶσαν ἐργα-
σίαν. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς κατασκευάζει τὴν κλίνην τοῦ μό-
νος καὶ ναυπηγεῖ πλοῖον (!). Ὡσαύτως αἱ γυναῖκες καὶ θυ-
γατέρες τῶν βασιλέων ὑφαίνουσι, ῥάπτουσι, [κεντοῦσι]
καὶ πλύνουσι· π. χ. Ἑλένη, Πηνελόπη, Ναυσικαῖα. [Ἀνδρο-
μάχη]. ἐντούτοις εἶχον διὰ τὰς ἐργασίας καὶ αἰχμαλώτους

(1) Κατὰ τοῦ ἡρωικοῦ λοιπὸν χρόνου· εὐδὲν ἕλκος εὐρίσκεται τῆς
ἀεργίας καὶ καταπορήσεως τῆς γεωργίας καὶ βαναυσίας, ὡς
ἐπὶ τῶν ὑστερωτέρων χρόνων εἰς διαφόρους πολιτείας, εἰς εἰ. Σπάρ-
την Θεσπιάς, Θηβὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἐξητῶς ἀπηγορεύοντο τῆς [λευ-
τέροις καὶ τελείοις] πολίταις τὰ τοιαῦτα ἔργα. Οἱ νόμοι ὅμως τοῦ Σό-
λωνος μετὰ ταῦτα καὶ τὸ ἀπτικὸν ἐμπόριον ἐπὶνῆρξεν μετεβλῆν
τινα ὡς πρὸς τοῦτο.

καὶ δούλῃς (δ μ ῶ ε ς , δ μ ω α ί , ἀ μ φ ί π ο λ ο ι) (1), αἱ ὅποίαι ἦσαν ἐντόπιοι ἢ ἡγορασμεῖναι αἰχμαλῶτοι, καὶ θ ἦ τ α ς , πτωχοὺς ὑπομισθίους. Ἡ τ α μ ῖ η ἦτον ἢ τιμωτέρα ὑπηρετίς. — Ως διασκεδαστικά ἀπασχολήματα μνημονεύονται παρὰ μὲν τοῖς μνηστῆρτιν οἱ πεσσοί, παρὰ δὲ τοῖς πολιορκηταῖς τῆς Τροίας ἡ βολή τοῦ δίσκου καὶ κιντίου (α ἰ γ α ν έ α ι). καὶ παρὰ τοῖς Φαίαι παντοῖα εἶδη ἀγωνισμάτων παρόμοια δὲ ἀπαντώνται καὶ εἰς τὴν τσφὴν τοῦ Πατρόκλου (ἰλ. ψ, 257—897), δηλαδὴ ἀρματοδρομία, πυγμὴ, πάλη, δρόμος, ὀπλομαχία, τοξεύσεις καὶ ἀκοντισμοί.

§. 15. [29]

Συνέχεια. Τέχναι. Ἐμπόριον.

Ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤδη τὸ πάλαι εἶχον γινώσκει πολλὰς τέχνας συντελούσας εἰς καλλωπισμὸν καὶ εἰς εὐκολίαν τοῦ βίου, μαρτυρεῖ τοῦ Ὀμήρου ἡ ποίησις. Ἡ λέξις δ η μ ι ο υ ρ γ ὅ ς περιλαμβάνει πάντα ἐκτελοῦντα κοινωφελές τι ἔργον, λοιπόν, καὶ μάντις, καὶ αἰδοῦς, καὶ ἱατρούς, καὶ κήρυκας, ἔτι δὲ καὶ τεκτονας (Ὁ δ. Ρ. 383. Γ, 135). Τῶν τεχνῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἰδίως τὴν οἰκοδομικὴν καὶ μεταλλουργίαν ἐξαίρετως χαλκοῦ, ἀλλὰ καὶ σιδήρου, ἀργύρου, χρυσοῦ, κασσιτέρου, καὶ ἡλέκτρου (1). Στολισμὸς ἐξ ἐλέφαντος

(1) Διάφοροι τοῦ δούλου ἦτον ὁ θ ε ρ ἄ π ω ν (διὰ τῆς ὁμοίας λέξεως πολλάκις μάλιστα σημαίνεται καὶ ὁ βνήδς ἢ σύτρεφς ἐν πολέμῳ, ὡς π. χ. ὁ Πάτροκλος ἦν τ ῶ Ἀχιλλέως καὶ ὁ Μνηστιάς τοῦ Ἰδμεῖως [παρὰ τῷ ποιητῇ οὐδαμοῦ θεσάπεντες οἱ δούλοι, ἀλλὰ τῶν φίλων οἱ δραστηνότεροι]. Ἡ λέξις ἀ ν δ ρ ἄ π ο θ ο ν τῶν ἀπεχθονισμῶν (Ι. Η. 475), ὡς καὶ τ ῶ δ ο ῦ λ η (Ιλ. Γ, 409), ἡ δὲ δ ο ῦ λ ο ς δὲ οὐ λίσσεται παρ' Ὀμήρῳ. καὶ οἱ κ ἦ ρ υ κ ε ς δὲ ἐξτελοῦν παρὰ τοῖς ἐπ' αὐτοῖς ἐνίοτε οἰκιακὰς ὑπηρεσίας εἰς ἐργασίμους περιστάσεις. ἀ μ φ ί π ο λ ο ς καὶ δ μ ω ἢ σχεδὸν δὲν ἀφίρει.

(2) Τὸ ὅποιον νημιζουσι τινὲς τὸ εἰς εἰς ἡμᾶς ἐν γήτει ἡλεκτρον καὶ εὐχὴ μέταλλον. [Ἰδε Ἀσσωπ. Εἰσαγ. Πινδ. σ. 149. 171 ἔ.]

ἀπαντῶμεν συχνάκις. Οἱ ἐκ Σιδόνης Φοίνικες, φέροντες πολυτιμα ἱμάτια, ὑέλους καὶ διάχροα ἀθύρματα, εἰσὶν ἤδη εἰς τοὺς παλαιοτάτους χρόνους γνωστοί. Ὡς βάρους προσδιορισμός ἀναφέρεται τὸ χρυσοῖο τάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον, νομίσματος δὲ μνεία δὲν γίνεται (1). ὡς μέτρον δὲ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας πράγματός τινος χρησιμεύει ὁ βοῦς (ἐκατόμβοιος, ἐννεάβοιος). Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῖς Τροίαις φέρουσιν οἱ Ἀθήνιοι εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς οἶνον, τὸν ὁποῖον ἀνταλλάττουσιν, ἄλλοι μὲ χαλκόν, ἄλλοι μὲ σίδηρον, ἄλλοι μὲ δέρματα, βοῦς καὶ ἀνδράποδα (Ἰλ. Η, 467 κ. ἐ.).

§. 16. [30]

Τὰ τοῦ οἴκου. Γάμος. Ἀνατροφή.

Ὁ βίος τῶν γυναικῶν, ἐξιστορηθεὶς ἰδίως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ἵνε μὲν οἰκουρικός, ὅμως διαφέρει τοῦ ἀσιατικοῦ περιορισμοῦ. Ὁ γάμος ἐλογίζετο τίμιος (Πηνελόπη, Ἀνδρομάχη Ἀρήτη· ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων τὴν αὐτοῦ (ἄλοχον) φιλέει καὶ κηδεταί. Ἰλ. Ι, 341. Ὀδ. Ζ, 182). Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει καὶ ἡ τοῦ Ἑκτορος μετὰ τῆς γυναικὸς του ὁμιλία (Ἰλ. Ζ, 407), καὶ ἡ Πηνελόπη, ἥτις ἀποποιεῖται νὰ νυμφευθῇ τινα τῶν μνηστέρων, εὐνὴν τ' αἰδομένη πόσιος δῆμοιο τε φῆμιν (Ὀδ. Τ, 427). Ἡ νόμιμος γυνὴ ἐλέγετο κουριδίη ἄλοχος ἢ ἀκοιτις, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν παλλακίδων τὰ δὲ ἐκ τοῦ γάμου τέκνα, γνήσιοι, ἰθαίγενες πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν νόθων (2).

(1) Φαίνεται ὁ τῶν Ἀργείων τύραννος κατὰ τὴν πρώτην γενεάν τῆς κατὰ Ὀλυμπιάδας χρονολογίας λέγεται ὅτι πρῶτος ἔκοψε νομίσματα, καὶ ἐποίησε μέτρα καὶ σταθμά [Ἡρόδ. ζ'. 127].

(2) Τὰ τέκνα ἀνατρέφοντο ἐνὶ οἴκῳ. Ἐν Ἰλ. Ε, 70 γίνεται μνεία τοιοῦτον τιτός, τὸ ὅπριον ἔμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ὑπὲρ τῆς μητρὸς

Ο γάμος ἐγένετο κατὰ ἰδίαν μὲν κλίσιν, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων (Ὁδ. Β, 114. Ἰλ. Ι, 394). ἐν εἵδει ἀγορᾶς, καθ' ὅσον ὁ νυμφίος δίδει εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης δῶρα (ἐξεδνα). Γίνεται δὲ μυσία καὶ δώριον τῶν γονέων πρὸς τὴν κόρην, τὰ ὅποια ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐπιστραφῶσιν ἐπεριπτῶσι διελύσεως τοῦ συνοικεσίου. Τὸ ἔχειν τέκνα ἐλογίζετο ἀγαθόν (1). ἡ δὲ παράθασις τῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καθηκόντων τῶν τέκνων ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῶν θεῶν, ὡς ἡ ἱστορία τοῦ Μελεάγρου καὶ Οἰδίποδος ἀποδεικνύει. Φυσικοὶ κληρονόμοι ἦσαν τὰ τέκνα. ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων ἐκληρονόμου οἱ πλησίον συγγενεῖς (χρηυσταί). Ἡ ἀγωγή τῶν ἐνδοξοτέρων δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὰ σωματικὰ γυμνάσια· οὕτως ὁ Πηλεὺς διδάσκει διὰ τοῦ φοίνικος τὸν Ἀχιλλεῖα μύθων περὶ τῆς ἐμεναι περὶ κτηρᾶ τε ἔργων. Καὶ τὴν ἱατρικὴν δὲ ἔμαθεν ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τοῦ κενταύρου Χείρωνος. Προσέτι γνωρίζει νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ κρούῃ τὴν φάρμινγα (Ἰλ. Ι, 442, 186. Λ, 832).

§. 17. [31]

Συνέχεια. Τροφαί, ἐνδύματα, οἰκοδομαὶ καὶ σκεύη τοῦ οἴκου.

Τῶν παρασκευαζομένων τροφῶν μνημονεύεται ἰδίως ἄρτος σίτινος (ἄρτος ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ἄλλως δὲ σῖτος

[Θειανούς] ἡγαπᾶτο· καὶ ὁ Τηλεκλῶν δὲ (Ἰλ. Θ, 284) ἀνατρέφει ἐν τῷ οἴκῳ νότον υἱόν. Τοῦ δὲ Πριάμου οἱ γνήσιοι καὶ νόθοι υἱοί, συγκαθίστανται ἐν τῷ αὐτῷ δόμῳ [καὶ συμμάχονται]. Ἰλ. λ, 102.

(1) Τοῦτο εὐρίσκουμεν καὶ ὑστερώτερα παρὰ τοῖς Ἕλλησι· τὸ ὄνομα αἰκτινίδης καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα ἱερά δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφηνιαθῶσι. Καὶ αἱ πολιτεῖαι δὲ ἐφρόντιζον διὰ παλαιοτρόπων κανονισμῶν νὰ διατηρῶσι τὰς οἰκογενείας.

ὅπερ σημαίνει καθόλου καὶ πᾶσαν τροφήν) ἢ κρήνους (ἄλφιστα), τυρόος καὶ ὀπτὸν κρέας βοῶν, προβάτων, χοίρων καὶ αἰγῶν. Γενικὸν ὄνομα διὰ κρέας καὶ καθόλου διὰ πᾶν ὅτι μετὰ τοῦ ἄρτου συνεσθίεται εἶνε τὸ ὄψον (ὄψα), ἡ ὁποία λέξις κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους εἶνε ἐν χρήσει ἰδίως διὰ τοὺς ἰχθύς· οὗτοι δὲ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἐλιγίζοντο εὐτελὲς τροφή, διὸ καὶ δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὰς ὁμηρικὰς ἐορτάς, αἱ ὁποῖαι μὲ θυσίας ἐτελείοναν. Ὡς ποτὸν ἀναφέρεται ὁ οἶνος [1], συνήθως συγκεκραμένος (μέθυ ἡ δύ, οἶνος μέλας, ἐρυθρός, αἶθοψ, ἡ δύς, μελίφρων, ἡ δύποτος)· ὡς ἰδιαιτέρον δὲ μικτὸν ποτὸν μνημονεύεται ὁ Κυκεῶν [παρασκευαζόμενος ἐξ ἀλφίτων, οἶνου καὶ τυροῦ τετριμμένου, ὑπὸ δὲ τῆς Κίρκης καὶ ἐκ μέλιτος προσέτι]. Τῶν συνήθως λαμβανομένων τροφῶν ἔνε τὸ κατὰ τὴν πρῶϊαν [ἄμ' ἡοῖ] ἄριστον, [τὸ περὶ τὴν μεσημβρίαν δεῖπνον] καὶ τὸ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δόρπον. Τὰς ἐορτάς δὲ εὐθύμουν ἐν συμποσίοις (δαίς, εἰλαπίνη) [2] ἐτέλουν δὲ τοιαῦτα δεῖπνα κατὰ καιροὺς οἱ βασιλεῖς, προσκαλοῦντες τοὺς ἐξοχωτέρους (Ὀδ. Η, 49 189), ὡς παραδείγματος χάριν ὁ Ἀγαμέμνων τοὺς ἄλλους βασιλεῖς (Ἰλ. Δ, 259. Ι, 70). Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ ἔφερον εἰς τοὺς φιλευρομένους νίψιμον (χέρνιβα κατὰ αἰτιατ. πάντοτε) [3], μετὰ τοῦτο ἐλάμβανεν ἕκαστος τὸ μερίδιόν του, ὃ δὲ μᾶλλον τιμώμενος φίλος μεγαλείτερον, καὶ οἶνον περισσότερον, τὸν ὅποιον κῆρυκες ἢ δούλοις

[1] [Καὶ τὸ γάλα, μάλιστα ὡς ποτὸν τῶν ἀγριωτέρων· εἶνε οἱ Κύκλωπες ἐν Ὀδ. Ι. καὶ ἐξ γλακτογάγῃ ἐν Ἰλ. Ν. 6. «Οἱ γὰρ παλαιοὶ ἐγαλακτοτρόφουν πρὸ τοῦ εὐρεθῆναι τὸν Διουυσιακὸν καρπὸν»· Ἐνιμ. τ. Μ.].

[2] [Τὰς θυσίας καὶ τὰς λαμπροτέρας παρασκευὰς ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ εἰλαπίνας καὶ τοὺς τούτων μετέχοντας εἰλαπινιστάς].

[3] [Ἡ συνῆθεια ἔμεινε καὶ εἰς ἡμᾶς· εἰς τὰς μὴ φραγκιζούσας πόλεις καὶ χωρία].

τοῦ κοινοῦ (κοῦροι, οἰνοχόοι [2] ἐκέρνων ἐκ
μεγαλειτέρων ἀγγείων (κρατήρων λεγομένων), ὅπου
μὲ ὕδωρ ἐμίγνυτο, εἰς μικρότερα ποτήρια (δέπας, κύ-
πελλον, δέπας ἀμφικύπελλον) (3). Εἰς ἐορ-
τασίμους δὲ περιστάσεις συνεκερνᾶτο μὲ ὕδωρ ὁ οἶνος ὀ-
λιγώτερον [4]. Τὸ ἐντελὲς συμπόσιον ἐωρτάζετο μὲ ἄ-
σματτα, παιγνίδια (5) καὶ χορούς (ἰλ. Α, 603. Ὀδ. Α,
152, Θ, 99). [«Εὐωχοῦνται δὲ παρ' Ὀμήρῳ καθήμενοι
καὶ οὐ κατακεκλιμένοι, ὅπως ἔπειτα ἐπεκράτησεν.»]

§. 18. [32]

Συνέχεια. Ἐνδύματα.

Τῶν ἀνδρῶν φόρεμα ἦτον ὁ χιτῶν, τὸν ὅποιον ἐνε-
θύοντο ἐσωτερικῶς, συνήθως βραχύς, ἀλλ' ἀπαντᾶται καὶ
ποδήρης (χιτῶν τερμίοεις). [ἦτον ἄνευ χειρίδων καὶ
εἰς τὰς ἐργασίας τὸν ἀνέζωναν διὰ ζωστήρος]. γενι-
κά ἐπίθετα αὐτοῦ εἰσὶ τὰ λαμπρός, εὐννητος,
σιγαλόεις, νηγάτεος. Ἐξερχόμενοι δὲ τοῦ οἴκου
ἐπενεδύοντο τὸ φᾶρος (τὸ ὅποιον καὶ ὡς γυναικεῖον ἐν-
δυμα ἀπαντᾶται) ἢ τὴν χλαῖναν (ἴδιον τῶν ἀνδρῶν
μᾶλλον ἱμάτιον) μὲ τὰ ἐπίθετα ἀνεμοσκέπης, ἀ-
λεξάνεμος, οὕλη, φοινικόεσσα, διπλῆ,

[2] [Ἐῖοτε ἐκέρνων καὶ αὐτοὶ οἱ υἱοὶ τῶν βασιλέων].

(3) Πολύτιμον ποτήριον τετορνευμένον μὲ ἀνάγλυφον ἦν τὸ ἀλειςον, ἀπιούτερον δὲ τὸ σχύφος καὶ κισσύδιον. [σχύφος καὶ κισσύδιον τῶν μὲν ἐν αἵται καὶ ματρίων οὐδεὶς ἔχρηστο, συθῶται δὲ καὶ νομίς καὶ οἱ ἐν ἀγρῷ Ἀθη. ιδ.]

[4] [«Ἴον ἴστω» τὸ πολύ. «Ἄριστον κρᾶτις, οἶνον δύο μέρη καὶ ὕδατος τρία» συνηέντερά δὲ κῆρ πρὸς πέντε ἢ 1 πρὸς 3 σπανιωτέρα 2 πρὸς 4 καὶ 1 πρὸς 4 ἀλλ' εὐρηται καὶ 5. μέτρον οἶνου πρὸς εἰκοσιν ὕδατος].

(5) Τῶν μουσικῶν ὀργάνων μνημονεύονται κίθαρις, φόρμιγξ, αὐλός, σύριγξ καὶ ἡ λύρη ἐν τῷ εἰς Ἑρμῆν Ὀμηρ. ὕμνῳ
ς. 423.

ἔκτα δὲ κεφαλῆς δὲ κάλυμμα δὲν μνημονεύεται, εἰμὴ ἐν πολέμῳ [καὶ ὁδοιπορίαις]. κόμην δὲ ἔτρεφον μακρὰν (καρηκομώωτες Ἀχαιοί (1). Τὰ ὑποδήματα (πέδιλα) ἦσαν πέλματα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τοὺς πόδας ἔδενον ἔξερχόμενοι. Γυναικεῖον δὲ ἐνδυμα ἦτον [ἐκτὸς τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ φάρεος] ὁ πέπλος (ἐάνορος, ποικίλος), φόρεμα πλατύ. Τὰ ἐνδυματὰ ἐζώννυντο μὲ ζώνην (καλήν, χρυσεήν καὶ ἐκουμβόνοντο μὲ ἐνετάς καὶ περόνας· τῆς κεφαλῆς δὲ κάλυμμα ἦ κόσμος ἦ· τὸ κρήδεμνον, εἶδος διαδήματος ἢ σκεπτης, ἢ καλύπτρη. [καὶ ὁ κεκρυφαλός]. Εἰς τὸν γυναικεῖον δὲ κόσμον ἀνήκουσι καὶ τὰ ἔρματα, ἦτοι ἐνώτια (τρίγληνα μορόεντα), οἱ ὄρμοι, ἦτοι περιλαΐμια, ἑλικες, βραχιόλια καὶ πολλὰ τοιαῦτα.

§. 19. [33]

Συνέχεια. Οἴκοι.

Οἱ ἐπίσημοι οἴκοι τῶν ἐνδοξοτέρων ὠνομάζοντο μέγαρα (ὄνομα προσέτι καὶ ἰδιαιτέρων δωματίων), δόμοι καὶ δώματα· ἡ περιοχὴ τοῦ οἴκου ἦτον ὠχυρωμένη μὲ τεῖχος (τοῖχος, ἔρκος ἔρκειον), διὰ τῶν πυλῶν τοῦ ὁποῦ (θύραι διελίδες) εἰσέρχετό τις εἰ ὑπάρχοι αὐτὸν· πλὴν τὸν ἐσωτερικὸν δὲ ταῖχον τοῦ τείους ὑπῆρχεν ἀψιδοειδής τι· δίοδος ἀΐθρουσα λεγόμεν, [ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθάνε τις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ οἴκου]. Αἰῶσαν δὲ εὐρίσκομεν καὶ πρὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ,

(1) Τὸ τρέφειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι κόμην ἰθὺς αὐτὸ καλλοῦν· ἔδει ἡ λείξις ἐὶ ὑπὸ κάμῳ, ἰδίως ἐπιθέτον τῇ· Ἡδὲ, Ἀρτέμιδος καὶ τῶν Νουφῶν. Ἐάνορος δὲ, τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἀχιλλέως, Ὀδυσσεως, Ραδάμανθους, Μενελάου καὶ Μιλεάγρου. [Τὸ εἶδος ἐμμένει εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι].

της ὁποίας τὸ μεσαικτερον μέρος πρὸ ὁμοῦ λέγεται [*].
 ἐν τούτῳ δὲ ἦτο τὸ πρὸ θυρον, ἡ ἐξωτάτη θύρα (καὶ
 ὁ ἀμέσως πρὸ τῆς οἰκίης τόπος προσέτι). Τὸ πρῶτιστον
 καὶ μέγιστον δωματίον τοῦ οἴκου ἦν τὸ δῶμα (καὶ
 δῶμος ἢ μ. ἔγαρον λεγόμενον)· μετὰ τοῦτο ἀνα-
 φέρονται [ἐκατέρωθεν] περικτωμάτια (θάλαμοι,
 οἴκοι)· ἐνίοτε δὲ μνημονεύεται καὶ ὑπερκείμενον οἴκη-
 μα (ὑπερώϊον), ὅπου ἡ Πηνελόπη κατοικεῖ ἐν τῇ
 οἰκίᾳ τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὡς μεγάλοι καὶ πολυτελεῖς οἴ-
 κοι ἀναφέρονται ὁ τοῦ Μινελάου (Ὀδ. Δ, 44—46),
 ὁ τοῦ Ἀλκίνοῦ βσιλέως τῶν Φαιάκων (Ὀδ. II, 85—101)
 καὶ ὁ τοῦ Πριάμου οἶκος (Ἰλ. Z, 242). Ἐντούτοις ἐκ
 τῶν ἀορίστων καὶ πολυσημάντων ἐκφράσεων, δι' ὧν οἴκοι
 καὶ θάλαμοι πολλάκις μνημονεύονται εἰς τοῦ Ὀμήρου τῆς
 ἔπη, εἶναι δύσκολον νὰ σχηματίσῃ τις εὐκρινῇ καὶ σαφῇ ἰ-
 δέαν τῆς διαίρεσεως καὶ τάξεως τοῦ οἴκου εἰς τὰ καθέκα-
 στα, διὸ καὶ ἀμφισβήτητις ὑπάρχει περὶ τούτου.

§. 20. [34]

Συνέχεια. *Επιπλά.

Τῶν συνήθως ἀναφερομένων οἰκιακῶν σκευῶν ἀναφέρομεν
 τὰ ἐξῆς. Ὁρόνος, ὑψηλὴ καθέδρα μὲ ὑποπόδιον, θρη-
 νον λεγόμενον, καὶ ἐπιστρώματα (τάπητες, κώεα,
 ῥήγεα, χλαῖναι)· κλισία καὶ κλισμὸς [οὔτως
 περιττοτέρως κεχόσμηται ἀνακλίσει]· δίφρος [ἡ κοινὴ
 καθέδρα]· τράπεζα, τρίπους, ὅστις πολλάκις καὶ
 ὡς νίκης βραβεῖον ἐδίδετο ἢ ὡς δῶρον πρὸς ἐνθύμησιν, ὡς-

[*] [« Αἰθουσα, στοὰ περίστυλος· ἡλίω αἰθρομένη, ἥ· τὸ μὲν ἐνδοξέω
 πρόδομος, τὸ δὲ ἐνδοτάτω θάλαμος — κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαιοτέρους ἢ τάξιν
 αὐτῶς· ἕρκος, περὶ ὃ πύλαι· μείζ· δὲ τὸ ἕρκιον κύλη, μετ' ἣν αἰθουσα.
 «ἴτε κτίδεις, θέμος καὶ θάλαμον, Εὐστάθ.].

αὐτῶς δὲ καὶ ὁ λέβης· κλίνη (λέχος, δέμνιον, λέκτρον) καὶ τὰ συν αὐτῇ, καλύμματα (ῥῆγος), δερμῆτα (κῶας) καὶ σινδόνια (λίνοιο λεπτόν ἄωτον. Ἰλ. I, 661). Εἶχον δὲ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ θερμὰ λοετρά, τὰ ὅσα ἐγίνοντο ἐν τῇ χασαμίνθῳ, [εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβλίνοντες ἐλούοντο, μετὰ δὲ ταῦτα ἀλείφοντο μὲ ἔλαιον, ἵνα μὴ ἀποσκληρύνηται τὸ σῶμα ξηρανθέντος τοῦ ὕδατος. Ἀθην.],

§. 21. [35]

[ΠΡΟΣΘΗΚΗ]

Περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων.

Πολλὴν φροντίδα εἶχον οἱ παλαιοὶ περὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ἐκτελέσεως πάντων τῶν νομιζομένων¹. Κατὰ τοὺς ἡλικίους χρόνους ἀφοῦ ἐξεψύχει τις ἐχρεώσουν οἱ συγγενεῖς ἢ φίλοι εὐθὺς νὰ κλείσωσιν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στόμα, ἔπειτα νὰ τὸν λούσωσι μὲ γλυκρὸν ὕδωρ² καὶ ἀλείψωσι μὲ μύρρα, μετὰ ταῦτα νὰ τὸν καλύψωσι μὲ φάρος ταφῆιον, λευκὸν, καὶ θέσαντες αὐτὸ εἰς τὴν νεκρικὴν κλίνην πρὸς τὴν ὑψαυτετραμμένον (Ἰλ. T, 212, νὰ τὸν καλύσωσιν, κόπτοντες τὰς τρίχας τῆς

1. οἱ Ἀθηναῖοι ταφὰς καὶ τὸ Μήδου, ὡς πάντως ὅσιον ἂν θεώπῃ· ἐκρὸν γὰρ κρύψαι Πύρρῳ A. κδ'. 4. T δὲ ὁ Πύρρῳ ἀπὸ νεκρῶν εἰς τὸ πρῶτον αὐτὸ ἀποσκληρύνει τὸ Μαρδόκιον ἰδεὶ πρὸς H οδ' Θ'. 78—79 ἑλπίζων ὁ Οὐδυσσεὺς νὰ τύχῃ τῶν γαμίζομένων παρρηγεῖται καὶ πρὸ τοῦ θανάτου.

Αὐτὰρ ἰπεί κε θάνω κτεροῖσιν μεδὺν Ἀχαιοί.

Λέγων δὲ Ἰλ. Δ, 453 T. δὲ Ἀχαιοὶ μὲν καὶ ἑ "Αἰδου παρυστάει ὁ Ὀυπυρὸς παρρηγνύμενον κατὰ τῆς γυναίκας τοῦ Κλυταιμνήστρας, ὅτι δὲ ἠβλήκειν αὐδὲ

Χερσὶ κατ' ὀφθαλμοῖς ἐλέειν, οὐ· τε στόμα' ἐρείπει.

2. Βλέπε τὴν περιγραφὴν τῆς πράξεως ἐν Ἰλ. I. 344 καὶ ἰπ.

κεφαλῆς των καὶ ἐπιβάλλοντες αὐτὰς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ³. Ὁ θρῆνος δὲ οὗτος διήρκει πολλάκις πολλὰς ἡμέρας· οὕτω τὸν Ἀχιλλεὺς ἔκλαυσαν οἱ Ἕλληνες ἑπτὰ καὶ δέκα ἡμέρας καὶ νύκτας ⁴. Μετὰ τοῦτο ἡ ἐπαράγωναν ⁵ τὸν νεκρόν, ἡ τὸν ἕκαιον ὁμοῦ μὲ τὰ προσφιλεῖ αὐτῷ κατὰ τὴν ζωὴν πράγματα (κ τ έ α ρ α) καὶ ἄλλα θύμνιτα, κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποθανόντος. (ἱ. §. 22. ¹). Ὁ νεκρὸς αὐτὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐτίθετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυρᾶς, τὴν ὁποίαν, ἀφοῦ ἡ φλόξ ἐμαρμαίνετο, ἔσθονον μὲ οἶνον· ἔπειτα συλλέξαντες τὰ ὀστέα ἐνέδωλλον εἰς λάρνακα ἢ ἀμφιφορέα ἢ καὶ ἄλλην οἰανδήποτε οὔκην, καὶ ἡ τὰ ἐφύλαττον οὕτω, καλύψαντες αὐτὰ μὲ σινδόνας λινᾶς ἢ πορφυρεῦς πέπλους, ἢ τὰ ἔθαπτον ἐντὸς τύμβου, τὸν ὁποῖον ἀνήγειρον ἐπὶ λόφου ἢ προεχοῖσης ἀκτῆς, ⁶

Ἡ: κεν τηλεφαιῆς ἐκ ποντίφιν ἀνδράσιν εἶη

Τοῖς, οἱ νῦν γεγάασι καὶ οἱ μετόπισθεν ἔσονται.

3. Ὅδ. Ω, 44—47 (Ψ, 135. Ὅδ. Β, 99. Ἰλ. Σ, 343 κ. ἐ. Τ, 212).

Κάθμεν ἐν λεχέσσι, καθήμεναι· χροά καλὸν

Ἰὸδαί τε λιαρῷ καὶ ἀλείφατι· πολλὰ δὲ σ' ἀμφὶ

Δάκρυα θερμὰ χέον Δαναοί, κείροντό τε χαίτας.

4. Ὅδυσσ. Ω, 63

5. Τὸ καιροῦται ἐπικράτησε μάλιστα κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, οἷε τὸ καίμεν μόνον ἐξ ἀνάγκης ἐγένετο· οἷον δι' ἀποθανόντας ἐν πολέμῳ, ἢ ὑπὸ λοιμικῆ νόσου (Θουκ. Β'. γ6'), καὶ ἀπλῶς διὰ τοῦ μακρὰν τῆς πατρίδος ἀπὸ ἡσκονταί.

6 Ἰλ. Ω, ἐν τέλει. Ψ, 240 κ. ἐ. Ὅδ. Ω, 80. κ. ἐ. Ἐπὶ τοῦ τύμβου ὕψωναν καὶ στήλην καὶ προσέτι διακοιτικόν τι τῆς ἀρετῆς τοῦ τεθνεώτος. Ἰλ. Π, 457. Ρ, 434 Ὅδ Μ 14.

Ὁ μαθὼν τὸν θάνατον φίλου ποθέει· ἢ συγγενεὺς ἐλάμβανε τέφραν μὲ τὰς χεῖρας κοί τὴν ἔχουεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· π. χ. ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅστις καὶ κατὰ γῆς ἐτανύσθη καὶ τὴν κομὴν του ἐμάληπεν. Ἰλ. Σ, 23 ἐ Αἰ δὲ γυ αἰ- κες ἐκτυπύθην τα στήθη καὶ ἐσχίζαν τὰς παρὰ τῆς των (Ἰλ. Β'. 393) καὶ ἐμοιροῦσιν, πλάγας δὲ μὲ τὴν πρόφρασιν τοῦ θάνατο· καὶ τὰ ἰδιά των ποθέματα (Ἰλ. Τ. 232—302) ἔγινετο δὲ καὶ τακτικὸν μοιροῦσιν μὲ θρηνηδὺ ἄνδρας καὶ μὲ γυναῖκας, (Ἰλ. Ω 720 ἐπ) ἢ μὲ μόνον γυναῖκας, ἢ καὶ ἄνδρας ἀπλῶς. Ἰλ. Ν. 340—353 Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ πενθὼν παρῆεν· ἐνίοτε εἰ, τὸ λαὸν δεῖπνον, τὰ φρον καλούμενον. (Ἰλ Ω, 802). Τὰ φρον δὲ ληγεται παρ' Ὀμήρῳ καὶ ὅλη ἡ ἐπιτάφιος τελετὴ (Ἰλ. Ψ, 259), ἥτις ἐτελείετο μὲ ἀγῶνας παντοίους καὶ ἔθλα (Ἰλ. Ψ, 257. καὶ ἐπ.).

Περὶ πάντων τῶν ἀπὸ §. 15. καὶ ἐφεξῆς ἔχουσαν σύγγραμμα διεξοδικὸν, οὗ ἡ ἐπιγραφή.

α Αἱ καθ' Ὀμηρον Ἀρχαιοότητες καὶ αἱ Κερκυραϊκαὶ Ἀρχαιολογίαι· ἐκ τῆς Λατινίδος ἐπὶ τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν ἀντιμετακλιθεῖσαι ὑπὸ Ε. Α. τοῦ Β'. Παρὰ δὲ τῶν Ζωσιμαίων αὐταδέλφων Α. καὶ Ν. καὶ Ζ. καὶ Μ. φιλοτίμῳ δαπάνῃ τύποις ἐκδοθεῖσαι, ἐπὶ τῷ διανεμηθῆναι δωρεὰν τοῖς φιλόλογοις, καὶ τῇ ἀρτισυστάτῳ αἰσίῳ τε καὶ ὀλβιοδαίμονι Ἑπτανήσιῳ Ἰωνικῇ Πολιτείᾳ ὑπερήδιστα καὶ πανευγνωμόνως ἀνατεθειμέναι. Δι' ἐπιμελοῦς ἐπιστοκίας τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἱερομονάχου Ἀγαθαγγέλου Ἀδριανοπολίτου. Ἐν Μόσχᾳ ἐν τῷ τῆς καινότητος τυπογραφείῳ παρὰ Λιούμπη, Γαρίῳ καὶ Ποπόβ. Α.ωΨ. 1804. »

Εἰς 4ον. ἐκ σελίδων 467, ὧν αἱ 331 περιέχουσι τὰς καθ' Ὀμηρον Ἀρχαιοότητας. Τὸ μὴ ὀνομασθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ μεταρραστοῦ (Εὐχ. τοῦ Βοιλγάρως ;) πρωτότυπον ἔστι ἡ τοῦ Feithii Antiquitas Homerica, ἐκδοθεῖσα α. τὸ 1679 β'. 1726. γ'. 1743 καὶ τελευταῖον ὑπὸ Terpstra 1831. Τούτου δὲ πληρέστερον ἔστι τὸ νιώτατον τοῦ Γερμανοῦ I. B. Friedreich, Die Realien in der Iliade und Odyssee Erlangen 1851. εἰς 8ον μέγα ἐκ σελίδων XI. καὶ 728.

ΣΠΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Α'.

α'. ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1. [36]

Περὶ τῆς χώρας.

Τὴν Λακωνικὴν φησιν Εὐριπίδης ἔχειν
Πολλὴν μὲν ἄροτόν, ἐκπεπλητὴν δ' οὐκ ἄριστον.
Κοίλῃ γάρ, ὄρεσι περιδρόμος, τσαχίλῃ τε
Αὐρεΐσθολός τε πολεμίοις. (Εὐριπίδης.)

Ἡ Λακωνικὴ ἢ Λακεδαίμων ἔε χώρα ὄρεινή, κειμένη
πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Πελοποννήσου. Δύο σειραὶ ὄρεων,
ἐκ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Λυκαίου διακλαδιζόμεναι, φέρονται ἀπὸ
Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἀπολήγουσιν, ἡ μὲν ἀνατολικωτέρη,
ἡ τοῦ Πάρνωνος, εἰς τὴν Μαλέαν ἄκραν, ἡ δὲ δυτικωτέρη καὶ
ὕψηλοτέρα τοῦ Ταυγέτου εἰς τὸ Ταΐναρον ἀκρωτήριον ¹.
Μεταξὺ δὲ ἐκτείνεται μεγάλη καρποφόρος κοιλιάς, καὶ οἷον
Λακεδαίμων καλουμένη παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. Β. 581),
τὴν ὁποίαν διαρρέων ὁ ἀπὸ τῶν ὄρεων τῆς Ἀρκადίας λαμ-
βάνων τὰς πηγὰς Εὐρώτας ἐκβάλλει εἰς τὸν Λακωνικὸν
κόλπον. Φύσει δὲ οὖσα ὠχυρωμένη ἡ χώρα δι' ὑψη-
λῶν ὄρεων, ἐχόντων ὀλίγας καὶ στενάς διαβάσεις, καθί-
σταται τοῖς πολεμίοις δυσέμβολος. Ἦνε δὲ εὖσειστος ² ἡ

1. « Τ. μὲν Ταΐναριν ἀκτὴ ἐστὶν ἐκκειμένη, τὸ ἱερὸν ἔχουσα τοῦ
Ποσειδῶνος ἐν ἁσπίδι οὐκ ἔστιν ἄριστον. Πρὸς δ' ἐστὶν ἄριστον, δ' οὐκ ἄριστον Κίρ-
κον ἀναγκάζειν μυθεύουσιν ὑπ' Ἡρακλείους ἐς Ἀδίου. » Στράβ. Η'. σ.
333.

2. Στράβ. Η'. σ. 367. Εὖσειστος δ' ἡ Λακωνικὴ καὶ δὴ τοῦ Ταυ-
γέτου κορυφαίαι ἀποραγῆναι τινες μνημονεύουσιν. Εἰσὶ δὲ λατομέαι
λίθου πελυτελοῦς, τοῦ μὲν Ταϊναρίου ἐν Ταϊνάρῳ παλαιαί, νεωστὶ δὲ καὶ
ἐν Τῆγῳ μέταλλον ἀνιῶσάν τινες εὐμίγεθες, χρηρῆναι ἔχοντες τῇ τῆς
Ῥωμαίων πολυτέλειαν.

Λακωνική, καὶ καρποφόρος ³, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἡ γείτων
Μεσσηνία ⁴.

§. 2. [37]

Περὶ τῆς πρωτευούσης τῆς χώρας.

Αὐτὸς γὰρ Κρινῶν, καλλισφάνου πόσις Ἦρης,
Ζεὺς Ἡρακλείδαι· τὴν δὲ δέδωκε πόλιν.
ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Σ π ά ρ τ η ἡ Λακεδαιμόνων ¹ εἶνε τῆς χώρας ἡ πρωτεύουσα κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ δαφνώδους Εὐρώτα, περιτει/ισθεῖσα μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον διὰ τείχους 148 σταδίων τὸ μῆκος. Τῶν δημοσίων δὲ αὐτῆς οἰκοδομημάτων μνημονεύονται μᾶλλον ἡ Περσική, στοὰ ἐκ Περσικῶν λαφύρων οἰκοδομηθεῖσα ², ἡ Σκιὰς, εἰς ἣν κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους συνήρχετο ἐκκλησιάζων ὁ λαός, καὶ πολλὰ λείσχα ³. Πλατεῖαι δέ, εἰς αἷς καὶ οἱ νέοι ἐγυμνάζοντο, ἦσαν, ὁ Δρόμος ⁴, ὁ Πλατανιστάς, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν δένδρων, καὶ ὁ Χορὸς,

3 Περὶ τῆς φύσεως τῶν τοπικῶν καὶ τούτων καὶ τῶν Μεσσηνιακῶν βλέπε· Εὐριπίδην, περὶ Στρεΰων· Η'. οἰλ. 366.

4 Τῇ Μεσσηνίᾳ· τὴν πεῖστον μέρος ἔχει· εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Ἀτρεϊδῶν κατὰ δὲ τὴν ἀκρόστον τῶν Ἡρακλείδων ἐχωρήσθη μὲν ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπερφύερα [670] κατεκλήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. ἐκ τῶν ὁποίων ἡλευθέρωθη ὑπὸ τῶν Θεσπιδῶν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην 369. Μετοξὺ Λακωνικῆς καὶ Ἀργολίδος ἔειτο ἡ Κυνοῦρία· τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατὰ Ἡρόδοτον Π' οὔγ. (§. 4. *) αὐτόχθονες ἴόντες, δονέουσι μῦθοι (ἐν Π. λ. πον.) εἶναι Ἴωνες· ἐκδιδομένηται δὲ, ὑπὸ τῶν Ἀργεῶν ἀρχιμένοι καὶ τοῦ γρόνου· ἡ χώρα αὕτῃ ἐγένετο ἀντικείμενον διὸτι οὐκ ἐπὶ λίμνῃ μετοξὺ Ἀργείων καὶ Σπαρτιατῶν, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὑπέστη τέλος τὸ 330 ἔτος πρὶν Χριστοῦ.

1 Λακεδαιμόνων ὀνομαζόμενος λέγεται καὶ ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις Στεράβ. Η'. ε. 8 (363). Ἀλλὰ τὸ ὄνομα Λακεδαιμόνων σημαίνει συνθέστερον τὴν γῶσαν παρὰ τὴν πόλιν ὅλως· δὲ ἔχει ὁ πρῶτος εἰς τὰ ἐκ τούτων τοπικά· δὸς πᾶ μὲν Σπαρτιατῆς καὶ ἑλ. καὶ Λακεδαιμόνιος, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος Σπαρτιατῆς. Πλάτ. Εὐφ. (Ἰλλ. η'. §. 4, 13).

2 Παισαν. Γ. ια. 3 ἐπ' ἀφ' ἐστιασίου τῆς ἀγορᾶς· ἔστιν

3 Π. π. χ. ἡ λίσχη Κροταίων, καὶ ἡ Ποσειδη· Παισαν. Γ. ιδ'. Πλούτ. Αἰκοῦρ. ις'.

4 Παισαν. Γ. ιδ'. 6, κ. ε.

εἰς ὃν ἤσκειν τοὺς πελεμικοὺς χωροῖς (πυρρίχας). Τῶν πολλῶν δὲ ναῶν μέγιστος ἦτον ὁ τῆς χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει. 7. Ὡς τοπικαὶ τῆς πόλεως διαιρέσεις ἀναφέρονται αἱ Κῶμαι ἢ Φυλαί, τῶν ὁποίων γνωσταὶ ἐγένοντο τέσσαρες· Πιτάνη, Λίμναι, Μεσόα καὶ Κυινόσουρα· πέμπτη δὲ τις Δύμη ἀμφισβητεῖται.

§. 2. [38]

Περὶ τῶν ἐπισημότερων πόλεων τῆς Λακωνικῆς.

Ἀξιομνημόνευτος πόλις εἰσὶν αἱ Ἀμυκλαί, τόπος καλλιιδενδρόντος καὶ καλλικαρπότητος· ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαιμόνος ὡς εἴκοσι στάδια 1. Ἐνταῦθα ἔζη ὁ Τυνδάρεως καὶ ἡ Ἀθήα (Ἑλένη καὶ Κλυταιμνήστρα, Κᾶστωρ καὶ Πελυδεύκης). Ἐνταῦθα δὲ ἐωρτάζοντο καὶ τὰ Ἰακίνθια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἰακίνθου. Σελλασσία πρὸς βορρᾶν τῆς Σπάρτης, ἐπίσημος διὰ τοὺς περὶ αὐτὴν γενομένους πολέμους κατὰ τοὺς ὑπεριωτέρους χρόνους. Ἐλλος κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Λακωνικοῦ Κόλπου παλαιότητα πόλις 2, καταστραφῆσα ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, διότι δὲν ἤθελον οἱ κάτοικοι αὐτὴν νὰ ὑποταχθῶσιν καὶ νὰ τελῶσι φόρον, ὡς λέγεται. Ἐκτὸς δὲ τῶν δύο παραλίων πόλεων Ψαμμοῦντος καὶ Καινοπόλεως κατὰ τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριον, σημειωτέον εἶναι μάλιστα τὸ Γούθιον, ὁ ναύσταθμος τῶν Λακεδαιμονίων· ἀπέχει δὲ τῇ πόλει

7. Πausan. Γ'. 17. 3 κ. ε. Λακεδαιμόνιοι τὸν τε ναὸν ὁμῶς καὶ ἄγαλμα ἐπέφισαντο Ἀθηνᾶς χαλκοῦν. Γετιάδας δὲ εἰργάσατο ἀνὴρ ἐπιχώριος.

1. Ἴδε Πλούτ. Ε'. 16. Ὑπάρχει δὲ καὶ τέμενος Ἀπόλλωνος ἐν αὐτῷ σχιδῶν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἑρῶν. Καῖται δὲ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πρὸς θάλασσαν κεκλιμένοις μέρισσι.

2. Ἰλιάδος B, 884.

τριάκοντα στάδια κατὰ Πολύβιον καὶ ἔχει λιμένα ἀσφαλῆ ³. Περιφῆμος δὲ ἦν καὶ ὁ λιμὴν Ἐπιδαύρου τῆς Διμηρᾶς κατὰ τὸ τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Κυπαρισσίας κείμενος πρὸς ἀνατολάς.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ.

§. 1. [39]

Ἀρχαία Ἱστορία τῆς χώρας.

Κατελθόντων δὲ Δωριέων
πᾶσα ἡ Πελοπόννησος ἐταράχθη. (Παυσανίας;).

Ὡς ἀρχαιότατοι εἴτε αὐτόχθονες κάτοικοι τοῦ τόπου ἀναφέρονται οἱ Πελασγοὶ καὶ Δέλεγες· ὑστερώτερα δὲ κατέλαβον τὴν χώραν οἱ Ἀχαιοὶ ¹, οἵτινες ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀναφαίνονται ὡς κύριος ² λαὸς τῆς Πελοποννήσου. Τούτων δὲ οἱ Ἀτρεΐδαι (Ἰγαμέμνων, Μενέλαος), καθέδραν τὰς Μυκῆνας ἔχοντες, ἐβασίλευον πολλοῦ μέρους τῆς Ἀργολίδος, ἐπὶ πᾶσαν τὴν Λακεδαιμόνα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς Μεσσηνίας (§. 36 σημ. 4.). Ὀρέετης δὲ ὁ Ἰγαμέμνωνος, νυμφευθεὶς τὴν ἐξαδέλφην του Ἑρμιόνην τὴν Μενελάου, ἦνωσεν ὑπὸ τὸ σκήπτρόν του ἀπάσας ταύτας τὰς χώρας, καὶ κατέλιπεν τὴν ἀρχὴν του εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τισαμενόν. ἐπὶ τοῦ βασιλείως δὲ τούτου, ὀργωδύκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, οἱ Δωριεῖς ἐνωθέντες μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Ἡρα-

3. Πολύβ. αὐτ. ὁθ. Πλὺτ. Λακων. κ.ά. 6. Γύθειον δὲ ἀπέχει μὲν σταδίου τριάκοντα Αἰγίνῳ, ἐπὶ θαλάσῃ δὲ φησισμένον ἐστὶν ἡτῆ τῶν Ἐλευθερολακῶν, ὡς βασιλεὺς Αὐγουστος δουλείας ἀφῆκε, Λακεδαιμονίων τῶν ἐν Σπάρτῃ κατοίκους ὄντας. . . Κόχλους δὲ εἰς βαρὴν πορφύρας παρίχεται τὰ ἐπιβαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδεύοντάς μετὰ γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν. καὶ Στράβ. II. σελ. Κασ. 363 λέγει. Μιτὰ δὲ Ταΐνηρον πλείοντι ἐπὶ τὴν Ὀνυ γνάθον καὶ Μαλειὰς Ἀμαθυσ ἐστὶ πόλις· αἷτα Ἀοίνη καὶ Γύθειον τὸ τῆς Σπάρτης ἐπίνειον. . . ἔχει δ' ὡς φασὶ τὸ ναύσταθμον ὀρυκτόν. Εἴθ' ὁ Εὐρώτας ἐκδίδωσι μετὰ τὸ Γυθείου καὶ Ἀκρίων. πρβλ. Ξενοφ. Ἑλλήν. 5. ἐ. 32.

(1) Πότε ὅμως αὗτοι ἦλθον αὐτοὺς καὶ πῶς δὲν εἶνε βίβκιον. Ἀλλὰ βλ. Στράβ. σελ. 365.

(2) Ὅθιν καὶ Ὀμηρὸς τοὺς σύμπαντας Ἑλλήνας Ἀχαιοὺς καλεῖ, (§. 3).

κλειδῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κατέσχον τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος. 2. Τὸ βασιλείον τῶν Ἀτρειδῶν διηρέθη τότε εἰς τρία μέρη ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν ἡγεμόνων· καὶ ὁ μὲν πρεσβύτατος Τήμενος ἔλαβε τὸ Ἄργος, ὁ δὲ Κρεσφόντης δόλω τὴν Μεσσηνίαν, εἰς δὲ τοὺς διδύμους τοῦ Ἀριστοδήμου υἱοὺς Προκλῆ καὶ Εὐρυσθένη, κατέλειπον τὴν Σπάρτην. Ἐντεῦθεν δὲ ὀρμώμενοι οἱ Δωριεῖς Σπαρτιάται καθυπέταξαν κατὰ μικρὸν 3 ἅπαντα τὴν Λακωνικὴν. Ἰδὼν παλαιῶν δὲ κατοίκων πολλοὶ μὲν ἐσυρβιθάζοντο μετὰ τῶν Σπαρτιᾶτων, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι, (κατὰ τὴν μερικωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως), παρκαίψιντες τὸ δικαίωμα τοῦ διοικεῖν εἰς μόνους τοὺς Σπαρτιάτας· ἄλλοι δὲ πολὺν χρόνον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν πολεμήσαντες, σκληρῶς καὶ μετὰ ὑποταγὴν πάλιν ἐπαναστατήσαντες κατεδικάσθησαν εἰς αἰώνιον δουλείαν, ὡς οἱ Εἰλωτες (§. 6. καὶ 38). Ἐν Λακεδαίμονι ἀνεξάρτητοι μένοντες οἱ τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον ἀντιπροσωπεύοντες Δωριεῖς ἐτήρουν ἀνεπηρέεστον τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐμόρρωναν αὐτὸν ἐπὶ τὸ κρεῖττον,

(2) Ἐπὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν οἱ Ἀρκάδες μόνι τῶν Πειλοπονησίων (§. 4, *) ἔμειναν ἀνυπότακτοι καὶ ἐτήρησαν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν (αὐτόχθονες). Ἐν Κορίνθῳ ἐδασίλειον οἱ Σικυφῖδαι, ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ Ἠλιδι οἱ Νηλεῖδαι, ἐκάτεροι Αἰγυῖ· τὸ γένος· ἐν τῇ βορείῳ δὲ Ἠλιδι εὕρισκοντο οἱ Ἐπειοί, καὶ ἐν Αἰγιάλῳ οἱ Ἰωεῖς. Παρὰ τὸ Ἄργος, Λακεδαίμονα καὶ Μεσσηνίαν ἐκυρίευσαν ἐπὶ μικρὸν οἱ Δωριεῖς καὶ τὴν λοιπὴν Ἀργολίδα, Κορίνθον, Σικυῶνα καὶ Φλειῶντα, (ἔτι δὲ Μεγαρίδα καὶ Αἴγινα). ὥστε ἐκυρίευσαν τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου οἱ Δωριεῖς. Μόνον τὴν βορείον Ἠλίδα κατέσχον οἱ Αἰγυῖοι. Οἱ Ἀχαιοὶ πολὺν χρόνον διέμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ τὴν καθόδον τῶν Δωριέων. Τὰς Ἀμύκλας τρεῖς αἰῶνες μετὰ ταῦτα παρέδωκαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας (ἴδε Πaus. Γ'. 6'. 6), καὶ μέχρι τοῦ Η'. αἰῶνος ἔτι ἀπωχίζοντο ἐκ τῆς Λακεδαίμονος. Τῆς Πελοποννήσου δὲ κατέσχον οἱ Ἀχαιοὶ τὸν Αἰγιάλον (§. 4.). Τῶν Ἰώνων δὲ ἔμειναν ἐν Πελοποννήσῳ μόνον οἱ Κυνοῦριοι (§. 4, σ. *) μετὰ τὸν Ἀργολίδος καὶ Λακεδαίμονος. Καὶ τῶν Δρυόπων δὲ ἔμεινάν τινες ἐν Ἀργολίδι, καὶ οἱ ἐκ Λήμνου Μινύαι ἐν Τριφυλίᾳ, παρὰ τὴν Ἠλίδα δὲ καὶ Αἰγιάλῳ τινὰ τῶν Ἀχαιῶν, Ἐπειοὶ καὶ Κωῦοι.

ἀπομακρύνοντες· πᾶσαν ξένην ἐπιρροήν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τόσον ἐπίσημοι ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς βασιδαίρους (παράβ. §. 11).

§. 40.

Περὶ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας.

~~~~~  
 Λίγω ἢ σε θεὸν μαντεύσονται ἢ ἄνθρωπον·  
 Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπεται, ὦ Λυκούργε.  
 ΠΥΘΙΑ.  
 ~~~~~

Ὅποιον ἦτο κατ' ἀρχὰς τὸ πολίτευμα τῶν Δωριέων ἐν Λακεδαιμονίᾳ μετὰ τὴν κάθοδον αὐτῶν δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστόν. φαίνεται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἡσύχασαν ἐκ τῶν πολέμων, ἐγενήθη ἕρις μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἀνομία καὶ ἀταξία κατέσχε τὴν Σπάρτην ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ¹ ἕως οὗ τὸ 888 Λυκούργος ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἀγαθός, φοβηθεὶς περὶ τῆς ἐκυτοῦ πόλεως ὅμα καὶ τοῦ γένους ἐπανήγαγε τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων ². Κατῴρθησε δὲ τοῦτο οὐχὶ ὅλως νέαν νομοθεσίαν, εἰσαγαγὼν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ὑπάρχουσαν πολιτείαν μεταρρυθμίσας καὶ στερεώσας ἐπὶ τῶν πατρικοπαρὰδοτῶν ἐθίμων καὶ νομίμων. Κεφάλαια δὲ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ ταύτης ἦσαν, Ὁμόνοια, πειθαρχία καὶ ἀνδρεία ³, καὶ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἐνέβαλεν (ὡς ὁ Πλούταρχος λέγει) φάρμακον σωτήριον τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν καὶ τὸν τῶν ἐφόρων δεσμόν· πρὸς δὲ τὰ λοι-

1. Ἡρόδ. Α. 63. Πλούτ. Λυκούρ β'. Πλάτ. ἐπιστ. γ. Νόμων γ'. 692—93. Ξεν. Πολ. Λακ. Α'.

2 Δικεῖ δέ μοι Λυκούργος—οὕτω νενομοθετηκέναι καὶ προνοεῖσθαι καλῶς, ὥς τε θειοτέραν τὴν ἐπίνοιαν ἢ κατ' ἀνθρώπων αὐτοῦ νομίζειν. Πλούτ. ΣΤ'. μγ'.

3. Παράβ. Διόδωρ Σικ. Ζ'. ιδ'.

καὶ δύο ἐνομοθέτησε πάντα ⁴. καὶ ὅλη ἡ ἀγωγὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἔδωκε, πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ μαχόμενον νικᾶν ἢ ἀποθνήσκειν ⁵ (ἴδε ἀνωτ. §. 11).

§. 3. [41]

Σπάρτης Ἡγεμονία.

Οὕτω δὲ παιδευόμενοι οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔφευσαν τὸν σκοπὸν τοῦ δημιουργοῦ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἔδειξαν καρπούς ἀξίους, οὐ μόνον τοὺς ὑπολειφθέντας ἐν Λακωνικῇ Ἀχαιοὺς καθυποτάξαντες (§. 39), ἀλλὰ καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀνακτήσαντες ¹, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ² καὶ Ἀργεῖους

4. Περὶ τῆς παιθρχίας ιδίως ἴδε Ξεν. Λακ. Πολιτ. κεφ. ἡ. 1—3 ἔκδ. Haase. Berol. 1833.—Ἀριστοτ. Πολιτ. Ζ'. γ'. 10. Β'. γ'. 10. πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνομοθέτησεν.—ἐνιοὶ μὲν οὖν λέγουσιν ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ὑπάρχουσιν εἶναι τῶν πολιτειῶν μιμιγμένην, διὸ καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν· εἶναι γὰρ αὐτὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας φασί, ἰσχυρίσιν τὴν βασιλείαν μοναρχίαν, τὴν δὲ τῶν γερόντων ἀρχὴν ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίῳ δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχήν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους· οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα, δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὰ συσσίτια καὶ τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ' ἡμέραν. ἴδε καὶ Πολύβιον ζ'. 8.

5. Πλούτ. ἐν βίῳ Λακ. κεφ. ιζ'. τ. Παραβ. Λακ. ἀποφθ. Τόμ. II. σ. 208 ἔκδ. Hütten.

1. Πρῶτος πόλεμος 743—723 (Ὀλυμ. 14, ἀ.)· δεῦτερος 685—668 (Ὀλυμ. 28, ἀ.) κατὰ Παυσανίαν ἐν Δ' ἐ. 4 γ'. Β. κγ'. 2. σημειώ-
τέος κατὰ τὸν β'. πόλεμον εἶνε ὁ Τυρταῖος καὶ καθόλου ὁ χρησμός τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος προστάτου τῶν Λακωνίων (αὐτόθ. ἱβ'. 1.)

2. Οἱ Ἀρκάδες ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγα δεινὰ ἐπριξίνησαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, τῶν ὁποίων καὶ δύο βασιλεῖς ἠχμαλώτευσαν, τὸν Χάρικλον καὶ Θειόπομπον. σημειώσκι τὸ τῆς Πυθίας.

Ἀρκάδι τὴν μ' αἰτίεϊς; μέγα μ' αἰτίεϊς· οὗτοι δῶσω.
Ἡρόδ. Δ'. 66 κ. ε. Παιρ. II'. μῆ. 3. ὑπετάχθησαν τὸ 600.

ἐνδοξῶς πολεμοῦντες (§. 36. σημ. 4). Ἐπὶ μικρὸν δὲ ἐξέ-
τειναν τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ ἐπιρροὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Πελο-
πόννησον, ἀναμιγνύμενοι εἰς τὰ πράγματα τῶν πόλεων καὶ
ὑπερασπίζοντες τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα κατὰ τῶν
τυράννων καὶ τῶν δημοκρατικῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν
τὴν ὑπεράσπισιν ταύτην ἡ ἡγεμονίαν ἔσκουν ἐντὸς τῆς
Πελοποννήσου, μετὰ δὲ τὰ Μηδικὰ ἐξέτειναν αὐτὴν καὶ
εἰς ἅπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ἀποικίας.
Ἀλλὰ δὲν ἔμελλον νὰ ἐξασκήσωσι τὴν ἐπιρροὴν ταύτην ἄ-
νευ ἐπικινδύνου ἀντιζήλου. Οἱ δημοκράται Ἀθηναῖοι ἀ-
νέλαβον τὴν προστασίαν τῶν καταδιωκομένων καὶ ἀνεχρί-
τισαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν δόξην τῶν Λακεδαιμονίων,
ἀλλὰ τέλος (431—404) καὶ οὗτοι καταπαλαίσθησαν
(§. 8.), καὶ ἡ Σπάρτη ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος ἀ-
πάσης ³.

§. 4. [12]

Πιῶσις Λακεδαιμόνος.

Ἀλλ' ἡ πολιτεία τοῦ Λυκούργου δὲν ἦτον ὀργανισμένη
πρὸς τοιοῦτον σκοπόν, οὐδὲ ἀρκετὴ πρὸς εὐδαίμονα εἰρηνι-
κὴν ζωὴν ¹. Διότι ὁ νομοθέτης ἔθηκε τοὺς νόμους οὐ πρὸς
τὴν τελείαν ἀρετὴν μάλιστα βλέπων, τὴν τελέαν δι-
καιοσύνην κατὰ Πλάτωνα ², ἀλλὰ πρὸς μέρος

3. Λακιδαιμόνιοι πολλοὺς ἀμφισβητήσαντες χρόνους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλ-
λήνων ἡγεμονείας, ἐπειδὴ ποτ' ἐκράτησαν, μόλις ἐπὶ δώδεκα κατεῖχον
αὐτὴν ἀδήριτον. Πολύβ. Α'. 6'.

¹ 1. "Ἴδε τὰς ἑλλείψεις τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. 5'.
Πολύβ. 5'. μὲν. μή. τὴν παράλυσιν δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ τελευταίῳ κεφα-
λαίῳ τῆς Λακεδ. Πολιτ. ὑπὸ Ξενοφ.—Πλάτ. "Ἀγιδι κεφ. 3, κ. ε.—
σοκρατ. II. Εἰρήν. 93. κ. ε.

2. Ἐν Νόμων Α'. σελ. 630.

μόνον ἀρετῆς, πρὸς τὴν παλεμικὴν. «Τοιγαροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες, ἀπώλλυντο δὲ ἄρξαντες, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν, μὴδὲ ἡσκηκέναι μηδεμίαν ἀσκησιν ἐτέραν κυριωτέραν τῆς πολεμικῆς» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης³. Καὶ ἐν γένει μὲν ἡ πολυέραστος ἀρχὴ ἔχει τοιαύτην φύσιν, «χειρούς ἀπαντας ποιεῖν τοὺς χρωμένους αὐτῇ» ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον κατὰσταίνει παρὰφρονι λαὸν περιωρισμένην ἔχοντα καὶ μονομερῆ ἀνάπτουζιν. Διὸ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ πρότερον καταδιώκται τῶν τυράνων καὶ τιμωροὶ τῆς κακοηθείας τοῦ δήμου, ἐγένοντο αὐτοὶ τύραννοι καὶ ἀκρατεῖς. Βασιλεῖς καὶ ἔφοροι καὶ ἰδιῶται διεφθάρησαν· ἕκαστος ἀπέβλεπε πλέον οὐχὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἰδιοτέλειαν· κατεπάτουν τοὺς νόμους τῶν προγόνων, κατεφρόνουν τὰ πάτρια ἥθη· καὶ τὴν Σπάρτην, ἥτις πρότερον ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ βίον εἶχε, κατέστησαν εἰς πολλὴν ταραχὴν. Τὴν μὲν πόλιν κατέλαβεν ὑπεροψία τῶν συμμάχων, ἐπιθυμία τῶν ἀλλοτρίων, ὀλιγωρία τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν· τοὺς δὲ ἰδιώτας, ἀδικία, ῥαθυμία, ἀνομία, φιλοπλουτία. Οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ ἐξεστράτευον ἐπὶ μισθῷ, καὶ ἡλάνττωσαν ἐπαισθητῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν.

§. 5. [43]

Συνέχεια. Κατάλυσις τῆς πολιτείας.

Οὕτως ἡ Σπάρτη ἐνῷ πρότερον εἰς τοὺς παλαιοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα ἐμμένουσα ἐπτακόσια¹ ἔτη δὲν ἐκινήθη ὑπὸ

3. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνησθέντι βιβλίῳ καὶ κεφαλαίῳ §. 22. Παράβ. Πλουτ. Λυκ. λ'. Ἰδε καὶ Ἰσοκρ. π. Εἰρήνης §. 94—100. 116—120.

1. Κατὰ Ἰσοκράτην, κατὰ δὲ Πλούταρχον καὶ Διοδώρον κ. ἄ. πεντακίστις.

κινδύνων καὶ συμφορῶν, ἐσαλεύθη τῷρᾳ ἐκ θεμελίων. Τυραννικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους φερομένη καὶ ὑβρίζουσα, αὐτοὺς μὲν ἠνάγκασε νὰ προστρέξωσι πάλιν εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς ἑαυτὴν δὲ παρεσκεύασε τὴν ἐν Λεύκτροις ἦταν (371), πληγὴν, ἀπὸ τὴν ὅποίαν δὲν ἤδυνήθη πλέον νὰ ἀναλάβῃ. Καὶ τοι δὲ βραχέα τινὰ ζώπυρα τῆς Λυκούργου νομοθεσίας διέσωξε καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ², ἀλλ' οἱ νόμοι ἐγένοντο ὄργανον τῆς ἰδιοτελείας τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν πόλιν, ἀντὶ νὰ φυλάττωσιν ὡς προτοῦ μὲ χαλκᾷ καὶ σιδηρᾷ τείχει, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἔνοπλα σώματα τῶν πολιτῶν ³, ἠναγκάσθησαν νὰ ὀχυρώσωσι μὲ γῆνα (§. 37). Οἱ συχνοὶ πόλεμοι ἠλάττωσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν εἰς ἑπτακοσίους, καὶ τούτων μόνον τὸ ἔξεδυμον μέρος ἐπλούτει καὶ κατεῖχε τὴν γῆν, μάλιστα δὲ τὰ δύο πέμπτα τῆς χώρας ἦσαν ἰδιοκτησία τῶν γυναικῶν κατὰ Ἀριστοτέλην (§. 42. 1). Ἄγχι ⁴ ὁ γ' (240) ἐδοκίμασεν εἰς μάτην νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ πράγματα. Κλειομένης δὲ ὁ γ' ὁ τελευταῖος ἐν Σπάρτῃ βασιλεὺς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Εὐρυσθένους, ἐνήργησε τὸ 226 εὐτυχέστερον τοῦ πρώτου, καταλύσας τὴν ἀφόρητον ἐφορεῖαν καὶ εἰσαγαγὼν τὴν παλαιὰν ἀγωγὴν καὶ ἰσότητά τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἔμελλε τὸ 222 ἐν Σελλασίᾳ νὰ νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ νὰ φύγῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ⁵. ὁ δὲ καλοκάγαθος Ἀντίγονος μετεχειρίσθη μὲν τοὺς νικηθέντας

2. Ἴδε Πλουτάρχου Λακ. ἐπιτηδ. ἐν τέλει.

3. Οὐκ' ἂν εἴη ἀταίχιστος πόλις, ἅτις ἀνδρείους καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται· ἀπεκρίθη Λυκούργος περὶ τῶν τειχῶν ἐρωτηθεὶς. Πλούτ. Λυκ. 10'.

4. Ἴδε Πλούτ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ Κλειομένου. Ἀμοιβῶν τῶν φρονιμάτων του καὶ προσπαθειῶν ἔλαβεν ὑπὸ τῶν ἐφόρων ὁ Ἄγχι τὸν ἐρώχον.

5. Ἴδε Πολύβ. Β'. μϞ'. — 6.

μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως, ἀποκαταστήσας αὐτοῖς μά-
λιστ' α καὶ τὸ πάτριον πολίτευμα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὠφέ-
λησεν αὐτούς. οἱ ἀποκατασταθέντες ἔφοροι κατέστησαν
βασιλέα Λυκοῦργόν τινα ἰδιώτην 6, παριδόντες τοὺς ἐκ τοῦ
γένους δικαίωμα ἔχοντας Ἡρακλείδας. Μετὰ ταῦτα ἀφοῦ
ὑπὸ δύο ὤμων τυράννων, τοῦ Μαχανίδου καὶ Νάβιδος, ἐ-
βασανίσθησαν 7, τὸ 146 ὑπέκυψαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλή-
νων εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Ῥωμαίων *), οἵτινες πρὸ πολ-
λοῦ εἶχαν ἀνακατώσει τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Σπαρτιῆται ἀνέ-
λαβον δὴθεν τὴν πάτριον πολιτείαν, ἧς οἱ τύποι ἔμμε-
νον μέχρι τοῦ Ε'. Μ. Χ. αἰῶνος 8. Οὕτως ἐπληρώθη ὁ
χρησμός.

Ἄ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δέ
οὐδέν ⁹.

6. Ὅς διὗς ἐκάστω τῶν ἐφόρων τάλαντον Ἡρακλέους ἀπένεικε καὶ βα-
σιλεὺς ἐγένοντο τῆς Σπάρτης· οὕτως εὖ οὐκ πανταχῇ τὰ καλὰ γέγονε.
Τοιγαροῦν οὐ παῖδες παῖδων, ἀλλ' αὐτοὶ πρῶτοι τῆς ἀνοίας ἀπέτισαν
τοὺς μισθοὺς οἱ καταστήσαντες. Πολύβ. Α'. λέ.

7. Πυρσαν. Δ'. κθ'. 4. ΣΤ'. ἡ. Η'. ν'. Πλούτ. Φιλοπ. ι.—ισ'. Πολύβ.
1Α'. ς'.—ισ'. Πυρσαν. Ζ'. θ' κ. ε.

*) «τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀκρεβές· εὔτε γὰρ οἱ λοιποὶ Ἑλλήνων τότε ὑ-
πεισάχθησαν τοῖς Ῥωμαίοις, εὔτε αἱ Σπαρτιῆται μετέσχον τῆς τῶν Ἀ-
χαιῶν ἥττης». Κ. Ρ. Ε.

8. 24 πόλεις κατὰ τὰ παράλια ἀφέθησαν ἐλευθερίᾳ καὶ αἱ κάτοικοι,
Εἰλωτες πρότερον ὄντες, ἀνομάσθησαν Ἑλευθερολάκωνες, Στράβ.
Η' 366. Πυρσαν. Γ'. κχ. 6. καὶ ἀνωτέρω §. 33 σημ. 3.

9. Ἴδε Διόδωρ. Σ. κ Ζ'. ιδ'.—πρὸς. Πλούτ. Λακ. ἐπιτηδ. ε. Ἡθικ. Τ.
Β'. σελ. 233 (ιδ' κ. ἐπ.) τῇ ἐκδόσ. Hutten. καί μοι σημειώσωσι τὸ
λόγον τοῦ χρησμοῦ, ἀναγιούς τὰς δύο πρώτας λέξεις ὡς μὲν ἀφιλοχρημα-
τία,

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ.

Ἡ Σπάρτη τῶν ὀλιγανθρωποτάτων πόλεων
οὕτα δυνατωτάτη τε καὶ ὀνομαστοτάτη ἐν τῇ
Ἑλλάδι ἐφάνη. Ξεν. Πολ. Λακ. Α.

§. 1. [44.].

Ἀποῦ οἱ Δωριεῖς κατέσχον τὴν χώραν διηρέθησαν οἱ κά-
τοικοι αὐτῆς εἰς τρεῖς ¹ τάξεις, εἰς Σπαρτιάτας,
Λακεδαιμόνιους καὶ Ἑλλώτας.

α. Περὶ τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Σπαρτιαῖται τὸ ὄνομα λαβόντες ἀπὸ τῆς πόλεως,
τὴν ὁποῖαν κυριεύσαντες κατέστησαν πρωτεύουσαν τῆς
χώρας, λεγόμενοι δὲ προσέτι καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲ τὸ
ἴδιον τῶν περιόικων ὄνομα, (37. ¹) εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν
Δωριέων καὶ Ἡρακλειδῶν· οὗτοι ἔχουσι μόνον τὸ δικαίω-
μα τοῦ κυβερᾶν τὴν πολιτείαν καὶ εἰς μεταξὺ τῶν πάντες
ὁμοιοί, ἀνατρέφονται ὁμοίως, διὰ τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς,
καὶ ζῶσιν ὁμοίως· γαίης κατέχουσι μὲν, ὅμως οὔτε ταύ-
τας αὐτοὶ ἐργάζονται, οὔτε ἄλλο τι ἔργον ἐπαγγέλλον-
ται, πλὴν τῶν ἀφορόντων τὸ πολίτευμα. Διαιροῦνται δὲ
οὗτοι, ὡς πικντοῦ οἱ Δωριεῖς, εἰς τρεῖς φυλάς ², εἰς

1. Αἱ τρεῖς αὗται τάξεις διέμενον μέχρι διαλύσεως τῆς Λακ. πο-
λιτείας· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀνεφύησαν κατ' ὀλίγον καὶ ἄλλαι ὑποδιαί-
ρέσεις, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις εὐδὺς φανήσεται ("I. S. 47).

2 Ἐξ τινος δωρ. πόλεως εὐρίσκειται καὶ τετάρτη, λείψανον ὡς φαί-
νεται τῶν παλαιῶν κατοίκων.

Ἰλλεῖς, Δυμᾶνας καὶ Παμφύλους. Τὰ ὀνόματα ταῦτα ὁ μῦθος ἀνέφερεν εἰς τρεῖς ἥρωας ³, ἀλλὰ φαίνεται μάλλον, ὅτι δεικνύουσι τὰ τρία φύλα τὰ ἀποτελέσσαντα τὸ Δωρικὸν ἔθνος. Καὶ οἱ μὲν Ἰλλεῖς ἦσαν ἡ κυρία φυλὴ καὶ ἡ μάλιστα τιμωμένη, ἥτις παρέλαβέ ποτε καὶ τοὺς Ἡρακλείδας. Οὗτοι οἱ Ἰλλεῖς κατόικουν τὸ πρῶτον τὰ βόρεια τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ Ἀκροκεραύνια ὄρη· οἱ Δυμᾶνες δὲ ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, ὅτε ἔφθασαν εἰς Θεσσαλίαν· οἱ δὲ Πάμφυλοι ἠνώθησαν μετὰ τῶν δύο προτέρων ἀκολουθῶς κατὰ τὴν καθόδον ἐκ διαφόρων φύλων. Τὴν κοινὴν δὲ ἐπὶ κλησιν Δωριεῖς ἔσχον, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς Δωρίδος, τὴν ὁποίαν ὦκουν πρὸ τῆς καθόδου των εἰς Πελοπόννησον. Αἱ τρεῖς δὲ αὗται φυλαὶ διηροῦντο ἐν Σπάρτῃ εἰς τριάκοντα ὠθεᾶς ⁴ (γένη). Πολιτεῖαν δὲν ἔδιδον οἱ Σπαρτιῆται εὐκόλως μέχρις Ἀγίδος καὶ Κλεομένους ⁵ (§. 43.). Κάτοικοι ὁμῶς ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι ὑπῆρχον ἐν Σπάρτῃ, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον γινώσκοντες ὅλον ἐν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

§. 2. [45.]

β'. Περὶ τῶν Λακεδαιμονίων.

Οἱ οὕτως ἐκ τῆς χώρας καλούμενοι ἀρχαῖοι τῆς Λακεδαιμόνος κάτοικοι (§. 39), οἱ πλεῖστοι ἀγαθῆς καταγωγῆς, ἔτι δὲ καὶ περὶ οἰκοὶ ¹ λεγόμενοι, ὡς περὶ

3. Τοὺς μὲν Ἰλλεῖς εἰς Ἰλλον τὸν Ἡρακλέους υἱόν· τοὺς δὲ Δυμᾶνας καὶ Παμφύλους· εἰς τοὺς δύο υἱούς τοῦ Αἰμίου (υἱοῦ τοῦ Δώρου), Δυμᾶνα (ἢ Δύμαντα) καὶ Πάμφυλον.

4. Παράβ. Πλούτ. Λυκούρ. τ'.

5. Παρ. Πλούτ. Ἀγίς Ε'.

1. Περιόικους ἐμίσθ· εἶχον καὶ ἄλλαι πόλεις· οἷον οἱ Ἀργεῖοι εἰς Εὐρεῖαν κ. ἄ.

τὴν Σπάρτην οἰκοῦντες, ἐτήρησαν μὲν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, συμβιβασθέντες κατὰ μικρὸν μὲ τοὺς Ὀωριεῖς (§. 39.), μετὰ τῶν ὁποίων συγκατετίθεισαν νὰ διαμοιρασθῶσι καὶ τὴν αὐτῶν γῆν, ὅμως ἐγένοντο φόροι ὑποτελεῖς (συντελεῖς) τοῖς Σπαρτιάταις 2, μεθ' ὧν ὅλα μὲν τὰ βάρη τῆς πολιτείας κοινῶς ἔφερον, ἀλλὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς δὲν μετείχον, ὅτι τοῦτο ἦν ἔργον τῶν Σπαρτιατῶν μόνον (§. 44). Ἐν πολέμῳ εἶχαν ἰσχυρίαν συνεκστρατεύοντες καὶ συναγωνιζόμενοι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν οἰκοὶ ἡσυχολοῦντο εἰς διάφορα ἐπιτηδεύματα καὶ εἰς τὸ ἐμπορίον 3. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχαν καὶ ἰδίαις κοινότητας, τῶν ὁποίων ἡ διοίκησις ἦτον εἰς αὐτοὺς ἀνατεθειμένη. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας ἀναφέρονται ἑκατὸν πόλεις 4 τῶν Λακεδαιμονίων.

§. 3. [46.]

γ'. Περὶ τῶν Εἰλώτων.

Τοῖς Εἰλώσι πᾶν ὑδριστικὸν ἔργον ἐπιτάττουσι πρὸς πᾶσαν ἄγιν ἀτιμίαν. Ἀθήν. ιδ'. 74.

Ἡ κατάστασις τῶν Εἰλώτων δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὴν τῶν περιοίκων. Οἱ Εἰλωτες εἰσὶ μετὰξὺ ἐλευθέρων καὶ

2. Τοὺς φόρους ἐτέλειον οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὸ κοινὸν τῆς Σπάρτης, [μᾶλλον τοῖς βασιλεῦσι. Παρ. Πλάτ. Ἄλκιβ. α. σελ. 123. Κ. Φ. Ε.] οὐχὶ ὡς οἱ Εἰλωτες, οἵτινες τὴν ὀρισμένην ἀποφορὰν τοῦ κλήρου εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ ἑκάστως ἐέχον.

3. Δὲν πρέπει τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεβλίσκοντο ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἢ ὅτι δὲν ἦσαν εὐχάριστοι εἰς τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ εὐρισκόντο· διότι τὸ μὲν δὲ ἦτον ὀυκ· λόγος νὰ γένηται δὲ μὴ μετέχειν τῆς πολιτείας ἀντικαθίστων μὲ ἄλλα ὠφελήματα ἄμεσσι, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας δὲ ἐσυγχωροῦντο. Κατ' ἀρχὰς δὲ μετείχον καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀρχείων καὶ ἦσαν ἰσὺς μοι κατὰ ἔφερον (π. Στρ.)

4. Μετὰ τὴν 53 Ὀλοπιὰδα κατὰ Μύλλερρον (ἐν Δωριεῦσιν Π. σ. 23).

δούλων, οἱ δὲ δούλοι τοῦ κοινοῦ, δούλοι τοῦ δημοσίου ¹. διὰ καὶ εἰς τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς συνδιενέμονται καὶ οὗτοι καὶ ἐπομένως ἀνῆκον εἰς τὸν καὶ ὁ κληρὸς· ἀλλ' ὅμως ὁ κύριος αὐτῶν δὲν εἶχε τόσον μεγάλην ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν, ὥς ἐν ἄλλαις πόλεσιν, διότι δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ πωλήσῃ αὐτοὺς, οὔτε νὰ ἀπελευθερώσῃ, οὔτε νὰ φονεύσῃ· ἀπλῶς εἰπεῖν, ἦσαν μᾶλλον δούλοι τῇ γῇ τοῦ κυρίου, καὶ τοι καὶ ὡς ὑπηρέτας αὐτοὺς μετεχειρίζετο ². Κατ' ἀρχὰς δὲ φαίνεται, ὅτι διέκριντο καλλίτερα, φόρους μόνον τελούντες· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, διὰ τὰς συχνὰς αὐτῶν ἐπαναστάσεις, ὥς φαίνεται, ἀπώλεσαν ὅλως τὴν ἐλευθερίαν καὶ διέκριντο παντάπασιν ὡμῶς καὶ πικρῶς ³. Ποτὲ μεταξὺ τῶν Εἰλωτῶν καὶ Σπαρτιατῶν δὲν ὑπῆρξε φιλία. Οἱ μὲν ἐθεώρουν τοὺς Σπαρτιάτας ὡς τυράννους, στερήσαντας αὐτοὺς ἐλευθερίαν καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἐπεθύμουν ἐκδίκησιν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι Ἕλληνες ὄντες δουλεύουσιν· οἱ δὲ ἐθεώρουν τοὺς

προσδιόρισεν ἡ Σπάρτη ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεῶν τῶν περιίκων εἰς ἑκατόν.

1. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω §. §. 6, 38 καὶ 39. Τὸ ὄνομα αὐτῶν παράγεται συνῆθος ἀπὸ τῆς πόλιν Εἰλος, καὶ τοι ἡ Εἰλωτεία ὑπῆρχεν ἤδη πρὸ τῆς καταστροφῆς· αὐτοῦ, τινὲς δὲ καὶ παρὰ τὸ εἰλῆν· ὃ δὲ Θεόπομπος παρ' Ἀθηναίῳ (ς'. 102) καὶ ἑτέροις αὐτοὺς λέγει· ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ εἰλος, ὅτι εἰς τόπους ἐλώδεις παρὰ τὸν Εὐρώταν κατοικοῦν μάλιστα οἱ εἰλωτευθέντες· ἐνδέχεται δὲ πρότερον νὰ ὀνομάζοντο ἄλλως, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἐλίου νὰ μετεφέρῃ τὸ ὄνομα εἰς πάντας τοὺς καταδουλωθέντας ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἢ διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν τύχην, ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρω.

2. Corn. Nep. Pausan III. 6: Est genus quodam hominum quod Ilotae vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque munere fungitur.

3. Σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων ἡ Λακεδαιμονίων Εἰλωτεία πλείστην ἀπορίαν παράσχει τ' αὖ καὶ ἐρίν, τοῖς μὲν ὥς εὖ, τοῖς δ' ὥς οὐκ εὖ γεγονεῖα ἔσιν. Πλάτων παρ' Ἀθην. ς'. 87. παρίδ' ιδ'. 74— Εἶχον δὲ καὶ καὶ ἄλλαι πόλεις Εἰλωτας· ὡς οἱ Σικυωνιοί, Ἀργεῖοι, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, διαφόρως αὐτοὺς ὀνομάζοντες.

Εἰλωτας ὡς ἐκ γενετῆς ἐχθρούς των, καὶ φοβοῦμενοι αὐτοὺς διὰ φόβου ἐζήτουν νὰ καταδαμάζωσιν, ἥτοι διὰ τῆς κρυπτείας 4. πολλάκις ὁμως καὶ ἠλευθέρωσιν οἱ Αλακεδαιμόνιοι πολλοὺς Εἰλωτας 5, ἢ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν μέγαν ἰδόντες 6, ἢ ἑαυτοὺς ἀδυνάτους συναισθανθέντες, ἢ ὠφελῆ-
θέντες παρ' αὐτῶν σημαντικῶς, ἢ καὶ πωλήσαντες αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐπὶ Κλεομένους 7.

Ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰργάζοντο οἱ Εἰλωτες τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ φέρωσιν εἰς τοὺς κυρίους τοῦ κλήρου τὴν ἀνωθεν ὠρισμένην ἀποφοράν. ἤσυχολοῦντο δὲ προσέτι καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα, οἰκοδομοῦν-

4. Τὰ περὶ τῆς διαβολῆς κρυπτείας δὲν θεωροῦνται ἐξηκριθωμένα· καὶ τοι σαφῶς περὶ αὐτῶν λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν Θ. Λυκ. κή. ἀλλὰ παρὰ β. Πλάτ. Νόμ. Α'. 633. ὅστις ἐκθέτει τὴν κρυπτείαν ὡς σφοδρὰ πολυπόνον τι στρατιωτικὸν γύμνασμα πρὸς τὰς καρτερήσεις· περὶ δὲ τοῦ ἀπανθρώπου αὐτῶν σκοποῦ δὲν λέγει τίποτε, οὐτ' αὐτός, οὔτε ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ, ὅστις ἄλλως διεξοδικῶς περιγράφει τὴν κρυπτείαν. Ἀλλὰ βλ. Θουκ. Δ'. π'. καὶ Γ. Γρῶτε Ἑλλην. Ἱστ. Τ. Α'. σ. 691 ἐπ. (κατὰ τὴν Γερμ. μετάφρ.)

5. Καὶ οὕς μὲν ἀφέτας ἐχάλεσαν, οὓς δὲ ἀδεσπότους, οὓς δὲ ἐρυκτῆρας, δεσποσιοναύτας δ' ἄλλους, οὓς εἰς τοὺς σιόλους κατέττασιν. Μύρων παρ' Ἀθην. ε'. 102.

6. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς πολιτείας ὁ ἀριθμὸς τῶν Εἰλώτων ὑπερέβη τὰς 200,000. Τῆς ὅλης δὲ Λακωνικῆς ὁ πληθυσμὸς 500,000 σχεδόν.

7. Ὁ Κλεομένης τῶν Εἰλώτων τοὺς πέντε μῶς ἀττικὰς καταδαλόντας ἐλευθέρους ἐποίησε. Πλουτ. Κλεομ. κδ'. μὴ θυμίζε δὲ ἀκούων, ὅτι οἱ Εἰλωτες δύνανται νὰ καταβάλωσι χρήματα· πολλοὶ αὐτῶν ἦσαν εὐπορώτεραι τῶν κυρίων των, διότι ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν εἰργάζοντο, ὑπόχρεοι ἦσαν νὰ δώσωσιν τοῖς κυρίοις αὐτῶν μόνον τὸν ὠρισμένον φόρον· ἤγουν· ἀνδρὶ μὲν ἐδομήκοντα κριθῶν μεδίμνους, γυναικὶ δὲ δώδεκα, καὶ τῶν ὠγρῶν καρπῶν ἀναλόγως τὸ πλεῆθος, κατὰ Πλούταρχον ἐν Λυκ. ή. τὰ δὲ λοιπὰ διέθετον αὐτοὶ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν· παρ. καὶ Λακ. ἐπιτηδ. ἐν ήθ. Τ. 2. σ. 255 Hutten— ἐφόρου δὲ οἱ Εἰλωτες κυνὴν καὶ διφθέραν, ὡς Μύρων παρ' Ἀθην. ιδ'. 74. λέγει· ὅτι δὲ καὶ πληγὰς ἐλάμβανον κατ' εἶτος, δὲν εὐρίσκει πιθανὸν ὁ Γ. Γρῶτης.

τες οἴλους (τῶν ὁποίων καὶ ἰδίους εἶχον), καὶ διάφορα οἰκικὰ καὶ ἀγροτικά σκεύη κατασκευάζοντες. Πολέμου δὲ ὄντως συνεξεστράτευον μετὰ τῶν κυρίων αὐτῶν ὡς ψιλοί, ὡς ὁ πλῆται δὲ μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις 8. Πάντοτε δὲ προσεῖχον οἱ Σπαρτιαῖται μὴν ἀποστατήσωσιν οἱ Εἰλωτες, ὅπερ καὶ συνέβαιnen ἐνίοτε (Θουκ. Ε'. ιδ'. ἐπ.)

§. 4. [47.]

Ἕτεροι ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καταλεχθέντων τριῶν κυρίων τάξεων τῶν κατοίκων τῆς Λακεδαίμονος, οἵτινες ἔμειναν οὕτω μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς πολιτείας, ἀνεπτύχθησαν κατ' ὀλίγον καὶ διάφοροι ἄλλοι μεταξὺ βαθμοὶ ἀπὸ τῶν τελείων πολιτῶν Σπαρτιατῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων Εἰλωτων. Οὕτως οἱ Σπαρτιαῖται αὐτοὶ διηρέθησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείοντας. καὶ εἰς μὲν τὴν τάξιν τῶν ὁμοίων ἀνῆκον ὅσοι ὑπέμενον τὴν ἀγωγὴν τῶν πολιτῶν ἀκριβῶς 1· οὗτοι διεχειρίζοντο τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς πολιτείας καὶ ἐν πολέμῳ τρεῖς ἐκ τούτων ἦσαν πάντοτε περὶ τὴν βασιλέα. Εἰς τοὺς ὑπομείοντας δὲ μετέβαινον ὅσοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκόντες ἢ ἄκοντες, παρημέλουν τὰ νόμιμα 2· Μόθakes δὲ ἦσαν ἐλεύθεροι μὲν, οὐχὶ ὅμως Λα-

8. Ἰδεῖ Ἡρόδ. Θ'. 28, 29. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐπικινδύνους θέσεις ἔβαλλον αὐτοὺς νὰ πολεμῶσι καὶ νὰ προπαρασκευάζωσι δῆθεν οὕτω τὴν νίκην, δὲν εἶναι βέβαιον.

1. Πλουτ. Λακ. ἐπιτ. Ἡθ. Τ. 2. σ. 252. Ἀριστ. Πολιτ. Β. 5'. 21 εἰν. Πολ. Λακ.

2. Ξενοφ. Πολιτ. Λακεδ. Γ'. 4. Πλουτ. Λακεδ. ἐπιτηδεύματα τόμ. 2. σ. 252.—Τίλκς παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Μ'. ἐκδ. 5ερ. Τάουχ. Τ. Β'. σελ. 69. «Λακεδαιμόνιοι . . . τὸν μὲν μετσχότα τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐμμεῖναν»

καδαιμόνιοι, ἀνατρεφόμενοι μετὰ τῶν υἱῶν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μετέχοντες τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς μὲ ἐκείνους, διὰ τοῦτο καὶ σύντροφοι ἢ τρόφιμοι αὐτῶν λέγονται. οἱ τοιοῦτοι αἶσαν πολῖται διὰ μόνυς τῆς ἀγωγῆς³. ἀνδραγαθήσαντες δὲ ἔφθανον εἰς μεγάλας τιμὰς, ὥς Λύσανδρος ὁ κατακυμαχήσας τοὺς Ἀθηναίους, Καλλιμαχτίδας καὶ Γύλιππος. ὅμοιοι δὲ τούτοις ἦσαν οἱ Μόθωνες υἱοὶ δούλων ἐν τῇ οἰκίᾳ γεννώμενοι, (διὸ καὶ οἰκογενεῖς λέγονται) καὶ ἀνατρεφόμενοι κατὰ τὴν Σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν, ὥς οἱ Μόθακες⁴. Νεοδαμῶδεις⁵ ἐλέγοντο, ὅσοι τῶν Εἰλωτῶν ἀπειλευθεροῦντο παρὰ τῆς πόλεως, ἔνεκα ἀνδραγαθίας ἢ καὶ ἀνάγκης, ὥς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους καιροὺς, ὅτε οἱ πόλεμοι εἶχον ὀλιγοστεύσει τοὺς πολίτας. Διάφοροι δὲ τῶν εἰρημένων ἦσαν οἱ ἐπεύνακτοι ὀνομασθέντες, ἀφοῦ ἐξ Εἰλωτῶν πολῖται ἐγένοντο καὶ τὰς χήρας τῶν

τα, κἄν ξέος, κἄν ἐξ Εἰλωτες, ὁμοίως ταῖς ἀρίστοις τιμῶσι τὸν δὲ μὴ ἐμμεῖναντα, κἄν ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, εἰς τοὺς Εἰλωτας ἀποστελλουσι καὶ τῆς πολιτείας ὁ τοιοῦτος οὐ μετέχει».

3. «Οἱ δὲ ἰδίῳν τινῶν ἀνδραγαθημάτων. Παρ. Ἰω. Στοβ. Ἀποθλ. Μ'. 83. Κ. Φ. Ε. »—Πλούτ. Κλεμίν. ἡ. ἦσαν δὲ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ ξένων ἢ Εἰλωτῶν ἢ νοθοὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ Εἰλωτίδος, καὶ εἶχον ἕκαστος τῶν Σπαρτῶν τὸ δικαίωμα νὰ τρέφῃ ἕνα ἢ πλείονες ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κατὰ φύλιν παρ' Ἀθην. ς'. 102. — Πλλοὶ δὲ αὐτῶν (τῶ Ἀγναιπολίδι) καὶ τῶν περιέχων ἐθελοῦνται καλὰ κάγαθοι ἡκολούθουν καὶ ξένοι τῶν τρόφιμων καλουμένων, καὶ νοθοὶ τῶν Σπαρτιατῶν μάλα εὐεδοῦντο καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καλῶν οὐκ ἄπειροι. Ξεν. Ἑλλαν. Ε', γ'. 9.

4. Ὁ Μόθληρος καὶ Ἑρμαντος μετὰ καὶ ἄλλων δὲν διακρίνουσι τοὺς Μόθωνας τῶν Μόθικων.

5. Το ὄνομα ἔλαβον φέρεται ἐκ τούτου, ὅτι νέον τινα κατώτερον δῆμον ἀπέτελουν. ἀναφύεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τοῦ Πελοπονν. πολέμου τὸ πρῶτον π. 61. Θουκ. Ε' δ' ὁ φερόμενος δὲ αὐτῶν εἰς ἔφορον ἐπέμπιν εἰς τὰς ἐξωστρατείας ἢ εἰς ἀποικίας, ὡς ἴσμεν ἦτο δυνατόν.

φονευθέντων Σπαρτιατῶν ἐνυμφεύθησαν μετὰ τὸν 6^{ον}. Μεσσηνιακὸν πόλεμον 6. Πλὴν δὲ τοιῶτων ὑπάρχον καὶ ξένος μάλιστα κατὰ τοὺς ὑπερωτέροισι χρόνους.

§. 5. [48.]

³Αναδασμὸς τῆς γῆς.

³Ὡς ἡ Λακωνικὴ φαίνεται πᾶσα πολλῶν ἀδελφῶν νεωστὶ γενεμιμένων! Πλουτ. Λυκ. ἡ.

Τὸ δικαίωμα τοῦ κατέχειν γῆν εἶχον μόνοι οἱ Σπαρτιάται καὶ περίοικοι, ὡς ἐπάνω εἵπομεν (§. 44. 45.)· δὲν ἠδύναντο ὅμως οὔτε νὰ πωλήσωσιν αὐτήν, οὔτε εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ διανείμωσιν, ἀλλ' ὁ οἶκος καὶ κληρὸς μετέβαινε μόνον εἰς ἓνα ¹, ὅστις ὑπεχρεοῦτο νὰ συντηρῇ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, φέρων καὶ τὸ ἀνάλογόν του εἰς τὰ συσσίτια. Πῶς ἦτον ἡ γῆ πρὶν Λυκούργου διηρημένη δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, βέβαιον ὅμως ὑπάρχει, ὅτι ὁ Νομοθέτης οὗτος, κατὰ Πλούταρχον, συνέπεισε τοὺς κατοίκους νὰ διαμοιρασθῶσιν ἐξ ἀρχῆς τὴν χώραν, ὅπερ καὶ ἐγένετο ². Καὶ οἱ μὲν τῶν Σπαρτιατῶν κληρονομοὶ ἀνέβησαν εἰς 9,000 οἱ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς 30,000. ἦσαν δὲ οἱ κληρονομοὶ πάντες ἴσοι ὡς ἀδελφῶν μερί-

6. Ἴδε Θεοπόμπον παρ' Ἀθηναίων §. 101. Ὁ Μύλλερς ἐκλαμβάνει καὶ πρότερον αὐτοὺς ὑπάρξαντας, τὸ δὲ τοῦ Θεοπόμπου ὡς ἀπαξ γεγενημένον.

1. Ἰσως τὸν πρεσβύτερον, ὅστις καὶ ἐστὶ ο παμὼν ἐλέγετο δικαίως, κατὰ Μύλλερν ἐν Δωριεῦσιν.

2. Πλουτ. ἐν 6. Λυκ. ἡ. ἐνεμεν (ὁ Λυκούργος) τὴν μὲν ἄλλην τοῖς περιόικοις Λακωνικὴν τρισμυρίους κλήρους, τὴν δὲ εἰς τὸ ἄστυ, τὴν Ἰσπάρτη συντελοῦσαν, ἑνακισχιλίους· τοσοῦτοι γὰρ ἐγένοντο κληρονομοὶ Σπαρτιατῶν.

δια 3. Ἀλλ' ἡ ἰσότης αὕτη δὲν διέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι τινὲς μὲν τῶν οἰκῶν διὰ πολυτεκνίαν ἐπτώχευον, ἄλλοι δὲ πάλιν σφόδρα ὑπερεπλούτουν, κληρονομοῦντες κλήρους ἐσθεσμένων οἰκῶν, καὶ συνέβη νὰ γένη ἡ χώρα ἰδιοκτησίᾳ ὀλίγων, μάλιστα μετὰ τὸν μέγαν σεισμόν τὸ 466, καὶ τὴν εὐθὺς μετὰ τοῦτο (464) γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Εἰλωτῶν καὶ τὸν οὐ πολὺ ὕστερον Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Τὸ πρᾶγμα δὲ ἐχώρησεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔτι, ἀφοῦ ὁ ἔφορος Ἐπιτάδεὺς ἔγραψε ρήτραν ⁴. ἐξ ἐνανταὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὸν κληρὸν ὧς τις ἐθέλει καὶ ζῶντα δοῦναι καὶ καταλιπεῖν διατεθέμενον· εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον καὶ τὰς μεγάλας προῖκας, αἵτινες ἐδίδοντο ὑστερώτερα, ἐνῷ πρότερον αἱ κόραι ὑπανδρεύοντο ἀπροικοὶ ⁵. καὶ μέτρα μὲν προληπτικὰ τοῦ κακοῦ ὑπῆρχον, οἷον ἡ υἱοθεσία, ἡ ἄδεια τοῦ νὰ νυμφεύωνται τὴν αὐτὴν γυναῖκα περισσώτεροι ἀδελφοί ⁶, ἡ ἀποστολὴ ἀποικιῶν καὶ ὁ περὶ ἐπικλή-

3. Οὐδενὶ μέτεστι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς χώρας. Πολύβιος ἐν 5'. κεφαλαίῳ μγ'. Πολιτεῖν δὲ γῆν Λακεδαιμονίοις αἰσχρὸν νενόμισται· τῆς δὲ ἀρχαίας μοίρας οὐδὲ ἕξεισι. Ηρακλείδης· ἐν Προδρόμῳ Κοραῖ (Παρις. αῶε.) σελ. 207. Τινὲς λέγουσι τοὺς κλήρους τῶν Σπαρτιατῶν μεγαλητέρους τῶν Λακεδαιμονιακῶν.

4. Ὁ νόμος εἰσῆχθη μετὰ Λύσανδρον μεταξὺ 400—350. Ἴδε Πλούτ. ἐν Ἀγιδί. ε'. Ἀπελείφθησαν οὖν (ἐπὶ Ἀγιδος) ἐπακροσίων οὐ πλείονες Σπαρτιαταί, καὶ τούτων ἴσως ἑκατὶν ἦσαν οἱ γῆν κεκτημένοι καὶ κληρὸν· ὁ δὲ ἄλλος ὄχλος ἄπορος καὶ ἄτιμος ἐν τῇ πόλει παρεκάθητο, τοὺς μὲν ἐξωθεν πολεμίους ἀρχῶς καὶ ἀπρὸς ὅμως ἀμυνόμενος, αἱ δὲ τινα καιρὸν ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστάσεως τῶν παρόντων· ἴδε καὶ ἀνωτ. §. 43.

5. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. 5'. 11 Πλούτ. Ἀποφθ. Λακων. σελ. 233.

6. Πολύβ. ΙΒ'. 6. Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ πατρίον ἦν καὶ σύνθεσις τρεῖς ἄνδρας ἔχειν γυναῖκα καὶ τέτταρας, ποτὶ δὲ καὶ πλείους, ἀδελφοὺς ὄντας, καὶ τέκνα τούτων εἶνα κοινὰ.

ρων 7 νόμος· ἀλλὰ πάντα ταῦτα εὐρέθησαν ἀνεπαρκῆ, καὶ ἡ πολιτεία ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἤδη εἶχεν ἐκπέσῃ πολὺ, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν ἡλαττοῦτο ὁλονέν περισσότερον.

§. 6. [49.]

Ἐπακολούθημα τῆς ὀλιγοστεύσεως τῶν πολιτῶν καὶ τῆς ἀνισότητος τῆς οὐσίας.

Ἡ ἀνισότης τῆς οὐσίας συνεπέφερε κατὰ μικρὸν καὶ τὴν ἀνισότητά τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· διότι ἐν Σπάρτῃ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Λυκούργου, μόνον ἐκεῖνοι ἐδύναντο νὰ ἐξασκῶσι πλήρη τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ὅσοι μετείχον τῆς Σπαρτικῆς ἀγωγῆς καὶ λοιπῆς διαίτης 1, ὅπερ ἀπῆρτει ἀφθονίαν σχολῆς. Τώρα ὅμως ἡ πτωχεία ἠνάγκασε πολλοὺς νὰ ἀλλάξωσι τὸν τρόπον τῆς διαίτης· διότι οὔτε τῶν συσσιτίων ἠδύναντο νὰ μετέχωσι, μὴ ἔχοντες νὰ συνεισφέρωσι τὸ μέρος των, οὔτε τῶν ἀπηγορευμένων εἰς τοὺς πολίτας Σπαρτιάτας βαναύσων τεχνῶν νὰ ἀπέχωσι καὶ νὰ ἀσχολῶνται μόνον εἰς πολεμικὰ γυμνάσια. Ὅθεν διηρέθησαν οἱ Σπαρτιάται εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείοντας 2, εἴτε εἰς τελείους καὶ μὴ τελείους 3. Οὕτω δὲ

7. Ἐπίκληρος, ἡ δωρικῶς ἐπιπαματις, εἶνε κόρη ὀρφανῆ καὶ ἀνάδελφος, τὴν ὁποίαν μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῆς ἐκληρονόμουν οἱ πλησίον συγγενεῖς, ὑποχρεούμενοι νὰ νυμφευθῶσιν αὐτὴν καὶ νὰ τεκνοποιήσωσιν ἐξ αὐτῆς· τὰ τέκνα δὲ δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ εἰς τὸν τῆς γυναικός, διὰ νὰ μὴ σθεσθῇ ὁ οἶκος, περὶ τοῦ ὁποίου πολὺ ἐφρόντιζον οἱ παλαιοί. Ὁ Μύλλερὸς ὑποθέτει ὅτι τὰς τοιαύτας ἐνυμφεύοντο ἐν Σπάρτῃ οἱ μὴ ἔχοντες ἰδίους κλήρους.

1) Βλέπε ἀνωτέρω § 47. σημ. 2.

2. Ἴδε ἀνωτέρω § 47. παράβ. Ξενοφ. Ἑλλην. Γ'. γ'. 5—6.

3. Εἰς τοὺς ὑπομείοντας συγκατελέγοντο, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ ἄτιμοι, 7.

τὸ πολίτευμα μετεβλήθη εἰς ἀληθινὴν ὀλιγαρχίαν, ἐξ ἧς ὑστερώτεροι καὶ ὁμότατοι τύραννοι ἐξεβλάστησαν.

II'.

ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Πολιτεία ἐάν περ' ἀπαξ ὁρμήσῃ εὖ,
ἔρχεται ὥσπερ κύκλος αὐξανμένη.

Πλάτ. Πολιτ. δ'. 424.

§. 1. [50]

Περὶ τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας.

Ὁ ὑπὸ Λυκούργου ¹ διοργανισμὸς τῆς πολιτείας ἐστη-
ρίζετο ἐπὶ τῶν πατροπαράδοτων ἐθίμων (§. 40), γραπτὴν
δὲ νομοθεσίαν δὲν ἔδωκεν ὁ Λυκούργος, ἀλλὰ μάλιστα μί-
α τῶν ῥητρῶν ἦτο καὶ τοῦτο, νὰ μὴν ἔχωσιν οἱ Σπαρ-
τιαῖται νόμους γεγραμμένους ². ἦσιν δὲ αἱ ῥήτραι
συνθῆκαι διὰ λόγων μεταξὺ τῶν διαφορουμένων

τοὶ οἱ μὲ ἀτιμίαν περιβληθέντες Σπαρτιαῖται, ὡς π. χ. οἱ ἐν πολέμῳ
ἀποδειλιάσαντες, οἵτινες ποτὲ δι' ἡύαντο νὰ μεταβῶσι πάλιν εἰς τὴν
τάξιν τῶν ὁμοίων· ἐνῷ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἡ νίκη τῆς διαίτης κατεβίβα-
ζεν εἰς τοὺς ὑπομείναντας, φαίνεται ὅτι ἡδυνάσθησαν πάλιν νὰ γένωσιν ἐπί-
τιμοι, ἥτοι νὰ λάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν, ἀφοῦ αἱ περιστά-
σεις τοῦ βίου τῶν ἐκαλλιτέρευον· διότι ἡ διαφορὰ τῶν ὁμοίων καὶ ὑ-
πομείνων προῆρχετο ἐκ τῆς τύχης καὶ τῆς προαιρέσεως, οὐχὶ δι' ἐκ
τῆς καταγωγῆς.

1. Περὶ Λυκούργου τοῦ νομοθέτου καθόλου μὲν οὐδὲν ἔστιν εἰπεῖν ἀν-
αμφισβήτητον, οὐ καὶ γένος καὶ ἀποδημία κτλ. Πλουτ., ἐν βίῳ
Λυκ. 4.

2. Πλουτ. αὐτόθι 13'. Μὴ χρῆσθαι νόμοις ἐγγράφοις.

ἐλκεῶν οἴκων καὶ τοῦ λαοῦ, διὰ τῶν ὁποίων συνεφιλίω-
σεν ὁ Λυκοῦργος τὰ διαφερόμενα μέρη, ἀλλὰ τόσον σοφῶς,
(καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μέγα ἔργον αὐτοῦ), ὥστε πρὸς τὸν
αὐτὸν σκοπὸν πάντα τὰ μέρη τείνοντα ἔσωζον καὶ ἠϋζανον
τὴν πολιτείαν 3. Κατὰ τὰς καθωσιωμένους δὲ ταύτας ῥή-
τρας 4. διμοιράσθη ἡ δύναμις τῆς πόλεως εἰς τὰ τρία
αὐτῆς συστατικὰ στοιχεῖα, τὴν γερουσίαν, τὴν ἐκ-
κλησίαν καὶ τρίτον τοὺς βασιλεῖς μετὰ τῶν
λοιπῶν ἐν τέλει. τούτων δὲ τὴν κυβερνητικὴν ἐξου-
σίαν τῆς πολιτείας εἶχον τὰ δύο μόνον, ἡ γερουσία καὶ
οἱ βασιλεῖς μετὰ τῶν ἑτόρων, οἵτινες πάντες ὁμοῦ τὰ
τέλη 5 λέγονται ὑπὸ τῶν συγγραφέων.

3. Κατὰ Ἰσχύριον ὁ δὲ Πλούταρχος αὐτοῖσι γ' 41 λέγει, ὅτι τὰ τριαῦτα
νομοθετήματα ῥήτρας ὠνόμασεν ὡς παρὰ τοῦ θεοῦ νομιζόμενα καὶ
χρησιμῶς ὄντα.

4. Δεῖ γάρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι πάντα βούλεσθαι
τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶναι καὶ διαμένειν ταῦτά, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης
ἐν Πολιτ. Β, ς'. 15. ὁ Λυκοῦργος ἐκανόνισεν καὶ τὴν λοιπὴν δίκαιαν
τῆς ζωῆς οὕτως, ὥστε ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται ἐν μόνον ὅλον ζῶν σῶμα ἀ-
πειτέλουν. Ἰδε ἀνωτέρω §. 11.

5. Μίαν τῶν ῥητρῶν μᾶς διέσωσεν ὁ Πλούταρχος ἐν 6. Λυκούρ. ς'.
ἔχει δὲ οὕτως.

«Αἰὲς Ἑλλανίου καὶ Ἀθανᾶς Ἑλλανίας ἱερὸν ἰδρυσάμενον, φυλὰς φυ-
λάξαντα καὶ ὠεῖας ὠεᾶξαντα τριάκοντα, γερουσίαν σὺν ἀρχαγέταις κατα-
στήσαντα, ὥρας ἐξ ὥρας ἀπελλάζειν μεταξὺ Βαβύκας τε καὶ Κνακίωνος;
οὕτως εἰσφέρειν τε καὶ ἀφίστασθαι· δᾶμω δὲ τὰν κυρίαν ἡμεν καὶ κρά-
τος». Ἄλλος δὲ χρησμὸς παρὰ Διοδώρῳ Σικ. Ζ'. ιδ'. καὶ Τυρταίῳ ἐν
Εὐνομ. λέγει·

Ἄρχειν μὲν δουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆας,
οἵσι μέλει Σπάρτας ἱμερόεστα πόλις,
Πρεσβυγενεῖς τε γέροντας ἐπειτα δὲ δυνάτας ἄνδρας,
Εὐθείαις ῥήτραις ἀνταπαμειβομένους κτλ.
δῆμον τε πλήθει νίκῃν καὶ χάριος ἐπεσθαι·
Φοῖβος γὰρ περὶ τῶν ὧδ' ἀνέφηνε πόλει.

6. Τὰ τέλη εἴτε οἱ ἐντέλει λέγονται οἱ ἄρχοντες δ' αὐτοῦς
τὰ τέλη τοῖς πράγμασι τιθέναι (Σχ. Θουκ.). Ἐλέγοντο
δὲ καὶ μόνοι οἱ ἑφφοροὶ τὰ τέλη· διότι τῷ ὅτι κατὰ τοὺς ἐπειτα

Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης (ὡς καὶ πᾶν δωρικὸν) εἶνε ἀριστοκρατικὸν ἅμα καὶ δημοκρατικόν· διότι καθ' ὅσον τῆς πολιτείας οἱ Σπαρτιᾶται μόνοι μετέχουσι (§. 44), οἱ περίοικοι δὲ καὶ λοιποὶ τῆς Λακωνικῆς κάτοικοι ἀποκλείονται τοῦ δικαιώματος τούτου (§. 45. ε.), τὸ πολίτευμα γίνεταί ἀριστοκρατικόν· καθ' ὅσον ὅμως πάλιν ἕκαστος τῶν Σπαρτιατῶν ἔχει ἴσον τὸ δίκαιον τοῦ πολιτεύεσθαι, τὸ πολίτευμα εἶνε δημοκρατικόν ⁷. Ὅμως δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἡ δημοκρατία διαφέρει πολὺ τῶν δημοκρατιῶν ἄλλων μὴ δωρικῶν πόλεων· καθότι ἐν μὲν τῇ Σπαρτιατικῇ δημοκρατίᾳ ἀνώτατος καὶ ἀπαράβατος νόμος λογίζεται ἡ συνήθεια, καὶ ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ ἀκυρώσῃ· ἐν ἐκείναις δὲ ταῖς δημοκρατίαις καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι μεταποιεῦνται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ δήμου. Βασιλικὸν δὲ κυρίως δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης, ὅτι οἱ βασιλεῖς ὄνομα μόνον εἶχαν, ἄλλως δὲ ἦσαν ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ διὰ βίου.

§. 2. [51.]

α. Περὶ τῆς γερουσίας.

Τὴν Γερουσίαν ἀπετέλουν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ π ρ ε σ β ὕ τ α ὡ γ έ ρ ο ν τ ε ς ¹, ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότες, προεδρευόμενοι ὑπὸ τῶν δύο βασιλέων. Ὅθεν πάντα ὁμοῦ μὰ μέλη

χρόνους αὐτοὶ μόνοι ἔθιτον τὸ τέλος εἰς τὰ πράγματα· ἀλλὰ περὶ τούτων κατωτέρω.

7. Πιθάνοις τις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸ μὲν πολίτευμα τῆς Λακεδαίμονος ὅλης ἀριστοκρατικόν· τὸ δὲ τῆς Σπάρτης ἰδίως δημοκρατικόν· καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἐξ ὅτου οἱ Σπαρτιᾶται διηρέθησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείοντας (§. 49) αὐδὲν κωλύει νὰ ὀνομάσωμεν ὁλιγαρχικόν, ὡς καὶ πράγματι ἐγένετο κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Παράβ. §. 40. σημ. 4.

1. Ἡ Γερουσία Γερουσία καὶ Γερουσία δωρικῶς λέγεται. Περὶ

τῆς γερουσίας γίνονται τριάκοντα· ἐξελέγοντο δὲ οἱ 28 οὗτοι γέροντες ὑπὸ τοῦ λαοῦ ² βούλει καὶ οὐ ψήφῳ, καὶ εἶχον διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην· τὰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα ἦσαν ἡ μνησθεῖσα ἡλικία καὶ εἰς ἀμεμπτος· διότι τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦν κατὰ Ἀριστοτέλην ³, ἀθλον τῆς ἀρετῆς. Οἱ γέροντες, ὡς ἀνωτάτη διοικητικὴ δύναμις ⁴, ἦσαν ἀνεύθυνοι, τεθειμένοι ὡς μεσότοιχον ⁵ μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῶν βασιλέων, ἵνα κρατῶσιν εἰς ἰσορροπίαν τὴν κατὰστάσιν τῆς πολιτείας· διότι, ὅσάκις μὲν ὁ δῆμος πρὸς ὀχλοκρατίαν ἐκλίνε, προσετίθεντο εἰς τὸ μέρος τῶν βασιλέων κατ' αὐτοῦ· εὐθύς δὲ πάλιν ἐνεδυνάμοναν τὸν λαὸν κατὰ τῶν βασιλέων, ὅσάκις οὗτοι τυραννίας ὠρέγοντο· εἶχον δὲ καὶ τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν δύναμιν οἱ γέροντες, δικάζοντες τὰς μεγίστας δίκας, οἷον τὰς φονικὰς ⁶ καὶ τῶν βασιλέων τὰ ἁμαρτήματα ⁷. Ἐφρόντιζον δὲ μετὰ τῶν ἐφόρων καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σπουδαίων πραγμάτων τῆς πολιτείας. Μετὰ τῶν βασιλέων ⁸ προεβουλευόντο περὶ

τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κή. αὐτῆς μελῶν ἴδε τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν παρὰ Πλουτ. ἐν Β. Λυκούρ. β. 46.

2. Τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς ἴδε αὐτ. κς'. καὶ κατωτέρω §. 32, 4. κ. §. 78.

3. Ἐν Πολιτικῶν Β, ς'. 13. Τὸ ἰσοβιον ὅμως τῶν γερουσιαστῶν δὲν ἐγκρίνει ὁ φιλόσοφος, ἐπιφέρει· ἐς ἱ γὰρ, ὥσπερ καὶ σώματος καὶ διανοίας γῆρας· μάλιστα μὴ ὄντων χρηστῶν καὶ παιδαγευμένων· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀνεύθυνον αὐτῶν ἀποδοκιμάζει.

4. Οἱ προσαγορευόμενοι γέροντες διὰ βίου (ἔχουσι τὴν ἀρχήν), δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν. Πολύβ. ΣΤ'. μγ'.

5. Πλάτ. Νόμ. Γ'. Κ. Φ. "Ε.

6. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. α. 7. Πλούτ. Λακ. Ἀποφθ. τὰς περὶ τοῦ θανάτου δίκας πλείοσιν ἡμέραις οἱ γέροντες κρίνουσι.

7. Ἴδε Παισ. Γ. β. 3. ἐν δὲ ἰα. 2 λέγει· ἡ μὲν γερουσία συνέδριον τῆς πολιτείας, οἱ λοιποὶ δὲ εἰσιν ἄρχοντες.

8. Ἄν οἱ βασιλεῖς δὲν παραισχύοντο τυχὸν εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Γερουσίας, τότε δύο τῶν ἐπισημεύτων γερόντων ἔθετον ἐκτὸς τῆς ἐαυτῶν

τῶν ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἔμελλον νὰ διακοινώσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὅστις μόνος εἶχε κατὰ τὰς ῥήτρας (§. 50 σημ. 5) τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως. Αἱ συνεδριάσεις δὲ τῆς γερουσίας ἐγίνοντο αἱ μὲν ἰδίᾳ, παρόντων ὅμως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ δήμου ἐφόρων⁹, αἱ δὲ δημοσίᾳ μεταξὺ τῆς Βαβύκας γεφύρας καὶ τοῦ ποταμοῦ Κνακίωγος ἐν ὑπαίθρῳ.

§. 3. [52].

Β'. Περὶ τῆς Ἐκκλησίας. (ἀλία)

Καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνήρχετο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ¹ κατὰ τὴν ῥήτραν, κανονικῶς μὲν κατὰ πᾶσαν πανσέληνον, ἐκτάκτως δὲ κατὰ τὴν χρείαν². Ἐκαστος δὲ τριάκοντα ἔτη γεγονώς Σπαρτιάτης (οὐχὶ Λακεδαιμόνιος) εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκκλησιάζειν, ἐπίτιμος ὢν³. Ἔργον δὲ τῆς ἐκκλησίας ἦτο νὰ ἐκλέγη τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ἦγουν τὰ μέλη τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐφόρων⁴. Νὰ κρίνῃ τὰς περὶ διαδοχῆς ἐριδας τῶν βασιλέων, τὰ παρὰ τῶν τελεῶν προβαλλόμενα ἂν ᾖνε παραδεκτέα ἢ ὄχι, νὰ ἀπο-

ψήφου ἑκάτερος καὶ δύο διὰ τοὺς βασιλεῖς, μίαν δι' ἑκάτερον, κατὰ Ἡρόδοτον 2. 57, τὸν ὅποτον τινὲς ἄλλως ἐξήγησαν· ἀλλ' ἴδε Θουκ. Α. κ'. 4.

9. Ἀφ' οὗ τῶν ἐφόρων ἡ δύναμις πύξησε ἀντεποιήσαντο αὐτοὶ καὶ τῆς προεδρίας ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν γερόντων.

1. Κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ὅμως ἐν τῇ Σκιάδι (§. 37.) εὕρισκόμεν αὐτοὺς ἐκκλησιάζοντας. Πausan. Γ. 16'. 8.

2. Ἀλίης τε πολλᾶκις συλλεγομένης Ἡρόδ. Ζ'. 134. Ἡ ἐκκλησία Δωρικῶς ἀλῖα λέγεται καὶ τὸ ἐκκλησιάζειν ἀπελλάζειν ἡ ῥήτρα εἶπε §. 50. σημ. 5.

3. Παράβ. §. 49, σημ. 2, καὶ Θουκ. Ε, 34.

4. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο ὡς ἐπάνω εἶπομεν (§. 51, πρὸ §. 20, 2.) διὰ 6. ἡς, ὃ δὲ παρὰ Θουκ. Α, 87, ὑπὸ τοῦ ἐφόρου Σθενελαΐδα ἐπινυθεῖς τρεῖς ὡς ἑκτακτόν τι θεωρεῖται.

φασίζῃ περὶ μεταβολῆς εἰς τὸ πολίτευμα καὶ εἰσαγωγῆς νόμων (ὅπερ σπανίως συνέβαινε)· νὰ ἀποφασίζῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἀκούῃ τοὺς πρέσβεις ξένων πόλεων, καὶ νὰ ἀποφασίζῃ περὶ ἐλευθερώσεως πληθύος τινὸς Εἰλώτων. Περὶ πάντων δὲ τούτων συζητήσας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἐγίνετο, ἀλλὰ μόνον ἐπεκυροῦντο ἢ ἀκυροῦντο ὑπὸ τοῦ δήμου τὰ προβαλλόμενα· δικαίωμα δὲ τοῦ προτείνειν τι ἢ τροποποιεῖν τὰ παρὰ τῶν ἐν τέλει προβαλλόμενα δὲν εἶχεν, ὡς οὐδὲ δικαστικὴν δύναμιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ῥήτραν κ ρ α-τος μόνον, κυβερνώμενον ὑπὸ τῶν λοιπῶν στοιχείων τῆς πόλεως ⁵. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ὁ δῆμος τρεῖς γενεάς μετὰ Λυκούργου ἠθέλησε νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅριά του, Πολύδωρος καὶ Θεόπομπος οἱ βασιλεῖς περιώρισαν αὐτὸν δι' εἰσαγωγῆς νέου νόμου ⁶, καθ' ὃν οἱ γέροντες καὶ βασιλεῖς ἐκέρυττον τὰς στρεβλὰς αὐτοῦ πράξεις ἀκύρους ⁷. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ⁸ τοῦ δήμου γίνεται μυνεία ὑπὸ Ξενοφώντος (ἐν Ἑλληνικῶν Γ, γ'· 8.) καὶ μικρῶς τιнос καλουμένης ἐκκλησίας, ἣτις συνεστῆθη φαίνεται, ἀφοῦ οἱ Σπαρτιαῖται διηρέθησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείοντας (§. 53), καὶ συνελέγετο ὑπὸ τῶν ἐφόρων, γερόντων καὶ ὁμοίων, ἔργον ἔχουσα τὰ σπουδαῖα τῆς κυβερνήσεως πράγματα, πολλὰ τῶν ὁποίων φαίνεται, ὅτι ἀπεφάσιζε καὶ ἀνευ τῆς γνώμης τοῦ δήμου.

5. Ἀπλῶς εἰπεῖν ἡ ἐκκλησία ἦτον ὡς σφραγὶς τῆς πόλεως, ἐπισφραγίζουσα ἢ μὴ τὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως προτιθέμενα· ἔχει δὲ ὁμοίότητα μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων (§. 20), ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας παράλληλά εἰσι τῶν Ἡρωικῶν.

6. Μᾶλλον δὲ παρεγγράψαντες εἰς τὴν ῥήτραν τὰ ἐξῆς (§. 50. 5). «Αἱ δὲ σχολιὰν ὁ δῆμος ἔλοιτο τοὺς πρεσβυγενεάς καὶ ἀρχαγέτας ἀποστατήρας εἶμεν».

7. «Ἐκώλυον μὲν οὖν καὶ ἐνίσταντο εἰ περὶ τῆς καταφάσεως ἢ ἀποφάσεως ἐξ ἐκυτῆς τι ψηφίσασθαι μέλλοι ἡ ἐκκλησία». Κ. Φ. Ε.

8. Εἰς ἣν σημειωτέον, ὅτι λόγοι τεχνικοί εἴτε δημηγορίαι δὲν ἐσυγχωροῦντο, ἀλλ' ἀπλῶς, συντόμως καὶ ἐξ ὑπογύϊου ἔπρεπε νὰ ἐκτιθεταὶ ἡ ὑπόθεσις. Περὰ δὲ Πλούτ., ἐν Β. Ἀγησιλ, Κ'.

γ'. Περὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν.

1. Βασιλεῖς.

Οἱ βασιλεῖς, ἀρχαγέται καὶ βαγοὶ λεγόμενοι, ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἀναμιχθέντων μετὰ τῶν Δωριέων Ἰρακλειδῶν καὶ κατελθόντων εἰς Πελοπόννησον, λαμβανόμενοι ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἰλλέων (§. 44) ¹. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τέταρτος τοῦ Ἡρακλέους ἀπόγονος Ἀριστόδημος ἔσχε δύο διδύμους υἱούς, ὧν ὁ μὲν ἐλέγετο Εὐρυσθένης, ὁ δὲ Προκλῆς, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται κατὰ προσταγὴν τῆς Πυθίας ² ἀμφοτέρους ἀνηγόρευσαν βασιλεῖς, ἐγένοντο δύο βασιλικοὶ οἴκοι, ἐξ ὧν ἔμελλον τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκλέγωνται πάντοτε οἱ βασιλεῖς, εἰς ἐξ ἐκατέρας οἰκίας, οὐδέ ποτε δὲ ἀμφοτέροι ἐκ τῆς αὐτῆς ⁴. Προσηγόρευσαν δὲ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ Εὐρυσθένους καταγομένους Ἀγίδας ἢ Ἀγιάδας ⁵,

1. Ἴδε περὶ τούτων Ἡρόδ. ἐν ζ'. §2. Πλούτ. ἐν Β. Λυσάν. λδ'. 12 κ. ἐ. Πaus. Γ. α. §.

2. Ἀμφοτέρα τὰ παιδία ἡγήσασθαι βασιλῆας, τιμῶν δὲ μᾶλλον τὸν γηραιότερον. — Τούτους ἀνδρωθέντας — λέγουσι διαφοροὺς εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελείειν (παράβ. §. 40 κ. 50) Ἡρόδ. αὐτόθι. Παράβ. §1. καὶ Πλατ. Νόμ. γ'. 691.

3. Ἐξάίρεσιν ἴδε παρὰ Πλουτ. ἐν Βίφ. Κλεομ. ιά.

4. Horum ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat. (Nepos, Agesil. I.) Καὶ ἂν διάδοχος δὲν ὑπῆρχε τυχὸν ἢ βασιλεία μετέβαινεν εἰς τὸν πλησιέστατον συγγενὴ τοῦ αὐτοῦ οἴκου· ὁ παρχόντων δὲ ἀμείων διαδόχων, ὁ πρεσβύτερος ἐξελέγετο. ὁ δὲ ἀνήλικος διάδοχος ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν, οἵτινες πρόδοικοὶ ἐλέγοντο.

5. Εὐρυσθένει πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀριστοδήμω παίδων γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν Ἀγιν' ἀπὸ τούτου ὅτι τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Ἀγίδας. Πaus. Γ. β'. 1.

τοὺς δὲ ἐκ τοῦ Προκλέους Εὐρυπωντίδας 6. Καί τοι δὲ εἰς τὸν Δία ἀνέφερον τὴν καταγωγὴν αὐτῶν οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ πλείστας καὶ μεγίστας τιμὰς ἀπῆλαιον, καὶ ἱεροὶ ἐλογίζοντο, ὥς καὶ πραγμᾶτικῶς ἦσαν, διότι ὁ μὲν αὐτῶν ἦν ἱερεὺς τοῦ Διὸς Λακεδαιμόνιος, ὁ δὲ τοῦ Διὸς Οὐρανίου 7, ὅμως ἡ δύναμις αὐτῶν κατὰ μικρὸν περιωρίσθη τόσον, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ἀποτελοῦντας μόνους ἐν ὅλῳ στοιχεῖον τῆς πολιτείας 8. διότι δὲν ἦσαν κύριοι πάντων, ἀλλὰ μόνον ἡγεμόνες τοῦ πολέμου 9. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὴν Λακωνικὴν βασιλείαν στρατηγίαν κατὰ γένος αἰτίδιον. Ἐξεστράτευον δὲ προτοῦ μὲν ἀμρότεροι οἱ βασιλεῖς, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὰς διχοστασίας αὐτῶν ἐτέθη νόμος 10, μόνον ὁ ἔτερος αὐτῶν νὰ ἡγῆται τοῦ στρατοῦ, αὐτοκράτωρ τοῦ πολέμου ὢν, ὅπου καὶ ὅπως νὰ κινή αὐτόν 11, διὰ τῶν πολεμάρχων διακοινόνων τὰς διαταγὰς τοῦ εἰς τὸ στράτευμα. Σύσκηνοι δὲ τοῦ βασιλέως ἦσαν τρεῖς ἄνδρες ἐκ τῶν ὁμοίων, οἵτινες, ὥς οἱ ἡμέτεροι ὑπάσπισται ὄντες, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἀναγκαίων τοῦ βασιλέως 12. ἐκα-

6. Ὅτι δοκεῖ πρῶτος Εὐρυπῶν τὸ ἄγαν μοναρχικὸν ἀνεῖναι τῆς βασιλείας δημαγωγῶν καὶ χαριζόμενος τοῖς πολλοῖς. Πλούτ. ἐν Λυκούρ. 6'. παράβ. Πλουτ. Ἀποφ. Λακ. σ. 232.

7. Ἡρόδ. ΣΤ'. 56.

8. Ὡς τοὺς μὲν βασιλεῖς ὄνομα μόνον καὶ τιμὴν, ἄλλο δὲ μηδὲν διαφέρον τῶν πολλῶν ἔχοντας. Πλούτ. Λυκούργ. 6. *Reges nomine magis quam imperio*. C. Nep. Ages. I.

9. Ἡ γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μάλιστα τῶν κατὰ νόμων, οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων κτλ. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. 6'. 2. Ἰδε καὶ I. καὶ παράβ. Διον. Ἀλικ. Ἀρχ. Β. ιδ'.

10. Μὴ ἰξεῖναι ἔπεσθαι ἀμφοτέρους τοὺς ἑκαστῆς, ἐξιούσης τῆς στρατιῆς. Ἡρόδ. Ε'. 73.

11. Θουκ. Ε'. 66. Ἡρόδ. ε'. 56.

12. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων τῶν βασιλέως συσκήνων ἴδε τὴν τοῦ Ξε-

τὸν δὲ τῶν γενναιοτάτων νέων ἦσαν φύλακες τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν ἐκστρατείν 13. Παρὰ τούτους δὲ ἀξιοσημείωτοί εἰσιν οἱ δύο ἑφοροί, οἵτινες παρηκολούθουν τοὺς βασιλεῖς ἐν πολέμῳ, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ὁποίου οἱ βασιλεῖς ὤφειλον νὰ δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των 14. Εἰρηνικὰ δὲ τῶν βασιλέων ἔργα ἦσαν 15, ἡ ἐπιμέλεια τῶν θεῶν, οἷς αὐτοὶ ὡς ἱερεῖς ἔθυσον τὰς δημοσίας θυσίας πάσας, λαμβάνοντες τῶν ἱερείων τὰ δέρματα καὶ νῶτα αὐτοῖς πρὸς τοῦτο δὲ ἐξέλεγεν ἐκάτερος αὐτῶν δύο Πυθίους. Ἦσαν δὲ οὗτοι θεοπρόποι εἴτε θεωροί 16 εἰς Δελφοὺς ἀποπεμπόμενοι καὶ μετακομίζοντες τὰς μαντείας τῆς Πυθίας, τὰς ὁποίας οἱ βασιλεῖς παραλαβόντες ἐφύλαττον. Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἀποστολὴ τῶν πρέσβων. Ἡ φροντίς περὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν. Τὸ δικάζειν τὰς περὶ τῶν ἐπικλήρων εἴτε πατρούχων παρθένων δίκας, καὶ τὸ ἐπιστατεῖν εἰς τὰς υἰοθεσίας, αἱ ὁποῖαι ἐνώπιον αὐτῶν ἦτον ἀνάγκη νὰ γίνωνται. ὅτι δὲ καὶ μέλη ἰσόψηφα τῆς γερονσίας ἦσαν εἵπομεν ἐπάνω ἐν §. 55. ἐνταῦθα δὲ ση-

νοφῶντος (λεγομένην, ὅπερ δὲν μοι φαίνεται) Λακεδ. Πολιτείαν ἐν κεφ. ιδ'. ἐλδ. Haase Berol. 1833.

13. Ἡρόδ. ζ'. 56. Διον. Ἀλικ. Ἀρχ. Β. ιγ'. οἷς ἐχρῶντο κατὰ τοὺς πολέμους παρασπισταῖς, ἱππεῦσί τε οὔσι καὶ πιζοῖς.

14. Καὶ αὕτη δὲ τῶν βασιλέων ἡ μεγάλη δύναμις ἐτροποποιήθη ὑστερότερα· τὸ μὲν διότι καὶ εἰς ἄλλους ἀνετίθη ἡ στρατηγία, τὸ δὲ διότι, ἀφοῦ ἐκτῆσαντο ναυτικὸν οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ ναυαρχία σχεδὸν ἐτέρα βασιλεία κατέστη, μὴ ἐμπιστευομένη πλέον εἰς τοὺς βασιλεῖς μετὰ τὴν προσοσίαν τοῦ Παισανίου.

15. Ἴδε περὶ τούτων, Ἡρόδ. ζ'. 56, κ. ε. Ξενοφ. Λακεδ. Πολιτ. ιγ'. (ιέ.), ιδ'. καὶ σχημίσαι, ὅτι τῆς σκληρᾶς τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωγῆς ἄφινεν ἐλευθέρους ὁ νόμος τοὺς ἐπὶ βασιλείᾳ τρεφομένους παῖδας. Πλούτ. Ἀγῆσ. Δ'.

16. Θεωροὶ λέγονται· οὐ μόνον οἱ θεαταὶ ἀλλὰ καὶ οἱ εἰς θεοὺς πεμπόμενοι (Ἀρπεκρ.).

μειωτέον, ὅτι κατὰ μῆνα οἱ βασιλεῖς ἐδίδον τοῖς ἐφόροις ὄρκον, Κατὰ τοὺς τῆς πόλεως κειμένους νόμους βασιλεύσειν· ἡ δὲ πόλις πάλιν διὰ τῶν ἐφόρων, Ἀστυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν*. Ἀλλας δὲ τιμᾶς (γέρα. §. 18) ἀπέδιδον οἱ Σπαρτιᾶται τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν τὰς ἐξῆς· γῆν ἐκ τῆς χώρας τῶν περιόικων, διὰ τὰς ἀνάγκας των, σκηνὴν δημοσίαν, προδρίαν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ διπλασίαν μερίδα, τὰ δέρματα τῶν θυομένων προβάτων, ἱερεῖον κατὰ μῆνα καὶ μέδιμνον ἀλφίτων καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικὴν. Καὶ ἵνα κατὰ Πλάτωνα εἰπω· αὐτοὶ βασιλικὸς φόρος οὐκ ὀλίγος γίγνεται, ὅν τελοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς βασιλεῦσιν 17.

Πολλῶν μεγαλήτεραι δὲ ἦσαν αἱ μετὰ θάνατον αὐτοῖς ἀποδιδόμεναι τιμαί 18. Ἐξ ὅλης τῆς Λακωνικῆς συνήρχοντο πολλαὶ χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐλευθέρων καὶ δούλων καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν ὡς ἄριστον τῶν βασιλέων τὸν ἐκάστοτε ἀποθνήσκοντα 19. μετὰ δὲ τὴν σεμνοτέραν ἡ κατὰ Ἀνθρωπον αὐτοῦ ταφὴν δέκα ἡμέρας ἐπένθει αὐτὸν ἡ πόλις, παύουσα τῶν δημοσίων ἔργων· τρεῖς ἡμέρας οὐδὲν ἐπωλεῖτο, καὶ ἡ ἀγορὰ κατεπύσσετο μὲ ἄχυρα 20.

* 18. Πλάτ. Νομ. Γ. σ. 684.

17. Ἀλκιβ. Α'. ιη. σ. 123.

18. Οὐχ ὡς ἄνθρωποις, ἀλλ' ὡς ἥρωες τοὺς Λακεδαιμονίων βασιλεῖς τιμηθήκασιν. Ξενοφ. ἐν τῷ ἀνωτ. μνηστ. χωρίῳ. παρὰ β. Ἑλλ. Γ, γ'. 1.

19. Ὃς δ' ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλῆων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἰδῶλον σκυιάσαντες, ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένῃ ἐκφέρουσιν. Ἐπρόδοτος ἐν τ. ἀ. μ. χ. παρὰ β. §. 35. καὶ Παισ. Δ. ιδ'. 3. Τὰ σώματα τῶν ἀποθνήσκόντων μακρὰν τῆς πατρίδος θασιλέων μετεκόμεζον εἰς Σπάρτην ἐν μέλει τι ἐμβάλλοντες. Ξενοφ. Ἑλλ. Ε'. γ'. 19. τ. ἐν ἐλλείψει δὲ μέλιτος περιεκήρναν αὐτά· ὡς τὸ τοῦ Ἀγησιλάου, περὶ αὐτοῦ σφάλλεται ὁ Διοδώρος, λέγων (ΙΕ'.) ὅτι εἰς μέλι ἐνετίθη. Ἑλ. καὶ Corn. Nep. Ages. VIII, 7: quod mel non habebant cera circumfuderunt (eum amici).

20. Ἡρακλείδης ἐν Προδρόμῳ Κοραῆ σ. 207.

2. Περὶ τῶν ἐφόρων. (τὰ τέλη)

Τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων διαφόρως ἱστοροῦσιν οἱ παλαιοί, οἱ μὲν ¹ εἰς Λυκούργον ἀναφέροντες τὴν κατάστασιν αὐτῶν, οἱ δὲ ² εἰς τὸν ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη μετ' ἐκείνων βασιλεύσαντα Θεόπομπον· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν νεωτέρων αἱ γινῶμαι διηρημέναι εἰσὶ ³. Βέβαιον δὲ εἶνε, ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν μικρὰ οὔσα τὸ κατ' ἀρχὰς ηὔξησε κατὰ μικρὸν ⁴ καὶ κατέστη μεγίστη, καὶ τοῦτο μάλιστα ἀπὸ Θεοπόμπου, ὅστις σωτὴρ τῆς πόλεως γενόμενος, ἐμετρίασεν οὕτω τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν πολυχρονιωτέραν ⁵. Ἦσαν δὲ οἱ ἔφοροι πέντε τὸν ἀριθμόν, ἐκ τοῦ δήμου καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ⁶ ἐκλεγόμενοι πάντες καὶ ἐνιαυτὸν μόνον ἄρχοντες ἀνευθύνας ⁷. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ εἰσερχόμενοι προεκέρυττον τοῖς πολίταις Προσέχειν τοῖς νόμοις ⁸, καὶ ὡς ἐμψυχοὶ νόμοι περιφερόμενοι ἐτιμώρουν παρὰ χρῆμα πάντα ἀμαρτάνοντα. εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἀστυνομικὴν δύναμιν· ἡδύναντο οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς γὰρ ἐμβάλλωσιν εἰς τὴν

1. Ὡν Ἡρόδοτος, ὁ τὴν ἡ. Πλατωνικὴν ἐπιστολὴν γράψας, καὶ ὁ τὴν Ἀκαδαμειῶν πολιτείαν συνταξάμενος τοῦ Ξενοφῶντος μιμητής.

2. Ὡν Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος.

3. Πολλοὶ δὲ παραδέχονται, ὅτι καὶ πρὶν Λυκούργου ὑπῆρχον οἱ ἔφοροι.

4. Ἰδὲ Πλούτ. ἐν Β. Κλεσμ. 6'.

5. Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε'. θ'. 1. Πλούτ. Λυκούρ. Ζ. πρ. Ξενοφ. Πολιτ. Ἀσκ. ιγ'. (ιδ.) 8. Πλάτ. Νομ. Γ'. σ. 692.

6. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 14 κ. ε'.

7. Μόνον μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν.

8. Καίρεσθαι τὸν μύστακα καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις, ἵνα μὴ χαλεποὶ ᾖσιν αὐτοῖς· τὸ τοῦ μύστακος οἶμαι προτείνοντες, ὅπως καὶ τὰ μικρότατα τοῖς νέοις πειθαρχεῖν ἰδιώται. Πλούτ. Κλεσμ. Θ'.

εἰρηκτὴν καὶ νὰ στραγγαλίζωσι διὰ τοῦ βρόχου ⁹, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς μόνον τὰς περὶ συμβολαίων τῶν πολιτῶν δίκας ἐδίκάζον ἄλλος ἄλλας ¹⁰, καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν βασιλέων ἐριδας, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἔπρεπε νὰ λαμβάνωσι τὸ μέρος τοῦ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἐρίζοντος βασιλέως ¹¹ καὶ νὰ δίδωσι καὶ λαμβάνωσι τοὺς ὄρκους (§. 53.). Κατὰ μικρὸν ὁμως προσεκλήσαντο τοσαύτην δύναμιν ὥστε, ἀνέυθυνοι αὐτοί, πάσας τὰς ἀρχάς ¹² εἰς εὐθύνην ὑπέβαλλον, συσσίτιον ἔχοντες ἴδιον καὶ δίαιταν πολὺ ἀναπαυτικωτέραν παρὰ τὴν σκληρὰν τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν· προεδρίαν εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ ἐκκλησίαν καὶ τιμὰς, ὁποίας οὐδ' οἱ βασιλεῖς, οἵτινες πολλάκις ὑπεξανίσταντο ἐμφανιζομένων τῶν ἐφόρων, ἐνῷ οὗτοι δὲν ἐκινουῖντο ἀπὸ τῶν ἐφορικῶν δίφρων, ὅτε παρουσιάζοντο ἐκείνοι. Ἀλλὰ καὶ προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐφόρων οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ σηκωθῶσι καὶ βαδίσωσι πρὸς αὐτούς ¹³. Ἐδύναντο δὲ οἱ ἔφοροι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοὺς νὰ καταπαύσωσι, κατὰ πᾶν ἔννατον ἔτος τὸν οὐρανὸν εἰς ἀσέληνον καθαρὰν νύκτα βλέποντες, ἂν ἐκ μέρους τι-

9. Ὡς π. χ. ἐθνάνωσαν ἀποπνίξαντες τὸν Ἄγιν. Ἰδε. Πλουτ. Ἄγιν ιθ—κ'. καὶ Θουκ. Α. 131.

10. Ἀριστ. Πολύβ. Γ. α. 7. Πλουτ. Λακ. Ἀποφ. Γ. Ι. σ. 207. Τὰ περὶ συμβολαίων δίκαια ἐκάστης ἡμέρας κρίνουσιν οἱ ἔφοροι.

11. Πλουτ. ἐν Β. Ἀγιδος ιθ'. Αὐταὶ δὲ τῶν βασιλέων αἱ διαφοραὶ πύξῃσαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τόσο, ὥστε καὶ οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἠναγκάζοντο νὰ τοὺς δημαγωγῶσιν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι λίαν μεγάλην καὶ ἰσοτύραννον.

12. Δόξεις δ' ἂν ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχὴ πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς. Ἀριστ. Πολ. Β, ζ'. 18. ἔφοροι οὖν ἱκανοὶ μὲν εἰσι ζημιοῦν ὃν ἂν βούλωνται, κύριοι δὲ ἐκπράττειν παραχρῆμα, κύριοι δὲ καὶ ἄρχοντας μεταξὺ καὶ καταπαύσαι γε καὶ εἶρξαι γε καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστήσαι. Εξοφ. Πολ. Λακ. ἡ. 4.

13. Μόνον ὅτι ἠδύναντο νὰ βραδύνωσι μέχρι τρίτης προσκλήτεως. Πλουτ. ἐν Β. Κλεομ. ε'.

νό, εἰς ἄλλο ἀστήρ τις ἤθελε διέλθῃ ¹⁴. ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸν πόλεμον παρηκολούθουν αὐτοὺς προείπομεν ἐπάνω (§. 53.). Ἄλλα δὲ ἔργα αὐτῶν ἦσαν τὰ ἐπόμενα· ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων ¹⁵, περὶ θυσιαῶν τινῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ¹⁶. Συνδιελέγοντο μετὰ τῶν πρέσβων ξένων πόλεων, ἐξέλεγον τοὺς στρατηγούς, καὶ διὰ τῆς σκυτάλης ἐπεμπον τὰς διαταγὰς αὐτῶν εἰς τοὺς ναυάρχους ἢ στρατηγούς μακρὰν ὄντας ¹⁷. ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς τοῦ κοινοῦ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν διώκουν πάντα τὰ σπουδῆς ἄξια καὶ παρεῖχον καὶ τὸν ἐπὶ νόμον ¹⁸. Ὑστερον ὑπὸ Κλεομένους (§. 43.) καταλυθέντες ἀπεκατεστάθησαν πάλιν καὶ ἔμενον μέχρι τῶν Καισάρων.

§. 6. [55.].

3. Περὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων ἀρχόντων.

Τούτων πολλοὶ μὲν ἦσαν ἀτυνομικοὶ ὑπάλληλοι, ὅποιοι οἱ πέντε τὸν ἀριθμῶν βίβαιοι εἴτε βιβλιαῖοι λεγόμενοι, ἐπιμελούμενοι μετὰ τῶν ἐφόρων καὶ τοῦ πα-

14. Πλούτ. Ἀγισ. ιά.

15. Ἀθην. ιβ'. 76. αὐτῆς τυχούσης ἀδοξίας νομιζέσθαι, εἴτις ἡ τὸ σχῆμα ἀνανδρότερον ἔχων ἢ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος προπετῆς ἐφαίνετο, γυμνῶν κατὰ δέκα ἡμέρας παρισταμένων τοῖς ἐφόροις τῶν νέων. Καθεσώρων δὲ οἱ ἐφοροὶ καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐνδυσιν καὶ τὴν στρωμνὴν τῶν νέων.

16. Πολυβ. Δ'. λέ.

17. Ἴδε τὴν περιγραφὴν τῆς σκυτάλης παρὰ Πλουτ. ἐν Β. Λυσ. ιθ'. καλεῖται δὲ ὁμωνύμως τῷ ξύλῳ σκυτάλη τὸ βιβλίον, ὡς τῷ μετροῦντι τὸ μετρούμενον.

18. Παισ. Γ. ιά. 2. καθὰ δὲ καὶ Ἀθηναίους τῶν καλουμένων ἐνιέα ἐπώνυμός ἐστιν εἰς ἄρχων.

δονόμου τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ¹. οἱ ἄρμόσυνοι, ἄλλοι γυναικώκοσμοι λεγόμενοι περὶ τὰ ἦθη τῶν γυναικῶν φροντίδα ἔχοντες καὶ οἱ, ἀλλαχοῦ ἀγορανόμοι ὀνομαζόμενοι, ἐμπέλωροι, ἐπιστάται τῆς ἀγορᾶς ὄντες, ἵνα πωλῶνται δικαίως πάντα· οἱ δὲ ἦσαν τῆς πολιτείας ἐπιμεληταί, ὅποιοι οἱ εἰς τὰς ὑποτεταγμένας πόλεις πεμπόμενοι Ἀρμισταί, μάλιστα μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ². οὗτοι κατεγίνοντο παντὶ τρόπῳ νὰ μεταδῶλσι τὸ καθεστὼς τῆς πόλεως πολιτεύμα εἰς ἀριστοκρατίαν, πρὸς τοῦτο δὲ ἐδίδοντο εἰς ἕκαστον αὐτῶν καὶ δέκα πολῖται ἐκ τῶν φρονούντων τὰ Λακεδαιμονίων ³. οἱ νομοφύλακες πέντε ἢ ἑξὶ τὸν ἀριθμὸν μετὰ τοῦ γραμμυχτοφύλακος, ὡς φαίνεται, περὶ τῶν ὀπίων δὲν γνωρίζομεν πότε κατεστάθησαν ⁴, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους ἀντὶ τῶν Γερόντων κατασταθέντες Πατρονόμοι ⁵. Περί δὲ τῶν τεσσάρων τῶν βασιλέων ὑπουργῶν Πυθίων ⁶ προσείπομεν ἐπάνω ἐν παραγραφῇ 53.

1. Πaus. Γ. ιά. 2. Ξενοφ. Πολιτ. Λακ. Β'. 2. Πλουτ. Λυκ. ιζ'.

2. Ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς οὕτω διὰ τὸ ἄρμύζειν τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν τοῖς τῶν Λακεδαιμονίων. (Οὐλλπιανὸς εἰς Δημ. πρ. Λεπτ.) Διον. Ἀλικαρν. Ἀρχ. Ρωμ. Ε'. οδ'. μ. (Λακεδαιμόνιοι δὲ) ἄρμωστὰς καλοῦντες φοβούμενοι τυράννους ἢ βασιλεῖς αὐτοὺς καλεῖν, ὡς οὐδ' ὅτιον σφίσιιν ὑπάρχον ὅς κατέλυσαν ἐξουσίαν ὄρκοις καὶ ἀραῖς, ἐπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπεδοῦν.

3. Ὅθεν αἱ ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερόμεναι δεκαρχίαι· Καταλῶν (ὁ Λύσανδρος) καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, ἕνα μὲν ἄρμωστὴν ἐκαστῇ Λακεδαιμόνιον κατέλειπε, δέκα δὲ ἄρχοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγκατακροτημένων κατὰ πόλιν ἑταιρειῶν. Πλουτ. Λύσ. ιγ'.

4. Πῆντις παρὰ τοὺς νόμους ποιῇ ζημιοῦσι. Ξεν. Οἶκον. θ'. 14. Τῶν ἐφόρων, καὶ νομοφυλάκων καὶ καλουμένων ἐιδικαίων ἀρχεῖά ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Πaus. Γ. ιά. 2.

5. Τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας πατρονόμους τῷ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν. Πaus. Β'. θ'. 1.

6. Οἱ δὲ Πύθιοι εἰσὶ θεοπρέποι ἐς Ἀελφοὺς, τὰς δὲ μαντικὰς τὰς γενομένας τούτους (ἐνν. τοὺς βασιλεῖς) φυλάττειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Ἡρ. ζ'. 57.

λείπονται οἱ πρόξενοι, οἵτινες εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν δεξίωσιν τῶν πρέσβειων καὶ περὶ τὰ δημόσια δεῖπνα, καὶ οἱ ἀγαθοεργοὶ πέντε κατὰ ἔτος ἐκ τῶν ἱππέων ἐκλεγόμενοι, οἱ πρεσβύτατοι ἐκάστοτε, καὶ πεμπόμενοι εἰς ἐκτάκτους ὑπηρεσίας τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιατῶν 7. Περὶ τινων δὲ ἀξιοματικῶν κατωτέρω ὁ λόγος. (ἐν §. 62).

Δ'.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Α'. ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ.

Δίκαι δὲ, ὡς εἶκός, ἐξέλιπον ἅμα τῷ νομίσματι, μήτε πλεονεξίας, μήτε ἀπείρας αὐταῖς παρούσης, ἰσότητος δὲ ἐν εὐπορίᾳ καὶ ἑφ' αὐτῶν δι' εὐτέλειαν γεγεννημένης. Πλουτ. Λυκ. ιδ'.

§. 1. [56]

Περὶ τῆς δικαστικῆς δυνάμεως.

Τὰ περὶ τὴν κρίσιν τῶν δικαίων εἶπομεν ἤδη καὶ ἐπάνω ἀναλύοντες τὸ πολίτευμα εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ· ἐν ταῦθα δὲ πρέπει νὰ σημειώσωμεν μάλιστα τὰ ἐξῆς· ὅτι εἰς τὰ παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτεύματα πᾶς ἀρχὼν εἶχε καὶ δικαστικὴν τινα δύναμιν 1. Καὶ ὅτι εἰς πολίτευμα οὐ-

7. Ἡρόδ. Α'. 67. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, κ. τ. λ. ἀναλογουσι μὲ τοὺς χωροφύλακας τῆς ἐλευθέρως πατρίδος ἡμῶν.

1. Πάντα μὲν γὰρ ἄρχοντα ἀναγκαῖον καὶ δικαστὴν εἶναι τινῶν, λέγει Πλάτων ἐν Νόμων 5'. σελίδι 767.

τω διοργανισμένον, ὡς τὸ τῆς Σπάρτης, ὅπου ἰδιοτελεία καὶ σπουδαρχία δὲν εἶχε χώραν, δικαστικαὶ ἀφορμαὶ ὀλίγαι μόνον ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνόσω τὸ πολίτευμα ἀκλόνητον ἔμενε, οὔτε γραπτοὶ νόμοι ἦσαν (§. 50), οὔτε δικαστήρια, ἀλλὰ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος ἔκρινε κατὰ τὰ πάτρια ἔθιμα καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ γνώμην τὰς ἐκάστοτε προσιππούσας διαφοράς. Ὡμως μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ τὸ πολίτευμα παρεξώσθη τῶν ὄρων αὐτοῦ καὶ τὰ μέλη τοῦ ὅλου ἀποσπασθέντα ² κέντρον οὐχὶ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἕκαστος ἰδιοτελείαν ἐθεώρουν (§. 42. ε'), ἐννοεῖται, ὅτι καὶ νόμους γεγραμμένους εἰσήγαγον καὶ ἀρχεῖα φκοδόμησαν λαμπρά.

Ἐδίκαζον λοιπὸν οἱ μὲν γέροντες (§. 51) τὰς μεγίστας δίκας· οἷον τὰς περὶ θανάτου εἰς πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, ³ καὶ τὰ ἐγκλήματα τοῦ βασιλέως, προεδρεύοντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, παρόντων δὲ καὶ τῶν ἐφόρων. Οἱ δὲ βασιλεῖς (§. 53) ἔκρινον τὰς περὶ τῶν ἐπικλήρων δίκας, καὶ τὰς περὶ υἱοθεσίας, καὶ διεμοίραζον καὶ τὰ βάρη εἰς κατασκευὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν δημοσίων ὁδῶν. Οἱ δὲ ἔφοροι (§. 58) καταρχὰς μὲν μικρὰς καὶ περὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἀναφερομένας δίκας ἔκριναν, ὕστερον δὲ ἀπάσας ἢ ἀμέσως αὐτοὶ ἢ ἑμμέσως. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀδικήματα ἔκριναν βέβαια οἱ ἐμπέλωροι (§. 55).

§. 2. [57.]

Περὶ ποινῶν.

Τρία ἦσαν κυρίως τὰ εἶδη τῶν ποινῶν. Ζημία χρηματικὴ εἴτε πρόστιμον, αἰμία καὶ θάνατος· καὶ ἡ μὲν χρηματικὴ ποινὴ (ὕστερώτερα βέβαια εἰσαχθεῖσα)

2. Κατὰ τὸν μῦθον τῆς κοιλίας καὶ τῶν μελῶν.

3. Ὅτι περὶ θανάτου τοῖς διαμαρτάνουσιν οὐκ ἔστι μεταβιβλεύτασθαι. Πλουτ. Ἀποφθίγ. Λακων. τόμ. II, σ. 197.

ἦτο κατὰ τὰ ἐγκλήματα ποτὲ μὲν μικρά, ἄλλοτε δὲ πολλὰ μεγάλη, μάλιστα διὰ τοὺς βασιλεῖς, στρατηγοὺς καὶ ἄρμουςτάς. Ἀτιμία δέ, καὶ ἡ ταύτην ἐπακολουθοῦσα ἀπώλεια τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, κατελάμβανε πάντας τοὺς τὴν δημόσιον ἀγωγὴν παραβαίνοντας, πολλῶ δὲ βχυτέρα τοὺς ἐν τῇ μάχῃ δειλιάσαντας, τοὺς ὁποίους οἱ Σπαρτιᾶται τρέσαντας ἔλεγον ¹. διάφορος δὲ τῆς ἀτιμίας ταύτης ἦτον ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ νομοθέτης εἰς τοὺς ἀγάμους προσέθηκε ². Τοὺς δὲ θανάτου καταδίκους ἡ ἀπέπνιγον διὰ βρόχου εἰς τὴν καλουμένην Δεχάδα ³ ἢ ἐκρήμνιζον εἰς τὸν Καιάδαν ⁴, ὅστις ἦτο βάραθρον σπηλαιῶδες, ὅπου καὶ τὰ σώματα τῶν κακούργων ἐνέβαλλον ⁵. ἐλαφρότεραι δὲ τιμωρίαι ἦσαν ἴσως ἡ φυλάκισις ⁶ καὶ ἡ μαστίγωσις· ἡ δὲ φυγὴ ἐλογίζετο πολλὰ μεγάλη ποινή, διό καὶ πολλὰ σπανίως γίνεται μνεία αὐτῆς ⁷.

1. Οὐ γὰρ μόνον ἀρχῆς ἀπείργονγαι πάσης, ἀλλὰ καὶ δοῦναί τινα τούτων γυναῖκα καὶ λαβεῖν ἀδοξόν ἐστι. Πάει δὲ ὁ βυυλόμενος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων. Οἱ δὲ καρτεροῦσι — καὶ ξυρῶνται μέρος τῆς ὑπῆνης, μέρος δὲ τρέφουσι. Πλουτ. Ἀγνη. λ'. 13. κ. ε. Ἰδε καὶ Ξεν. Πολιτ. Λακ. θ'. καὶ Ἡρόδ. Ζ. 231. Οὔτε οἱ πῦρ οὔδεις ἔναυε Σπαρτικτέων, εὔτε διελέγετο, ὀνειδός τε εἶχε ὁ τρέσας.

2. Ἰδε περὶ τούτου Πλουτ. ἐν βίῳ Λυκ. ιε.

3. Τοῦτο δὲ ἐστὶν οἶκημα τῆς εἰρκῆς, ἐν ᾧ θανατοῦσι τοὺς καταδίκους ἀπεννιγόντες. Πλουτ. ἐν Ἀγιδι ιθ'. Παράβ. ἀνωτ. §. 54.

4. Ἐσβάλλουσι δ' ἐνταῦθα οὓς ἂν ἐπὶ μεγίστοις τιμωρῶνται. Παιυ. Δ'. ιγ'. 3.

5. Οὐπὲρ τούτῳ κακούργους εἰώθεσαν ἐμβάλλειν. Ουκ. Α. ρλέ. εἶχον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι βάραθρον πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος.

6. Μνεία τῆς φυλάκισις· ὡς ποινῆς δὲν γίνεται, μαστιγώσεως καὶ κεντήσεως παράδειγμα ἔχομεν εἰς τὸν Κινάδωνα καὶ τοὺς συνωμότας αὐτοῦ ἐν Ξεν. Ἑλλ. Γ. γ'. 11. ἐκ τούτου μὲν τοι ἤδη δεδιμένος καὶ τῷ χεῖρε καὶ τὸν τράχηλον ἐν κλοιῷ, μαστιγούμενος καὶ κεντούμενος αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν περιήγοντο· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς δόξαντα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εἴδη ποινῶν.

7. Παράβ. §. 12. καὶ Ουκ. Ε. εβ'. 1.

Β'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Πάντας τοὺς θεοὺς θήλεις καὶ ἄρρενας
λόγχας ἔχοντας ποιοῦνται, ὡς ἀπάντων τὴν
πολεμικὴν ἀρετὴν ἔχόντων — Εὐχὴ δ' αὐ-
τῶν διδόναι τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ
πλέον οὐδέν.

Πλουτ. Ληκ. ἐπ. Τ. II. σ. 233.

§. 1. [58]

Περὶ θεῶν.

Ἡ τῶν Δωριέων θρησκεία εἶχε τὸ πάλαι ἰδιοτροπίας τι-
νὰς καὶ τελετὰς περὶ τῶν ὁποίων οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐδὲν
ἐγνώριζον. Τουλᾶχιστον παρὰ τῷ Ποιητῇ δὲν γίνεται πε-
ρὶ τούτων μνεία ¹. οὕτως ἐνῶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνώτατος
θεὸς νομίζεται ὁ Ζεὺς, παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ ἰδίως τοῖς
Σπαρτιάταις, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα, τιμαῖται μᾶλλον
ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄρτεμις ².
Τὸν Ἀπόλλωνα ἐσέβοντο ὡς προστάτην τοῦ Δωρικοῦ γένους,
μᾶλλον δὲ εἶπεν ἐπαίθοντο αὐτῷ ὡς δεσπότη· διότι
τίποτε δὲν ἐπεχειροῦν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ, καὶ

1. Ὡς π. χ. περὶ τῆς καθάρσεως τοῦ φονέως· ὅθιν ὁ Σχολ. ἐν Ἰλιάδῃ.
λ. 680 λέγει· παρ' Ὀμήρῳ οὐκ εἶδαμεν φονέα καθιερῶμενον, ἀλλὰ ἀντι-
τίνοντα καὶ φυγαδεύμενον.

2. Εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ὀρθίης Ἀρτέμιδος ἐγίνοντο αἱ διαβόητοι διαμαστι-
γώσεις τῶν ἐφύθων, ὑφ' ὧν ὁ ὄσμος ἐπιηροῦτο ἀ-θρόπων αἵματος. Τὸ
ἔθος τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔ.ε ἔχον τῆς βαρβαρικῆς ἀνθρωποθυσίας. Παράδ.
τὴν σημ. ἐν §. 22. Ἐχει δὲ ἡ Ἀρτεμις παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις διάφο-
ρα ἐπιθετὰ καὶ διαφόρους τελετὰς· π. χ. ἐλέγετο Καρυάτις καὶ εἰς
τιμὴν αὐτῆς ἦγον τὰ Καρυάτεια κατ' ἔτος, ἐν οἷς ὤρχοντο αἱ παρ-
τένοι τῶν Λακιδ. Παιουσ. Γ'. ι. 8. τὰ δὲ ἀρχήματα ἐκαλεῖντο καρυάτι-
δες. Πηλυδ. Δ'. 104. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ οἱ ἄλλοι θεοί.

ὅτι καὶ ἂν ἐπραττον, ἔστω καὶ σπουδαιότατον, ἀνάγκη ἦτο νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσιν, ἅμα ἡ Πυθία ἐπρόσταζε. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ περ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ὄντες (§. 53.), εἶχαν πρὸς τοῦτο ἕκαστος δύο ὑπουργοὺς, οὓς Πυθίους ὠνόμαζαν. Ἀλλὰ παρὰ τούτους ἐλάτρευαν οἱ Σπαρτιᾶται³ καὶ Ἡραν, καὶ Ἀθάναν (Ἀθηνᾶν) καὶ Ποσειδῶνα, καὶ Δήμητρα, καὶ Ἄρη, καὶ Διόνυσον, καὶ Ἀφροδίτην τὴν ἐνόπλιον, καὶ τὰς Μούσας καὶ τὸν Ἑρωτα. ἔτι δὲ εἶχαν καὶ πολλοὺς πατρώους ἥρωας, ὧν ἐπισημότεροί εἰσιν· Ἡρακλῆς, Ἰάκινθος, Κᾶστωρ καὶ Πολυδεύκης, Μενέλαος, καὶ Λυκοῦργος μετέπειτα· ὅτι δὲ αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίαι αἱ πλεῖσται ἦσαν τῶν βασιλέων⁴ ἔργον, τινὲς δὲ καὶ τῶν ἐφόρων, προείπομεν καὶ περὶ τούτων ἐπάνω.

§. 2. [59.]

Περὶ τῶν ἐορτῶν.

Τῶν ἐορτῶν ἐπίσημοι μάλιστα ἦσαν αἱ ἐξῆς.

α. Τὰ Ἰακίνθια, ἐορταζόμενα ἐν Ἀρύκλαις¹ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἰακίνθου κατὰ τριετίαν ἐπὶ μὴνὸς Ἑκατομβέως. Διήρκει δὲ τρεῖς ἡ-

3. Ἡθὴ μὲν ξένα καὶ ξένους ἀπηγόρευαν αὐστηρῶς νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην· εἰς θεοὺς ὅμως εὐεργέτας ἀνοιγαν προθύμως τὰς πύλας· διὸ καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Λακεδαιμόνος Ἀχαιῶν μετὰ τῶν τελετῶν αὐτῆς παραδέχθησαν οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ τὰς Ἀμύκλας ὡς μητρόπολιν τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν εἶχαν.

4. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. θ'. 2. τὰ πρὸς τοὺς Θεοὺς ἀποδεδόται τοῖς βασιλεῦσιν.

1. Παράδ. ἀνωτ. §. 38. καὶ Ξενοφῶντος Ἑλλ. Δ. ε. 11. καὶ διεξοδικώτερα παρ' Ἀθηναίῳ Δ'. 17. ποῖα κατεστάθη ἡ ἐορτὴ δὲν εἶνε γνωστὸν, ἔτι δὲ ἦγε πολλὰ ἀρχαία θῆλον.

μέρας· καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπένθουν τὸν ἥρωα Ἰάκινθον, διὸ δὲν εὐθύμουν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν πολλὴν δειπνήσαντες ἀπήρχοντο· τὴν δευτέραν ὁμῶς (καὶ τρίτην ἴσως) ἐγίνετο θέα ποικίλη καὶ πανήγυρις ἀξιόλογος καὶ μεγάλη· ὥστε ὅλη ἡ πόλις ἐκενοῦτο εἰς τὴν θεωρίαν καὶ καθίστατο εἰς κίνησιν καὶ χαρὰν. ἱερεῖα παμπληθῆ ἐθυσιάζοντο καὶ νέοι καὶ γέροντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι· συνδειπνοῦντες εὐφραίνοντο τότε. παῖδες καὶ νεανίσκοι, οἱ μὲν ἐκιδάριζον καὶ ἐν ῥυθμῷ ἀναπαίστως μετ' ὀξέος τόνου ᾄδον τὸν θεόν, οἱ δὲ κατὰ χοροὺς εἰσερχόμενοι ἐψαλλαν ἐπιχώρια ποιήματα· τῶν παρθένων δὲ αἱ μὲν ἐπὶ πολυτελεῶν ἀρμάτων ἐφέροντο, αἱ δὲ καὶ ἀμιλλώμεναι ἐπόμπευαν, καὶ οὐδεὶς ἀπέλιπε τὴν θυσίαν.

Β'. Τὰ Κάρνεια. καὶ αὕτη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Καρναίου, ἓνα μῆνα μετὰ τὴν πρώτην κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ τρυγετοῦ πανηγυριζομένη ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας, καὶ πρὸς μνήμην τοῦ κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων στρατευτικοῦ βίου· διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐορτὴ αὕτη κοινὴ ὅλων τῶν Δωριέων ἐγένετο ², καὶ στρατιωτικῆς ἀγωγῆς ἦν μίμημα. Ἐτελεῖτο δὲ εἰς ἐννέα τὸν ἀριθμόν, μὲ σκηναῖς ὁμοίους, τόπους, οἱ ὅποιοι σκιάδες ἐλέγοντο. Εἶχε δὲ ἐκάστη αὐτῶν φρατρίας τρεῖς, καὶ ἐδείπνουν καθ' ἐκάστην ἐννέα ἄνδρες, τὰ δὲ γινόμενα πάντα ὡς προστάγματα ἐκκρύπτοντο. Ἡ θέσις τῆς ἐορτῆς ἐγένετο κατὰ τὴν Κ'. Ὀλυμπιάδα ³. Κατὰ δὲ τὴν Κς'. προσελήφθησαν εἰς αὐτὴν καὶ Μουσικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς πρῶτος πάντων ἐνίκησε Τέρπανδρος (676) ⁴.

2. Κάρνειον δὲ Ἀπόλλωνα Δωριεῦσι τοῖς πᾶσι σίβεσθαι καθίστηκεν κλ. Πaus. Γ. ιγ'. 3. Ἴδε καὶ Ἀθῆν. Δ'. 19.

3. Παρ' Ἀθῆν. ιδ'. 37. Σωσίδικος ἐν τῷ Περὶ χρόνων θίγει τὴν ἐορτὴν κατὰ τὴν Κς'. Ὀλυμ.

4. Πρώτη κατάστασις τῆς μουσικῆς ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ Τερπάνδρου.

γ. Αἱ γυμνοπαιδεῖαι⁵, ἡ μόνη ἴσως τῶν Σπαρτιατῶν ἰδίᾳ πανήγυρις πρὸς μνήμην τῆς καταργηθείσης συνθηλαίας τοῦ νὰ γυμνάζωνται ἐνδυμένοι· διὰ τοῦτο καὶ δὲν συνωδεύετο σχεδὸν μὲ θρησκευτικὰς τελετάς, ἀλλὰ τέλος εἶχε τὴν ἀφελῇ εὐφροσύνην τὴν ἀπὸ τῆς θέας τῶν ὠραίων σωματίων τῶν νέων, οἷτινες ὁλόγυμνοι⁶ ἐν ὥρᾳ θέρους ἐγυμνάζοντο καὶ ὠρχοῦντο κατὰ χερούς τὴν γυμνοπαιδικὴν ὄρχησιν δι' ἐρρύθμου κινήσεως καὶ φορᾶς τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν⁷. Εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην μουσικὴν εἶχον τὴν αὐστηράν ἐθνικὴν τῶν Δωριέων (ἀ.), ὠρισμένην καθόλου εἰς τὰς τοῦ Ἀπόλλωνος τελετάς, μετὰ ταῦτα ὅμως προσέλαβον κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Κρήτης, (ἥτις καὶ τὴν γυμνοπαιδεῖαν πρώτη ἔδειξε), καὶ τὴν εἰς τὰς ἐορτάς τοῦ Διονύσου συνήθη μουσικὴν, μαλακὴν καὶ εὐθυμον χαρακτήρα ἔχουσιν⁸. Ὅθεν καὶ αἱ γυμνοπαιδεῖαι ἐθεωρήθησαν, ὡς εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου τε-

5. Γυμνοπαιδεῖα ἢ Γυμνοπαιδική (Ἀθῆν. δ'. 30) καὶ Γυμνοπαιδεῖαι διαφέρει Γυμνοπαιδεῖαι εἶναι ἢ μὲ γυμνὸν τὸ σῶμα παιδεῖα, τ. ἔ. ἀκησις, Γυμνοπαιδεῖαι δὲ εἶναι ἐορτὴ τῆς γυμνοπαιδεῖας, ἥτις εἶχεν ἤδη εἰσχυθῇ τὴν ἰ. Ὀλυμ. ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐνῶ ἡ ἐορτὴ αὐτῆς τὴν κή. Ὀλυμ. κατεστάθη ἐν Σπάρτῃ. Παράβ. Θουκυδ. Α. 5'. καὶ Πλάτ. Πολιτ. Β. σ. 452. μετὰ τῶν ἐξηγητῶν.

6. Εἰς ὅντιν' ἂν φανῇ τοῦτο κομικὸν καὶ γελοιόν, ἀς ἀκούσῃ τὸν Πλάτωνα τί τῷ λέγει· ὅτι, Τὸ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς δὴ γελοῖον ἐξερρύθη ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς λόγοις μνησθέντος ἀρίστου, καὶ τοῦτο ἐνεδείξατο, ὅτι μάταιος, ὅς γελοῖον ἄλλο τι ἡγεῖται ἢ τὸ κακόν. ἐν τ. μ. χωρ.

7. Ἴδε Ἀθην. ιδ'. 30. καὶ ἰ. 22. Εἰς τὴν ἐορτὴν ταύτην εἰ ἄλλως ξενιλλᾶται Σπαρτιάται ἐσυγχώρου καὶ ξένους νὰ ἐπιδημῶσιν, καὶ φαίνεται ὅτι ἐπραττον τοῦτον διὰ νὰ παρακινήσωσι καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας εἰς μίμησιν τοῦ Ἑλληνικωτάτου τούτου ἐπινοήματος, ὅπερ καὶ μετ' οὐ πολὺ κατωρθώθη. καὶ ἀπανταχοῦ εἰ Ἑλληνες ὁλογυμνοὶ πλέον τοῦ λοιποῦ ἐγυμνάζοντο καὶ ἡγωνίζοντο. Θουκ. ἐν τ. μ. τ.

8. Δευτέρα κατάστασις τῆς Μουσικῆς ὑπὸ Θαλήτα τοῦ Κρητός. Πλούτ. περὶ Μουσικῆς κεφ. Θ'.

λουμένη πκνήγυρις, εἰς ἣν καὶ Ἄρτεριν καὶ Λητώ προσέτι συμπαρέλαβαν 9.

Γ'. ΠΟΛΕΜΙΚΑ.

Καὶ εἰς τὰς στρατίας ἐέλτιον τῶν ἄλλων ἐμηχανή-
σατο—ἥκιστα γὰρ Λακεδαιμονίοις εὖροι ἂν τις πα-
ραλλελεγμένα, ὅσα οὐτ' ἐπιμελείας. —

Ξεν. Π.λ. Λακ. ιά. 1. 16'. 7.

§. 1. [60.].

περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὀπλῶν αὐτοῦ.

Ὁ στρατὸς τῆς Σπάρτης συνέκείτο ἐκ Σπαρτιατῶν, Λα-
κεδαιμονίων, Εἰλώτων, καὶ συμμάχων. Τὴν καρδίαν δὲ
τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες ἐστράτευον
ἀπὸ τῆς ἡθοικῆς μέχρι τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας, ἥτοι ἀπὸ
τοῦ εἰκοσίου μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους· ἐλέγοντο δὲ οἱ
ἐντὸς τῶν στρατευσίμων τούτων ἐτῶν ὄντες ἔμφοροι,
καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐξεστράτευον ἢ πάντες ἢ
τινὲς αὐτῶν μόνον, λόγου χάριν οἱ μέχρι τῶν λε'. ἢ μ'.
ἀφ' ἧθους ἐτῶν γεγονάτες, ὅπως ἂν προεκήρυττον οἱ ἔφο-
ροι τὰ ἔτη εἰς αὐτὸν στρατεύεσθαι 1.

Ὅπλα δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ὀπλιτῶν ἦσαν· στολὴ φοινικίς,
θώραξ χαλκοῦς, ἀσπίς χαλκῇ μεγάλῃ 2, δόρυ μακρόν, ξί-

9. Ἀπὸ δὲ τῆς 16'. Ὀλυμπ. καὶ πρὸς τιμὴν τῶν ὑπὲρ τῆς Θουρίας πε-
σόντων. Π.δ. Α. 82. Περὶ τῶν Κορυατῶν, ἐστραζόμενων ἐν Καρύαις,
πόλει Λακ. πρὸς τὰ ὅρια τῆς Ἀρκαδίας, ἴδε § 58. σημ. 2.

1. Ξενοφ. Π.λιτ. Λακ. ιά. 2.

2. Πόσον μεγάλη ἦτον ἡ ἀσπίς ἃς τὴν φαντασίῃ ἐκαστος ἐκ τῆς περι-
γραφῆς τοῦ Τυρταίου.

Μηρούς τε κνήμας τε κάτω καὶ στέρνα καὶ ὦμους

ἀσπίδος εὐρείης γαστρὶ καλυψόμενος.

Ἑλλ. Λυρικὴ ποικιλία ἐκ, α'. Bergk. σ. 310.

φος βραχύ, ξυήλη λεγόμενον, καὶ περικεφαλαία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς ἡθνητικῆς ἡλικίας ἤδη ἐκόσμει καὶ κόμη μακρά³, πρὸ τῆς μάχης δὲ καὶ στέφανος.

Εἰς τοὺς ὀπλίτας ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἤδη ἠναγκάσθησαν οἱ Σπαρτιάται νὰ παραλάβωσιν Εἰλωτας ἐλευθερίαν αὐτοῖς ὑποσχόμενοι, ἐὰν ἀνδραγαθήσωσιν. Ὑστερον δὲ Σπαρτιάτας στρατιώτας ἔπεμπον μόνον εἰς τὰ πλησιέστερα κατὰ τὴν Ἑλλάδα μέρη· εἰς δὲ τὰ ἀπώτερα ἔπεμπον περιούκους καὶ νεοδαμῶδεις, καὶ ἐνίστε ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς μόνου Σπαρτιάτου· ἐπὶ Ἀγησιλάου δὲ ἐμίσθωσαν καὶ ξενικὸν στράτευμα.

3. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 38. σημ. καὶ Ἀριστ. Τεχν. Ῥητορ. Α. θ'. αἰν Ἀακεδαίμονι κομᾶν καλὸν. ἐλευθερίας γὰρ σημεῖν». Ἡρόδ. δὲ Α'. 82. λέγει (ἔμοι γε ἀπίθανον) αἷτιον τοῦ ἔθους. Ἴδε προσέτι Πλούτ. ἐν 6. Λυκ. κβ'. καὶ Λυσάν. α'. « ἡ κόμη τοὺς μὲν καλοὺς εὐπρεπεστέρους ὁρᾶσθαι πρῶτ', τοὺς δὲ αἰσχυροὺς φθονεωτέρους ». Ἴδε καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. ια' 3. ὅτι δὲ καὶ μύστακα ἔτρεφον ἀμφιβάλλουσιν τινες τῶν Φράγκων λογίων, ἐκλαμβάνοντες κατὰ λέξιν τὴν ἐν §. 54. σημ. 8 μνησθεῖσαν ἐντολὴν τῶν ἐφόρων, παραφερόμενοι ἐκ τῆς ἐπικρατούσης παρ' αὐτῶς συνθηκῆς. ὡς φαίνεται· ἄλλ' ὁ Ἕλληνα παλληκαρεῖν ἰδὼν, κλύθοντα τὸν μύστακα καὶ κερυμβολοῦντα ἐκ τῶν ὀμμάτων, μετεπίσθη βίβλια καὶ θεωρεῖ τὸν μύστακα ein Zeichen des freien Mannes und Kriegers· ἤτοι σημεῖον τοῦ ἐλευθέρου καὶ πολεμικοῦ ἀνδρός. Ἴδε καὶ τὴν 1 σημ. τῆς 57 §. Τὸ δ' ἐπ' ἰμοί, καὶ χωρὶς νὰ ξυρίσω τοὺς μύστακας τῶν Σπαρτιᾶτων, ἐξηγῶ κατὰ λέξιν τὴν διαταγὴν τῶν ἐφόρων « κείρεσθαι τὸν μύστακα », διχομύωνος τὴν διαταγὴν μόνον διὰ τὰς ἀπὸ τῶν ἄνω χειλέων, πρὸς τὸ στόμα κατερχομένης τρίχας, ὥς διετάσσοντο νὰ κόπτωσι κάτωθεν μέχρι τῶν χειλέων, ὥπως μὴ παρέχωσιν ἀνδρίαν τοῖς συνδειπνοῦσιν εἰς τὰ συσσίτια αἱ τρίχες ἐμβαπτόμεναι εἰς τὸν μέλανα ζωμὸν, καὶ μάλιστα, ἀφοῦ δὲν εἶχαν ὡς φαίνεται, οὔτε κοιλάρια τεχνικά, οὔτε λινὰ ἀπόμακτρα· ἀλλ' ἀντὶ μὲν ἐκείνων μυστίλας τὸ πάλαι, ἤτοι ψωμοῦς κείλους, ἀντὶ δὲ τούτων ἀπομαχθάλιας πάντα. Φαίνεται δὲ καὶ ἐκ παλαιῶν εἰκόνων ὅτι ὄντως ἔκειρον ἐμπροσθὶν τὸν μύστακα, καὶ οὐ μόνον οἱ Σπαρτιάται ἀλλὰ καὶ ἄλλοι φιλόκαλοι Ἕλληνες· οὐδένες ὅμως τὰ ἄκρα τοῦ μύστακος.

Περὶ τῆς τάξεως καὶ διαιρέσεως τοῦ στρατοῦ.

Ὅρων ταῦτα ἡγήσαιο ἅν τούς μὲν ἄλλους αὐτοσχε-
δικασίας εἶναι τῶν στρατιωτικῶν, Λακεδαιμονίους δὲ
μόνους τεχνίτας τῶν πολεμικῶν.

Ξεν. Πολ. Λακ. ιδ'. 5.

Περίφημοι ἦσαν τὸ πάλαι οἱ Σπαρτιάται περὶ τὴν πο-
λεμικὴν, πρὸς ἣν ὅλη αὐτῶν ἡ ἀγωγή ἀπέδραπε, καὶ μέχρι
τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐθεωροῦντο ὡς μόνοι τεχνί-
ται τῶν πολεμικῶν. Τὴν κυρίαν τοῦ Στρατοῦ δύναμιν ἀπε-
τέλουν οἱ ὀπλίται, οἵτινες ἐχώρουν εἰς τὴν μάχην μετὰ ἐρ-
ρύθμου βήματος κατὰ πυκνοὺς στίχους, φροντίζοντες ὅπως
μὴ διασπασθῇ ἡ φάλαγξ αὐτῶν· ἐβασίλευε δὲ τοιαύτη τάξις
καὶ πειθαρχία εἰς ὅλον τὸν στρατόν, ὥστε ἐν ἀκαρεῖ διεδί-
δετο πᾶσα δικταγὴ τοῦ βασιλέως, καὶ παραχρῆμα ἕκα-
στος στίχος ἐξελίττετο κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ¹.

Ὅλος ὁ στρατὸς διγρεῖτο εἰς ἑξ μ. ὀ. ρ. α., ἐκάστη δὲ
μ. ὀ. ρ. α. εἰς τέσσαρας λόχους, ἕκαστος δὲ λόχος εἰς δύο
πεντηκοστύας καὶ ἐκάστη πεντηκοστὺς εἰς δύο ἐνω-
μοτίας ². Τὸ ἱππικὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἦτον ἀσκή-

1. Ἴδε Ξενοφ. Πολ. Λακ. ιδ'. Θουκυδ. Ε'. 55'. Σχεδὸν τι πᾶν πλὴν
λίγην τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων ἀρχοντες ἀρχόντων εἶθι, καὶ
τὸ ἐπιμελὲς τοῦ δρωμένου πολλοῖς προσήκει.

2. Ἐλέγοντο οὕτω ὅτι ἦσαν διὰ σφαγίων ἐνώμοτοι μὴ λή-
ψειν τὴν τάξιν. Ὅλος λοιπὸν ὁ Στρατὶς διγρεῖτο εἰς 90 ἐνωμοτίας,
ἐκάστη τῶν ὁποίων συνέκειτο ἐξ 28 ἢ 32 ἢ καὶ πλειονέων Ἰσως ἀνδρῶν
κατὰ τὰς περιστάσεις· ὅθεν καὶ ἐκάστη μῆρα συνέκειτο ἐκ 800, ἐξ 700,
ἐξ 900 ἢ καὶ πλειόνων ἔτι κατὰ τὰς χρείας καὶ δυνάμεις τῆς πολέως.
διὰ τοῦτο καὶ ἡ πεντηκοστὺς ἐνίστατο τέσσαρας ἐνωμοτίας εἶχεν, ὡς λέγει
Θουκυδίδης ἐν Ε'. 54., ὅστις αὐτοῖς ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐκ-

μᾶντον, διότι ἐπὶ τῶν ἵππων οἱ τυχόντες ἀνέδαινον 3. δια-
 ρεῖτο δὲ εἰς οὐ λα μούς, ὧν ἕκαστος ἐκ πεντήκοντα
 ἱππέων συνέκειτο, πρὸς φύλαξιν τῶν πτερύγων τοῦ στρα-
 τοῦ· διάφοροι δὲ τούτων ἦσαν οἱ περὶ τὸν βασιλέα 300
 ἐκλεκτοὶ ἔφηβοι, ἱππεῖς λεγόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον πεζοί,
 ὡς ὀπλίζεται, μαχόμενοι, ὡς οἱ ἐν Θερμοπύλαις μετὰ Λεωνί-
 δου ὑπὲρ τῆς Πατρίδος προκινδυνεύσαντες. ἐκ τοῦ τάγματος
 τούτου ἐξελέγοντο οἱ ἀνωτέρω μνησθέντες ἀγαθοεργοί
 (§. 55). Περίφημον δὲ τάγμα πεζῶν ἦσαν καὶ οἱ Σκιρί-
 ται λεγόμενοι 4, 600 τὸν ἀριθμὸν ἐκλεκτοί, κατὰ τὸ
 εὐώνυμον κέρας τοῦ στρατοῦ κατατασσόμενοι. Οἱ Εἰλωτες δὲ
 συνεξεστράτευαν ὡς ψилоὶ καὶ διάκονοι τῶν Σπαρτιατῶν,
 ὧν ἕκαστος ἐπὶ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου ἑπτὰ περὶ ἑαυτὸν εἶχε
 (§. 46, 8).

§. 3. [62].

Περὶ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ Στρατοῦ.

Βασιλέως ἄγοντος ὑπ' ἐκείνου πάντα ἄρχεται·
 καὶ τοῖς μὲν πολεμάρχοις αὐτὸς φράζει τὸ δέον, οἱ
 δὲ, τοῖς λοχαγοῖς, ἐκεῖνοι δέ, τοῖς πεντηκοντῆρσιν,
 αὐτοῖς δ' αὖτοι τοῖς ἐνωμοτάρχαις, καὶ οὗτοι τῇ
 ἐνωμοτίᾳ. Οὐκ. Ε'. ξς'.

Στρατηγοὶ διὰ βίου καὶ αὐτοκράτορες τοῦ πολέμου ἦσαν
 οἱ βασιλεῖς, ὡς ἐπάνω εἵπομεν 1, ἐκστρατεύοντες κατ' ἄρ-

κρίβωται τὸ πλῆθος τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τὸ κρυπτὸν τῆς πι-
 λαιτείας.

3. Ἰδε Ξεν. Ἑλλ. ΣΤ'. δ'. 10—11. ἐν Πολ. Λακ. λέγεται· ὅτι μό-
 ρας μὲν διεῖπλεν ἐξ καὶ ἱππέων καὶ ὀπλιτῶν. ἰδ. 5.

4. Ἐκ τῆς κατὰ τὰ ὅρια τῆς Λακωνικῆς καὶ Ἀρκαδίας χώρας αὐτῶν
 Σκιρίτιδος τὸ ὄνομα· διαφωνοῦσι δὲ οἱ ἀρχαιολόγοι περὶ τοῦ, ἂν ἱππεῖς ἢ
 πεζοὶ ᾗαν. πρὶ 6. Οὐκ. Ε'. λγ'. 1. ξζ'. ξη. καὶ Ξενοφ. Ἑλλην. Ε'. 6.
 24. δ'. 52, 53. Κύρ. Παιδ. Δ'. 6'. καὶ Διοδ. Σικ. ἰε'. 32.

1. Ἰδε §. 53 καὶ σημ. 8 κ. ε. καὶ Ξεν. Πολιτ. Λακ. ιγ'. ιδ'.

χᾶς μὲν ἀμφότεροι, μετὰ ταῦτα δὲ ὁ ἕτερος μόνον. Συσκηνοὶ ² δὲ τοῦ βασιλέως ἦσαν οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ συμβούλιον ἐξ ἡγεμόνες τῶν μορῶν, πολέμαρχοι ³ λεγόμενοι, οἱ λοχαγοί, οἱ πεντηκοστῆρες, οἱ ἐνωμοτάρχαι, οἱ ἱππαρμοσαί, οἵτινες ἦσαν ἡγεμόνες τῶν ἱππικῶν ταγμάτων, καὶ οἱ τρεῖς ἱππαγρέται, ἡγεμόνες ὄντες τῶν τριακοσίων ἱππέων λεγομένων ἔτι δὲ δύο ἔφοροι, οἵτινες κατ' ἀρχῆς παρηκολούθουν μόνον τὸ στράτευμα, οὔτε συσκηνοῦντες τοῖς βασιλεῦσιν, οὔτε πορευόμενοι πρὸς αὐτοὺς ἀκκλητοὶ καὶ οἱ Πύθει δέ, καὶ μάντις, καὶ ἰατροί, καὶ αὐληταί, καὶ οἱ Ὀλυμπιονίκαι ⁴ εἰσὶν ἐκ τῶν περὶ τὴν δαμοσίαν τοῦ βασιλέως.

§. 4. [63]

Περὶ τῶν εἰς τὰς Στρατιὰς καὶ μάχας μηχανημάτων.

« Ἡ Τὰν ἢ ἐπὶ Τάν».

Πλουτ. Ασκαίνων ἀποφ. σ. 261.

Ἐρωτήσαντες τὸν θεὸν καὶ θύσαντες, οἴκοι ἔτι ὄντες, Διὶ τῷ Ἀγῆτορι, ἐκίνουν οἱ Σπαρτιαῖται εἰς τὰς ἑξῶς

2 Δαμοσία Σπαρτιατικῶς λεγόμενοι, καὶ οἱ περὶ τὰν δαμοσίαν ἢ ἀπὸ δαμοσίας (ἐνν. σκηνῆς) Ξεν. Ἑλλ. Δ. ἐ. 8. ζ'. 4. ΣΤ'. δ'. 14. ἐπὶ Ἀγιδος δὲ μνημονεύονται καὶ σύμβουλοι. (10)

3 Οἱ πολέμαρχοι ἦσαν καὶ τῶν συσσιτίων ἐπιστάται· παρ. Πλουτ. Λυκ. ιβ'.

4 Καὶ φασὶ γέ τινα, χρημάτων πολλῶν ἐν Ὀλυμπίοις διδομένων αὐτῷ, μὴ διεξάμενον, ἀλλὰ πολλῷ πόνῳ καταπαλαίσαντα τὸν ἀνταγωνιστὴν, ὥς τις εἶπεν αὐτῷ, «Τί σοι πλέον, ὦ Λάκων, γέγονε διὰ τῆς νίκης; » φῖναι μεθ' ἄσαντα· «Πρὸ τοῦ βασιλέως τεταγμένος μαχεῖσθαι τοῖς πολέμοις.» Πλουτ. Λυκ. κβ'.

τῆς χώρας στρατείας, ἂν τὰ ἱερὰ ἦσαν καλὰ ¹. ἱερεὺς δέ τις τοῦ Ἄρειος Πυρφόρος λεγόμενος, λαβὼν πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ προηγεῖτο ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς χώρας, ἄσβεστον τῆρῶν τὸ πῦρ· ἐνταῦθα δὲ θύσας ² πάλιν ὁ βασιλεὺς Διὶ καὶ Ἀθηνᾷ, ἂν καὶ ταῦτα τὰ διαβατήρια λεγόμενα (ἱερὰ) καλὰ ἐγίνοντο, τότε ὁ βασιλεὺς, προσκαλέσας τοὺς ἀνέκοντας, διέδιδε τὰς διαταγὰς του περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ οὕτω διέβαινε τὰ ὅρια τῆς χώρας μετὰ τοῦ στρατοῦ, παρ' ἐαυτῷ ἔχων καὶ τὸν Πυρφόρον, ὅστις τὸ ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν πῦρ ἄσβεστον ἐφύλαττε καὶ ὅλην τὴν ἐκστρατείαν. Ἄν οἱ ἐναντίοι δὲν ἐφαίνοντο, οἱ μὲν Σκιζῖται (§. 61) καὶ μέρος τοῦ ἱππικοῦ ἐπορεύοντο προερευνώμενοι τοὺς πολεμίους, τὸ λοιπὸν δὲ στρατεύμα δὲν ἐπροχώρει, ἀλλὰ στατοπεδευσάμενοι εἰς κύκλον, ὅπου ἂν ὁ βασιλεὺς διέταττε, ἐγυμνάζοντο ³ μέχρις ἐνάρξεως τῆς μάχης ⁴.

Ἦδη δὲ ὅτε οἱ πολέμιοι ἐφαίνοντο συνετάσσετο ἡ φάλαγγς εὐθύς ⁵ κατὰ τὴν τέχνην αὐτῶν· παρόντων δὲ καὶ βλεπόντων

1. Ἄλλως δὲ δὲν ἐξεστράτευον οἱ Σπαρτιάται, καθὼς καὶ ἐν τῇ τελευτῇ τῆς μάχης τὰ Κάρνεια (§. 59 β') δὲν ἐκίνουν εἰς ἐκστρατείαν πρὸ τοῦ τέλους αὐτῆς. Θουκ. . . . Ἡρόδ. . . .

2. Αἰεὶ δ' ὅταν θύηται, ἄρχεται μὲν τούτου τοῦ ἔργου ἐτι κνεφαῖος, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ θεοῦ εὐνοίαν. Πάρεσι δὲ περὶ τὴν θυσίαν Πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοστήηρες, ξένων στρατάρχαι, στρατοῦ σκευοφορικῷ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος. Πάρεσι καὶ τῶν ἐφόρων δύο, οἱ πολυπραγμενεῦσιν οὐδὲν, ἢ μὴ ὁ βασιλεὺς προσκαλῇ. ὅταν δὲ τελεσθῇ τὰ ἱερὰ ὁ βασιλεὺς προσκαλέσας πάντας παραγγέλλει τὰ ποιητέα. Ξεν. Πολ. Ασκι. ιδ'. (ιγ').

3. Ἐρχῶντο δὲ καὶ γυμνασίους μαλακωτέροις παρὰ τὰς στρατείας· καὶ τὴν ἄλλην δίαίταν οὐχ οὕτω κεκολασμένην, εὐδ' ὑπεύθυνον ταῖς νέαις παρεῖχον, ὥστε μόνοις ἀνθρώπων ἐκείνοις τῆς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήσεως ἀνάγκη εἶναι τὸν πόλεμον Πυρ. Λυκούρ. κδ'.—

4. Οἱ Βίλωται ἦσαν ἐκτός τοῦ στρατοπέδου.

5. Διὰ βραχείας γὰρ μελλήτως ἡ παρασκευὴ αὐτοῦ· ἐγίγνετο καὶ εὐθύς.

των τῶν ἐναντίων παρήγγελλεν ὁ βασιλεύς, ὅλοι νὰ στεφανωθῶσιν, ἐνῷ αὐτὸς ἐσφαγιάζε ταῖς Μούσαις καὶ τῆς Ἀγροτέρα (Ἀρτέμιδι) κατὰ τὸ ἔθος χίμαιραν (αἶγα), οἱ δὲ αὐληταὶ νὰ αὐλήσωσι τὸ ἐμβατήριον (συνήθως τὸ Καστόρειον) λεγόμενον μέλος 6. ἅμα δὲ τὸν πολεμικὸν παιᾶνα ψάλλοντες καὶ τὸ βῆμα μὲ ῥυθμὸν πρὸς τὸν αὐλὸν κινουντες ἐχώρουν κατὰ πυκνοὺς στίχους πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἱλαρῶς καὶ εὐτάκτως, ἔμπλεοι φρονήματος μετ' ἑλπίδος καὶ θράους· ἀδιάσπαστον δὲ αὐτοὶ τὴν φάλαγγα τηροῦντες καὶ ψυχῶν μὴ φειδόμενοι, διέσπων τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν, καὶ εἰς φυγὴν αὐτοὺς τρέψαντες, δὲν ἐδίωκον ὑπὲρ τὸ δέον, οὐδ' ἐσκύλευον 7 τοὺς πεσόντας, ἀλλὰ τὴν νίκην μόνον βεβαιωσάμενοι ἀνεχώρουν. Καὶ οἱ μὲν ἀνδραγαθήσαντες περιεβάλλοντο τιμὰς 8, οἱ δὲ τρέσαντες ἀτιμίαν.

ὑπὸ σπουδῆς καθίστατο εἰς κόσμον τὸν ἐκυτῶν, — καὶ αἱ παραγγέλσεις, ἦν τι βυβλῶνται, κατὰ τὰ αὐτὰ χωροῦσι καὶ ταχεῖαι ἐπέρχονται. Θουκ. Ε. 55'.

6. Πλουτ. περὶ Μουσικῆς κεφ. κς'. κ. ἐν 6. Λυκ. κβ'. Τὰ ἐνόπλια ταῦτα μελετῆταιν εἰς ἀναπαιστικὸν ῥυθμὸν συντεθειμένα, τὰ πλεῖστα ὑπὸ τοῦ Τυρταίου, ὁποῖον καὶ τὸ ἐπιφερόμενον ἐμβατήριον ἀπόσπασμα.

Ἄγετ', ὦ Σπάρτας εὐχιδόρου
κοῦροι πατέρων πολιῆται,
λακτὴ μὲν ἔτυν προβάλεσθε,
δόρυ δ' εὐτόλμως πάλλοντες,
μὴ φειδόμενοι τᾶς ζωᾶς·
οὐ γὰρ πάτριον τᾶς Σπάρτας.

Bergk Λυρικὸι ποιηταὶ σ. 210. 220. α.

7. Οὐκ ἐξῆν ἀνδρὶ Λάκωνι οὐδὲ σκυλεῦσαι τὸν πολέμιον. οἱ δὲ καλῶς ἀγωνισάμενοι, καὶ ἀποθανόντες, θαλλοῖς ἀνεδιῶντο καὶ κλάδοις ἐτέρους καὶ δι' ἐπαινῶν ἤγγοντο· οἱ δὲ τελέως ἀριστεύσαντες καὶ φοινικίδος αὐτοῖς ἐπιβληθείσης ἐνδοξως ἐθάπτοντο. Λίλ. Ποικ. ἰς. 5'. 6. ἐκδ. Καραῆ.

8. τῶν μὲν ζόντων τιμαὶ ἦσαν ἔπαινοι, προιδρία, στέφανοι καὶ ζώνη

Δεινοὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἦσαν οἱ Λακωνες κατὰ τὸ ἐλεύθερον πεδῖον τῆς μάχης, ὅπου διαφόρους ἐξελεγμοὺς⁹ καὶ παραγωγάς ἐκαμναν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς φυγὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἐτρέποντο· τὴν πολιορκητικὴν ὁμως τέχνην καὶ τειχομαχίαν δὲν ἐγνώριζαν.

§. 1. [64]

Δ'. ΝΑΥΤΙΚΑ.

Ἀπείρητο αὐτοῖς ναύταις εἶναι καὶ ναυμαχεῖν.

Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 253.

Ὡς τὸ ἱππικὸν οὕτω καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἀσήμενον ἦν. Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τὸ 480 παρείχοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ Ἡρόδοτον ἐν Οὐρανίᾳ μγ'. εκκαίδεκα νῆας· εἰ δὲ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου καὶ κατὰ θάλασσαν αὐτοὶ ἔσχον ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, αἵτιον ἦν ἡ τότε αὐτῶν ἀκμή,¹ καὶ ἡ σωφροσύνη τῶν Ἀθηναίων², οἵτινες ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠθέλησαν νὰ θυσιάσωσι τὴν φιλοτιμίαν των. Ἀλλ' ὁμως καὶ οἱ Σπαρτιῆται εὐθύς μετ' οὐ πολὺ (476) ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσιν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν³ καὶ κατὰ μι-

σχυτίνῃ τῶν δὲ ἀποθανόντων μνημεῖα ἦσαν στῆλαι μετ' ἐπιγραφῶν, ἀνδριάντες καὶ κεντάφια. ἴ. καὶ τὴν 7 σην.

9. Ἰδὲ Ξενοφ. Πολ. Λακ. ια. καὶ τὸν ἐν τέλει τῆς ἐκδ. Πάασο πίνακα.

1. Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν Ξυμπλεμεשאόντων Ἑλλήνων ἡγήσαντο θυνάμει προύχοντες. Θουκ. Α. ιθ'. 4.

2. Εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι (λέγει ὁ Ἡρόδοτος II'. γ'.) μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνώτες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὥς ἀπολέετχι ἡ Ἑλλάς· ὁρθὰ νοεῦντες· στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφροέοντος τοσούτῳ κἀκίον ἐστὶ ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης.

3. Ὁ Ἡρόδοτος ἐξακολούθει λέγων· ἐπιστάμενοι μὲν ὧν αὐτὸ τοῦτο εὖκ

κρὸν νὰ περιορίτωσι τὴν δύναμιν των ἐντὸς Πελοποννήσου μόνον. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐκτῆσαντο οἱ Σπιν-ιᾶται ναυτικόν, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν μόνον χερσαῖοι ἀγαθοί, διὰ τὰ κατὰ θάλασσαν δὲ δὲν ἐξεπκίδευσιν αὐτοὺς ἡ πόλις, διὸ καὶ τὸ π λ ῆ ρ ω μ α τῶν νηῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπετέλουν Εὐλωτες καὶ ξένοι μισθοφόροι ⁴. Συμπλεκόμενοι δὲ εἰς μάχην μετέβαλλον τὴν ναυμαχίαν εἰς χερσομαχίαν, ἐπιβάλλοντες σιδηρᾶς χεῖρας εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μαχόμενοι.

Ν α ὑ α ρ χ ο ι ἦσαν τὸ πρῶτον οἱ βασιλεῖς μέχρι Παυσανίου τοῦ προδότου. Ἐκ δὲ τοῦ χρόνου τούτου διὰ νόμου ἀφγρέθησαν πλέον οἱ βασιλεῖς διαπαντός τὸ ἀξίωμα τοῦτο ⁵. Εἶχον δὲ οἱ Ναυαρχοὶ καὶ ἀντιναυάρχους ἐπιστολεῖς λεγομένους. Οἱ θαλασσίνοὶ δὲ στρατιῶται, οἵτινες ὀπλίται ἦσαν, ὠνομαζοντο ἐπιβάται ⁶. Περὶ τοῦ ἐπινείου τῶν Σπινριαιτῶν Γυβίου, ἔχοντος τὸ ναύσταθμον ὀρυκτὸν, εἶπομεν ἐπάνω ἐν §. 39. σημ. 3.

ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶχον μέχρι ὅσου κάρτα ἐδίδοντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν· ὡς γὰρ διατάσσονται τὸν Πέρσας περὶ τῆς ἐκείνου ἤδη τὴν ἐγῶνα ἐποιεῦντο, πρῶτισιν τὴν Παυσανίῳ ὕβριν προὔτρεμασι, ἀπείλοντο τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Λακεδαιμονίου. Περ. § § 11. 41. Θουκ. Α. 93 Ξεν. Ἑλλ. ΣΤ'. 34 Πλευτέρως ἐν Λακ. ἐπ. τ. σ. 233 καὶ τῆς θαλάσσης κρατήσαντες (λέγει) πάλιν ἀπίστησαν, διαφθερόμενα τὰ ἥθη τῶν πολιτῶν θεωροῦντες. ὁμοιότερα ὁμῶς ἡ Θουκ. γνῶμη.

4 Ξεν. Φ. Ἑλλ. Ζ' ἀ 12 Λακεδαιμόνιοι—πέμψουσι τοὺς μὲν τριητάρχους Λακεδαιμονίους καὶ ἕως τοῦ, ἐπιβάτας· οἱ δὲ ναῦται δῆλον ὅτι εἰσονται ἢ Εὐλωτες ἢ μισθοφόροι.

5. Ἰδὲ § 53 σημ. 14. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. σ'. 22. τῷ δὲ περὶ τοῦ ναυάρχους νόμῳ καὶ ἔπειτα τινες ἐπιτετιμῆκασιν, ὁμοῦς ἐπιτιμῶντες· στάσιως γὰρ γίνεται οὗτος· ἐπὶ γὰρ ταῖς βασιλεῦσιν οὕσι στρατηγῶς αἰτίοις, ἡ ναυρχία σχεδὸν ἐτέρα βασιλεία καθέστηκεν.

6. Βλ. τὴν 4, σημ. τῆς §. ταύτης.

Ε. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

Οὐ πόλεως ἢ Σπάρτη πολιτεῖαν, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ βίον εἶχε.

Πλούτ. Δυχ. κ'.

§. 1 [65.]

Περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων
τῆς πολιτείας.

Εἰς πολιτεῖαν, ὡς τὴν Σπαρτικὴν διωργανισμένην, ὅπου πᾶσα πολιτέλεια καὶ μαλθακότης καὶ κοινὴ καὶ ἰδίᾳ δὲν εἶχε χώραν, καὶ τοιαύτη εὐτέλεια καὶ ἀπλότης ἐθασίλευεν, ὥστε ἡ πόλις διῆγε βίον ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ, ὡς κοινῶς λέγει ὁ Πλούταρχος, εὐκόλως ἐννοεῖται ὅτι οὔτε περὶ προσόδων οὔτε περὶ ἐξόδων δύναται πολὺς λόγος νὰ γένη, μάλιστα ἀφοῦ ὁ νομοθέτης καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος ἀκύρωσε καὶ συνάμα τὰς θεραπαίνας τοῦ νομίσματος τέχνας ἐξώρισε καὶ κατήγησε, καὶ ὅλως τὸ ἐμπορίον ἐνέκρωσε. Διὰ τὰς ἀπαραιτήτους δὲ τῆς πόλεως ἀνάγκας ἤρκουν αἱ παρὰ τῶν δημοσίων γκιῶν πρόσοδοι καὶ οἱ παρὰ τῶν περιοίκων φόροι (§. 45), οἵτινες καὶ ἀναισθάζοντο ἐνίοτε, ὅτε ἡ χρεὶς τὸ ἐκάλει προσέτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν πολέμων λάφυρα, τῶν ὁποίων πρότερον ὀλίγα μόνον ἐφερον εἰς τὴν πόλιν, ὅσον διὰ νὰ κοσμηθῶσι ναόν τινα ἢ νὰ στήσωσι τρόπαιον ¹. ἦσαν δὲ οἱ Σπαρτιάται τοσοῦτον μέτριοι κατ' ἀρχάς, ὥστε οὐδὲ φόρους παρὰ τῶν συμμάχων ἐζήτουν, ὡς ὁ Θουκυδίδης μαρτυρεῖ ².

1. Ξιν. ἐν Πολ. Λακεδαιμονίων.

2. Α' ἰθ'. 1. Λακεδαιμόνιοι οὐχ ὑποτελεῖς ἔχοντες φόρου τοὺς συμμάχους ἡγοῦντο. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἠναγκάσθησαν ἐπὶ θύραις μὲν ποιεῖσθαι

Περὶ τοῦ νομίσματος.

Ἦν δὲ Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς μάλιστα ἀνδρικὸν καὶ τοῦτο, Μὴ πρὸς μόνους πολέμιους παρτετάχθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀργύριον.

Αἰλ. Π. Ἰγ. ιδ'. 44.

Ὁ Πλούταρχος λέγει ¹ ὅτι ὁ Λυκοῦργος, ἀκυρώσας πᾶν νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, μόνῳ χρῆσθαι τῷ σιδηρῷ προσέταξεν ², ὅπερ ἦν πολὺ τὸ μέγεθος (ὠξυδωμένον!) καὶ ὀλίγον τὴν ἀξίαν ³, καὶ ὅτι αὐτὸ ὀφείλειν καὶ δανείζειν ἅμα τῷ νομίσματι συνεξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως ὁ Λυκοῦργος ⁴. ἄλλος δὲ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι μετεχειρίζοντο καὶ σκυτίνον νόμισμα, καὶ ἂν παρὰ τινι εὕρισκετο χρυσὸς ἢ ἄργυρος τὸν ἐτιμώρουν μὲ θάνατον ⁵. Ἀλλ' ἡ κατάργησις τοῦ νομίσματος

τῶν Περσῶν, φόρους δὲ ταῖς νητιώταις ἐπιτάττειν, ἀργυρολογεῖν δὲ πάντας τοὺς Ἕλληνας — καὶ προῦδωκαν ἐκδότους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις κατὰ τὴν ἐπ' Ἀντακλίδου γενομένην εἰρήνην χάριν τοῦ χρημάτων εὐπορήσαι πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν. Πολύβ. ΣΤ'. μῆ. καὶ μζ'.

1. Ἐν β' φ. Λακ. θ', συμφωνεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ξενοφ. ἐν Πολιτ. Λακ. ζ'. 5.

2. «Ἀλλὰ κατὰ Λυκοῦργον ὅπως εὖπω ἦν νόμισμα κεχαραγμένον ἐν τῇ Ἑλλάδι. Εἰκὼς ὁ νόμος ὕστερον εἰς τὸ τούτου ὄνομα μετηνέχθη.» Κ. Φ. Ε.

3. Πλούτ. αὐτόθι καὶ τούτῳ δὲ ἀπὸ πολλοῦ σταθμοῦ καὶ ὄγκου δύναμιν ὀλίγην ἔδωκεν, ὥστε δίκην μ. ὧν ἀμοιβὴν ἀποθήκης τε μεγάλης ἐν τῇ οἰκίᾳ δεῖσθαι καὶ ζεύγους ἄγρους· καὶ Λακ. ἀποφθ. σ. 220. σιδηροῦν νόμισμα, ὃ ἐστὶ μὲν ὀλκῇ Αἰγυναίᾳ, δυνάμει δὲ χαλκοὶ τέσσαρες.

4. Ἐν β' φ. Ἀγιδος ι.

5. Νομίσματι δὲ χρῶνται σκυτίνῳ, ἐὰν δὲ παρὰ τινι εὕρεθῃ χρυσὸς ἢ ἄργυρος θανάτῳ ζημιῶνται, Νικ. Δικασκ. ἐν Προδρ. Κορων. σ. 278.

προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, ὅπερ πρῶτον διὰ Φείδωνος τοῦ Ἀργείου ἐγένετο θ, ὥστε ὁ εἰς Λυκοῦργον ἀποδιδόμενος νόμος γίνεται τοῦλάχιστον ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη ὑστερώτερος.

Ἀλλὰ καὶ τότε μόνον τοῖς ἰδιώταις, ὡς φαίνεται, ἀπηγορεύθη ὅλως ἡ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος. Ἡ πόλις ὅμως αὐτὴ θὰ μετεχειρίζετο βέβαια τοιοῦτον νόμισμα· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Εἰλωτες καὶ Περίοικοι, ἅτε περὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορείαν ἀσχολούμενοι 7. Ἰσπερώτερα δὲ ἔκοψεν ἡ Σπάρτη καὶ ἀργυροῦν νόμισμα· καὶ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐγένετο κοινὸν καὶ τοῖς ἰδιώταις τὸ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα 8, καὶ δυσφεημίσθησαν μάλιστα οἱ Σπαρτιῆται ὡς φιλοχρηματώτατοι πάντων ἀνθρώπων 9.

Ἐπισημείωσις.

Καθόλου περὶ νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ὑπάρχει εἰς Γερμ. γλῶσσαν κλασσικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίῳ διδασκάλου μου Δύροστου Boeckh, ἐκδοθέν τῷ 1838 εἰς 8ον. ἐκ σ. 28 καὶ 481, ὅπου ἐν σελ. 86 εὐρίσκεις τὰ τῆς Σπάρτης.

Ἰδε καὶ τὴν σημ. αὐτοῦ σ. 377. Παράβ. καὶ Ἀλλ. αὐτόθι: σ. 198.

6. Ἰδε ἀνωτέρω σελ. 34 σημ. 1.

7. Πολύβ. ΣΤ'. μζ'. προσεδεῖτο γὰρ τὰ πράγματα κοινῶς νομίματα καὶ ξενικῆς παρασκευῆς.

8. Ὁ Πλούταρχος σφάλλεται καὶ κατὰ τοῦτο, λέγων ἐν βίῳ Λυκ. Μ'. ὅτι πρῶτον ἐπὶ Ἀγιδος διὰ Λύσανδρον εἰσῆλθε νομισμα εἰς τὴν Σπάρτην· διότι γνωρίζομεν ὅτι ὁ Πausanίας μετὰ τὴν ἐν Πιλαταιῶν μάχην ἔλαβε λάφυρα δέκα τάλαντα, καὶ ὅτι οἱ βασιλεῖς κατεδικάζοντο εἰς μεγάλα πρόστιμα. §. 57.

9. Ἰδε ἀνωτέρω §. 65. 2. §. 42 καὶ τὴν χρῆσιν §. 43 τ. καὶ Πιλόβ. ΣΤ. μζ'.—μη.

Ε.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

Τὸ δὲ ὅλον εἵκει (Λυκ.) τοῦ; πολίτας μὴ βούλεσθαι μηδὲ ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλουμένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικροῦ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος. Πλούτ. ἐν Λυκ. κε'. μ.

§. 1. [67].

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Ἰδιωτικὸς βίος ἐν Σπάρτῃ δὲν ὑπάρχει, ὀρθότερον δὲ εἶπεῖν, δὲν χωρίζεται ὁ ἰδιωτικὸς τοῦ δημοσίου βίου ¹, διότι πάντες οἱ Σπαρτιᾶται εἰσὶν ὡς μέλη μιᾶς οἰκογενείας· αὕτη δὲ εἶνε ἡ πόλις. Πᾶσα δὲ ἐνέργεια ἐκάστου Σπαρτιάτου δὲν ἀποβλέπει πρὸς ἄλλο, εἰμὴ πρὸς τὸ καλὸν τοῦ ὅλου τ. ἔ. τῆς πόλεως, οὐδὲ συμφέροντα ἄλλα διώκει ὁ Σπαρτιάτης, εἰμὴ ὅσα καὶ τῇ πόλει συμφέροντά εἰσιν, οὐδὲ θέλῃσιν ἰδίαν ἔχει ἄλλην παρὰ τὴν τῆς πόλεως· διὰ τοῦτο καὶ ὅσα ἐν ἄλλαις πόλεσι κατὰ τὴν θέλῃσιν ἐκάστου πράττονται, ἐνταῦθα γίνονται κατὰ βούλησιν τῆς πολιτείας. Οἷον ὁ γάμος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προαιρέσεως ἐκάστου, ἀλλὰ προσδιορίζεται παρὰ τῆς πολιτείας· τὰ τέκνα δὲν θεωροῦνται τῶν γεννησάντων ἴδια, ἀλλὰ τῆς πόλεως κτῆμα, διὸ καὶ μόνη ἀναδέχεται τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν· ἀπλῶς

1. Ἐκεῖνος (ὁ Α.) ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀνάγκασε δημοσίᾳ πάντας πάσας ἀσκιῇ τὰς ἀρετάς. Ξεν. Πολιτ. Λακ. ι. 1.

εἶπεῖν, ὁ Σπαρτιάτης δὲν ζῇ ὡς ἄνθρωπος ἐλεύθερος καὶ αὐτὸς τεξούσιος, ἀλλ' ὡς τυφλὸν τῆς πόλεως ὄργανον ².

§. 2. [68.]

Περὶ γάμου ¹.

Ἐξέβαλε τὴν κενὴν καὶ γυναικώδη ζηλευ-
πίαν (ὁ Λυκ.). Πλούτ. Λυκούρ. ιε.

Ἐν Σπάρτῃ ὁ γάμος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κλίσεως καὶ προαιρέσεως ἐκάστου, ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσιν· ὁ γάμος ἐν-
ταῦθα ἔχει σκοπὸν νὰ παράσχη τῇ πόλει χρῆσιμα καὶ γεν-
ναῖα μέλη· διὸ ὁ νομοθέτης αἰταξεν ἐν ἀκμαῖς τῶν
σωμάτων τοὺς γάμους ποιεῖσθαι ², ἵνα
τὰ γεννώμενα ἰσχυρὰ ᾖ, ἐκ τελείων γεννώμενα ³. Ὅστις
παρὰ τὸν νόμον τοῦτον ἀνάρμοστον γυναῖκα ἐλάβανε, μι-
κρὰν δηλονότι τὸ σῶμα ἢ τὴν ἡλικίαν, ἦτον ὑπεύθυνος
εἰς δίκην κακογαμίου ⁴. Ὅστις δὲ πάλιν ὑπὲρ
τὴν ὠρισμένην ἡλικίαν, ἀργὰ, ἐνυμφεύετο, ἦτον ὑπεύθυνος
εἰς δίκην ὀψιγαμίου. Ὁ δὲ τὴν ἀνόσιον καὶ ἀνω-
φελῆ τῇ πόλει μοναυλίαν προτιμήσας ἀντὶ τοῦ ὁ-

§. 2. Παράβ. καὶ ἀνωτέρω §. 11.

1. Ἴδε Πλούτ. ἐν β. Λυκ. κεφ. ιε. παράβ. κ. β. Λυσάν. κεφ. λ'. τ.

2. Ξενοφ. Πολιτ. Λακ. Α'. 6.

3. Πλούτ. Λακ. ἀποφθ. p. 224. Hunt. Παράβ. Πλάτ. Πολ. Ε'. σ. 458.
τὰς γυναῖκας ἐκλέξας παραδώσεις καθ' ὅσον εἶόν τε ἔμπουεῖς· μέτριος δὲ
χρόνος ἀκμῆς εἶναι κατὰ Πλάτωνα (αὐτ. σ. 460 καὶ Νομ. δ'. σ. 721)
τὰ κ'. ἔτη γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ λ'. μέχρι λέ. κατὰ Ἀριστοτέλην δὲ τὰς
μὲν γυναῖκας ἀρμόττει περὶ τὴν τῶν ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναι,
τοὺς δὲ ἄνδρας· ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἢ μικρόν. Πολιτ. Ζ'. ιδ'. 6.

4. Καὶ βασιλεὺς ἂν ἦτον· οὕτως Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἐαυτῶν ἐζη-
μίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμενεν,
ἐπειπόντες, ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλίσκους, παρασχέτω αὐτοῖς δια-
νοῶντο, Πλούτ. π. Παιδ. ἀγ. 2.

σίου καὶ χρησίμου αὐτῇ γάμου, ὑπέκειτο εἰς δέκην ἄγα-
μίου, καὶ δὲν ἀπήλαυε τὰς νομιζομένας τιμὰς, καὶ ἂν
ἄλλως ἀνὴρ εὐδόκιμος ἦν 5. Ἐκαστος Σπαρτιάτης ἦν τρό-
πον τινὰ ὑπόχρεος νὰ παράσχη τῇ πόλει ἓνα τοῦλάχιστον
πολίτην διάδουχεν ἑαυτοῦ· ὁ δὲ περισσευτέρους τοῦ ἐνὸς γεν-
νήσας ἀπήλαυε καὶ ἰδιαιτέρας τιμὰς παρὰ τῆς πόλεως 6.
Οἶον ὁ μὲν γεννήσας τρεῖς υἱοὺς ἦτον ἐλεύθερος τῆς φρου-
ρᾶς (στρατείας), ὁ δὲ τέσσαρας ἢ πέντε, πασῶν τῶν λει-
τουργιῶν.

Ὁ γάμος ἐγίνετο δι' ἁρπαγῆς, ἥτοι ὁ γαμβρὸς ἤρ-
παζε τὴν κατάλληλον αὐτῷ κόρην καὶ τὴν παρέδιδεν εἰς
τὴν οὐ μακρὰν αὐτοῦ, ὥς φαίνεται, ἀπέχουσαν νυμφεύ-
τριαν 7. Ἡ δὲ σύνοδος ἔπρεπε νὰ γίνηται ἐν κρυπτῷ
πολὺν χρόνον, ὥστε πολλάκις τέκνα ἐγίνοντο εἰς τινὰς
πρὶν ἰδῶσι ἐν ἡμέρᾳ τὰς γυναῖκας αὐτῶν. ὁ γάμος δὲν ἐ-
λευθέρονε τὸν νυμφίον τῆς μετὰ τῶν νέων ἡλικιωτῶν συνα-
ναστροφῆς ἡμέραν καὶ νύκτα. Προΐκα τὸ πάλαι δὲν ἐλάμ-

5. ὣτω νέος τις δὲν προσεσηκώθη κατὰ τὴν συνθήκην εἰς τὸν Δερκυλῶ-
λίδαν, στρατιγὸν εὐδόκιμον, προσερχόμενον, εἰπών, Οὐδὲ γὰρ ἐμοὶ
σὺ τὸν ὑπέξοντα γεγέννηκας. Ἐμποδίζοντο δὲ οἱ ἄγαμοι
καὶ τῆς θείας τῶν παρθένων ἐν ταῖς γυμνοπαιδαίᾳς. (S. 59 γ.) καὶ ἐν
καιρῷ χειμῶνος ἠναγκάζοντο νὰ περιέρχωνται γυμνοὶ κύκλῳ τῆς ἀγο-
ρᾶς καὶ ψάλλωσιν ᾧδὴν τινὰ, πεποιημένην εἰς ἑαυτούς, ὥς δέκα καὶ α
πάσχοιεν ὅτι τοῖς νόμοις ἀπειθοῦσι.

6. Νόμος. Τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς ἄφρου-
ρον εἶναι, τὸν δὲ τέτταρας ἀτελῇ πάντων. Ἀριστοτ.
Πολιτ. Β. 5'. 13. παράβ. Αἰλ. ΣΤ'. 5'. κ. σημ. Κοραῖ ἐν Προδρ. σ.
87' καὶ 312.

7. Τὴν δὲ ἀρπασθεῖσαν ἡ νυμφεύτρια παραλαβούσα τὴν μὲν κεφαλὴν
ἐν χρῷ περιέκειρεν, ἱματίῳ δὲ ἀνδρείῳ καὶ ὑποδήμασιν ἐνσκευάσασα,
κατέκλινεν ἐπὶ στιβάδῃ μόνῃν ἀνευφωτός. ὁ δὲ νυμφίος, νήφων παρεισελ-
θών, ἔλυσεν τὴν ζώνην καὶ μετένεγκεν ἀράμενος ἐπὶ τὴν κλινὴν συνδιατρί-
ψας δεοῦ πολὺν χρόνον ἀπῆλκε κοσμίως ὡς περ εἰώθει τὸ πρότερον καθευδήσων
μετὰ τῶν ἄλλων νέων, Πλούτ., Δυκ. 16, Παρ. Ξεν. Πολιτ. Δυκ. Α' 5.

βαιεν ἡ νύμφη διόλου, μετὰ ταῦτα ὁμως μεγάλην 8. Μίαν μόνον γυναῖκα εἶχεν ἕκαστος 9, ἂν ὁμως ἦτο στείρα ἠναγκάζετο ἢ νὰ τὴν χωρίσῃ ἢ νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλην τεκνοποιόν 10. Ἀγχιστείας δὲ μεγάλα ἐμπόδια δὲν ὑπῆρχον εἰς σύζευξιν 11. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ παράδοξον εἰς ἡμᾶς εἶνε, ὅτι ὁ νομοθέτης διὰ τὸν σκοπὸν τῆς πόλεως ἐσβύσεν ἐν Σπάρτῃ τὴν ζηλοτυπίαν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν. «Ἐξῆν μὲν γὰρ ἀνδρὶ πρεσβυτέρῳ νέας γυναϊκός, τινὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν νέων εἰσαγαγεῖν παρ' αὐτῇν, καὶ ἴδιον ἑαυτοῖς ποιήσασθαι τὸ γεννηθέν. Ἐξῆν δὲ πάλιν ἀνδρὶ χρηστῷ τῶν εὐτέκνων τινὰ καὶ σωφρόνων θαυμάσαντι γυναικῶν, ἐτέρῳ γεγαμημένην, πείσαι τὸν ἄνδρα συνελθεῖν» 12. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος λύεται εὐθὺς ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ παῖδες δὲν ἐλογίζοντο ἴδιοι τῶν πατέρων, ἀλλὰ τῆς πόλεως· ὅθεν οὐχὶ ἐκ τῶν τυχόντων ἀλλ' ἐκ τῶν

8. Γαμεῖν ἀπρόικους Αἰλ. π. Ἱστορ. ΣΤ'. ς'. παράδ. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ς'. 11. περὶ τῶν λεγόμενων ἐπιπαματίδων ἢ ἐπικλήρων κορῶν εἴπομεν ἤδη ἐπάνω ἐν §. 48. σημ. 7. παρ. καὶ §. 53. πρὸ τοῦ Ἐπιταδείως δὲν ἐδύνατο εὐδεμία κόρη, μὴ εὔσα ἐπικλήρος, νὰ λάβῃ προῖκα γῆν.

9 Καθόλου εἰπεῖν ἡ πολυγαμία βάρβαρον ἐνομιζέτο παρὰ πᾶσι ταῖς Ἑλλήσι.

10. Ἀλεξανδρίδης ὁ βασιλεὺς, ἔχων γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, στείραν φαινομένην, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων καὶ τῆς γεροφίας, μὴ θέλων νὰ χωρισθῇ, νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλην τεκνοποιόν. "Ἰδε Ἡρόδ. Ε'. λθ'. μ'.

11. Ὁ μὲν Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατέρις ἐφείλε ἄγεσθαι τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν (παρ. Ἀριστοφ. Νεφέλ. 1372). Ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαινον, τὸν ἐπὶ τοῖς ὁμογαστροῖς γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατέριους ἀπέπειν. Φίλων Ἰουδαῖος σελ. 770Ε. ἐκ. Gelenii Frgm. 1691. πρβ. ἀνωτ. § 30.

12. Ὡς περ ἐν χώρᾳ καλλικάρπῳ φυτεύοντα καὶ ποιούμενον παῖδας ἀγαθοὺς, ἀγαθῶν ὁμαίμους καὶ συγγενεῖς ἐσομένους, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Πλούταρχος. παρ. κ. Ξεν. Πολ. Λακεδ. Α'. μόνον τῶν βασιλέων αἱ γυναῖκες ἐξηροῦντο τῆς συνηθείας ταύτης καὶ ἐφυλάττοντο δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν ἐφόρων, ὥπως εἰς δύναιεν μὴ λάθῃ ἐξ ἄλλου γεγόμενος ὁ βασιλεὺς ἢ ἐξ Ἡρακλειδῶν. Πλάτ. Ἀλκιβ. Α'. σ. 121.

ἀρίστων ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης νὰ γίνωνται οἱ πολῖται. Ἐκ τούτων, οὕτω πραττομένων φυσικῶς καὶ πολιτικῶς, ἐξηγεῖται εὐκόλως καὶ διατὶ ἡ μοιχία τότε σπανιώτατον καὶ ἀπίστευτον ¹³ ἐλογίζετο ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὁ γάμος τίμιος ἐτήρεῖτο, προφυλαγμένος ὢν ἀπὸ πάσης ὕβρεως καὶ ἀταξίας ¹⁴. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ ἰδιαίτερα ἀρχὴ ὑπῆρχεν ἡ τῶν Ἀρμοσύνων (§. 55). Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶνε καὶ ἡ γυναικοκρατία τῶν Σπαρτιατῶν· διότι ἐνῷ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν αἱ γυναῖκες ἦσαν πολὺ περιωρισμέναι, ἐν Σπάρτῃ εἶχαν μεγάλην ἄνεσιν καὶ ἐλάμβαναν μέρος πολὺ εἰς τὰ τῆς πόλεως ¹⁵. προσηγορεύοντο δὲ δέσποιναι.

13. Πλούτ. Λυκ. ιε. "Ἵστερον ὅμως ἐγένετο εὐχέρεια περὶ τὰς γυναῖκας.

14. Ὁ μοιχὸς ἐτιμωρεῖτο μὲ τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τὸ κατ' ἀρχῆς, ἔπειτα δὲ μὲ μεγάλην χρηματικὴν ποινὴν· ὁ δὲ ἐπὶ κέρδει παρέχων τὴν γυναῖκα τοῦ ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον· ἡ δὲ μοιχαλὶς ἐβιάζετο νὰ ἐνδύηται χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ἀπεκλείετο τῶν ἱερῶν· αἱ δὲ μὴ ὑπαγόμεναι εἰς τὴν θύσιν τοῦ ἀνδρὸς ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι. Κατὰ Rouqueville, ὅστις οὐκ οἶδεν λαθὼν ἔγραψε σὺν ἄλλοις καὶ ταῦτα ἐν τῇ Ἑλλην. 'Ις. σ. 474 τ. τ'. Γερμαν. μεταφράσεως Welt - Gemaelde - Gallerie I. Stuttg. 1836. 8.

15. Τῶν μὲν οἴκων ἄρχουσαι κατὰ κράτος ἐν δὲ ταῖς δημοσίαις πράγμασι καὶ γνώμῃς, μεταλαμβάνουσαι καὶ παρρησίας περὶ τῶν μεγίστων, (Πλούτ. ἐν Λυκ. κ. Νουμ. Συγκρ. Γ'. 33) καὶ πολλὰ διώκειτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ αὐτῶν. Καί τοι τί διαφέρει γυναικας ἄρχειν ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι; ταῦτό γὰρ συμβαίνει. (Ἀριστ. Πολ. Β. γ'. 7). Ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐνομίαν πόλεως. αὐτ. β. ἴδε καὶ Πλούτ. ἐν Β. Ἀγιδος κεφ. Ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ. 1.

Ἡ ἀγωγή τοῦ Σπαρτιάτου ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς γεννήσεως καὶ ἔπαυε σὺν τῷ θανάτῳ.

α. Βρεφικὴ ἡλικία.

Οὐκ ἰδίους ἡγεῖτο τῶν πατέρων τοὺς παῖδας, ἀλλὰ κοινούς τῆς πόλεως ὁ Λυκεῦργος.

Πλούτ. ἐν 6. Λυκ. ιε΄.

Ἄμα μέλος τι τῆς πολιτείας ἀνεφύετο ², οἱ γεννήσαντες ὤφειλον νὰ φέρωσιν αὐτὸ ἐπὶ ἀσπίδος εἰς τόπον τινα λέσχην (§. 37.) καλούμενον, ὅπου καθήμενοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν φυλετῶν (§. 44.) ἐξέταζον τὸ παιδάριον· καὶ εἰ μὲν εὗρισκον αὐτὸ ἀγενὲς καὶ ἄμορφον τὸ ἀπέπεμπον εἰς τὰς λεγομένας Ἀποθέτας, τόπον βαρυσώδη παρὰ τὸ Ταύγετον ³, εἰ δὲ εὐπαγὲς καὶ ῥωμαλέον ἦν τὸ γεννηθέν, ἀπέδιδον αὐτὸ πάλιν εἰς τοὺς γονεῖς, ἵνα τὸ θρέψωσι μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας. Τροφὸς δὲ ἀνεδέχετο τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ βρέφους μετὰ τέχνης, καὶ ἀνατρέφουσα αὐτὸ ἄνευ σπαργάνων ⁴ τὸ κατέσταιεν εὐκίνητον καὶ εὐειδές, ἄσικχον καὶ ἄφοδον εἰς σκότος καὶ ἐρημίαν.

1. "Ἴδε Πλούτ. ἐν 6. Λυκούρ. ιζ΄.—ιθ΄. καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. κεφ. 6΄. παράδ. καὶ §. 30 καθόλου· καὶ §. 75. σημ. 1.

2. Πλούτ. Λυκ. Βίω, κεφ. 16: «οὐδὲ ὕλατι (ὡς ἀλλαχοῦ) τὰ βρέφη ἀλλ' οἶνῳ περιέλουον αἱ γυναῖκες, βάσανόν τινα ποιούμεναι τῆς κράσεως αὐτῶν».—

3. ὡς οὔτε αὐτῷ ζῆν ἄμεινον, οὔτε τῇ πόλει, τὸ μὴ καλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς εὐεξίαν καὶ ῥώμην πιφυκός. Πλούτ. ἐν Λυκ. ις΄. τῆς αὐτῆς γνώμης εἶνε καὶ Πλάτων ἐν Πολ. έ. 460. τὰ δὲ τῶν χειρόνων, καὶ ἐάν τι τῶν ἐτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδόλῳ κατακρύψουσιν ὡς πρέπει.

4. Ὅχι βέβαια ὡς εἰς τινα τῆς ἑλλάδος μέρη, ὅπου τὰ δυστυχῆ

6'. Παιδικὴ ἡλικία.

Αἰδημονεστέρους δ' ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ
αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς θηλάμοις παρθένων.

Ξιν. πολ. Λακ. Γ'. 8.

Ἀφοῦ ἡ πρώτη ἐβδομάς ¹ τῶν ἐτῶν τοῦ τέκνου ἔληγε, παρελάβανε τὸν παῖδα ἡ πόλις καὶ τὸν κατέτασσαν εἰς τὰς ἀγέλας, βούας λακωνικῶς λεγομένας, ὅπου πλουσίων καὶ πτωχῶν παῖδες ὁμοίως ἀνετρέφοντο ὑπὸ αὐστηρὰν καὶ σκληρὰν δίαιταν βίου, ἵνα ἀναδειχθῶσιν ἀνδρεῖοι τῆς πολιτείας φύλακες 2. Ἡ τροφή αὐτῶν ἦτον ἀπλὴ καὶ ὀλίγη,

βρέφη κατασπαργάνονται καὶ καταφασκιοῦνται, ὡς αἱ τῶν Αἰγυπτίων μούμιαι, ὥστε μόλις δύνανται νὰ ἀναπνέωσιν.

1. Σόλων μετρεῖ καὶ χαρακτηρίζει τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ ἐβδομάδας ἐτῶν. Ἰδε, "Ελλ. Λυρ. Ποιηταὶ σ. 332. Bergk.

Παῖς μὲν ἄνηθος ἔων ἔτι νήπιος ἔρκος ὁδόντων

φύτας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν.

τοὺς δ' ἐτέρους ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἑπτ' ἐνιαυτούς,

ἥθεος ἐκφάνει σήματα γιγνομένης·

τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεζομένων ἐπὶ γυῖων

λαχνοῦται, χροιάς ἄνθος ἀμειβομένης·

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἐβδομάδι μέγ' ἄριστος

ἰσχυρὸν, ἦν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·

πέμπτῃ δ' ὥριον ἄνδρα γάμου μαινημένον εἶναι

καὶ παίδων ζητεῖν εἰσπίσω γενεήν·

τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,

οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει·

ἐπτά δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἐβδομάσιν μέγ' ἄριστος

ὁκτώ τ' ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη·

τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ

πρὸς μεγάλην ἀρετὴν σῶμά τε καὶ δυνάμεις·

τῇ δεκάτῃ δ' ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἑπτ' ἐνιαυτούς,

οὐκ ἂν ἄωρος ἔων μοῖραν ἔχοι θανάτου.

2. Ἐν ταῖς παιδείαις ἐπιπόνῳ ἀτκήσει εὐθύς γένοι οἶοντες τὸ ἀνδρεῖον μα-
τέρχονται. Θουκ. Ρ. λθ'. 2.

κρέας μόνον καὶ ζωμὸς καὶ σίτος, καὶ ταῦτα ὀλίγα. Ὅμως, ἵνα μὴ πιέζωνται ὑπὸ τῆς πείνης, καὶ ἵνα γυμνάζωνται εἰς πολεμικὰ μηχανήματα, ἐσυγχωρεῖτο αὐτοῖς νὰ κλέπτωσιν, ὅθεν ἠδύναντο, καὶ εἰς τὰ συσσίτια αὐτὰ τῶν ἀνδρῶν μάλιστα πανούργως παρεισρέοντες³, ἐν οἷς ἄλλως αὐτοὶ δὲν εἶχον μέρος· ὁ συλλαμβανόμενος ὅμως ἐπ' αὐτοφόρῳ ἐλάμβανε πολλὰς πληγὰς μὲ τὴν μάστιγα διὰ τὴν ἀδεξιότητα αὐτοῦ. Ἐνδύματα δὲ αὐτῶν ἦσαν χιτῶν καὶ ἱμάτιον μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας· δωδεκαετείς δὲ γενόμενοι ἀπέβαλλον τὸν χιτῶνα καὶ ἐκαλύπτοντο τοῦ λοιποῦ μόνον μὲ τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον τρίβων ἐλέγετο, καὶ κατ' ἔτος μόνον ἡλλάσσετο. Ἐπεριπάτουں δὲ ἀνυπόδητοι καὶ ἀκάλυπτον ἔχοντες τὴν κεφαλὴν, τῆς ὁποίας τὰς τρίχας μέχρι τοῦ κ'. ἔτους βαθεῖαι· ἐκοπτον· καθόλου δὲ ἦσαν αὐχμηροὶ τὰ σώματα· διότι λουτρῶν καὶ ἀλειμματῶν μόνον ὀλίγας ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ μετεῖχον. Ἐκοιμῶντο δὲ οὐχὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός, ἀλλὰ κατὰ ἀ γ έ λ α ς εἴτε Ἰ λ α ς,³ στρῶμα ἔχοντες ἐκ χόρτων καὶ καλάμων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα αὐτοὶ παρὰ τὸν Εὐρώταν ἀνευ μαχαίρας μὲ τὰς χεῖρας ὤφειλον νὰ θραύωσι. τὸ δὲ πλεῖστον τῆς ἡμέρας κατέτριβον εἰς τὰ γυμνάσια ἀσκούμενοι⁴. Πάντα δὲ, παιγνίδια, ἀγῶνες, καὶ χοροὶ πρὸς τὸν

3. Κατὰ Krause, *Gesch. d. Erziehung u. s. w.* Halle 1851. 8. σ. 127 ἡ βοῦα περιέχει πλείονας ἴλας· αὐτοῦ δὲ εὐρίσκονται καὶ αἱ ἐξῆς Λακωνικαὶ ὀνομασίαι τῶν παίδων καὶ ἐφήδων. Κυρσάνιοι (Ἀριστοφ. *Λυσ.* 5. 983.) Σκυόρακες, Σκυρθάλιοι, Κωραλίσκοι (ὅπερ μάλιστα τῶν Κρητῶν ἴδιον λέγει.)

4. Νόμος ἦν πρὸς τοῖς Σπαρτιάταις κατὰ δέκα ἡμέρας νὰ παρουσιάζωνται οἱ ἐφηδοὶ δημοσίᾳ γυμνοὶ ἐνώπιον τῶν ἐφόρων καὶ νὰ ἐξετάζωνται ἂν ἔχωσι τὰ σώματα εὐπαγῆ, ῥωμαλέα καὶ λαγαρά, τ. ἔ. εἰς ὕψος ἐπιμερόμενα· οἱ παχεῖς καὶ πλατεῖς ἐπιμεροῦντο· ἴδε Αἰλ. π. ἱστορ. ΙΔ'. ζ'. Πλούτ., Λακ. ἐπιτηδ. σ. 249—50, παράθ. 6. Δυκ. ιγ'. 23 ἔ.

πολεμικὸν σκοπὸν ἔτεινον. Τὴν πυρρίχην ⁵, προγύμνασμα οὖσαν τοῦ πολέμου, ἐμάνθανον πάντες ἀπὸ πάντε ἐτῶν ἡδη.

§. 5. [71.]

γ'. Ἐφηθητική καὶ νεανικὴ ἡλικία.

Τροφή καὶ παιδείσεις χρηστὴ σωζομένη φύσει ἀγαθὰς ἐμποιεῖ. Πλάτ. Πρωτ. δ'. 424.

Κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς ἡλικίας βαθμοὺς διάφορα ὀνόματα ἔφερον οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν· οἱ περὶ τὸ δέκατον πέμπτον καὶ ἑκτον ἔτος τῆς ἡλικίας ὄντες ἐλέγοντο Σιδεῦναι ¹, οἱ δὲ περὶ τὸ ἰή. μελείρενες, ἀναλογούντες τοῖς ἐφήβοις τῶν Ἀθηναίων· μετὰ δύο δὲ ἐνιαυτούς, εἵκοσιν ἔτη γεγονότες, ὠνομάζοντο εἵρενες· τὸ τριακοστὸν δὲ ἔτος πλησιάζαντες ἐλάβανον τὴν ἐπωνυμίαν σφαιρεῖς ², παρὰ τὸ σφαιρίζειν. Ἡ ἀγωγή τῆς παρούσης ἡλικίας ἦν οὐδὲν ἥττον σκληρά· οἱ μὲν ἔφηβοι, κατὰ τὸν Πλαταιστάν ³, ἐξετέλουν μάχας παρόντων καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς θέαν· ἐξετάσεις δὲ τῆς καρτερίας αὐτῶν ἔδιδον κατ' ἔτος εἰς τὴν διαμασί-

5. Ἰ. Ἀθήν. ιδ'. 29· καὶ Ξενοφ. Ἀνάβ. Ε. κ'. 5.—13. ἄλλα γυμνάσματα ἦσαν πάλη, βολή τοῦ δίσκου καὶ τοῦ δόρατος καὶ τὸ κυνήγιον.

1. Φῶτιος ἐν λ. Συναέφηθος. Ἡ λεῖτοι μὲν σκύθας καλιῦσι, Σπαρτιαταὶ δὲ Σιδεῦναι.

2. Οἱ δὲ εἰσιν οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων εἰς ἄνδρας ἀρχόμενοι συντελεῖν. Πλυσ. Γ. ιγ'. 6.

3. Ἴδε ἀνωτέρω §. 37. αὐτὸ δὲ τὸ χωρίον, ἔνθα τοῖς ἐφήβοις μάχεσθαι καθίστηκε, κύκλῳ μὲν εὐριπὸς περιέχει κατὰ ταῦτα καὶ εἰ νῆσον θάλασσαν, ἔσθαι δὲ ἐπὶ γεφυρῶν εἰσι. Πλυσαν. Γ'. ιδ'. 8.

γῶσιν ⁴. Τοὺς εἵρενας δὲ τοιαῦτα γυμνάσια καὶ πολεμικαὶ ἀσκήσεις κατεπόνουν, ὥστε χαίροντες ἤκουον τοὺς ἐφόρους προσκαλοῦντας αὐτοὺς εἰς ἐκστρατείας· διότι τὸν πόλεμον ἐθεώρουν ἀνάπαυσιν, ἀπολαύοντες κατὰ τὰς στρατιὰς πολλῷ μεγαλητέραν ἄνεσιν ἢ κατὰ τὰ οἴκοι γυμνάσια, ὡς ἐπάνω εἵπομεν (§. 63. σ. 3.[§]). Ὅτι δὲ ἡ παροῦσα ἡλικία στρατιωτικὴ ἦτον εἵπομεν καὶ περὶ τούτου ἐν §. 60.

§. 6. [72]

Περὶ ἔρωτος παρὰ Λακεδαιμονίοις ¹.

Σπαρτιάτης ἔρως αἰσχρὸν οὐκ οἶδεν.
Αἰλ. π. ι. Γ'. 16'.

Τὴν δίκαιταν τοῦ βίου τῶν νέων Σπαρτιατῶν σκοπῶν τις, καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι αὐτοὶ εὐθύς ἐκ παίδων ἤδη ὁμοῦ συνέπαιζον, συνεγυμνάζοντο, συνεταλαιπωροῦντο καὶ ὡς ἀδελφοὶ συνεκοιμῶντο, εὐκόλως συμπεραίνει, ὅτι ἐμελλε καὶ ἀδελφικός τις ἔρως νὰ ἀναπτυχθῇ μετὰ αὐτῶν ². Ὁ δὲ τοιοῦτος ἔρως ἦν συμφέρων τῇ πόλει· διὸ καὶ

4. Ἴδε ἀνωτέρω §. 58, σημ. 2. Οἱ παῖδες ξαινόμενοι μάλιστα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος μέχρι θανάτου πολλάκις διαχαρτεῦσιν ἱεροὶ καὶ γαῦροι, ἀμιλλώμενοι περὶ νίκης πρὸς ἀλλήλους,—καὶ ὁ περιγινόμενος ἐν ταῖς μάλιστα ἐπίδοξός ἐστι. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. II. σ. 254. ἀνέγνων δέ που καὶ ὅτι ἐστιφανῶντο οἱ διαχαρτερήσαντες.

1. Ἴδε Αἰλιανῷ π. ις. Γ'. 6'.—16'. Ξεν. Πολ. Λακ. 6'. 12. Καθολικὸν δὲ περὶ ἔρωτος πραγματεύεται Ἀθήνσιος ἐν γ'. 11 καὶ ἐπομένους παρὰ β. Πλάτ. Νομ. α. σ. 636.

2. Ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχρὴν πλησιάζων ἄτιμος διὰ βίου ἦν. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 248. εἴτε γὰρ μισθήκιον ἐτολμησεν ὑβρίν ὑπομεῖναι, εἴτε ἐραστῆς ὑβρίσαι, ἀλλ' οὐδετέροις ἐλυσσιτέλησε τῇ Σπάρτῃ καταμείναι· ἢ γὰρ τῆς Πατρίδος ἀπηλλάγησαν ἢ, καὶ τὸ εἶναι θερμότερον, καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ. Αἰλ. ἐν τ. μ. χ.

ὄνειδος ἐλογίζετο ³, ἂν νέος τις δὲν ἐδύνατο νὰ κερδίσῃ τὴν ἀγάπην πρεσβυτέρου τινός. Ἄν δέ τις πλούσιον ἐραστήν χρηστοῦ πένητος ἐπροτίμα, ἐζημιούτο, καθὼς καὶ ἄνῃρ κκλὸς κἀγαθὸς, μὴ ἔχων ἐρωμένον, ὡσαύτως ἐζημιούτο, ὅτι χρηστὸς ὢν οὐδεὶς ἦρα διότι δηλονότι καὶ τὸν ἐρωμένον θὰ ἀνεδείκνυν ὅμοιον ἑαυτῷ. Ὁ δὲ περίεργον, ὅτι καὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ μειρακίου ἐτιμῶρει ἢ πόλις τὸν ἐραστήν, διότι ἀπῆτει αὐτὸν νὰ ᾔνε ἐπιτηρητὴς τῶν πράξεων ἐκείνου ⁴. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὰς μάχας πολὺ ὠφέλιμος εἶνε ὁ τοιοῦτος ἔρως μαρτυροῦσι πολλοὶ τῶν παλαιῶν· ὅθεν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸ τῶν παρατάξεων ἔθουον καὶ τῷ Ἐρωτι ⁵. Παρὰ Θηβαίοις δὲ ὁ καλούμενος ἱερὸς λόχος συνίστατο ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων ⁶.

βλέπε καὶ Ξενοφ. Συμπόσιον Η'. 35. Omnia concedunt in amore juvenum praeter stuprum. Κικέρ: Πολ. III, 4. ἐκδ. Nobbe σ. 1196 α ἀπόδειξις ἄλλη τῆς ἀθωότητος τοῦ πράγματος εἶνε ὅτι καὶ μεταξὺ παρθένων καὶ γυναικῶν ἐν Σπάτῃ ἐπεκράτει τοιοῦτος ἔρως. Ἰδε Πλούτ. Λυκ. ιη'. τ.

3. Opprobrio fuisse adolescentibus, si amatores non haberent. Κικέρων αὐτόθι. 5 (10).

4. Ἰδε Αἰλιαν. ἐν τῷ μνη. χ. καὶ Πλούτ. Λυκ. ιη'. Ὅθεν καὶ τὸ ἐρᾶν Εἰσπνεῖν ἔλεγον, καὶ Ἐμπνεῖσθαι τὸ ἐρᾶσθαι, καὶ Εἰσπνήλας τοὺς ἐραστὰς, ὡς ἀρετὴν ἐμπνέοντας εἰς τοὺς ἐρωμένους, τοὺς δὲ παῖδας αἵτας ἔλεγον, ὅεσιν ἐμπνευσμένους καὶ εὐπειθεῖς ἀκροατὰς ἐκείνων.

5. Παράβ. ἀνωτέρω §. 63 καὶ ἴδε Ἀθην. ιγ'. 12. τὸν ἔρωτα θεὸν εἶναι φιλίας καὶ ἐλευθερίας ἐτι δεῖ καὶ ὁμονοίας παρασχευστικόν.

6. Ὑπὸ τῆς Ἄρεος ὁρμῆς καὶ ὑπὸ τῆς Ἐρωτος ἐκκαύσιως—κατορθοῦσι δ. πλᾶ. Αἰλ. ἐν τῷ μ. χ.

Περὶ παιδικῶν Ἀρχῶν.

Τὴν παιδείαν εἶναι μελέτην εὐπειθείας. Πλούτ. Λυκ. ις'.

Ἐπειδὴ οἱ παῖδες ἦσαν τῇ πόλει καὶ οὐχὶ τῶν γεννητόρων κτῆμα, ἔπεται ὅτι πᾶς πολίτης τίμιος ἦν καὶ πατήρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ ἄρχων πάντων· καὶ οἱ νέοι πάλιν ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς πατέρας καὶ ἐντρέποντο πάντας τοὺς πρεσβυτέρους· ἐπείθοντο αὐτοῖς, ὑπεξάνισταντο ὅτε τοὺς ἐβλεπον ἐρχομένους καὶ ἡσύχαζον, καὶ ὑπεχώρουν τῆς ὁδοῦ, ὅτε τοὺς ὑπῆντων ¹. Ἄν δέ τις ἀπαντήσας τινὰ νεώτερον, ἡρώτα αὐτὸν ποῦ πορεύεται, καὶ ἐπὶ τί; οὗτος δὲν ἀπεκρίνετο ἢ ἐπλεκε προφάσεις, ἐχρεώσκει νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, ἢ ἂν τὸν ἐβλεπεν ἁμαρτάνοντα νὰ τὸν τιμωρήσῃ ². εἰ δὲ μή, ἦτον καὶ αὐτὸς ἐνοχος, ὡς ὁ ἁμαρτήσας, καὶ ἐτιμωρεῖτο. Τοιαύτην ἰσχυρὰν ἀνάγκην ἐπέθηκεν ὁ νομοθέτης τοῖς πολίταις πρὸς τήρησιν τῆς ὁδοῦ ἀγωγῆς. Ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳς ἀρχὰς ἔταξε πρὸς τοῦτο ὁ νομοθέτης· ὁ παιδονόμος μετὰ τῶν βιδέων καὶ ἐφόρων ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων, ὡς ἐπάνω εἵπομεν (§. 55). ἔτι δὲ ὁ ἀγελάρχης βουαγὸρ (=βουαγός) Λακ. λεγόμενος, ὅστις ἦν κυρίως ὁ ἄμεσος ἐπιστάτης τῆς ὑπ' αὐτὸν κειμένης ἀγέλης ³. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην ἐξελέγετο ὁ τορώτατος ἦτοι θυμοειδέστατος καὶ μαχιμώτατος τῶν εἰρένων (§. 71.), καὶ ἦτον ὡς ἀ-

1. Πλούτ. ἐν τῷ ἐν §. 73 σημ. 1 μνη. χωρίῳ καὶ ἐν Λακεδ. ἐπιτ. σ. 248—49.

2. Παῖς δὲ ὑπὸ τινος κολασθεῖς, εἰ τῷ Πατρὶ ἐξήγγειλεν, αἰσχρὸν ἦν τῷ πατρὶ μὴ προσεντεῖναι ἀκούσαντα πάλιν ἑτέρας· ἐπίστευον γὰρ ἐκ τῆς πατρίου ἀγωγῆς μηδὲν αἰσχρὸν προστάξει τοῖς τέκνοις. Πλούτ. αὐτ. ἴδ. καὶ Ξεν. Πολιτ. Λακ. ς'. 2.

3. Ξεν. Πολιτ. Λακ. β'. 11. Πλούτ. Λυκ. ις', ιζ'. ἰθ'.

ληθῶς μαστιγοφόρος ⁴ τῶν ἐφήδων καὶ παίδων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνώπιον τῶν πολιτῶν ἐκόλαζε ⁵. Κατ' οἶκον δὲ μετεχειρίζετο τοὺς παῖδας ὁ εἶρην οὗτος ὡς ὑπηρέτας πρὸς τὸ δεῖπνον, προστάζων τοὺς μὲν δυνατωτέρους νὰ φέρωσι ξύλα, τοὺς δὲ μικροτέρους λάχανα· καὶ ἔφερον κλέπτοντες, οἱ μὲν εἰς τοὺς κήπους βαδίζοντες, οἱ δὲ εἰς τὰ συσσίτια κρυφίως εἰσερχόμενοι (§. 70). Ἀφοῦ δὲ ἐδείπνει ὁ εἶρην ἐξηπλόνατο, καὶ τὸν μὲν ἐπρόσταζε νὰ ψάλλῃ ᾠδὴν τινα· ἄλλω δὲ ἐπρότεινεν ἐρώτησίν τινα πρὸς τὴν ὁποίαν ὠφείλε νὰ ἀποκριθῇ εὐφυῶς καὶ συντόμως (Λακωνικῶς), σφάλλων δὲ ὁ παῖς ἐκολάζετο, δῆγμα λαμβάνων ὑπὸ τοῦ εἵρενος εἰς τὸν ἀντίχειρα ⁶.

§. 8. [74.]

Περὶ τῆς πνευματικῆς παιδείας τῶν Σπαρτιατῶν.

Γράμματα ἔεχε τῆς χρείας ἐμάνθανον· τῶν δὲ ἄλλων παιδευμάτων ξηνηλασίαν ἐποιεῦντο οὐ μᾶλλον ἀνθρώπων ἢ λόγων.

Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 247.

Ἡ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέβλεπε πρὸς μίαν μόνον ἀρετὴν, τὴν πολεμικὴν, διὸ καὶ μόνον τὸ πρὸς τοῦτο συντελοῦν σῶμα ἐγύμναζον ἄριστα. Περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ὁμῶς

4. Ὡς πολλοὶ διδάσκαλοι κατὰ τὴν Ἑλλάδα πρὸ τινων ἐτῶν καὶ ἰσως καὶ τῶρα ἀκόμα. Διδάσκαλος μού τις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔφερε τρομερὰν ἵππειον μάστιγα.

5. Καὶ κολάζων μὲν οὐκ ἐκωλύετο, τῶν δὲ παίδων ἀπελθόντων εὐθύνας ὑπεῖχεν, εἰ τραχύτερον τοῦ δέοντος ἐπετίμησεν ἢ τοῦναντίον ἐκλελυμένος καὶ ἀτόνως. Πλούτ. Λακ. ἐπ.

6. Πλούταρχος αὐτοῦτι,

καὶ παιδεῖν τοῦ πνεύματος δὲν εἶχαν οἱ Ἀωριεῖς καθόλου
 τόσην φρονίδα, ὥς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. Τέχνη τῆς τρυφῆς
 καὶ ἐπιστῆμαι ψυχαγωγικαὶ δὲν εἶχαν χώραν εἰς τὴν Σπάρ-
 την ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς. Οὔτε τῆς φιλοσοφίας τὰς
 ἀκαίρους ἐριδας, οὔτε τῆς ῥητορικῆς τὴν φλυαρίαν ¹, οὔτε
 τὰς ἀπάτας τῶν σκηνικῶν ² ἔκρινεν ὁ νομοθέτης ἀναγκαῖα
 εἰς τὸ παιδαγωγεῖον αὐτοῦ, ὅπου πᾶσα παιδεία ἐγίνετο
 πρὸς τὸ ἀρχεσθαι καλῶς καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ νικᾶν
 μαχόμενον ³. Ἡ πνευματικὴ παιδεία τῶν Σπαρτιατῶν δύ-
 νатаι νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκ τριῶν μερῶν συγκειμένη α'. τῆς
 βραχυλογίας, β'. τῆς ὀρχησικῆς καὶ γ'. τῆς
 μουσικῆς.

α'. Εἰς τὴν εὐφυᾶ καὶ πρόσφορον καὶ μὲ πικρίαν καὶ
 χάριν μεμιγμένην βραχυλογίαν, ἐν ἐπιστολαῖς καὶ ἀπο-
 κρίσεσι, καὶ ἀπλῶς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ⁴, ἐγυμνάζοντο οὐ μόνον
 ὑπὸ τοῦ Εἵρενος, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συσ-
 σίτικα φοιτῶντες, ὅπου τῶν μὲν τροφῶν δὲν μετεῖχον, ἀλλὰ
 λόγους πολιτικούς ἤκουον παρὰ τῶν παιδευτῶν τῆς ἐλευθε-
 ρίας ⁵. ἐγυμνάζοντο δὲ καὶ νὰ σκώπτωσιν ἄνευ βωμολο-
 χίας, καὶ σκωπτούμενοι νὰ μὴ δυσχεραίνωσι· διότι καὶ τὸ

1. Κηφισοφῶντα, εἰπόντα περὶ τοῦ τυχόντος δύνασθαι ὅλην τὴν ἡμέραν
 λείπειν, ἐξέβαλον, φάμενοι τὸν ἀγαθὸν μυθητᾶν δεῖν τοῖς
 πράγμασιν ἴσον τὸν λόγον εἶχειν. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 254.

2. Κωμωδίας καὶ τραγωδίας οὐκ ἤκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ
 μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. αὐτ. σ. 253.

3. Πλούτ. Λυκούρ. ις'. 38. περὶ β. §. 40. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑστερω-
 τέρους χρόνους εὐρίσκαμεν τὸν στωικὸν Σφαῖρον τὸν Βορυσθενίτην φιλοσο-
 φίαν διδύσκοντα ἐν Σπάρτῃ τοῖς νέοις καὶ ἰδίως τὸν Κλεομένη.
 Πλούτ. ἐν Β. Κλεομ. β'.

4. Ἐγὼ δὲ τὸν λόγον ὁρῶ τὸν Λακωνικὸν βραχὺν μὲν εἶναι δοκοῦντα,
 μάλιστα δὲ τῶν πραγμάτων ἐφικνύμενον καὶ τῆς διανοίας ἀπτόμενον
 τῶν ἀκρωμένων. Πλούτ. Λυκ. ιθ'. καὶ κ'. ὅπου καὶ παραδείγματα ἐυ-
 ρήσεις· ἴδε καὶ Πλάτ. Πρωταγ. κεφ. κή. σ. 242. τὸ λακωνίζειν πολὺ
 μᾶλλον ἐστὶ φιλοσοφεῖν ἢ φιλογυμναστῆν.

5. Τῶν δὲ εἰσιόντων ἐκάστῳ διέξας ὁ πρεσβύτατος τὰς θύρας, Δ ι α

σκόμματος ἀνέχεσθαι Λακωνικὸν ἦν.

6'. Εἰς τὴν ὀρχηστικὴν ἡτχολοῦντο ἐπιμελῶς οἱ Σπαρτιάται, καὶ ἤδη πενταετῆς ὄντες ἐπυρρίχιζον (§. 70)· ἐκτὸς δὲ τῆς πυρρίχης, ἣτις ἦτο πολλῶν εἰδῶν, ἐμάνθανον καὶ ἄλλα εἶδη χορῶν Κρητικῶν καὶ πατρίων. (§. 59. γ'.)

γ'. Ἡ Μουσικὴ ἦτο παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι σπουδαιότατον μάθημα, καὶ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς καταπολλὰ εὐδοκίμει 6. Πάντες ἐμάνθανον νὰ αὐλῶσι 7. Ἀλλ' ἡ Μουσικὴ αὐτῶν ἦτο καὶ ἐμεινε πάντοτε ἡ ἀρχαία καὶ πᾶτριος Δωρικὴ, ἥ περ μόνῃ Ἑλληνικῇ ἐστὶν ἁρμονία κατὰ Πλάτωνα 8, γενναία οὐσκα καὶ διεγερτικὴ θυμοῦ καὶ φρονήματος μετὰ λίξεως ἀφελουῖς· ἦσαν δὲ τὰ μέλη τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ ἔπαινοι τῶν ἀγαθῶς ζησάντων καὶ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀποθανόντων, ἡ ψόγοι τῶν τρεσάτων, ἡ παρορμησεις τῶν ζώντων πρὸς ἀρετὴν 9, ἡ ἐμβατήρια παρορμητικὰ εἰς θαρραλεότητα

τούτων, φησὶν, ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. Πλούτ. Λυκ. ιβ'. 26. ἐκ τούτου ἐκχέεται καὶ ἡ μεγάλη τῶν Σπαρτιατῶν ἐχέμυθία εἰς τὰ πολιτικά (ἴδε §. 61. σκμ. 2) τὸ κρυπτὸν τῆς πολιτείας.

6. Διετήρουν δὲ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοι τὴν μουσικὴν, πλείστη αὐτῇ χρώμενοι· καὶ συχοὶ παρ' αὐτοῖς ἐγένοντο μελῶν ποιηταί. τηρεῖσι δὲ καὶ νῦν τὰς ἀρχαίας ᾠδὰς ἐπιμελῶς πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσὶ καὶ ἀκριβεῖς. Ἀθῆν. ιδ'. 33.

7. Ἀθῆν. δ'. 84. Χαμαιλέων Λακαιοιδιμόνους φησὶ καὶ ὀηδαίους πάντας αὐλεῖν μανθάνειν.

8. Ἐν Αἴχ. σ. 188. Παράδ. Πλούτ. Λακ. Ἐπιτ. 286—31. ἐν 6. Δυκούρ. κἀ. περὶ Μουσικ. κεφ. μβ'. Αἴλ. π. ις. IB. ν'. Ἀθῆν. ιδ'. 40.

9. Τριῶν γὰρ χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας συνισταμένων ἐν ταῖς ἑρ-
ταῖς ὁ μὲν τῶν γερόντων ἀρχόμενος ᾄδεν (Παρ. Πλάτ. Νόμ. β'. 664).

Ἄμμες πόκ' ἤμες ἄλκιμοι νεανίαι.

ὁ δὲ τῶν ἀκμαζόντων ἀμεθόμενος ἔλεγεν·

Ἄμμες δὲ γ' εἰμέν' αἰδὲ λῆς, πεῖραν λαβέ.

ὁ δὲ τρίτος ὁ τῶν παίδων·

Ἄμμες δὲ γ' ἐσσόμεθα πολλῶ κάρρηνες.

Πλούτ. Λυκ. κἀ.

τα καὶ καταφρόνησιν τοῦ θανάτου 10, ἡ ὕμνοι, τ. ε. εὐχαὶ εἰς Θεούς. ἔσχον δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκτὸς ξένων, Τερπάνδρου, Θαλήτα, Τυρταίου, Ἀλκμᾶνος, Τηλοθέου, κ. λ. καὶ πολλοὺς ἐπιχωρίους μελῶν ποιητὰς καὶ ἕνα τῶν ἐπτὰ σοφῶν, τὸν Χίλωνα. Περισσότερας δὲ τῶν ἐπτὰ χορδῶν δὲν ἐσυγχώρουν εἰς τὰς κιθάρας ἐν Σπάρτῃ 11, οὐδὲ μεταβολὰς ἄλλας εἰς τὴν μουσικὴν. οὐδαμοῦ γὰρ κινουῦνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων κατὰ Πλάτωνα 12.

§. 9. [75.].

δ'. Ἀνδρική ἡλικία.

Ἡ δὲ παιδεία μέχρι τῶν ἐνηλίκων διέτεινε.
Πλούτ. Λυκ. κδ'.

Οἱ ἐκ τῆς ἀγωγῆς παῖδες 1 ἐν Σπάρτῃ, τὸ παιδικὸν ἱμάτιον ἀποθέμενοι, δὲν συναπέθετον τὸ αἰδεῖσθαι καὶ φοβεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους. ἡ δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν ἀγωγή καὶ παιδεία ἦν τῆς προτέρας συνεχεῖα· διότι καὶ τοὶ ἀπηλλάττοντο τῆς προστασίας τοῦ παιδονόμου, ὅμως οὐδὲν ἤττον ἕκαστος πρεσβύτερος ἀντὶ παιδονόμου καὶ

10. Ἴδε ἀνωτ. §. 63. καὶ περὶ τῶν ἐπομέων παρ. §. 59. 4. 8. Πλούτ. Λακ. Ἐπιτ. σ. 251. Β. Ἀγιδος ἰ. Πανσ. Γ. ιβ'. 8.

11. Ἐν Πολιτείας Δ. σ. 424. Σημειῶσαι δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀρχαιολογία τοῦ ἀκρόαμα τοῖς Σπαρτιάταις ἦν· Πλάτων Ἰππ. μείζονι. σ. 286. καὶ προσέτι τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

1. Οὕτως ὠνομάζοντο τὰ μετασχόντα τῆς ἀγωγῆς τέκνα τῶν Σπαρτικῶν, καὶ προσέτι οἱ πολιτικοὶ παῖδες, οἱ δὲ τῶν περιοίκων ἢ Λακεδαιμονίων παῖδες ἐλέγοντο οἱ ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ ἡ ἀγωγή αὐτῶν δημοτικὴ, ἐνῶ ἡ τῶν πολιτικῶν παίδων ἀγωγή ἐλέγετο Λυκοῦργεῖος, πάτριος, Λακωνικὴ ἀγωγή· παράβ. Ἀθῆν. ΙΕ'. 15. τ. καὶ σημειῶσαι τὸ τοῦ Πλούτ. ἐν Λακ. ἐπιτ. σ. 252. τῶν πολιτῶν δεῖν μὴ ὑπομείνῃ τὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν οὐ μετεῖχε τῶν τῆς πολέως δικαίων· παράβ. εἰ καὶ §. 47. κ. §. 49.

πατρός ἐκάστου νεωτέρου ἦν, δυνάμενος καὶ νὰ πλήττη αὐτὸν μὲ τὴν ῥάβδον² ἀμαρτάνοντα.

Ἰδιον δὲ τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων ἦν ἓν μὲν, ὅτι ἠδύναντο νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὴν ἀγοράν³, ὅπου ὅμως οὐδὲν ἤττον αἰσχροὺς ἐλογίζετο ἢ συχνὴ διατριβή· διότι ὁ Σπαρτιάτης ὤφειλε τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας εἰς τὰ γυμνάσια⁴ καὶ τὰς καλουμένας λέσχας νὰ διατριβῇ, ἐπιμελούμενος τὰ κοινά, ἢ ἂν δὲν εἶχέ τι ἕτερον νὰ πράξῃ, νὰ ἐπισκοπῇ καὶ διδάσκῃ τοὺς παῖδάς τι τῶν χρησίμων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, νὰ ᾗ νεὸς ὁλος τῆς πατρίδος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλὴν ἀσχολίαν παρασκεύασεν ὁ νομοθέτης τοῖς πολίταις, ἀπαλλάξας αὐτοὺς παντός, καιρὸν ἀπαιτοῦντος, βαναύσου ἐπιτηδεύματος, καὶ τῆς φροντίδος τῶν κατ' οἰκίαν ἀναγκαίων⁵. ἕτερον δὲ τὰ συσσίτια⁶, περὶ ὧν εὐθὺς λέγομεν ἀρχόμενοι.

2. Λακεδαιμόνιοι τοῖς προεστώτοις ἐπέτρεπον τοὺς ἀκοσμοῦντας τῶν πολιτῶν ἐν ὧν δὴ τινι τῶν δημοσίων τόπῳ ταῖς βακτηρίαις παῖειν. Διον. Ἁλικ. Ῥωμ. ἀρχαιολ. κ'. 2. ἐκδ. σερ. Τχ. σημειῶσαι δὲ ὅτι συνήθως οἱ Σπαρτιάται ἔφερον θακτηρίας, τὰς ὁποίας σκυτάλας ἔλεγον, μόνον δὲ ἐκκλησιάζοντες δὲν συμπαραλάμβανον τὴν βακτηρίαν. Πλούτ. Λυκ. ια'. τ.

3. Οἱ δὲ νεώτεροι τριάκοντα ἐτῶν τὸ παράπαν οὐ κατέβαινον εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἐραστῶν ἐποιοῦντο τὰς ἀναγκαίας οἰκονομίας. Πλούτ. Λυκ. ιε'.

4. Καὶ τὸ κοινὸν δὲ πύκνους τῶν Σπαρτιατῶν γύμνασμα ἦν κατὰ τὴν παρῶσαν ἡλικίαν μάλιστα. Εἰς τοῦτο δὲ ἕκαστος ἠδύνατο νὰ συμπαραλάβῃ τοὺς σκύλους ἄλλου ὡς ἰδίους· διότι εἶχον οἱ Σπαρτιάται πολλὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου κοινά, ὡς Πλούτ. ἐν Λακ. ἐπιτ. σ. 252 μαρτυρεῖ λέγων· τοῖς τῶν πλησίων οἰκέταις ὡς ἰδίους χρῆσθαι ἔθος ἦν, εἴπου δέοντο, καὶ κυσὶ καὶ ἵπποις, εἰ μὴ οἱ δεσπότηαι χρῆζοιεν· καὶ ἐν ἀγρῷ δὲ εἴτις τινὸς ἐλλιπὲς γενόμενος δεηθεῖν, ἀνολῆας καὶ βαστάσας τὰ ἐπιτήδεια τοῦ ἔχοντος, τὰ ταμεῖα σημηνάμενος κατέλειπεν. παράβ. Ἀριστ. Πολιτ. Β. β'. β. Ξεν. Πολ. Λακ. ζ'.

5. Τῶν δὲ κατ' οἰκίαν γενομένων οὔτε πρόνοιαν οὔτε φυλακὴν ἐποιοῦντο, τὴν αὐλείαν θύραν ἐκάστου ὅρον εἶναι τῆς ἐλευθερίας τοῦ βίου νομίζοντες. Διον. Ἁλικαρ. αὐτόθι.

6. Καὶ τοὶ δύο μεγάλοι φιλόλογοι, ὁ μὲν εἰκάσας ὁ δὲ παραδεχθεὶς

Περὶ τῶν συσσιτίων.

Ἀπὸ τῆς ὕψους ταύτης λόγος οὐκ ἐξέρχεται.

Σχολ. Πλάτ. σ. 148 (449).

Τὰ Φι δί τια ¹ ἦσαν παρὰ ταῖς Σπαρτιάταις οὐ μόνον τοῦ σώματος θρεπτήρια, ἀλλὰ καὶ πνευματικὰ σωφροσύνης διδασκαλεῖα, ἐν οἷς καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων πολὺς λόγος ἐγίνετο· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ῥητῶς ἀπηγορεύοντο οἱ μετέχοντες αὐτῶν νὰ διακοινώσωσί τι τῶν ἐκεῖ εἰρημένων ἔξω, καὶ εἰς τοὺς παῖδας ἐσυγχώρουν τὴν εἰσοδον, ἵνα γυμνάζωνται εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ τέρησιν τῶν πολιτικῶν λόγων ². Εἰς τὰ συσσίτια δὲ ταῦτα ἦσαν ὑπόχρεοι πάντες ἄδαιπνοι ³ νὰ ἔρχωνται ἅπαξ καθ' ἡμέραν,

εἶπον, ὅτι καὶ οἱ νέοι ἀπὸ τοῦ κ'. ἔτους μετεῖχον τῶν συσσιτίων· ἐξήχθη δὲ τὸ συμπέρασμα ἐν τῶν ἐξῆς δύο χωρίων, Ξεν. Πολιτ. Λακ. Γ. 5. κ. Πλουτ. Λυκ. ιε'. ἰδὼν δὲ ταῦτα παράβ. §. 73 καὶ Πλούτ. Λυκ. ιη'.

1. Οὗτως ἔλεγον οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ συσσίτια· ἴδε Πλούτ. Λυκ. ιε'. καὶ σχολιαστὴν Πλάτωνος σ. 148 (449.) εἰς Νόμ. α. σ. 633. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 3. καὶ τὸ γε ἀρχαῖον ἐκάλουον οἱ Λάκωνες οὐ φειδίτια ἀλλ' ἄνδρια, καθάπερ οἱ Κρήτες, ἧ καὶ δῆλον ὅτι ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν· καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. Ε. καὶ Πλάτ. Νόμ. ς'. σ. 780. ἔτι δὲ καὶ φειδίτε(ι)α καὶ φιλίτια, ἀλλ' οὐ φοι δίτια, ὡς τις ἠθέλησεν.

2. Ὁ Λυκοῦργος ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀνέμιξε παιδεύεσθαι τὰ πολλὰ τοὺς νεωτέρους ὑπὸ τῆς τῶν γεραιτέρων ἐμπερίας· καὶ γὰρ δὴ ἐπιχώριον ἦν ἐν τοῖς φι λ ι τ ί ο ις λέγεσθαι, ὅτι ἂν καλῶς τις ἐν τῇ πόλει ποιήσῃ. Ξενοφ. Πολιτ. Λακ. Ε'. 5—6. ἴδε καὶ Πλούτ. συμπ. πρβλ. Ζ'. Ηθικ. τ. 5. σ. 332. Hult.

3. Οὐδὲ γὰρ οἴκοι προδειπνήσαντας ἐξῆν βαδίζειν ἐπὶ τὰ συσσίτια πεπληρωμένους, ἀλλ' ἐπιμελῶς οἱ λοιποὶ παραφυλάττοντες τὸν μὴ πίνοντα μηδὲ ἐσθιοντα μετ' αὐτῶν ἐκάκιζον ὡς ἀκρατῇ καὶ πρὸς τὴν κοινὴν ἀπομαλακίζόμενον δίαιταν (Πλούτ. Λυκ. ι. τ.), ἐξημιούτο δὲ καὶ ὁ φανερός γενόμενος, Πλούτ. Λακ. ἀποφθ. Τόμ. II. σ. 221.

οἱ εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ἐλεύσεως· ἦσαν δὲ οὗτοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ εἰσφέρωσιν ὁκοθεν κατὰ μῆνα ἀλφίτων μέδιμνον, οἴνου χόας ὁκτώ, τυροῦ πέντε μναῖς, σύκων ἡμίμνεα πέντε· καὶ πρὸς τοῦτοις εἰς ὀψωνίαν μικρόν τι κομιδῇ νομισματός. Ἡ ἀπ' αὐτῶν δὲ ἀπουσία ἐσυγχωρεῖτο μόνον εἰς τοὺς θύοντας· ἢ εἰς θύραν ἐξελθόντας θ, ἢ δὲ μετακομιδῇ τῆς μερίδος εἰς τὴν οἰκίαν ἄλλως κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἐδικαιοῦτο γ. Εἰς τὸν οἶκον δὲ ἢ τοὺς οἴκους, ὅπου τὰ συσσίτια ἦσαν, παρέκειντο πολλαὶ τράπεζαι, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων δέκα ἕως δεκαπέντε ἢ καὶ πλείονες συνήρχοντο, καὶ ἐλέγοντο οἱ συσσιτοῦντες οὗτοι σύσκηνοι. δ. Ἰνα ἔχωσι δὲ εὐάρεστον καὶ εὐθυμον τὴν περὶ τὸ δεῖπνον διατριβὴν δὲν προσεδέχοντο τὸν τυχόντα ὡς σύσκηνον, ἀλλ' ἐδοκίμαζον αὐτὸν πρῶτον, ἂν ὑπὸ ἐκάστου

4 Κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει τὸ τεταγμένον· εἰδὲ μὴ, μετέχειν νόμος κωλύει τῆς πολιτείας, λέγει Ἀριστοτέλης, ἐν Πολιτ. Β. ζ'. 4. παράβ. ἀνωτ. §. 49.

5. Οὕτω κατὰ Πλούταρχον· κατὰ δὲ Δικτίαρχον παρ' Ἀθηναίῳ Δ'. 19. ἀλφίτων μὲν ὡς τρία μάλιστα ἡμιμέδιμνα ἄττικα, οἶνου δὲ χόας ἐνδεκάτινας ἢ δώδεκα—Δέκα αἰγινάιους ὀβολούς· εἰς αἰγινητικὸς ὀβολός = $1\frac{2}{3}$ ἄττικοῦ ὀβολοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τάλαντον ἀναλογεῖ, 1 Ἀιγινητ. = $1\frac{2}{3}$ Ἀττικοῦ.

6. Ἐξῆν γὰρ οἶκοι δειπνεῖν ὅποτε θύσας τις ἢ κυνηγῶν ὀψίσειε· τοὺς δὲ ἄλλους ἔδει παρεῖναι. Πλούτ. ἐν τ. μ. χ.

7. Ἀγίθος γούν τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας καταπεπολεμηκώς Ἀθηναίους, βουλομένου παρὰ τῇ γυναικὶ δειπνεῖν καὶ μεταπεμπόμενον τὰς μερίδας, οὐκ ἔπεμψαν οἱ πολέμαρχοι· ἴδε σημ. 3. §. 62 καὶ σημείωσαι δύο τινα προσέτι· ἐν μὲν, ὅτι οἱ βασιλεῖς διπλὴν μερίδα ἐλάμβανον (§. 53), ἕτερον δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν μετέχον τῶν συσσιτίων, παρ. Πλάτ. Νόμ. §. σ. 781.

8. Ἦσαν δὲ οὗτοι καὶ ἐν πολέμῳ συμμαχηταί· ἐνδέχεται δὲ δύο ἢ τρεῖς τοιαῦται συμμορίαι νὰ ἀπατέλουν μίαν ἐνωμοτίαν, ἥτις ἴσως καὶ διὰ τοῦτο διάφορος τὸν ἀριθμὸν ἦν, ὅτι καὶ οἱ σύσκηνοι δὲν ἦσαν ὡρισμένοι τὸν ἀριθμὸν, ὡς εἴρηται· παράβ. §. 61. σημ. 2.

μέλους ἦτον εὐπρόσδεκτος 9. Τὰ δὲ παρατιθέμενα εἰς τὸ δεῖπνον, αἰκλον ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν λεγόμενον, ἦσαν ὁ μέλας ζωμός, βαφά (ἡ) ἡ αἰματία λεγόμενος, προσφιλεστάτη μάλιστα τῶν γερόντων τροφή, κρέας καὶ ἄλφιτα ἢ μᾶζαι τ. ἐ. ἄρτοι κρίθινοι καὶ ἐλαία τις ἢ τυρός· προσέτι δὲ εἶχον καὶ ἐπιδείπνια, ἐκτὸς τῶν σύκων, ὅσα οἱ εἰς θήραν πορευθέντες ἢ οἱ θύσαντες εἰς τὰ συσσίτια ἐπεμπον, ἐλέγοντο δὲ ταῦτα ἐπάικλα 10.

§. 11. [77]

Περὶ συμποσίων.

Οὗτ' ἂν ἐπ' ἀγρῶν ἴδεις οὗτ' ἐν ἄστεσιν
 ὕσων Σπαρτιάταις μέλει συμπόσια.

Πλάτων ἐν Νόμ. α. 637.

Ὡς ἡ παρὰ τοῦ Πλάτωνος ληφθεῖσα μετωπίς τῆς παραγραφῆς λέγει, οἱ Σπαρτιάται συμπόσια δὲν ἐδίωκον 1. Καὶ βέβαια τὸ πάλαι εἰς πόλιν, ὅπου τὸ μεθύειν καὶ κωμᾷζειν ἀμάρτημα ἐλογίζετο καὶ αὐστηρῶς ἐτιμωρεῖτο, ὡς ὁ

9. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο οὕτως· ὁ ὑπηρέτης τῆς τραπέζης ἐφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀγγεῖον κάδον καλούμενον· ἐν τούτῳ δὲ ἐπέβαλλεν ἑκαστος τῶν συσκύνων μὲν σιωπὴν, ὡς ψῆφον, μᾶζαν ἄρτου, ἀπομαγδαλαίαν καλουμένην, (ὅτι δι' αὐτῆς ἀπέματτον τὸ λίπος ἀπὸ τῶν χειρῶν)· ταύτην δὲ ὁ μὲν θέλων τὸν προσερχόμενον λείαν ἄφινεν, ὁ δὲ μὴ ἐγκρίνων αὐτὸν ὡς σύσκηνον, θλίψας ἐκοίλαινε μὲν τὸν δάκτυλον τὴν μᾶζαν. Μετὰ ταῦτα ἐξετάζοντο αἱ ἀπομαγδαλαί, καὶ εἰ μὲν οὐδεμία κοίλη εὗρίσκετο, παρεδέχοντο αὐτόν, εἰ δὲ καὶ μία μόνη κοίλη ἦν, δὲν προσεδέχοντο αὐτόν· οὕτως ἐλύθη νομίζω ἀρκούντως καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν 6. Λυκ. 16'.

10. Τοιαῦτα δὲ ἐπιδείπνια, ὡς καὶ ἄρτον σίτινον, ὑπεχρεοῦντο καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γὰ φέρωσιν εἰς τὰ συσσίτια· Ἐ. Ἀθῆν. Δ'. 16. ἐ.

11. Ἐκτὸς βέβαια τῶν κατὰ τὰς ἐργαίς (§. 39) δεῖπνων, τῶν ὁποίων ὡς ἰδίως ἔχον μνημονεύεται ἡ κοπίς καλούμενη, ὅθεν καὶ κοπίζειν. «ἐπὴν δὲ κοπίῳσι πρῶτον μὲν δὴ σκηνας ποιοῦνται παρὰ τὸν θεόν, ἐν

αὐτὸς μάρτυς ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ λέγει, ὅπου ὁ μάγειρος ὄξος μόνον καὶ ἄλλας 2 ἐλάμβανεν εἰς παρασκευὴν τοῦ κρέατος, ὁποῖον μόνον ὠφείλε νὰ γνωρίζῃ νὰ μαγειρεύῃ 3, ἄλλο δὲ οὐδὲν, εἰ δὲ μή, ἐξεδιώκετο· ὅπου ἐκ τῶν δειπνῶν ἔπρεπε νὰ σηκώνωνται ἐνωρίς, καὶ νὰ ἀπέρχωνται ἄνευ λαμπάδος, διότι καὶ καθόλου δὲν ἦτο συγχωρημένον τοῖς Σπαρτιάταις πρὸς φῶς βαδίζειν 4, καὶ συντόμως εἰπεῖν, εἰς πόλιν τάξιν βίου ἔχουσιν, ὁποῖαν ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἵπομεν, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ ἡ ἀταξία τῶν συμποσίων; Συμπόσια λοιπὸν παρὰ τὰ συσσίτια δὲν ὑπῆρχον. Ἀλλ' ὅμως ἡ σκληρότης τῆς τοιαύτης διαίτης δὲν διέμεμινεν, ἀφοῦ ἡ Σπάρτη καὶ κατὰ τὰ ἄλλα τὸν βίον αὐτῆς μετέβαλε. Πρὸ τοῦ Κλεομένουσ ἦδη κατὰ τὴν ἑκτὴν πεντηκονταετηρίδα πρὶν Χριστοῦ οἱ βασιλεῖς Ἀρεὺς καὶ Ἀκρότατος ἐζήλωσαν τὴν αὐλικὴν ἐξουσίαν, καὶ τούτους πάλιν τινὲς τῶν ἰδιωτῶν ὑπερέβησαν

δὲ ταύταις στιβάδαις ἐξ ὕλης, ἐπὶ δὲ τούτων δάπιδας ὑποστρωννύουσι, ἐφ' αἷς τοὺς κατακλιθέντας εὐωχοῦσιν, οὐ μόνον τοὺς ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιδημήσαντας τῶν ξένων » Ἀθήν. Δ'. 16—17. τὰ κοπιζόμενα δὲ ἦσαν· μᾶζα, ἄρτος, κρέας (αἰγὸς μόνον), λάχανον ὠμόν, ζωμός, σῦκον, τράχημα, θέρμος.

2. Πλούτ. Ὑγιεινὰ πρᾶγγ. ἐν Ἠθικ. Τ. Ι. σ. 386 ἐκδ. Παίτην. σημειῶσαι δὲ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τῶν μαγειρῶν ἦτο διαδοχικὸν ἐν Σπάρτῃ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τῶν αὐλητῶν καὶ κηρύκων ἴδε Ἠρόδ. σ'. 60.

3. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ τὸν ἐκ τοῦ κρέατος ζωμόν ἤξευρε νὰ παρασκευάζῃ καὶ δὲν ὑπῆρχε βέβαια ἄλλος μὲν ὁ μάγειρος τοῦ κρέατος ἄλλος δὲ ὁ τοῦ ζωμοῦ· ὡς ὁ πολὺς ἄλλως περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν Οὐάξμους (II. 2 σ. 24. ἐκδ. ἁ.) εἶπεν ἐξαγαγὼν τὸ συμπέρασμα ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου τοῦ Αἰλ. ἐν Π. ἱστορ. ΙΔ. ζ'. «εἶδε δὲ ὑποποιούς ἐν Λακεδαίμονι εἶναι κρέας μόνου· ὁ δὲ παρὰ τοῦτο ἐπιστάμενος ἐξηλαύνετο τῆς Σπάρτης, ὡς τὰ τῶν νοσούντων καθάρσιον». Οἱ Γερμανοὶ βίβαια, γυυόμενοι, καθόλου εἰπεῖν, πολλὰ ἄθλιον ζωμόν, ἔχουσι τῷ ὄντι χρεῖαν ἰδίου πρὸς τοῦτο μαγειρίου.

4. Κατὰ Πλούταρχον ἐν Βίῳ Λυκ. κεφ. 16'. Ἀγαθὰ γε μὴν ἀπεργάζεται καὶ τάδε ἡ ἐξω σίτησις· περὶ πατεῖν τε γὰρ ἀναγκάζονται ἐν τῇ οἰκαδὲ ἀφοδῶν, καὶ μὴν τὸ ὑπὲρ εἵνου μὴ σφάλλεσθαι ἐπιμελεῖσθαι, εἰδότες ὅτι οὐκ ἔθελον περὶ ἐδείπνου καταμενοῦσι· καὶ τῇ ἄρῃ ὅσα ἡ-

κατὰ τὴν πολυτέλειαν, καὶ οἱ Λάκωνες ἐξώκειλαν εἰς τρυφήν. Εἰς τὰ φειδίτια ἢ δὲν ἤρχοντο πλέον κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, ἢ ἤρχοντο μὲν διὰ τὸν τύπον, ὅμως συμπαρετίθουν εἰς τὰς τραπέζας βρώματα παντοδαπῶς πεποιημένα, ποτήρια πολλὰ καὶ πολλὰ εἶδη οἶνων καὶ διάφορα τραγήματα (ἐ π ἄ ῖ κ λ α). ἀντὶ τῆς προτέρας ἀπλῆς κλίνης καὶ τοῦ ψιλοῦ κλιντηρίου, ὅπου ἐρειδόμενοι διεκαρτέρουν καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς τραπέζης, εἰσέγαγον ἔπειτα πολυτελῶς κατεσκευασμένας καὶ διαφόρως πεποικιλμένας μεγάλας κλίνας, μὲ προσκεφάλαια τοιαῦτα, ὥστε τινὲς τῶν συμπα-
ραλαμβανομένων ξένων ἐντρέποντο νὰ στηρίξωσιν ἐπ' αὐτὰ τὸν ἀγκῶνα· οὕτω λοιπὸν τὰ πρότερον συσσίτια μετεβλήθησαν εἰς ἀσιατικὰ τρυφηλὰ συμπόσια. παρὰ δ. Ἀθῆν. Δ'. 20.

§. 12. [78]

έ. Πρεσβυτικὴ ἡλικία.

Οὐδὲς ἦν ἀφειμένος ὡς ἐδοῦλετο ζῆν.

Πλούτ. § Δυκ. κδ'.

Οὐδὲ τοὺς ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότας καὶ ἀστρατεύτους ὄντας ἄφησεν ὁ Δυκοῦργος· νὰ ζῶσιν ὅπως ἠθελον· τοῦναντίον δέ, ἀναθέσας εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην τὴν κυρίαν ἀρχὴν τῆς πόλεως, τὴν γεροντίαν εἶτε γερουσίαν, ὡς βραβεῖον ἀρετῆς ¹, κατέστησεν ἅπασαν τὴν

μίσαν χρηστέον, οὐ δὲ γὰρ ὑπὸ φανοῦ τὸν ἐτι ἔμφρουρον (§. 60.) ἐξίστι πορεύεσθαι. Ξεν. Πολ. Λακ. Ε. 6. Σημειῶσαι δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ περίπατος ἀπλῶς δὲν ἐσυγχωρεῖτο τοῖς Λακεδαιμονίοις. « Δεῖν γὰρ Λακεδαιμονίους οὐ δ. ἀ τοῦ περιπάτου, ἀλλὰ διὰ τῶν γυμνασίων τὴν ὑγιάν πορίζεσθαι.» Ἀλιανὸς Ποικ. ἱς. Β. έ.

1. Ἴδε §. 51. καὶ Δημ. πρὸς Λεπτ. §. 106—107. Ἄλλαι δὲ τινες παρ' ἐκείνοις (τοῖς Λακεδαιμονίοις) εἰσι τιμαί, ἃς ἐπεύξαιτ' ἂν ἅπας ὁ δῆμος ἐνταυθὶ γενέσθαι· ἐπειδὴν τις εἰς τὴν καλουμένην γερουσίαν

ἀγωγὴν καὶ παιδείαν, τὴν ὁποίαν διήλθομεν, ὡς προπα-
 ρασκευὴν τῆς γεροντικῆς ἀμίλλης περὶ ἀρετῆς καὶ καλο-
 κάγαθίας 2. Ἡ δὲ κρίσις τοῦ περὶ ψυχῶν ἀγαθῶν ἀγῶνος
 τούτου ἐγένετο κατὰ τὴν ἐξῆς τρόπον. Ἐκκλησίας ἀθροί-
 σθεις, ἄνδρες αἰρετοὶ κατεκλείοντο εἰς οἴκημά τι ἐκεῖ
 πλησίον· οὗτοι δὲ οὔτε τοὺς ἔξω ἐβλεπον ἐκεῖθεν, οὔτε ὑπὸ
 τῶν ἔξω ἐβλεπόντο, ἀλλὰ μόνον τὴν βοήν τῶν ἐκκλησια-
 ζόντων ἔμελλον νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ σημειώσωσιν εἰς τὰ
 γραμματεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον. Ἦγουν, ἅμα τις τῶν θελόν-
 των νὰ γένωσι γερουσιασταὶ ἐπαρουσιάζετο, ἐβόα ὁ λαός,
 οἱ δὲ κατὰκλειστοὶ ἐν τῷ οἴκῳ γραμματεῖς ἐσημείωναν,
 ὅτι εἰς τὸν πρῶτον, τὸν ὁποῖον ἄλλως δὲν ἐγνώριζον τίς
 ἦν, ἐγένετο τόση βοή, εἰς τὸν δεύτερον τόση καὶ τοιαύτη,
 καὶ οὕτως ἐφεξῆς· μετὰ δὲ ταῦτα παρέβαλλον τὰς σημειώ-
 σεις ταύτας, καὶ εἰς ὃν τινα ἐγένετο πλείστη καὶ μεγίστη
 βοή, τοῦτον ἀνηγόρευον γερουσιαστήν. Οὗτος δὲ στεφανω-
 θεὶς τότε περιήρχετο τὰ μέρη, ὅπου θεοὶ ἦσαν ἰδρυμένοι,
 εὐχαριστῶν αὐτοῖς διὰ τὸ νικητήριον· νέοι δὲ πολλοὶ πα-
 ρηκολούθουν, ζηλοῦντες καὶ μεγαλύνοντες τὸν ἄνδρα, καὶ
 γυναικες πολλαί, ἐγκωμιάζουσαι δι' ὧδῆς τὴν ἀρετὴν καὶ
 εὐδαιμονίζουσαι τὸν βίον αὐτοῦ· τῶν φίλων δὲ καὶ συγγε-
 νῶν ἕκαστος παρελάμβανεν αὐτὸν εἰς δεῖπνον λέγων· Ταύτη
 ἡ πόλις σε τιμᾷ τῇ τραπέζῃ 3.

ἐγκριθῇ, παρσχὼν αὐτὸν οἷον χορῇ, δεσπότης ἐστὶ τῶν πολλῶν· ἐκεῖ μὲν
 γὰρ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς ἄλлон τῆς πολιτείας κυρίῳ γενέσθαι μετὰ τῶν ὁ-
 μοίων.

2. « Καὶ μεγίστος ἐδόκει τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγῶνων οὗτος εἶναι καὶ
 περιμαχιτότατος· οὐ γὰρ ἐν ταχέσι τάχιστον, οὐ δὲ ἰσχυροῖς ἰσχυρότατον,
 ἀλλ' ἐν ἀγαθοῖς καὶ σώφροσιν ἄριστον καὶ σωφρονέστατον ἔδει κριθέντα
 νικητήριον εἶχειν τῆς ἀρετῆς διὰ τοῦτο τὸ σύμπαν, ὡς εἰπεῖν, κράτος ἐν
 τῇ πολιτείᾳ· λέγει Πλούταρχος ἐν 6. Λυκούργου κς· παράθ. καὶ Ξενοφ.
 Πολιτ. Λακ. Δ. 8.

3. Οὕτως ὁ Λυκούργος κατώρθωσεν οὐ μόνον μέχρι γῆρας νὰ προθυ-
 μῶνται οἱ πολῖται νὰ ἀσκῶσι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἐπικου-
 ρίαν παρέσχεν εἰς τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου περίεον.

Περὶ τῆς τῶν παρθένων ἀγωγῆς.

Ἡ γύμνωσις τῶν παρθένων οὐδὲν αἰσχρὸν εἶχεν, αἰδοῖς μὲν παρούσης ἀκρασίας δὲ ἀπουσίας. Πλούτ. Λυκ. ιδ'.

Ἡ ἀγωγή τῶν παρθένων ἐν Σπάρτῃ ¹ μέχρι τῆς ὥρας τοῦ γάμου ἦτο δημοσία, μὴ διαφέρουσα τῆς τῶν ἀρρένων· δρόμοι καὶ πάλαι καὶ βολαὶ δίσκων καὶ ἀκοντίων ἥσκουν τὰ σώματα τῶν Σπαρτιατίδων· διότι διὰ τῆς σωμασκίας σκληρύνων τὰ σώματα αὐτῶν ὡς τὰ τῶν νεανίσκων ὁ νομοθέτης, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυρῶν καὶ τὰ ἔκγονα ἐρρωμενέστερα θὰ γένωσιν· ὡς δὲ οἱ νέοι, οὕτω καὶ αἱ κόραι γυμναὶ ἐγυμνάζοντο ² καὶ ἐπόμπευον πρὸς ἱερὰ τινα καὶ ὠρχοῦντο (§. 58. 2.) καὶ ἐψαλλον, παρόντων μάλιστα τῶν νέων καὶ θεωρούντων. Ἀλλὰ καὶ ἐνδεδυμέναι οὔσαι αἱ Σπαρτιατίδες οὐδὲν ἥττον γυμναὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ σώματος μέρος ἦσαν· διότι ὁ μόνος παρθενικὸς χιτῶν, ὃν ἐφόρουν, δὲν ἦτο συνεραμένος πρὸς τὰ πλάγια, ἀλλ' ἀνοικτός, ὥστε, ὅτε ἐβάδιζον, ἀναφυσούμεναι ἐσηκόνοντο αἱ πτέρυγες αὐτοῦ καὶ ἀνεγύμνουν τοὺς μηρούς, ὅθεν δὴ καὶ φαίνομεν ῥίδας ἀπε-

τὴν μεγίστην δὲ δύναμιν αὐτοῖς ἀναθέρας, τῷ ὄντι διέπραξεν ἐν τιμότερον εἶναι τὸ γῆρας τῆς τῶν ἀκμαζόντων ῥώμης. Πλούτ. Λυκ. κς'. καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. ι.

1. Ἴδε περὶ τούτου Πλούτ. Λυκ. ιδ'. ἐν Λυκ. καὶ Νόμ. συγκρ. γ'. Ξεν. Πολιτ. Λακ. Α. 4. Κικέρ. Tusc. II. 15. παρ. V. 34.

2. Τοῦτο ἰγχνίνει καὶ ὁ πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ (Ε. 437) λέγων. Ἀποδυτέον δὴ ταῖς τῶν φυλάκων γυναῖξιν, ἐπεὶ περ ἀρετὴν ἀντίματιών ἀμφιέσονται. — ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς γυναῖξιν, τοῦ βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις, ἀτέλῃ τοῦ γελίου σοφίας δρέπων καρπὸν, εὐδὲν αἶδεν, ὡς εἰκεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ, οὐδ' ὅτι πράττει· κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέγεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν». — παρὰ β. §. 59. γ'. σημ. 6.

κάλουν τὰς παρθένους τῶν Σπαρτιατῶν 3. Τὸ πνεῦμα δὲ αὐτῶν ἐγύμναζον αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν μαθάνουσαι μουσικὴν καὶ νουνεχῇ βραχυλογίαν, τῆς ὁποίας δείγματα ἐδείκνυνον σκώμματα λέγουσαι πρὸς ἕκαστον τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ πάλιν ἐγκώμια μετ' ᾧδῆς πεποιημένα εἰς τοὺς ἀξίους· ὁ τρόπος δὲ οὗτος τῶν παρθένων ἐνέβαλλεν οὐχ' ἥττον ζῆλον καὶ φιλοτιμίαν τοῖς νέοις ἢ τὰ μετὰ σπουδῆς νοθετήματα τῶν πρεσβυτέρων, μάλιστα ἀφοῦ εἰς τὴν θέαν οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ γέροντες συνεπορεύοντο. Γίνεται δὲ μνεῖα καὶ Λακωνικῆς τινος ποιητρίας, Κλειταγόρας καλουμένης 4. Ἦσαν δὲ καὶ ἐπὶ κάλλει ἔδοξοι αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης 5. Τίς ἀγνοεῖ τὴν Ἑλένην;

3. Ὁ χιτῶν ἦν καὶ βραχὺς, μέχρι γονάτων τὸ πολὺ κατερχόμενος· διαφωνοῦσι δὲ οἱ Ἀρχαιολόγοι ἂν αἱ κόραι ὅλως γυμναί ἄνευ καὶ τοῦ χιτῶνος ἐγυμνάζοντο, ἢ ἔχουσαι αὐτόν· ἀλλ' ἀφοῦ ἄλλο ἐνδυμα δὲν εἶχον τι ἀπεκδύνοντο ἢ αὐτὸν τὸν χιτῶνα; γυμναί λοιπὴν ἐγυμνάζοντο καὶ ὠρχοῦντο, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῶν νέων γυμναί, ὡς Λατῖνοί τινες ποιηταὶ λέγουσιν (πρβ. Εὐριπ. Ἀνδρομ. 588 ἑ.), οὐδὲ μετὰ τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι οἴκοι μόνον, κχιρὸν ἔχουσαι, ἐγυμνάζοντο. (Ἴδε W. A. Becker, *Chari-kles*. 6'. ἔκδ. Τ. II. σ. 172—178.) Ἐν Χίῳ δὲ τῇ νήσῳ τῷ ὄντι προσεπάλαιον οἱ νέοι μὲ τὰς κόρας (ἴ' Ἀθῆν. ιγ'. 20 τ.), ἐν Κυρῇνῃ δὲ ἐξηκολούθουν καὶ αἱ γυναῖκες τὰ γυμνάσια· (Wachsm. II. σ. 367 ἔκδ. 6'.).—Ὁ Thirlwall, Ἑλλ. ἱστορ. Τ. I. σ. 344—5, τῆς Γερμ. μεταφ. νομίζει, ὅτι ἰδιαιτέρως μὲν ἐγυμνάζοντο ὁλόγυμναί αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν, δημοσίᾳ δὲ μετὰ τοῦ σχιστοῦ χιτῶνος· πρβ. Grote I. σ. 697.

4. Ἴδε σχολ. Ἀριστοφ. ἐν Λυσιστρ. ζ'. 1238. πρβ. Herm. *Antiqu. Lac.* p. 101. καθόλου δὲ τὸ Δωρικὸν γένος ἀνέδειξε πολλὰς ποιητριάς.

5. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λίσβιος ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἢ καλλίστη, καλλίστας γεννώσας τῆς Σπάρτης τὰς γυναῖκας. Ἀθῆν. ιγ'. 20. πρβ. τὸν χρησμὸν παρὰ Στράβ. I. α. σ. 449 (689). ὅστις λίγει· Ἴππον Θεσσαλικόν, Λακεδαιμονίαν δὲ γυναῖκα,

Περὶ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν.

Ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν
προκίρειν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐνο-
μίαν πόλεως. Ἀριστ. Πολιτ. Β. γ'. δ'.

Οὕτως αἱ Λάκαιναι, παιδιόθεν ἀναστρεφόμεναι μετὰ τῶν ἀν-
δρῶν καὶ ἀπογυμνούμεναι ἐνώπιον αὐτῶν εἰς τὰ γυμνάσια, ἐ-
μελλον βέβαια καὶ τὴν φυσικὴν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρρεν
αἰδῶ καὶ τὸν φόβον νὰ ἀποβάλλωσι, πληρούμεναι ἀνδρικοῦ
φρονήματος ¹. Ἡ τὰ ν ἡ ἐ π ἰ τ ἂ ν ἔλεγεν ἡ Λάκαινα τὴν
ἀσπίδα δίδουσα εἰς τὸν πρὸς πόλεμον ἐξερχόμενον, καὶ ἐγαυ-
ροῦτο ἀκούουσα, ὅτι γενναίως ἀγωνιζόμενος ἀπέθανε· μόνον
τοὺς ἀδόξους ἀποθανόντας ἐθρήνουν, ὡς ἀνάξια ἑαυτῶν καὶ
τῆς πατρίδος γεννήματα ². Ἡ ἄνεσις ὁμῶς τῶν γυναικῶν ἡ-
τις τοῦτο μὲν, ὡς εἴπομεν, ἐκ τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς ἐπροξενήθη,

ἄνδρας ὅ οἱ πίνουσιν ὕδωρ ἱερῆς Ἀρεθούσης· ὁ δὲ Ἀριστοφάνης κἄλλος καὶ
ρόμην περιέγραψεν ἐν αἷ· λέγει ἐν Λυσιστρ. γ. 78 κ. ἔ.

ὦ φιλότατη Λάκαινα, χαῖρε, Λαμπιτοῦ·
εἶπὼν τὸ κἄλλος, γλυκυτάτη, σοῦ φαίνεται!
ὡς δ' εὐχροεῖς! ὡς δὲ σφριγᾷ τὸ σῶμά σου!
κἂν ταῦρον ἄγχις.

1. Αἱ Λάκαιναι ἦσαν, ὡς κοινῶς λέγομεν, ἀνδρὺς γύναικες, ἐνθεουσιῶσαι
ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς ἀνδρας ἐμπνέουσαι, καί
τοὶ αὐταὶ οὐδὲν ἴχνος τῆς ἀρετῆς ταύτης ἐν τῇ ψυχῇ εἶχον. «Ἐδῆλωσαν
δ' ἐπὶ τῆς Θηβαίων ἐμβολῆς· χρήσιμαί γάρ οὐδὲν ἦσαν, ὥστε ἐν ἑτέροις
πόλεσιν, θόρυβον δὲ παρεῖχον πλείω τῶν πολεμίων» λέγει Ἀριστ. ἐν
Πολιτ. Β. γ'. 7. οὐδὲ τὸν καπνὸν ὀρῶσαι ἠνείχοντο. Ξεν. Ἑλλ. γ'. β, 28.

2. Πρὸς Αἰλ. Ποικ. ις'. ΙΒ, κἄ.

Ἡ Βρασιίδου μήτηρ Ἀργιλεωνίς, ὡς ἀφικόμενοί τινες εἰς Λακεδαίμονα
τῶν ἐξ Ἑλμοπόλεως εἰσῆλθον πρὸς αὐτήν, ἠρώτησεν, εἰ καλῶς ὁ Βρασιί-
δας ἀπέθανε καὶ τῆς Σπάρτας ἀξίως. μεγαλυνόντων δὲ ἐ-
κείνων τὸν ἄνδρα καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἔχει τοιοῦτον ἄλλον ἢ Σπάρτην.
Μὴ λέγετε, εἶπεν, ὧ ζένοι· καλὸς μὲν γὰρ ἦ καὶ ἀγαθὸς ὁ Βρασιίδας,

ταῦτο δὲ καὶ ἐκ τῆς μακράς τῶν ἀνδρῶν ἀπουσίας εἰς τοὺς πολέμους, κατέστησεν αὐτὰς θρασυτέρας τοῦ δέοντος· καὶ οὐ μόνον τῶν οἰκῶν κατὰ κράτος ἤρχον αἱ γυναῖκες, ἀλλ' ἐξέτεινον τὴν δύναμιν (ἐπιρροήν) αὐτῶν καὶ εἰς τὰ τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας πολλὰ διωκοῦντο ὑπ' αὐτῶν 3. «Καί τοι τί διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι; ταῦτό γάρ συμβαίνει· λέγει ὁ Ἀριστοτέλης 4.

§. 15. [81]

Περὶ ἐνδυμάτων.

Ἰαλαζονεῖα φαίνεται—ἡ τῶν Λακωνίων ἐσθῆς· καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἐλλειψίς ἀλαζονικόν. Ἀριστ. Ἠθικ. Νικομ. Δ. ζ'. 15.

Περὶ ἐνδυμάτων ἐγένετο ἤδη καὶ ἐπάνω λόγος, ἐνταῦθα δὲ τῆς μεθόδου χάριν ἀνακεφαλαιόνομεν καὶ συμπληροῦμεν τὰ σποράδην εἰρημένα.

Τῶν ἀνδρῶν φόρεμα ἦν μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους ὁ χιτῶν, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ παντός ὁ τριβων, δι' ὅλου τοῦ ἔτους φορούμενος 1. Εὐφύρουν δὲ καὶ πῖλον ὡς κάλυμ-

πολλοὺς δὲ ἄνδρας Λακεδαιμόνων εἶχει τήνου κάρρωνας. Πλούτ. Δυκ. κέ. τ. καὶ Λακωνίων ἀποφθ. Τόμ. II. σ. 257—262 ὅπου πλεῖστα τοιαῦτα εὐρήσεις.

3. Οὕτως ἐγένετο κατὰ μικρὸν ὡς ἀληθῶς γυναικοκρατία ἐν Σπάρτῃ. παρβλ. Πλούτ. Ἀγιδι ζ'. καὶ περὶ τῆς τρυφῆς τοῦ βίου τῶν γυναικῶν αὐτοῦ κεφ. θ'. καὶ Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 5. ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς ἄπασαν ἀκολασίαν καὶ τρυφερῶς. Παρβ. κ. Πλάτ. Νομ. Α. 637; ΣΤ'. 781.

4. Ἐν Πολιτικῶν Β. κεφαλαίῳ ἑκτῷ, εἰσαφίω ἐσδόμῳ. Ἰδε καὶ §. 68 σημ. 15.

1. «Ἐνὶ ἡματίῳ δι' ἔτους προσεθίζεσθαι». Ξεν. Πολ. Λακ. β'. 4. ἐν πολέμῳ δὲ ἦν τὸ φόρεμα τῶν ἀνδρῶν ἐρυθροῦν (§. 60). «ἄμα μὲν γὰρ

μα τῆς κεφαλῆς οἱ ἄνδρες μὲ πλατὺν γῦρον, καὶ ἀπλᾶς 2
ἐνίοτε ὑπὸ τοὺς πόδας, ἦτοι ἀπλᾶ πέλματα ἀντὶ ὑποδη-
μάτων καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τῶν ἐλευθέρων τὰ ἐνδύματα 3·
τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς Εἰλωτας δὲν ἐσυγχωροῦντο· οὗτοι ἐφόρου
ἔτι εὐτελέστερα, δέρματα δηλαδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ
πίλου κυνῆν, ὅεστιν ἐκ δέρματος κυνὸς κάλυμμα τῆς
κεφαλῆς 4.

Τῶν δὲ γυναικῶν μόνον 5 ἱμάτιον ἦν μέχρι μὲν τῆς ὥ-
ρας τοῦ γάμου ὁ σχιστός χιτῶν (§. 59), ἐξωμὶς
λεγόμενος, ἥτις ἄρραφος οὖσα μὲ περόνας ἐκουμβόνητο,
ὅθεν καὶ περόνητις καὶ περόνατρις ἐλέγετο· ὑ-
πανδρευθεῖσαι δὲ ἐφόρου τοῦ λοιποῦ καὶ σκέπην εἴτε κα-
λύπτραν 6. Ὀλίγον ἔμελε ταῖς Λακκαίαις δι' ἐνδύμα-

ἡ χροᾶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀνδρική εἶναι, ἅμα δὲ τὸ αἱματώδες τοῦ χρώματος
πλείονα τοῖς ἀπείροις φόβον παρέχειν· καὶ τὸ μὴ εὐπερίφωρον δὲ τοῖς πο-
λεμίοις εἶναι, ἐάν τις αὐτῶν πληγῇ, ἀλλὰ διαλανθάνειν χρήσιμον». *Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. τιμ. II. σ. 252—253. παρ. Ξεν. Πολ. Λακ. ιά. 3.*

2. Αὗται ἦσαν ὡς τὰ σημερινὰ ἀπλᾶ τσαρούχια. «Λακωνίζεν φασὶ καὶ
τρίβωνας ἔχουσι καὶ ἀπλᾶς ὑπιδίδενται». *Δημσθ. Κατὰ Κρόνωνος. §.*
34. ἄλλο εἶδος ἦσαν, ὡς φαίνεται, αἱ Λακωνικαὶ (δηλ. ἐμβάδες). Ἄριστοφ.
Σφηξί. 1158. Ἐκκληστ. 343. ἐρυθρὰ τὸ χρώμα. Πηλυδ. Ζ'. 88. καὶ τούτων
δὲ πολυτελέστεραι ἦσαν αἱ Ἀμυκλαῖδες αἰελευθεριώτερον μὲν ὑποδήμα,
δηλεῖ δὲ κλήσει τὸν τόπον» (§. 38). Πηλυδ. Ὀνομαστ. Ζ'. 88.

3. Ὡς κοσμήματα δὲ (οὐχὶ ἀπαραίτητα. *Πλούτ. Ἀλκιβ. κγ'. μ.*) τῶν Σπαρ-
τιατῶν ἀναφέρονται τὸ τρέφειν κόμην (§. 36), ἣν μάλιστα πρὸ τῆς μά-
χης κῦτρίπιζον κτενίζοντες, πώγωνα (καὶ μύστακα), τὸ φορεῖν σιδηροῦν
δακτύλιον καὶ βακτηρίαν. προσέτι δὲ τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων κόσμον,
τὸν στέφανον, μάλιστα πρὸ τῆς μάχης (§. 63.).

4. Κυνῆν τε γὰρ ἕκαστον φορεῖν ἐπάναγκες ὥρισαν καὶ δ' φθέραν περι-
βεβλῆσθαι. Μύρων παρ' Ἀθην. ιδ'. 74. πρβλ. §. 46. 7.

5. Ὅθεν μονοπέπλους αὐτὰς καλεῖ Εὐριπίδης ἐν Ἐκάθῃ.

6. Κόμην δέ, αἱ κόραι μέχρι τῆς ὥρας τοῦ γάμου ἔτρεφον, ὡς φαίνεται
ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (ἴδε §. 68. 7.). αἱ δὲ γυναῖκες πιθανῶς οὐχί. ἴδε Λουκ.
ἐν Δραπέταις κεφ. 29. ἐκδ. 2 Γεφ. τ. 8φ. σ. 327. «καὶ τινα γυναῖκα
ἐν χρῶ κεκαρμένην εἰς τὸ Λακωνικόν, ἄρρηνωπὴν καὶ κο-
μιδῇ ἀνδρικήν» καὶ Ἰπτακλείδ. ἐν Προδρ. Κορνή, σ. 207. «τῶν ἐν Λα-
κκαίαισι γυναικῶν κόσμος ἀφῆρηται· οὐδὲ κομῶν ἔξεστιν, οὐδὲ

τα· οὕτω Λάκαινά τις πρὸς ἰωνικὴν γυναῖκα σεμνυνομένην εἰς τὰ πολυτελῆ αὐτῆς ὑφάσματα, ἐπιδείξασα τοὺς τέσσαρας ἑαυτῆς κοσμιωτάτους υἱούς, Τοιαῦτα πρέπει νὰ ᾔηται, εἶπε, τῆς καλῆς καὶ ἀγαθῆς γυναικὸς τὰ ἔργα· καὶ εἰς ταῦτα πρέπει νὰ ἐπαίρηται καὶ μεγαλαυχῇ ⁷.

§. 16. [82.]

Περὶ οἰκίας καὶ ἐπίπλων.

Οἰκία τοιαύτη τρυφῆς οὐ χωρεῖ πολυτέλειαν.

Πλούτ. Λυκ. ιγ'.

Καθόλου οἱ Ἕλληνες, ὅλοι τῆς πόλεως ὄντες, τὰ δημόσια μόνον οἰκοδομήματα κατεσκευάζον μεγάλα καὶ λαμπρά ¹, τὰ δὲ ἴδια ἀπλούστατα καὶ μικρά· πολὺ δὲ μάλλον δύναται τοῦτο νὰ λεχθῇ περὶ τῶν οἰκιῶν τῆς Σπάρτης, ὅπου εἰς τὸν τέκτονα ἡ πολιτεία πρὸς κατασκευὴν οἰκίας ἄλλα ἐργαλεῖα, πλὴν τοῦ πελέκεως διὰ τὴν ὀροφὴν καὶ τοῦ πρίονος διὰ τὰς θύρας, δὲν ἐσυγχώρει ². Εἰς τοιαύτην δὲ ἀφελῇ οἰκίαν ἔπεται ὅτι καὶ τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη ἔπρεπε νὰ ἐξομοιῶνται, μάλιστα ἀφοῦ καὶ διὰ νόμου ἐμποδίσθη ἡ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (§. 66). Ἡ κλίνη λοιπὸν ἦτον ἀνάλογος μὲ τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ στρώμα-

χ ρ υ σ ο φ ο ρ ε ῖ ν. Τρέφουσι δὲ τὰ τέκνα, ὥστε μηδέ ποτε πληροῦν, ἵνα ἐθίζωνται δύνασθαι πεινῆν».

7. Πλούτ. Λακκιν. ἀποφ. Τόμ. II. σ. 260.

1. Παράδ. Δημοσθ. Ὀλυνθ. Γ'. §. 25. 26. ἰδίᾳ σώφρονες ἦσαν. Τὸ κοινὸν αὐξεῖν ἕκαστος ᾧετο δεῖν.

2. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς συνηθείας φασι καὶ Λεωτυχίδην τὸν πρεσβύτερον, ἐν Κορίνθῳ δειπνοῦντα καὶ θεασάμενον τῆς στήγης τοῦ οἴκου τὴν κατασκευὴν πολυτελῆ καὶ φατνωματικὴν, ἐρωτῆσαι τὸν ξένον, εἰ τετράγωνον παρ' αὐτοῖς τὰ ξύλα φύεται. Πλούτ. Λυκ. ιγ'. παρ. Λακ. ἀποφ. σ. 222.

τα ἀνάλογα μὲ τὴν κλίνην ³ καὶ τὰ ἐνδύματα προτοῦ ἔ-
πειτα ὁμως, ὅτε οἱ νόμοι τῆς λιτότητος κατεπατήθησαν
καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος μετὰ τῆς λοιπῆς τρυφῆς εἰσερρύη
εἰς Σπάρτην, ἥλλαξαν βέβαια τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀντί-
θετον (§. 42. 43). Ἐκ τῶν σκευῶν δὲ ἀναφέρεται μᾶλλον
ὁ κώθων, σύννηθες ποτήριον τῶν Λακεδαιμονίων, τὸ ὁ-
ποῖον καὶ εἰς τὰς στρατείας ἔφερον, ἵνα πίνωσιν ἀρυό-
μενοι δι' αὐτοῦ ὕδωρ ⁴. τῆς οἰκίας δὲ πρόχειρα καὶ ἀ-
ναγκαῖα σκεύη ἦσαν κ λ ι ν τ ῆ ρ ε ς καὶ δ ῖ φ ρ ο ι καὶ τ ρ ᾶ-
π ε ζ α ι, ἀπλᾶ καὶ κομψὰ δημιουργούμενα, καὶ ἐπιζήτη-
τα ὄντα καὶ ἐν τῇ ξένη, ὡς καὶ τὰ ὑποδήματα (§. 81. 2.)

§. 17. [83]

Περὶ τεχνῶν καὶ ἐμπορίας.

Δουλοπρεπὲς ἡγνῶντο τὴν περὶ τὰς τέχνας καὶ τὸν
χρηματισμὸν ἀσχολίαν. Πλούτ. Λυκ. κδ'.

Καὶ περὶ τούτων εἵπομεν ἤδη ἐν τοῖς ἄνω λόγοις πολ-
λάκις· γυμνάσια καὶ πόλεμος εἰσι τὰ ἔργα τοῦ Σπαρτιάτου·
αἱ δὲ τέχναι καὶ ἡ ἐμπορία τῶν Λακεδαιμονίων ἡ πε-

3. Ὡς ἐπιβλημα δὲ ἡ ἐφάπλωμα ἢ ὀνομαστὴ ἢ Λακωνικὴ χλαῖνα,
ὡς περ καὶ Θεόπομπος ἐν Εἰρήνῃ.

Χλαῖναν δὲ σοι

Λαβὼν παχεῖαν ἐπιβαλὼ Λακωνικὴν.

Ὀμηρος δὲ καὶ τὰ λεπτὰ χλαῖνας καλεῖ. Οἱ μέντοι Ἀττικοὶ τὸ λεπτὸν
χλανίδα, καὶ τὸ ἱππικὸν χλαμύδα, ὡς Θεταλῶν». Πλούτ. Ι'. 124.

4. Τοιοῦτός τις κώθων Λακωνικὸς σώζεται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ
Βερολίνου· τούτου δὲ κομψότερον ἔχει ἐν Ἀθήναις ὁ Κύριος Ν. Θεοχάρης·
ὁμοιάζει δὲ τὸ σύννηθες εἰς ἡμᾶς· κ λ ε ι δ ο π ῖ ν α κ ο ν ἢ ξ υ λ ο π ῖ ν α-
κ ο ν λεγόμενον (ἐν ᾧ οἱ ἐργάται καὶ οδοιπόροι ἐλαίας ἢ τυρὸν φυλάττουσι),
ἄνευ τοῦ πώματος. Ἴδε καὶ Ἀθίν. ια'. 66. Κώθων Λακωνικὸς, ἐκπωμα
ἐπιτηδεύσαστον εἰς στρατείαν καὶ εὐφρώτατον ἐν γυλίῳ. Οὗ δὲ ἕνεκα στρα-
τιωτικὸν * * [ἴσως γρπτ.; ὅτι] πολλάκις ἀνάγκη ὕδωρ πίνειν οὐ
καθαρὸν· πρῶτον μὲν οὖν τὸ μὴ λίχν κατάδηλον εἶναι τὸ πῶμα [ἴσως

μοίκων ἔργον ἦν 1. Ξένοι τεχνῖται καὶ ἔμποροι σπανίως ἐπορεύοντο εἰς Σπάρτην· τοῦτο μὲν διὰ τὴν ξενίαν 2 τῶν Σπαρτιατῶν, τοῦτο δὲ, διότι ἀργύριον καὶ χρυσίον ἐκεῖ δὲν εὕρισκον· ἄλλως δὲ τὰ καθ' ἡμέραν χρειώδη ἦσαν τρόπον τινὰ (§. 79, 4.) κοινὰ· ἂν δέ τις καὶ ἀποκλειστικῶς ᾔθελέ τι νὰ ἔχῃ, ἠδύνατο παρ' ἄλλου νὰ λάβῃ αὐτὸ δι' ἀλλαγῆς 3, ὡς ἐπὶ τῶν ἡρωικῶν χρόνων (§. 29). Σημειωτέον δὲ, ὅτι καθὼς εἰς τοὺς ξένους δὲν ἐσυγχωρεῖτο ἡ ἐν Σπάρτῃ ἐπιδημία, οὕτω καὶ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἡ εἰς ξένην ἀποδημία, εἰ μὴ δι' ἀδείας καὶ πρὸς σκοπὸν τῆς πόλεως 4. Τῶν ἐξαγομένων δὲ ἐκ τῆς Λακωνικῆς εὐ-

γρ. πόμ. α' ὁ κώθων δὲν εἶχε πῶμα]· εἴτα ἄμβωνας [τὰ ἐντὸς κλίβοντα χεῖλη] ὁ κώθων ἔχων ὑπολείπει τὸ οὐ καθαρὸν ἐν αὐτῷ. παρ. Πλούτ. Λυκ. Θ. τ. καὶ Πλουδ. ΣΤ'. 97.

1. Περίφημος ἐπιχώριος τῶν Λακεδαιμονίων τεχνίτης ἐγένετο ὁ Γετιάδας (540, π. X.), ὅστις οὐ μόνον ἀγάλματα πολλὰ ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ ἄσματα θώρια· ἴδε Πaus. Γ'. ιζ'. 3. ἢ. 3. παράβ. ἄνωτ. §. 37. σημ. 3.— ὕστερότερα ἐκτίσαν οἱ Σπαρτιάται καὶ λαμπρὸν θέατρον λίθου λευκοῦ, Πaus. σ. Γ'. ιδ'. 1.

2. Ἡ ξενηλασία ἀπέβλεπε μᾶλλον ἀνθρώπους δυναμένους νὰ βλάψωσι τὰ ἥθη τῶν Σπαρτιατῶν, «ὥπως οἱ παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι» λέγει Πλουτ. ἐν Λακ. ἐπιτ. σ. 232. τοὺς ἀγαθῶν τινος διδασκάλους ἡμῶς ἐδέχοντο βίβλια καὶ μετέδιδον αὐτοῖς καὶ πολιτείας, ὡς τὸν Τύρταϊον παραδείγματος χάριν, Τέρπανδρον κ. ἄ. Ἐὸν δὲ Θαλήταν αὐτὸς ὁ Λυκοῦργος πείσας μετήγαγεν ἐκ Κρήτης εἰς Σπάρτην. παράβ. Ἀριστ. Πολ. Β. γ'. 12.

3. Πaus. Γ. ιβ'. Λακεδαιμονίους δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐστίν, ὡς ἦδη λέλεκται μοι, τὰ ὀνομαζόμενα Βωώνητα, Πολυδώρου ποτὲ οἰκία τοῦ βασιλέως· ἀποθανόντος δὲ, παρὰ τοῦ Πολυδώρου τῆς γυναικὸς ἐπρίκντο, ἀντιδόντες θεῶς· ἀργύρου γὰρ οὐκ ἦν πω τότε οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα· κατὰ τρόπον δὲ ἐτι τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδεσαν θεῶς, καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀργύρον τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν (ἢ. §. 66.)

4. Ἰδ' Πλουτ. Λυκ. κζ'. οὐδ' ἀποδημεῖν (ἢ Α) ἐδωκε τις βουλομένοις καὶ πλανᾶσθαι, ξενικὰ συνάγοντας ἦθη καὶ μιμήματα βίων ἀπιδεύτων καὶ πολιτευμάτων διαφορὰν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθροισζομένους ἐπ' οὐδενὶ χρησίμῳ καὶ παρεισρέοντας εἰς τὴν πόλιν ἀπήλαυνεν. ἅμα γὰρ ξένοις θώμασιν ἀνάγκη λόγους ἐπεισιέναι ξένους· λόγοι δὲ καινοὶ κρίσεις κινᾶς

δοκίμουν, τράπεζαι, κλιντήρες, δίφροι, ὑποδήματα (§. 83) καὶ προσέτι πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον ⁵, καὶ εἰς τὴν κυνηγεσίαν οἱ Λακωνικοὶ (κύνες) ⁶.

§. 18. [84.]

Περὶ τῆς ταφῆς τῶν Λακῶνων.

Καὶ τὰ περὶ τῆς ταφῆς ἄριστα διακόσμησεν αὐτός.
Πλούτ. Λυκ. κζ'.

Καθὼς πάντα τὰ περὶ τὸν βίον, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν ἀπλᾶ καὶ λιτὰ διέταξεν ὁ νομοθέτης ἐν Σπάρτῃ. τὸν νεκρὸν περιετύλισσον ἐντὸς ἐρυθροῦ σαβάνου, θέτοντες καὶ φύλλα ἐλαίας, καὶ οὕτως ἔθαπτον ἢ ἔκαιον ἐπὶ ἀσπίδος. ἄλλο δέ τι τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, ὡς ἀλλοῦ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τῶν τρωϊκῶν εἶδομεν (§. 35), δὲν συνέθαπτον ¹. ἀλλ' οὐδὲ ἐπιγραφαὶ εἰς τὰ μνήματα ἐσυγχωροῦντο, δεικνύουσαι τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων, πλὴν τῶν ἐν πολέμῳ ὑπὲρ τῆς πατρίδος πεσόντων· ὡσαύτως οὐδὲ ὀδυρμοὶ εἰς τὴν ἐκφορὰν ἐγίνοντο ², οὐδὲ τὸ πένθος πολὺν χρόνον διήρκει, ἀλλ'

ἐπιφέρουσιν· ἐξ ὧν ἀνάγκη πάθη πολλὰ φύεσθαι καὶ προαιρέσεις ἀπαδύσας πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν, ὥσπερ ἁρμονίαν.

5. Εὐδοκίμει δὲ θώραξ Ἀττικουργής, κράνος Βοιωτουργής, πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά, ἀστὴς Ἀργολικὴ, τόξον Κρητικόν, σφενδόνη Ἀκαρνανῶν, ἀκόντιον Αἰτωλικόν, μάχαιρα Κελτική, πέλεκυς Θρακικός. Πλουτ. Α'. 149.

6. Ἐκ μίξεως μὴ ὁμοφύλων γεννηθέντες, ἦτοι ἐξ ἀλώπεκος καὶ κυνός. Ἀριστοτ. Π. Ζῶων ἱς. Η'. κζ'. (ἐν ἄλλοις κή.) 8.

1. Συνθάπτειν δὲ οὐδὲν ἐπέτρεψεν ἀλλ' ἐν φινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντας τὸ σῶμα περ στέλλειν κατ' ἴσον ἅπαντας· ἀνεῖλε δὲ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἐπὶ τῶν μνημείων, πλὴν τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, καὶ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ' 252. ι. κ. 6. Λυκ. κζ'.

2. Μόνον εἰς τὴν ταφὴν τῶν βασιλείων ἦν τοῦτο συγχωρημένον, ὡς ἀνωτέρω §. 53. σημ. 18—20. εἴπομεν, καὶ ἄλλων ἐν τέλει, ἀλλὰ καὶ

ἑνδεκα μόνον ἡμέρας προσδιώρισεν ὁ Λυκοῦργος πρὸς τοῦτο· τὴν δὲ δωδεκάτην ἔπρεπε νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὴν Δήμητρα καὶ νὰ λύσωσι τὸ πάθος. Καὶ λόγους δὲ ἐπιταφίους δὲν ἔλεγον προτοῦ, ἔπειτα δὲ, μετακομίσαντες ἐκ Θερμοπυλῶν τὰ ὅστ' αὐτοῦ Λεωνίδου, ἔλεγον κατ' ἕτος ἐπιτάφιον λόγον πρὸς μνήμην τῶν πεσόντων καὶ ἔθεσαν καὶ ἀγῶνα, ἐν ᾧ μόνον Σπαρτιάται ἠγωνίζοντο 3. Τὰ δὲ μνήματα εἴτε κοιμητήρια ἦσαν οὐχὶ ὥς εἰς τὰς πλείους· ἀλλὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ἀλλ' ἐντὸς τῆς Σπάρτης· διώρισε δὲ τοῦτο οὕτως ὁ νομοθέτης ἵνα συνείσῃ τοὺς νέους εἰς τὴν ὄψιν τῶν νεκρῶν καὶ νὰ μὴ ταράττωνται μὴδὲ νὰ φοβῶνται, ἀπτόμενοι νεκροῦ σώματος ἢ διὰ τάφων διερχόμενοι, ὡς μολύνοντος δῆθεν τοῦ θανάτου τοὺς ἀψαμένους ἢ διελθόντας 4,

τότε εἰ περίοικοι καὶ δυστυχεῖς Μεσσήνιοι, ἐν ὧσ' ἔμενον εἰς τὴν πατρὶα αὐτῶν, ἠναγκάζοντο ἄνδρες καὶ γυναῖκες μαλανειμονοῦντες νὰ ὀδύρωνται ξένα πάθη,

Δεσπότας εἰμώζοντες ὁμῶς ἄλοχοί τε καὶ αὐτοί,
εὐτέ τιν' οὐλομένη μῆτρα κίχῃ θανάτου.

Κατὰ Τυρταῖον π. Πυρ. Δ. ιδ'. 3. παρ. Δίλ. Πικ. ἱς. ΣΤ'. 4.

3 "13: Πυρ. Γ. ιδ'. 1. τὰ δὲ ὅστ' αὐτοῦ Λεωνίδου τεσσαράκοντα ἔτεσσιν ὕστερον ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν τοῦ Πυρραίου· κεῖται δὲ καὶ στήλῃ πατρὶθεν τὰ ὀνόματα ἔχουσα, οἱ πρὸς Μήδους τὸν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνα ὑπέμειναν.

4. Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη σώζεται εἰς ἡμᾶς· ἔθαπτον δὲ τοὺς νεκροὺς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ οἱ Ταραντῖνοι, οἱ Κυρηνάιοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς.

Ἐπίλογος.

Ἡ ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν ἀρετὴ
κατὰ μικρὸν ὑπέλαξεν.
Αἰλ. Πικ. ἱς. ΙΔ'. κθ'.

α Τοῖς μὲν οὖν Λυκούργου χρωμένη νόμοις ἡ πόλις, καὶ τοῖς ὄρκοις ἐμμείνασα, ἐπρώτευσεν τῆς Ἑλλάδος εὐνομίᾳ καὶ δόξῃ χρόνον ἐτῶν πεντακοσίων ¹. Κατ' ὀλίγον δὲ παρβαίνομένων, καὶ φιλοπλουτίας καὶ πλεονεξίας παρεισδυμένης, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἡλαττοῦτο· καὶ οἱ σύμμαχοι διὰ ταῦτα δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' ὁμως οὕτως ἔχοντες μετὰ τὴν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνοιο ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην, πάντων αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνα κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἀναγορευσάντων, καὶ μεταξὺ δ' Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν μετὰ τὴν Θηβαίων καταστροφὴν, μόνοι Λακεδαιμόνιι (καὶ περ ἀτείχιστον πόλιν ἔχοντες καὶ ὀλίγοι πάνυ ὄντες διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, καὶ πολὺ ἀσθενέστεροι καὶ εὐχεῖρωτοι γενόμενοι) πάνυ βραχεία τινα ζώπυρα διασώζοντες τῆς Λυκούργου νομοθεσίας, οὔτε συνεστράτευσαν οὔτε τούτοις, οὔτε τοῖς μεταῦ Μακεδονικοῖς βασιλεῦσιν, οὔτ' εἰς συνέδριον κοινὸν συνῆλθον, οὔδ' ἐφόρον ἤνεγκαν· ἕως οὗ πινυτάπασιν ὑπεριδόντες τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐτυραννεύθησαν, μηδὲν ἔτι σώζοντες τῆς πατρίδος ἀγωγῆς· καὶ παραπλήσιοι τοῖς ἄλλοις γενομένοι τὴν πρόσθεν εὐκλειαν καὶ παρρησίαν ἀπέθεντο καὶ εἰς δουλείαν μετέστησαν, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίοις καθάπερ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐγένοντο ².

1. Ἴδε ἀνω ἐρω §. 43. 1.

2 Πλὴν ἀρχαί ἐν Λακεδαιμονίῳ ἐπιτηδεύμασι κατὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου. Ἴδε καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς Ξεν. Πολιτ. Λακεδαιμονίων, καὶ ὅσα ἐπάνω εἵπομεν ἐν § §. 42, 43, καὶ § 11, 77 καὶ 82.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.

§. 1. [86.]

Κατάλογος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.

α.	β'.
Οἶκος Ἀγιάδων.	Οἶκος Εὐρυπωντιδῶν.
Πρίν Χριστοῦ.	Π. Χριστοῦ.
1. Εὐρυσθένης . . . 1073	1. Προκλῆς . . . 1073
2. Ἅγισ . . . 1031	2. Σόος . . . 1032
3. Εὔχεστρατος. . . 1030	3. Εὐρύπων . . . 1005
4. Λαδῶτας . . . 995	4. Πρύτανις . . . 985
5. Δόρυστος . . . 958	5. Εὐνομος . . . 935
6. Ἀγισίλαος . . . 929	6. Πολυδέκτης . . . 890
7. Ἀρχέλιος . . . 885	7. Χάριτος ἢ Χάριλλος . . . 884
8. Τήλεκλος . . . 827	8. Νίκανδρος . . . 810
9. Ἀλκαμένης. περί 779	9. Θεόπομπος . περί 770
10. Πολυδιωρος περί 742	10. Ζευξίδαμος . περί 718
11. Εὐρυκράτης Α'. περί 709	11. Ἀναξίδαμος . . .
12. Ἀνάξανδρος περί 684	12. Ἀρχίδαμος Α'. . .
13. Εὐρυκράτης Β'. περί 648	13. Ἀγασικλῆς . . .
14. Λέων . . . περί 600	14. Ἀρίστων . . .
15. Ἀναξανδρίδης . περί 560	15. Δημάρατος . . .
16. Κλεομένης Α'. 520	16. Λεωτυγίδης . . . 492
17. Λεωνίδας Α'. 491	17. Ἀρχίδαμος Β'. . . 469
18. Πλείσταρχος 480	18. Ἅγισ Β'. . . 427
(ὃ ἐπί ρηπος ἦν Πιυτανίας Α')	19. Ἀγισίλαος . . . 397
19. Πλείστρανξ - ὠναξ 458	20. Ἀρχίδαμος Γ'. . . 361
20. Πυρσάννης Β'. 408	21. Ἅγισ Β'. . . 338
21. Ἀγισίπολις Α'. 394	22. Εὐδαμίδας Α'. 330
22. Κλεόμβροτος Α'. 380	23. Ἀρχίδαμος Δ'. περί 300
23. Ἀγισίπολις Β'. 371	24. Εὐδαμίδας Β'. . .
24. Κλεομένης Β'. 370	25. Ἅγισ Γ'. . . 243
25. Ἀρεῦς (ἢ Ἀρείος) Α'. 369	(26. Εὐρυδαμίδας 239)
26. Ἀκρότατος 265	(27. Ἀρχίδαμος Ε'. 226)
27. Ἀρεῦς (ἢ Ἀρείος) Β'. 264	
28. Λεωνίδης Β'. 257	
(29. Κλεόμβροτος Β'. 242)	
30. Κλεομένης Γ'. 236	
(31. Ἀγισίπολις Γ'. 219)	

Περὶ τῶν περὶ Σπάρτης γραψάντων.

Τῶν παλαιῶν ἔγραψαν

Α'. «Λακώνων Πολιτείαν» α. Ἀριστοκλῆς (γρ. Νικοκλῆς) Λάκων. β'. Διοσκουρίδης. γ'. Ἰππικτος Λακεδαιμόνιος. δ'. Κριτίας ὁ τῶν λ'. ε'. Μόλπις Λακεδαιμόνιος. ς'. Περσχίος Κιτιεύς. ζ'. Πρόξενος. η'. Σφαῖρος.

Β'. «Λακωνικὴν Πολιτείαν» θ'. Ἡρακλείδης.

Γ'. «Λακεδαιμονίων Πολιτείαν» ι. Ἀριστοτέλης. ια'. Ξενοφῶν. ιβ'. Ἡρακλείδης.

Δ'. «Σπαρτιατῶν πολιτείαν» ιγ'. Λικκί-
αρχος Μεσσήνιος. (Αὕτη ἀνεγινώσκετο κατ' ἔτος εἰς τοὺς ἑπειτα χρόνους).

Ε'. «Λακωνικά». ιδ'. Ἀριστοκράτης Λακεδαιμόνιος. ιε'. Πολυκράτης. ις'. Πausanias Λάκων.

ΣΤ'. «Λακεδαιμονιακά». ιζ'. Δοῦρις. ιη'. Λυκομήδης (γρ. Νικομήδης) Ἀκάνθιος. ιθ'. Φαῖστος.

Ζ'. «Πρυτάνεις τῶν Λακεδαιμονίων (χρονικά)». κ'. Χίρων Λαμψακηνός.

Η'. «βίον Λυκούργου». κα'. Πλούταρχος.

Θ'. «Περὶ Λυκούργου καὶ Σωκράτους». κβ'. Σφαῖρος Βοσποριανός.

Ι'. «Ὁ Λευκτρικὸς πόλεμος τῶν Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων». κγ'. Πόημα Ἠγήμονος Ἀλεξάνδρου.

ΙΑ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι πόλεων». κδ'. Πολέμων.

ΙΒ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀναθημάτων». κε'. Πολέμων.

ΙΓ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι θυσιῶν». κς'. Σωσίθεος Λάκων.

ΙΔ'. «Περὶ τῶν ἐν Λάκωσιν ἐορτῶν». κζ'. Πausanias Λάκων.

ΙΕ'. «Ἀποφθέγματα Λακωνικά». κη'. Πλούταρχος.

ΙΣΤ'. «Λακωνικὰ ἀποφθέγματα». κθ'. Πλούταρχος.

Παράβ. Klotz, Jahrb. spl b. 7. (1851) p. 270. καὶ
Fragm. Hist. Graec. ed. Mueller. T. III. Paris 1851.
p. 679.

Περὶ συγγενείας τῶν Ἰουδαίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Φλάβιος Ἰώσηπος ἐν Ἰουδαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ λόγῳ Β΄. κεφ. ε΄. * ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν.

«Βασιλεὺς Λακεδαιμονίων Ἄρειος» Ὀνία χαίρειν.

Ἐντυχόντες γραφῇ τινι, εὗρομεν ὡς ἐξ ἐνόου εἶεν γένος Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραάμ οἰκειότητος. Δίκαιον οὖν ἐστίν, ἃ δὲ λφοὺς ὑμᾶς ὄντας διαπέμπεσθαι πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν ἂν βούλεσθε. Ποιήσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ, καὶ τὰ τε ὑμέτερα ἴδια νομιζόμεν καὶ τὰ αὐτῶν κοινὰ πρὸς ὑμᾶς ἔξομεν.

Δημοτέλης ὁ φέρων τὰ γράμματα διαπέμπει τὰς ἐπιστολάς· τὰ γράμματα ἐστὶ τετράγωνα· ἡ σφραγὶς ἐστὶν ἀετὸς δράκοντος ἐσπειλημένος. » (γρ. ἐπειλημένος.)

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατὰ τι παραλλάσσουσα εὗρηται καὶ ἐν Μακκαβαίων Α΄. κεφ. ιβ΄. ἐδαφίῳ 21—24. ἔχουσα οὕτως. «Ἄρειος Βασιλεὺς Σπαρτιατῶν Ὀνία ἱερεὶ μέγῳ χαίρειν. Εὐρέθη ἐν γραφῇ περὶ τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων, ὅτι ἀδελφοὶ εἰσιν, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ. Καὶ νῦν ἀφ' οὗ ἔγνωμεν ταῦτα, καλῶς ποιήσετε γράφοντες ἡμῖν, περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῶν. Καὶ ἡμεῖς δὲ ἀντιγράφομεν ὑμῖν, τὰ κτήνη ὑμῶν καὶ ἡ ὑπαρξὶς ὑμῶν ἡμῖν ἐστί, καὶ τὰ ἡμῶν ὑμῖν ἔσιν· ἐντελλόμεθα οὖν ὅπως ἀπαγγείλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα.» αὐτοῦ δὲ ἐδ. 6—18 ὑπάρχει καὶ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ Ἰωνάθαν τοῦ Ἀρχιερέως. «Ἰωνάθαν ἀρχιερεὺς (τοῦ ἔθνους) καὶ ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ ἱερεῖς,

*. Σελ. 407 τῆς Αἰρηλιανῆς εἰς φύλλον ἐκδόσεως 1611. παρὰ Hermann. Antiqu. I. §. 49, 2. Palmer, de epistolarum, quas Spartani atque Iudaei invicem sibi misisse dicuntur, veritate. Darmst. 1828. 4.

καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων Σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Ἔτι πρότερον ἐπεστάλησαν ἐπιστολαὶ πρὸς Ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα παρὰ Δαρείου τοῦ βασιλεύοντος ἐν ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν, ὥς τὸ ἀντίγραφον ὑπόκειται. Καὶ ἐπεδέξατο Ὀνίας τὸν ἄνδρα τὸν ἀπειταλμένον ἐνδόξως, καὶ ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς διασφεῖτο περὶ συμμαχίας καὶ φιλίας. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες, παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν, ἐπειράθημεν ἀποστεῖλαι τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα καὶ φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸ μὴ ἐξαλλοτριωθῆναι ὑμῶν· πολλοὶ γὰρ καιροὶ διῆλθον ἀφ' οὗ ἀπεστείλατε πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς οὖν ἐν παντὶ καιρῷ ἀδιαλείπτως ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς καθηκούσαις ἡμέραις μιμνησκόμεθα ὑμῶν, ἐφ' ὧν προτφέρμεν θυσιῶν, καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὥς δέον ἐστὶ καὶ πρέπον μνημονεύειν ἀδελφῶν. Εὐφραίνόμεθα δὲ ἐπὶ τῇ δόξῃ ὑμῶν. Ἡμεῖς δὲ ἐκύκλωσαν πολλαὶ θλίψεις καὶ πόλεμοι πολλοί, καὶ ἐπολέμησαν ἡμᾶς οἱ βασιλεῖς οἱ κύκλω ἡμῶν. Οὐκ ἠθουλόμεθα οὖν παρενοχλεῖν ὑμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς συμμαχοῖς καὶ φίλοις ἡμῶν ἐν τοῖς πολέμοις τούτοις. Ἐχομεν γὰρ τὴν ἐκ οὐρανῶν βοήθειαν βοηθοῦσαν ἡμῖν, καὶ ἐρύθημεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν. Ἐπελέξαμεν οὖν Νουμήνιον Ἀντιόχου καὶ Ἀντίπατρον Ἰάσωνος, καὶ ἀπεστάλκαμεν πρὸς Ῥωμαίους ἀνανεώσασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προτέραν. Ἐνετειλάμεθα οὖν αὐτοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς πορευθῆναι, καὶ ἀσπάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἀποδοῦναι ὑμῖν τὰς παρ' ἡμῶν ἐπιστολάς περὶ τῆς ἀνανεώσεως καὶ τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν. Καὶ νῦν κελῶς ποιήσετε ἀντιφωνήσαντες ἡμῖν πρὸς ταῦτα ».

ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

§. 1. [89.].

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

Κρήτη τις γαῖ' ἔστι, μέσῳ ἐνὶ οἴῳσι πόντῳ
 Καλὴ καὶ πείρα, περίρρυτος· ἐν δ' ἄθροποι
 πολλοί, ἀπειρέσιαι, καὶ ἐννήκοντα πόλεις—
 ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη· ἐν μὲν Ἀχαιοί,
 ἐν δ' Ἐτεόκερτες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες
 Δωριέες τε τριχάϊκες, διόϊ τε Πελαγιοί—
 τῇσι [δ' ἐν] Κνωτῶς, μεγάλη πόλις· ἐνθα τε Μίνως
 ἐνέωρος βασιλεὺς, Διὸς μεγάλου ἁριστής.

Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. τ. 172. ἐπ.

Ἡ νῆσος Κρήτη, ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν, ἔχει καλὴν
 θέσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχήν· διὸ καὶ ὁ Μίνως κατέσχε
 τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ¹. ἔστι δὲ τὴν φύσιν ὀρεινὴ καὶ
 δασεῖα, ἔχει δὲ καὶ αὐλῶνας εὐκάρπους.

Τῶν ὁρέων δὲ αὐτῆς ἀξιοσημειώτᾳ εἰσι τὰ καλούμενα
 Λευκά, πρὸς δύσιν κείμενα, ἐπὶ τὸ μῆκος ἐκτεταμένα ὅ-
 σον 300 σταδίων, οὐ λειπόμενα δὲ τοῦ Ταῦγέτου κατὰ τὸ
 ὕψος. Ἐν μέσῳ δὲ ἔστι κατὰ τὸ εὐρυχωρότατον τῆς νήσου
 τὸ Ἰδαῖον ὄρος ², ὑψηλότατον τῶν ἐκεῖ, περιφερὲς δ' ἐν κύ-

1. Ἀριστοτ. ἐν Πολιτ. Β'. ζ'. πῶς γὰρ ἐπικείται τῇ θαλάσσῃ, σχε-
 δόν τῶν Ἑλλήνων ἰδιωμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων· ἀπέχει γὰρ τῇ
 μέ. τῆς Πελοποννήσου μικρὸν, τῇ δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ περὶ Τριόπιον τόπου
 καὶ Ῥόδον. Στράβ. Ι'. σελ. 474. δ. ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς Κυρηναίας ἐπὶ τὸ
 Κριεῦ μέτωπον θυεῖν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν πλεῖς, ἀπὸ δὲ Κιμάρου ἐπὶ
 Μελίαν (ἐπὶ Ταίναρον, κατ' ἄλλους) εἰσὶ στάδιοι 700, μεταξὺ δὲ Κύθηρα.
 — Τὰ βόρεια παράλια τῆς νήσου ἔχουσι λιμένας καλοὺς μὲν, δυσπρο-
 αίτους δὲ καὶ ἐπικινδύνους τοῖς ἀπείροις.

2. Ἐκ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ βλέπει τις τὰ Κύθηρα καὶ τὸ Ταῦγeton, τὴν
 Ῥέδιν καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

κλῶ σταδίων 600. Περιοικεῖται δὲ ἡ Κρήτη ὑπὸ τῶν
 ἐρίσων πόλεων, ὧν μέγιστα καὶ περιφανέσταται ἦσαν
 τρεῖς· Κνωσσός, Γόρτυνα, Κυδωνία ³. αὗται συμπράττου-
 σαι μὲν ἀλλήλαις, εἶχον ὑπηκόους ἅπαντας τοὺς ἄλλους,
 στασιάζουσαι δὲ κατεκερμάτιζον καὶ τὴν νῆσον ⁴. ἔχει δὲ
 μῆκος μὲν ἡ νῆσος ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους ⁵, πλά-
 τος δὲ κατὰ τὸ στενώτατον, τὸν ἰσθμόν, ὡς ἑκατὸν στα-
 δίων καὶ κύκλον 4000—5000. ἢ 37 $\frac{1}{2}$ γεωγρ. μιλ. μῆ-
 κος ἀπ' ἀνατ. πρὸς δυσμᾶς, πλάτος δὲ ὡς 10 γεωγρ. μιλ.
 τὸ πολὺ, καὶ ἐπιφάνειαν 200 γεωγρ. μιλ. περίπου.

3. Στράβων ἐν Ι'. σελ. 474 καὶ ἐπ. ἴδε καὶ Νικ. Δαμασκ. ἐν Προδρ.
 Κοραῖ σ. 278 ἐ. καὶ Ἡρακλείδην αὐτόθι σελ. 207 ἐ. ὁ δ' Ὀμηρὸς ἐν
 Ὀδυσσεΐᾳ ἐννεμήκοντα λέγων τὰς πόλεις τῆς Κρήτης, ἐν Ἰλιάδι (B. 649)
 ἑκατόμπολιν εἶπε τὴν Κρήτην, περὶ οὗ βλέπε Στράβ. Ι'. σελ. Κασ. 479.
 80. ἀξιοσημείωτος δὲ ἐστὶ καὶ ἡ Δρῆρος διὰ τὴν νῆσον ἀνακαλυφθεῖ-
 σαν ἐπιγραφὴν. Ἴδε ἐφημ. Ἀθηνᾶς ἀρ. 2231. τ. 1853. καὶ Nachr. v. d.
 Univ. zu Goettingen 1855. N^o. 7.

Πάντα τὰ προϊόντα τῆς Κρήτης ἔθεωροῦντο τὸ πάλαι (Plin. H. N.
 25, 8) καλλίτερα ἢ τὰ ἐξ ἄλλων χωρῶν· τὴν σήμερον δὲ εὐδοκίμοῦσιν
 αὐτῆς τῶν μὲν φυσικῶν προϊόντων τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ κάστανα, τῶν
 δὲ βιομηχανικῶν τὸ σαπῶνιον.

Διεξοδικὰ περὶ τῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας, τῆς θρησκείας καὶ πολι-
 τείας τῆς Κρήτης εὕρισκεις ἐν τῷ κλασσικῷ συγγράμματι, διὰ τε τὸ
 πραγματικὸν καὶ τὸ λεκτικόν, τοῦ ἐν Γοττίγγῃ καθηγητοῦ, καὶ ἐμὲ δι-
 δασκάλου ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ, Οἴκου (Hoesck, Kreta etc.).
 ἐπιγράφεται δὲ Κρήτη καὶ σύγκειται ἐκ τριῶν τόμων, ὧν ὁ Α'. ἐκ
 σελ. XIV καὶ 454 μετὰ τριῶν πινάκων ἐξεδόθη τῷ 1823 ἐν Γοττίγγῃ
 εἰς 8ον. ὁ δὲ Β'. ἐκ σελ. XL. καὶ 447 τῷ 1828, καὶ ὁ Γ'. ἐκ σελ. XIV
 καὶ 536 τῷ 1829. εἶθε φιλόπικτις τις Κρητὶς πλούσιος καὶ φιλόμουσος
 καὶ συντελίῃ εἰς ἐξελληνισιν τοῦ πολυμαθεστάτου τούτου ἔργου.

4. Στράβ. Ι'. σελ. 478 μ.

5. Στράβ. Ι'. σελ. 475. ἀ.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΩΪΣ.

Δοκιῇ δὲ ὁ νομοθέτης μέγιστον ὑπεθέσθα
ταῖς πόλεσιν ἀγαθὸν τὴν ἐλευθερίαν· μόνην
γὰρ ταύτην ἴδια ποιεῖν τῶν κτεταμένων τὰ
ἀγαθὰ, τὰ δ' ἐν δουλείᾳ τῶν ὀρχόντων, ἀλλ'
οὐχὶ τῶν ἀρχομένων· τοῖς δ' ἔχουσι ταύτην
φυλακῆς δεῖν. Ἐρρως π. Στράβ. I. σ. 480. μ.

α'. Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης ἔχει πολλὰς δυσχερείας, τοῦτο μὲν δι' ἑλλειψίν πηγῶν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν διαφωνίαν τῶν ὑπαρχουσῶν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀμήρου ¹ κατῴκουν ἐν Κρήτῃ τὸ πάλαι διάφορα ἔθνη διαφόρου γλώσσης, ὧν μάλιστα διεκρίνοντο πέντε, Ἀχαιοί, Ἐτεόκρητες, Κύδωνες, Δωριεῖς ² καὶ Πελασγοί. Τούτων οἱ μὲν Ἐτεόκρητες καὶ Κύδωνες ἦσαν αὐτόχθονες, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπηλύδες ³.

β'. Ἐβασιλεύοντο δὲ τὸ πάλαι οἱ Κρήτες, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ Ἑλλήνων ἐξημερωθέντες γύ-

1. Ἴδε τὴν μετωπ' ὄν τῆς 89. §.

2. «Τριχάϊκες δὲ δέχονται· ἦτοι ἀπὸ τῆς τριλοφίας ἢ ἀπὸ τοῦ τριχίνους εἶναι τοὺς λόφους». Στράβ. I. 476 α'. οἱ δὲ νωότεροι ἐξηγεῖσι τὸ τριχάϊκες ἀπὸ τοῦ εἰς τρεῖς φυλάς εἶναι διηρημένους τοὺς Δωριεῖς (ἴδε §. 44.). Διαφωνοῦσι δὲ καὶ περὶ τοῦ πότε ἦλθον εἰς Κρήτην οἱ Δωριεῖς· διότι ἐνῶ κατὰ τὸν μῦθον εἰς τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους ὁ Τέκταμος, ἢ Τεύταμος, υἱὸς τοῦ Δῶρου ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς Κρήτην, οἱ ἱστορικοὶ δὲν δέχονται Δωρικὴν ἐπιδρομὴν πρὶν τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν, ὧν καὶ αὐτῶν τὸ γένος ἀμφίβηλον· διότι οἱ μὲν Ἀχαιοὺς λέγουσι τοὺς Ἡρακλειδᾶς, ὧν τὴν γνῶμην καὶ ἐγὼ δέχομαι, οἱ δὲ Δωριεῖς. Ἦρμ. I. §. 20. 2.

3. Στράβ. I. 475 τ. Τούτων φησὶ Στάφυλος τὸ μὲν πρὸς τῷ Δωριεῖς κατέχειν, τὸ δὲ δυσμικὸν Κύδωνας, τὸ δὲ νότον τοὺς Ἐτεόκρητας, ὧν εἶναι πολὺχρον Πρᾶσον, ὅπου καὶ τοῦ Δικταίου Διὸς ἱερόν· τοὺς δὲ ἄλλους ἰσχύοντας πλέον οἰκῆσαι τὰ πεδία.

νεμήθ'σιν, διὰ Ῥαδαμάνθυος, δικαιοτάτου ἀνδρός ⁴ καὶ τοῦ
 ζήλωτος αὐτοῦ Μίνω ⁵, ὅστις, ὡς φαίνεται, ὑπέταξε πρῶ-
 τον ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἔπειτα ναυτικὸν κτησάμενος ἐκρά-
 τησε τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης ⁶. Ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀναφέ-
 ρονται ὡς ἡγεμόνες τῶν ἀν' ὅλης τῆς νήσου κατὰ τῆς Τροίας
 μετὰ ὀγδοήκοντα νηῶν ἐκστρατεύοντων Κρητῶν δύο, Ἰδο-
 μενεὺς καὶ Μαρρόνης ⁷.

γ'. Μετὰ ταῦτα κατελύθη ἡ βασιλεία καὶ στάσεις
 ἐπεκράτησαν ὡς οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος, δι' ἧς κατεκερμα-
 τίσθη ἡ νῆσος εἰς πλῆθος πολιτειῶν, ἐχθρικῶς διατεθειμένων
 πρὸς ἀλλήλας, καὶ μόνον αἱ μεγαλείτριαι πόλεις ἀπε-
 ἐλόντε μετὰ τῶν περὶ αὐτὰς μικροτέρων δεσμούς τινας, πο-
 τὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δὲ ἥττον διαρκεῖς ⁸. ἐπὶ τῶν Μηδι-
 κῶν δὲν ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων
 ἐχθροῦ, χρησμούς δι' ἐντροπὴν προφασίζόμενοι ⁹. ἐπὶ δὲ τοῦ
 Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδήξωσαν

4. Στράβ. I'. 476. ὁμωνύμου τοῦ ἀδελφοῦ. αὐτοῦ, ὃς πρῶτος τὴν
 νῆσον ἐξήμερωσεν ὃ καὶ νεμίμοις καὶ συνοικισμοῖς πόλεων καὶ πολιτείαις,
 σκηψίμενος παρὰ Διὸς φέρειν ἕκαστα τῶν τιθεμένων δογμάτων εἰς μέ-
 σον πρὸς σελ. 482 τ. καὶ τῇ ἐμῇ περὶ Ζακύνθου πραγματείᾳ, Γοττ.
 1832. 8 § 29.

5. Στράβ. I. σ. 476. ἐ. ὅπου εὐρήσεις, ὅτι περὶ Μίνω ἀντιφρόμενα
 φέρονται περὶ τε ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς, « τῶν μὲν ἐξ-
 ὄντων τῆς νήσου τὸν Μίνω λεγόντων, τῶν δὲ ἐπ' ἡρώων, ὃ μὲν τοι Ποιητῆς
 τῇ δευτέρᾳ δικεῖ μᾶλλον συγγεῖν ἀποφάσκει ». ὃ δὲ ἐρραστής τῶν Δω-
 ρίων Μιλλερὸς ἀντικρὺς αὐτὸν Δωριέα καλεῖ καθόλου δὲ εἰπεῖν τὰ
 περὶ Μίνω καὶ Ῥαδαμάνθυος μυθώδη εἰσὶ καὶ ἀπίστα πάντα. πρ.
 Wachsm. I. σ. 350. 6'. ἐκδ. καὶ σελ. 79. ὅπου ὡς
 ἱστορικὸν πρόσωπον δέχεται τὸν Μίνω.

6. Θουκ. A 8'.

7. Ἰλιάδ. B. 613 ἐ. λέγονται δὲ οὗτοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Μίνω.

8. Ἰδ. § 89. 3. ὃ δὲ λεγόμενος συγκρητισμὸς ἐν καιρῷ κινδύνου ἀήκει
 εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ὡς φαίνεται. Wachsm. I. σ. 159.
 σημ. 45.

9. Ἡ. ἐδ. Z'. 169.

τὴν γῆν τῶν Κυδωνιατῶν 10, δὲν ὠργίσθησαν, ὥστε νὰ συμμάχῳσι μετὰ τῶν συγγενῶν των Σπαρτιατῶν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔμεινον ἐξακολουθεῦντες τὰς στάσεις των. τῷ 216 π. Χ. ὁμοφώνως ἐξελέξαντο ἡγεμόνα καὶ προστάτην τῆς ὅλης νήσου Φίλιππον τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας. ἀλλὰ τῷ 201 ἤρξαντο πάλιν αἱ στάσεις 11, ἕως οὗ ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ τὰς κατὰ Θίλασσαν ληστείας των καὶ διὰ τὸν Μιθριδατισμὸν των, σκληρῶς ἐτιμώρησαν αὐτοὺς διὰ Μετέλλου, ὅστις τῷ 67 π. Χ. ὑπεδούλωσεν ὅλην τὴν νῆσον, ἥτις μετὰ τῆς Κυρήνης ἀπετέλεσε μίαν Ῥωμικὴν ἐπαρχίαν 12.

10. Θουκ. Β'. π. 4.

11. Τότε προσεκαλέσαντο βοηθὸν τὸν Φιλοποίμενα. Πλούτ. Φιλοπ. γ', τ. ζ' α'.

12. Δίων ὁ Κασσιος ἐν 'Ρωμ. Ἱστορ. λς'. Τ. Ι. σελ. 87 ε. (καὶ 704.)
 ἐκδ. Reimar. Hamburgi 1750. εἰς φύλλον. Κρητὲς μὲν οὖν οὕτως, ἐλευθερί τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γενόμενοι, καὶ διαποτίη ὀνείων μηδὲνα (ἀλλ' ἴδε 'Ηροδ. Δ'. 153 ε.) κτησάμενοι, κατεδουλώθησαν ἴδε καὶ Στράβ. Ι'. σ. 477. εἰς Κνωσὸν δὲ ἐπεμψαν αἱ 'Ρωμοῖοι καὶ ἀποίκους πρὸς διατήρησιν τῆς ὑποταγῆς. Ἀπὸ Κωνσταντίνου δὲ τοῦ Μ. καὶ ἐφεξῆς ὁρμεινεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἕως οὗ οἱ Σαρακηνοὶ ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν νῆσον, τῆς Κυδωνίας μόνον ἐξαίρουμένης. Ἀλλ' ἔπειτα Χριστόφορος ὁ στρατηγὸς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα ἀνεκτίσαστο τὴν νῆσον τελέως δὲ ἔξωσεν αὐτοὺς μετὰ 70 ἔτη ὁ Φωκάς ἐπὶ 'Ρωμανοῦ. Ἰσχυρότερον δὲ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πολλὰι πόλεις ἀποστατήσασαι ἐτιμωρήθησαν. Μετὰ τοῦτα ὁ Γάβρις Βαλδουῖνος, ὡς αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔδωκε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νήσου τῷ Βενετῷ Δανδολῶν ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ἡ Γενουήσαιο διὰ τῶν πειρατῶν των κατέσχον τὴν νῆσον, ὁ Βαλδοῦφος ἔδωκεν αὐτὴν τιμάριον τῷ Μαραγκάτῳ ἐκ Μοντεφράττου, ὅστις ἐπώλησεν αὐτὴν τοῖς Βενετοῖς. Οὗτοι δὲ τῶν πολυτίμων ἐυέωρουν τὴν κατοχὴν τῆς νήσου, ὥστε πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀκροπόλεως Κανδίας, ἐξώδευσαν ἑκατὸν ἐξήκοντα ἐπὶ ἑκατομμύρια τάλληρα, καὶ αἶμα 282 πατρικίων καὶ 30 000 πολέμιστῶν· ἀλλὰ τέλος ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τούρκοι τῷ 1669, οἵτινες καὶ μέχρι τῆς σήμερον κατέχουσιν αὐτήν. Τοιαῦτα συντόμως ὑπῆρχαν τὰ παθήματα τῆς βασιλείας τῶν Ἑλληνικῶν νήσων. (Hoffmann, Griech. σελ. 1320 ε.).

§. 3. [91]

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ.

Σὺ δὲ οὐτε Λακεδαιμόνα προηροῦ οὐτε Κρήτην,
 ἃς δὴ ἐκάστοτε φῆς εὐνομεῖσθαι.

Πλάτων Κρίτ. ιδ'. σ. 82.

α'. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ¹ αἱ πόλεις τῆς Κρήτης ἐκυβερονῶντο κατὰ ἴδια πολιτεύματα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Δωριέων ἐπὶ τὸ δωρικώτερον μεταποιήθησαν ². μάλιστα δὲ παρὰ Λυκτίοις, ἀποιίοις τῶν Λακόνων ³, καὶ Γορτυνίοις καὶ ἄλλοις τοῖς πολυχυίοις διέμειναν περισσότερον χρόνον Δωρικὰ νόμιμα ⁴, ὁμοιάζοντα εἰς πολλὰ τοῖς Σπαρτιατικοῖς ⁵.

β'. Οἱ κάτοικοι διηροῦντο εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους. Τῶν ἐλευθέρων δὲ οἱ μὲν ἦσαν τέλειοι πολῖται, ὡς οἱ Σπαρτιαταὶ ¹, οἱ δὲ ὡς οἱ τῶν Σπαρτιατῶν περίεργοι,

α'. 1. Ἰδε ἀνωτέρω §. 90 γ'. καὶ Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 3. «Βασιλεῖα δὲ προτερὴν μὲν ἦν, εἰτα κατέλυσαν οἱ Κρήτες, καὶ τὴν ἡγεμονίαν οἱ λόγοι μοι τὴν κατὰ πόλεμον ἔχουσιν».

2. Ἰδε § 90 α'. σημ. 2. Οἱ Κρήτες ἀνέφερον τὸν διοργανισμόν τοῦ πολιτεύματος τῶν εἰς τὸν Μίνω. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 1. ἀλλ' οὐ δὲ ἐν νομιμον αὐτῶν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Μίνω ὄν. Ἰδε §. 90, σημ. 5.

3. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 1.

4. Ἐφορος παρὰ Στράβ. Ι'. σελ. 481 α'.

5. Ἐρὶς ὑπῆρχε τὸ πάλαι εἰ τὰ νόμιμα τῶν Λακόνων ἦσαν μίμησις τῶν Κρητικῶν, ἢ ἀντιστροφῶς Ἰδε Στράβ. Ι'. σ. 481. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 1. ἐπεκράτει δέ, ὡς φαίνεται, ἡ γνώμη τῶν λεγόντων τὰ Κρητικὰ ἀρχαιότερα· παρὰ τοῖς καθ' ἡμᾶς δὲ ἀρχαιολόγοις ὑπερίσχυεν ἡ ἐτέρα.

β'. 1. ὑποδiciaρῶμενοι εἰς φυλάς, ἔτε Δωριεῖς. §. 44. σημ. 2.

οὗς οἱ Κρήτες ὑπηκόους ἐκάλουν ². Τῶν δούλων δὲ οἱ μὲν ἐλέγοντο μνωῖται ἢ μνωται, οἵτινες ἦσαν δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, οἱ δὲ κλαρωταὶ ἢ ἀφαιμωταὶ, καὶ ἀμφαιμωταὶ, οἵτινες δούλοι τῶν ἰδιωτῶν κατ' ἀγρὸν ἐργαζόμενοι, ἐγχώριοι μὲν ὄντες, δουλωθέντες δὲ κατὰ πόλεμον ³. ἦσαν δὲ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὡς οἱ Εἰλωτες (§. 46.). Τρίτον δὲ γένος ἦσαν οἱ χρυσώνητοι καλούμενοι, ἀγοραστοὶ ἐκ τῆς ξένης, καὶ οὐχὶ πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὡς φαίνεται ⁴.

γ'. Τῶν ἀρχόντων ἀνώτατοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι κόσμοι ἢ κόσμιοι, δέκα ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν κατ' ἔτος ¹ ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν τυχόντων μὲν, ὡς οἱ ἔφοροι ἐν Σπάρτῃ

2. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 1. 4. Στράβ. Ι. σελ. 481. α'.

3. Ἴδε Ἀθῆν. ΣΤ. 84. «τὴν μὲν κοινὴν δουλείαν οἱ Κρήτες καλοῦσι μνοῖαν, τὴν δὲ ἰδίαν ἀφαιμώτας, τοὺς δὲ περιόικους ὑπηκόους». «Τούτοις δ' εἰσὶ νενομισμέναι τινές ἐορταὶ ἐν Κυδωνίᾳ, ἐν αἷ· οὐκ εἰσίσαιιν εἰς τὴν πόλιν ἐλευθέροι, ἀλλ' οἱ δούλοι πάντων κρατεῦσι, καὶ κύριοι μηχανιστῶν εἰσι τοὺς ἐλευθέρους»· καὶ καθόλου δὲ οἱ δούλοι ἐν Κρήτῃ δὲν ἦσαν ὡς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀλλαχού· περὶ ὧν μόνον τὰ γυμνάσια καὶ ἡ κτήσις τῶν ὄπλων τοῖς ἦσαν αὐστηρῶς ἀπηγορευμένα. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. 6'. 12. διὰ δὲ ταῦτα, καὶ καὶ δι' ἃ λέγει Ἀριστοτ. Π. λιτ. Β. 5'. 3. οὐδέ ποτε ἐπαναιτάτησαν, ἐν ᾧ οἱ πένεσται τῶν Θετταλῶν καὶ οἱ Εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν ὥσπερ ἐγεδρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διετέλουν. Ἀριστ. αὐτ. Β'. 5'. 2. Πάντας δὲ τοὺς ἄλλους, πρὸς δικστολήν ἀπὸ τῶν τελείων πολιτῶν, ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ἀπλῶς περιόίκους, καὶ παραβιάζει αὐτοὺς πρὸς τοὺς Εἰλωτας καὶ Πενέστας, μὴ ἀκριβολογῶν, ὡς νομίζω· ὣτα Πολιτ. Β'. ζ'. 34. 5'. 3. καὶ ἀλλαχού.

4. Οἱ Χρυσώνητοι ἦσαν οἱ κυρίως δούλοι, (κατὰ πῶλιν εἰκείται. Ἀθῆν. ΣΤ. 84.) οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων· «μεταξὺ δὲ ἐλευθέρων καὶ δούλων οἱ Λακεδαιμονίων Εἰλωτες καὶ Θετταλῶν Πενέσται, καὶ Κρητῶν Κλαρωταὶ καὶ Μνωῖται, καὶ Μαρυανδύων Δαρυφόροι, καὶ Ἀργείων Γυμνήτες, καὶ Σκυωνίων Κορυνηφόροι.» Πολύδ. Γ'. 83. πρβ. §. 46. σημ. 3.

γ'. 1. Ἴδε περὶ τούτου καὶ τῶν ἐπομένων Schoemann, *Antiquit. juris publ. Graec.* 1838. 8. p. 153.

(§. 54.), οὐχὶ δὲ καὶ ἐξ ἀπάντων ἀλλ' ἐκ τινων γενῶν 2. Ἐν πολέμῳ εἶχον οἱ κόσμοι τὴν ἡγεμονίαν 3, ἐν εἰρήνῃ δὲ συνεκάλουν τὴν ἐκκλησίαν καὶ γερουσίαν καὶ ἐξέδιδον ψηφίσματα· ἐδίκαζον δὲ καὶ τὰς δίκας, τὰς μὲν αὐτοὶ μόνοι, τὰς δὲ ὡς πρόεδροι τῶν δικαστηρίων 4. ὁ πρῶτος δὲ τοῦ συνεδρίου, ὅστις παρεῖχε καὶ τὸν ἐπώνυμον, ἐλέγετο πρωτόκοσμος ἢ ἄρχων 5. τῶν ἀποδιδομένων δὲ αὐτοῖς τιμῶν ἦν καὶ τετραπλῇ μερὶς εἰς τὰ συσσίτια 6. Πολλάκις δὲ συνέβαινεν ὥστε ἢ οἱ κόσμοι νὰ μὴ θέλωσι νὰ ἀποχωρήσωσι, ληξάνσης τῆς ἀρχῆς των, ἢ οἱ δυνατοὶ συστάντες νὰ ἐκβάλωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἀρχῆς των· ἢ δὲ τοιαύτη ἄνομος κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐλέγετο ἀκοσμία 7.

δ'. Ἡ δὲ Γερουσία, λεγυμένη καὶ γερωνία καὶ γερωχία, συνηθέστερα διβουλή 1, καθίστατο ἐκ τῶν κεκοσμηκότων 2, ἢ οἱ τῶν ἡξιωμένων τῆς τῶν κόσμων ἀρχῆς καὶ ἄλλα δοκίμων καὶ ομένων 3. τὰ μέλη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὅσα καὶ τῆς Σπαρτιατικῆς 4. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ δύναμις καὶ τὰ ἄλλα, ἥτοι διὰ βίου ἤρχον καὶ οὐ κατὰ νό-

2. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3, 5. ὅστις παραβάλλει τοὺς κόσμους τοῖς ἀφόροις.

3. Ἀριστ. Β'. ζ'. 3.

4. Schoemann αὐτόθι.

5. Παρὰ τοῖς Λυκτίοις Wachsm. I. σ. 425. ἐλδ. 6'. ἄρχοντα δὲ ἀπλῶς ὀνομάζει αὐτὸν Ἡρακλειδ. γ'. τ. ἐν Πρ. δρ. Κρατῆ. σ. 208.

6. Ἡρακλ. αὐτόθι. Οὐάξμ. αὐτόθι σημ. 20. καὶ Σχοίμ. σ. 158, σημ. 12.

7. Οὐάξμ. αὐτόθι αὐτόθι καὶ II σ. 144 καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 7.

δ' 1. Ἀριστ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3. ὁ δὲ πρεσβυς τῆς βουλῆς, πρῆξιστος ἢ πρεΐξιστος Schoemann p. 153 τ. ὅπερ ὄνομα ὁμῶς καὶ τιμητικὸν ἀπλῶς ἦν. Hermann. I. §. 21 σημ. 7.

2. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 5.

3. Στράβ. Γ'. σελ. 484. α.

4. Id. §. 81. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3.

μους γεγραμμένους, ἀλλὰ αὐτογνωμόνως καὶ ἀνευθύνως ⁵, καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ ἀρχὴ ἦσαν παρὰ τῆς Κρησίν ⁶.

Ἐ. Εἶχαν δὲ καὶ Ἐκκλησίαν οἱ Κρηῖτες τὴν αὐτὴν δύναμιν, εἴτε ἀδυναμίαν εἰπεῖν, ἔχουσαν τῇ Σπαρτιατικῇ (§. 52.) καὶ τῇ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν (§. 20) ἦτοι μετεῖχον μὲν αὐτῆς πάντες οἱ πολῖται, δὲν ἦτον ὅμως οὐδενὸς κυρία, ἢ νὰ ἐπιψηφίσῃ τὰ δόξαντα τοῖς γέρουσι καὶ τοῖς κόσμοις ¹. Ὑστερον δὲ κατὰ μικρὸν διὰ τὰς στάσεις ἐγένοντο δημοκρατικώτερα τὰ πολιτεύματα τῆς Κρήτης. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυρίευσαν αὐτήν ², κατέλυσαν ὅλως τὰ πολιτεύματα καὶ τὰ ἄλλα νόμιμα, πλὴν ὀλίγων, καὶ οἱ Κρηῖτες ἐδιοικοῦντο κατὰ Ῥωμαϊκὰ διατάγματα, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις συνέβαινε ³.

§. 4. [92]

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΣ.

Ἐν Δακιδάμονι καὶ Κρήτῃ πρὸς τοὺς πολέμους συντέιαται σχεδὸν ἡ τε παιδεία καὶ τὸ τῶν νόμων πληθὺς.

¹ Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτ. Ζ'. 6'. 8.

Ὁ βίος τῶν Κρητῶν ἔχει ἔτι μεγάλῃ τέραν ὁμοιότητα μὲ τὸν Σπαρτιατικὸν ἢ τὸ πολίτευμα, πλὴν ὅτι ἐνταῦθα ἐνεκα τῆς φύσεως καὶ θέσεως τοῦ τόπου δὲν ἦτον ὁ βίος τότον αὐστηρῶς περιωρισμένος, ὡς ἐν Σπάρτῃ.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παίδων μέχρι τοῦ ιζ'. ἔτους ἦν ἀφει-

5. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 6.

6. Στράβ. 1'. σ' 482. α. «τοὺς ἐν Κρήτῃ ἱππίας καὶ ἵππευς κεκτῆσθαι συμβέβηκεν».

ἔ. 1. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ. 4.

2. Ἰβ. §. 90. σημ' 12.

3. Ἐρριος περὶ Στράβ. 1. σελ. 484 μ.

μένη τοῖς γονεῦσιν καὶ τῷ οἰκιακῷ παιδονόμῳ· ἀπὸ δὲ τοῦ
 ιη. ἔτους δημοσίᾳ κατὰ Ἀγέλας· ὅθεν ἐλέγοντο τότε μὲν
 σκότιοι καὶ ἀπάγες, ὡς ἐν ἀφανείᾳ μακρὰν τῆς
 δόξαν φερούσης ἀγέλας ζῶντες, ἤδη δὲ ἀγέλαστοι ἢ καὶ
 ἀγελαστοὶ καὶ ἀγέλαοι¹, ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῆς Ἀγελά-
 τής. Δὲν διωρίζετο δὲ οὗτος παρὰ τῆς πόλεως εἰς τοῦτο
 τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πᾶς νέος τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ δυνα-
 τωτάτων εἶχε δικαίωμα νὰ συνάξῃ ἐκ τῶν σκοτίων ὅσους
 ἠδύνατο καὶ οὕτω νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀγέλην του, τὴν ὁ-
 ποίαν ὅμως ὤφειλε νὰ γυμνάζῃ πρὸς ἀνδρείαν καὶ καρτε-
 ρίαν πόνων παντοειδῶν, διὰ γυμνασίων, θήρας, τοξικῆς καὶ
 ἐνοπλίου ὀρχήσεως, ἧτις ἦν ἡ πυρρίχη². βοήθῃν δὲ καὶ
 ἄρχοντα εἶχε τὸν πατέρα, ὅστις καὶ ἐκόλαζε τὸν ἀπει-
 θοῦντα· εἰς τακτὰς δὲ τινὰς ἡμέρας συνέδρακεν ἀγέλη πρὸς
 ἀγέλην εἰς μάχην ἐν ῥυθμῷ μετὰ αὐλοῦ καὶ λύρας, καθὼς
 καὶ εἰς τοὺς πολέμους συνειθίζον· ἐξέφερον δὲ τὰς πληγὰς,
 τὰς μὲν διὰ χειρὸς τὰς δὲ καὶ δι' ὅπλων σιδηρῶν. Ἐγυ-
 μνάζοντο δὲ μάλιστα καὶ εἰς δρόμους· δρόμους δὲ ἔλεγον
 καὶ τὰ γυμνάσια οἱ Κρήτες, ὅθεν οἱ μῆπω τῶν κοινῶν
 δρόμων μετέχοντες ἀπόδρομοι ἐλέγοντο, οἱ δὲ δε-
 καετίαν ἐν ταῖς γυμνασίαις διελθόντες δεκάδρομοι³.

Γράμματα δὲ ἐμάνθανον μετρίως, ἐπιμελέστερον δὲ μου-

1. Κατὰ τὴν Ἀθήριον ἐπιγραφὴν Α. 10. ἴδε. § 89. σημ. 3.

2. Παράβ. §. 74. β'. Στράβ. Ι. 480 τ. Νικολ. Δαμασκηνὸς ἐν Προδρ.
 Κρατῆ, σελ. 279. «Οἱ δὲ Κρητῶν παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ μετ' ἀλλή-
 λων σκληρχωγούμενοι, καὶ θήρας καὶ δρόμους ἀάντις ἀνυπέδητοι κα-
 τανύοντες καὶ τὴν ἐνόπλιον πυρρίχην ἐκπονέοντες, ἢ τινα πρῶτος εὖρε
 Πύρριχος Κυθωνιάτης, Κρῆς τὸ γένος». Ἐγυμνώθησαν δὲ ἐν ταῖς γυμνα-
 σίαις πρῶτοι Ἑλλήνων οἱ Κρήτες, ἔπειτα Λακιδαιμόνιοι, κατὰ Πλάτωνα
 ἐν Πολιτ. Ε'. σ. 452. μ' ὁ δὲ Θεοκ. Α. 5'. 3 τοὺς Λακιδαιμονίους λέ-
 γει πρῶτους Ἑλλήνων γυμνωθέντας.

3. Ἐφορις παρὰ Στράβ. Ι. σ. 482—83. Schoem. σελ. 155—
 57. ἀπὸ δὲ τοῦ Πελοπονν. πολέμου παρέλαβον καὶ ἀλείπτας Κραυσε
 σ. 133.

σικήν, τῆς ὁποίας εἶδη τινὰ καὶ ψδᾶς τινας, ἐν οἷς περιεί-
χοντο οἱ νόμοι, πάντες ὤφειλον νὰ γνωρίζωσι ⁴.

§. 5. [93].

Συνέχεια. γάμος. ἔρωσ.

Ὁ μεταξὺ τῆς αὐτῆς ἀγέλης φιλικὸς δεσμὸς διατηρεῖτο καὶ ἀφοῦ οἱ παῖδες ἄνδρες ἐγίνοντο. Ἠναγκάζοντο δὲ νὰ νυμφευθῶσιν ἅμα πάντες οἱ ἀποτελοῦντες μίαν ἀγέλην· τὰς δὲ ὑπανδρωθείσας κόρας, αἵτινες ἔφερον προῖκα τὸ ἡμισυ τῆς μερίδος τοῦ ἀδελφοῦ, ἀδελφοὺς ἔχουσαι, δὲν μετέφερον εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον εἰς τοὺς οἴκους των, ἀλλ' ἀφοῦ ἐγίνοντο ἱκαναὶ νὰ διοικῶσι τὰ τοῦ οἴκου ¹.

Ἰδιον δὲ τῆς παρούσης ἡλικίας ἦν καὶ τὸ περὶ τοὺς ἔρωτας νόμιμον, δι' οὗ συνεδέετο φιλία διὰ βίου μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν νέων τῆς ἀγέλης, δι' ἄρπαγῆς γινόμενον. Ἐράσμιον δὲ ἐνόμιζον οὐ τὸν κάλλει διαφέροντα, ἀλλὰ τὸν ἀνδρείᾳ καὶ κοσμιότητι. ἐκάλουν δὲ τὸν μὲν ἑρῶμενον κ λ ε ι ν ὀ ν τὸν δὲ ἑραστὴν φ ι λ ῆ τ ο ρ α ². (§. 72).

4. Ἡρακλ. ἐν Πρεδροῦμῳ Κοραῇ σ. 208. "Εφορο; π. Στράβ. σελ. 481—82. μουσικὸς δὲ αὐτῶν περιδοξὸς ἦν ὁ Θαλήτας. (ἴδε §. 89. σημ. 8.) ὅστις ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον τῶν ξυθμῶν καὶ παιάνων καὶ τῶν ἐπιχωρίων ᾠδῶν ἐφευρετής, ἀλλὰ καὶ πολλῶν νομίμων.

1. "Εφορος παρὰ Στράβ. β. 482 τ. ἄλλα δὲ βίβλια περὶ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν δὲν γνωρίζμεν.

2. Ἰδε Ἐφορον παρὰ Στράβ. I. σελ. 483—84. καὶ παράβ. Πλάτ. ἐν Νόμ. Α'. σελ. 636. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. β. Ἀθῆν. ιγ'. 77 ἐπ. καὶ καθόλου Krause, Gesh d. Erz. σελ. 412 καὶ ἐπ. καὶ Becker, Charikles II. σ. 203. ἐπ. ἐκδ. β'.

Συνέχεια. συσσίτια. (ἄνδρια)

Τὰ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον
τοὺς Κρήσιν ἢ τοὺς Λάκωσιν.

Ἀριστοτέλης. Πολιτ. Β'. ζ'. 4.

Τὰ συσσίτια (§. 76) ἐκάλουν οἱ Κρήτες ἄνδρια 1, ἢ καὶ
ἀνδρεῖα 2, ὅτι ἐν αὐτοῖς οἱ ἄνδρες κοινῇ ἐσίουντο, ἦσαν
δὲ πανταχοῦ κατὰ τὴν Κρήτην διὰ τὰς συσσιτίας δύο
οἴκοι, ὧν τὸν μὲν, ἐν ᾧ ἐδείπνουν, ἐκάλουν ἀνδρεῖον,
τὸν δ' ἄλλον, ἐν ᾧ τοὺς ξένους ἐκοίμιζον, κοιμητήριον
προσηγόρευον 3.

Ἐν τῷ ἀνδρείῳ δὲ ἔκειντο τράπεζαι, περὶ αἷ καὶ ἡ-
μενοὶ 4 ἐδείπνουν πάντες οἱ πολῖται, διγρημένοι ὄντες
κατὰ ἐταιρίας, αἷ οἱ Κρήτες ἀνδρεῖα ἐκάλουν 6. καθ'
ἕκαστον δὲ ἀνδρεῖον ἐπεστάτει παιδονόμος 7.

Τὴν ἐπιμέλειαν δὲ τοῦ συσσιτίου εἶχε γυνή 8, ἥτις διὰ
τὰς ὑπηρεσίας προσελάμβανε τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν δημο-

1. Πλούτ. Αὐκ. 5'.

2. Ἔργος παρὰ Στράβ. Γ'. σελ. 480. τ. 12ε καὶ σ. 482. α'.

3. Δωσιάδας παρ' Ἀθηναίῳ. δ'. 22.

4. Πυργίων παρ' Ἀθηναίῳ. δ'. 22. ἴδε καὶ ἀνωτ. §. 31. τ.

5. Καὶ οὐχὶ ὧς ἐν Σπάρτῃ μόνον οἱ εἰσφέροντες τὸ τεταχμέιον (§.
49. καὶ 76 καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 4.) ὥπως τῶν ἴσων μετὰσχον
τῆς εὐπόρου οἱ πινέστεροι δημοσίᾳ τρεφόμενοι.» Ἔργος π. Στράβ.
1. σελ. 480 τ. γ'. καὶ Νικ. Δαμασκ. σ. 270.

6. Δωσιάδας. π. Ἀθην.. δ'. 22.

7. Ἔργος π. Στράβ. 1. σ. 483.

8. Δωσιάδας ἐν τῷ μν. τέπφ.

τικῶν 9, ὧν ἕκαστος εἶχε δύο θεράποντας ξυλοφόρους, καλοφόρους ὑπὸ τῶν Κρητῶν καλουμένους 10.

Ἰρχοντο δὲ τοῦ δεῖπνου σπείσαντες τοῖς θεοῖς. Τὰ φαγητὰ δὲ ἦσαν ἀπλᾶ καὶ ὀλίγα 11 ὁ δὲ οἶνος ὑδαρῆς 12. Ἐκάστῳ δὲ παρετίθετο ἓξ μερίς 13. Τοῖς υἱοῖς δὲ (τοῖς σκωτίοις), οἵτινες ἐκάθηντο χαμαὶ παρὰ τὸν θᾶκον τοῦ πατρός, τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος τῶν ἀνδρῶν καὶ μόνον κρέας 14, οἱ δὲ ὀρφανοὶ ἐλάμβανον ἓτας μερίδας 15. Ἡ προσεσχηκυῖα δὲ γυνή, λαμβάνουσα τὰ βέλτιστα ἀπὸ τῆς τραπέζης παρετίθει τοῖς κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σύνεσιν δεδοξασμένοις 16.

Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἐβουλεύοντο περὶ τῶν κοινῶν, ἔπειτα δὲ διηγούνται τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ ἐπῆρουν

9. Τοῦτο ἐγένετο παρὰ τοῖς Λυκίοις, ὧν ἰδίως τὰ συσσίτια περιγράφει ὁ Δωσιάδης παρ' Ἀθηναίῳ, ἀλλαχοῦ δὲ διηκόνουν οἱ παῖδες, ὡς Ἐφύρος λέγει παρὰ Στράβ. Ι'. σ. 483 ἀ. ἀδικονοῦσι τε ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἀνδράσιν»· τοῦτο δὲ ἦν ἐπικρατέστερον ἔθιμον, ὡς φαίνεται, ὅτι ὁ Ἐφύρος καθόλου περὶ Κρητικῶν νομίμων γράφει· συμφωνεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Πυργίων (παρ' Ἀθην. δ'. 22. τ.), ὁ καὶ αὐτὸς Κρητικὰ νόμιμα καθόλου περιγράφων λέγει, « ὅτι οἱ νεώτατοι αὐτῶν ἐφευτᾶσι διακονοῦντες»· ἐκτὸς ἐὰν θέλῃ τις τὴν ἀντωνυμ. αὐτῶν νὰ ἀναφέρῃ εἰς τοὺς ὀρφανοὺς μόνον.

10. Δωσιάδης ἐν τ. μ. τ. καλοφόρος, παρὰ τὸ κάλων, ὅπερ δηλοῖ ξύλον δουρικῶς, ὅθεν οἱ Ἀάκωες καὶ τὰ πλοῖα κάλα εἶλεγον· Ἰδε, Ξενοφ. Ἑλλην. Α'. ἀ. 23 « ἔρρει τὰ κάλα », ὡς ὁρθῶς διώρθωσεν ἡδὴ τὸ χωρίον μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἀνέγνωσιν ὁ ὀξύπους καὶ φιλολ. Ιεργανὸς Δίρχκ. τέως κακῶς καλὰ γραφόμενον καὶ ἐξηγούμενον.

11. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 5. « Πρὸς δὲ τὴν ὀλιγοσυσσίτιαν ὡς ὠφέλιμον πολλὰ πεφίλοσάφηκεν ὁ νομοθέτης ». Καὶ Ἐφύρος π. Στράβ. Ι. 480 μ. « Σωφρόνως γὰρ καὶ λιτῶς ζῶσιν ἄπκσιν, οὔτε φθόνον, οὔ' ὕδριν, οὔ' τι μίσος ἀπαντᾷ πρὸς τοὺς ὁμοίους ».

12. Δωσιάδης ἐν τ. μ. τ.

13. Ἰδε §. 91. γ'. σημ. 6.

14. Παρὰ τοῖς Λυκίοις μόνον· ἄλλοι δὲ « ἐξ ἡμισείας τῶν τοῖς ἀνδράσι παρτιθεμένων » ἀπένεμον. Πυργίων π. Ἀθην. δ'. 22.

15. Ἀλλ' ἂθ α μ ε ἄ κ ε υ τ α ἦτοι ἀκχρύκευτα Πυργίων αὐτοῦ. Καὶ εἰ ἀγέλαστοι δὲ ἐτρέφαντο δημασίᾳ, κατὰ ἀγέλας. Στράβ. Ι'. σ. 483.

16. Δωσιάδης αὐτοῦ.

10*

τοὺς γενομένους ἄνδρας ἀγαθοὺς, ἵνα προτρέψωσι τοὺς νεωτέρους εἰς ἀνδραγαθίαν 17.

Ἦσαν δὲ τραπέζας καὶ διὰ τοῦς ξένους, ξενικὰς καλουμένας, αἵτινες ἔκειντο κατὰ τὴν πρώτην θέσιν, πρὸς δεξιάν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὰ ἀνδρεῖα 18.

Συνετηροῦντο δὲ τὰ ἄνδρια οὐχὶ ἐξ εἰσφορᾶς κατὰ κεφαλὴν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ κοινοτέρως. ἤγουν ἀπὸ τῶν δημοσίων προσόδων καὶ φόρων, οὓς ἔφερον οἱ περίοικοι 19, καὶ ἐκ πᾶντων τῶν γινομένων καρπῶν καὶ βοσκημάτων, ὧν ἕκαστος ὥφειλε νὰ φέρῃ τὸ τεταγμένον, τῶν δὲ δούλων ἕκαστος Δίγναιον στατήρα 20, ἐγίνοντο τρεῖς μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐχωρίζετο διὰ τὰς θυσίας καὶ ἄλλας ἀνάγκας τῆς πόλεως, τὸ δὲ διὰ τὰ συσσίτια· τὸ δὲ τρίτον διένεμον οἱ προεσθηκότες εἰς τοὺς ἐκάστων οἴκους 21. ὥστε ἐκ κοινοῦ ἐτρέφοντο πάντες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ ἄνδρες 22.

§. 7. [95.]

Συνέχεια. Ἐπιτηδεύματα κ.τ.λ.

Τῶν τελείων πολιτῶν (§. 91. β'.) ἐπιτηδεύματα ἦσαν τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά. Ἐν τοῖς πολεμικοῖς διε-

17. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

18. Δωσιάδας καὶ Πυργίων αὐτόθι. Καὶ οἱ μὲν Λύκτιοι εἶχον δύο ξενικὰς τραπέζας. «Ἦσαν δὲ καὶ ξενικοὶ θάκοι καὶ τράπεζα τρίτη δεξιῶς εἰσιόντων εἰς τὰ ἀνδρεῖα ἣν ξενίου τε Διὸς ξενίαντες προσηγορεύουσιν» λέγει ὁ Πυργίων, εὗ τὸ τρίτην τραπεζίαν ἴσως εἰς πρώτην ἄλλως εἰλέπε Schoemann p. 157 σημ. 9.

19. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 4. ὅπου δὲν εἶε ἀνάγκη νὰ νοηθῇ τὰ περίοικοι=μνωῖται.

20. Δωσιάδας παρ' Ἀθην. δ'. 22.

21. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

22. Ἀριστοτέλης ἐν γ. μ. τ. ἴδε καὶ Ζ'. 0'. 1—2, ὅπου καὶ τὴν

κρίνονται μάλιστα ὡς τοξόται ἀγαθοί, ὑπηρετοῦντες καὶ εἰς τὴν ξένην ὡς μισθοφορὸν ¹, μάλιστα κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους. εἶχον δὲ καὶ ἱππικὸν οἱ Κρήτες ². Ναυτικὸν δὲ ἀξιόλογον πρῶτοι Ἑλλήνων ἐκτέσσαντο ³, καὶ ἐναυκράτησαν ⁴.

Τὰ ὅπλα ἐθεωροῦντο μέγας πλοῦτος ⁵ καὶ δώρων τι-

διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς μαχίμους καὶ γεωργικούς, καὶ τὴν τάξιν τῶν συσσιτίων εἰς τὸν Μίνω ἀναφέρει. ἀλλ' ἴδε §. 91 σημ. 2.

1. Θουκ. ΣΤ'. κέ. 3. Ζ'. νή. 8. ὅθεν εὐδαικίμει καὶ τὸ Κρητικὸν τόξον (§. 83, σημ. 5.) Παισαν. Δ'. ιδ'. 3.

2. Ἴδε ἀνωτέρω §. 91. δ'. 6.

3. Ἴδε ἀνωτ. §. 89 καὶ 90. Ε'.

4. Ὡστε καὶ παροιμάζεσθαι, πρὸς τοὺς προσποιουμένους μὴ εἰδέναι ἃ ἴσασιν, « Ὁ Κρῆς ἀγνοεῖ τὴν θάλασσαν ». Στρέβ. Ι'. σ. 481 μ. καὶ ἀπλῶς « Ὁ Κρῆς τὴν θάλατταν ». Ζηκ. Παροιμ. Α'. 30. — ἐπειδὴ ναυτικώτεροι οἱ Κρῆτες ἐγίνοντο. *Paroemiographi Gr. Gottingae* 1839. 8. I. p. 131. καὶ Φώτ. ἐν λέξ. συναμ. σ. 280. Porson. « ἰδὼν γὰρ αὐτὴν γαληνίζουσαν, ἔφη (ὁ Κρῆς)· εἰ μὴ ἤδειν ».

5. Ἰβρίας ὁ Κρῆς παρ' Ἀθηναίῳ, εὖ τὸ ποίημα σχολιον ἐλεγόν τινες· ἔχει δὲ οὕτως.

Ἔστι μοι πλοῦτος μέγας, δόξῃ καὶ ξίφος,
καὶ τὸ καλὸν λαίσχηον, πρόβλημα χρωτός.
τούτῳ γὰρ ἄρῳ τούτῳ θείξω.
τούτῳ πατήρ τὸν ἄδην οἶνον ἀπ' ἀμπέλου
τούτῳ δισπότας μνηίας κέκλημαι.

Τοὶ δὲ μὴ τολμῶντες ἔχειν δόρυ καὶ ξίφος
καὶ τὸ καλὸν λαίσχηον, πρόβλημα χρωτός,
πάντες γόου πεπτηῶτες ἄμεινον
* * * Κυνεῦντί τε δεσπόταν
καὶ μέγαν βασιλέα φωνέοντες.

Τοῦτο τὸ ποίημα λαμπρῶς χαρακτηρίζει τὰ φρονήματα τῶν ἐλευθέρων πρὸς τοὺς δούλους καὶ τὴν διαφορὰν αὐτῶν. Παράβ. Thirlwall I. σελ. 301, ὅπου ἐσφαλταί ἡ παραπομπή. στίχῳ 5 γράφεται καὶ μνηίας ἐκ διορθώσεως, G. H. ὡσαύτως σ. 6. τολμῶντες. ἴδε Schneidew. *Delectus*, p. 457.

μῶτατα 6. εἰς τὰς μάχας δὲ δέν ἦσαν δεινοὶ ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλ' εἰς σοφίσματα καὶ δόλους· καὶ κλοπείας καὶ λοχισμούς 7, σύμφωνα πρὸς τὸν πανουργικὸν αὐτῶν⁸ χαλακτῆρα 8, τοῦ ὁποίου ἐπαινετά εἰσι μόνον ἡ φιλοπατρία 9 καὶ ἡ φιλοξενία 10.

Αἱ τέχναι καὶ ἡ ἐμπορία ἦσαν πιθανῶς τὸ πάλαι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἔργα τῶν περιούτων καὶ δούλων μόνον 11. αὐτῶν δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, ὕστερον δὲ καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν ληστεία, δι' ἣν ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν (§. 90. 12).

6. Ἐφορος παρὰ Στράβ. I'. σελ. 481. α. καὶ Νικ. Δαμασκ. σ. 279.

7. Πλούταρχος ἐν βίῳ Φιλοποίμενος ιγ'. τ.

8. Γνωστὸς ἐκ τοῦ Παύλου ἔνε ὁ στίχος Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητῆος (τ. 600 π. χ.)

Κρητὲς αἰεὶ ψεύσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί· ὃ καὶ Καλλιμάχος συμφωνεῖ, ἐν ὕμνῳ εἰς Δία σίχῳ 8. Ἐπειτα ἡ παροιμία «ὁ Κρῆς τὸν Κρητὰ» (Διογεν. Ζ'. 31) καὶ «Κρῆς πρὸς Αἰγινήτην» (ὁ αὐτὸς Ε'. 92) καὶ «πρὸς Κρητὰ Κρητίζεις» ὡς «πρὸς Κᾶρα Καρίζεις», ἐπὶ τῶν πανουργίᾳ χρωμένων πρὸς ἀλλήλους· ἢ «ἐπὶ τοῦ ὁμοίου, κατὰ τὴν πανουργίαν» καὶ ἀπλῶς δὲ τὸ ῥῆμα «Κρητίζειν» ἐσήμαινε ψεύδεσθαι καὶ ἀπατᾶν. Ζηνοβ. Δ'. 62. μετὰ τῶν σχολίων τῆς εἰρημέτης· (§. 93 σημ. 4) ἐκδόσεως· καὶ καθόλου «τρία κάππα κακὰ», ἦτοι Κίλικες, Κρητὲς, Καππαδόκαι. ὁ δὲ μᾶλλον αὐτῶν κατηγορεῖται ἔνε ἡ πλεονεξία καὶ αἰσχροκέρδεια· «ὥς παρὰ μόνους Κρηταίους τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων μηδὲν αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος». Πολύβιος VI. 46. παρὰ K. F. Herm. I. §. 21. σημ.

13. πρὸς. III. §. 8. 10. ἴδε καὶ Wachsm I. σ. 132. ἐπὶ πᾶσι δὲ σημειῶσαι τὰ τοῦ Κοραῆ ἐν Συνεκδήμῳ εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστ. Α'. 12. «Τοιοῦτοι ὑπελαμβάνοντο τὸ παλαιὸν οἱ Κρητὲς, κληρονομήσαντες· ἴσως τὴν αἰσχρὰν ταύτην κληρονομίαν ἀπὸ τὰς εἰς τὴν Κρήτην ἀποικίας τῶν Φοινίκων» κ. τλ.

9. Διὸ καὶ τρυφερώτερον Μητρίδα ἔλεγον οἱ Κρητὲς τὴν πατρίδα· ἴδε Πλάτ., Πολιτ. δ'. σελ. 573 τ.

10. Καθόλου δὲ πολλὴ φιανθρωπία τοῖς ξένοις ἐστὶν ἐν Κρήτῃ καὶ εἰς προεδρίαν καλοῦνται. Ἡρακλείδ. ἐν Κρητῶν Πολιτ. Περδρ. Κοραῆ σ. 208. μ. πρὸς. ἀνωτ. §. 94. σημ. 3. καὶ 18.

11. Περὰς. Schoemann. p. 159. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3. ἀγεωργοῦσί τε γὰρ τοῖς μὲν Ἑλλώτες, τοῖς δὲ Κρησὶν οἱ περίοικοι».

Καὶ τὰ ἐνδύματα δέ, ὡς φαίνεται, δὲν διέφερον πολὺ τῶν Σπαρτιατικῶν (§.), πολεμικὰ ὄντα ¹². οἱ παῖδες ἐφόρουσαν ἐν ἱμάτιον καὶ θέρους καὶ χειμῶνος ¹³, κλεινοὶ δὲ γενόμενοι ἐφόρουσαν τὴν παρὰ τοῦ φιλήτορος αὐτοῖς δωρηθεῖσαν στολήν, διάστημον οὖσαν ¹⁴. διακεκριμένα δὲ ἦσαν τὰ ὑποδήματα τῶν Κρητῶν, **Θετταλίδες** λεγόμενα ¹⁵. ἄλλα δὲ δὲν γνωρίζομεν.

§. 8. [96]

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Πᾶς ὁ περὶ τῶν θείων λόγος ἀρχαίως ἐκτετάζει δοξὰς καὶ μύθους.

Στράβων Ἰ. σ. 474 ἀ.

Ὡς τὸ πολίτευμα δὲν ἦτον ὅλως τὸ αὐτὸ πανταχοῦ κατὰ τὴν Κρήτην, καὶ τοι οἱ παλαιοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τοῦτου ὥσανεὶ ἦν ἓν, οὕτω καὶ τὰ τῆς θρησκείας διέφερον εἰς τινα κατὰ πόλεις, τινὰ δὲ ἦσαν καὶ ξενικά ¹.

Ἀνώτατος, καὶ γενικῶς κατὰ τὴν Κρήτην λατρευόμενος

12. Ἐφ' ὧν παρὰ Στράβ. Ἰ. σελ. 481, α. «καὶ ἐσθίει δὲ καὶ ὑποδήσει πολεμικῇ χρῆσθαι».

13. Ἡρακλείδης γ'. ἐν Προδρ. Κορ. σ. 207 τ. καὶ Wachsm. II σ. 413. ὅστις ἐκ τοῦ Ἦσυχ. ἀναφέρει «Κρητικόν. ἱμάτιον λεπτόν καὶ βραχύ».

14. Ἐφ' ὧν Παρὰ Στράβ. Ἰ. σ. 284 ἀ. εἶχον δὲ καὶ ἄλλας τιμὰς οἱ κλεινοί, οἷον «ἐν τοῖς χοροῖς καὶ τοῖς δρόμοις τὰς ἐντιμωτάτας χώρῃς καὶ ἀπλῶς ἐλογίζετο «αἰσχροὺς ἔραστῶν μὴ τυχεῖν». Ἴδε ἀνωτ. §. 92 καὶ 93. καὶ Ἡρακλείδην ἐν τ. μ. τ.

15. Καὶ κλεινίδες. Wachsm. II. σ. 413. ὁ δὲ Πολυδεύκης ἐν Ζ'. καὶ Θετταλίδες δὲ ὑπόδημα μνησθὲν τοῦ εὐρετάου λέγει.

1. Ἴδε περὶ τῶν ἐν τῇ §. ταύτῃ Οὐάξιμουθον τόμῳ 6'. σελ. 513—514. τῆς 6'. ἐκδ., καὶ Κ. Φ. Ἑρμάνου τ. 6'. §. 67.

θεὸς ὡς προστάτης τῆς νήσου ὑπὸ διάφορα ἐπίθετα 2, ἢ ὁ Ζεὺς, περὶ οὗ ἔλεγον οἱ Κρήτες οὐ μόνον ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη παρ' αὐτοῖς 3. Μητρόπολις δὲ τῆς λατρείας αὐτοῦ ἦν ἡ Κνωσσός, ἧς πλησίον ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄντρον 4, ὅπου ὁ Μίνως ἀνά πᾶν ἔννατον ἔτος πορευόμενος μετερρῦθμιζε τοὺς νόμους 5. παρὰ τὴν Ἰδην δέ, τὸ ὄρος, ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀνέθετον τοὺς πίνκκας τῶν συνθηκῶν 6.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν δὲ τῶν Δωριέων ἐξηπλώθη κατὰ τὴν νῆσον ἡ λατεία τοῦ Ἀπόλλωνος (§. 58.), εἰς τὸν ναὸν τοῦ ὁποῦ ἐν Κνωσσῷ παρακατέθετον συνθήκας· ἐν Φαιστιῷ δὲ τῇ πόλει ὑπῆρχε ναὸς κοινὸς αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀθητῆς 7.

Τῶν ἄλλων δὲ θεῶν κυριώτεροι ἦσαν ἡ Ἄρτεμις, μεθ' ἧς συνεχωνεύθη ἡ Βριτόμαρτις 8· ἡ Εἰλείθυια, ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Λεδῆνᾳ μάλιστα, Ἀφροδίτη ἡ Σχοτία ἐν Φαιστῷ, ὅπου

2. Οἶον Κρηταγενῆς, Ἰδαῖος, Δικταῖος, Ἐταιρεῖος, Εἰνίος, Ἡπίος, Ἐκατόμβαιος, Ἄρβιος, Βένιος, Ταλλαῖος καὶ ἄλλα. Οὐάξμουθος ἐν τ. μ. τ. καὶ Jacobi Handwoerterbuch d. Gr. u. R. Myth. ἐκδ. N. 1847. 8. σ. 892. ἐπ. Gerhardt, Gr. Mythol. I. Berl 1854. 8. σ. 160—161.

3. Λυκικὸς καὶ ἄλλοι, ὧν τὰ χωρία ζ. π. Ἑρμάνων· ἐν τ. μ. τ.

4. Αὐτοῦ δὲ ἦσαν καὶ τὰ μέγιστα μυστήρια τοῦ Διὸς καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι καὶ Κρύρηντες Διὸς τροφεῖς καὶ φύλακες Στράβ. 1'. σελ. 472 ἀ. καὶ πλείονα σελ. 468. ἐν τῇ χώρᾳ δὲ τῶν Κνωσίων πλησίον τοῦ Θήρηνος ποταμοῦ ἔλεγον ὅτι ἐγένοντο καὶ οἱ γάμοι τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, καὶ ἐξετέλουν αὐτοῦ θυσίας κατ' ἔτος οἱ ἐγχώριοι. Ἰδεῖ Ἑρμαννον αὐτόθι.

5. Ὁμηρος ἐν κεφαλίδι τῆς §. 89. καὶ §. 90. 4. 5.

6. Πολύβ. κζ'. 16, 3 κατὰ Οὐάξμουθεν.

7. Οὐάξμ. σελ. 514, σημ. 88 καὶ 91.

8. Βριτόμαρτις· ἐν Κρήτῃ ἡ Ἄρτεμις. Ἡούχιος π. Οὐάξμ. Πανσαν Γ'. 3. 3. καὶ Θ'. μ'. 2. «Δαιδάλου δὲ-ξόανα ἐν Κρήτῃ, Βριτόμαρτις ἐπ' Ὀλοῦντι, καὶ Ἀθήνᾳ παρὰ Κνωσσίους, πλείονα παρὰ Jacobi σελ. 191 ἐ.

καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο, μὲθ' οὗ συνεχωρεύθη καὶ ὁ Φοῖ-
νικικός. 9 καὶ ἡ Εὐρώπη 10 δὲ ἡ Ἀσάρτη τῶν Φοινίκων ἦν.
ἡ δὲ Ἀθηνᾶ μάλιστα ἐν Κνωσσῷ καὶ Κυδωνίᾳ, ἐλατρεύετο,
καὶ ὁ Βάκχος δὲ ἐν Κυδωνίᾳ· καὶ ἄλλοι πολλοί 11. ὁ δὲ

9. Ὃν, ὡς φαίνεται, ὁμνύουσιν οἱ Ἀγελαῖοι τῆς Δρηρίου ἐπιγραφῆς
(§. 89 3.) πλευρᾷ Α'. §. 29.

10. Οὐάξμ. σελ. 514 σημ. 87. ἐορτῇ δ' αὐτῆς ἦσαν τὰ Ἑλλώτια·
ἐκάλουν δὲ αὐτὴν καὶ Ἑλλωτίδω, ὁμωνύμως τῷ στεφάνῳ ὃν ἐκ μυρρίνης
ἐπλεκον 20 πηχῶν τὴν περίμετρον. «φασὶ δ' ἐν αὐτῷ τὰ τῆς Εὐρώπης
δοτὰ κομίζεσθαι» Σέλευκος π. Ἀθηνᾶ (ω. 14. 22. 1xδ. Τάουχ. τ. III. σ.
122. μ. πλείονα παρ' Ἑρμάνω σημ. 29.

11. Τοῦ κυριωτέρους θεοὺς περιέχει καὶ ὁ ὄρκος τῶν Δρηρίων, ὃν
παραλαμβάνω ἐνταῦθα καὶ πρὸς ἀποδείξιν τῆς λύσεως τῶν Κρητῶν
πρὸς ἀλλήλους· ἔχει δὲ οὕτως· ἐν Πλ. Α'. §. 9—42 καὶ Β'. §. 32—43

ΤΑΔΕΩΜΟΣΑΝ||ΑΓΕΛΑΟΙΠΑΝ||ΑΖΩΣΤΟΙΕΚΑ||ΤΟΝΟΓ
ΔΟΗ|ΚΟΝΤΑΟΜΜΝΥΩ|ΤΑΝΕΣΤΙΑΝΤΑΝ|ΕΜΠΡΥΤΑΝΕΙΩΙ
ΚΑΙΤΟΝΔΗΝΑΤΟΝ||ΑΓΟΡΑΙΟΝΚΑΙΤΟΝΔΗ||ΝΑΤΟΝ
ΤΑΛΛΑΙΟΝ||ΚΑΙΤΟΝΑΠΕΛΛΩΝΑ||ΤΟΝΔΕΛΦΙΝΙΟΝΚΑΙ
ΤΑΝΔΘΑΝΑΙΑΝΤΑΝ||ΠΟΛΙΟΥΧΟΝΚΑΙΤΟΝ||ΑΠΕΛΛΩ
ΝΑΤΟΝΠΟΤΙΟΝ||ΚΑΙΤΑΝΛΑΤΟΙΝΚΑΙΤΑΝ||ΑΡΤΕΜΙΝ
ΚΑΙΤΟΝΑΡΕΑ||ΚΑΙΤΑΝΑΦΟΡΔΙΤΑΝΚΑΙ||ΤΟΝΕΡΜΑΝ
ΚΑΙΔΑΙΟΝ||ΚΑΙΤΑΝΒΡΙΤΟΜΑΡΤΙΝ||ΚΑΙΤΟΜΦΙΝΙΚΑ
ΚΑΙΤΑΝ||ΑΜΦΙΩΝΑΝΚΑΙΤΑΓΓΑΝ||ΚΑΙΤΟΝΟΥΡΑΝΟΝ
ΚΑΙ|ΗΡΩΑΣΚΑΙΗΡΩΑΣΣΑΣ||ΚΑΙΚΡΑΝΑΣΚΑΙΠΟΤΑ
ΜΟΥΣΚΑΙΘΕΟΥΣΠΑΝΤΑΣ||ΚΑΙΠΑΣΑΣΜΗΜΑΝΕΓΩ
ΠΟΚΑΤΟΙΣΛΥΤΤΙΟΙΣ||ΚΑΛΩΣΦΡΟΝΗΣΕΙΝ||ΜΗΤΕΤΕ
ΧΝΑΙΜΗΤΕΜΑ||ΧΑΝΑΙΜΗΤΕΕΝΝΥΚΤΙ||ΜΗΤΕΠΕΔΑ
ΜΕΡΑΝΚΑΙ||ΣΠΕΥΣΙΩΤΙΚΑΔΥΝΑΜΑΙ||ΚΑΚΟΝΤΑΙ
ΠΟΛΕΙΤΑΙΤΩΝ|ΔΥΤΤΙΩΝ.—ΕΙΔΕΤΑΔΕ|ΜΗΚΑΤΕΧΟΙΜΙ
ΤΟΥΣΤΕΜΟΙΘΕΟΥΣ||ΤΟΥΣΩΜΟΣΑΕΜ||ΜΑΝΙΑΣΗΜΗΝ
ΠΑΝΤΑΣΤΕΚΑΙΠΑ|ΣΑΣΚΑΙΚΑΚΙΣΤΩ|ΟΛΕΘΡΩΙ
ΕΞΟΛΛΥ||ΣΘΑΙΑΥΤΟΣΤΕ||ΚΑΙΧΡΗΙΑΤΑΜΑ||ΚΑΙΜΗΤΕ
ΜΟΙΓΑΝ||ΚΑΡΠΟΝΦΕΡΕΙΝ,

ἔρωτες ἦν κατὰ πᾶσαν τὴν νῆσον πάνυ τετιμημένοι θεοί 12.

12. Ἀθηναιοὶ ιγ'. 12. μ. «Δακεδαιμόνιοι δὲ πρὸ τῶν παρατάξεων Ἑρωτι προθύονται, ὥς ἐν τῇ τῶν παραταττομένων φιλίᾳ κειμένης τῆς σωτηρίας τε καὶ νίκης· καὶ Κρήτες δ' ἐν ταῖς παρατάξεσι τοῦ καλλίστου τῶν πόλεω τῶν κοσμήσαντες διὰ τούτων θύουσι τῷ Ἑρωτι, ὡς Σωσικράτης ἱστορεῖ». παράβ. ἀνωτ. §. 72. δ' 6.

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

«Περὶ μὲν οὖν τῆς Δακεδαιμονίων πολιτείας καὶ τῆς Κρητικῆς αἴπερ δικαίως εὐδοκιμοῦσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον». Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ή. 9.

Βιβλιογραφικὴ σημείωσις.

Ἰπάρχει εἰς τὴν γλωττοᾶν μας βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Κρητικά, ὑπὸ Μ. Χυρμούζη Βυζαντίου ἐν Ἀθήναις 1842» εἰς 8ον. ἐκ σελ. 128, σπουδαῖον οὐ μόνον διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς χώρας καὶ τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συλλογὴν Κρητικῶν λέξεων.

ΑΘΗΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1. [97.].

Χώρα.

Ἡ Ἀττικὴ, ὁρεινὴ χερσονήσος μεταξὺ Βοιωτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ σειρᾶς ὄρεων (τοῦ Κιθαिरῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος), καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ Αἰγαίου πελάγους, διαιρεῖται ἐκ φύσεως εἰς τρία· α'. τὸ ἀπὸ τὴν Πάρνηθα ὀριζόμενον ἀνατολικὸν μέρος (ἡ διακρία, ὁρεινὴ Ἀττικὴ) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κυνοσούρας· β'. τὸ δυτικόν, ἥττον ὁρεινὸν μέρος (ἡ παιδιάς, τὸ πεδίον, ἡ ἀκτὴ), μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ζωστήρος· γ'. ἡ μεσημβρινὴ ἄκρη τῆς χώρας (ἡ παραλία), λήγουσα εἰς τὸ Σούνιον ἀκρωτήριο. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας δὲν ἦτο μὲν καταπολλὰ καρποφόρον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο, ἔδιδεν ἐλαίας, σῦκα καὶ αἶνον. περίφημον δὲ καὶ τὸ μέλι τοῦ Ἴμμητοῦ· τὸ δὲ ὁρεινὸν μέρος τῆς χώρας προῦκάλεσε τὴν κτηνοτροφίαν. Ὀρυκτὰ δὲ παρῆγεν ἡ χώρα, μάρμαρα, (ἰδίως ἐν Πεντελτικῷ), ἄργυρον καὶ μόλυβδον (ἐν Λαυρίῳ). Τὸ κλίμα ἦτον [καὶ ἔνε] ὑγιεινὸν καὶ εὐάρεστον. Αἱ μακραὶ δὲ παραλίας καὶ οἱ καλοὶ λιμένες ἐγένοντο ἀφορμὴ εἰς ἀλιείαν, ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν. Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνῆκον ἡ Σαλαμὶς καὶ πολλαὶ μικραὶ νῆσοι. Πολιτικῶς δὲ διηρεῖτο ἡ χώρα εἰς 10 φυλάς καὶ 174 δήμους, πολλῶν τῶν ὁποίων ἡ θέσις καὶ τὰ ὄρια δυσκόλως ἀποδεικνύονται. — Βορειοδυ-

τικῶς τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸν ἰσθμὸν ἔκειτο ἡ Μεγαρίς, ἥτις εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνῆκε τὸ πάλαι.

[Καθόλου περὶ τῆς χωρογραφίας κ.τ.λ. τῆς Ἀττικῆς βλέπε «Τὰ Ἑλληνικά» ὑπὸ Ἰ. Ρ. Ραγκαβῆ Τόμ. α'. ἐν Ἀθήναις 1853 εἰς 8ον σελ. 145 καὶ ἐπ. καὶ περὶ τῆς Μεγαρίδος αὐτόθι σελ. 304. ἐπ. Περὶ δὲ τῶν Δήμων τῆς Ἀττικῆς ἐξέδωκεν ἤδη (1855) ἴδιον σύγγραμμα ὁ Δ. Σουρμελῆς, ἀντιφερόμενος εἰς πολλὰ πρὸς τὸν Λέακκ καὶ τὸν Οὔλερχον].

§. 2. [98].

Πρωτεύουσα τῆς χώρας.

Αἱ Ἀθῆναι, πρωτεύουσα τῆς χώρας, κεῖνται εἰς τοὺς πρόποδας ἀποτόμου βράχου, ὃχι μακρὰν τοῦ Ἰλισσοῦ. Ἡ παράδοσις ὀνομάζει Κέκροπα μὲν ὡς θεμελιωτὴν τῆς ἀκροπόλεως (Κεκροπίης), Θησέα δέ, ὡς τὸν τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου κατεστράφη ἡ πόλις, ἀλλ' ἔπειτα ἀνηγέρθη πάλιν ἐπὶ Θεμιστοκλέους καὶ ἐξωραίσθη ἰδίως ὑπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους, καὶ ὕστερότερα ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Μέρη δὲ αὐτῆς ἦσαν Α'. τὸ

1. [«Τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ πέτρα ἐστὶν ἐν παιδίῳ περιεικουμένη κύκλῳ· ἐπὶ δὲ τῇ πέτρᾳ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερόν, ὃ τε ἀρχαῖς ναὸς ὁ τῆς Πολιάδος, ἐν ᾧ ὁ ἄρξετος λύχνος, καὶ ὁ Παρθενών, ὃν ἐποίησεν Ἰκτιῆς, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Φειδίου ἔργον ἐλιφάντινον ἡ Ἀθηνᾶ.—Πολὺ δ' ἂν πλείων εἴη λόγος εἰ τοὺς ἀρχηγέτας τοῦ κτίσματος ἐξετάξαι τις, ἀρχαίμενος ἀπὸ Κέκροπος· οὐ δὲ γὰρ ὁμοίως λέγουσιν ἅπαντες· τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων δῆλον. Ἀκτὴν μὲν γὰρ ἀπὸ Ἀκταίωνος (ὃν Ἀπολλοδ. καὶ Πausan. Ἀκταῖον λέγουσι) φασιν, Ἀτίδα δὲ καὶ Ἀττικὴν ἀπὸ Ἀτθίδος τῆς Κραναιοῦ, ἀρ' οὗ καὶ Κραναῖοι οἱ εἰσικοι, Μοψοπίαν δὲ ἀπὸ Μοψόπου (οὗ Μωψοπία καὶ Μωψόπου, ὡς Ἰ. Ρ. Ραγκαβ. γράφει) Ἰωνίαν δὲ ἀπὸ Ἰωνος τοῦ Ξυθύου. Ποσειδωνίαν δὲ καὶ Ἀθήνας ἀπὸ τῶν ἐπωνύμων θεῶν » Στράβ. Θ', σελ. Κατ. 396 α. καὶ 397. α.]

ἄστυ, συγκείμενον, ἀ. ἐκ τῆς κάτω πόλεως, τῆς ὁποίας ὡς ἀξιοσημειώτους οἰκοδομὰς ἀναφέρομεν τὸ ᾠδεῖον, ὑπὸ Περικλέους οἰκοδομηθέν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ μουσικούς, ἀγῶνας ὀρισθέν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ διὰ ἐκκλησίας καὶ δίκας· ἔπειτα τὸ Βουλευτήριον, τὸ Πρυτανεῖον, ἡ Θόλος ² ἢ Σκιάς, τὸ Θέατρον· πολλοὶ ναοί, ὡς τὸ Θεσεῖον καὶ Ὀλυμπεῖον· Στοαί, οἶον ἡ Ποικίλη, στολισμένη μὲ εἰκόνας τῶν μεγίστων τεχνιτῶν, πλῆθος λεσχῶν πρὸς ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν καὶ συνομιλίαν τῶν πολιτῶν. Λόφοι δὲ ἀξιοσημειώτοί εἰσιν ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ Πνυξ καὶ τὸ Μουσεῖον· τόπος δὲ ἡ πλατεῖα ὁ Κεραμικός. ³ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως (ἀκροπόλεως, Κεκροπίας) ὠχυρωμένης διὰ τείχους (τοῦ Κιμωνίου ³, εἰς ἣν εἰσῆρχετο τις διὰ τῶν περιφήμων προπυλαίων, οἰκοδομήματος μὲ πολλοὺς κίονας, κτισθέντος ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου ἐπὶ Περικλέους. τῶν ἐνταῦθα οἰκοδομῶν ἀναφέρονται, ὁ Παρθενῶν ⁴, ὁ γνωστός τῆς Ἀθηνᾶς ναὸς μὲ τὸ ἄγαλμα αὐτῆς ὑπὸ Φειδίου ⁵, τὸ Ἐρέχθειον μὲ τὸν

2] [Τοῦ βουλευτηρίου τῶν πεντακισίων πλησίον Θόλος ἐστὶ καλουμένη, καὶ θύουσί τε ἐνταῦθα οἱ Πρυτάνεις. Πausan. Α'. ε. 1]

3] Ἀρχαιοτάτον τῆς ἀκροπόλεως ὄχυρῶμα εἶνε τὸ Πελασγικὸν τεῖχος (Ἡρόδ. Β'. ξδ'). [Ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τοῦ Πελασγικοῦ τείχους καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἔρις ὑπάρχει. Συνήθως ὅμως λέγεται Πελασγικόν, μὲν τὸ βόρειον, Κιμωνίον δὲ τὸ μεσημβρινόν τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως].

4] [Τὸ ὕψος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς κορυφῆς 65 ποδῶν, ἀφ' οὗ κατεκλῆν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνικοδομηθῆ λαμπρῶς ὑπὸ Περικλέους καὶ Φειδίου. Τὴν 83 Ὀλυμπιάδα ἐτελείωσεν ὁ ναός· μετὰ δὲ ταῦτον ἐκτίσθησαν εἰς 5 ἔτη τὰ Προπύλαια, ἅπερ καὶ αὐτὰ ἐτελειώθησαν μὲν, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποξυθεῖσιν ἐτελῶς τὰ μάρμαρα, ἤρξατο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, δι' οὗ διεκόπη τὸ ἔργον καὶ ποτὲ πλέον δὲν ἀπετελειώθη.]

5] [Τοῦτο ἦν τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος πεποιημένον, ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Παρθενῶνος, ὁρθὸν ἐν χιτῶνι ποδῆται—50 ποδῶν τὸ ὕψος. Πaus. Α'. κδ'. 5. ε.]

ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ τὸ Πανδρόσειον, ἐμπροσθεν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πάλιν ἀναγεθέν. Ὑπὲρ τὴν ὅλην δὲ ἀκρόπολιν ἐξεῖχε τὸ κολοσσαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, Φειδίου ἔργον 6. Ἐνορίαὶ δὲ [Κῶμαι] τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν πρὸς μεσημβρίαν μὲν τῆς ἀκροπόλεως αἱ Λίμναι, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Κολωνός, ὁ Κεραμικός πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἡ Μελίτη. Τὸ περὶ τὰς Ἀθήνας τεῖχος (ὁ περιβολος) ἐκτίσθη ἐπὶ Θεμιστοκλέους καὶ λέγεται ὅτι ἦτον 43 σταδίων. Πύλας δὲ εἶχε πολλὰς 7, οἷον τὸ Δίπυλον ἢ τὴν Θριασίαν καὶ τὰς Πειραιϊκὰς πύλας. Β'. οἱ λιμένες καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς. Μουνυχία εἶναι προέχουσα χερσόνησος, τῆς ὁποίας ἡ μὲν βόρειος πλευρὰ σχηματίζει τὸν Πειραιᾶ, ἡ δὲ νότιος τοὺς λιμένας Μουνυχίαν καὶ τὸ Φάληρον. Ὁ Πειραιεὺς μετὰ τῆς Μουνυχίας ἀποτελοῦσι τὴν παραλίαν πόλιν, περίφημον διὰ τὰς λαμπράς τῆς οἰκοδομᾶς, ὧν ἦσαν ἡ ὀπλοθήκη (ἡ σκευοθήκη), κτισθεῖσα ὑπὸ Φίλωνος, τὰ ναυπήγια, καὶ ἓν μέγα Θέατρον. Πάντες οἱ λιμένες οὗτοι ἦσαν μὲν τὰς Ἀθῆνας διὰ τειχῶν συνδεδεμένοι καὶ πρὸς μὲν τὸ Φάληρον διεσθύνετο βραχύτερον τεῖχος 35 σταδίου τὸ μῆκος, πρὸς δὲ τὸν Πειραιᾶ δύο μακρότερα, τὰ σκέλη, 40 σταδίωγ.

Τὸν Πειραιᾶ ὠχύρωσεν ὁ Θεμιστοκλής. Τὰ συνδετικὰ τεῖχη ἐκτίσθησαν ἐπὶ Κίμωνος (457—456) καὶ Περικλέους. ἐπὶ τῶν λ'. τυράννων κατεδαφίσθησαν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλ' ἀνηγέρθησαν πάλιν ἐπὶ

6] [Τὸ ὄψος αὐτοῦ μετὰ τῆς βάσεως ἦν 70 ποδῶν ἐκρηγίμενε δὲ καὶ τοῖς ναύταις ὡς σημεῖον τῆς ἀκροπόλεως.]

7] [Ἡ θείας ἐκάστης τῶν πυλῶν δὲν ἦν ἀκρίμη βεβαία· ἦσαν δὲ αἱ ἑξῆς· α'. τὸ Δίπυλον, πρότερον Θριασία καλούμενον, καὶ πύλη τοῦ χειρᾶμικοῦ· β'. αἱ ἱερὰ πύλαι· γ'. αἱ ἱππᾶδες, δ'. ἡ Πειραιϊκή. ε'. αἱ Μελλιτίδες. ς'. αἱ Ἰωνίαι· ζ'. αἱ Ἀργεῖαι· ή. αἱ Διοχάρου· θ'. ἡ Διομικὴ πρὸς τὸ κυνέσκαργος· ι'. αἱ Ἠοίαι· ια'. αἱ Ἀχαρνικαί.]

Κόνωνος (393) 8.—Πλησίον τῶν Ἀθηνῶν ἔκειντο τὰ 3 πεδ-
ρίφημα γυμνάσια, τὸ Λυκείον παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ποταμόν,
οὐ μακρὰν τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος, τὸ Κυνόσαργες οὐ μα-

8] [Περὶ τῶν λιμένων καὶ τῶν μακρῶν τειχῶν ἔχμεν ἐπιστημονικὴν
διατριβὴν ὑπὸ Ἐνρ. Ουλερίχου ἐν τῷ ζ'. φυλλάδ. τοῦ Ἑρانيστοῦ καὶ εἰς
ιδιαιτέρον φυλλάδ. ἐν Ἀθήναις 1843. 8. ταύτης ἡ ἀνακεφαλαίωσις σελ.
28—29. ἔχει οὕτως.

α'. τὸ Φάληρον, τὸ ἀρχαιότατον τῶν Ἀθηναίων ἐπέκειντο, καὶ ὁ δῆμος
τῶν Φαληρέων ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς τρεῖς
Πύργους.

β'. Ἀλίπεδον ὠνομάζετο ἡ μεταξὺ τοῦ ἑλαιῶνος καὶ τοῦ Πειραιῶς πε-
διάς, ἥτις ἦν ποτε θάλασσα.

γ'. πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπῆρχον τρεῖς μακρὰ τεῖχη,
ἐκτεινόμενα ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, τὸ μὲν μικρότερον Φαληρικὸν
μέχρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὰ δὲ παράλληλα Πειραιϊκὰ σκέλη μέχρι
τοῦ Πειραιῶς.

δ'. μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀνεκτίσθησαν μόνον τὰ δύο Πει-
ραιϊκὰ σκέλη, τὸ τε Νότιον καὶ τὸ Βόρειον.

ε'. ὁ λόφος καὶ τὸ φρούριον Μουνυχία εἶναι ἡ νῦν Καστέλλα· ὁ δὲ τῶν
νεωτέρων τοπογράφων Φαληρικὸς λόφος καὶ τὸ Φαληρικὸν φρούριον εἶναι
ἀνύπαρκτα.

ς'. οἱ ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος τοῦ Πειραιῶς κείμενοι τρεῖς αὐτοφυεῖς
καὶ κλειστοὶ λιμένες εἶναι ἡ Ζέα, ἡ Μουνυχία καὶ ὁ κυρίως Πειραιεύς.

ζ'. Ζέα ὠνομάζετο τὸ νῦν Πασιαλιμάνι καὶ εἶχε τὸ μέγιστον τῶν
τριῶν νεωρίων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ναυστάθμου.

η'. Μουνυχία ὠνομάζετο τὸ νῦν Φανάρι, καὶ εἶχε τὸ μικρότατον τῶν
τριῶν νεωρίων.

θ'. ὁ κυρίως Πειραιεύς εἶπε ὁ μέγιστος λιμὴν, ὁ νῦν Δράκος λεγόμενος,
διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, τὸ Ἐμπόριον καὶ τὸν Κάνθαρον· ὁ δὲ παρὰ τῶν νεω-
τέρων Ἀφροδίσιον καλούμενος λιμὴν εἶναι ἀνύπαρκτος.

ι'. τὸ Ἐμπόριον κατεῖχε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Δράκου.

ιβ'. ὁ Κάνθαρος ἔκειτο εἰς τὸ δυτικονότιον τοῦ Δράκου καὶ εἶχε τὸ τρί-
τον τῶν Ἀθηναϊκῶν νεωρίων.

ιγ'. Κωφὸς λιμὴν ὠνομάζετο ὁ πέραν τῆς Ἡετιωνείας μικρὸς κόλπος.

ιδ'. Ἀλαί ὠνομάζετο ἡ παρὰ τὸν Πειραιᾶ λιμνοθάλασσα.

ιε'. ἡ θέσις τοῦ Τσιρλονερίου εἶναι ἡ Φρεαττὺς καὶ οὐχὶ τὸ Σηράγγιον.

ις'. ἡ Κωλιάς ἄρα εἶναι ὁ νῦν λεγόμενος Κάβος τοῦ Ἀγίου Κοσμά.

κράν τοῦ Λυκείου, καὶ ἡ Ἀκαδημία 6 στάδια περίπου ἀπὸ τῆς πόλεως, καλλωπισθεῖσα μάλιστα διὰ Κίμωνος 9.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ.

§. 1. [99.]

Ἀρχαία ἱστορία τῆς χώρας. Βασιλεία. Ἀριστοκρατία.

Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς χώρας ἦσαν Πελασγικοῦ γένους (Κραναοὶ Ἡρόδ. Ἡ. 44) 1. Ὡς ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναφέρονται Κέκροψ, ὅστις

9] [Τὰ γυμνάσια ταῦτα ἦσαν κατ' ἀρχὰς διὰ τοὺς νέους ὅτι ἡ ἀγορὰ διὰ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἐγυμνάζοντο αὐτοῦ τὸ πρῶν πρὶν ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἀγοράν· ἐπεὶτα ὅμως ἐγένοντο καὶ φιλοσοφικαὶ σχολαί· καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀκαδημίαν, ἧτις ἔκειτο πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως παρὰ τὸν Κηφισσὸν ἐδίδασκεν ὁ θεῖος Πλάτων, εἰς δὲ τὸ Κυνόσαργες, πρὸς δυσμὰς τοῦ Λυκαβηττοῦ, ὁ Κυνικὸς Ἀντισθένης, εἰς δὲ τὸ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ καίμενον Λύκειον, ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου φιλόσοφος (Ἀριστοτέλης).

1] [Ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς. «Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Παλασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἦσαν πελασγοὶ [ἴδε καὶ Α'. 56], οὐνομαζόμενοι Κραναοί, ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλέως, ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθίου τὴν ἀρχήν, Ἀθηναῖοι (ἐνταῦθα λείπει κατὰ τὴν γνώμην τῶν Κριτικῶν ἡ λέξις «Ἐρεχθεῖδαι») μετωνομάσθησαν. Ἴωνος δὲ τοῦ ἑξῆς Στρατάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες». ἡ πληθὺς δὲ τῶν ὀνομάτων τούτων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς χώρας (ἴδε §. 2 σημ. 1) προϋποθέτει μεταβολὰς, (λέγει ὁ Ἑρμαν I. §. 91) τὰς ὁποίας ὀλιγωρεῖ ὁ περὶ βασιλέων ἐκ παραδόσεως διατηρηθεὶς μῦθος, καθὼς καὶ τὰς ἀνεξαρτήτους ὑπαρχούσας δώδεκα πόλεις, ἃς ὁ Θεσεὺς εἰς μίαν συνήκισσε, τὰς Ἀθήνας· ὀνόματα δὲ τῶν πόλεων ἦσαν Κεκροπία, Τετράπολις, Ἐπακρία, Δεκέλεια, Ἐλευσίς, Ἀφιδνα, (καὶ Ἀφιδαι) Θωρικός, Βραυρών (Βραύρων δὲ ὁ ἦρως), Κύθηρες, Σφηκτός, Κηφισιά, Φαληρός. Στράβων Θ'. σ. 397 τ. Ουγκ. Β'. ἰ. ἐ. «καὶ Ἑνωτικά ἐξ ἐκείνων Ἀθηναῖοι εἰ καὶ νῦν τῇ θεῇ ἑορτῇ δημοτελεῖ προϊούσιν»].

ὑπὸ μὲν τῶν παλαιότερων αὐτόχθων λέγεται 2, ὑπὸ δὲ τῶν ὑστερωτέρων μύθων οἰκιστὴς ἀποικίας ἐκ Σάτος τῆς Αἰγύπτου 3, καὶ Ἐρεχθεύς, ὃν ὁ μῦθος συμπεριπλέκει μὲ τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς (ἰλ. Β, 547). Κατὰ ἄλλον δὲ μῦθον λέγεται, ὅτι Ἰοῦθος ὁ τοῦ Ἑλλήνος υἱὸς ὤκησεν ἐπὶ Ἐρεχθεῶς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ὅτι ὁ λαὸς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἴωνος. Τοῦτο δὲ ἡ ἐπιδρομὴν 4 τινὰ τῶν Ἰώνων δηλοῖ, ἡ, ἂν οἱ Ἴωνες ἦσαν Πελασγοί, τὴν ἐπικράτησιν καὶ κυριαρχίαν ἐνδὸς μόνου γένους. Εἰς τὸν Ἴωνα δὲ τοῦτον ἀπέδιδεν ὁ μῦθος καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ λαοῦ εἰς 4 φυλάς κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα ἢ τὸν τῆς διαμονῆς τόπον· τούτων ὀνόματά εἰσι· Γελέοντες ἢ Ἰσως Τελέοντες, ἧτοι γεωργοί (κατ' ἄλλους ἱερεῖς), Ὀπλητες, ἧγουν πολεμισταί ἢ οἱ κυριεύοντες εὐγενεῖς, Ἀργάδεις (ἡ-δεῖς), τεχνῖται δηλονότι, καὶ Αἰγικορεῖς, ποιμένες 5.

2] [Ἀπολλοδ. Β. βιβλ. Γ'. εδ'. 1. «Κέκροψ αὐτόχθων, συμφυ-
 ἐς ἔχων σῶμα ἀνδρὸς καὶ δράκοντος, τῆς Ἀττικῆς ἐθαπίευσεν πρῶτος»
 ἴδε καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ "Εὐνὲ αὐτοῦ τόμῳ 6'. σελ. 318 ἐπ. ὅπου
 καὶ τοὺς περὶ Ἀττικῆς γράψαντας τῶν παλαιῶν εὐρίσκεις, ὧν τὰ βιβλία
 «Ἀττικά» ἀρχαιολογία» καὶ «Ἀττίδες» καὶ «Ἀττικά» ἐλέγοντο. Ἡρόδ.
 Η'. 58. «Ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθεὺς τοῦ γηγενέος λε-
 γομένου εἶναι νηὸς ἐν τῷ ἑλαίῳ τε καὶ θάλασσᾳ ἐνίο» καὶ ἄλλοι 13.
 Ἑρμᾶν. I. §. 91 σημ. 18].

3] [Πρόκλος εἰς Πλάτ. Τίμαιον σελ. 30. «Τοὺς δὲ Ἀθηναίους Καλλι-
 σθένης μὲν καὶ Φανοδημος (ὁ τὴν Ἀττικὴν γράφας ἀρχαιολογίαν. Διον.
 Ἄλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. Α'. νά. τ.) πατέρας τῶν Σχιτῶν ἱστοροῦσι γενέσθαι.
 Θεόπομπος δὲ ἀνάπαλιν ἀποίκους αὐτῶν εἶναί φησιν» Ἀττικὸς δὲ ὁ Πλα-
 τωνικὸς διὰ βασικανίαν φησὶ μεταποῖσσαι τὴν ἱστορίαν τὸν Θεόπομπον».
 πλείονα παρ' Ἑρμᾶν. I. §. 91. σημ. 14].

4. Ὅμως κατ' οὐδένᾳ τρόπῳ κατάκτησιν, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττι-
 κῆς γενικῶς αὐτόχθονες ἐλογίζοντο.

5. Τὰ ὀνόματα ταῦτα φαίνεται ὅτι ὑποδηλοῦσι διαίρεσιν τινὰ κατὰ

Συνέχεια.

Ἡ χώρα ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰς κώμας· 1 μέχρι τῶν χρόνων Θησέως (κατὰ τοὺς περισσοτέρους 50 ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας), ὅστις λέγεται ὅτι συνόρισεν αὐτάς καὶ κατέστησε τὰς Ἀθήνας πρωτεύουσαν. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται καὶ νέαι διαίσεις τοῦ λαοῦ εἰς τρία ἔθνη 2,

τάξεις· τοιούτον τι δὲ φαίνεται κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὅτι ὑποσημαίνει καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα κληρονομικὰ εὐρίσκονται εἰς τινὰς οἰκογενείας, ὡς εἰς τοὺς Ἀσκληπιάδας ἐν Κῷ, τοὺς Δικιδαιίδας ἐν Ἀθήναις, τοὺς Ἰρμίδας καὶ Κλυτιάδας ἐν Ἡλίδι, τοὺς Ταλθυδιάδας ἐν Λακεδαιμόνι.

[Ο Κριτικὸς τῆς Ἑλλάδος ἱστορικὸς Γεώργιος Γρότης (τόμ. θ'. σελ. 42 ἰ. τῆς Γερμ. μεταφρ. πρὸς καὶ τὴν ἐπίκρισιν Κάμπη ἐν τοῖς Χρον. τῆς φιλολογ. ὑπὸ Ἰωάννου καὶ Κλόττου τόμ. 39^{ου} τεύχει 4^{ου} σελ. 373—393. ἰδ. κεφ. 10) δὲν δέχεται τὴν ὑπαρξίν τοιούτων γενεῶν, ὁμοίων τοῖς ἐν Ἰνδῶ καὶ Αἰγύπτῳ, ὡς ἄλλοι συγγραφεῖς ἐπρᾶξαν, βασιζόμενοι εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῶν ὀνομάτων, ἥτις ἐνταῦθα δὲν ἔνε πάσης ἐρίδος ὑπερίτερα· ἀλλ' ὅσον καθαρὰ καὶ ἂν ἦ νε ἡ ἐτυμολογία, ἐνεκα ταύτης δὲν δυνάμεθα (λέγει) νὰ δεχθῶμεν μετὰ βεβαιότητος ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν διαίρειν εἰς τάξεις κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα. Ὁ δὲ ὡς βεβαιον φαίνεται ἔ.ε, ὅτι αἱ τέσσαρες αὗται ἀρχαῖαι Ἰωνικαὶ φυλαὶ (ἀνάλοιγοι τῶν παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν. Ἰδε §. 44), εὐρίσκονται οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας Ἰωνικὰς πόλεις· ἱστορικὰ λοιπὸν εἰσὶν αἱ τέσσαρες φυλαὶ, ἀλλὰ πῶς καὶ πότε ἐσχηματίσθησαν ἀβεβαιον.]

1] Ἰδε ἀνωτέρω §. 1. [99] σημ. 1.

2] [Καθ' ὅσον ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν τριπλὴν διαίρεσιν, φαίνεται ὅτι ἡ ὅλως διάφορος τῶν εἰρημέων τεσσάρων φυλῶν καὶ ἀνεξάρτητος· αἱ Εὐπατριῖδες εἰσὶν οἱ πλουσιώτατοι καὶ δυνατώτατοι ἄδρες ἐξ ὅλων τῶν τεσσάρων φυλῶν, ζῶντες μετὰ τὸν συνοικισμὸν προπάντων εἰς τὴν πόλιν, τὰς Ἀθήνας· τούτων διεκρίνοντο ἡ μεσαία καὶ ἡ κατωτέρα τάξις τοῦ λαοῦ. — ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἀποκλειστικῶς, καὶ χωρὶς ἀμφιβολίας καὶ κατὰ ἰδίαν αὐτῶν ἐκλογὴν, ἐλαμβάνοντο αἱ ἐνέα ἐνιαύσιοι ἀρχόντες, ἴσως δὲ καὶ οἱ πρυτάνεις τῶν νυκταρχῶν, φυσικῇ τῷ λόγῳ δὲ καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου.] Γ. Γρότης. II. σ. 58. ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἴδε Πλάτ., ἐν Ε, Θησ. κεφ. κδ', καὶ κί. καὶ Ερμιν. I §. 97—98]

εἰς Εὐπατρίδας, ἦτοι εὐγενεῖς, Γεωμόρους, κατωτέρους γεωργούς δηλαδή, ἀλλὰ κτηματίας, καὶ Δημοιουργούς, ὅσπερ χειροτέχναι. Ἡ μὲν κυβέρνησις [τῶν Ἀθηνῶν τότε] ἦτο βασιλική, τὸ δὲ πολίτευμα ἀριστοκρατικόν. Μετὰ δὲ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν οἱ συγγενεῖς τῶν Ἀθηναίων Ἴωνες, διωχθέντες ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν κατέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν· εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο ἐκυρίευσαν οἱ Δωριεῖς τὴν Μεγαρίδα. Ἀφοῦ δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Κόδρος ἔπεσε μαχόμενος [περὶ τὸ 1050 π. Χ.] κατ' αὐτῶν, συνέβησαν μετὰξὺ τῶν υἱῶν του περὶ τῆς διαδοχῆς πολλαὶ ἔριδες, ὧν ἕνεκα πολλοὶ Ἴωνες ἡγουμένου Ναιλέως τοῦ Κόδρου ἀπωκίσθησαν [εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς] Ἀσίας. Ἐνῷ δὲ αἱ ταραχαὶ αὗται ἐπεκράτουν ἡῷξησεν ἡ δύναμις τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀντὶ βασιλείας διωρίσθη εἰς κληρονομικὸς ἀρχῶν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου 3. Ἀλλὰ 300 ἔτη περίπου μετὰ ταῦτα (752)

3] [Post Codrum nemo Athenis regnavit. quod memoriae, nominis eius tributum est, lustin II. 7. 1. πρῶτος ἀρχὼν ἐγένετο ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου Μεδων, τοῦτου δὲ διάδοχος Ἰσέβιοι ἀναφέρονται δώδεκα· Ἄκαστος, Ἀρχίππος, Θέσειππος, Φόρβας, Μεγακλῆς, Δόγνητος, Φερεκλῆς, Ἀρίφρων, Θέσιπιος, Ἀγαμήτωρ, Αἰσχύλος καὶ Ἀλκμαίων. Ἐπὶ τοῦ 6. δὲ ἔτους τοῦ Ἀλκμαίωνος (πατὴρ τοῦ Μεγακλείους. Ηρόδ. Α. 59), τῷ 752 π. Χ., περιώρισθη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχόντος εἰς δέκα ἔτη, καὶ ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἀκόλουθοι ὀκτώ· Χίροψ, Αἰσιμίδης, Κλειδικός, Ἴππομένης, Λεωκράτης, Ἀψανδρός, Ἐρυξίας καὶ Κρέων, ἐφ' οὗ ἐγένετο οὐ μόνον ἐνιαύσιος ἡ ἀρχή, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑνέα ἀνδρας διεμοιράσθη, καὶ διετεκλήθη οὕτω καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν περιόδον τῶν ἀνωτέρω δὲ ὀριθμηθέντων ἀρχόντων οἱ μέχρι Κλειδικου καὶ Ἴππομένους (714 π. Χ.) ἦσαν ἀλληλ:διαδόχως πάντες Κυδρίδαι ἢ Μεδοντίδαι.

Αὕτη ἐστὶν ἡ σειρά τῶν ὀνομάτων δ' ὧν ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου τῶν παραδόσεων κατερχόμεθα εἰς τὸ τῆς ἱστορίας. Ὡς ἡμῶν ἡ ἱστορικὴ γνῶσις περὶ Ἀθηνῶν περιορίζεται εἰς τὴν περίοδον τῶν ἐνιαυσίων ἀρχόντων. Γ. Γράφτης, II. σελ. 40.]

τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο πρῶτον μὲν δεκαετής, ἔπειτα δὲ ἐφικτὸν εἰς πάντα Εὐπατριδὴν, καὶ τέλος διηρέθη εἰς ἐννέα ἐνιαυσίους ἄρχοντας (683).

§. 3. [101]

Δράκοντος νομοθεσία.

Ἐνῷ ἡ δύναμις τῆς ἀριστοκρατίας κῦβανεν, ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐγένετο πολὺ καταθλιπτική, καὶ διήγειρε γενικὴν δυσαρέσκειαν, δι' ἣν ἐπεφορτίσθη ὁ ἄρχων Δράκων (624) νὰ θέσῃ θεσμούς. Ἄλλ' οὗτοι, αὐστηρότατοι ὄντες ^{1]} καὶ ὅλως οὐ δημοτικοί, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπαύσωσι τὰς μεταξὺ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοτικοῦ κόμματος ἐρίδας (Κύλων ^{2]} περὶ τὸ 612, δίδω-

1) [Πλούτ. 6. Σόλ. 13'. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. θ'. 9. «ἰδίον δ' ἐν ταῖς νόμοις οὐδέν ἐστιν ὃ τι καὶ μνείας ἔξω, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὸ τῆς ζημίας μέγεθος». μικρὰ κλοπὰ μάλαστα δὲ καὶ ἀποδεδειγμένη ὀκνηρία ἐτιμωροῦντο μὲ θάνατον ἢ μὲ ἀτιμίαν· σημειωτέον δὲ ὅτι πρῶτον διὰ τοῦ Δράκοντος ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι νόμους γραπτούς· προτοῦ δὲ οἱ ἄρχοντες ἔκρινον κατὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν γνώμην.]

2) [Περὶ τούτου καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ καλουμένου Κυλωνίου Ἀγούρ βλέπε Θ. κ. Α'. 126 Ἡ. οἰ. Ε'. 71. καὶ Α'. 61. Πλούτ. 6. Σόλ. 16'. ὁ Κύλων, ἀνὴρ Εὐπατριδῆς καὶ Ὀλυμπιονίκης, ἠθέλησε νὰ γένῃ τύραννος τῶν Ἀθηναίων, ὡς ὁ ὑποστηρῶν αὐτὸν πειθερός του ἐγένετο τῶν Μεγαρέων· ἀλλ' ἀπέτυχε, καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπέδρασαν, οἱ δὲ περὶ αὐτοὺς καὶ περ εἰς βωμοὺς καταφυγόντες, ὅμως ἐφονεύθησαν· ἀπὸ τούτου δὲ οἱ φονεύσαντες αὐτούς, καὶ περ σωτήρες τῆς πόλεως γινόμενοι, Μεγακλῆς καὶ οἱ Ἀλκμαϊωνίδαι καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' αὐτῶν εἰς πολλὰς γενεὰς ὑστερον ἐκαλοῦντο ἐναγῆς καὶ ἀλιτῆριοι καὶ ἐμισοῦντο· οἱ δὲ περισπῶντες Κυλώνιοι ἦσαν ἰσχυροὶ, καὶ αἰεὶ διετέλουν φασιάζοντες πρὸς τοὺς ἀπὸ Μεγακλείου καταγομένους, ἕως οὗ ὁ Σόλων ἐπεισεν αὐτοὺς νὰ ῥεθῶσιν ὑπὸ τριακισίων εὐπατριδῶν, οὔτινες ἐκέρυξαν τοὺς Ἀλκμαϊωνίδας ἐσόχους, καὶ οὕτω τοὺς μὲν ζῶντας ἐξεδίωξαν, τῶν δὲ ἀποθανόντων τὰ ὀστέα ἐξορύξαντες ἐξέερψαν ἐξω τῶν ὀρίων τῆς Ἀττικῆς· μεταπεισθέντες δὲ καὶ ἐκ τῆς Κρήτης τὸν ἱερόμαντιν Ἐπιμενίδην καθιστάσαν διὰ τῶν καθαρμῶν αὐτοῦ τὴν πόλιν καὶ οὕτω καθυσόχασαν.]

ξίς τῶν Ἀλκμαίωνιδων 597, κόμματα, οἷον πεδιεῖς, δικάριοι καὶ παράλιοι), αἱ ὁποῖαι μέχρι Σόλωνος (ἄρχοντος 594) διήκουν.

§. 4. [102]

Στήριξις τοῦ πολιτεύματος διὰ Σόλωνος.

Ὁ Σόλων πρῶτον μὲν μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἠλάφρωσε τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας καταβιβάσας τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος (σεισάχθεια) ¹⁾, ἔπειτα δὲ ἐποικοδομῶν ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν βάσεων, ἀνῆγειρε νέον πολίτευμα. Ἐκ τῶν τελευτῶν ἢ τιμημάτων ὁρμώμενος διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρς τάξεις, εἰς Πεντακοσιομέδιμνους, Ἰππεῖς, Ζευγίτας καὶ Θῆτας. Κατὰ τὸ τίμημα δέ, τὴν βᾶσιν τῆς διαιρέσεως, ὠρίσθησαν καὶ οἱ φόροι καὶ τὰ τῆς στρατείας· ἡ δ' ἑκάστη τάξις ἦτο μὲν ἐλευθέρα τῶν φόρων, ἀλλὰ δὲν μετεῖχε καὶ τῶν ἀρχῶν· ἐν πολέμῳ δὲ ἐχρησίμευον οἱ θῆτες πρότερον μὲν ὡς ψιλοί, ὑστερότερα δὲ ὡς ναῦται. Τὰς ἀρχὰς δὲ διεχειρίζοντο αἱ λοιπαὶ τρεῖς τάξεις, καὶ τούτων πάλιν τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχοντος [κατ' ἐξοχὴν] καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπόμενον τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἦν μόνον τῆς α' τάξεως προνόμιον. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δέ, ὅπου οἱ ἄρχοντες ἐξελέγοντο καὶ πολιτικαὶ ὑποθέσεις ἐθεωροῦντο, εἶχον πάντες οἱ πολῖται ἴσον ψηφοφορίας δικαίωμα. Ἡ βουλὴ (τῶν 400) ἐπρότεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ πρὸς διαψήφισιν ἀντικείμενα. οἱ δικασταὶ ἐξελέγοντο ἐκ

1) [ἔτις ὥστε 100 παλαιαὶ δραχμαὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ 138 νέας· ἡ 73 παλαιαὶ = 100 νέαις δραγμαῖς· τοῦτο δὲ ἐσφλημένως ἐκφράζει ὁ Πλούταρχος ἐν β. Σόλωνος κεφ. ιε. «ἐκκτὸν γὰρ ἐποίησε δραχμῶν τὴν μνᾶν, πρότερον ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν ὀβσων»· διότι βεβαίως γνωρίζομεν, ὅτι εὐδὲ ποτε ἡ μνᾶ ἦν ἴση 73 δραγμαῖς· βλ. Βούλχον ἐν Μετρολογ. σελ. 114 ἑπ. (§. 60. τ.). πρβλ. Γ. Γρόττιον ἱ. II, σελ. 79.]

πάντων. Τὸ συνέδριον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐφρόντιζεν οὐ μόνον περὶ τῶν πράξεων τῶν δικφόρων ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἡθῶν τῶν ἰδιωτῶν. Οὕτως ὁ Σόλων διὰ τῶν σοφῶν νόμων του ἐθεμελίωσεν ἐλεύθερον σύνταγμα, εἰς τὸ ὅποσον ἀναπτυχθὲν ἀνδρικῶς, κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ Σόλωνος, ἠδύνατο νὰ ἀναδειχθῇ ὁ Ἑλληνικὸς ζῆλος πρὸς ἐλευθέραν καὶ ἀνεμπόδιστον κίνησιν καθ' ὅλας τὰς φοράς.

§. 5. [103.]

Ἐπίδοσις τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τὸν Σόλωνα ἐξήφθησαν πάλιν αἱ ἔριδες μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, κατὰ τῆς ὁποίας βοήθεια τοῦ δήμου ἠγέρθη πρόσκαιρός τις αὐτεξούσιος μοναρχία ἢ Τυραννία (Πεισίστρατος 560 καὶ Πεισιστρατίδα) ^{1]}. Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς (510) ἠύξησαν αἱ δυνάμεις τῆς δημοκρατίας καὶ προσεκτέησιν ἐπὶ Κλεισθέλους (510) μεγαλητέραν ἐξουσίαν, παραλαβοῦσα πολλοὺς πολίτας καὶ πολλὰς δημοτικὰς διατάξεις ^{2]}. οἷον νέαν τοῦ λαοῦ διαίρεσιν (10 φυλαί, 100 ἡ ἴσως 174 δῆμοι) καὶ τὸν ἐξοστρακισμόν. Ἀλλ' ἐξαίρετως μετὰ τὸν 6'. Περσικὸν πόλεμον, (480) καὶ περ τοῦναντίον βουλομένων τινῶν, ὑπερίσχυσεν ἡ δυνάμις τοῦ λαοῦ ^{3]}, καθ' ὅσον ὁ μὲν κατὰ θάλασσαν πόλεμος, ὅστις ἀπῆτει τὴν ἐνέργειαν τῆς κατωτέρας τάξεως, τόσον ἐπίσημος ἐγένετο, αἱ δὲ οὐσίαι πολ-

1] [Ἱδε Ἡρόδ. Α'. 59—64. Ε'. 55—65. Θουκ. Α'. κ'. ΣΤ'. νγ'.—νδ']

2] [Ἡρόδ. Ε'. 66. 69 ΣΤ'. 131]

3] [Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε'. γ'. 4. αὐ ναυτικὸς ὄχλος, γινόμενος αἷτις τῆς περὶ Σαλαμίνα νίκης καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡγεμονίας διὰ τὴν κατὰ θάλασσαν δυνάμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυροτέραν ἐποίησιν ».]

λῶν πλουσίων ἐξηφανίσθησαν· καὶ ὁ δῆμος φρονηματισθεὶς τότε ὑπὸ τῆς νίκης ἐζήτει μεγαλειτέραν μετοχὴν εἰς τὰ τῆς πόλεως. Ἦδη πρότερον (ἐπὶ Κλεισθένους περίπου) ἐγένοντο αἱ ἀρχαὶ κληρωταί· νῦν δὲ κατὰ νόμον τινὰ τοῦ Ἀρξείδου κατηργήθησαν οἱ ἀπὸ τιμήματος διορισμοὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ οὕτω προώδευσεν ἡ δημοκρατία ὅλον ἐν περισσότερον.

§. 6. [104.]

Διαφθορά τῆς πολιτείας.

Ὁ διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας συναθροισθεὶς ἐν Ἀθήναις πλοῦτος, καὶ ἡ ἐκ τούτου γενηθεῖσα τρυφή καὶ σπατάλη διέφθειραν τὰ ἦθη. Ὁ δῆμος ἤρξατο νὰ καταχρᾶται τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ νὰ παρεξηγῇ τὴν ἐννοίαν περὶ πολιτικῆς ἰσότητος καὶ δυνάμει· ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὡς ἂν ἦτον ἀνάγκη πᾶσα πάντα εἶνα νὰ γένωσιν, ἐξέχουσιν δὲ δύναμις καὶ ἱκανότης νὰ μὴν ἀναδεικνύῃ τὴν φύσιν αὐτῆς κατὰ τὸ δίκαιον. Φιλοδωρίᾳ ἤρξατο νὰ ἐνεργῇται εἰς τὸν λαόν (θεωρικόν)· δικασταὶ καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας μέτοχοι ἤρξαντο νὰ πληρόνωνται κατὰ μικρόν, καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ ἐκπίπτῃ. Ὁ πρωτοεργὸς πολλῶν τῶν μεταβολῶν τούτων Περικλῆς (ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τοῦ 469—429) ἐκράτει διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τῆς μεγάλης του δόξης τὸν λαὸν κατὰ τινα τρόπον εἰς ὠρισμένα ὅρια· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ βλαβερά ἐπακολουθήματα ἀνεδείχθησαν τόσῳ μᾶλλον· ὁ δῆμος ἤρξατο νὰ χωρίζῃ πάντοτε περισσότερον τὰ συμφέροντα αὐτοῦ τῶν τῆς πόλεως, καὶ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν πλοῦτον νὰ μὴ θεωρῇ ἄλλως, εἰμὴ ὡς μέσον πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀναγκῶν του καὶ ἐπιθυμιῶν. Οἱ πλούσιοι πολῖται ἐνωχλοῦντο διὰ συκοφαντίας, οἱ δὲ σύμμαχοι διὰ καταθλίψεως. Ἡ δημαγωγία, ἐνδυναμωθείσα καὶ ὀπλισθεῖσα διὰ τῆς δι-

δασκαλίας τῶν σοφιστῶν εἰς τὴν πολιτικὴν διαλεκτικὴν καὶ ῥητορικὴν, ἐκολάκευε τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ ματαιότητα τοῦ λαοῦ, καὶ ὠφελεῖτο ἀπὸ τὴν εὐπιστίαν, δυσπιστίαν καὶ δεισιδαιμονίαν αὐτοῦ. Εὐγενεστέραν δὲ ἐτήρησαν τὴν δημαγωγίαν ἄνδρες, οἳοι Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης καὶ τελευταῖον ὁ Περικλῆς· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐπὶ Κλέωνος Ἀλκιβιάδου, Ἰπερόβολου καὶ Κλεοφῶντος ἐξέπιπτεν ὅλον ἐν ἐπὶ τὸ χεῖρον.

§. 7. [105.].

Συνέχεια.

Καὶ πρότερον ἤδη ἐπροσπάθησε τὸ ἀριστοκρατικὸν κόμμα νὰ ὑψωθῇ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε αἰφνίδιος χρηματικὴ ἀνάγκη καὶ ταραχὴ ἕνεκα τῆς ἀποστασίας τῶν συμμάχων ἐγενήθησαν, πάλιν ἐδοκίμασε (411) νὰ ἀποκαταστήσῃ ἀριστοκρατικώτερον πολίτευμα (ἡ βουλὴ 1] τῶν 400, ἡ ἐκκλησία τῶν 5000), ἀλλὰ τοῦτο ὀλίγον διήρκεσεν. Ἐντέλει τοῦ πολέμου (404) εἰσήγαγεν ὁ Λύσανδρος ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα ἐκ Ἀ'. ἀνδρῶν, ἐκ τῶν προτέρων 400 (ἀναρχία ἡ πρὸ Εὐκλείδου)· ἀλλ' οὗτοι καταχρῶμενοι τῆς δυνάμεως αὐτῶν κατελύθησαν εὐθὺς ὑπὸ Θρασυβούλου 2]. Μετὰ τινος δὲ ἔριδος (οἱ 10 ἄνδρες 3], δεκαδοῦχοι) εἰσήχθη πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (403) 4]. Ἡ νομοθεσία τοῦ

1] [Ἡ βουλὴ αὕτη ἦν ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ κυρία πάντων· αὕτη περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκκλησιαζόντων πολιτῶν εἰς πέντε χιλιάδας ἐκλεγόμενους καὶ συγκαλουμένους κατὰ τὸ βέλειν αὐτῆς.]

2] [Καὶ ἡνύτου τοῦ ὕστερον κατηγόρου τοῦ Σωκράτους].

3] [Ὀλιγαρχικοί, εἰς εἴς ἐκάστης φυλῆς.]

4] [Ἀπὸ Εὐκλείδου ἀρχόντος χρονολογούμενον· ἀφ' οὗ καὶ τὰ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδου καλουμένης γραμματικῆς. Πλούτ. Ἀριστ. ἄ.]

Σόλωνος μετὰ ἁρμοδίων μεταβολῶν ἔπρεπε πάλιν νὰ ἰσχύῃ, καὶ νὰ ἀποκατασταῇ ἡ δύναμις τοῦ Ἀρείου Πάγου· ἀλλὰ τὰ ἤθη ἦσαν διεφθαρμένα· τὸ πλῆθος τοῦ κοινοῦ ὄχλου ἠύξησε κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον διὰ παραλαβῆς ξένων καὶ δούλων, καὶ ὅλαι αἱ καταχρήσεις τῆς δημοκρατίας ἀνενεώθησαν μὲ μεγαλητέραν δύναμιν, καὶ οὕτως ἀπώλεσαν τῇ ὄντι τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Μακεδόνων (Χαιρώνεια 338, ἡ Κρανών(υ) [τῆς Θεσσαλίας] 322) καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τοὶ τύποι τινὲς παλαιοὶ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθέρας πολιτείας διατηρήθησαν ἐν Ἀθῆναις καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῶν Καيسάρων.

Ἐκ τούτων βλέπομεν, ὅτι τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἔπαθε πολλὰς ἀναπτύξεις καὶ μεταβολὰς. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐκτεθῶσι προπάντων οἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πολιτείας ἰσχύοντες τύποι.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΑΥΤΩΝ.

§. 1. [106.]

Διαίρεσις. Πολῖται τέλειοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἢ ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι. Οἱ ἐλεύθεροι ἦσαν ἢ ἐντόπιοι πολῖται, ἢ ξένοι μέτοικοι· οἱ δὲ πολῖται ἦσαν ἢ γνήσιοι ἢ δημοποῖητοι.

Πρὸς πολιτείαν, ἤτοι πρὸς πλήρη ἐξάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὸν δημόσιον βίον, ἐζήρκει κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος ἂν ὁ πατὴρ ᾗν πολίτης, ἢ μήτηρ δὲ ἡδύνατο γὰ ᾗνε καὶ ἐκ πόλεως, μὲ τὴν ὁποίαν

δὲν εἶχον ἐπιγαμίαν *) Ἄλλ' ὁ Περικλῆς ἀναθεωρήσας τὰ περὶ πολιτείας δικαιώματα ἔθετο νόμον, καθ' ὃν ἡ πολιτεία ἀνῆκε μόνον εἰς γνήσια τέκνα, ἥτοι ὧν ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς ἦσαν πολῖται. Ὁ νόμος δὲ οὗτος δὲν ἐτηρήθη μὲν ὡς φαίνεται, κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἀλλ' ὑστερώτερα ἀνενεώθη. Τὸ ἐν. ἔτος μετὰ προηγηθεῖσαν δοκιμασίαν μετέβαινον οἱ νέοι εἰς τοὺς ἐφήβους καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τοὺς δημότας [ληξιαρχικὸν γραμματεῖον]. παρουσιασθέντες δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀσπίδα καὶ δόρυ λαβόντες, ὤφειλον νὰ δώσωσιν ὄρκον, ὅτι πιστῶς θὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα [*]. Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου ἦσαν δικαστικῶς τέλειοι· ἐχρεώσουν ὅμως νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ δύο ἔτη ὡς ὀροφύλακες (περίπολοι) καὶ μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἤρχοντο νὰ μετέχωσι τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐκστρατεύωσιν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Ἀρχὰς ὅμως νὰ διαχειρισθῶσιν ἢ βουλευταὶ καὶ δικασταὶ νὰ γένωσι πρὸ τοῦ λ'. ἔτους δὲν τοῖς ἐσυγχωρεῖτο μόνον ὅσοι ἦσαν ἐπίτιμοι· ἠδύνατο νὰ ἐξαρκῶσι πλήρη τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου· οἱ ἀπολέσαντες δὲ ἐν ἡ περὶ σότερα τῶν δικαιωμάτων τούτων ἐλέγοντο ἀτίμοι· ἡ δὲ ἀτιμία ἠδύνατο νὰ ᾔνε πρόσκαιρος ἢ αἰδιος, καὶ ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου βαθμοῦ.—Τὰ δίκαια τῶν πολιτῶν ὡς ἰδιωτῶν ἀναφέρονται κατωτέρω.

*) Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ὠνομάζοντο οἱ υἱοὶ νόθοι.

[*] [Ὁ ὄρκος τοῦ πολίτου εἶχεν οὕτως. «Οἱ κατασχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερὰ, εὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παρὰ δόσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω [ἦ ;] ὅσῃν ἂν παραδεξωμαι· καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων ἐμφρόνως, καὶ τοῖς θεομοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσσομαι, καὶ οὐ· τινας ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρύσῃται ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεομύς ἢ μὴ πείθῃται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πάντων, καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμῶ. ἴστορες θεοὶ τούτων»]

Δημοποίητοι πολῖται.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος πολῖται ἡδύναντο νὰ γένωσι μόνον ὅσοι ὠφέλουν τὴν πόλιν καὶ μετέθετον εἰς Ἀθήνας διαπαντὸς τὴν κατοικίαν ἑαυτῶν· ἐδίδετο δὲ ἡ πολιτεία διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων συμφώνων ἐκκλησιῶν, καὶ ἦτο τότε μόνον κυρία, ὅταν εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν [ὑπὲρ] 6000 πολῖται συγκατετίθεντο κρύβδην ψήφισμοι· ἄλλως δὲ καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ἡδύνετο νὰ καταδιωχθῇ ὅλον ἔτος διὰ τῆς γραφῆς παρὰ νόμων. Οἱ οὕτω δὲ γενόμενοι πολῖται ἐλέγοντο δημοποίητοι ἢ ἀπλῶς ποιητοὶ καὶ δὲν ἦσαν ὅλως ἴσοι μὲ τοὺς γνησίους πολίτας, καθ' ὅσον οὔτε τῶν [ἐννέα] ἀρχόντων ἡδύναντο νὰ γένωσι, οὔτε ἱερωσύνης νὰ μετάρχωσι, καὶ προσέτι ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι τῶν διαιρέσεων τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι οἰκογενειακὸν τινα χαρακτῆρα εἶχον (φρατρίαὶ καὶ γένη). Κατὰ μὲν τοὺς πρώτους χρόνους σπανίως μετεδίδοσαν πολιτείας, κατὰ δὲ τοὺς ὑστερωτέρους συχνότερα. Τὸ 427 ἔτος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Πλαταιῶν ἐδωρήθη εἰς πάντας τοὺς Πλαταιεῖς ἡ πολιτεία *) δι' ἣν ἐπέδειξαν πίστιν. Περί δὲ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πολλοὶ μέτοικοι ἐγένοντο πολῖται.

*) Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι αὕτη δὲν ἦτον ὅλως ἀνευ περιορισμῶν, καθὼς καὶ τὴν ὁποίαν οἱ Ἐλευθιεῖς καὶ Ὀρώπιοι εἶχον, ἐγινώθεις μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

Μ Ε Τ Ο Ι Κ Ο Ι .

Καί τοι δὲ ἡ πόλις μόνον εἰς ἰδιαιτέρους τινὰς ἐχάριζε τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῶνται ὡς πολῖται ἢ μέλη τῆς ὅλης πολιτικῆς κοινωνίας, ὅμως ἡ φιланθρωπία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηνῶν ἐσυγχώρει καὶ εἰς ἄλλους νὰ μετέχωσι τῆς προστασίας αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀγαθῶν (Ἀθηναίων φιλοξενία). Τοιούτων δὲ ξένων ἢ μετοίκων, τοὺς ὑποίους ἡ ιδιότης τοῦ τόπου ἢ τὰ ἦθη τῶν κατοίκων ἢ τοῦ κέρδους ἢ ἐπιθυμία εἴλκυον, ὑπῆρχον πολλοὶ ἐν Ἀθήναις· αὐτοῖς δὲν ἐσυγχωρεῖτο οὔτε ἐγγεῖος κτῆσις, οὔτε ἐπιγαμία μετὰ τῶν πολιτῶν. Ὅσοι δὲ αὐτῶν ἐτόλμων νὰ ἐξασκήσωσι τὰ δικαιώματα πολίτου, ἢ νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς δικαστήριον ἄνευ προστάτου, ἐτιμωροῦντο μὲ δουλείαν. Ἐτησίως δὲ ὤφειλον νὰ πληρῶνωσι φόρον ὠρισμένον (μετοίκιον, ξενικὰ τελεῖν) καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαγγέλλωνται ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν. Ἐκτάκτους δὲ φόρους ἢ εἰσφοράς, λειτουργίας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καὶ κατὰ προαίρεσιν ἐπιδόσεις ἐχρεώστων νὰ τελῶσι καὶ οὗτοι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται, προσέτι δὲ καὶ νὰ στρατεύωνται. Εἰς ἐορτὰς δὲ τινὰς ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐκτελῶσιν ἔργα τινὰ, ἥτοι νὰ σκαφηφορῶσιν, ὑδριαφορῶσι καὶ σκικδοφορῶσιν ἐλεύθεροι δὲ τῶν ἰδιαιτέρων περιορισμῶν ἠδύναντο νὰ γένωσιν οἱ μετοικοὶ μόνον διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἰσοτελεῖς, οἵτινες ἐνεκα τῶν ἐκδουλεύσεών των, τοῦλάχιστον ὡς ἰδιῶται ἐλογίζοντο ἴσοι μὲ τοὺς πολίτας *).

*) Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἐδίδον ἐνίστα οὐ μόνον εἰς ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ εἰς πόλεις ὅλας προνομίᾳ τινὰ· οἷον ἐπιγαμίαν, ἔγκλησιν, ἀτέλειαν.

Δ ο ὕ λ ο ι .

Δούλους ὡς τοὺς Εἰλωτας τῶν Λακεδαιμονίων δὲν εἶχεν ἡ Ἀττική· ἀλλ' ἦσαν ἢ ἐκ δουλεμπόρων ἡγορασμένοι *), ἢ αἰχμάλωτοι, ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ γεννηθέντες (οἰκογενεῖς). Ἡδύνατο δέ τις καὶ πρὸς τιμωρίαν νὰ καταδικασθῇ εἰς δουλείαν. Οἱ δοῦλοι ἦσαν ἢ τῶν ιδιωτῶν ἢ δημοσίοι, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο αἱ ἀρχαὶ ὡς ταπεινοτέρους ὑπηρέτας ἢ ὡς ἀστυνομικοὺς στρατιώτας, ὅποιοι οἱ λεγόμενοι σκύθαι [κατ' ἐξοχὴν] ἢ τοξόται, κατ' ἀρχὰς μὲν 300, ὑστερώτερα δὲ 1200, οὔτινες ἔμενον ὡς σκοποὶ εἰς τὴν ἀγοράν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον. Ἡ κατὰστασις τῶν δούλων καθόλου ἦτον ὑποφερτὴ, ἀφοῦ καὶ ιδιωτικοὶ δοῦλοι ἦσαν εἰς πολλὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ νόμου. καὶ ἂν μὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἔχωσι κτήματα εἶναι ἀβεββαῖον· ὁ κύριος ὅμως αὐτῶν δὲν εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν (Jus vitae et necis), καὶ ἐν περιπτώσει ὠμῆς χρήσεως ἠδύναντο νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὸ Θηρεῖον ἢ ἄλλο τι ἄσυλον, καὶ νὰ ζητῶσι νὰ πωληθῶσιν. Ἀπελευθερώσεις ἐγίνοντο συχνά, καὶ ὅταν ἐν πολέμῳ, ὅπου ἰδίως εἰς τὸ ναυτικὸν τοὺς μετεχειρίζοντο, ἠνδραγάθουν, ἐλάμβανον πολλάκις οὐ μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτείαν. ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπισκέπτωνται οὔτε γυμνάσια οὔτε ἐκκλησίας, οὔδ' ὡς μάρτυρες

Τὸτο δὲ συνέβαινε μάλιστα εἰς τοὺς παρὰ τῆς πόλεως εἰς ξένας χώρας ἀναγορευμένους προξένους, οὔτινες ἐπειδὴ ἀνελάμβανον τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῆς, εἶχον δι' αὐτὸ καὶ περισσότερα προνόμια ἐν Ἀθήναις.

*) Ἡ τιμὴ ἦν διάφορος κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, συνήθως μεταξὺ μιᾶς καὶ δέκα μνῶν.

νὰ παρουσιάζωνται, εἰ μὴ εἰς φονικὰς δίκας ὡς μ. η. ν. τὰ β' καὶ μόνον ἐπὶ τῆς βασάνου εἶχεν ὁ λόγος αὐτῶν βαρὺτητα. Οἱ ἀπελεύθεροι μετέβαινον εἰς τὴν τάξιν τῶν μετοίκων, μεταχειριζόμενοι τὸν πρότερον αὐτῶν κύριον ὡς προστάτην, ὅπερ μὴ ποιήσαντες ἠδύναντο πάλιν διὰ τινος δίκης ἢ γραφῆς ἀποστασίου νὰ καταδικασθῶσιν εἰς δουλείαν.

Γενικῶς ὑπολογίζουσι τὸν πληθυσμὸν *) τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πολιτείας εἰς πλείονας τῶν 500,000 ἀνθρώπων, ὧν 365,000 περίπου ἦσαν δοῦλοι, 45,000 μέτοικοι καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται ἢ 10,000 μετοίκων καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τὰς 20,000 πολιτῶν οἰκογένηται.

§. 5. [110].

Διαίρεσις τοῦ λαοῦ καὶ κοιναὶ σχέσεις
τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους.

Φυλαὶ καὶ ὄῃμοι.

Ἐντελῇ πολιτικῇ δικαιώματα κατεῖχέ τις, μέλος γενόμενος συνδέσμων τινῶν, ἰδίαν διοίκησιν ἐχόντων. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν αἱ λεγόμεναι φυλαί, ὄῃμοι, φρατρία καὶ γένη. Τούτων αἱ δύο πρῶται διαίρεσεις κατὰ τὴν ὑστερωτέραν των μορφήν, συνεστάθησαν ὑπὸ Κλεισθένους, ὅστις διαλύσας τὰς τέσσαρας ἀρχαίας ἰωνικὰς φυλάς κατέστησε δέκα νέας: Ἐρεχθίδς, Αἰγίδς, Πανδιονίς, Δεοντίς, Ἀχαμαντίς, Οἰνίδς, Κεκροπίς, Ἱπποθοωντίς, Αἰαντίς καὶ

*) Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν Boeckh ἐν Staatshaush. I, σ. 39. [ἡ ἀναλογία τῶν ἐλευθέρων πρὸς τοὺς δούλους ὡς 27 πρὸς 100 ἢ περίπου ὡς 1:4, αὐτῶν σ. 40].

Ἀντιοχίς. Δήμους δὲ διώρισε (πιθανόν) 174 *), οἵτινες ἔλαβον τὰ ὀνόματα ἢ ἀπὸ τῶν ἐπιστῆμων ἐν αὐτοῖς τόπων, ὡς Μαραθῶν, Ἐλευσίς, ἢ ἀπὸ ἐπιστῆμων οἴκων, ὡς Δαιδάλιδαι καὶ Ἰωνίδαι. Οἱ εἰς μίαν φυλὴν ἀνήκοντες δῆμοι δὲν συνώρευνον πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις ἦσαν κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱὸς κατεγράφετο πάντοτε εἰς τὸν δῆμον καὶ τὴν φυλὴν τοῦ πατρὸς, δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ὑστερώτερα εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην ἢ ἀληθῆς οἰκησίς καὶ διαμονὴ τοῦ ἀνδρός.

§. 6. [111.]

Διοίξεις τῶν μεγαλητέρων καὶ μικροτέρων τούτων κοινοτήτων.

Ἐκάστη φυλὴ εἶχεν ἰδίαν ἱερά, ἰδίαν γαίαν, καὶ ἴδιον ταμεῖον μετὰ ἰδίων ταμεῖων, καὶ ἄλλους ἐπιμελητάς τῶν φυλῶν. Εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν φυλῶν ἐθεωροῦντο κοινὰ ὑποθέσεις καὶ ἐξελέγοντο οἱ ἐπιμεληταὶ τῆς κοινότητος, ὡς καὶ οἱ μέλλοντες νὰ χορηγήσωσι τὰς δημοσίας λειτουργίας. Καὶ οἱ δῆμοι δὲ εἶχον ἰδία ἱερά, ἐκκλησίας, γαίαν, ταμεῖα καὶ ἐπιμελητάς, υἱὸν ταμεῖαν, δῆμαρχον καὶ εὐθυνον. Οἱ νέοι κατεγράφοντο εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γράμματεῖον τοῦ δήμου, εἰς ὃν ὁ πατὴρ ἀνῆκε, τὸ ἐν ἑτὸς τῆς ἡλικίας των· τὸ αὐτὸ δὲ ἐγίνετο καὶ εἰς πρεσβυτέρους υἱοθετούμενους. Ἐπειδὴ δὲ συνέβαιναν ἐνίοτε, ὥστε τινὲς παραισέφρουν ἀνόμως εἰς τοὺς καταλόγους τούτους, ἐγίνετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνα-

*) Ἄλλοι δέχονται κατὰ Ἡρόδοτον 100 δῆμοι καὶ μὴν ὑστερώτεραν ἐπαύξηνσιν, [ἢ καὶ ὡς συμφωνῶ.]

θεώρησις, καὶ ἀπεδιώκοντο παρὰ τῶν δημοτῶν οἱ μὴ νόμιμοι· οὗτοι ἠδύναντο μὲν νὰ ἀναφερθῶσιν εἰς τὰ δικαστήρια, ἀλλ' ἂν ἔχανον τὴν δίκην, κατεδικάζοντο εἰς δουλείαν.

§. 7. [112.]

Φρατρίαὶ καὶ γένη.

Ἡ διαίρεσις εἰς 12 φρατρίας καὶ γένη (30 εἰς ἑκάστην φρατρίαν) ἦτον ἀνεξάρτητος τῶν προηγουμένων διαιρέσεων καὶ ἀρχαία διάταξις, ἣτις διὰ Κλεισθένους δὲν ἔπαθεν οὐδεμίαν μεταβολὴν ὥς φαίνεται. Ἦσαν δὲ κυρίως οὐχὶ πολιτικαί, ἀλλὰ μᾶλλον θρησκευτικαὶ κοινότητες καὶ ἰδιωτικαί, ἥ ἐκ τῶν ἐκταθεισῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων συσθεῖσαι τὸ καταρχάς, ἥ κατὰ ταύτας διοργανισθεῖσαι, διὸ καὶ φέρουσιν ἐν ἑαυταῖς τὸν τύπον τῆς οἰκογενειακῆς σχέσεως. Ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ δημοποίητοι πολῖται, ἐνῶ ἐξ ἀνάγκης ὤφειλον νὰ συσσωματωθῶσι μὲ φυλὴν τινα ἢ δῆμον, τῶν κατὰ γένη διαιρέσεων ἔμενον ἀπόκλειστοι· ὅθεν οὔτε ἄρχοντες οὔτε ἱερεῖς ἠδύναντο νὰ γένωσι· ὁμοῦ δέ, διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου ἢ δι' υἱοθεσίας παρὰ γνησίῳ πολιτῶν, ἠδύναντο καὶ φράτορες νὰ γένωσι. Εἰς τὰ Ἀπατούρια, ἐθνικὴν τῶν ἰώνων ἐορτήν, κατεγράφοντο τὰ νεογνὰ τέκνα εἰς τὸ φρατορικὸν γράμματεϊον. Τοῦτο δὲ ἐχρησίμευε πρὸς τοῦτο, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν γνησιότητα καὶ νομιμότητα τῆς ἐκ γενετῆς πολιτείας. Τῶν οἰκογενειακῶν δὲ καθηκόντων τῶν φρατόρων ἦν καὶ τό, φόνου γενημένου, νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, ἐνάγοντες τὸν φονέα εἰς δίκην, καὶ νὰ ἐξιλέωνται τὸν φόνον, μὴ ἔχοντος τοῦ φονευθέντος συγγενεῖς. Τὰ πράγματα τῶν φρατριῶν ἐκθέρνα ὁ Φρατρίαρχος. Εἰς ἑκάστην φρατρίαν λέγεται ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρχον

γένη 30, εἰς ἕκαστον δὲ γένος πάλιν 30 οἰκίαι. Ἐνεκα θρησκευτικῶν αἰτίων ἐφρόντιζαν κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα διατηρῶνται τὰ γένη, τοῦτο μὲν διὰ τὰ ἴδια ἱερὰ, τοῦτο δὲ διὰ τὰ ἱερατικὰ ἀξιώματα, τὰ ὅποια εἰς ὠρισμένας οἰκογενείας ἀνήκον. Εἶχον δὲ τὰ γένη καὶ ἰδιαίτερα ἱερὰ καὶ συνελεύσεις (λέσχαε). Μόνον τὰ μέλη τῶν φρατριῶν καὶ γενῶν μετεῖχον τῶν τελετῶν τοῦ πατρῷου Ἀπολλωνος καὶ Διὸς ἐρκείου.

§. 8. [113.].

Τριττύες καὶ Ναυκραρίαι.

Ἄλλη δέ, ὡς φαίνεται ὑστερώτερα *), διαίρεσις, εἶνε ἢ εἰς 12 Τριττύας καὶ 4 εἰς ἑκάστην αὐτῶν ναυκραρίας, λοιπὸν 48, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ Κλεισθένους προσετέθησαν 2 ἀκόμη. Αἱ διαίρεσεις αὗται φαίνεται ὅτι ἰδίως εἶχον οἰκονομικὸν καὶ ἰδιωτικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ ὀλίγα μόνον βέβαια περὶ αὐτῶν γνωρίζομεν.

*) Καὶ ὅμως ναυκραρίαι μνημονεύεται ἤδη ἐπὶ τῶν Κυλωνέων ταραχῶν [Κυλώνειον ἀγος], λοιπὸν πρὶν τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος. [126 Γ. Γρώτην ἐν ἱστορ. II. σελ. 43]

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Α'.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

§. 1. [114]

Ἀριθμός, τόπος καὶ τρόπος τῆς συναθροί-
σεως τῆς ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦσκει ὁ λαὸς τὴν κυριαρχικὴν αὐτοῦ δύναμιν. κατ' ἀρχὰς τῶν νομίμων ἢ ἐννόμων ἐκκλησιῶν μία συνήγето καθ' ἐκάστην πρυτανείαν ¹⁾ (ἐκκλησία κυρία), ὑστερώτερα δὲ προσετέθησαν ³ ἔτι εἰς ἐκάστην πρυτανείαν. Τῶν ⁴ δὲ τούτων ἐκκλησιῶν ἐκάστη εἶχεν ἴδια ἔργα [²⁾], ὅπερ ὁμως, ὡς φαίνεται, δὲν ἐτηρεῖτο πᾶντοτε ἀκριβῶς. Ἐξ ἰδιαιτέρων ἀφορμῶν συνεκαλοῦντο ἑκτακτοὶ ἐκκλησῖαι (σύγκλητοι ἢ, ἃν ὁ λαὸς

1) ἴδ. §. [124].

[2] «Τὸ δῆμον (συνάγουσιν οἱ Πρυτάνεις) τετράκις ἐκάστης πρυτανείας καὶ προγράφουσιν — ὑπὲρ ὧν δι' χρηματίζειν. Τῶν δ' ἐκκλησιῶν ἡ μὲν κυρία, ἐν ἣ τὰς ἀρχὰς ἐπιχειροτονοῦσιν, εἴπερ καλῶς ἀρχοῦσιν, ἡ ἀποχειροτονοῦσιν, ἐν ἣ καὶ τὰς εἰσαγγελίας ὁ βουλόμενος εἰσαγγέλλει, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημοσιευμένων ἀκρινώτους οἱ πρὸς ταῖς δίκαις καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων. Ἡ δὲ δευτέρα ἐκκλησία ἀνεῖται τοῖς βουλομένοις ἰκετηρεῖαν θεμέοις λέγειν ἀδεῶς περὶ τοῦ τῶν ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων. ἡ δὲ γ', κήρυξι καὶ πρὸς αἰσῶν ἀξιοῖ χρηματίζειν, οὗς δι' πρότερον τοῖς Πρυτάνεσιν ἀποδοῦναι τὰ γράμματα ἢ δὲ δ' περὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων». Πολυδ.]

ἐκ τῶν ἀγρῶν συνεκαλεῖτο, κατὰ κλητοὶ [ἡ κατὰ κλησίαι]. Συνήρχετο δὲ ὁ λαὸς εἰς τὰς νομίμους ἐκκλησίας τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὕστερον δὲ ἐν τῇ Πυκνί, ἀντικρὺ τοῦ Ἀρείου Παγού, μετὰ ταῦτα ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ, καὶ τότε ἐν τῇ Πυκνί μόνον πρὸς ἐκλογὴν τῶν στρατηγῶν. Κανονικῶς συνῆγον τὴν ἐκκλησίαν οἱ Πρυτάνεις διὰ προγγράμματος· κατὰ δὲ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν συνεκαλοῦντο διὰ κήρυκος καὶ σφμείου. Τὰ περὶ τὴν τάξιν ἐπεμελοῦντο οἱ βληξίαρχοι, οἵτινες τοὺς μὲν μὴ ἔχοντας τὰ προσόντα ἀπεδίωκον, τοῖς δὲ νομίμοις ἔδιδον εισιτήρια, ἅπερ ἐμφανίζοντες τοῖς θεσμοθέταις ἐλάμβανον μισθόν, τὸ πρῶτον ὀβολὸν μετὰ ταῦτα τριώβολον. Οἱ βραδύναντες δὲν ἐπληρόνοντο, οἱ δὲ ὅλως μὴ ἐμφανιζόμενοι ἐζημιοῦντο χρηματικὴν ζημίαν· διότι τὸ ἐκκλησιάζειν ἦτο χρέος τοῦ πολίτου.

§. 2. [115.]

Τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκκλησίας ἐγίνετο μὲ καθάρσιον ἱερεῖον καὶ εὐχάς. μετὰ ταῦτα ἐπροτείνετο τὸ πρὸς σύσκεψιν ἀντικείμενον ὑπὸ ἐνὸς τῶν προέδρων, οἵτινες πρότερον ἤδη παρελάβανον τὰς παραδιδυμένας ἐγγράφους εἰσηγήσεις. Ἄν ἡ βουλή [προβουλευτάσα περὶ τοῦ πράγματος] ἐνέκρινεν αὐτό, ἀνεγινώσκετο [τὸ προδούλευμα] εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐρωτᾷτο ἂν συγκατατίθεται εἰς αὐτὸ καὶ θέλῃ νὰ τὸ διασκεφθῇ [πρότερον, δοκεῖ περὶ τῶν προβουλευθέντων σκέψασθαι τὸν δῆμον ἢ ἀρκεῖ τὸ προδούλευμα;]. ὁ δὲ δῆμος ἐφανέρωνε διὰ χειροτονίας τὴν γνώμην του (προχειροτονεῖν, προχειροτονία). Ἄν δὲ τὸ πρᾶγμα ἀπῆται διεξοδικωτέραν ἀμφισβήτησιν, τότε προσ-

εκαλοῦντο [νὰ ἀγορεύσωσι] πρῶτον μὲν οἱ ὑπὲρ τὰ 50 ἔτη γεγονότες, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ¹⁾, ὅσοι εἶχον τὸ δικαίωμα, τ. ἔ. πάντες ὅσοι εἶχον ἀνεπηρέαστα τὰ δίκαια τοῦ πολίτου [οἱ ἐπίτιμοι]. Οἱ δὲ ἀγορεύοντες δὲν ἔπρεπε νὰ δικασιάζωνται, οὐδὲ κατὰ ἄλλον τινα τρόπον νὰ προσβάλλωνται, ἀλλὰ καὶ ἅπαξ μόνον ὥφειλον νὰ ὁμιλήσωσι, καὶ τοῦτο μὴ παρεκβαίνοντες τοῦ προκειμένου. ὁ δὲ παρὰ τὴν τάξιν πράττων κατεβιβάζετο ἀπὸ τοῦ βήματος ὑπὸ τῶν προέδρων ²⁾ καὶ ἐξεδιώκετο τῆς ἐκκλησίας, τιμωρούμενος καὶ μὲ πρόστιμον μέχρι 50 δραχμῶν. Πρὸς τήρησιν δὲ τῆς εὐταξίας εἶχον οἱ πρόεδροι κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους καὶ φυλὴν τινα διὰ κλήρου ἐκλεγομένην. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀντιλέγειν εἰς τὰς ἐπιψήφησεις φαίνεται ὅτι εἶχεν ἕκαστος τῶν προέδρων, ἀλλ' ἦτο καὶ αὐστηρὰ ποινὴ κατ' αὐτῶν ὠρισμένη ἂν παρανόμως ἐμπόδιζον ἢ ἐπέτρεπον τὴν ἐπιψήφησιν (ἐπιψήφίζειν, διαχειροτονίαν διδόναι). ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται ἠδύναντο νὰ κάμωσιν ἑνστασιν, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν παραδοχὴν καὶ ἐπιψήφησιν τῆς ὑποθέσεως, ἂν ἐνόρκως διαμαρτύροντο, ὅτι θέλουν νὰ καταδιώξωσι τὸν προτείναντα τὴν γνώμην ἢ τὸν νόμον ὡς ἐναντίον τῶν νόμων πράξαντα (γραφὴ παρανόμων).

§. 3. [116]

Συνέχεια.

Συνήθης τῆς διαψηφίσεως τρόπος ἦτον ἡ ὕψωσις τῶν χειρῶν (χειροτονία). σπανιώτερον δέ, δηλαδή, ὅτε

1) Ἄλλως δὲ ἡ συνήθεια αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν διτηρήθη ἐπὶ πολλὸν χρόνον.

2) Ἰπὸ τῶν τοξοτῶν κατὰ διαταγὴν τῶν Πρυτάνων (I. II.)

εἰς σπουδαίας περιπτώσεις περὶ ενός τινος ἀνδρὸς ἀπεφασίζετο, οἷον εἰς ὀστρακισμόν, ἐγγραφὴν ξένου εἰς τοὺς πολίτας, ἀπόδοσιν τῆς πολιτείας εἰς καταδικασθέντας ἢ φυγαδευθέντας καὶ προσδιορισμὸν τῆς ποινῆς εἰς μεγάλα ἐγκλήματα, μετεχειρίζοντο τὰς ἐκ λιθαρίων ψήφοις. Εἰς τοιαύτην δὲ περίπτωσιν ὤφειλον νὰ ψηφισθῇ τὸ ὅτι τὸν πολίτην 6,000 πολῖται *), μετὰ δὲ ταῦτα ἐκοινοποιούντο αἱ ἀποφάσεις (τὰ ψήφισματα) εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐτηροῦντο εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς πόλεως, ἢ ἐνεχαράττοντο ἐπὶ λίθου ἢ χαλκοῦ. Ἄν ἀντικείμενον τι δὲν διεκπεραιόνητο εἰς μίαν ἡμέραν, ἢ ἂν ἡ ἐκκλησία ἕνεκεν ἀστραπῆς ἢ ἄλλων τοιούτων διορισμῶν διεκόπτετο παρὰ καιρὸν, ἡδύνατο καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν πάλιν νὰ συναθροισθῇ.

§. 4. [117]

Ἔργα τῆς ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ σπουδαῖα πράγματα τῆς πολιτείας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπεφασίζοντο διὰ τῆς κυριαρχικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ. Ἐνταῦθα ἀνάγονται πόλεμος, εἰρήνη καὶ σύνδεσις συμμαχιῶν, προσδιορισμὸς παντὸς εἶδους πολεμικῶν πηρασκευῶν, διαχείρισις τῶν κοινῶν χρημάτων, ὀρισμὸς τῶν φόρων καὶ ἄλλων προσόδων τῆς πόλεως, παραδοχὴ νέων τελετῶν καὶ ἑορτῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν πραγμάτων, ἀναγνώρισις τῶν σπουδαιοτάτων δημοσίων βραβεύσεων, οἷον, στεφάνων τιμητικῶν, ἀνδριάντων εἰς δημοσίας θέσεις, σιτήσεως ἐν Πρυτανεῖῳ, ἀτελείας καὶ μεταδόσεως τῆς πολιτείας εἰς ξένους. Οἱ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς ξένα μέρη πεμπόμενοι πρέσβεις, καθὼς καὶ οἱ ξένων πόλεων εἰς Ἀθήνας ὤφειλον τὰς ἐντολὰς αὐτῶν καὶ ὑποθέσεις πρῶτον μὲν εἰς τὴν βου-

*) Ἀδελφικὸν εἶε, ἂν τὸ ὅλον 6000 ἔπρεπε νὰ περιερίσσωται, ἢ τόσοι ὑπὲρ τῆς διαψηφισμένης ὑποθέσεως ἔπρεπε νὰ ψηφισθῇ.

λὴν μετὰ δὲ τὰῦτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου νὰ δια-
κοινώσωσιν. (ἀ πα γ γέ λ λ ει ν τ ῆ ν π ρ ε σ βεί α ν.
I. Π.)

§. 5. [118]

Συνέχεια. Νομοθετικὴ δύναμις.

Ἡ νομοθετικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἀρχαιο-
τέρους χρόνους ἦν τόσον περιορισμένη, ὥστε καὶ τοὶ ὁ
λαὸς ἐδίδε τὴν γνώμην του περὶ παρλαβῆς ἢ καταρ-
γήσεως νόμων, ἢ ἀποφασίς ὅμως πρὸς τοῦτο κυρίως ἐζη-
τᾶτο ἀπὸ περιορισμένον ἀριθμὸν προέδικοτων καὶ ὀρκω-
τῶν ἀνδρῶν. Ἐρωτᾶτο δηλαδὴ ὁ λαὸς [δῆμος] κατὰ τὴν
πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστου ἔτους, ἂν ἔπρεπε νὰ γένη με-
ταβολὴ τις εἰς τοὺς νόμους. Ἄν δὲ πρὸς τοῦτο ἦσαν σύμ-
φωνοι, ἦτον ἀνάγκη αἱ νέαι τῶν νόμων μεταρρυθμίσεις νὰ
κοινοποιηθῶσι παρ' ἐκείνων, οἵτινες αὐτάς ἐπρότεινον, καὶ
ὁ λαὸς ἐξέλεγε τότε πέντε ῥήτορας (σ υ ν η γ ὁ ρ ο υ ς ,
σ υ ν δ ῖ κ ο υ ς) πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παλαιῶν νόμων.
Μετὰ τοῦτο ἐξελέγοντο διὰ κλήρου καὶ μὲ δημόσιον μι-
σθὸν ν ο μ ο θ έ τ α ι ἐκ τῶν ὁμωμοζότων τὸ ἔτος ἐκεῖνο
τὸν ἡλιαστικὸν ὄρκον· ἐνώπιον δὲ τούτων, προεδρευόντων
τῶν Πρυτάνεων καὶ τῶν προέδρων, κατηγοροῦντο οἱ πα-
λαιοὶ νόμοι ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες νέους ἐπρόβαλλον, καὶ
ὑπερασπίζοντο ὑπὸ τῶν συνηγόρων, τὸ δὲ πρᾶγμα ἀπε-
φάτιζεν ἡ γνώμη τῶν νομοθετῶν. ὅμως δὲ ἡδύνατο καὶ
παρὰ τῶν νομοθετῶν παραδεχθεῖς ὁ νόμος πάλιν νὰ δια-
φιλονεικηθῇ διὰ τινος γ ρ α φ ῆ ς π α ρ α ν ὁ μ ω ν , καὶ τότε
ὁ μὲν νόμος ἀνεβάλλετο, τὸ δὲ πρᾶγμα ἦτον ἀνάγκη νὰ
ἀποφασισθῇ ἐν δικαστηρίῳ, ὅπου οὐ μόνον ὁ νόμος ἡδύνατο
νὰ καταργηθῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ γράψας αὐτὸν νὰ καταδικασθῇ
εἰς αὐθαίρετον ποινὴν. Εἰς τοῦτο δὲ ἔπραττον ὑστερώτεραι

οἱ δημαγωγοὶ καὶ συκοφάνται πολλὰς καταχρήσεις. Ἡ ἐτήσιος αὕτη τῶν νόμων ἀνέκρισις λέγεται ἐπιχειροτονία [νόμων]. Ἐν τούτοις, ὅτε ἡ δημοκρατικὴ ἀκράτεια καὶ ἀκολασία ἠϋξήσε, πολλάκις ἀνευ νομοθετῶν προεβλήθησαν νόμοι καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ παρὰ τοῦ λαοῦ. — Ἰνα δὲ μὴ γένωνται χάσματα καὶ ἀντιφάσεις εἰς τοὺς κειμένους νόμους, ὥρισαν ὥστε πᾶσα παραλαβὴ νέων νόμων νὰ συνοδεύηται μὲ κατάργησιν παλαιῶν, καὶ πᾶσα κατάλυσις παλαιῶν μὲ εἰσαγωγὴν νέων.

[«Τῶν δὲ νόμων τῶν κειμένων μὴ ἐξεῖναι λῦσαι μηδὲνα, εἰ μὴ ἐν νομοθέταις· τότε δὲ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τῶν Ἀθηναίων λύειν, ἕτερον [τι] τιθέντι ἀνθ' ὅτου ἂν λύῃ· διαχειροτονίαν δὲ ποιεῖν τοὺς προέδρους περὶ τούτων τῶν νόμων, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ κειμένου, εἰ δοκεῖ ἐπιτήδειος εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἢ οὐ, ἔπειτα περὶ τοῦ τιθεμένου· ὁπότερον δ' ἂν χειροτονήσωσιν οἱ νομοθέται, τοῦτον κύριον εἶναι· ἐναντίον δὲ νόμον μὴ ἐξεῖναι τιθέναι τῶν νόμων τῶν κειμένων μεθενί. εἰ δέ τις, λύσας τινὰ τῶν νόμων τῶν κειμένων, ἕτερον ἀντιτιθῇ μὴ ἐπιτήδειον τῷ Ἀθηναίων δήμῳ, ἢ ἐναντίον τῶν κειμένων τῷ, τὰς γραφὰς εἶναι κατ' αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον, ὅς κεῖται, εἰάν τις μὴ ἐπιτήδειον θῇ νόμον». ὁ νόμος οὗτος παρὰ Δημοσθ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκρ. θ'. εκδ. Dobson. τόμ. III. σ. 285.]

§. 6. [119].

Συνέχεια. Ἀρχῶν ἐκλογαὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἀρχαιρεσίαι.)

Οἱ ὑπάλληλοι τὸ πάλαι μὲν ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὑστερώτερα ὅμως, ὅτε ἡ μὲν δύναμις αὐτοῦ ἠϋξήσε ἢ δὲ δημοκρατικὴ ἰσότης κακῶς ἐνοεῖτο, ἐκληροῦντο, καὶ ἀπὸ

ταύτης τῆς ἐποχῆς μόνον μερικάί τινες ὑποθέσεις, οἷον τοιαῦται, ὁποῖαι ἀπῆτουν πολλὰ εἰδικὰς γνώσεις καὶ εἶδος τι δημοσίας πίστεως (π. χ. στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἔργα, πρεσβεΐαι, ἡ ἀρχὴ τῶν 10 σωφρονιστῶν) ἐπιτρέποντο διὰ ψηφιοφίας. Αἱ πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν συνελεύσεις ἐλέγοντο ἀρχαιρεσίαι· οἱ δὲ παραγγέλλοντες ([σπουδάρχαι] ἀρχαιρεσιάζειν, σπουδαρχίαν) μετεχειρίζοντο, μάλιστα κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους, πολλάκις ἄνομα μέγα, καὶ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐπαπειλῶνται μὲ αὐστηρὰς ποινάς. Καταστάντας δὲ ἤδη εἰς τὴν ἀρχὴν ἠδύνατο ὁ λαὸς ἐνεκεν πλημμελημάτων νὰ τοὺς παύσῃ, διὸ καὶ κατὰ πᾶσαν πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστης πρυτανείας (ἐκκλησία κυρία) ἡρώτων οἱ ἄρχοντες τὸν λαόν, ἂν αἱ ἀρχαὶ ἔπρεπε νὰ μένωσιν εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ παυσθῶσιν.

§. 7. [120.]

Συνέχεια. Δικαστικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας.

Ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ λαοῦ μετὰ μήνουσιν ἢ εἰσαγγελίαν ἐθεωροῦντο προσβολαὶ [ὑβρεῖς] εἰς ἄρχοντας καὶ ἄλλαι πολλὰ σπουδαῖαι δίκαι. Τοιαῦτα δὲ πράγματα ἠδύναντο νὰ ἀναφερθῶσι καὶ εἰς τὴν βουλὴν, αἱ παρὰ τῆς ὁποίας ζῆμαί μεχρι 500 δραχμῶν ἀέβαινον· ὅμως δὲ τὰ σπουδαιότερα παρεπέμποντο εἰς τὸν λαόν, ὅστις τότε σπανίως αὐτὸς διὰ ψηφιοφίας ἐκρινεν (ὡς κατὰ τῶν στρατηγῶν μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν), ἀλλὰ συνήθως ἀνέθετε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ τακτικὸν δικαστήριον τῶν Ἡλιαστῶν [τὸ μέγιστον τῶν ἐν Ἀθῆναις· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ μεγάλη ἐκκλησία], ἐκλέγων

ἐν τῷ αὐτῷ καὶ συνδίκους ἢ συνηγόρους, οἵ-
τινες μετὰ τῶν κυρίων κατηγορῶν ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου
ἐδίωκον τὴν δίκην. Διάφοροι δὲ τούτων ἦσαν αἱ λεγόμε-
ναι *προβολαί* ἢ προκατηγορίαι ἐνώπιον τοῦ λαοῦ,
ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς προδικασταὶ ἢ νὰ προξενήσωσιν ἔμ-
φασιν εἰς ὑστερωτέρας δίκας ἐν δικαστηρίοις· ἐγίνοντο δὲ
αὐταὶ μάλιστα κατὰ δυνατῶν ἀνδρῶν ἢ κομματαρχῶν.

§. 8. [121].

Συνέχεια. ὀστρακισμός. ¹⁾

Ὁ ἐξοστρακισμὸς δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται διόλου, ὡς δικα-
στική καταδίωξις ἢ κόλασις, ἀλλ' ὡς πολιτικὴν μέτρον
τῆς ἀνωτάτης δυνάμεως τῆς πολιτείας, ὡς μέσον προλη-
πτικὸν πρὸς ἀπομάκρυνσιν κινδύνων, χάριν τῆς ἐλευθερίας
τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γενικῆς ἰσονομίας. Εἰς ὠρισμένον τινα
καιρὸν τοῦ ἔτους συγκαλέσαντες οἱ Πρυτάνεις τὸν δῆμον
ἡρώτων αὐτὸν ἂν ἤθελε νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ ἐξοστρακισμὸς
[«τὸ ὀστρακὸν εἰσφέρειν»], καὶ τότε ἕκαστος λαβὼν ὀστρα-
κὸν καὶ γράψας ὃν τινα ἐβούλετο ἔφερεν αὐτὸ εἰς ἓνα
τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον· ἔπειτα οἱ ἄρχοντες
ἡρίθμουν τὸ σύνπαν πλῆθος τῶν ὀστράκων καὶ ἂν οἱ γρά-
ψαντες ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν 6000, ὁ ἐξοστρακισμὸς
ἦτον ἀτελής καὶ δὲν ἴσχυε· [αὐτῷ δὲ ἐξακισχίλια γέ-
νοιτο τὰ ὀστρακα, τοῦτον φυγεῖν ἐχρῆν »]. ὁ δὲ
οὕτω καταδικασθεὶς ὤφειλεν ἐντὸς 10 ἡμερῶν [«τὰ
δίκαια δοῦς καὶ λαβὼν ὑπὲρ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων»]
νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν καὶ δεκά ἔτη (ὑστερον δὲ ἐ-

1) Ὁστρακισμὸς εὐρίσκειται καὶ εἰς Ἄργος, Μίγχα, Σαρακούσας [πει-
ταλισμός, ἐπ' ὀλίγον χρόνον] καὶ Μίλητον. [Τὸ ἔργον ἐκαλεῖτο ὀστρα-
κοφορία, τὸ πάθος ὀστρακισμός, τὸ ῥῆμα ἐξοστρακίσαι καὶ ἐξοστρα-
κισθῆναι. Πολυδ. II. 19].

γένοντο πέντε) νὰ μένη έξω τῆς χώρας. Ἡ δύνατο δμως καὶ πρὸ τοῦ ὠρισμένου χρόνου νὰ ἀνακληθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπαλλάττειν ποινῆς καὶ ἀτιμίας. Ἀτιμίαν δὲν ἐπροξένει οὐδεμίαν ὁ έξοστρακισμό, καὶ οἶκος καὶ ὑπάρχοντα τοῦ έξορισθέντος οὕτως ἔμενον ἄθικτα. Εἰς έξοστρακισμόν περιέπεσον οἱ μέγιστοὶ ἄνδρες τῶν Ἀθηναίων, ἕως τοῦ ὁ Ἀλκιβιάδης κατάρθωσε, μὲ τὴν έξοστράκισιν τοῦ δημαγωγοῦ Ἱπερβόλου, διὰ παντὸς νὰ καταλύσῃ τὴν ὀστρακοφορίαν ²⁾.

B.

ΒΟΥΛΗ.

§. 9. [122].

Βουλευτικὰ προσόντα. προνόμια.

Ἐπὶ Σόλωνος συνέκειτο ἡ βουλὴ *) ἐκ 400 βουλευτῶν, ἤτοι 100 ἐξ ἐκάστης τῶν 4 παλαιῶν φυλῶν. ἐπὶ Κλεισθένους δὲ ἠῤῥξησεν ὁ ἀριθμὸς εἰς 500, ἤτοι 50 ἐξ ἐκάστης τῶν νέων φυλῶν. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους

2) [Ἰδε Πλούτ. Ἀριστ. Ζ'. Οἰμιστ. κβ. Πολυδ. Η'. 19—20].

*) Ἡ βουλὴ εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως εἰς τὰς διασκέψεις καὶ ἀνωτέραν τινα διοικητικὴν δύναμιν· κατὰ τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰδιαιτέρα πολιτικὴ δύναμις. ἄλλως δὲ εἴτε βουλευταὶ καὶ οἱ Ἡλιασταὶ καὶ οἱ νομοθέται πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς στενωτέροι ἀπόκλητοι τοῦ λαοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους ἔρχοντας, τοὺς δούλους τοῦ λαοῦ. τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι πρῶτον μὲν ἦσαν ἀνεύθυνοι, ἔπειτα δὲ ὅτι κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους ἐμισθοδοτοῦντο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὡς τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας. κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους εἶχε καὶ ἡ δευτέρη βουλὴ, ὁ Ἀρειος Πάγος, μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν. Ἰδε περὶ τούτου §. [141].

ἐξελέγοντο οἱ βουλευταὶ μόνον ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων (πεντακοσιομεδίμων, ἱππέων, ζευγιτῶν)· μετὰ ταῦτα ὅμως, ὅτε ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ ἡὔξησεν, ἐκ πάντων, ὅσοι ἦσαν ἐπίτιμοι καὶ 30 ἔτων τὴν ἡλικίαν. ἐξελέγοντο δὲ οἱ βουλευταὶ (πιθάνον μετὰ τοὺς Κλεισθένους χρόνους) διὰ κλήρου καὶ κατ' ἔτος· ἀλλ' ἠδύναντο πολλάκις νὰ γένωσι βουλευταί. Μετὰ τὴν διὰ κλήρου ἐκλογὴν ὑπεβάλλοντο εἰς δοκιμασίαν, ἐν ᾗ, μὴ φανέντες δόκιμοι, ἀντικαθιστῶντο παρ' ἄλλων. Πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν βουλὴν ὤμνουον (τὸν βουλευτικὸν ὄρκον), ὅτι θέλουσιν ἐκπληρῶσθαι τὰ βουλευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα· μάλιστα δέ, καὶ τῆς βουλευτικῆς περιόδου διαρκούσης, ἠδύναντο ὑπὸ τῶν συμβουλευτῶν νὰ ἀποβληθῶσι τῆς βουλῆς ἕνεκα πλημμελημάτων. Ἄλλως δὲ φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν ὑπεύθυνοι, εἰμὴ ὥς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν προσόδων· βουλευτικὸν δὲ μισθὸν ἐλάμβανον δραχμὴν (μίαν) ἐκάστης ἡμέρας παρὰ τῆς πόλεως. Προνόμια δὲ ἀπήλαυον, Ἀστρατεῖαν, διαρκούντος τοῦ βουλευτικοῦ ἔτους, καὶ ἰδιαιτέρον τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ (τόπος βουλευτικός)· τιμῆς δὲ δεῖγμα αὐτοῖς ἦν μύρτου στέφανος ἐν τῇ συνεδριάσει· ὅτε δὲ ἡ βουλευτικὴ περίοδος κελῶς ἔληγεν, ἀφίερονεν ὁ δῆμος συνήθως χρυσοῦν στέφανον εἰς ὅλον τὸν σύλλογον.

§. 10. [123]

Ἔργα τῆς βουλῆς.

Ἔργον τῆς βουλῆς ἦν τοῦτο μὲν ἡ προηγητικὴ συζήτησις καὶ προπαρασκευὴ ἐκείνων, ὅσα ἔμελλον νὰ προβληθῶσιν εἰς τὸν λαόν (προβουλεύειν, προβούλευμα [§. 115]), τοῦτο δὲ ἡ διοίκησις τινῶν τρεχόντων τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων ὑποθέσεων. Ἦγουν ἀνελάμβανε τὰς εἰδήσεις τῶν

ἐπιστραφέντων πρέσβων, ἠκροάζετο τοὺς πρέσβεις ξένων πόλεων καὶ εἰσῆγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπέβαλλεν εἰς δοκιμασίαν τοὺς ἄρχοντας κ. τ. ἐ. ἰδίως δὲ ἐξετείνετο ἢ ἐνέρχεια αὐτῆς εἰς τὰ οἰκονομικά, στρατιωτικὰ καὶ δικαστικά. οὕτως ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικά ἐπεσιτάτει εἰς τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν δημοσίων προσόδων, ἀπῆται τὰ εἰσοδήματα πρὸς τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ τὸν ὑπολογισμόν, εἶχε τὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἐξέλεγχιν τῶν ἀπολογισμῶν τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων καὶ εἰσπρακτόρων, τὴν παράδοσιν τῶν ὑπολογισμῶν ἐνώπιον τοῦ δήμου περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς πόλεως καὶ τὴν διανομὴν τῶν βοηθειῶν, τὰς ὁποίας ἡ πόλις εἰς πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους πολίτας διεμοίραζεν. Ἐπειτα ἐπετῆρει ἡ βουλὴ τὴν ἐτήσιον ναυπηγίαν τοῦ στόλου, ἐπιμελουμένη καὶ τὸ ὑπάρχον ἱππικὸν ἐκ 300 μὲν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ ἐξ 600 καί, συνυπολογιζομένων καὶ τῶν ἵπποτοξοτῶν, 1200. Εἶχε δὲ καὶ δικαστικὴν τινὰ δύναμιν ἡ βουλὴ, καθ' ὅσον δίκαι περὶ ἀνομημάτων τινῶν, τὰ ὅποια ὁ κατήγορος δὲν ἠδύνετο ἢ δὲν ἠθελε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐθεωροῦντο ἐνώπιον αὐτῆς· διὰ μικρότερα ἐγκλήματα εἶχεν ἡ βουλὴ τὸ δικαίωμα νὰ προσδιορίξῃ πρόστιμον μέχρι 500 δραχμῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ὁμῶς δίκαι ὄφειλον νὰ ἀκολουθῶσι τὸν τακτικὸν αὐτῶν δρόμον, ἐκτὸς ἂν ὁ δῆμος εἰς τινὰς περιστάσεις ἐδίδεν εἰς τὴν βουλὴν ἐκτακτον δικαστικὴν δύναμιν. Τὰ ἰδιαίτερα τῆς βουλῆς ψήφισματα ἔσχουν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῆς βουλευτικὴν περίοδον.

§. 11. [121]

Τύπος τῆς βουλευτικῆς συνεδριάσεως.

Ἡ βουλὴ συνήρχετο κανονικῶς εἰς τὸ ἐν Κεραμικῷ βουλευτήριον ἐκάστην ἡμέραν, ἐξαίρουμένων τῶν ἑορτα-

σίμων. Αἱ συνεδριάσεις φαίνεται ὅτι ἐγίνοντο δημοσίᾳ, ἐξαιρουμένων τινῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς μυστικαὶ συσκέψεις ἐγίνοντο. Διὰ τὴν μὴν ἢ νε δὲ ἀναγκασμένη ὅλη ἡ βουλὴ ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ συνεδριάξῃ, καὶ ἡ πόλις ὅμως πάλιν νὰ μὴ στερῇται ποτὲ τὴν ἀνωτάτην βουλευτικὴν τῆς ἀρχῆν, διηρεῖτο ἡ βουλὴ εἰς δέκα τμήματα, ὥστε τὸ δέκατον αὐτῆς, ἢ οἱ βουλευταὶ μιᾶς φυλῆς, πάντοτε νὰ συνεδριάξωσι (φυλὴ Πρυτανεύουσα). Ὁ καιρὸς, καθ' ὃν μία φυλὴ διεχειρίζετο τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἐλέγετο Πρυτανεία, τὰ δὲ μέλη Πρυτάνεις καὶ ὁ τόπος τῆς συνεδριάσεως Πρυτανεῖον (διάφορον τοῦ παλαιοῦ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν Πρυτανείου) ἢ ὅλος ἢ καὶ Σκιάς, ὅπου καὶ δημοσίᾳ διετρέφοντο. Ταύτης δὲ τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως μετέιχον καὶ οἱ λεγόμενοι ἀείσιτοι, ἥτοι ἄρχοντές τινες, ἔχοντες τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα, ἐτι δὲ ξένοι πρέσβεις καὶ πολῖται τὴν πατρίδα ὠφελήσαντες ¹). Τῶν Πρυτάνεων ἐκάστην ἡμέραν ἦτον εἰς ἐπιστάτης, τοῦτ' ἐστὶν ἐφύλαττεν αὐτὸς τὰς κλείς τῆς ἀκροπόλεως, τοῦ ταμείου [θησαυροῦ], τοῦ Μητρώου, ὡς καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ κράτους, προέδρευε εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς βουλῆς καὶ τῶν Πρυτάνεων καὶ διεύθυνε τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τοὺς ὑστεροτέρους χρόνους εὐρίσκονται παρὰ τοῦτον ὁ ἄλλοι πρόεδροι ἐκ τῶν διαφόρων φυλῶν, ὡς διεύθυνται τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσέτι μία φυλὴ προεδρεύουσα ²). Ἄνευ ἐπιψηφίσεως τῶν προέδρων τούτων ψηφοφορίᾳ δὲν ἐγίνετο,

1) [Ἴδε καθόλου περὶ Πρυτάνεων τὴν ἐπιστημονικὴν ὁμιλίαν Κ. Ἀτωπίου ἐκφωνηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τῇ δ' Ὀκτωβρίου 1843 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος, ἐπὶ τῆς ἀναδοχῆς τῆς πρυτανείας]

2) Ἐκτὸς τῶν εἰρημέων προέδρων ποιεῖσθαι τινες 10 προέδρους τῆς πρυτανεύουσης φυλῆς, οἵτινες 7 ἡμέρας εἶχον τὴν προεδρίαν καὶ ἐξ ἑαυτῶν τοὺς ἐπιστάτας ἐξέλεγον· ἀλλὰ τὸ ὅλον ὀλίγην πιθανότητα φέρει ἐν ἑαυτῷ.

δικαίωμα, διὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ ὁποίου ὅμως ἦσαν ὑπεύθυνοι. Μία πρυτανεία διήρκει κατὰ μὲν τὸ κοινὸν ἔτος 35 ἕως 36 ἡμέρας κατὰ δὲ τὸν ἐμβόλιμον ἐνιαυτὸν 38 ἢ 39. Ἐκάστη Πρυτανεία εἶχε τὸν ἴδιον ἑαυτῆς διὰ κλήρου ἐκλελεγμένον γραμματέα³⁾ καὶ ἀντιγραφέα πρὸς σύνταξιν τῶν δημοσίων ἐγγράφων καὶ ὑπολογισμῶν. Ἡ ἑναρξίς τῆς βουλῆς ἐγένετο μὲ θύματα εἰσιτήρια καὶ τὸ τέλος μὲ ἐξιτήρια· αἱ δὲ καθ' ἡμέραν συνεδριάσεις ἤρχιζαν μὲ εὐχάς, ἰδίως πρὸς τὸν Δία, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ Ἑστίαν βουλαίαν.

Γ.

ΑΡΧΑΙ.

§. 12. [125.]

Διάφοροι τάξεις δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἐκτελεσται τῆς θελήσεως τῆς ἀνωτάτης δυνάμεως, ἤτοι δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἦσαν τοῦτο μὲν οἱ λεγόμενοι ἄρχοντες κατ' ἐξοχὴν, διευθύνοντες ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην κυριαρχίαν τῶν νόμων καὶ τοῦ λαοῦ ὠρισμένον τινὰ κλάδον τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας· ἐντὸς δὲ τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας αὐτῶν εἶχον πλήρη δύναμιν καὶ δικαιοδοσίαν (ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου)· ἀλλὰ ἦσαν καὶ ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ἀνωτάτην τῆς πόλεως δύναμιν, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ εἰς δοκιμασίαν ὑπεβάλλοντο πρὶν ἀ-

3) Ἀναφέρονται δὲ πρὸς αὐτὴν, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους, καὶ ἄλλοι τῆς βουλῆς γραμματεῖς (γραμματεῖς τῶν βουλευτῶν, γραμματεῖς τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου).

ναλάθωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· τοῦτο δὲ οἱ ἐπιμεληταί, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὴν διεξαγωγὴν μερικωτέρων τινῶν ὑποθέσεων ἢ ἐπιμελειῶν ἐπὶ ὠρισμένον τινὰ, ποτὲ μὲν μακρότερον ποτὲ δὲ βραχύτερον χρόνον (συνήθως 30 ἡμερῶν), π. χ. οἱ πρέσβεις, οἱ συνήγοροι καὶ οἱ παρόμοιοι καὶ τέλος οἱ ὑπηρέται, οἵτινες ἐπὶ μισθῷ ἐξετέλουν μικρότερα ἔργα κατὰ προσταγὴν τῶν ἄλλων, καὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δοῦλοι ἢ ἀπελεύθεροι. Αἱ δύο πρῶται τάξεις ἐξελέγοντο ἢ διὰ κυάμων, κληρούμενοι ἐν τῷ Θησείῳ, ἐπιστατούντων τῶν θεσμοθετῶν, ἢ διὰ ψηφοφορίας, εἴτε ὅλου τοῦ λαοῦ εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας περιπτώσεις μιᾶς ἐκάστης φυλῆς (ἄρχοντες κληρωτοί, ἢ ἀπὸ κυάμου ἢ κυάμευτοί, καὶ χειροτονητοί ἢ αἶρετοί). Καθόλου εἰπεῖν ὁ διὰ κλήρου τρόπος ἦτο συνηθέστερος εἰς τὰς καθ' αὐτὸ ἀρχάς.

§. 13. [126.].

Δοκιμασία.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν εἶπετο δοκιμασία ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (εἰς δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐνώπιον τῆς βουλῆς), ἥτις ὁμως δὲν ἀπέβλεπε τὴν ἐξέτασιν τῶν γνώσεων ἢ τῆς ἱκανότητος πρὸς ἀρχήν, ἀλλ' ἂν ἦσαν πολιτικῶς νόμιμοι ἢ μὴ, καὶ ἂν ὁ βίος αὐτῶν κατὰ τὰ σπουδαιότερα ἦτιον ἀμεμπτος [εἰ γονέας εὖ ποιεῖ, εἰ τὰς στρατείας ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐστράτευται, ἢ τὰ τέλη τελεῖ]. Ἀπὸ Ἀριστείδου ἐγένετο ἡ κατοχὴ τῶν ἀρχῶν κοινὸν τοῦ πολίτου δικαίωμα, τὸ δὲ τίμημα δὲν ἐθεωρεῖτο, εἰ μὴ εἰς οἰκονομικὰς τινὰς ἀρχάς. Οἱ μὲν στρατηγοὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἔγγειον κτῆσιν ἐν Ἀττικῇ καὶ νὰ ᾴδω γνήσιοι, νομίμου γάμου τέκνα· οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ Ἄρχοντες, πολῖται τέλειοι ἐκ Τριγούνας. ὠρισμένη ἡλικία ἦν, ὥς τινες νομίζουσιν, ἢ μετὰ

τὸ 30 ἔτος. ἔτι δὲ ὤφειλον εἶναι ἀφελεῖς, ἥτοι μὴ ἀνάπηροι τὸ σῶμα. Εἰς τὰς δοκιμασίας δέ, ὅπου πᾶς πολίτης ἠδύνατο ὡς κατήγορος νὰ παρουσιασθῇ, οἱ ἀποδοκιμασθέντες ἐζημιούντο μὲ ἀτιμίαν.

§. 14. [127].

Εὐθύνη.

Ἐκαστος ὑπάλληλος ὤφειλε νὰ δώσῃ εὐθύνας καὶ λογισμὸν, ἰδίως ὅμως οἱ διαχειρίσαντες χρήματα τοῦ δημοσίου. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οὐ μόνον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ διαιτηταί, καὶ τριήραρχοι καὶ ἱερεῖς καὶ πρέσβεις. Οἱ λογαριασμοὶ παρεδίδοντο εἰς τοὺς διὰ κλήρου ἐκλεγομένους 10 λογιστάς, οἵτινες ἢ αὐτοὶ ἐξήλαγχον αὐτοὺς ἢ τοὺς παρέδιδον εἰς τοὺς εὐθύνους *), ἵνα οὗτοι αὐτοὺς ἐξετάσωσιν. ὁ μὴ δυνάμενος δοῦναι ἀκριβοῦς λογισμὸν ἐσύρετο εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἦν ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν ἢ ἡγεμονίαν τῶν λογιστῶν, ὅπου τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως ὑπερσπίζοντο ὑπὸ τῶν 10 κληρωτῶν συνηγόρων ἢ συνδίκων. Ἄλλως δὲ καὶ πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ ὡς κατήγορος. Πρὶν δώσῃ τις λογισμὸν δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ ἀποδημήσῃ, οὔτε ἄλλην ἀρχὴν νὰ ἄρξῃ, οὔτε ἐλευθερίας τινος καὶ δικαιώματα τοῦ πολίτου ν' ἀπολαύῃ [τὴν οὐσίαν καθιεροῦν, οὐδὲ ἀνάθημα ἀναθεῖναι, οὐδὲ ἐκποιήτον γενέσθαι, οὐδὲ διαθέσθαι τὰ ἑαυτοῦ]. Οἱ λογισμοὶ συνήθως ἐχαράσσοντο εἰς λίθους καὶ ἐσταίνοντο δημοσίᾳ. Ὅμως δέ, καίπερ ἐχούσης τῆς πόλεως πάντα

*) Πῶς εἶχον οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς εὐθύνους δὲν εἶναι ἀρκετὰ σαφές. Τινὲς ἐδέχονταν μάλιστα ὅτι ἦσαν ἐν καὶ τὸ αὐτό, ἢ ὅτι λογισταὶ ἦσαν ὑστερωτέρα ὀνομασία τῶν εὐθύνων. [Λογισταί, διείλεχται περὶ τούτων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Αθηναίων πολιτείᾳ, εἶθα δείκνυται ὅτι διεφέρουσι τῶν εὐθύνων, Ἀποκρ.]

ταῦτα τὰ μέτρα, οὐδὲν ἥττον συνέβαινον ἀπάται, μάλιστα κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους, ὅτε οἱ λογισταὶ δὲν ἤσαν σπανίως δωροδόκται.

§. 15. [128.]

Ὅρια καὶ περιορισμοὶ τῆς δυνάμεως
τῶν ἀρχῶν.

Αὐξανούσης τῆς δυνάμεως τοῦ δήμου περιορίζετο κατὰ μικρὸν ἡ τῶν ἀρχῶν δύναμις· ἤγουν διήρκει βραχὺν χρόνον καὶ διηρέθη εἰς πλείονας ἀρχοντας, οἵτινες ὑπέκειντο εἰς ἐπιχειροτονίαν καὶ ἀποχειροτόνησιν κατὰ πᾶσαν πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστης πρωτανείας καὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι. Οὐδαίς ἡδύνατο δις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀρχειν ἢ δύο ἀρχάς ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει. Καὶ εἶχον μὲν αἱ ἀρχαί, ἐκάστη ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς, δικαιοδοσίαν, ἐπιβάλλουσαι καὶ ἀσήμεντόν τι πρόστιμον (ἐπιβολή), ἀλλὰ ἡδυνάτο τις κατὰ τούτου νὰ κάμῃ ἔφειν εἰς τὰ δικαστήρια· ὁμως δὲ ἐκ τῶν λόγῳ ἢ ἔργῳ ὕβρεων, αἱ ὁποῖαι ἀτιμίαν συνεπέφερον, ἦσαν προφυλαγμένοι οἱ ἀρχοντες. Περσάσιμον δὲ μνεία δὲν γίνεται ἄλλων ἢ τῶν μυρσίνων στεφάνων, τοὺς ὁποίους οἱ θ'. Ἀρχοντες καὶ τινες ἄλλοι ἐφόρου διαχειρίζοντες τὰς ἀρχάς αὐτῶν.

§. 16. [129]

Αἱ κατὰ μέρος ἀρχαί. Ἄρχοντες.

Ἀνωτάτη ὑπαλληλικὴ θέσις ἦν ἡ τῶν θ'. Ἀρχόντων (ἴδε τὴν ἱστορικὴν ἑποψίν §. 100), ὧν ὁ μὲν ἀ. ἀρχων¹⁾ ἀ-

1) Ὑπὸ τῶν μὴ ἀττικῶν συγγραφῶν καὶ ἰδίως τῶν γραμματικῶν λέγεται ἀρχων ἐπὶ ὀνόματος.

πλῶς ἐλέγετο, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἔτος ὠνομάζετο· ὁ δὲ ἑβασίλευς, ὁ γ' πολέμαρχος καὶ οἱ λοιποὶ θεσμοθέται. Τῶν Ἀρχόντων ἡ μεγάλη κατ' ἀρχὰς δύναμις, ὑστερώτερα, ἀφοῦ ἡ δημοκρατία ἠϋξήσε, περιωρίσθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου, ὅστις εἰς προστασίαν τῶν δικῶν καὶ προεδρίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ· δικαστικὴν δὲ δύναμιν κυρίως εἶχον μόνον εἰς ἀσήματα πράγματα, ἀλλὰ καὶ τότε ἠδύνατο νὰ γένῃ ἔφσεις εἰς τὸ δικαστήριον. Ὁ μὲν Ἀρχὼν ἔκρινε τὰς περὶ κληρονομίας δίκας καὶ ἄλλας οἰκογενειακὰς ἀμφισβητήσεις²· ὁ πολέμαρχος δὲ περὶ ὁμοίων μεταξὺ μετοίκων καὶ ξένων, τῶν δὲ ἀρχαιοτέρων αὐτοῦ στρατιωτικῶν καθηκόντων τῷ ἔμεινε μόνον ἡ φροντίς περὶ τὴν ταφὴν δημοσίᾳ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων. Ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν δικαιοδοσίαν εἰς θρησκευτικὰ πράγματα, καὶ οἱ θεσμοθέται εἰς τὰς λοιπὰς δίκας. Κοινὰ δὲ ὅλων ὁμοῦ τῶν Ἀρχόντων ἔργα ἦσαν ὅτι π. χ. ἕκαστον ἔτος ἐξέλεγον τοὺς δικαστὰς διὰ κλήρου, ὅτι τὸν λαὸν κατὰ πᾶσαν κυρίαν ἐκκλησίαν ἡρώτων ἂν οἱ ὑπάλληλοι ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἢ νὰ παυσθῶσιν [ἐπιχειροτονεῖν, ἀποχειροτονεῖν], καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐκλογὴν στρατιωτικῶν τινων θέσεων προέδρευον. Τῶν τριῶν δὲ κατὰ πρῶτον ὀνομασθέντων Ἀρχόντων ἕκαστος ἐξέλεγεν ἑαυτῷ δύο παρέδρους [οὓς ἂν βούληται, πρὸς τὸ φυλάττειν τὰ πράγματα, οἷον βοτθοὺς καὶ συμβούλους]. Πρὶν ἀναλάβωσι τὴν ἀρχὴν οἱ Ἀρχοντες ἔδιδον ὄρκον, καὶ ἀφοῦ καλῶς αὐτὴν ἐξεπλήρουον παρελχυμβάνοντο παύσαντες εἰς τὸν Ἀρεῖον Πέγον.

2] [Ἄ'Ο Ἀρχων ἐπιμελείσθω τῶν ὀρφανῶν καὶ ἐπικληρῶν, καὶ τῶν οὐκ ὄντων τῶν ἐξεργησμένων, καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι μένουσιν ἐν ταῖς οἰκαῖς τῶν ἀνδρῶν τῶν τεύνηκόντων, φάσκουσαι κυεῖν. Τούτων ἐπιμελείσθω καὶ μὴ ἐκτὼ ὑδρίζειν, ἢ ποιεῖν τι παράνομον» κ.τ.λ. ὁ νόμος παρὰ Δημόστ. ἐν τῷ πρὸς Μικχάρτ. ιζ'. ἔκδ. Dobson III. σ. 87 (1076)].

Διάφοροι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ ἑνδεκα διὰ κλήρου [κατ' ἔτος] ἐκλεγόμενοι, πιθανῶς εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς μεθ' ἑνὸς γραμματέως, εἶχον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποινῶν καὶ τὰς φυλακάς, κατέγραφον τὰ ἀστυνομικὰ ἐγκλήματα καὶ ἠδύναντο αὐθάδεις ἐγκληματίας καὶ κακούργους, ὅταν τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ᾔσαν φανερά ἢ ὁμολογούμενα, οἱ ἴδιοι εὐθὺς νὰ τιμωρήσωσι 1.] [Ὁ τῶν ἑνδεκα ὑπηρετής]. Οἱ ἀστυνόμοι ᾔσαν δέκα κληρωτοί, εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς, πέντε εἰς τὸ ἄστυ καὶ πέντε εἰς τὸν Πειραιᾶ, φροντίζοντες περὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ καθαριότητα τῶν οἰκοδομῶν καὶ ὁδῶν, καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἀστυνομικὴν τάξιν· ὅμως δὲ μνημονεύονται καὶ ἴδιοι ὁδοποιοί, ὡς ἐπιστάται τῆς ἐπισκευῆς τῶν ὁδῶν, καὶ ὡς πρὸς τὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων ἐπιστάται τῶν ὑδάτων· ἔτι δὲ καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἰς πολλὰ ἐφρόντιζε περὶ τῆς δημοσίας τάξεως. Οἱ ἀγορανόμοι (5 ἐν τῇ πόλει καὶ 5 ἐν Πειραιᾷ) ἐπεστάτουν ἐπὶ τῶν εἰς ἀγορὰν φερομένων πραγμάτων καὶ ἐπὶ πάντων ὅσα τὴν τάξιν τοῦ ἐμπορίου ἀπέβλεπον. Τοιαῦτα δὲ ἔργα εἶχον καὶ οἱ 15 σιτοφύλακες καὶ οἱ ἕτεροι τοσοῦτοι μετρονόμοι. Ἐπιτηρηταὶ τῆς κατὰ θάλασσαν ἐμπορίας, τῆς

1] [Πολυδ. Η'. 102: Οἱ ἑνδεκα εἰς ἐφ' ἐκάστης φυλῆς ἐγίνετο, καὶ γραμματεὺς αὐτοῖς συνηριθμεῖτο· νομοφύλακες δὲ κατὰ τὸν Φαληρέα μετωνομάσθησαν· ἐπεμελύντο δὲ τῶν ἐν τῷ δεσποτηρῳ, καὶ ἀπῆγον κλέπτας, ἀνδραποδιστάς, Λωπιδύτας, εἰ μὲν ὁμολογοῦσιν, θανατώσαντες, εἰ δὲ μή, εἰσάγοντες εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἀλῶσιν, ἀποκτενοῦντες. Τοῦ δὲ νομοφύλακίου θύρα μία Χερώνειον ἐκαλεῖτο, δι' ἧς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπῆγντο. Πλάτ. Φαίδ. ξέ. σ. 116].

εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς πραγματειῶν, ἦσαν 10 διὰ κλήρου [καὶ ἔτος] ἐκλεγόμενοι ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου. [Ναυτοδίκαί, ἄρχοντες τοῖς ναυκλήροις δικάζοντες, καὶ τοῖς περὶ τὸ ἐμπόριον ἐργαζομένοις, ὡς καὶ ναυφύλακες ἄρχοντές τινες ἐπὶ τῆς (τῶν) νεῶν φυλακῆς]. Πάντες οἱ ἄρχοντες οὗτοι εἶχον εἰς τὸν κύκλον τῶν καὶ δικαιοδοσίαν τινα 2). [ἴδε §. 56. σκμ. 1.]

§. 18. [131].

Ἄλλοι ἐπίτροποι καὶ ἐπιμεληταὶ διαφόρων ἐκτάκτων ἐντολῶν.

Ὅς τοιοῦτοι δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν ἐνταῦθα οἱ ἀνωτέρω μνησθέντες σὺνδικοὶ ἢ συνήγοροι [τοῦ δήμου] οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐορτῶν (π. χ. οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν Διονυσίων), οἱ βοῶναι, ἥτοι ἀγορασταὶ τῶν πρὸς θυσίαν σφαγίων, καὶ σιτιῶναι οἱ τοῦ σίτου, οἱ δέκα ἀθλοθέται εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων, οἱ 10 σωφρονισταὶ ἥτοι ἐπιστάται τῶν παίδων καὶ νέων, τέλος οἱ πρέσβεις, τῶν ὁποίων οἱ πρὸς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις πεμπόμενοι θεωροὶ ἐλέγοντο, καὶ οἱ εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἀποστελλόμενοι ἱερομνήμονες καὶ πυλαγόροι ἢ πυλαγόραι.

§. 19. [132.]

Ὑπηρέται.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ γραμματεῖς, δοῦλοι ὄντες ἢ ἐκ τοῦ κατωτάτου ὄχλου· οἱ κήρυκες, ὑπηρέται τῶν ἀ-

2) Περὶ τῶν οἰκονομικῶν, καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν δημοσίων τελετῶν γενήσεται λόγος κατωτέρω εἰς τὰ οἰκονομικά, πολεμικά καὶ θρησκευτικά.

νωτέρων ἀρχόντων, τῆς βουλῆς, τοῦ Ἀργίου Πάγου καὶ τοῦ δήμου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, συμπεριλαμβανόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα δημοσίοι (ὑπηρέται) καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων ἀνήκοντες.

ΔΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Α.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ.

§. 1. [133.]

Αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἀττικοῦ
δικαίου. πηγαὶ αὐτοῦ.

Περὶ τῆς πρὶν Σόλωνος καὶ Κλεισθένους διατάξεως τοῦ ἀττικοῦ δικαίου δὲν γνωρίζομεν πολλά. Ὁ Σόλων, ἐποικοδομῶν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν βάσιν, διωργάνωσεν ὅλην τὴν νομοθεσίαν καὶ τὸ τοῦ δικαίου σύνταγμα. Πολλὰ συνβάλλετο μετέπειτα καὶ ἡ πράξις· ἡ δὲ θεωρία ὀλίγον συνετέλεσεν, ἀφοῦ εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν νομικὸς συγγραφεὺς κυρίως δὲν ἀναφαίνεται. Ὅθεν ὅσα περὶ τούτου γνωρίζομεν ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῶν ῥητόρων καὶ τῶν ὑστερωτέρων γραμματικῶν.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. 1.)

§. 2. [134]

Γάμος.

Ἐμποδισμένοι βαθμοὶ συγγενείας ἦσαν οἱ γονέων καὶ τέκνων, καὶ ὁμομητρίων ἀδελφῶν ²⁾. Μετὰ προηγουμένην ἔγγυήσιν (ἀρραβῶνα) ἐκυροῦτο ὁ γάμος ὑπὸ τῶν ἐχόντων εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τὴν παρούσαν (οἵτινες ἐλέγοντο κύριοι). τοιοῦτοι δὲ ἦσαν πατὴρ ἢ ἀδελφὸς ἢ θεῖος ἢ ἐπίτροπος ἢ ὅλων τῶν κυρίων τις, ἄνευ τοῦ ὁποίου, ὁ γάμος δὲν ἐλογίζετο δικαστικῶς κεκυρωμένος, οὐδὲ εἶχε τὰ παρακολουθοῦντα αὐτὸν ἰδιωτικὰ δίκαια, π. χ. τὰ τῆς ἀγχιστείας, τὰ ὅποια μόνον εἰς τοὺς γνησίους, ὁρθῶς γεγεννημένους, ἀνῆκον. Νόμιμος μὲν ἦτον ἡ μονογαμία μόνον, ἀλλὰ καὶ συγχκοίτιδες δὲν ἦσαν ἀπηγορευμέναι ³⁾. [γαμεῖν μὲν ἀστὴν μίαν, παιδοποιεῖσθαι δὲ καὶ ἐξ ἐτέρας]. Ὁ γάμος καθωσιούτο διὰ τινος μετὰ θυσίαν ποιουμένου δεῖπνου τοῖς φράτορσι τοῦ ἀνδρός, εἰς οὓς ἀπὸ τοῦδε μετέβαινεν ἡ γυνή, ἀπογεγραφομένη τῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Προῖκα μὲν ἔδιδε συνήθως ὁ κύριος τῆς κόρης, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ μόνον τῆς ἐπικαρπίας αὐτῆς τὸ δικαίωμα εἶχε. καὶ ὥφειλε νὰ δώσῃ ἔγγυήσιν, ὅτι θέλει ἀποδώσει αὐτὴν εἰς τὴν γυναικα ἐν περιπτώσει διαζυγίου ἢ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς ἀποθ-

1) Περὶ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ δημοσίου δικαίου ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

2) [Ἴδε ἀνωτέρω §. 68. σημ. 11.]

3) Ὁ κατ' ἰδίαν βίος ἐν Ἀθήναις ὑπέφερε κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους πολλὰ ἐνεκὰ τῆς ἐπικρατοῦσης μετὰ ἑταίρων σχέσεως.

νούσης. Ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ ἐκπέμψῃ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐχρεώσται νὰ παραδώσῃ αὐτῇ τὴν προῖκα ἢ τοὺς τόκους αὐτῆς καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ πρὸς ζωοτροφίαν της· ἂν δὲ τὸ διαζύγιον ἐγένετο μὲ τὴν θέλησιν ἀμφοτέρων, τότε πλέον δὲν ἦτο τί νὰ θεωρηθῇ [ὑπὸ τοῦ νόμου]. ὅταν δὲ ἡ γυνὴ ἀπέλειπε τὸν ἄνδρα, ὥφειλε νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸν Ἀρχοντα. Κατὰ τὰ δίκαια τῆς ἀγχιστείας ἠδύνατο μὲ ἐπίκληρον, ἤτοι κληρονομίαν ἔχουσαν κόρην ἄνευ ἀδελφῶν, νὰ συζευθῇ ὁ πλησιέστερος συγγενής, καὶ ἂν αὕτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ καταλιπόντος τὴν κληρονομίαν ἦν ὑπανδρευμένη· ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑπανδρεύσῃ πτωχὴν τινα ἐπίκληρον, ἢ νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν σύζευξιν αὐτῆς μετ' ἄλλου προῖκα τινά. Καταχρήσεις τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς ἐπικλήρους ταύτας ἐτιμωροῦντο διὰ γ ρ α φ ῆ ς κ α κ ὡ σ ε ω ς [ἴδε Πλούτ. Σόλ. κ'].]

§. 3. [135]

Πατρικὴ δύναμις. υἱοθεσία. ἐπιτροπεία.

Ἡ πατρικὴ ἐξουσία καὶ τὰ παρεκολουθοῦντα αὐτὴν δίκαια εἶχον κῦρος μόνον διὰ νομίμου γάμου, καθ' ὃν ὁ υἱὸς ἐνεγράφετο εἰς τοὺς φράτορας τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχε τὸ δικαίωμα τὰ μὲν νεογνὰ τέκνα του νὰ ἐκθέτῃ, τὰ δὲ ἡλικιωμένα νὰ ἀποδιώκῃ ἐκ τοῦ οἴλου ἢ νὰ ἀποκηρύξῃ, ἂν τούτου ἄξια ἦσαν. Τοῦ μὲν πατρὸς καθῆκον ἦν νὰ διδάξῃ τὸν υἱὸν τέχνην τινά, τοῦ δὲ υἱοῦ νὰ τρέφῃ τοὺς γονεῖς. Υἱοθεσία (εἰσποίησις) ἐγένετο πολλάκις πρὸς ἀποκατάστασιν κληρονόμου, ἐνίοτε δὲ μάλιστα ἦτο καὶ χρέος πρὸς τήρησιν τοῦ γένους καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε ὅταν δὲν ὑπῆρχον υἱοὶ ἢ ἦσαν θυγατέρες μόνον, τῶν ὁποίων μίαν ἐξάπαντος ὥφειλε νὰ νυμφευθῇ ὁ υἱοθετούμενος. Οὗτος δὲ ἔπρεπε νὰ ᾖ πολιτὴς Ἀθηναῖος,

καὶ εἰσποιηθεὶς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἐξ ἧς εἶχε χωρισθῇ, εἰμὴ καταλιπὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ εἰσποιήσαντος υἱοῦς ὡς κληρονόμους. Εἰς τὴν ἐπιτροπείαν δὲ καὶ κηδεμονίαν ἐπεστάτει ἡ πόλις. Δικαστικῶς ἀνήλικοι ἦσαν οὐ μόνον οἱ νέοι τὴν ἡλικίαν, κύριοι ἔχοντες τὸν ἴδιον πατέρα ἢ ἐπιτρόπους, ἀλλὰ καθόλου καὶ πᾶσα γυνή· οὗτοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσωσιν οὐδὲν σπουδαῖον ἔργον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνου εἰς ὃν ὑπέκειντο. [Ὁ γὰρ νόμος διαρρήδην κωλύει παιδί μὴ ἐξεῖναι συμβάλλειν, μηδὲ γυναικὶ πέρα μεδίμου κριθῶν]. Ἡ δικαστικῶς τελεία ἡλικία ἤρχετο μὲ τὸ ἴη. ἔτος τῆς ἡλικίας, ἀφοῦ ἐνεγράφοντο εἰς τοὺς ἐφίβους. Ἡ ἐπιτροπεία συνείχετο μὲ τὰ φυσικὰ οἰκογενειακὰ δίκαια, ἀλλ' ὅμως ἠδύνατο καὶ διὰ διαθήκης νὰ ὀρίσῃ. Περὶ τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἐπικλήρων καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς οὐσίας τῶν ἀνηλίκων ἐπεμελεῖτο ὁ Ἄρχων.

§. 4. [136]

Κληρονομικὸν καὶ διαθετικὸν δίκαιον.

Κληρονομικὸς δικαίωμα εἶχον μόνον οἱ γνήσιοι· οἱ δὲ νόθοι ἠδύνατο μόνον ὡς πρὸς τὰ νοθεῖα, ποσότητα μέχρι 1000 δραχμῶν ἀναβαίνουσιν, νὰ ἔχωσιν ἀπαιτήσεις, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ διὰ εἰσποιήσεως εἰς ἄλλον οἶκον μεταβάντες [νόθῳ μὴ εἶναι ἀγχιστεῖαν, παίδων ὄντων γνησίων· ἐὰν δὲ παῖδες μὴ ᾖσι γνήσιοι, τοῖς ἐγγυτάτῳ τοῦ γένους μετεῖναι τῶν χρημάτων]. Ἐξ αἵματος συγγένεια, ὡς αἰτία πρὸς κληρονομίαν, λέγεται ἀγχιστεία, περιλαμβάνουσα οὐ μόνον τέκνα, ἀλλὰ καὶ πλαγίους συγγενεῖς (οὐχὶ τοὺς ἐκ κηδεστίας συμπεθέρους, οὗτοι δὲν εἶχον κληρονομίας δικαιώματα). Υἱοί, ἀποκληρωθέντες ἄνευ δικαίως αἰτίας, εἶχον δικαίωμα νὰ ἀναφερθῶσι. Τέκνα τοῦ

ἐνεκα χρέους πρὸς τὴν πόλιν ἀτίμου γενομένου, συγκαληρονόμουν μετὰ τῆς ἀτιμίας καὶ τὰς υποχρεώσεις αὐτοῦ. οἱ παῖδες πάντες εἶχον ἴσα κληρονομικά δίκαια, αἱ δὲ κόραι ἐλάμβανον μόνον τὰ πρὸς προῖκα· ἂν δὲ υἱοὶ δὲν ᾤσαν, ἐκληρονόμουν αἱ θυγατέρες (ἐπίκληροι). ὡς πρὸς τοὺς πλαγίους δὲ συγγενεῖς ἦτο κανὼν, εἰς τὸ ἀπτικὸν κληρονομικὸν δίκαιον ἄνευ διαθήκης, νὰ προτιμῶνται τῶν θήλεων οἱ ἄρρενες κληρονόμοι, καὶ ἀπώτεροι συγγενεῖς ὄντες. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ ὅλως κληρονόμου φυσικοῦ ἢ εἰσποιήτου, ἐκληρονόμει τις ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἢ ἡ πόλις, ἂν ὁ ἀποθανὼν ἦτο μέτοικος. Πᾶς ἐλεύθερος πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ διαθήκην, ἐξαίρουμένων τῶν δημοποιήτων, τῶν εἰσποιήτων καὶ ἄλλων τινῶν. Ἀλλὰ καὶ κύριαι διαθήκαι ἔμενον ἄκυροι, ὅπου ὑπῆρχον γνήσιοι κληρονόμοι παρὰ νόμῳ ἀποκληρωθέντες. ὅμως δὲ ἡδύνατό τις, θυγατέρας ἔχων μόνον, νὰ ἀρῇσῃ ξένον κληρονόμον μετὰ τὴν συνθήκην νὰ νυμφευθῇ τινα ἐξ αὐτῶν. εἰς πᾶσαν δὲ περίπτωσιν ἦτο συγχωρημένον νὰ διαταθῶσι δωρεαί, ἂν ἡ κυρία κληρονομία καὶ τὸ δίκαιον τῶν φυσικῶν κληρονόμων δὲν ἐπηρεάζετο. Μόνον πολῖται (ὅμως καὶ δημοποίητοι) ἡδύναντο νὰ ἐρισθῶσιν ὡς κληρονόμοι. Περὶ τῶν κατὰ τὴν κληρονομίαν ἐφρόντιζεν ἡ πόλις· πολλὰ σπουδαίως καὶ εἰς ἐκάστην κυρίαν ἐκκλησίαν διακοίνωνε τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις εἰς τὸν λαόν, προσέχουσα μὴ οἷός τις ἐξενημωθῇ. [Ἴδε §. 129. σημ. 2.].

§. 5. [137].

Συναλλαγματικὸν καὶπραγματικὸν δίκαιον.

Πρὸς ἀσφάλειαν ἐχρησίμευαν ὁμόλογα (συγγραφαί) μετὰ μαρτυριῶν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχαίου αὐστηροῦ ὁ-

φληματικοῦ δικαίου ἐτέθησαν διὰ Σόλωνος ἡπιώτεροι διορισμοί. Εἰς τὴν πληρωμὴν δανείου παρῆσαν μάρτυρες καὶ αἱ συγγραφαὶ παρετίθεντο εἰς τινὰ τραπεζίτην. Ὑστερώτερα δὲ ὅτε τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ συναλλαγαὶ ἡϋξήσαν ἐγένοντο συνήθη καὶ τὰ ἐν ἐχειρᾷ καὶ αἱ ὑποθήκαι. Ἰδίως δὲ σπουδαῖα ἐλογίζοντο παρὰ τῆς πόλεως αἱ ναυτικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ συγγραφαί, καὶ αἱ περὶ αὐτῶν νομικοὶ προσδιορισμοὶ ἦσαν ἀκριδῶς καὶ αὐστηρῶς προγεγραμμένοι. Ὁ τόκος δὲν ὠρίσθη σταθερῶς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Σόλωνος καὶ ἦν συνήθως πολλὰ μεγάλος (ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄχι ὀλιγώτερον τῶν 10 τοῖς 100) ὑπελογίζετο δὲ ἢ κατὰ ἑκατοστὴν, ἢ προσετίθετο ὡς τι τοῦ κεφαλαίου μέρος ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$). Ἐγγύη [ἢ ἐγγύησις] ἐτίθετο οὐ μόνον εἰς παντὸς εἶδους συμβόλαια, ἀλλὰ καὶ εἰς ποινικὰς δίκας· οὕτως ὤμνουν οἱ βουλευταί, ὅτι οὐδένα Ἀθηναίων θὰ ἐμβάλωσιν εἰς φυλακὴν, ἂν τρεῖς τῆς αὐτῆς τάξεως ἐγγυῶντο ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξαίρουμένων τῶν προδοτῶν καὶ τῶν ἐργολάβων τῆς πόλεως, οἵτινες δὲν ἐξετέλουν τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν. Εἰς τὸ πραγματικὸν δίκαιον δὲν ἀπαντῶμεν τοὺς περιττοὺς τύπους ἢ τὰ συμβολικὰ ἔθιμα κατὰ τὴν ἄφρσιν καὶ παραλαβὴν τοῦ δικαιώματος τῆς κατοχῆς, ὡς εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔθος ἦν.

ΔΙΚΑΣΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

§. 6. [138]

Ἱστορία τῶν δικαστηρίων.

Περὶ τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν δικαστηρίων ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν. Τὸ δικαστικὸν ἀξίωμα μετέβη ἀπὸ τῶν βασιλέων εἰς τοὺς Ἀρχοντας· ἀλλὰ παρὰ τούτους μνημονεύονται ἤδη τὸ πάλαι τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ

τὸ τῶν Ἐφετῶν. Τούτων δὲ τὸ μὲν τῶν Ἐφετῶν ὑπὸ Δράκοντος συνεστάθη, ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος ἐστερεώθη καὶ ἐξετάθη, ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ὅστις πρῶτος κατέστησε τὸ δικάζειν κοινὸν τοῦ λαοῦ δικαίωμα· ὅμως φαίνεται, ὅτι τὰ δικαστικά τῶν Ἀρχόντων καθήκοντα δὲν κατηργήθησαν εὐθύς, ἀλλ' ὅτι κατὰ μικρὸν, αὐξανούσης τῆς δημοκρατίας, ὁ λαὸς ὑπερεξέτεινε τὴν δικαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἕως οὗ εἰς τοὺς Ἀρχοντας μόνην τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου ἀφῆκε. Τῆς μεγάλης δὲ τῶν δικαστηρίων ἐνεργείας αἴτιον ἦν τοῦτο μὲν ἡ ἀσάφεια καὶ, εἰς πολλὰ, ἀτέλεια τῶν νόμων, τοῦτο δὲ ἡ μεγάλη κλίσις τῶν Ἀθηναίων εἰς πρὸς ἀλλήλους διαδικασίας, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτῶν νὰ ὑποβάλλωσι τὰς πράξεις τῶν ἀρχόντων εἰς δικαστικὴν εὐθύνην, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ὅτι ὑπερώτερα αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο δικαστήριον καὶ τῶν διαφορῶν τῶν συμμάχων. Τῶν διαφορῶν δικαστηρίων ἦσαν, παρὰ τὸ τῶν Ἀρειοπαγιδῶν καὶ Ἐφετῶν, τὸ τῶν Ἡλιαστῶν, τῶν Δικαιτητῶν, τῶν μ'. ἀνδρῶν καὶ κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους τὸ τῶν Ναυτοδικῶν, οἵτινες τὰς ἐμπορικὰς δίκας ἔκρινον.

§. 7. [139]

Ἡλιασταί.

Οἱ Ἡλιασταί (παρὰ τὸ Ἡλιαία ¹⁾, δικαστήριον μέγα) ἡ [ἀπλῶς] δικασταί πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς δικαστικῆς δυνάμεως ὅλου τοῦ λαοῦ. Οἱ 9 ἄρχοντες ἐξέλεγον ἐτησίως διὰ κλήρου 6000 πολίτας ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότας, πιθανόν. 600 ἐξ

1] [«Ἡλιαία δὲ ἐκλήθη ἡτοι παρὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀλλάζεσθαι, τοῦτ' ἐστὶν ἀθροίζεσθαι (ἁλία= ἐκκλησία §. 52 σημ. 2), ἡ δὲ τὸ ὑπαιθρον εἶναι τὸν τόπον καὶ ἡλιοῦσθαι»]

ἑκάστης φυλῆς· τούτων δὲ οἱ μὲν 5000 διηροῦντο εἰς δέκα τμήματα ²⁾, οἱ δὲ λοιποὶ 1000, ὥς εἶνε δυνατόν νὰ εἰκάσῃ τις, ἐχρησίμευσον ὡς ἀναπληρωτικοί. Πάντες δὲ ὤφειλον νὰ ὁμώσωσι [μετὰ τὴν κληρώσιν των] τὸν δικαστικὸν ὄρκον ³⁾. Ὅταν ἔμελλε νὰ γένη δίκη προεδιωρίζετο ἀπὸ πρῶτας διὰ κλήρου εἰς ποῖον τῶν διαφόρων δικαστηρίων καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τίνος ὤφειλεν ἕκαστον τμήμα νὰ κρίνῃ· ταῦτα δὲ διὰ βακτηρίων ⁴⁾ μετὰ διαφόρων χρωμάτων καὶ ἀριθμῶν [γραμμάτων] ἐδηλοῦντο.

2) [ὁ Bojeson λέγει δέκα δεκάδας καὶ ἐν τῇ 6'. ἐκδόσει τοῦ Δανικοῦ !]

3) [Ὁ ὄρκος ἐπὶ Δημοσθένους εἶχεν οὕτω. «Ψφισθῆναι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων· καὶ τὸρξινον εὐψφισθῆναι· εἶναι· οὐδὲ ἀλιγαρχίαν· οὐδὲ εἰάν τις κωλύῃ τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἢ λέγῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ παρὰ ταῦτα, εὐπίσσεσθαι· οὐδὲ τῶν χρητῶν τῶν ἰδίων ἀπικοπάς, οὐδὲ γῆς ἀναδασμὸν τῆς Ἀθηναίων, οὐδ' οἰκιῶν οὐδὲ τοῦ φεύγοντας κατὰζῶ, οὐδὲ τῶ ὀλίγατος κατεγνωσται· οὐδὲ τοὺς μένοντας ἐξελῶ παρὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς βουλῆς, οὐτ' αὐτὸς ἐγὼ οὔτε ἄλλον οὐδένα ἐάσω· οὐδὲ ἀρχὴν καταστήσω, ὥστε ἄρχεῖν ὑπεύθυνον ὄντα ἐτέρως ἀρχῆς, καὶ τῶν ἐν ἐκ ἀρχόντων, καὶ τοῦ ἱερομνήμονος, καὶ ὅσοι μετὰ τῶν ἐν ἐκ ἀρχόντων κυσμεύονται ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, καὶ κήρυκος, καὶ πρεσβείας, καὶ συνεδρῶν· οὐδὲ δύο ἀρχὰς ἄρξαι τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ· οὐδὲ δῶρα δέξασθαι τῆς ἡλιείσεως ἐνεκα, οὐτ' αὐτὸς ἐγὼ, οὐτ' ἄλλος ἐμοί. οὐτ' ἄλλοι εἰδότας ἐμῷ, οὔτε τέχνη οὔτε μηχανῇ οὐδεμιᾷ· καὶ γέγονα οὐκ ἐλάττων ἢ τριάκοντα εἴη· καὶ ἀκούσασθαι τοῦ τι κατηγόρου καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ὁμοίως ἀμφὶν, καὶ διαψφισθῆναι περὶ αὐτοῦ, εὐ ἂν ἢ ἡ δίωξις. Ἐπράνουμε δία, Ποσειδῶνα, Δῆμητρα· καὶ ἐπρωσθῆναι ἐξώλειαν ἐμαυτοῦ καὶ οἰκίαν τῇ ἐμαυτοῦ, εἴτε τούτων παραδεινίνομι· εὐρακεῦντι δὲ καλὰ πολλὰ καὶ κατὰ εἶναιον· παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους 75'. (σ. 747) ἐκδ. Dobson T. III. Lond. 1828. ἀλλ' ἡ στίξις οὐ πᾶσα κατὰ Δοβ. Μετὰ τὸν ὄρκον ἐλάμβανεν ἕκαστος πινάκιον φέρον τὸ ὄνομα τοῦ καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ τμήματος, εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἔτους τῆς κληρώσεώς του. Τοιαῦτα πινάκια ἐσώθησαν καὶ εἰς ἡμᾶς.]

4) [Αἱ βακτηρίαι ἦσαν σύμβολα τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, παρελάμβανον δὲ αὐτὰ, πρὸ τῆς εἰσεῖς εἰς τὸν τόπον τοῦ δικαστηρίου].

Ἄλλως δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστῶν ἦν πολλὰ διάφορος κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ἐνίοτε μὲν ἔκρινον πολλὰ τμήματα ⁵], ἐνίοτε δὲ οὐδὲ ἐν ὅλῳ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ὁ ἀριθμὸς ἦν περιττός. Ἐξυβρίσεις εἰς μυστήρια ἔκρινον μόνον οἱ μεμνημένοι, στρατιωτικὰ δὲ ἐγκλήματα μόνον στρατιωτικοὶ ἤλικσταί. Ἡ δικαστικὴ δὲ αὐτῶν δύναμις ἐξετείνετο εἰς πᾶσαν δίκην, ἐξαιρουμένων τῶν φονικῶν καὶ τῶν περὶ θανάσιμων πληγῶν [πλὴν φόνου καὶ τραύματος]. Εἰς τὸν τόπον δὲ τῆς δίκης ἐλθόντες ἐλάμβανον ἐν σύμβολον ⁶] ὅπερ, ἀπὸ τῶν χρόνων Περικλέους, ἐγχειρίζοντες [ἕκαστος] τοῖς Κωλακρέταις ⁷] ἐλάμβανον τὸν δικαστικὸν μισθόν, ἥτοι τριώβολον ἤλιαστικόν (ἐν). Ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστηρίων εἶνε ἄγνωστος. Δικαστικαὶ συνεδριάσεις εἰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐκκλησία συνεκαλεῖτο, καὶ εἰς ἄλλας ἐορτασίμους καὶ κακὰς (ἀποφράδας), δὲν ἐγίνοντο· ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας ἐκάστου μηνὸς οἱ Ἡλιασταὶ δὲν ἐδίκαζον· ἀλλὰ ὁ Ἄρειος Πάγος βεβαίως.

§. 3. [140].

Δικαιτηταί. οἱ τεσσαράκοντα.

Οἱ δικαιτηταὶ ἦσαν κατώτερον δικαστήριον, ἢ τὸ πρῶτον περὶ ἰδιωτικῶν πραγμάτων, ἀφ' οὗ ἦν

5] [Καὶ ἐνταῦθα ὁ Βιθέστης ἐγραψεν ἀπολλοὶ δεκάδες, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ μία ὅλην, ὅπερ οὐ φαίνεται μοι. Ἑλ. Ἔρμ. I. S. 134.]

6] [Τὸ σύμβολον ἦν διάφορον τοῦ εἰρημένου ἐν σηλ. 3. πινακίου παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ ἑκάστη βικηρία, ὡς Δημοσθ. ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφ. λέγει· πιστεύουσι δὲ πολλοὶ ὅτι τότε καὶ πάλιν ὤμουν.]

7] [Ταμίαι τῆς θεῆς κληρωτοὶ μὲν ἐκ πεντακοσιμεδίωνων ἦσαν, τὰ δὲ χρήματα παρελάμβανον τῆς βουλῆς παρύσης· ἐκαλούντο δὲ οὗτοι κωλακρέται· εἶχον δὲ ἐξουσίαν οὗτοι καὶ ζημίαν ἀφελεῖν, εἰ ἀδίκως ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων ἐπιβληθείη. Πολυδ. B. 97].

ἔφεσις ἐπὶ ἡλικιάς 1). Ἐξελέγοντο δὲ κατ' ἔτος 4 (δυσκόλως, ὡς ἄλλοι πιστεύουσι 44) διὰ κλήρου ἐξ ἑκάστης φυλῆς καὶ ὤφειλον εἶναι 50 ἢ 60 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. Ἐκαστον πράγμα ἔκρινεν εἰς μόνον διαιτητῆς, ἐκλεγόμενος διὰ κλήρου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ κατηγορουμένου. Οὗτοι ἐλάμβανον ἐκ τῶν δικῶν καὶ δικαστικά τινα (παραστάσεις)· μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς λογιστάς, καὶ ἠδύναντο καὶ με ἀτιμίαν νὰ τιμωρηθῶσι.

Οἱ τετταράκοντα (πρότερον δὲ 30 ἄνδρες), ἡ οἱ κατὰ δήμους δικασταί, ἦσαν ὡσαύτως κληρωτοί, περιφερόμενοι εἰς τοὺς δήμους καὶ κρίνοντες ἱδιωτικὰς δίκας μέχρι 10 δραχμῶν, οὐ μόνον ὡς δικασταὶ in judicio, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄρχοντες in jure 2).

§. 9. [141].

Ἄρειος Πάγος.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἱστορία τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ δικαστήριον τῶν Ἑφετῶν εἶνε σκοτεινὴ. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀρεοπαῖται (ἡ βουλὴ ἢ ἐξ Ἀρείου Πάγου ἢ ἢ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ), ὄντες ἐκ τῶν γεγεννημένων Ἀρχόντων, ἐδίκαζον περὶ φόρου (γεγεννημένου ἢ μελετηθέντος) [καὶ τραύματος] ἐκ προνοίας, περὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμακεύσεως [ἐάν τις ἀποκτείνῃ δούς]. ἦσαν δὲ ὑπεύθυνοι, δυνάμενοι νὰ εἰσαχθῶσιν ἐνώπιον τῶν εὐθύνων ἢ νὰ ἀποβληθῶσι παρὰ τῶν λοιπῶν μελῶν. Πρότερον μὲν εἶχεν ὁ Ἀρειος Πάγος ἐκτεταταμενέστεράν ἐνέργειαν οὐ μόνον ὡς δικαστήριον ἀλλὰ καὶ ὡς

1) Ἐνίοτε ἐξελέγοντο καὶ ἰδιαιτέροι διαιτηταὶ ὑπὸ τῶν διαφορομένων.

2) [Πάσαι οὐδεμία δίκη πρὶν ἐπὶ δικιτητῆς ἐλθεῖν εἰσέγγοτο].

βουλή, ἐπιμελουμένη τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως, ἐμποδίζουσα τὴν δημοκρατικὴν ἀκολασίαν καὶ τὰ ἀνομήματα τῶν ἀρχόντων, κολάζουσα τὰ παρὰ τὴν εὐταξίαν ἁμαρτήματα, π. χ. ἀργίαν, τρυφὴν, ἀκόλαστον βίον, ἐπαγρυπνοῦσα εἰς τὴν ἀγωγὴν, καὶ τὴν ἀκεραιότητα καὶ καθαριότητα τῆς θρησκείας. Ἀπὸ τῶν χρόνων Περικλέους κατὰ τινὰ νόμον τοῦ Ἐφιάλτου ἡλαττώθη κατὰ πολλὰ ἡ δύναμις τοῦ Ἀρείου πάγου· μετὰ δὲ τοὺς λ'. τυράννους ἐγένοντο μὲν πάλιν οἱ Ἀρεοπαγῖται τῶν νόμων ἐπιτηρηταί, ἀλλ' ὅμως ὕστερον, ἀφοῦ ἡ δημοκρατικὴ ἀκολασία καὶ κακοήθεια ἡὔξησε, δὲν ἐδυνήθησαν πλέον νὰ ἀνυπερβῶσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἰσχύν, καὶ περ οἰλειοποιηθέντες ἢ παραλαβόντες ἐνίοτε εἰς κρίσιμους περιστάσεις ἑκτακτόν τινα δύναμιν.

§. 10. [142].

Τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν.

Οἱ νά. Ἐφέται, δικαστήριον τοῦ ὁποίου ὁ διοργανισμὸς ἐξαιρέτως εἰς τὸν Δράκοντα ἀναφέρεται, ἔκρινον τὰς ἥττον σπουδαίας φονικὰς δίκας, συνερχόμενοι εἰς διαφόρους τόπους κατὰ τὴν ἰδιότητα τοῦ πράγματος, οἷον εἰς τὸ ἐπὶ Παλλὰδιῳ μὲν [δικαστήριον] διὰ τοὺς ἀκουσίους φόνους, εἰς τὸ ἐπὶ Δελφινίῳ δὲ διὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ νόμου συγχωρημένους, π. χ. ἐν ἀμύνῃ. Ζημίαν θανάτου δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλωσιν οἱ Ἐφέται, ἀλλὰ τὸ πολὺ φυγὴν καὶ δήμευσιν τῆς οὐσίας. Κατὰ δὲ τοὺς ὕστερον χρόνους φαίνεται ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῶν περιορίσθη πολὺ, καὶ οἱ Ἡλιασταὶ ἐν μέρει ἔπραττον τὰ τούτων.

Ἄρχαι ἡγεμονίαν δικαστηρίου ἔχουσαι.

Οἱ δικασταί, εἰς τοὺς ὁποίους μόνον ἀνῆκεν ἡ ἀνάκρισις τῆς πράξεως καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπίγνωσις, διωρίζοντο εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις διὰ κλήρου· ἐκ τῆς ιδιότητος ὅμως τῆς δίκης ἐξηρτᾶτο, τίς τῶν Ἀρχόντων ὤφειλε νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν προδικασίαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου. Ταύτην λοιπὸν εἶχεν ὁ μὲν Ἄρχων εἰς τὰς κληρονομικὰς καὶ οἰκογενειακὰς ἐριδας τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ Πολέμαρχος εἰς τὰς αὐτὰς μεταξὺ μετοίκων καὶ ξένων, εἰς δὲ τὰς θρησκευτικὰς καὶ παντὸς εἶδους φονικὰς δίκας ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ θεσμοθέται εἰς πάσας τὰς ἄλλας δημοσίας καὶ ιδιωτικὰς δίκας, καθ' ὅσον αὐταὶ δὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ὠρισμένου τινὸς ἄρχοντος· διότι πᾶς ἄρχων εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἶχεν ἰδίαν ἡγεμονίαν δικαστηρίου. [Ὥδε §. 56. 1. καὶ περὶ τῆς ἡγεμ. τοῦ δικαστηρίου. §. 129.]

ΔΙΚΑΙ.

Προσόντα τοῦ πρὸς δίκην ἐμφανιζομένου.

Μόνον ὁ πλήρη κατέχων τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ μηδεμίαν ζημίαν εἰς αὐτὰ παθὼν ἠδύνατο προσωπικῶς νὰ παρουσιασθῇ [καὶ παρητησιασθῇ] εἰς δικαστήριον· πᾶς δὲ ἄλλος ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ τινος τοιοῦτου [ἐπιτίμου] πολίτου· οἷον, ὁ μὲν δούλος ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὁ δὲ μέτοικος ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, γυναῖκες δὲ καὶ ἀνήλικοι ὑπὸ τῶν κυρίων ἢ ἐπιτρόπων αὐτῶν, καὶ οἱ ξένοι ὑπὸ τῶν ξένων καὶ φίλων αὐτῶν.

§. 13 [145]

Δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ δίκαι.

Αἱ δίκαι ἦσαν ἢ δημόσιαι ἢ ἰδιαὶ δημόσιαι (γ ρ α φ α ἰ) ἦσαν τοιαῦται ἐν αἷς ἡ πόλις ἐδύκνυτο ὡς ἀδικουμένη ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ τῆς γενομένης πρὸς τινας ἀνομίας. ἄλλως δὲ ἡ ἔννοια τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς δίκης δὲν διαστέλλεται ἀκριβῶς, καὶ εἰς τινας περιπτώσεις ἦτον ὁ κατήγορος ἐλεύθερος νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δίκην ὡς ἰδιωτικὴν ἢ ὡς ἐγκληματικὴν [δημοσίαν]. οὕτως εἰς κλοπὰς ὑπεράνω τῶν 50 δραχμῶν, καὶ εἰς προσβολὰς ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ (ἢ ὡς δίκην αἰκίας ἢ ὡς γραφὴν ὕβρεως). Ἴδιον δὲ πάσης δημοσίου δίκης ἦν, ὅτι πᾶς τέλειος πολίτης ἠδύνατο νὰ καταδιώξῃ αὐτήν, καὶ περ αὐτὸς προσωπικῶς μὴ παθὼν βλάβην τινά *]. ὅτι ἡ ὀριζομένη ζημία κανονικῶς εἰς ὄφελος τῆς πόλεως ἦν, καὶ ὅτι ὁ κατήγορος, ἂν ἔχανε τὴν δίκην, ἢ ἂν δὲν ἐλάμβανεν εἰς τὴν ψήφορίαν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, ὥφειλε νὰ πληρώσῃ ζημίαν 1000 δραχμῶν καὶ ἔχανε τὸ δικαίωμα τοῦ λοιποῦ πάλιν νὰ παρουσιασθῇ ὡς κατήγορος εἰς τοιαῦτα πράγματα.

§. 14. [146].

Διάφοροι τύποι διὰ τὰς δημοσίας δίκας.

Γ ρ α φ ῆ εἶνε ἡ γενικὴ ἔκφρασις διὰ τὰς δημοσίας κατηγορίας πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ δίκης ἢ τῆς ἰδιωτι-

*] [Τοῦτο σημαίνει: ἡ ἐν τοῖς νόμοις ἀπαντωμένη φράσις «γραφῆσθω Ἀθηναίων ὁ βυυλόμενος εἰς ἐξεστίν»· ὅτι τοῖς αἰτίμοις (S. 106) οὐκ ἐξῆν.]

κῆς κατηγορίας 1). ὁμῶς δὲ κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς μορφὰς καὶ τὰ ἀντικείμενα εἶχε καὶ διάφορα ὀνόματα· οὕτως εὐρίσκομεν παρὰ τὴν κυρίως καὶ εἰδικῶς λεγομένην γραφήν, τὰ ἐνδεξις 2], ἀπαγωγή 3] καὶ ἐφήγησις 4]. διὰ τῶν ὁποίων ἀνευ προηγουμένης εἰσαγγελίας ἐγένετο σύντομός τι· διαδικασία, τὴν ὁποίαν ἐγκρίναντες οἱ ἄρχοντες ἐφυλάκιζον τὸν κατηγορούμενον, ἂν τρεῖς πολίται δὲν ἐγγυῶντο· ἔπειτα δὲ φάσις 5], προβολή 6], εἰσαγγελία 7], ἀπογραφὴ 8] καὶ ἄλλοι τύποι δικῶν.

1) ἐν τούτοις ἡ λέξις δίκη ἀπαντᾷται καὶ ὡς γενικὴ ἔκφρασις διὰ πᾶσαν κατηγορίαν. [ἐκαλούντο γὰρ αἱ γραφαὶ καὶ δίκαι, οὐ μόντοι· καὶ αἱ δίκαι γραφαί. Πολυδ. Η'. 41. ἰδίως δὲ λέγεται (δίκη) ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγκλημάτων. Ἀρπ. κρ.]

2) [Ἄριστος καὶ αὐστηρά, ἀνευ προσκλήσεως, καταδίωξις κικούρητο αὐτοφόρου. αἷ δεξις δ' ἦν πρὸς τὸν ἄρχοντα ὁμολογούμενου ἀδικήματος μήτους, οὐ κρίσεως· ἀλλὰ τιμωρίας δεομένου. καὶ αὕτη μὲν γίνεται περὶ τῶν οὐ παρόντων». Πολυδ. Η'. 49.]

3) [Ὁμοία τῇ ἐνδείξει κατὰ τῶν ἀτίμων, (καὶ φορέων) ἐκσκήνυντον δίκαια ἐπιτίμων §. 106. αἷ δὲ ἀπαγωγή, ὅταν τις ὅ, ἔστιν ἐνδείξασθαι μὴ παρόντα, τοῦτον παρόντα ἐπ' αὐτοφόρῳ λαβὼν ἀπαγάγῃ. ὁ δὲ κίνδυνος ἐν χιλιάκις». Πολυδ. Η'. 47.]

4) [Δαφέρει μόνον κατὰ τοῦτο τῆς ἀπαγωγῆς, ὅτι ὁ ἐνάγων ἔφερεν αὐτὸν τὸν ἄρχοντα εἰς τὴν τσπὴν τοῦ κικουρήματος· ὅπως αὐτὸς συλλάβῃ τὸν πράξαντα.]

5) [Δ' αὐτῆς ἐφανεροῦτο ὑποχρευμμένοι· ἐγκλημα ἀθρώπου καταπατοῦντος· τοὺς ἐμπορικοὺς νόμους, δι' εἰσαγωγῆς ἀπηγορευμένων πραγμάτων, κατέχοντος παρνόμῳς δημοσίαις κτήμασι· ἐπὶ δὲ καὶ κατὰ συκοφαντῶν καὶ ἐπιτρόπων· ὁ δὲ ἐνάγων, μὴ ὢν αὐτὸς ὁ παθὼν, ἐλάμβανεν ἀμειδίην μέρος τῆς ποινῆς. «κρινὼς δὲ φάσις ἐκαλοῦντο πᾶσαι αἱ μη-ύσεις τῶν λανθανόντων ἀδικημάτων». Πολυδ. Η'. 47.]

6) [Ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ δήμου, ὅπως ἡ προδικασία αὐτοῦ χρησίμηση· ἔπειτα εἰς τὸ κατάλληλον δικαστήριον κατὰ ὑπαλλήλων, συκοφαντῶν καὶ καταχραστῶν τοῦ δημοσίου. «προβολὴ δὲ ἦν κλήσις εἰς δίκην κατὰ τῶν κακῶς πρὸς τὸν δῆμον διακειμένων. Πολυδ. Η'. 46.]

7) [Δι' ἑκτακτα καὶ τὸ δημοσίον θλάπτοντα ἐγκλήματα· οἷον κατὰ λλυσίς τοῦ δήμου, τυραννίς· ἀλλὰ καὶ δι' ἐλαφρότερα· ὅθεν διακρίνονται τρία εἶδη εἰσαγγελίας. αἷ δ' εἰσαγγελία ἐπὶ τῶν ἀγράφων δημοσίων ἀδικημάτων». Πολυδ. Η'. 51.]

8) [Ὅταν μάλιστα πλείονες ἐκινῶντο, ὡς μέτοχοι τοῦ ἀδικήματος. πλείονα ζ. παρὰ Meier καὶ Schoemann, d. Att. Process. Halle 1824. 8. σ. 253 ἐπ.]

§. 15. [147]

Δημόσιαι δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των.

Τῶν τοιούτων ἀναφέρομεν ἐνταῦθα χάριν παραδείγματος τὴν ἐνώπιον μὲν τοῦ ἄρχοντος γραφὴν ἀγαμίου καὶ ἐπιτροπῆς, κακώσεως γονέων, ἐπικλήρων καὶ ἀνηλίκων· ἐνώπιον δὲ τοῦ βασιλέως, τὴν ἀσεβείας, φόνου· ἐνώπιον δὲ τοῦ πολεμάρχου τὴν ἀπροσασίου [κατὰ τῶν μετοίκων καὶ ἀπελευθέρων]· ἐνώπιον τῶν θεσμοθετῶν, ὕβρεως (προσβολῆς), προδοσίας, καταλύσεως τοῦ δήμου· ἐνώπιον τῶν ἐκ. κλοπῆς, λωποδυσίας [ου], καὶ ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν, ἀστρατείας, λειποταξίου.

§. 16. [148].

Ἰδιωτικαὶ δίκαι.

Τοιαῦταί εἰσι μόνον αἱ περὶ ἰδιωτικῶν ἀδικημάτων καὶ ἐρίδων, εἰσαγόμεναι ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἢ αὐτοὶ μέτοχοι ἦσαν, ἢ ἄλλους ἀντεπροσώπευον, οἱ ὅποιοι αὐτοὶ προσωπικῶς δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ παρρησιασθῶσιν εἰς δικαστήριον. Ἰδιον δὲ πάσης ἰδιωτικῆς δίκης ἦν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ πρότιστον ἢ ἡ ἀποζημιώσις *), ἣτις προδιωρίζετο, ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐνάγοντα, καὶ ὅτι ὁ ἐναγόμενος διὰ τὴν ἐνόχλησιν, τὴν ὁποίαν παρέσχευ αὐτῷ μὴ ἀναγκαία δίκη, ἀπεζημιούτο λαμβάνων ἐπὶ ὧβελίαν ἢ τοι τὸ ἔκτον μέρος [τοῦ τιμήματος] τῆς διαμφισβητουμένης ποσότητος.

*) Τὸ μέγεθος τῆς ἀποζημιώσεως ἦτο πάντοτε ὁρισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου, εἰ μὴ εἰς ὅρους, ὅτε ἐξαριᾶτο ἀπὸ αὐθιχρέτου ἀπόφασιν.

§. 17. [149.].

Ἰδιωτικαὶ δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην.

Ὡς πρὸς τὴν ὕλην των ὀνομάζονται ἐνταῦθα χάριν πα-
ραδείγματος αἱ ἀκόλουθοι δίκαι· πρὸ μὲν τοῦ Ἀρχοντος
αἱ οἰκογενειακαὶ δίκαι καὶ αἱ μεταξὺ τῶν χορηγῶν ἐριδες·
ἐνώπιον δὲ τῶν θεομοθετῶν ἡ δίκη βλάβης, καὶ πᾶσα
ἄλλη τὴν φύλαξιν τῆς οὐσίας ἀποδλέπουσα· πρὸ τῶν μ.
δὲ ἡ δίκη αἰκίας καὶ αἱ παρόμοιαι.

ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ.

§. 18. [150]

**Διεξαγωγή τῶν ὑποθέσεων ἐνώπιον
τῶν δικαστηρίων.**

Ἡ ἀρχὴ τῶν τε δημοσίων καὶ ἰδίων δικῶν ἐγένετο διὰ
κλήσεως ἢ προ [σ] κλήσεως (in jus vocatio)
τοῦ διώκοντος εἰς δημόσιόν τινα τόπον παρόντων
καὶ μαρτύρων (κλητήρων). Διεγγύχσις (vadimonium),
ὅτι ὁ φεύγων θέλει ἐμφανισθῇ εἰς τὸ δικαστήριον ἐγί-
νετο ἐνίοτε μόνον· ἀπαγωγὴ δέ, τ. ἔ. ὁ φεύγων ἐσύ-
ρετο εὐθὺς εἰς τὸ δικαστήριον, τότε μόνον ὅταν ἐπ' αὐ-
τοφόρῳ συνελαμβάνετο. εἰς ὠρισμένην δὲ ἡμέραν ἦτον ἀ-
νάγκη ἢ ἐγγραφὸς κατηγορία (ἐγκλημα, λήξις, εἰς
ἐγκλήματα γραφὴ), παρασσημειωμένους φέρουσα καὶ
τοὺς μάρτυρας τῆς κλήσεως, νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἔχοντα
τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου ἄρχοντα, ὅστις τότε ἐξέ-

ταξεν, ἂν ἡ κλήσις κατὰ τοὺς ἀνήκοντας τύπους ἐγένετο ἢ ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶχε νὰ κάμῃ δικαίας ἐνστάσεις. Εἰς ιδιωτικὰς δίκας (ἐξαιρουμένων τῶν περὶ ὕβρεως) ὤφειλεν ἕκαστος τῶν διαφερομένων νὰ καταβάλῃ δικαστικά (Π ρ υ - τ α ν ε ῖ α ¹], sacramentum), τὰ ὅποια ἦσαν διάφορα κατὰ τὴν ιδιότητα τῆς δίκης, καὶ ὁ καταδικασθεὶς ὤφειλε νὰ ἀποτίσῃ καὶ τὰ τοῦ νικήσαντος. εἰς ἐγκλήματα ἀναφέρεται κανονικῶς μικρά τις παράστασις ², τὴν ὁποίαν παρακατέθετεν ὁ διώκων, Ἄλλα δὲ ἔξοδα ἦσαν ἡ παρακαταβολή ³ καὶ τὸ παράβολον ⁴].

§. 19. [151].

Διεξαγωγή τῆς δίκης πρὸ τοῦ ἄρχοντος.

Πρώτη πρᾶξις ἦτον ἡ διὰ τοῦ ἄρχοντος ἀνάκρισις τῆς δίκης. τὸ διαμφισθητούμενον ἀντικείμενον ἔπρεπε νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς, οἱ δὲ διαφερόμενοι νὰ βεβαιώσωσι τὴν γνώμην των δι' ἀντωμοσίας ἢ διωμοσίας [ὁ μὲν ἀληθῆ κατηγορήσειν, ὁ δὲ ἀληθῆ ἀπολογήσεσθαι]. Μετὰ τοῦτο προπαρασκευάζετο ἡ ὑπόθεσις διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν, συλλεγομένων καὶ φυλαττομένων τῶν ἀποδείξεων (εἰς ἐχῆνον). Εἰς ταύτας δὲ ἀνήκουσι τὰ δι' ἐκάτερον μέρος χωρὶς τῶν νόμων, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἀναγνωσθῶσιν εἰς ἐπήκοον τῶν δικαστῶν, καὶ πάντα τὰ ἀποβλέποντα τὸ πρᾶγμα ἔγγραφον μαρτυρίαι πα-

1] [Τρεῖς μὲν δραχμαὶ δι' ὑποβίσεις ἀπὸ 100—1000 δραχμῶν, 30 διὰ 1000—10,000.]

2] [Ἄν δὲ παράστασις δραχμὴ ἦν, ἦν ὁ διώκων πρὸς διαιτητὴν προσεισέφειν». Πολυδ. Η'. 39.]

3] [Λέγεται ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀργύριον, ὃ κατέβαλλεν ὁ διώκων, ὡς ἐγγύησιν τῆς δίκης, ἢν κερδήσας ἐλάμβανεν ὀπίσω τὴν παρακαταβολήν.]

4] [Ἡ παραβολίον, «τὸ παρακαταβαλλόμενον ἐπὶ τῶν ἐφίσεων».]

ρόντων καὶ ἐκ μ. α. ρ. τ. υ. ρ. ί. α. ι. ἀπόντων· τῶν δούλων (ἐκ ἁ-
 τέρας μερίδος) ἀνάκρισις διὰ βασιάνου γινομένη, καὶ
 δι' αὐτὸ μεγάλην βαρύτητα ἔχουσα. ἔπειτα ὄρκοι κ. τ. τ.
 Ἡ διάταξις αὕτη ἢ προπαρασκευὴ τῆς δίκης ἀπῆται πολ-
 λάκις πολὺν χρόνον, μάλιστα ὅτε δι' ὑπώμοσις ἀ-
 νεβάλλετο ἡ ὑπόθεσις. Ὅμως δὲ ὑπῆρχον καὶ τινα εἶδη ἰ-
 δίων δικῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς 30 ἡμέρας ἀπὸ τῆς κλήσεως
 (δίκαι ἐμ. μ. η. ν. οἰ) ἦτον ἀνάγκη νὰ διαδικασθῶσιν. Ἐξ-
 ακολουθούσης δὲ τῆς ἀνακρίσεως εἰς ἰδιωτικὰς δίκας ἦτο
 δυνατόν ἐνίοτε νὰ διαλυθῇ ἡ δίκη ἢ κατὰ θέλησιν τῶν
 διαφερομένων, ὅταν ἐξισάζοντο αὐτοί, ἢ κατὰ βούλησιν
 τοῦ ἄρχοντος ὅτε ὁ ἕτερος τῶν ἀμφισβητούντων διὰ μ. α. ρ.
 τ. υ. ρ. ι. ὄντων ἐντελῶς ἀπεδείκνυε τὴν γνώμην αὐτοῦ.

§. 20. [152.].

Συζήτησις τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ.

Ἀφοῦ κατὰ τὴν πρὸς κρίσιν τῆς δίκης σταθερῶς ὥρισ-
 μένην ἡμέραν (ἡ κυρία) οἱ παρὰ τῶν θεσμοθετῶν
 κληρωθέντες δικασταὶ ἐκάθηντο εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν,
 προσεκαλοῦντο οἱ διαφερόμενοι· ἂν δὲ ὁ κατηγορούμενος
 ἄνευ ἀποχωρήσαντος λόγου δὲν ἐνεφανίζετο, κατεδικά-
 ζετο ἐρήμην (in contumaciam). Κατὰ τὸν νόμον ἔ-
 πρεπεν οἱ διαφερόμενοι αὐτοὶ νὰ ἐκθέσωσι τοὺς λόγους
 τῶν· ὅμως ἐκάτερος ἠδύνατο καὶ συνηγόρους νὰ
 μεταχειρισθῇ, καὶ πολλάκις συνέιθιζον νὰ λαμβάνωσι παρὰ
 ῥητόρων [λογογράφων] λόγους ἐγγράφους. εἰς τὸν λόγον
 δὲ ἐπροσπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ διεγείρωσι συμπά-
 θειαν καὶ νὰ συγκινήσωσι τὸ αἶσθημα τῶν δικαστῶν· ὁ δὲ
 χρόνος τοῦ λέγειν εἰς τὰς πλείστας δίκας ἐμετρεῖτο διὰ
 κλεψύδρας (λέγε ἐν τῷ ἐμ. ὡ. ὕδ. α. τ. ι., παρὰ τοῖς
 ῥήτορι), τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ διεκόπτετο πρὸς καιρόν,

ὅτε αἱ διάφοροι ἀπαδείξεις παρετίθεντο καὶ ἐξηγοῦντο, πικρόντων αὐτοπροσώπως καὶ ἐκείνων, ὅσοι κατὰ τὴν πρόσκλησιν ὄρκον ἢ μαρτυρίαν (in jure) εἶχαν δώσει. Ἀφοῦ οἱ περὶ τοῦ πράγματος λόγοι ἐτελείοναν, εἶπετο ψηφοφορία συνήθως διὰ λευκῶν ἢ μελαινῶν, πλήρουν ἢ τετρυπημένων ψήφων· ἰσοψηφία ἐδήλουν ἀθώωσιν. Τέλος δὲ ἡ ἀπόφασις [τῶν δικαστῶν] ἐκιοινοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος. Ἄν ὁ ἄγων ᾖ τιμητός 1), (τ. ἔ. δίκη ἐν ἣ αὐθαίρετος ἀπόφασις ἦτον ἀνάγκη νὰ γένη, ἢ διότι ὁ νόμος οὐδεμίαν ὠρισμένην ποινὴν ἔταξεν, ἢ διότι ἡ μεταξὺ δύο ποινῶν ἐκλογὴ ἢ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μεγέθους τῆς ἀποζημιώσεως ἀνατίθετο εἰς τοὺς δικαστάς,) ἠκολούθει μετὰ τὴν πρώτην ψήφον, δι' ἧς ὁ φεύγων ἔνοχος ἐκηρύττετο, πρῶξις τις προσέτι δι' ἧς αὐτὸς τὴν τίμησίν του ἀντέταττε κατὰ τῆς τοῦ διώκοντος (τιμᾶσθαι, ἀντιτιμᾶσθαι), καὶ οἱ δικασταὶ τότε διὰ δευτέρου ψήφου ἐξέλεγον 2] μεταξὺ τούτων (τιμᾶν) ἢ ἠῴζανον εἰς περιπτώσεις τινὰς τὴν ποινὴν (προστιμᾶν). Οὕτως εἶχεν ὁ τύπος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἠλιαστῶν· διέφερε δὲ κατὰ τι πρὸ τῶν δικιτητῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸ τῶν τεσσαράκοντα, οἵτινες ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀρχόντων ἔργα ἐξετέλουν.

§. 21. [153.]

Τύπος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ποινικῶν δικῶν.

Χρέος τῶν πλησιισταίων συγγενῶν ἦν, φόνου γανομέ-

1) Ἀντίθετος τούτου ἦν ὁ ἄγων ἀτίμητος, ἡ δίκη περὶ ἀμαρτημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ποινὴ ἀκριβὴς ὁρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου.

2) [Οὕτως εἰς τὴν δίκην τοῦ Σωκράτους ἐδέχθησαν τὸ τίμημα τοῦ διώκοντος, τὸν θάνατον, καὶ οὐχὶ τὸ ἀντιτίμημα τοῦ Σωκράτους, τὴν ἐν Πρωτανείῳ οἴκῳ ἢ μὲν ἀργυρίῳ, οὐδὲ τὸ τῶν φίλων αὐτοῦ, τὰς τριάκοντα μνᾶς. Πλάτ. Ἀπολυγ. Σωκρ. κς'. κή.]

νου, νὰ ἐμφανισθῶσιν ὡς κατήγοροι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὅπου ἡ ἀρχὴ τῆς δίκης ἐγένετο διὰ τινος προορρήσεως, δι' ἧς προηγορεύετο, ὅτι ὁ φονεὺς θέλει ἀπομακρύνεται τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν τόπων, ὅπου φονεὺς δὲν ἔπρεπε νὰ πλησιάζῃ. Μετὰ τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀνάκρισις, δι' ἧς ὠρίζετο, ἂν τὸ πρᾶγμα ὑπάγεται εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου πάγου ἢ εἰς τὸ τῶν Εἰρετῶν, μετὰ τῆς παραγραφῆς ¹, ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ προκύψῃ κατὰ τοῦ δικαστηρίου. Τοιαῦτα δὲ ἐξετάσεις ἐγίνοντο 3 εἰς 3 μῆνας καὶ τὸν τέταρτον πλέον εἰσήγετο ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ δικαστήριον ².

§. 22. [154.]

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου πάγου ¹ ἐδίκαζεν ἐν ὑπαίθρῳ ², προεδρεύοντας τοῦ βασιλέως ³. οἱ διαφερόμενοι καὶ οἱ μάρτυρες ὤφειλον ἐν τελεταῖς νὰ ὀρκισθῶσιν, καὶ

1] [«Ὅταν τις μὴ εἰσαγώγιμον λέγει εἶναι τὴν δίκην, ἢ ὡς κεκριμένος, ἢ ὡς ἀφειμένος ἢ ὡς τῶν χρόνων ἐξηκόντων, ἢ ὡς οὐ παρὰ τούτοις κρίνεσθαι δεῖν. » Πολυδ. Η'. 37]

2] [«Καθ' ἕκαστον δὲ μῆνα τριῶν ἡμερῶν ἐδίκαζον ἐφεξῆς. »]

1] [Ἡ ὑπαρχὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀναφέρεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Συγγραφεῖς δὲ τινες, ὧν καὶ Κικέρων, ἀποδίδουσι τὴν σύστασιν αὐτοῦ τῷ Σόλωνι· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ δικαστήριον τοῦτο ὑπῆρχε καὶ πρότερον, ὃ δὲ Σόλων ἐχορήγησεν αὐτῷ μεγαλητέραν δύναμιν, «ἐπίσκοπον πάντων καὶ φύλακα τῶν νόμων» καταστήσας τὸν Ἀρειὸν Πάγον. Πολυτ. Σόλ. 10'. πρῆλ. §. 102 καὶ 141.]

2] [Ἵνα τοῦτο μὲν οἱ δικασταὶ μὴ ἔωσιν εἰς ταῦτο τοῖς μὴ καθροῖς τὰς χεῖρας, τοῦτο δὲ ὁ θιώων τὴν δίκην τοῦ φόνου ἵνα μὴ ὁμωρόφιος γίνῃται τῷ αὐθέντι.]

3] [Ἵς καὶ τὰς τοῦ φόνου δίκας εἰς Ἀρειὸν Πάγον εἰσῆγε, καὶ τὸν στέφανον ἀπεθέμενος σὺν οὗτοις ἐδίκαζε. Πολυδ. Η'. 90. πρὸς Πλάτ. Εὐθύφ. α'. ἐδίκαζε δὲ κυρίως ἡ βουλή ἢ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ «φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας καὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμάκων, ἂν τις ἀποκτείνῃ θύῃ», ὁ νόμος παρὰ Δημ. ἐν τῷ Κ. Ἀριστοκρ. §. 22, σ. 627.]

ὅτε διώκων καὶ ὁ φεύγων ὤφειλε νὰ ἐκφωνήσῃ δύο λόγους, ὅμως αὐτοπροσώπως καὶ χωρὶς νὰ ζητῇ νὰ συγκινήσῃ τοὺς δικαστάς. Μετὰ τὸν πρότερον λόγον ἡδύνατο ὁ κατηγορούμενος νὰ ἀπέλθῃ [ἐκουσίως] εἰς ἐξορίαν, ἀπαλλαστόμενος πάσης ἄλλης ποινῆς, πλὴν τῆς δημεύσεως τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἡ ψήφηφορία ἐγένετο τὴν τρίτην ἡμέραν καί, ἂν αἱ ψῆφοι ἐκατέρωθεν ἴσαι ᾤσαν, εἶπετο ἀθώωσις. Ἄν ὁ φονευθεὶς αὐτός πρὸ τῆς ἐκφυγῆσεώς του ἐσυγχώρει τὸν φονέα, δικαστικὴ καταδίωξις δὲν ἐγένετο πλέον· ἔτι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος ἡδύνατο, τοῦλάχιστον εἰς ἀκούσιον φόνον, νὰ παραλείψωσι τὸ πρᾶγμα. — Ὁ τύπος τῆς διεξαγωγῆς παρὰ τοῖς ἐφέταις εἶναι ὀλίγον γνωστός, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁμοίως τῷ ἡγουμένῳ ἦν.

ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΑΥΤΗΣ.

§. 23. [155.]

Βιαστικά μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης.

Εἰς ἰδιωτικὰ πράγματα ὑπῆρχον διάφορα καταναγκαστικά μέτρα κατὰ τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὠρισμένην ποινὴν. Ἄν ἡ καταδίκη ᾖ πρόστιμον ἢ ἀποζημίωσις, καὶ ὁ καταδικασθεὶς ᾤτον ὑπερήμερος, ἤτοι δὲν ἐτήρει τὴν προθεσμίαν, ἡδύνατο νὰ ληφθῇ διὰ κατασχέσεως, ἢ ἐγένετο δίκη ἐξ οὐλῆς ¹], ἣν ἀπολέ-

1] [αἱ δὲ τῆς ἐξ οὐλῆς δίκη γίνεται, ὅταν τις τὸν ἐκ δημοσίου πριάμενον μὴ ἔᾳ καρποῦσθαι ἃ ἐπρίατο, ἢ τὸν νικήσαντα ἃ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἢ ἔχοντα ἐκβάλλῃ ἢ σχεῖν κολύση, ἢ αὐτὸς ὁ ὀφλὼν ἢ ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μὴν καὶ εἰ ὁ μὲν ὡς ἐωνημένος ἀμφισθετητὴν κτήματος, ὁ δὲ ὡς ὑποθήκην ἔχων, ἐξ οὐλῆς ἢ δίκη καὶ Πλουδ. Η. 59.]

σας κατεδικάζετο νὰ πληρώσῃ καὶ τῇ πόλει ἴσῃν τὸ μέγεθος ζημίων. Οἱ ξένοι δὲ ἐθιάζοντο νὰ δώσωσιν ἐγγύησιν ἢ καὶ ἔμμενον ἐν εἰρκτῇ ἕως οὗ ἐπλήρουναν. Εἰς δημόσια δὲ πράγματα, ὅτοι κατεδικάζοντο ὡς χρεώσται τοῦ δημοσίου, ἐγίνοντο ἄτιμοι καὶ ὤφειλον νὰ παραστήσωσι πολίτας [ἐγγυητάς], ἵνα ἀπαλλαχθῶσι τῆς προσωπικῆς φυλακίσεως· μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας (τὴν θ'. Πρυτανείαν) ἐδιπλασιάζετο τὸ πρόστιμον, καὶ τέλος ἐπληρόνετο τὸ δημόσιον διὰ τῶν κτημάτων τοῦ χρεωφειλέτου. οἱ δὲ διὰ δημόσια πράγματα εἰς θάνακτον ἢ εἰρκτὴν καταδικασθέντες παρεδίδοντο εἰς τοὺς ἑνδεκα.

§. 24. [156.]

Δικαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς καταδίκης.

Μόνον ἀπὸ τῶν δικιτητῶν ἦτον εἰς τοὺς ἡλιαστάς ἔφεσις· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ τῶν ἐφετῶν οὐδεμιᾶς ἐφέσεως μνεία γίνεται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἡλιαστῶν δὲν ἠδύνατο κυρίως νὰ γένη ἔφεσις, ἀφοῦ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν ἀνωτάτην τῆς πόλεως δύναμιν δικασταὶ ἦσαν ἐνταῦθα ἀνυπεύθυνοι. Μόνον δὲ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἠδύνατο ἡ καταδίκη νὰ γένη ἄκυρος (ἀν ἀδικος δίκη, παλινδικία), ὅτε τις ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ ὄλως αὐτὸς δὲν προσεκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον ἢ ὅτι ἡ ἀπουσία του δὲν ἐδικαιολογήθη χωρὶς αὐτοῦ νὰ πταίῃ, ἢ τέλος ὅτε τις ἀπεδείκνυε διὰ δίκης ψευδομαρτυρίων, ὅτι ἡ κρίσις ἐδόσισετο εἰς ψευδεῖς μαρτυρίας.

§. 25. [157].

Ποιναί.

Αἱ ποιναὶ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ὁ καταδικασθεὶς ὤφειλε

παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. τὸ δὲ παθεῖν περιλαμβάνει οὐ μόνον σωματικὰς τιμωρίας, ὡς θάνατον ἢ εἰρκτὴν, ἀλλὰ καὶ φυγὴν καὶ ἀτιμίαν.

§. 26. [158].

Συνέχεια. Ἀτιμία.

Ἡ ἀτιμία καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀτιμασμός, ἀλλὰ στέρησις ἐν μέρει ἢ καθόλου τῶν πολιτικῶν δικαίων. Διακρίνονται δὲ αὐτῆς εἶδη τρία· καὶ τὴν μὲν πρώτην παρηκολούθει οὐ μόνον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀπώλεια, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων δήμευσις· τὴν δὲ β'. τὰ αὐτὰ ἄνευ ἀπωλείας τῆς οὐσίας· τὴν δὲ γ'. τινῶν μόνον δικαίων ἀπώλεια, π. χ. τὸ γράφαι γραφάς τινας. ἐπεβάλλετο δὲ τοῦτο μὲν ὡς ποινὴ καταναγκαστικὴ εἰς χρεώστας τοῦ δημοσίου, ἵνα βιάσωσιν αὐτοὺς εἰς ἀπότισιν, καὶ ὡς τοιαύτη μετέβαινε κληρονομικῶς καὶ εἰς τὰ τέκνα, τοῦτο δὲ ὡς τιμωρία ἁμαρτημάτων τινῶν· οἷον, κλοπῆς, δωροδοκίας, δειλίας, ἀστρατείας, ψευδομαρτυρίας, ἀσεβείας, ἀσωτείας, ὕβρεως εἰς ἄρχοντας, ψευδῶν ἢ μὴ ἀναγκάσιων γραφῶν εἰς δημόσια πράγματα κ. τ. τ. Ἀτιμία ἐδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τινας περιστάσεις ἄνευ ἰδιαιτέρας δικαστικῆς πράξεως, ὁ δὲ ἐξασκῶν δίκαια, δι' αὐτὴν ἀπολεσθέντα, ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ μὲ θάνατον. Ἀτιμαστικὴ ὁμῶς ποινὴ ἦτον ἡ στηλίτευσις, ἥτοι ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν κακούργων εἰς στήλην.

§. 27. [159].

Συνέχεια. Ἄλλα εἶδη ποινῶν.

Φυλάκισις (δεσμὸς) ἐχρησίμευεν ἢ ὡς καταναγκαστικὸν μέτρον κατὰ τῶν δημοσίων ἐνοικιαστῶν καὶ ἄλλων

καταδικασθέντων ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου, ἢ ἵνα τηρῇται ἀσφαλῶς ὁ κατηγορηθεὶς καὶ καταδικασθεὶς· ὡς αὐθύπαρκτος δὲ ποινὴ δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ. Περὶ προσίμου ἢ χρηματικῆς ποινῆς (ζήμια, τίμημα) ἔδε §. 23. [155.] Δέ μ. ε. υ. σ. ι. δέ, ὡς ποινὴ, προσετίθετο πρὸς ἐπαύξεισιν ἄλλης βαρείας τιμωρίας, π. χ. φυγῆς (οὐχὶ ἐξοστρακισμοῦ) καὶ θανάτου εἰς τινὰ κακουργήματα. πρέπει δὲ νὰ διακρίνηται ἀπὸ τὴν ἐκπώλησιν τῆς οὐσίας χρεώσου τοῦ δημοσίου, ὡς μέσον ἵνα μὴ ζημιόνηται ἡ πόλις. Εἰς τὴν φυγὴν ([ἢ] ἀειφυγίαν) ὠρίζετο προθεσμία τις ἐντὸς τῆς ὁποίας ὤφειλεν ὁ καταδικασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, εἰ δὲ μὴ ἐφρονεύετο ἀτιμωρητεῖ. Ἐπεδάλλετο δὲ ἡ φυγὴ μετὰ δημεύσεως τῆς οὐσίας εἰς τοὺς μελετήσαντας φόνον. Εἰς δὲ τοὺς ποιήσαντας τραῦμα ἀπροβούλευτον, διήρκει ἐνιαυτὸν ἕνα (ἀπενειαυτισμὸς) καὶ δήμευσις δὲν ἐγίνετο. Ἡ δουλεία, ὡς ποινὴ, ἦτον ὠρισμένη διὰ τοὺς παραισφρήσαντας εἰς τοὺς καταλόγους τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τοὺς μετοίκους, ὅσοι παρημέλουν νὰ πληρώσωσι τὸ μετοίκιον καὶ νὰ λάβωσι τινὰ προστάτην. Ἡ ζήμια θάνατος ἢ θύνατο εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ ἐκτελεσθῇ εὐθὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀδικηθέντων, π. χ. εἰς τὸν ἐπ' αὐτοφόρῳ ληφθέντα ἐν καιρῷ νυκτὸς κλέπτην, ἢ μοιχόν, ὡς δημοσίᾳ δὲ ποινὴ ἐξετελεῖτο διὰ πόσεως κωνείου ἢ κατακρημνισμοῦ εἴ τι βάραθρον [ὀπισθεν τῆς ἀκροπόλεως χάσμα τι φρεατῶδες καὶ σκοτεινόν], ἐπιβαλλομένη εἰς τοὺς ἀδικοῦντας τὴν πετρίδα, τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν κατάλυσιν τοῦ δήμου, τοὺς ποιοῦντας προδοσίαν, π. χ. δι' αὐτομολίας, εἰς τοὺς ἀπαρνούμενους τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ ἀσεβοῦντας εἰς τὰ μυστήρια, καὶ εἰς τοὺς ἐκ προνοίας φονεύσαντας.

Παράλυσις τοῦ δικαίου.

Διαφθειρομένων τῶν ἡθῶν συνδιεφθείροντο καὶ τὰ δικαστήρια. Ἡ σπουδὴ πρὸς κατοχὴν δικαστικῶν θέσεων προήρχετο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς παρεχομένης ὑπ' αὐτῶν δυνάμεως πρὸς κατάθλιψιν τῶν πλουσίων, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν χρηματικῆς ὠφελείας, ἀρξάμενης ἀπὸ Περικλέους καὶ αὐξηθείσης διὰ Κλέωνος. Ἡ δύναμις τοῦ πλήθους μετουπολὺ ἐξεφυλίσθη εἰς ἐντελῆ δικαστικὴν δεσποτείαν. Τὸ πλήθος τῶν δικῶν, τὰς ὁποίας πρῶτον μὲν ἡ φιλοδικία τῶν Ἀθηναίων ἐγέννα, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι ἠϋξάνον, ἀναγκαζόμενοι εἰς Ἀθήνας νὰ δικάζωνται, παρέσχον ἄφθονον μὲν τροφὴν εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ αἰσχροκέρδειαν, εὐρὺ δὲ στάδιον εἰς τὴν συκοφαντίαν, δικορραφίαν καὶ στρεψοδικίαν. Πλούσιοι κατεδικάζοντο ἕνεκα τῆς χρηματικῆς ζημίας, ἥτις εἰσήρχετο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, δι' οὗ νὰ ὠφεληται εἰς ἕκαστος. Οἱ μὲν δικασταὶ ἐγένοντο δωροδόκοι· οἱ δὲ συκοφάνται κατηγόρουν τὸ μὲν ἵνα ἀργυρολογῶσι τοὺς πλουσίους, τὸ δὲ ἵνα παρέχωσιν εἰς τὸν λαὸν ἄφθονον δικαστικὴν ὕλην· καὶ ὠφελοῦντο ἀπὸ τὴν κουφότητα, ἰδιοτέλειαν καὶ τὸ εὐερέθιστον τοῦ λαοῦ ἵνα διαβάλλωσιν. Ὡς ἀξιοσημειώτους δὲ δίκας, δεικνύουσας τὴν κακὴν τοῦ δικαίου κατάστασιν, ἀναφέρομεν τὴν τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τὴν καταδίκην τῶν δέκα στρατηγῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν κατηγορήθησαν.

1] [Ἴδε Θουκ. 5'. κζ'. κ. ἐπομ. Ξεν. φ. Ἑλλ. ν. Α'. ζ'. Αἱ δὲ Ἀργινοῦσαι νῆσοι τρεῖς μὲν εἰσιν οὐ μεγάλαι, κείμεναι μεταξύ Μυτιλήνης καὶ Κύμης, ἀπέχουσαι τῆς Ἑπείρου βραχὺ, παρακείμεναι δὲ ταῖς Κάρναις.]

B.

ΘΗΣΕΚΕΥΤΙΚΑ.

§. 29. [161]

Θεοί. Νάοι.

Πρῶτος θεὸς τῶν Ἀθηνῶν ἦν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις τῆς πόλεως (Ἀ θ η ν ᾶ π ο λ ι ᾶ ς, ἡ θ ε ὀ ς), ἔχουσα ναὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει, οὗ πλησίον ἦσαν καὶ ἄλλοι μικρότεροι, ὁ τοῦ Ἑρεχθέως καὶ τῆς Πανδρόσου. Ἡ Ἀθηνᾶ Σκιάς εἶχε ναὸν παρὰ τὸ Φάληρον (Σκιοφόρια 1). Ἐλατρεύετο δὲ καὶ Ζεὺς (Η ο λ ι ε ὕ ς, Ἑ ρ κ ε ῖ ο ς κ. τ. τ.)· ἡ Δημήτηρ καὶ Περσεφόνη (τ ὠ θ ε ὶ ᾱ, ἡ μ ῆ τ η ρ κ α ῖ ἡ κ ὀ ρ η)· ὁ Ἀπόλλων ὡς πατρῷος θεὸς τῶν Ἰώνων, εἰς οὗ τὸ ἐν Δήλῳ ἱερὸν ἔπεμπον θεωρίας· ἔπειτα ἡ Ἄρτεμις (Β ρ α υ ρ ω ν ῖ α, Μ ο υ ν η χ ῖ α, Ἀ γ ρ ο τ ῆ ρ α), Διόνυσος, Ἥφαιστος, Ἀφροδίτη, Ἑστία, Ἑρμῆς, Ποσειδῶν (Ἑ ρ ι χ θ ὄ ν ι ο ς), Νέμεσις, αἱ Εὐμενίδες (ε σ μ ν α ῖ θ ε α ῖ) καὶ ἄλλοι. Τῶν πατρῶων δὲ ἡρώων ἀναφέρονται, Ἑρεχθεύς, Τριπτόλεμος, Κέκροψ μετὰ τῶν θυγατέρων του 2], Θητεύς, καὶ, ὡς ὑστερώτεροι ἡ-

1] [Ἑρμῆ παρ' Ἀθηναίοις, καλουμένη καὶ Σκία, ἀγρεύει τῇ ἰβ'. τοῦ ἀπ' αὐτῆς ὀνομασθέντος μηνὸς Σκιοφοριῶνος· ἀραοὶ δὲ οἱ γράψαντες περὶ τε ἐργῶν καὶ μηνῶν Ἀθήνησιν, ὧν ἐστὶ καὶ Λυσимаχίδης, ὡς τὸ σκίρον σκιάδιον ἐστὶ, [λευκὸν] μεθ' οὗ φερόμενοι ἐξ Ἀκροπόλεως εἰς τινὰ τόπον καλούμενον Σκρον πορεύονται· ἢ τε τῆς Ἀθηνᾶς ἱερεῖα καὶ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερεὺς καὶ ὁ τοῦ Ἥλιου· κομίζουσι δὲ τοῦτο Ἐπεσθουτάδα. Σύμβολον δὲ τοῦτο γίνεται τ.ῦ. δεῖν οἰκοδομεῖν καὶ σκέπας ποιεῖν, ὡς τούτου τοῦ χρόνου ἀρίστου ὄντος πρὸς οἰκοδομίαν· » Ἀρποκρ. ἐν λ. Σκίρον. « πρῶτη γὰρ Ἀθηνᾶ σκιάδιον ἐπενόησε πρὸς ἀποστροφὴν τοῦ ἡλιακοῦ καύματος » Βεκκ. Ἀνέκδ. παρ' Ἑρμ. II. σ. 223 ἀ.]

2] [Ὡς τὰ ὄνυματα, Ἀγραυλος, Ἑρση καὶ Πάνδρισος. Ἀπολλοδ. Γ'. ιδ'. 2.]

ρως, Κόδορος, Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων. Ἡ θρησκευτική λατρεία εἶχεν ἰδίας προσόδους ἐκ τῶν εἰς τοὺς ναοὺς ἀνηκουσῶν γαιῶν καὶ προσέτι πολλοστὰ τινὰ ἐκ τῶν χρηματικῶν ποινῶν· πολλὰ δὲ ἔξοδα ἐγίνοντο ἄνευ δαπάνης τοῦ δημοσίου (ἴδε τὸ περὶ λειτουργιῶν). Ναοὺς (ἱερᾶ) 3) εἶχον πολλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς· εἰς τὸν κόσμον αὐτῶν ἀνήκει τὸ ὠραῖον ἀέτωμα (ἀετὸς) καὶ αἱ στῆλαι ἐν τῷ προδόμῳ ἢ προνάῳ [ἢ καὶ ὀπισθοδόμῳ ἢ καὶ περὶ ὅλον τὸν ναόν]. Ἦσαν δὲ εἰς τόπον δι' ἑρκουσ ἢ περιεόλου ἀποκεχωρισμένον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὕρισκετο ὁ βωμὸς· ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ εἰς τὸν σηκὸν ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ἄδυτον (μέγαρον, ἀνάκτορον). Οἱ ναοὶ ἐκοσμοῦντο συχνὰ μὲ δῶρα (ἀναθήματα)· πολλοὶ δὲ (ὡς π. χ. ὁ τοῦ Θησεῖος) ἐχρησίμευον καὶ ὡς καταφύγια (ἄσυλα).

§. 30. [162.]

Ἑορταί. Παναθήναια καὶ Διονύσια.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπανηγυρίζον πλῆθος ἑορτῶν. Τούτων δὲ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ Παναθήναια, Διονύσια, Θεσμοφῶρια καὶ Ἐλευσίαια.

1). Τὰ Παναθήναια 1), ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐνώσεως τοῦ λαοῦ εἰς ἓν ὅλον, ἦσαν διττά, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὰ μὲν καθ' ἑ-

3) Ἐνίοτε γίνεταί διάκρισις μεταξὺ τῶν λέξεων τούτων οὕτως, ὥστε ναὸς ἢ νεὼς σημαίνει τὸ τοῦ ναοῦ οἰκοδόμημα, ἱερὸν δὲ τὸν περὶ τὸν ναόν τόπον.

1) [Διάφορα τῶν Συνοικισίων ἢ Συνοικίων (ἴ. §. 99. σημ. 1 τ.). ἡ θέσις τῆς ἑορτῆς ἀναφέρεται εἰς Ἐριχθόνιον, ὅτε Ἀθῆναια ἐλέγοντο. « Πανοθήναια δὲ κληθῆναι φασιν ἐπὶ Θησεῖος, ὅτι ὑπὸ Ἀθηναίων ἐτίθη, συνελεγμένων εἰς μίαν ἀπάντων πόλιν ». Πλυσ' Η'. Σ'. 1. Ἀρκερ. ἐν λ. Παναθήναια. Πλούτ. Θητ. κδ'.]

παστον ἐνιαυτὸν ἀγόμενα ^{2]}· τὰ δὲ μεγάλα διὰ πεν-
τετηρίδος ἐν μηνὶ Ἑκατομβαιῶνι ^{3]}· Αἱ κυριώτε-
ραι δὲ πράξεις κατὰ ταῦτα ἦσαν· πρῶτον μὲν ἡ εἰς
ἀκρόπολιν πομπή, δι' ἧς ἔφερον τῇ Ἀθηνᾶ πέπλον
παμποίκιον ^{4]}· μετεῖχον δὲ τῆς πομπῆς πάντες, οἱ δὲ
μέτοικοι ἐχρησίμευον ὡς σκιαδηφόροι, ὑδριαφόροι καὶ σκα-
φηφόροι ^{5]}· ἔπειτα δὲ ἀγῶνες πρότερον μὲν γυμνικοί,
ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Περικλέους καὶ μουσικοί (κυκλικὸς
χορὸς), καὶ τέλος θυσίαι. Ἄθλον δὲ ἦν λάγηνος πλήρης
ἐλαίου ἐκ τῆς ἐν ἀκροπόλει ἐλαίας [μορίας] ^{6]}· Τὴν δὲ
ἐσπέραν ἐγίνετο λαμπραδηφορία ἢ λαμπραδη-
δρομία· ἥδη δὲ τὸ πάλαι εὐρίσκομεν ὅτι ἐν τῇ ἑορ-
τῇ ταύτῃ ἐρραψωδοῦντο τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

2) Τὰ Διονύσια ἦσαν τέσσαρες ἑορταὶ πρὸς
τιμὴν τοῦ Διονύσου. α) Τὰ μικρὰ ἢ κατ' ἀγροῦς
Διονύσια ἐν μηνὶ Ποσειδεῶνι ^{8]}, μίαν ἡμέραν διαρκοῦντα.
β) Τὰ Ἀθήνια τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα, μονοήμερος ἑορ-
τή. γ) Τὰ Ἀνθεστήρια μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος τριήμερος

2) [« Μ. χρόν δὲ πρὸ τῶν μεγάλων Παναθηναίων. » Ἀρποκρ. αὐ-
τόθι.]

3) [« Τρίτῃ ἀπιδόντος » Πρόκλος· κατὰ Ἑρμαννον II. §. 54. διήρ-
κει 4 ἡμέρας ἀπὸ τῆς 25—28. τῆς μηνός.]

4) [« Οὐ μόνον δὲ αἱ παρθέναι ὕφκινον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τέλειαι. »]

5) [Τὰς παρθένους τῶν μετοίκων σκιαδηφερεῖν ἐν ταῖς πομπαῖς
ἀνάγκη καὶ ταῖς ἑαυτῶν κόραις, τὰς δὲ γυναῖκας ταῖς γυναῖξί, τοὺς
δὲ ἄνδρας σκαφηφορεῖν. Αἰλ. Π. 15· ΣΤ'. α. αἱ δὲ ἐν ἀξιώματι παρ-
θένοι τῶν πολιτῶν ἐκνηφορεῖν, οἱ καλοὶ δὲ γέροντες ἐβαλλεφόρουν, καὶ
οἱ ἀπειλύθεροι δὲ καὶ ἄλλοι βάρβαροι ἔφερον κλάδους δρυὸς ἕκαστος διὰ
τῆς ἀγορᾶς· οἱ νέοι δὲ τῶν πολιτῶν ἐποίησαν τὰς προπομπὰς μετὰ ἀσπί-
δος καὶ δόρατος, οἱ μὲν ἑφιπποὶ, οἱ δὲ πεζοὶ καὶ πάντες οἱ πολῖται
ἐπίμπευον ἐν τάξει καὶ λαμπρότητι.]

6) [« Αἱ ἱεραὶ ἐλαῖαι μορίαὶ ἐκκαλοῦντο, ἐξ ὧν τὸ ἔλαιον τῶν
Παναθηναίων, κέραμον γὰρ ἐλαίου ἔλαβον οἱ νικῶντες. »]

7) [Ἀπὸ Πεισιστράτου, ὡς φαίνεται Ἰδε Δυκ. κ. Διωκρ. κς'. καὶ
Αἰλιαν. Η'. 6. σὺν τῇ σημ. Κοραῖ σελ. 315.]

8) Περὶ τῶν Ἀττικῶν μηνῶν Ἰδε ἰδιωτικὸν βιβλ. §. 7. [194].

πανηγυρι. -δ) Τὰ μεγάλα ἢ τὰ ἐν ἄστει Διονύσια τέσσαρας ἡμέρας πανηγυριζόμενα τὸν μῆνα Ἐλαφιοβουλίων. Περὶ τῶν σκηνικῶν παραστάσεων κατὰ τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ Διονύσια καὶ Ἀθήναια ἴδε §. 182. σημ.

Εἰς τὰ Ἀθήναια ἐπιστάτης ἦτον ὁ ἄρχων βασιλεὺς, οὗ τινος ἡ γυνή (βασίλισσα) ^{9]} ἐξετέλει θυσίας τινάς· τὰ δὲ μεγάλα Διονύσια διευθύνοντο ὑπὸ τοῦ Ἀρχοντος.

§. 31. [163]

Συνέχεια. Θεσμοφóρια, Ἐλευσίνια καὶ ἄλλαι μικρότεραι ἑορταί.

3) Τὰ Θεσμοφóρια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, θεᾶς τῶν καρπῶν, πιθανὸν πέντε ἡμέρας τὸν μῆνα Πυανεψιῶνα [τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἐνήστευον]. Κυριωτέρα δὲ τελετὴ εἰς αὐτὰ ἦν ἡ πομπὴ τῶν ὑπανδρευμένων γυναικῶν εἰς τὸν ἐν Ἀλιμουῦνι ναὸν τῆς θεσμοφόρου Δήμητρος καὶ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτῶν εἰς Ἀθήνας.

4) Τὰ Ἐλευσίνια ἦσαν ὡσαύτως πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς κόρης αὐτῆς καὶ τοῦ μυστηριώδους Ἰάκχου (Διονύσου), καὶ διηροῦντο εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα. καὶ τὰ μὲν μικρὰ, ὠριτμένα πρὸς παρασκευὴν τῶν μελλόντων μνηστῆρων καὶ μυστῶν, ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἰλιστὸν Ἀγχαῖς· τὰ δὲ μεγάλα, κατ' ἔτος καὶ ταῦτα, ὡς φαίνεται, τὸν μῆνα Βοηδρομιῶνα 3 ἡμέρας τελούμενα, μὲ καθαρμούς, θυσίας, πυμπάς εἰς Ἐλευσίνα (Ἰακχος, Ἰακχά-

^{9]} Ἡ βασίλισσα, ἣτις ὀφείλε τὰ ἦν ἄστει καὶ τὰ ὑπανδρευθῆ παρθένος εἶσα, « ἵνα κατὰ τὰ πάτρια βύηται τὰ ἄρρητα ἱερὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως » μετὰ δεκατεσσάρων ἄλλων παρθένων γυναικῶν ἰσχυρίσμων τοῖς βαροῖς τοῦ Διονύσου. Δημ. Κ. Νεαίρας. §. 75. ε. 1

ζειν), ἦσαν προπαρασκευῇ εἰς τὴν ἱερὰν αὐτοψίαν (ἐπόπται). ἐγίνοντο δὲ καὶ ἐνταῦθα λαμπαδηφορίαι καὶ νυκτεριναὶ τελεταί. Πᾶς Ἕλληνα ἠδύνατο νὰ μυηθῇ εἰς αὐτά· οἱ ἱερεῖς (ἱεροφάνται) ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν Εὐμολπιδῶν καὶ εἶχον καὶ δικαιοδοσίαν τινὰ εἰς θρησκευτικὰ πράγματα.

Παρά ταύτας ἦσαν καὶ πληθος ἄλλων ἐορτῶν. Θαραγῆλεια, Προμήθεια, Ἡφαίστεια, Δήλεια, ὅτε αἱ Ἀθῆναι, ὡς μητρόπολις τῶν Ἰώνων, λαμπρὰν θεωρίαν εἰς τὴν νῆσον Δῆλον ἔπεμπον ¹].

§. 32. [164].

Ἱερεῖς καὶ θρησκευτικοὶ ὑπάλληλοι.

Τῶν θρησκευτικῶν ἀξιομάτων τινὰ μὲν ἦσαν κοινὰ πᾶσιν ὅσοι εἶχον πατέρας καὶ πάππους πολίτας, τινὰ δὲ ἀνῆκον εἰς τινὰς ὠρισμένας ἱερατικὰς οἰκογενεῖας· οἷον, εἰς τοὺς Εὐμολπίδας μὲν καὶ Κήρυκας αἱ τελεταὶ τῆς ἐλευσινίας Δήμητρος, εἰς τοὺς Ἐτεοβουτάδας δὲ αἱ τῆς πολιάδος Ἀθηνᾶς. Πᾶς ἱερεὺς ὤφειλεν εἶναι γνήσιος, ἀβλαβὴς τὸ σῶμα καὶ ἄμεμπτος τὸν βίον ¹]. ὁθεν ὑπέκειτο εἰς δοκιμασίαν· ἡ ἐκλογὴ δὲ αὐτοῦ ἐγίνετο διὰ κλήρου καὶ ἐνίοτε ἐκ μικροῦ ἀριθμοῦ προωρισμένων ὑποψηφίων, π. χάριν ἐκ τῶν μελῶν γένους τινός, καὶ ἡ διάρκεια τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἦν διάφορος ²]. Ἔργον δὲ τῶν ἱερέων ἦν

1] [Περὶ τῶν Σκιροφορίων ἴδε §. 161. σημ. 1. Καθόλου δὲ περὶ τῶν θρησκευτικῶν τῶν Ἀθηναίων βλέπε τὸ ὑπὸ Ν. Παππαδόπουλα ἐν Ἐρμουπολεὶ 1844. εἰς 8ον. ἐκδοθὲν βιβλίον «Ὁ Σόλων ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν δίκαιον» βιβλ. II. σελ. 298 ἐπ., ἀλλὰ μὴ διεχθῆς πάντα ὡς ἀληθῆ, μῆτε ταῦτα μῆτε τὰ ἀλλαχού τοῦ βιβλίου.]

1] [ἐλόκληρος, ἀφελής, καθαρός. Ἡσύχ. π. Σχοιμ. σ. 258. σημ. 11]

2] [Ὅσον ὁ ἱεροφάντης καὶ ἄλλοι ἐν Ἐλευσίνι διὰ βίου. ἄλλοι ἱερεῖς ἐπὶ ἐν ἡ 4 ἔτη, ἄλλοι μόνον ἐλίγους μῆνας]

νὰ προσφέρωσι τὰς θυσίας, τὰς ἐκ τῆς συνηθείας καθιερωθείσας, καὶ τὰς κατὰ προσταγὴν τοῦ μαντείου ἢ τοῦ δήμου· εἰς ἰδιωτικὰς δὲ θυσίας νὰ τηρῶσι τὴν τάξιν καὶ τὰ σεμνέροντα τοῦ νκοῦ, νὰ ἀπαιτῶσι τὰς προσόδους αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐχρεώσθουν νὰ δώσωσι λόγον εἰς τοὺς λογιστὰς καὶ εὐθύνους. Οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ ἐλάμβανον μὲν μέρος ἐκ τῶν προσόδων καὶ μάλιστα τῶν θυμάτων 3], ὅμως φαίνεται ὅτι ἄλλως ἐξετέλουν πάντα τὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα ὡς οἱ ἰδιῶται. Θρησκευτικὰ τινα ἔργα ἐξετέλουν καὶ οἱ ἄρχοντες· οἶον, εἰς μὲν τὴν ἐορτὴν τῶν Ἐλευσινίων καὶ Ἀθηναίων ἐπεστάτει ὁ βασιλεὺς 4] εἰς δὲ τὰ Διονύσια καὶ Θαργήλια ὁ Ἄρχων 5], οὕτω δὲ καὶ περὶ ἄλλων 6]. Τῶν ὑπαλλήλων δέ, οἵτινες ἐπεμελοῦντο περὶ τὰ πρὸς τὴν δημοσίαν λατρείαν ἀνήκοντα, ἀναφέρονται διάφοροι ἐπιμεληταί· οἶον οἱ τῶν μυστηρίων 7], τῶν Διονυσίων, οἱ ταμῖαι τῶν ἱερῶν χρημάτων, οἱ τρεῖς ἐξηγηταί, οἵτινες ἐγνωμοδότην περὶ τοῦ ἱερατικοῦ δικαίου καὶ τέρατα καὶ διοσημίας ἐξήγουν· πολλὰ εἰδὴ ἱεροποίων ἀσχολουμένων περὶ τὰς θυσίας 8]· οἱ βοῶναι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ

3] [Τὰ νομιζόμενα, τὰ ἱερώσυνα, τὸ δῆμα καὶ τὰς κωαῖ, Ἀριστοφ. Πλούτ. 1185. καὶ Σχολ. αὐτόθι.]

4] [Ὁ βασιλεὺς μυστηρίων προέστηκε μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν καὶ Ἀθηναίων καὶ ἀγώνων τῶν ἐπὶ λαμπάδι καὶ τὰ περὶ τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ. Πολύδ. Η'. 90.]

5] [μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν. Πολύδ. Η'. 89.]

6] [« Ὁ δὲ Πηλεΐμαχος θύει μὲν Ἀρτέμιδι ἀγροτέρα, καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ, διατίθει δὲ τὸν ἐπιτάφιον ἀγῶνα τῶν ἐν πολέμῳ ἀποθανόντων, καὶ τοῖς περὶ Ἀρμόδιον ἐναγίζει ». Πολυδ. Η'. 91. Οἱ δὲ στρατηγὶ Εἰρημῇ τῷ ἡγεμονίῳ καὶ ἄλλοις.]

7] [οὗς ὁ δῆμος ἐχειροῖ· οἶνε, τέσσαρες ἦσαν· δύο μὲν ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων, εἷς δὲ ἐξ Εὐμολπιδῶν καὶ εἷς ἐκ Κηρύκων. Ἀποκρ.]

8] [Τούτων ἄξιοσυνμειώτοί εἰσιν οἱ Παράσιτοι, « ἐπὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ σίτου ἐκλογὴν αἰρούμενοι »· ἔπειτα δὲ ὠνομάσθησαν οὕτως οἱ κόλακες. Ἰδε πολλὰ περὶ τούτου παρ' Ἀθην. γ'. 26. ἐπ.]

λαοῦ, πρὸς προμήθειαν τῶν ἱερείων· οἱ 10 ἀθλοθέ-
τ αι 9] διὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας εἰς τὰ
Παναθήναια καὶ ἄλλοι.

§. 33. [165.]

Διαφθορά τῆς θρησκείας.

Καίτοι δὲ ἡ μὲν πόλις ἐπαγρύπνει εἰς τὴν θρησκείαν,
αὐστηρῶς τιμωροῦσα τοὺς ἀσεβοῦντας καὶ ὑβρίζοντας εἰς
τὰ ἱερὰ αὐτῆς, ἡ δὲ δημόσιος λατρεία πάντοτε διὰ τῆς
αὐξήσεως τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς πολυτέλειαν
ἐξωραΐζετο, λαμπρυνομένη μὲ θαυμαστὰ καλλιτεχνήματα·
ὁμως κατὰ μικρὸν ἡ πίστις εἰς τοὺς πατρώους θεοὺς κα-
τεσκάφη ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν φιλοσόφων, καὶ τοῦ λοιποῦ
δεισιδαιμονία καὶ ἀσέβεια ἐξηπλοῦντο, δι' ὧν ἡ λαμπρὰ
θρησκεία, ἀπολέσασα τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἀξίαν, κατήν-
τησεν ἐπὶ τέλους τύπος κενός, τηρουμένη κυρίως διὰ τὴν
ἐξωτερικὴν αὐτῆς καλλονὴν καὶ λαμπρότητα. Ἡ θρησκευ-
τικὴ λατρεία ἐξέπεσεν εἰς ἀπλὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν ἢ
διασκέδασιν διὰ τῆς θεωρίας καλλιτεχνημάτων, χορῶν καὶ
δραμάτων, ἢ ἐγένετο μάλιστα καὶ μέσον πρὸς θεραπείαν
τῆς ἀνάγκης καὶ ὀρέξεως τοῦ ὄχλου διὰ καταπολλὰ με-
γάλων καὶ πλουσίων θυσιῶν.

9] [« Εἰς κατὰ φυλὴν. δοκιμασθέντες δὲ ἄρχουσιν ἐπὶ τέσσαρα
ἐπὶ τῇ διαθεῖναι τὰ Παναθήναια, τὸν τε μουσικὸν καὶ τὸν γυμνικὸν καὶ
τὴν ἵπποδρομίαν », Πολουδ. Η', 93.]

Γ.

ΠΟΛΕΜΙΚΑ.

§. 34. [166]

Στρατιωτική ὑπηρεσία.

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος μόνον αἱ τρεῖς πρώται τάξεις ὑπήγοντο εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ δὴ οἱ μὲν πλουσιώτατοι ὡς ἱππεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ὀπλίται. Ἐκ τῶν τάξεων τούτων μόνον συνελέγοντο διὰ τὰς τακτικὰς στρατείας (ἐκ καταλόγου 1], οἱ δὲ θῆτες ἐχρησίμευον κυρίως μόνον ὡς ψιλοὶ (γυμνοὶ, γυμνητες), ναῦται ἢ θαλασσινοὶ στρατιῶται (ἐπιβάται). ὡσάυτως δὲ καὶ οἱ μέτοικοι συνήθως, οἱ δὲ δοῦλοι παραλαμβάνοντο μόνον εἰς μεγίστην ἀνάγκην, ὅπως κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους εὐρίσκομεν πολλάκις θῆτας καὶ μετοίκους μεταξὺ τῶν ὀπλιτῶν. Οἱ πολῖται ἀπὸ τοῦ 17. μέχρι τοῦ 20. ἔτους ὑπηρετοῦν ὡς περίπολοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἡ στρατεύσιμος ἡλικία ἤρχετο ἀπὸ τοῦ 20. ἔτους καὶ διήρκει μέχρι τοῦ 30. ὅπως ἐξελέγοντο ἐκάστοτε κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ μέχρι ὠρισμένης ἡλικίας ὄντες [π. χ. εἰς 20. ἔτων]· μετὰ τὴν κατὰ φυλὰς γενομένην ἐκλογὴν διηροῦντο οἱ στρατιῶται εἰς τάξεις καὶ λόχους· ἀπὸ Περικλέους δὲ εἰσῆχθη καὶ μισθός,

1] [Θουκ. II', κθ'. 2. Ξενοφ. Ἀπομν. Γ'. δ'. 1. σὺν τῇ σημ. Κυνέρου. «Κατάλογος· ἡ ἀπογραφὴ τῶν ὀφειλόντων στρατεύεσθαι καὶ ἡ ἐξαριθμητικὴ ὁ πίναξ, ἐφ' οὗ ἐνέγραφον τῶν ἐκστρατευομένων τὰ ὀνόματα».]

ὅστις κατὰ διαφόρους καιροὺς [καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις] διάφορος ἦν, καὶ διὰ μὲν τοὺς κοινούς στρατιώτας δύο ὀβολοὶ τὴν ἡμέραν [συνήθως] καὶ τοσοῦτοι ἀκόμη διὰ τροφὴν, ὅταν αὕτη ὑλικῶς δὲν ἐχορηγεῖτο, πολλάκις ὅμως ὁ μισθὸς αὐτῶν ἦτο πολὺ μεγαλύτερος ². Οἱ ἀξιωματικοὶ δὲ ἐλάμβανον τὸ διπλάσιον, οἱ ἱππεῖς τὸ τριπλάσιον παρ' ὅτι οἱ ὀπλιῖται, καὶ ὁ στρατηγὸς τὸ τετραπλάσιον ³. Συνήθως ὁ στρατιώτης αὐτὸς ὥφειλε νὰ φροντίζη διὰ τὰ πρὸς τροφὴν του, καὶ οἱ πόλεμοι δὲ ἐγίνοντο τὸ πάλαι μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Εἰς μεγαλειτέρας ὁμως πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκστρατείας (π. χ. κατὰ θάλασσαν) ἐφρόντιζεν ἡ πόλις δι' ὅλα τὰ πρὸς τὸ πόλεμον ἀναγκαῖα· ἀλλ' ὅτε ἦν δυνατόν ἐλάμβανον οἱ στρατιῶται χρήματα ⁴ καὶ ἐχρεώσθουν αὐτοὶ (μόνοι) νὰ τὰ προμηθεύωνται, ὅπου εὕρισκον ἀγορὰν (ἀγορὰν παρέχειν [Ξεν. Ἀναβ. Β'. γ'. 24. Γ'. α'. 2]).

§. 35. [167]

Πεζικόν. Ἴππικόν.

Ἡ πεζικὴ στρατιὰ συνέκειτο ἐξ ὀπλιτῶν, εἰς ὧν τὴν πανοπλίαν ἀνῆκε περικεφαλαία, ἀσπίς μεγάλη (ὀπλον), δόρυ καὶ ξίφος, καὶ ἐκ ψιλῶν· μέσον δὲ τούτων

2] [Ἀπὸ δύο ὀβολῶν μέχρι δραχμῆς. Θουκ. Γ'. ιζ'. 3. ὅπου τὸ νῆδες τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον δηλοῖ, ὅτι μίαν δραχμὴν ἐλάμβανεν ὁ τε ναύτης καὶ ὁ ἐπιβάτης ὁμοίως· συνήθως ὅμως ἐδίδον αὐτοῖς τριώβολον. Θουκ. Η'. μβ. 2—3.]

3] [Καὶ λέγει ὅτι Δαρεικὸς ἐκάστω ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοιρία. Ξεν. Ἀναβ. Ζ'. ς'. 1.]

4] [Σιτηρέσιον κατὰ τὴν ἐν σπη. 3. ἀναλογίαν. Δημ. Κ. Φιλίππου. Α. §. 28 (σ. 48). Πρὸς Πολυκλέα §. 10. (σ. 1269).

ἦσαν οἱ παρὰ Ἰφικράτους διοργανισθέντες πελτασταὶ μὲ ἀκόντιον καὶ ἀσπίδα ἐλαφρὰν (πέλτην). Ἀπὸ Θερμιστοκλέους δὲ συνετηρεῖτο καὶ διαμέμον ἱππικὸν κατ' ἀρχὰς 1] μὲν ἐκ 300, ἔπειτα δὲ ἐξ 600, ὕστερον ἐκ 1000, καὶ συμπεριλαμβανόμενων καὶ τῶν ἱπποτοξοτῶν 1200, οἵτινες οὐ μόνον κατὰστασιν ἐλάμβανον πρὸς προμηθευσιν ἵππου 2], ἀλλὰ καὶ μισθὸν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ 3]. Ἐπὶ δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μετεχειρίζοντο καὶ μισθωτὰ στρατεύματα, ἐλαφρῶς ὀπλισμένα μὲ ὅπλα τοιαῦθα, ὅποῖα μεταξὺ τῶν πολιτῶν δὲν ὑπῆρχον (οἶον, πελταστὰς Θωᾶκας καὶ τοξότας Κερήτας). Ὑστερον δὲ ἐνταῦθα, οἷς καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ ξενικὸν ἦν πολλὰ σύνθηες.

§. 36. [168]

Ἀξιωματικοί. Στρατηγοί.

Ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ ἦσαν οἱ στρατηγοί, ἀπὸ τῶν χρόνων Κλεισθέους δέκα κατ' ἔτος, διὰ κλήρου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι μόνον ἐκ τῶν εἰς νόμιμον γάμον βιούντων καὶ ἀκίνητα κτήματα ἐν τῇ χώρᾳ ἐχόντων. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς παλαιότερους χρόνους ἐξεστράτευον ἅπαντες εἰς πόλεμον, μίαν ἑκάστος ἐφεξῆς ἡμέραν ἔχων τὴν ἡγεμονίαν· ἔπειτα ὅμως, ὅτε οἱ στρατηγοὶ ἀπέμακρύνθησαν τοῦ ἀρχικοῦ των προσρισμοῦ, ἐπέμποντο σπαιώως πλείονες τῶν δύο ἢ τριῶν, καὶ τότε ἢ μόνον εἰς

1] [Μετὰ τὰ Περσικά 300, ὅτε δὲ ἤρξατο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦσαν 1200, ὧν οἱ 200 ἱπποτοξόται. Θουκ. Β'. ιγ'. 7.]

2] [« Ἔοικεν ἡ κατάστασις ἀργύριον εἶναι—ἀπεδίδετο δὲ ὑπὸ τῶν ἱππευσάντων, ὅτε ἀντ' αὐτῶν ἕτεροι καθίσταντο· ἀπῆλθον δ' αὐτὸ οἱ φύλαρχοι ». Ἀρποκρ. καὶ Φώτ. ἐν λ. κατάστασις.]

3] [Ξενοφ. ἐν ἱππαρχικῷ 4. 19. λέγει τὴν δαπάνην τῆς πόλεως « εἰς τὸ ἱππικὸν ἐγγὺς τετραξάκοντα τάλαντα τοῦ ἐνικυτοῦ. »]

εἶχε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ, ἢ σύμπαντες κοινῶς, ἢ ἐν μέρει ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ τάξιν 1]. Οὐχὶ δὲ σπανίως εὐρίσκωμεν ὡς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλους, οἵτινες δὲν ἦσαν στρατηγοὶ 2]. Παρὰ τὴν κατὰ πόλεμον ἡγεμονίαν εἶχον οἱ στρατηγοὶ καὶ ἄλλα σπουδαῖα ἔργα [ἐν εἰρήνῃ]. Ἐφρόντιζον δηλαδὴ περὶ τῆς ἐξαρτύσεως τοῦ στόλου καὶ τῆς συλλογῆς τῶν στρατευσίμων, ἦσαν ἐπιστάται τῶν φόρων καὶ ἄλλων πολεμικῶν λειτουργιῶν, ἔχοντες ὡς πρὸς τοῦτο καὶ δικαιοδοσίαν εἰς στρατιωτικὰ ἐγκλήματα, οἷον ἀστρατείας, δειλίας, λεηποταξίου 3], ἐφρόντιζον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὁρίων. Ἡδύναντο δὲ καὶ τὸν λαὸν νὰ συγκαλῶσιν εἰς ἐκκλησίαν, οἷον ἦτον ἀνάγκη νὰ γραφῶσι ψήφισματα περὶ πολεμικῶν ὑποθέσεων· καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἡ δόξα τοῦ ἀξιωματοῦ τούτου ὑὔξησε διὰ τῶν ἀρετῶν ἀνδρῶν, οἷος ὁ Μιλτιάδης, Θερμιστοκλῆς καὶ Κίμων.

§. 37. [169]

Συνέχεια. Ταξίαρχοι, λοχαγοί, ἱππαρχοί, φύλαρχοι, περιπόλαρχοι.

Ταξίαρχοι ἦσαν ὡσαύτως 10, διὰ χειροτονίας τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι· ἕκαστος δὲ τούτων διώκει τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, μετέχων καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν στρατηγῶν. Αἱ μικρότεραι διαιρέσεις τοῦ στρατοῦ διωκοῦντο ὑπὸ τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλων κατωτέρων ὑπαξιωματικῶν. Ἐπὶ

1] [Δημ. Κ. Φιλίππου Α'. σ. 47. §. 26. ἰ. πλὴν ἑνὸς ἀνδρός, ὃν ἄν ἐκπέμψητε ἐπὶ τὸν πόλεμον, εἰ λοιποὶ τὰς πομπὰς πέμπουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν.]

2] [Ξενοφ. Ἀπομν. Γ'. δ'. 1. καὶ ξένους πολλὰς, α' ἐνδειξαμένους ὅτι ἄξιοι λόγου εἰσὶ ». Πλάτων (εἰ) Ἰωνι κδ'. σ. 542.]

3] Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾶται κατὰ ᾠκνην συντακτικὴν τοῦ δίκου ἢ γραφῆ.

τῶν περιπόλων δὲ ἦσαν ἰδιαίτεροι περὶ πόλ᾽ ἀρχοί. Τὴν δὲ διοίκησιν τοῦ ἵππικοῦ εἶχον οἱ ὑπὸ τοὺς στρατηγούς ὄντες δύο 1) ἵππαρχοί, κατ' ἐνιαυτὸν ἐκλεγόμενοι [ἐξ ἀπάντων Ἀθηναίων], καὶ οἱ φύλαρχοι 2). Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐγύμναζον οὗτοι τοὺς ἵππεις, προηγούντο τῶν πομπῶν 3) καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς παντοτεινῆς συντηρήσεως τοῦ διαμένοντος ἵππικοῦ, στρατολογούντες τοὺς ἐκ τοῦ τμήματος αὐτῶν ἐνταῦθα ὑπαγομένους.

§. 38. [170]

Τὰ περὶ τὸν πόλεμον.

Ἐπὶ τῶν Περσικῶν πολέμων ἤρξαντο νὰ ἀναπτύσσωσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰ πολεμικά, καὶ νὰ πολεμῶσι μὲ μεγαλητέραν εὐταξίαν· κατὰ μικρὸν δὲ εὐρίσκομεν ὅτι εἰς τοὺς πολλοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς πολέμους ἐπράχθησαν διάφορα ἔργα οὐχυρωματικῆς καὶ εἰσῆχθησαν διορθώσεις. Πολιορκητικὰς δὲ μηχανὰς μετεχειρίσθη ἡδη ὁ Μιλτιάδης ἐν Πάφῳ· ὁμως ἡ πολιορκητικὴ προώδευσεν ἰδίως ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (Ποτίδαια, Μιτυλήνη), καὶ ἐφθασεν ὑστερώτερα ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἀκμὴν. Μνημονεύονται

1) [Ὅτι τὸ ἵππικὸν διηγεῖτο εἰς δύο μόνον μέρη πρὸς φύλαξιν τῶν πτερυγῶν τοῦ στρατοῦ μάλιστα.]

2) [Δέκα, εἰς ἀπὸ φυλῆς ἐκάστης τῶν ἵππέων προΐστανται, καθάπερ οἱ ταξίαρχοι τῶν ὀπλιτῶν. Πολυδ. II'. 94. ὑποτεταγμένος δὲ ἱππάρχῳ ὁ φύλαρχος, ὡς Ἀριστοτ. ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτ. φησίν. Ἀρποκρ. ἐν λ. Φύλαρχος. Ἰδε καὶ Ξενοφ. ἱππαρχ. α'. 8. καὶ μάλιστα Δημ. Φιλιππ. Α'. §. 26. ἐ. σελ. 47.]

3) [Ξεν. II. ἱππικῆς γ'. 10. ἱππαρχ. γ'. 1. καὶ ἐπ. Δημ. Κ. Μισθ. 370.]

δὲ διάφορα εἶδη *μνηχανῶν* καὶ πολιορκητικῶν ἔργων οἶον, *χωμα, πύργοι, χελώνη, κριθς* (ἐπὶ Φιλίππου) *aries, καταπέλται καὶ λιθοβόλα*. ἵνα ἀναδεικνύονται δὲ οἱ πολῖται ἀνδρεῖοι, ἐφρόντιζε πολὺ καὶ ἡ πόλις, βραβεύουσα τοὺς γενναίους, θεραπεύουσα δημοσίᾳ δαπάνῃ τοὺς πληγωθέντας, τιμῶσα τοὺς πεσόντας διὰ λόγων ἐπιταφίων ¹⁾ καὶ ἀνατρέφουσα τὰ τέκνα αὐτῶν δημοσίᾳ· οἱ δὲ δειλοὶ περιεβάλλοντο ἀτιμίαν.

§. 39. [171]

Στόλος καὶ πλήρωμα αὐτοῦ.

Κατασκευῆς στόλου αἴτιος ἐγένετο ἰδίως ὁ Θεμιστοκλῆς, κατὰ πρότασιν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ ναυπηγῶνται 20 νῆες κατ' ἔτος, ἠϋξήσε δὲ ὁ στόλος διὰ Κίμωνα καὶ Περικλέα, καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν συνέκειτο ἐκ 200. Ἰσπερώτερα δὲ σχεδὸν ἐκ 400 μεγάλων πλοίων. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα (νῆες μακράι), διὰ κωπίων μάλιστα πρὸντα τὰς πολεμικὰς κινήσεις, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τριήρεις ἔχουσαι ἐκάστη πλήρωμα 200 περίπου ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν ἦσαν ναῦται καὶ κωπηλάται (ἐρέται, τοὐλάχιστον 170, δηλαδὴ 62 εἰς τὴν ἀνωτάτην σειρὰν καὶ 54 εἰς ἐκάστην τῶν δύο λοιπῶν, οἱ δὲ θηλασσινοὶ στρατιῶται (ἐπιβάται), ἴδιον ὀπλισμὸν ἔχοντες· ἔξω δὲ τούτων ἦσαν πολλάκις καὶ τοξόται. Ἄλλως δὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα εἰς τὰς στρατιώτιδας ἢ ὀπλιταγωγοὺς ναῦς, πρὸς διαπόρθμευσιν στρατιωτῶν· αὗται εἶχον ὅσον ἦτο δυνατόν ὀλιγωτέρους ναύτας. Ἰσπερον δὲ (ἀπὸ τοῦ 330 περίπου)

1) [Ταφὰς ποιεῖν, ποιῆσαι. Θουκ. Β'. λδ', ἐπ. πρβλ. Πλάτ. Μενεξ. ἀ. καὶ ἀνωτ. §. 164. σημ. 6.]

ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζωνται μεγαλείτερα [πολεμικά] πλοῖα· οἷον τετρήρεις καὶ πεντήρεις· μικρότερα δὲ πολεμικά πλοῖα ἦσαν αἱ τριακόντοροι καὶ πεντηκόντοροι, νῆες μὲ 30 καὶ 50 κώπας. Τέλος ὑπῆρχον καὶ φορτηγὰ πλοῖα (ὀλκάδες) καὶ ἄλλα μικρότερα (πλοῖα, κέλητες), [ἀκάτια]. Ὡς κωπηλάτας ἐλάβανον συνήθως πτωχοὺς πολίτας [θῆτας] καὶ μετοίκους, ἐνίοτε δὲ καὶ δούλους.

§. 40. [172]

Θαλασσινοὶ ἀξιωματικοί. Ὑψηλὸν τοῦ στόλου. Ναυμαχία.

Ἡ περὶ τῶν ναυτικῶν νομοθεσία ἀνῆκε φυσικῶς τῷ λόγῳ εἰς τὸν λαόν, ἡ δὲ καθόλου αὐτῶν διοικήσεις εἰς τὴν βουλὴν· τὴν κατὰ θάλασσαν δὲ ἡγεμονίαν εἶχον οἱ στρατηγοί (τὸ φέρων αὐτοῦ πλοῖον ἐλέγετο ναῦς στρατηγίς), οἵτινες μετὰ τῶν ἀποστολέων, ἰδίας ἀρχῆς, ἐπεστάτου καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ στόλου. Τῶν ἐν μέρει δὲ τριηρῶν ἡγούντο οἱ τριήραρχοι, οἵτινες τὸ πάλαι μὲν μόνον τὸ πλοῖον ἐλάβανον παρὰ τῆς πόλεως, ὕστερον ὁμως καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ (σκεύη ξύλινα καὶ κρεμαστά, ὡς κῶπαι, πηδάλιον, ἱστοὶ καὶ οχοινία, κάλως καὶ ἄγκυρα). Περὶ τῆς τριηραρχίης γενήσεται λόγος κατωτέρῳ §. 52 [184]. Εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀττικῆς ἦσαν πολλὰ νεώρια, νεώσοικοι, καὶ σκευοθήκαι. Πρὸς ἐπιτήρησιν δὲ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ στόλου εἶχον ἐπιμελητὰς τῶν νεωρίων, εἰς ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ἐξ ἐκάστης φυλῆς κατ' ἔτος ἐξελέγετο. οὔτοι ἐκράτουν καταλόγους καὶ ὑπολογισμοὺς περὶ πάντων, ὅσα ἐχρησίμευον πρὸς ἐξάρτυσιν καὶ ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου, ἔχον-

τες καὶ ἡγεμονίαν δικαστηρίου [§. 129] εἰς πράγματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ αὐτῶν ἔργα. — Ἐν ναυμαχίᾳ κυριώτατον ναυτικὸν ὄπλον ἦν τὸ ἐμβολόν, δι' οὗ τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον κατεβυθίζετο (καταδύειν) ἢ ἄχρηστον κατεσταίνετο· ὡς στρατηγηματικὰς δὲ κινήσεις ἀναφέροντες τοὺς διέκπλους, δι' ὧν διεσχίζοντο αἱ ἐχθρικαὶ τάξεις, καὶ τοὺς περίπλους.



ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

§. 41. [173].

Ἐξοδα τῆς πόλεως. Ὀρησχευτικά ἔξοδα.

Οὐκ ὀλίγαι ἦσαν αἱ δαπάναι τῆς πόλεως διὰ δημοσίους τελετάς, ὅποίαι αἱ μεγάλαι θυσίαι τῆς πόλεως, αἱ πομπαί, τὰ θεάματα καὶ οἱ ἀγῶνες εἰς τὰς μεγάλας ἐορτάς· οἷον εἰς τὰ Παναθήναια, Διονύσια, Ἐλευσίνια καὶ ἄλλα ἱερά. καί τοι δὲ αἱ δαπάναι αὗται ἐν μέρει ἐγίνοντο δι' ἰδιωτικῶν προσφορῶν ἢ λειτουργιῶν (χορηγία, γυμνασιαρχία), ὅμως καὶ τὰ παρὰ τῆς πόλεως πρὸς τοῦτο ἔξοδα δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα. ὡσαύτως δαπανηραὶ ἦσαν καὶ αἱ θεωρίαι, αἱ ἣ πόλις ἔπεμπεν εἰς Δῆλον καὶ Δελφούς, καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον διετῆρει πάντα ἡ πόλις δύο τριῆρεις τὴν Δηλιάδα ¹⁾ καὶ Πάραλον ²⁾, τῶν ὁποίων

1) [Ὁ Πλούτ. Θησεῖ κγ'. λέγει τὴν Δηλιάδα τριακόντορον, διατηρηθεῖσαν ἀπὸ Θησεῶς μέχρι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Τχύτης διακρίνει ὁ Βοῦλχος τὴν Σχλαμνίαν. 18: Πλάτ. Φαίδ. α. σελ. 58.]

2) [ἀπὸ τίνος ἤρως Παράλου· οἱ δὲ ἐπιθετικότες αὐτῆς ἐκαλοῦντο

τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε καθ' ἡμέραν 4 ὀβολούς. τῆς τριη-
 ραρχίας δὲ ταύτης τὰ ἐξόδα δὲν ἦσαν μὲν παρὰ τῆς πό-
 λεως, ὅμως ἔνεκα μεγαλητέρων δαπανῶν ἐλάμβανον οἱ
 τριήραρχοι παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου ἐπιχορηγίαν τινά.

§. 42. [174]

Συνέχεια. Πολεμικά.

συντηρούμενα στρατεύματα καὶ πλοῖα.

Οἱ συχνοὶ πόλεμοι φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐγίνοντο αἷτιοι με-
 γάλων δαπανῶν τῇ πόλει καὶ μάλιστα ἀφοῦ διὰ Περικλέους
 εἰσῆχθη μισθοδότησις εἰς τὸν στρατόν, καίτοι ἡ στολὴ καὶ
 τὰ ὅπλα ἴδια ἐκάστου ἦσαν. Προσθετέον δὲ τούτοις ὅτι ἡ
 πόλις τοὺς υἱοὺς τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἔτρεφε καὶ
 ἐξεπαίδευε δημοσίᾳ δαπάνῃ, δίδουσα αὐτοῖς καὶ πανο-
 πλίαν, ὅτε ἐγίνοντο ἑφήβοι. Διαμένον τάγμα ἀπετέ-
 λουν οἱ ἱππεῖς (τὸ πρῶτον 300, ἔπειτα 600, ὑστερώτερα
 1000 καὶ μετὰ τῶν ἱπποτοξοτῶν 1200 [§. 167 καὶ
 123]), ὧν ἕκαστος ἐκλεγόμενος ἐλάμβανε κατὰ στα-
 σιν (aes equestre) πρὸς προμήθευσιν ἵππου, καὶ σῖτον
 (hordearium) πρὸς συντήρησιν τοῦ ἵππου του. Κατὰ πρό-
 τασιν τοῦ Θεμιστοκλέους ἔπρεπε κατ' ἐνιαυτὸν νὰ ναυπη-
 γῶσιν αἱ Ἀθῆναι 20 πολεμικὰς τριήρεις [§. 171]. καίτοι
 δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἐτήρεῖτο ἀκριβῶς, ὅμως ὤφειλον
 ἐκάστου ἔτους νὰ κατασκευάζωσι τινας, ἡ δὲ περὶ τούτου
 φροντίς ἦτον ἀνατεθειμένη εἰς τὴν βουλὴν.

Πάραλοι (καὶ Παρκλίται), οἱ διὰ ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν τέτταράς τε
 ὀβολούς ἐλάμβανον καὶ τὸ πλεῖον μέρος (τοῦ) ἐνιαυτοῦ εἴκει ἔμενον.
 * Ἀρκεορ. λ. Πάραλος. πρὸς Πολυδ. Π'. 116.]

§. 43. [175].

Συνέχεια. Οικοδομαί. Ἀστυνομία.

Δημόσιαι βραβεύσεις.

Σημαντικά ἔξοδα ἦσαν προσέτι καὶ διὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν οἷον ὀχυρώματα, ναυπήγια, τείχη (τὰ μεγάλα τῆς πόλεως καὶ τῶν λιμένων), ὑδραγωγεῖα, ὁδοί, γυμνάσια, δικαστήρια, θεάτρα, ναοί, λέσχαι, παντοῖα καλλιτεχνήματα, καθὼς καὶ ἡ συντήρησις καὶ ἐπιδιόρθωσις πάντων τούτων. ἔπειτα εἰς τὰ ἔξοδα ἀνάγονται ἡ προμήθεια καὶ συντήρησις δημοσίων ἀστυνομικῶν δούλων (τοξοτῶν), οἵτινες κατὰ μικρὸν ἠύξησαν εἰς 1200, μισθοδοτούμενοι παρὰ τῆς πόλεως ¹⁾· δημόσιαι βραβεύσεις ²⁾, ἡ ἐν Πρυτανείῳ σίτησις δημοσίων δαπάνη, δῶρα εἰς ἐξωτερικοὺς πρέσβεις κ. τ. τ.

§. 44. [176.]

Συνέχεια. πληρωμὴ δημοσίων
τινῶν ἔργων.

Δημόσιαι τινες ὑπηρεσίαι ἐπληρόνοντο, μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Τοιαῦτα δὲ τῆς πόλεως ἔξο-

1) [Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἐλέγοντο τόξαρχοι, τὰ δὲ ἐτήσια τῶν ἔξοδα ὑπολογίζονται εἰς 30 περίπου τάλαντα.]

2) Αἱ τοιαῦται σπανίως ἦσαν χρέματα μνηστῆς, ἀλλὰ συνήθως δημοσία σίτησις, ἀτέλεια ἢ ἐλευθέρωσις ἀφ' ὧν ἢ ἀπὸ τινῶν λειτουργῶν καὶ δασμῶν, χρυσοὶ σιέφανοι (π. χ. εἰς τοὺς βουλευτάς, ἰδιαιτέρως ἔλαβε πρῶτον ὁ Περικλῆς), ἀνδριάντες (π. χ. διὰ τὸν Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, ἔπειτα διὰ τὴν Κόωνα· ὑστερότερα δὲ ἀνίσταντο συχνάκις τιοῦτοι, ὡς Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ 360 εἰς 2 ἔτος.)

δα ἦσαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἢ ὁ ἐκκλησιαστικὸς μισθὸς τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κατ' ἀρχὰς μὲν 1 ὕστερον δὲ 3 ὀβολοί· τὸ βουλευτικόν, μισθὸς τῶν βουλευτῶν μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν· τὸ δικαστικόν, μισθοφορία τῶν δικαστῶν, ἐν τριόβολον *). ἵνα προληφθῶσι δὲ αἱ καταχρήσεις ὑπῆρχε νόμος μηδεὶς εἰς δύο τόπους τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ λαμβάνῃ μισθόν. Οἱ ἄρχοντες δὲν ἐλάμβανον μισθοφοράν, ἄλλοι ὅμως πολλοὶ ἐπιμεληταὶ ἐπληρόνοντο· οἷον, οἱ δημόσιοι συνήγοροι ἢ σύνδικοι, οἱ ἐπιστατοῦντες εἰς τὰ γυμνάσια σωφρονισταί, οἱ νομοθέται, οἱ δημόσιοι ἰατροί, καὶ τέλος ὁ πᾶς ὅμιλος τῶν γραφέων, κηρύκων καὶ ἄλλων δημοσίων δούλων. Πλὴν δὲ τῶν Πρυτάνεων καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐν τέλει εἶχον τὴν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν, ἢ ἦσαν ἀείσιτοι, καὶ οἱ πρέσβεις ἐλάμβανον ἐφ' ὅδιον ἢ πορεῖον.

§. 45. [177].

Συνέχεια. Διάφοροι διανομαὶ καὶ διαδόσεις.

Ἀφοῦ κατεσκευάσθη τὸ μέγα λίθινον θέατρον ἐνοικιάσθη εἰς θεατρῶνας ἢ θεατροπώλας, οὔτινες ἀπῆλθον πληρωμὴν διὰ τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους ἀπεφασίσθη, ὥστε εἰς τὰς ἡμέρας τῶν θεαμάτων νὰ πληρόνηται τὸ σύνθηες θεωρικόν, δύο ὀβολοί, ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Τοῦτο δὲ ἐξετάθη ἔπειτα τόσον, ὥστε εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἐορτὰς (ἱερομηνίας) ἐπληρόνοντο εἰς τὸν λαὸν καθημερινῶς δύο

*) Ἴσως ἡ πληρωμὴ αὕτη ᾖ προσωρινή, ὁ δὲ κύριος τῶν δικαστῶν μισθὸς πρότερον καὶ ὕστερον 2 ὀβολοί.

ὁδοιοὶ εἰς τρεῖς ἐφεξῆς ἡμέρας, μάλιστα δὲ καὶ ὅτε δὲν ὑπῆρχε θεατρικὴ παράστασις. ἡ διανομὴ δὲ αὕτη, ἡ ὁποία εἰς τοὺς ἔπειτα χρόνους δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὰς πτωχοτέρας τάξεις, ἐχορηγεῖτο ἐκ τῶν περισσευόντων δημοσίων χρημάτων, τὰ ὁποῖα ἄλλως ἐχρησίμευον κυρίως ὡς στρατιωτικά· ὁ Δημοσθένης ὅμως ἔπειτα ἐπανήγαγε πάλιν αὐτὰ εἰς τὸν ἀρχικόν των προορισμόν. Οἱ ἐπιστάται δὲ τῶν θεωρικῶν τούτων φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς ὑστεροὺς χρόνους τοῦ πολιτεύματος πολὺ ἰσχυρον καὶ μεγάλην ἐνέργειαν εἶχον διὰ τὸ δημοτικὸν τοῦ πράγματος. Ἄλλη διανομὴ ἦτον ἡ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπομάχων (ἀδυνατων) γινομένη παρὰ τῆς πόλεως· αὕτη δὲ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ἐξετάθη τόσον, ὥστε πάντες, ὅσοι ἔνεκα σωματικῆς ἀδυναμίας δὲν ἠδύναντο νὰ πορίζωνται τὰ ἀναγκαῖα, ἐλάμβανον παρὰ τῆς πόλεως 1 ἢ 2 ὁδοίλους καθημέραν. Ἡ διανομὴ δὲ ἦτον ἀναισθημένη εἰς τὴν βουλήν, καὶ οἱ ζητοῦντες ὑποστήριξιν ὤφειλον ὑπ' αὐτῆς νὰ υποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν. Ὅτι δὲ καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἐτρέφοντο δημοσίᾳ εἵπομεν ἤδη. Τέλος ἐν καιρῷ σιτοδείας ὁ σῖτος ἡγοράζετο δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ διεδίδετο εἰς τὸν λαόν ἢ δωρεάν, ἢ μὲ ὀλίγην τιμὴν.

§. 46. [178]

Πόροι, πρόσοδοι. [τέλη.]

Αἱ πρόσοδοι τῆς πόλεως τὸ πάλαι δὲν ἦσαν σημαντικά· ἔπειτα ὅμως, ἀφοῦ ἡ δύναμις αὐτῆς κῦξῃσε καὶ ἔλαθεν ὑπὸ τὴν διαχείρισίν τις χρήματα ξένων πόλεων, τὰ δὲ πολλαπλασιασθέντα ἔξοδα τῆς πολιτείας ἀφορμὴ ἐγένοντο τῶν τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων λειτουργιῶν παρὰ τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν, κῦξῃσαν κατὰ μικρὸν καὶ ὑπὸ

Ἀριστοφάνους ὑπελογίσθησαν (Σφηξί. ς. 660) εἰς 2000 τάλαντα κατ' ἔτος. Ἡ εἰδήσις αὕτη δὲν φαίνεται πολλὰ ὑπερβολικὴ, ὅταν τις ἀναλογισθῇ, ὅτι μόνον παρὰ τῶν συμμάχων εἰσήρχετο φόρος ὑπὲρ τὰ 1200 τάλαντα. Πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ πόλις εἶχε συναγμένον θησαυρόν, καταναλωθέντα εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν πόλεμον. Τὸν προσόδων δὲ αἱ μὲν ἦσαν τακτικάι, αἱ δὲ ἔκτακτοι, ἐκ πολέμων εὐτυχῶν γινόμεναι ἢ ἐκ προαιρετικῶν καὶ ἐκτάκτων εἰσφορῶν τῶν πολιτῶν.

§. 47. [179].

Συνέχεια. Τακτικαὶ ἑγγεῖοι πρόσοδοι τοῦ δημοσίου, μετοίκιον καὶ τελώνιον.

Τῶν τακτικῶν προσόδων τῆς πόλεως εἰσὶ· α) αἱ γινόμεναι [ἀπὸ] τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς πόλεως, ὅποια· ἀγροί, νομαί, δάση, ἀλοπήγια, μεταλλουργεῖα (μ. ἐ τ α λ λ α, ἰδίως τὰ ἀργύρου ἐν Λαυρίῳ), τὰ ὅποια ἦσαν κτήματα τῆς πόλεως, καὶ οἱ κατέχοντες αὐτὰ ἐπλήρουν πλὴν τοῦ πρὸς [ἀγορὰν] ποσοῦ καὶ ἐτέραν τινὰ ἐτησίαν ἐπίδοσιν· ἔπειτα οἰκίαι, καὶ τὸ θέατρον. Εἶχον δὲ καὶ οἱ ναοὶ χρήματα, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα ἦσαν ὠρισμένα διὰ τὰς τελετάς. β) Φόροι καὶ δασμοὶ παρὰ τῶν μετοίκων καὶ ξένων, ὅσοι τέχνην τινὰ ἢ ἐπάγγελμα μετήρχοντο· τὸ δὲ μετοίκιον ¹⁾ ἦν διὰ μὲν τοὺς ἄνδρας δραχμαὶ 12, διὰ δὲ τὰς ἄνερ υἱῶν γυναῖκας 6· καὶ οἱ δοῦλοι δέ, ὡς φαίνεται, ἐπλήρουν δόσιμόν τι. γ) Τελώνια. Τὸ τελώνιον τῶν εἰσχομένων καὶ ἐξαγομένων διὰ θαλάσσης ἔμπο-

1) [« τὸ δ' ἦν δυοκαίδεκα τῷ δημοσίῳ δραχμαὶ καὶ τῷ γραμματεῖ τριώβολον». Πιλουδ. Γ'. 53].

ρευμάτων ἦν 2 τοῖς ἑκατὸν (πεντηκοστῇ) καὶ προσέτι μικρά τις ἐπίδοσις διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ λιμένος καὶ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν· τὸ τελώνιον δὲ τῶν διὰ ξηρᾶς εἰσερχομένων εἶνε ἄγνωστον. Τὰ τρία ἐνταῦθα ὀνομασθέντα εἶδη τῶν προσόδων (τέλη) ἐμισθοῦντο· μεγαλειτέρας δὲ ἐκμισθώσεις ἀνελάμβανον συντροφίαι ἐνοικιστῶν (τελώναι), ὧν ἡγεμόνες ἦσαν οἱ ἀρχῶναι ἢ τελωνάρχαι, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν ἐκμισθώσεων (πακτώσεων) τούτων εἶχεν ἡ βουλὴ· ἀπὸ τῶν γενομένων δὲ εἰς αὐτὰς ζημιῶν ἐπροφυλάττετο ἡ πόλις δι' ἐγγυητῶν (ἐγγύων) καὶ αὐστηρῶν νόμων. οἱ δὲ μὴ ἐκπληροῦντες τὰς ἐκυτῶν ὑποχρεώσεις ἐγίνοντο, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ χρεώσται τοῦ δημοσίου, ἄτιμοι· μετὰ δὲ τὴν θύ. πρυτανείαν τὸ χρέος ἐδιπλασιάζετο, καὶ τὰ μὲν κτήματα αὐτῶν ἐλαμβάνοντο ὡς ὑποθήκη, αὐτοὶ δὲ ἠδύναντο νὰ βληθῶσιν εἰς φυλακὴν, μάλιστα ὁ νόμος ἦν τόσον αὐστηρὸς, ὥστε ἐνῶ οὐδεὶς Ἀθηναῖος πολίτης ἠδύναντο νὰ φυλακισθῇ, ἂν τρεῖς τῆς αὐτῆς τάξεως ἐγγιῶντο ὑπὲρ αὐτοῦ, οὗτοι μόναι μετὰ τῶν προδοτῶν ἐξαιροῦντο παρὰ τοῦ νόμου.

§. 48. [180]

Συνέχεια. χρηματικαὶ ποιναί. πρόσοδοι ἐκ δικῶν καὶ δημεύσεων.

Εἰς τὰ εἶδη ταῦτα τῶν προσόδων τῆς πόλεως, αἱ ὁποῖαι ἐκ τῶν δικαστηρίων εἰσέρχοντο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἀνήκουσι τὰ ἀνωτέρω ἐν τῷ περὶ τοῦ δικαίου μνησθέντα πρυτανεῖα, αἱ παραστάσεις καὶ ζημίαι (τιμήματα), ὡς αἱ 1000 δραχμαί, τὰς ὁποίας ἐζημιοῦντο οἱ μὴ λαμβάνοντες τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων (ἴδε §. 145), καὶ πολλὰ ἄλλα· τέλος αἱ δημεύσεις. Ἀφοῦ

δὲ μετὰ ταῦτα αἱ Ἀθῆναι κατεστάθησαν καὶ τὸ δικαστήριον διὰ τὰς δίκας τῶν συμμάχων ἡῤῥησαν πολὺ τὰ εἶδη ταῦτα τῶν δημοσίων προσόδων.

§. 49. [181]

Συνέχεια. φόροι τῶν συμμάχων.

Μία ὑστερώτερα μὲν ἀνοιχθεῖσα πηγὴ προσόδων, ἀλλ' ἀφθονωτάτη πασῶν, ἦσαν οἱ παρὰ τῶν συμμάχων φόροι (τέλη τῶν πόλεων), τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι, μάλιστα ἀπὸ τοῦ 460 ἔτους, ὅτε τὸ θησαυροφυλάκιον [κατὰ πρότασιν τῶν Σαμίων ἀπὸ Δήλου] εἰς Ἀθήνας μετεκομίσθη, ὡς κτῆμα ἑαυτῶν ἐθεώρουν ¹⁾. Οἱ φόροι οὗτοι ὠρίσθησαν ὑπὸ Ἀριστείδου [τοῦ δικαίου τῷ 476 π. Χ.] εἰς 460 τάλαντα κατ' ἔτος· ἐπὶ Περικλέους δὲ ἐγένοντο 600 περίπου, καὶ ἔπειτα ἐπὶ Ἀλκιβιάδου ὑπὲρ 2000. Δικροκύντος δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μετεβλήθησαν ἐξ ἀμέσων δασμῶν εἰς ἐλλιμένιον, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς συμμάχοις ἔταξαν, λαμβάνοντες τὴν εἰκοστὴν (ἡ τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῆς ἀξίας) τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων πραγμάτων· ἐν τέλει δὲ τοῦ πολέμου ἔπαυσαν ὅλως αἱ πρόσοδοι, ἕως οὗ ὕστερον ἐν μέρει πάλιν ἤρξαντο νὰ εἰσπράττῳνται. Τῶν χρημάτων δὲ τούτων, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς ἐφύλαττον ²⁾ οἱ 10 [πιθανόν] κατ' ἔτος [διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίων] ἐκλεγόμενοι Ἕλληνοταμίαι,

1) [καὶ τοὺς συμμάχους ἐχάλουν ὑπὸ κῆδους καὶ φόρου ὑποτελεῖς. Τὸ δὲ 377 π. Χ., ὅτε ἀνένεωσαν τὴν συμμαχίαν, ὠνόμασαν τοὺς φόρους τούτους συντάξεις, ἀποφεύγοντες τὸ βαρὺ τοῦ ὀνόματος. ὅσα δὲ Ἰσοκράτης ἐν Πανηγ. κεφ. λ'. (ἡ §. 103ῆ.) λέγει, δὲν ἔχονται ἀληθεύς. "Ερμ. I. §. 156. 10.]

2) [Θουκ. Α'. 96. πρότερον μὲν ἐν Ἀτλῶ, ἔπειτα δὲ ἐν Ἀθήναις; εἶχον δὲ καὶ βοηθοί, παρὰ τοὺς καλουμένους.]

ἀρχικὸς προορισμὸς ἦτο νὰ χρησιμεύωσιν εἰς πολέμους κατὰ τῶν βαρβάρων. ὤστερον ὁμως μετεχειρίζοντο αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι ὅπως ἤθελον. Μετὰ τὴν ἀναρχίαν (404) εὐρίσκομεν εἰς τὴν θέσιν τῶν Ἑλληνοταμιῶν τοὺς ἐπιμελητὰς τῶν θεωρικῶν, οἵτινες διὰ τὸ δημοτικὸν τοῦ ἀξιώματος τόσον ἐξέτειναν τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας των, ὥστε σχεδὸν πᾶσαν τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων αὐτοὶ εἶχον ³⁾.

§. 50. [182.].

Συνέχεια. λειτουργίαι ἐγκύκλιοι.

Ἡ κατάθλιψις τῆς ἀττικῆς δημοκρατίας ἀνεφαίνετο εἰς τοῦτο, ὅτι τὸ πλῆθος πολλὰ δημόσια βάρη ἀπεκύλιεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τοὺς πλουσιωτέρους. Αἱ συνεισφοραὶ αὗται ἢ λειτουργίαι, διὰ τῶν ὁποίων ἀνάγκαι τινὲς τῆς πόλεως ἐξεπληροῦντο ἢ καθ' ὁλοκληρίαν ἢ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἀνευ ἀναλώσεων τοῦ δημοσίου ταμείου, ἦσαν ἢ τακτικαὶ ἐτήσiai (ἐγκύκλιοι), ἢ ἔκτακτοι, ἐν καιρῷ πολέμου γινόμεναι. Αἱ τακτικαί, αἱ ὁποῖαι πᾶσαι ἀπέδωπον θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ μετέδωκον κατὰ ὠρισμένην σειρὰν εἰς ἐκάστην φυλὴν, ἀντίθεντο εἰς τοὺς ἔχοντας περιουσίαν τοῦλάχιστον τρία τάλαντα. Τοιαῦται δὲ ἦσαν α) χορηγία τ. ἔ. ἡ περὶ τὸν πολυτελεῆ χορὸν φροντίς εἰς τὰ δημόσια θέατρα ἢ θεάματα καὶ τὰς ἐορτάς, νὰ διδάξωσιν αὐτὸν καὶ καθόλου νὰ τὸν προπαρασκευάσωσι μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα (χορηγεῖν ἀνδράσι ἢ ἀνδρικοῖς χοροῖς, αὐληταῖς, τραγωδοῖς) *).

3) [Ἴδε Αἰσχ. ἐν τῷ Κατὰ Κτισσιφῶντος λόγῳ. «Οἱ ἐπὶ τὸ θεωρικὸν χειροτονημένοι . . . σχεδὸν τὴν ὅλην διοίκησιν εἶχον τῆς πόλεως». ἐξηλέγοντο δὲ διὰ χειροτονίας· ὁ ἰδίως δὲ ἐπὶ τῷ θεωρικῷ τεταγμένος ἐλέγετο Ἀρχων τῶν θεωρικῶν.]

*) Σκληροὶ πρᾶσταίσεις ἐγίνοντο ἐν μὲν τῇ πόλει, ἀγομένων τῶν

β) Γυμνασιαρχία, ἥτις φαίνεται ὅτι ἀπέβλεπε τὴν φροντίδα τῶν ἀναγκαίων εἰς τινὰς ἐορτάς ἢ ἱερὸς ἀγῶνας, καὶ ἰδίως ἀνήκει ἐνταῦθα ἡ λαμπδαρχία ἢ ἡ φροντίς περὶ τὴν χαμπαδηδρομίαν εἰς τινὰς ἐορτάς. Τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τρίποδες, ἀνατιθέμενοι εἰς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, καὶ φέροντες τιμὴν εἰς ὅλην τὴν φυλὴν. γ) Ἀρχιθεωρία, γινομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιθεώρου τῆς ἱερᾶς πρεσβείας [θεωρίας] εἰς τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνας, εἰς Δῆλον καὶ ἀλλαχοῦ· εἰς τούτου δὲ τὰ ἐξοδα ἐδίδοε μέρος τι καὶ ἡ πόλις. δ) Ἑστίαις ἢ φίλευσις τῶν μελῶν μιᾶς φυλῆς (φυλετικὰ δεῖπνα). [ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμενος ἐλέγετο ἐστιάτωρ.]

§. 51 [183]

Συνέχεια. Ἑκτακτοὶ πόροι.

Ἑκτακτοὶ πόροι ἦσαν οἱ ἐκ τῆς ἐκπωλήσεως τῶν ἀπὸ τῶν πολέμων λαφύρων, καὶ ἐκ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς ἡττηθέντας ἐχθροὺς δασμῶν εἰσερχόμενοι. Ὅτε δὲ ἡ χρεία τὸ ἐκάλει ἐγίνοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ προαιρετικαὶ συνεισφοραὶ (ἐπιδόσεις) ὑπὸ πολιτῶν καὶ μετοίκων. ἦσαν δὲ καὶ ἑκτακτοὶ εἰσφοραὶ (tributa), ἥτοι φόροι, τοὺς ὁποίους, τῶν θητῶν ἐξαιρουμένων, πάντες ὤφειλον ἀναλόγως τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ ἕκαστος νὰ πληρώσῃ. ὅπως πιθάνον οὕτως, ὥστε, τῶν πεντακοσιομεδίμων

ἐν ᾧσται Διονυσίων καὶ Ἀθηναίων, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως εἰς τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια. Οἱ παιῖται ἐξήτουν πρῶτον παρὰ τοῦ ἀρχοντος ἀδειαν ἵνα δ.δ.άξωσι τὰ δράγματα αὐτῶν (χορὸν αἰτεῖν), καὶ ἀφοῦ αὕτη ἐδίδοτο, διαισιράζοντο διὰ κλήρου μεταξὺ τῶν χορηγῶν, οἵτινες ὤφειλον εἰς τὰ δράγματα αὐτῶν νὰ παράσχωσι τὸν χορὸν. [καὶ νὰ διδάξωσιν αὐτὸν διὰ χοροδιδασκάλου, ὃν οὐ μόνον ἔτρεφον, ὡς καὶ ὅλους τοὺς χορευτάς, ἀλλὰ καὶ ἐπλήρουν καλῶς. ὁ τῶν αὐλητῶν χορὸς ἀπῆτει τὴν πλείστην δαπάνην, ὁ δὲ τῆς κωμῳδίας τὴν ἐλαχίστην.]

ἐξαιρουμένων, μέρος μόνον τῆς οὐσίας ἐφορολογεῖτο, ἢ ὅτι τὸ τ ῖ μ η μ α ἀπετέλει πολλοστημόριόν τι τῆς ο ὑ σ ί α ς. Ἀπὸ δὲ τοῦ 378 ἔτους [π. Χ.] εἰσῆχθη νέος τρόπος, καθ' ὃν ὡσαύτως μέρος μόνον τῆς οὐσίας ἐφορολογεῖτο κατ' ἀναλογίαν. Δηλαδή οἱ 120 πλουσιώτατοι ἐκάστης φυλῆς διηροῦντο εἰς δύο συμμορίας· ἐξ ἐκάστης δὲ τῶν συμμοριῶν ἐλαμβάνοντο πάλιν οἱ 15 πλουσιώτατοι, οἵτινες παρεῖχον τὰς ἐκτάκτους εἰσφοράς, ἀνάγκης δὲ οὐσης, καὶ προεισφοράς (π ρ ο ε ι σ φ έ ρ ε ι ν). Ἄν τις, συγκρίνων ἑαυτὸν μὲ ἄλλον, ἐνόμιζεν ὅτι ἡδικήθη, ἡδύνατο νὰ ἀπαίτησιν ἀνταλλαγὴν τῆς οὐσίας (ἀ ν τ ί δ ο σ ι ν), ἂν ὁ ἄλλος δὲν ἤθελε νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιβληθεῖσαν τοῦτω λειτουργίαν. εἰς τὰς ἀντιδόσεις ὅμως ταύτας κατοχαὶ εἰς κληρουχίας καὶ μεταλλεῖα δὲν ὑπελογίζοντο. Εἰς οἰκονομικὰς δὲ ἀνάγκας ἔχομεν παρδείγματα, ὅτι ἡ πόλις ἐλάμβανε δάνεια παρὰ τοῦ ἱεροῦ θησαυροῦ, ἢ παρὰ πολιτῶν καὶ μετοίκων, ἢ καὶ ἐκ πολιτῶν ἄλλων πόλεων.

§. 52. [184].

Συνέχεια. ἑκτακτοὶ λειτουργίαι. τριηραρχία.

Τῶν ἐκτάκτων λειτουργιῶν μεγίστη ἦν ἡ τριηραρχία ἥτοι ἐξάρτους τριήρεως πρὸς πόλεμον. Τὸ μὲν παλαιὸν ἦσαν 48 ναυκραρίαι, μετὰ δὲ Κλεισθένη 50, ὧν ἐκάστη παρεῖχε μίαν τριήρη καὶ δύο ἵππεις· ὕστερον ὅμως οἱ στρατηγοὶ ἐξέλεγον παρὰ τῶν πλουσιωτέρων τόσους τριηράρχους, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι· οὗτοι δὲ ἢ αὐτοὶ διώκουν τὰς ἐκτῶν τριήρεις, ἢ ἀνέθετον εἰς ἄλλους τὴν τριηραρχίαν. περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ μὲν πόλις παρεῖχε τὸ σκάφος καὶ τὸν ἰστόν, καὶ τὸν πρὸς συντήρησιν τοῦ πληρώματος μισθόν, ὁ δὲ τριηράρχος τὰ λοιπὰ σκεύη

καὶ διετῆρει τὸ πλοῖον εἰς χρήσιμον κατάστασιν· ὕστερον δὲ εὐρίσκομεν ὅτι καὶ τὰ σκεύη παρὰ τῆς πόλεως ἐχο-
ρηγοῦντο. Ἄν ὁ τριήραρχος διευχυρίζετο, ὅτι ἡ ναὺς ἐν
τρικυμιά ἐβλάβη ἢ ἀπώλετο ἄνευ αἰτίας αὐτοῦ, ἐγίνετο
διαδικασία, ἐν ᾗ ἀπεφασίζετο, ἂν ἡ πόλις ἔπρεπε νὰ ζη-
μιωθῇ ἢ ὁ τριήραρχος νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ πλοῖον. Ἰσε-
ρώτερα ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο δύο τριήραρχοι πρὸς κατάρ-
τισιν νηὸς, καὶ οὐχὶ σπανίως ἐσυγχωροῦντο καὶ συμβι-
βασμῷ ὡς πρὸς τὴν τριηραρχίαν. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ 357
ἔτους [π. Χ.] ἐξετάθη ἡ διάταξις τῶν συμμοριῶν καὶ εἰς
τὰς τριηραρχίας οὕτως, ὥστε τὰ πλοῖα διεμοιράζαντο
κατὰ συμμορίας, καὶ ποτὲ μὲν περισσύτεροι, ποτὲ δὲ ὀ-
λιγώτεροι ἦνοῦντο πρὸς ἐξάρτυσιν μιᾶς τριήρεως (συν-
τελεῖς). Ἐν τούτοις καὶ οὗτος ὁ διαμοιρασμὸς δὲν
συνέβαινεν ἄνευ ἀνωμαλιῶν παρὰ τῶν 300 πλουσιωτάτων,
ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ διαταχθῇ ἡ διαίρεσις ὕστερον καλ-
λίτερα κατὰ τινὰ τοῦ Δημοσθένους νόμον, καθ' ὃν ὁ μὲν
10 ταλάντων οὐσίαν κεκτημένος ὤφειλε νὰ ἐξαρτύσῃ μίαν
τριήρη, ὁ δὲ μεγαλειτέραν οὐσίαν ἔχων ἀναλόγως πλείο-
νας (μέχρι τριῶν)· ὁ δὲ ἔχων ὀλιγωτέραν ἠνοῦτο μετ'
ἄλλων. Ἡ τριηραρχία διήρκει ἐν ἔτος, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ
ὁποίου ὤφειλον νὰ δώσωσιν ἀπολογισμὸν εἰς τοὺς λογι-
στάς. Ἀπαντιῶνται δὲ καὶ ἐνταῦθα προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ
ἢ ἐπιδόσεις, καὶ τινες μὲν ἀνελάμβανον αὐτοπροαιρέτως
τριηραρχίας, ἄλλοι δὲ ἐχάριζον τῇ πόλει σκεύη ἢ τριήρη.

§. 53. [185].

Κοιναὶ διατάξεις περὶ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων λειτουργιῶν.

Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν συνέβαινε σπανίως· οἱ
ἀρχοντες ὅμως, ἐπιτροπευόμενα ὄργανά καὶ ἀνύπανδροι ἐ-

πίκλῃροι ἐλευθεροῦντο παρὰ τοῦ νόμου. Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ὑπεχρεοῦτο δύο λειτουργίας τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ ἀναδεχθῇ, ἢ τὴν αὐτὴν εἰς δύο ἀλλεπάλληλα ἔτη ὑπέκειντο δὲ καὶ οἱ μέτοικοι εἰς τὰς λειτουργίας, αἱ ὁποῖαι διὰ τοὺς εἰς αὐτὰς ὑπάρχοντες ἦσαν πολλάκις ὡς ἀληθῶς βάσανος, καὶ τοὶ μάταιοί τινες καὶ φιλόδοξοι προθύμως ἐδράττοντο τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα θεραπεύσωσι τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν.

§. 54. [186].

Διοίξεις τῶν οἰκονομικῶν.

Ἀάφοροι ἀρχαὶ διὰ τὴν εἰσπραξίν, τήρησιν καὶ διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων.

Ὅτι ἡ βουλὴ εἶχε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν εἴρηται ἐν τοῖς προηγουμένοις· περὶ τῶν καθ' ἕκαστα δὲ ἐφρόντιζον πολλοὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ τούτῳ διωρισμένοι. οὕτως οἱ μὲν πράκτορες (ὧν ὁ ἀριθμὸς ἄγνωστος) διὰ τὴν συλλογὴν τῶν χρηματικῶν ποινῶν· οἱ δὲ 10 πωληταὶ διὰ τὴν ἐκπώλησιν τῶν δημευθέντων πραγμάτων καὶ τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν προσόδων τῆς πόλεως· οἱ δὲ ἀποδέκται, εἰσαχθέντες ὑπὸ Κλεισθέους ἀντὶ τῶν προτοῦ κωλακρετῶν ¹⁾, ἀπεδέχοντο τὰ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσφερόμενα χρήματα ²⁾, κρατοῦντες πρωτόκολλα καὶ κατὰ στίχα καὶ δικάζοντες τὰ περὶ τούτων ἀμφισβητήσιμα

1) Οἱ ὑστερώτεροι κωλακρέται φαίνεται ὅτι ἐφρόντιζον περὶ τὴν ἐν πρυτανείῳ σίτησιν καὶ διεμύραζον τὸν δικαστικὸν μισθόν. [Ἴδε §. 139. σημ. 7.]

2) [Ἀρποκ. ἐν λέξει Ἀποδέκται. Πολυδ. Β'. 97. Τοὺς φόρους καὶ τὰς εἰσφοράς καὶ τὰ τίλη καὶ τὰ χρηματεῖα τῶν ἀφειλόντων τῶ δημοσίῳ.]

[αἰδέτι μᾶζον εἴη εἰσῆγον εἰς τὸ δικαστήριον]. Τὰ δὲ εἰσερχόμενα χρήματα ἐφυλάττοντο εἰς τὸ ἐν Παρθενῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει θησαυροφυλάκιον ὑπὸ τῶν 10 ταμίων τῆς θεοῦ, οἵτινες ὀφείλον νὰ ἐπιτηρώσι καὶ τὰ ἱερὰ χρήματα· ὕστερον δὲ ἐπεστάται εἰς τὰς πληρωμὰς ὁ ταμίας τῆς διοικήσεως ἡ τῶν κοινῶν προσόδων, διὰ χειροτονίας ἐπὶ τετραετίαν ἐκλεγόμενος. Οὗτος διεχειρίζετο καὶ τὰ ὠρισμένα χρήματα διὰ τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα τῆς πόλεως, πληρόνων ἐπὶ ἀποδείξει τὴν ὠρισμένην ποσότητα εἰς πάντα ἄρχοντα ἢ ἄλλον ἐπιμελούμενόν τι τῶν κοινῶν, καὶ προσέτι πᾶν ὃ τι κατὰ προσταγὴν τοῦ δήμου ἔπρεπε νὰ πληρωθῇ. ἐκράτει δὲ λογαριασμὸν περὶ πάντων ὅσα εἰσῆρχοντο εἰς τὸ ταμεῖον καὶ ἐξήρχοντο διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ ἀντιγραφέως τῆς διοικήσεως 3]. ὁ αὐτὸς δὲ ταμίας ἐπεστάται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τῶν προσόδων ὑπηρετάς, καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῆς πόλεως, διὰ τὰς ὁποίας ἄλλως ὑπῆρχον καὶ ἰδιαίτεροι ὁδοποιοί, τοιχοποιοί, τριηρυποιοί, ἐπιμεληταὶ τῶν νεωρίων κ. τ. λ. Παρὰ τὸν θησαυρὸν τῆς πόλεως ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πρὸς χρῆσιν εἰς θρησκευτικὰς δημοσίας τελετάς, ἡγουν οἱ θησαυροὶ τῶν νεῶν 4], οἵτινες πλὴν τῶν ἀπὸ τῶν γαιῶν τοῦ ναοῦ προσό-

3] [Ἀντιγραφεὺς, ὁ καθιστάμενος ἐπὶ τῶν καταβαλλόντων τινὰ τῇ πόλει χρήματα, ὥστε ἀντιγράφεσθαι ταῦτα· — διττοὶ δὲ ἦσαν ἀντιγραφεῖς, ὁ μὲν τῆς διοικήσεως, ὡς φησι Φιλόχορος, ὁ δὲ τῆς βουλῆς, ὡς Ἀριστοτ. ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ. Ἀρποκρ. ἐν τῇ λέξει. πρβλ. Πολυδ. Η. 98.]

4] [διοικούμενοι πρότερον ὑπὸ τῶν ταμίων τῶν ἱερῶν χρημάτων. παρβ. §. 164.]

5] [δεκάτας μὲν ὁ θησαυρὸς τῆς θεοῦ, πεντηκοστάς δὲ ὁ τῶν ἄλλων θεῶν. Δημ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκρ. §. 120. ὑπῆρχον δὲ ἀμφοτέρω ἐν τῷ ὁπισθ. δόμῳ τοῦ Παρθενῶνος.]

6] [ἐξακουμένου τοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὅστις εἶχε πάντα τοὺς ἰδίους ταμίας τῆς θεοῦ. §. 139. σημ. 7. αὗτοι ἐλέγοντο

δων εἶχον καὶ ἄλλα ἐκτακτα πολλοστὰ ὅ] ἀπὸ τῶν
δημεύσεων καὶ τῶν προστίμων. Πάντες δὲ οἱ θησαυροὶ
οὗτοι ὅ] ἀπὸ τοῦ ἔτους 420 [π. Χ.] ἦσαν ἐν τῇ ἀκροπό-
λει ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν 10 ταμίων τῶν θεῶν,
διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμων ἐκλεγομένων 7].

§. 55. [187]

Νόμισμα.

Τὰ εὐγενῆ μέταλλα ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὀλίγα, ἀλλὰ κατὰ
μικρὸν ἠϋξάνον ὁλονέν, ἀναλόγως δὲ καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν ἀ-
νέβαινε. Τὰ ἀττικὰ νομίσματα, κατ' ὀλίγον ἐλαφρότερα
κοπτόμενα, ἦσαν καθαρώτερα παρὰ τὰ τῶν πλείστων ἄλ-
λων πόλεων, καὶ τούτου ἕνεκεν ἐτιμῶντο πολὺ εἰς τὸ
ἐμπορίον καὶ τὰς συναλλαγὰς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων μέχρι
τῶν ὑστερωτέρων χρόνων. τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων συν-
ηθέστερον ἦν ἡ δραχμή, τὸ ἑκατοστὸν τῆς μνᾶς οὖ-
σα, καὶ τὸ τετράδραχμον, ὅπερ καὶ στατήρ
ἐλέγετο· τὸ δὲ δίδραχμον ἦν σπανιώτερον. 60 μναὶ
ἀπετέλουν τὸ τάλαντον· τάλαντον δὲ καὶ μναὶ εἰσὶν
ὑπολογισμοῦ μέτρα μόνον [καὶ ὅχι ἰδιαιτέρα νομίσματα].
Ἡ δραχμὴ εἶχεν 6 ὀβολοὺς ἢ δύο τριώβολα, ὁ
δὲ ὀβολὸς δύο ἡμιοβόλια. Χαλκᾷ δὲ νομίσματα ἦ-

καὶ ταμίαι τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἀρσινκράτιον ἀπλῶς ταμίαις αὐ-
τοὺς ὀνομάζει ἐν τῇ λέξει ταμίαι, 10 τὸν ἀριθμόν. πικραλαμ-
βάνουσι δ' οὗτοι τὰ ἄγχαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰς νίκας () καὶ τὸν ἄλ-
λον κόσμον καὶ τὰ χρήματα ἐναντίον τῆς βουλῆς. ἐξελέγοντο δὲ κατ'
ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμων· μόλις τὸ 397 π. Χ.
οἱ ταμίαι τῶν θεῶν ἀναφέρονται ὡς συμπεριλαμβανόντες καὶ τοὺς τῆς
θιοῦ. Οὐάξμ. II. σελ. 109.]

7] Περὶ τῶν Ἑλληνοταμιῶν καὶ τῶν πολλὰ δυνάμενων ὕστερον ἐ-
πιμελιτῶν τῶν θειωρικῶν ἴδε § 180, 2.

σαν οἱ χαλκοῖ, [ἢ χαλκοί] ὧν 3 ἰσοδυναμοῦν μὲ ἓνα ὀβολόν· τὰ λεπτὰ, τῶν ὁποίων 7 ἀπετέλουν ἓνα χαλκοῦν, καὶ τὸ δίχαλκον ἢ τὸ τέταρτον ἐνὸς ὀβολοῦ 1. Χρυσᾷ δὲ νομίσματα ἦσαν οἱ στατηῆρες (χρυσοῖ), μὲ 2 μὲν δραχμᾶς ἰσοβαρεῖς, μὲ 20 δὲ ἰσότημοι 2. τὸ αὐτὸ δὲ βάρος καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν εἶχεν ὁ Δαρεῖκος [στατήρ], συχναῖς ἀπαντῶμενος εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων· ἔτι δὲ εἶχαν καὶ ἡμιχρύτους, δέκα δραχμῶν τὴν ἀξίαν. τὸ δικαίωμα δὲ τοῦ κόπτειν νομίσματα εἶχεν οὐ μόνον ἡ πόλις ἀλλὰ καὶ ἕκαστος δῆμος 3.

1) τὸ νόμισμα τοῦτο ἐκόπτετο καὶ ἐξ ἀργύρου.

2) Ἡ ἀναλογία λοιπὸν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἀργυρον ἦν ὡς 1 : 10· ὕστερον δὲ κατ' ὀλίγον ἐγένετο ὡς 1 : 13.

3) Συχναῖς ἀναφέρονται Αἰγινητικὰ σταθμὰ καὶ νομίσματα· τούτων ἡ ἀναλογία πρὸς τὰ ἐπὶ Σόλωνος ἀττικὰ εἶνε ὡς 5 : 3. Τὸ αἰγινητικὸν τάλαντον ἰσοδυναμεῖ μὲ 10,000 ἀττικὰς δραχμὰς. Ὡσαύτως δὲ ἀπαντᾷται συχνὰ καὶ τὸ Εὐβοϊκὸν τάλαντον, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι ἦν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ πρὶν Σόλωνος ἀττικόν· ἦν δὲ ἐν χρήσει ὕστερον ὡς ἐμπορικὸν βάρος μόνον, οἷσιν ἔχον πρὸς τὸ σολώνιον ὡς 23 : 18. [Πλείονα ζ. εἰς τὸ ἐν §. 66 ἐπισημ. β βλίον. ἰδίως σιλ. 114 ἐπ., καὶ Pinder - Friedlaender, Beitr. z. ält. Muenzk. I. Berl. 1851. 8. p. 61 ἐπ. μετὰ τοῦ δ'. πίν. σαφῶς δὲ φαίνεται ἡ σχέση τῶν τριῶν τούτων κυρίων συστημάτων διὰ τῶν ἐξῆς ἀναλογιῶν.

Αἰγινητικόν : Εὐβοϊκόν (ἢ ἀρχαῖον ἀττικόν) : : 6 : 5.

αἰγινητικόν : σολώνιον (ἢ ὕστερον ἀττικόν) : : 5 : 3.

εὐβοϊκόν : σολώνιον : : $136\frac{2}{3}$: 100 ἢ 10 : 72 ἢ 25 : 18.

1 αἰγινητ. τάλαντον=6000 αἰγινητ. δραχμ. = 7200 Εὐβ. = 10,000 σολων.

1 εὐβ. τάλαντον=3000 » » =6000 » =8333 $\frac{1}{3}$ »

1 σολών. τάλαντον=3600 » » =1320 » =6000 »

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

§. 1. [188]

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ κατ' ἰδίαν βίου εὐρίσκομεν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τῆς Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων πολιτείας. Ἐν Σπάρτῃ σχεδὸν ὅλως δὲν ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς βίος καὶ τὸ πᾶν ἐδεσμεύετο εἰς τὰς παρὰ τῆς πόλεως καθιερωθείσας συνηθείας [§. 67]. Αἱ Ἀθηναὶ δὲ ἦσαν ἡ πατρίς τῆς ἐλευθερίας καὶ παρὰ τὰς πρὸς συντήρησιν τῆς πόλεως ἀναγκαίας ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἦσαν ἀμετάβλητοι, ἀλλ' ἐπιδεκτικαὶ τροποποιήσεων καὶ προοδευτικῆς ἀναπτύξεως, ἡ λοιπὴ τοῦ βίου δίαίτα ἀφίνετο εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκάστου θέλησιν· διὸ ἠδύναντο, ἀνεμποδίστως ἀκολουθεῦντες τὰς φυσικὰς αὐτῶν κλίσεις, πολυμερῶς νὰ ἀναπτυχῶσι.

§. 2. [189]

Ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν.

Σπουδαιώταται ποριστικαὶ πηγαὶ ἦσαν ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ γῆ δὲν ἦτο μὲν τόσον καρποφόρος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιμελῶς αὐτὴν εἰργάζοντο, ἔδιδε διάφορα προϊόντα, τῶν ὁποίων ἐπισημότερα ἦσαν ἐλαῖαι, σῦκα, καὶ κατωτέρας ποιότητος οἶνος. Ἐκ δὲ τῶν ὀρυκτῶν μάρμαρον, ἄργυρος καὶ μόλυβδος. Τὸ μὲν ὀρεινὸν τοῦ τόπου παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς κτηνοτροφίαν, τὰ παράλια δὲ εἰς ἁλιείαν [§. 97]. Στῖτον ἱκανὸν δὲν παρῆγεν ἡ χώρα καὶ ἦτον ἀνάγκη πολὺς ἐξῶθεν νὰ εἰσκομίζεται, ἐκ τοῦ Πόντου,

τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Σικελίας καὶ Λιβύης· ὅθεν αἱ Ἀθη-
ναι διὰ πολλῶν νόμων ὥφειλον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς
προμηθείας τῶν ἀναγκαίων. Ζύλα, διάφοροι ναυπηγῆσιμοι
ὑλαι, σίδηρος καὶ χαλκὸς εἰσήγοντο ἐκ τοῦ Πόντου, τῆς Μα-
κεδονίας, τῆς Θράκης καὶ ἐκ πολλῶν νήσων· εὐγενέστερα δὲ
οἶνων εἶδη ἐκ τῶν νήσων· οὕτω δὲ καὶ περὶ ἄλλων. ἑξαγώγιμα
δὲ ἦσαν διάφορα ἔργα τῆς τέχνης, οἶον· ὄπλα καὶ ἄλλα εἶδη
μεταλλικῶν πραγμάτων, παντοῖα εἶδη ὠραίων λύχνων, αἰκί-
ακὰ σκεύη καὶ ἀγγεῖα, ἐνδύματα καὶ ὑφαντὰ πράγματα·
ἔτι δὲ καὶ ἔλαιον ἐξήγετο.

§. 3. [190.]

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Εἰς ἐπίδοσιν τοῦ ἐμπορίου συνέτεινον οἱ μεγάλοι καὶ
λαμπροὶ λιμένες, ἡ ἐξαίρετος ποιότης τοῦ νομίσματος, οἱ
σοφοὶ ἐμπορικοὶ νόμοι καὶ ἡ καλὴ ἀστυνομία. Ἡ ἐξαγωγή
δὲν ἦτον ἀπολύτως συγχωρητὴ· αἴτιος καὶ πολλὰ ἄλλα
πράγματα δὲν ἐσυγχωρεῖτο διόλου νὰ ἐξαχθῶσιν, ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ὄπλα εἰς ἐχθρικὰς χώρας. Οἱ πόλεμοι πολλάκις
ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ κλείωνται τὰ ἐμπόρια ἢ νὰ ἐμποδίζη-
ται ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή, καὶ ἠναγκάζετο τις διὰ πα-
ραβιάσεως τοῦ ἐμπορίου νὰ προμηθεύηται ἀναγκαῖά τινα,
μάλιστα σίτον. Οὕτω π. χ. περιωρίζετο ἡ συνώνησις καὶ
οἱ σιτοπῶλαι ἐπετηροῦντο αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν σιτοφυλά-
κων [§. 130]. Οἱ χειροτέχναι καὶ κάπηλοι δὲν ἐτι-
μῶντο πολὺ τὸ πάλαι, καὶ ὕστερον δὲ οἱ ἐξ ἐνδοξοτέρων
οἰκογενειῶν δὲν ἐπηγγέλλοντο τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα, καὶ
τοι βάνυσός τις, ὡς Κλέων καὶ Ἰπέρβολος, ἡδύνατο εἰς
τὸ δημοκρατικόν πολίτευμα νὰ ὑψωθῇ εἰς τὰ πολιτικά.
Ὁ Σόλων καὶ ὕστερότεροι ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς ἐ-
βοήθησαν πολὺ τὴν βιομηχανίαν· πολῖται καὶ μέτοικοι εἰ-
χον ἐλευθερίαν εἰς τὰ ἐπαγγέλματα.

§. 4. [191].

Μέτρα καὶ σταθμά.

Τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ εὐρεθέντα ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Αἰγυπτίων διὰ τῶν φοινίκων, ὡς φαίνεται, εἰσήχθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. τῶν ἐν χρήσει δὲ κατὰ τὴν Ἀττικὴν σπουδαιότερά εἰσι τὰ ἐξῆς.

Π ο ὕ ς (Ὀλυμπικός) περιέχων 136,66 Παρισινὰς γραμμάς. οὗτος διηρεῖτο εἰς τέσσαρας παλαιστὰς ἢ 16 δακτύλους. 12 δάκτυλοι ἀπετέλουν μίαν σπιθαμήν. Ὁ π ῆ χ υ ς περιελάμβανε 1 $\frac{1}{2}$ πόδα ἢ 6 παλαιστάς ἢτοι 24 δακτύλους, ἡ δὲ π υ γ ῶ ν 5 παλαιστάς ἢ 20 δακτύλους. Ἡ ὀ ρ γ υ ι ᾶ εἶχεν 6 πόδας, τὸ π λ έ θ ρ ο ν 100 πόδας (ἔτι δὲ καὶ ὡς μέτρον ἐπιφανείας ἐκ 10000 τετραγωνικῶν ποδῶν). Τὸ στάδιον περιεῖχεν 600 Ἑλληνικοὺς πόδας (625 Ῥωμαϊκοὺς). Ἀφοῦ οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐγέγονοντο γενικῇ τῶν Ἑλλήνων πανήγυρις, μετεχειρίσθησαν γενικῶς τὸ [ὀλυμπιακὸν] στάδιον ὡς μέτρον μήκους διὰ μεγάλους ἐκτάσεις. [ἦν δὲ περίπου $\frac{1}{8}$ μὲν Ῥωμ. μιλίου $\frac{1}{40}$ δὲ γεωγραφικοῦ, ἢ 569 παρισινοὶ πόδες.]

§. 5. [192].

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Τῶν μὲν ρευστῶν ἢ ὑγρῶν πραγμάτων μέτρα ἦσαν τὰ ἀκόλουθα.

μ ε τ ρ η τ ῆ ς [ἢ ἀμφορεὺς] = $\frac{3}{4}$ μεδίμνου.

[κεράμιον (Amphora) = $\frac{2}{3}$ μετρητοῦ].

χ ο ὕ ς (congius) = $\frac{1}{12}$ μετρητοῦ [ἢ $\frac{1}{8}$ κεραμίου].

ξ έ σ τ η ς (sextarius) = $\frac{1}{6}$ χοός.

κοτύλη (hemina) [ἡ τρυβλίον] = $1/2$ ξέστου

τέταρτον = $1/2$ κοτύλης.

όξύβαφον = $1/2$ τετάρτου.

κύαθος = $2/3$ όξύβάφου.

[κόγχη = $1/2$ κύαθου.]

[μύστρον = $1/2$ κόγχης.]

[χύμη = $4/3$ μύστρου.]

[κοχλιάριον = $1/2$ χύμης.]

των δὲ ξηρῶν τὰ ἐξῆς.

μέδιμνος.

έκτεϋς = $1/3$ μεδίμνου.

ήμίσκτον = $1/2$ έκτέως.

χοϊνίξ = $1/4$ ήμισκτον. [ίσως εκ τῶ χοϊνίξ τὸ τουρκ. σινίκι schinik]

ξέστης = $1/2$ χοϊνίκος.

κοτύλη = $1/2$ ξέστου.

κύαθος = $1/3$ κοτύλης.

§. 6. [193.].

Χρονολογία.

Τὸ ἀττικὸν ἔτος ¹⁾, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ Ἑλληνικά, ἦτο σεληνιακόν· ἕκαστος δὲ μὴν εἶχεν ἐναλλάξ 29 καὶ 30 ἡμέρας (μῆνες κοῖλοι καὶ πλήρεις). Ἐπειδὴ δὲ τὸ σεληνιακὸν τοῦτο ἔτος, συνιστάμενον ἐκ 354 ἡμερῶν, δὲν ἐσυμφῶνει μὲ τὸ ἡλιακόν, ἦτον ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ εἰσάγωσιν ἓνα ἐμβόλιμον ἢ ἐμβολιμεῖον

¹⁾ [Ἴδε περὶ τούτου διεξοδικὰ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς Πίνδαρον ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου. Ἀθῆν. 1843. 8. σελ. 59—97. Σημείωσαι δὲ, ὅτι οὐ μόνον κατὰ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόλεις διέφερον τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν παρ' Ἕλλησιν. Ἴδε μάλιστα Κ. F. Hermann, Griech. Monatskunde. Goett. 1844. 4.]

μῆνα. Σταθεροὶ δὲ κανόνες διὰ τὴν παρένθεσιν ἐπακτῶν ἡμερῶν ἐγένοντο ὕστερον, ὅτε ἤρξαντο τοὺς μῆνας κατὰ κύκλους νὰ διατάσσωσιν. οὕτω συνέστη κατὰ πρῶτον μὲν τριετηρίεις τις περίοδος, ἔπειτα δὲ ὁκταετηρίεις καὶ τέλος ἡ ἐκκαίδεκαετηρίεις. Τὸ πρῶτον δὲ ἡμερολόγιον εἰσήγαγεν ὁ Μέτων (432 π. Χ.), ποιήσας τὴν ἐννεακαίδεκαετηρίδα (Μέτωνος ἐνιαυτός) περίοδον ἐξ ἡμερῶν 6940, ἣτις ἐπεκράτησε πολὺν χρόνον. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην παρενετίθεντο 7 μῆνες εἰς 19 ἔτη, καὶ δὴ εἰς τὰ ἐπόμενα· εἰς τὸ γ', ἐ., δ., ια', ιγ', ις'. καὶ ιθ'. Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκάστου μηνὸς ἔκαμεν ὁ Μέτων τὴν ἀκόλουθον διάταξιν· ἐπειδὴ ὁ ἐκ 19 ἔτῶν κύκλος του εἰς 235 μῆνας, ἐκ 30 ἡμερῶν ὑπολογισθέντας, παρέχει 7050 ἡμέρας, ἢ 110 περισσοτέρας, ἐξήρπεν ἐκάστην ζγ'. ἡμέραν (ἡμέρα ἐξαίρεσιμος)· ὅθεν οἱ ἀττικοὶ μῆνες, σταθεροὶ (ἢ κοῖλοι ἢ πλήρεις) πρότερον ὄντες, ἐγένοντο ἤδη μεταβλητοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐμβολισμοῦ ἔπαθε μεταβολάς τινας ὕστερον, μάλιστα διὰ Καλλίππου.

§. 7. [194.].

Συνέχεια. Μῆνες.

Ὀνόματα τῶν ἀττικῶν μηνῶν ἦσαν τὰ ἀκόλουθα.

Θερिनοὶ μῆνες.	{	Ἐκατομβιαίων	[συμπίπτων μὲ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ νῦν Ἰουλίου καὶ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Ἀυγούστου.]
		Μεταγειτνίων	[=β'. 1 2 Ἀυγός. καὶ α'. 1 2 Σεπτ.]
		Βοηδρομιών	[=β'. 1 2 Σεπτ. μ.β. καὶ α'. 1 2 Ὀκτωβρ.]
Φθινοπω- ρινοὶ μῆ- νες.	{	Πυανεψιών	[=β'. 1 2 Ὀκτωβ. καὶ α'. 1 2 Νοεμβρίου.]
		Μαιμακτεριών	[=β'. 1 2 Νοεμ. καὶ α'. 1 2 Δεκεμ.]
		Ποσειδεών	[=β'. 1 2 Δεκεμβρ. καὶ α'. 1 2 Ἰανουαρ.]
Χαιμερι- νοὶ μῆνες.	{	Γαμηλιών	[=β'. 1 2 Ἰανουαρ. καὶ α'. 1 2 Φεβρουαρ.]
		Ἀνθεστηριών	[=β'. 1 2 Φεβρ. καὶ α'. 1 2 Μαρτίου.]
		Ἐλαφηβόλιον	[=β'. 1 2 Μαρτ. καὶ α'. 1 2 Ἀπρίλ]

Ἑσρινοὶ { Μοῦνιχιῶν [=β'. 1|2' Ἀπριλίου καὶ α'. 1|2 Μαΐου.]
 μῆνες { Θαργηλιῶν [=β'. 1|2 Μαΐου καὶ α'. 1|2 Ἰουνίου.]
 { Σκιροφοριῶν [=β'. 1|2 Ἰουνίου καὶ α'. 1|2 Ἰουλίου.]

Εἰς τοὺς ἑμβολίμους ἑνιαυτοὺς παρενεβάλλετο μετὰ τὸν Ποσειδεῶνα καὶ β'. Ποσειδεῶν ἐξ 29 ἢ 30 ἡμερῶν. Ἐκαστος δὲ ἀττικὸς μῆν διηρεῖτο εἰς τρεῖς δεκάδας· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἡμέρα ἐκάστου μηνὸς ἐλέγετο νοῦμηνία, τὰς δὲ ἀκολούθους τῆς πρώτης δεκάδος ἠρίθμουν τακτικῶς, συνεπιφέροντες τὴν λέξιν ἱσταμένου ἢ ἀρχομένου (μηνός)· ὡσπύτως δὲ καὶ τὰς ἡμέρας τῆς β'. δεκάδος, ἐπιλέγοντες τὸ ἐπὶ δέκα ἢ μεσοῦντος· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς τῆς γ'. δεκάδος μετὰ προσθήκης τοῦ ἐπὶ εἰκάδι. Ἀλλ' ὁμῶς τὰς ἡμέρας τῆς γ'. δεκάδος συχνότερα ἠρίθμουν ὀπισθοποροῦντες καὶ συνεπιφέροντες τὰς λέξεις φθίνοντος ἢ παυομένου [ἢ λήγοντος ἢ ἀπιόντος]· οἶον, δευτέρᾳ φθίνοντος, ἢ προτελευταίᾳ τοῦ μηνὸς ἡμέρα (pridie Calendas) ἦτοι ἡ κή. κοίλου μηνός*, πλήρους δὲ μηνός ἡ κθ'. ἡ δὲ τριακοστὴ ἢ ἡ τελευταία τοῦ μηνὸς ἡμέρα ἐλέγετο ἔνῃ καὶ νέᾳ.

Ὁ Πολιτικὸς ἑνιαυτὸς τῶν Ἀθηναίων ἤρχιζε μὲ τὸν Ἑκατομβαιῶνα μῆνα, ὅστις συμπίπτει περίπου μὲ τὸν ἡμέτερον Ἰούλιον. [Ἴδε καὶ Λεξικὸν Σ. Βυζαντίου β'. ἐκδ. τέλ.]

§. 8. [195].

Τροφή καὶ παιδεία.

Τὸ ὅλον τῆς ἀγωγῆς ἀφίνετο εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκάστου ἐκλογίην, ἡ δὲ πόλις ὑστερώτερα μόνον ἐφρόντιζε περὶ τῆς

*] [ὁ Bojesen λέγει, καὶ ἐν τῇ β'. ἐκδ. τοῦ Δανικοῦ, δευτέρᾳ φθίνοντος, ἢ προτελευταίαν τοῦ κοίλου μὲν μηνὸς τὴν 29, τοῦ πλήρους δὲ τὴν 28. ἀλλ' ὁ κοῖλος εἶχε μόνον 29 ἡμέρας.]

παιδεύσεως τῶν νεκίσκων. οἱ γονεῖς ἦσαν κύριοι ἢ νὰ ἀναθρέψωσιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν. Καθόλου εἰπεῖν, ὁ πατήρ ἐδίδεν εἰς τοὺς υἱοὺς τὰ ὀνόματα καὶ συνήθως, εἰς τὸν πρεσβύτερον ἰδίως, τὸ ὄνομα τοῦ πάππου *). Τὰ τέκνα τῆς κατωτέρας τάξεως ἐμάνθανον τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τινα τῶν ὥραιων ἢ βαναύσων τεχνῶν, καὶ ταῦτα ἐχρεώσθουν οἱ γονεῖς νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς. Ἐλευθέρια δὲ μαθήματα ἦσαν ἡ μουσικὴ (εἰς τὴν ἐκτεταμένην τῆς λέξεως σημασίαν) καὶ γυμναστικὴ· ἡ μὲν τὸ πνεῦμα μορφόνευσεν, ἡ δὲ ὑγίαν, ἰσχὺν καὶ κάλλος (εὐεξίαν) τῷ σώματι παρέχουσα. Τὴν ἰδιαιτέραν δὲ ἐπιτήρησιν τῶν παιδῶν ἀνέθετον εἰς δοῦλον (παιδαγωγόν), ὅστις ἀπανταχοῦ συνώδευεν αὐτὰ μέχρι τῆς ἐφηβητικῆς ἡλικίας. Τὰ μαθήματα τῆς γραμματικῆς ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ ζ'. ἔτους περὶπου εἰς τινα γραμματιστὴν, ὅστις τὰ παιδιὰ γράμματα ἐδίδασκε καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα (ἀνάγνωσιν, γράψιμον καὶ λογαριασμόν), ἔτι δὲ τὸ ἀπαγγέλλειν, ἀπομνημονεύειν καὶ ἐκθέτειν τὰ ὑπαγορευθέντα· εἰς τὰ γυμνάσματα δὲ ταῦτα μετεχειρίζοντο ἰδίως τοὺς ποιητάς, οἷον Ὀμηρον, Ἡσίοδον, Θεόγνιν καὶ ἄλλους.

§. 9. [196].

Συ ν έ χ ε ι α.

Ὀλίγον ὑστερώτερα (περὶ τὸ ιγ'. ἔτος) ἐπορεύοντο εἰς καθαριστοῦ, ὅπου ἐδιδάσκοντο νὰ κιθαρίζωσι καὶ ᾄδωσιν, ὅσον ἦν ἀναγκαῖον διὰ πεπαιδευμένον ἄνδρα. Τὴν δὲ γυ-

*) Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἓν ὄνομα μόνον ἔφερον, πρὸς πληρεστέραν ἀκρίβειαν προσετίθετο καὶ τὸ τοῦ πατρὸς (πατρὸθεν ὀνομάζεσθαι). Δημοσίᾳ δὲ ἐγίνετο ἡ ἐπίκλησις κατὰ τὸν δῆμον ἑνὸς ἐκάστου. π. χ. Ἀντιφῶν ὁ Κηφισιεὺς. Νικόστρατος ὁ Θεοσδοτίδου. Δημοσθένης ὁ Δημοσθένους Παιανιεὺς.

μναστικὴν ἐδίδασκον αὐτοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις ^{1]} οἱ παιδοτρίβαι, φροντίζοντες οὐχὶ ἀθλητικὴν δεξιότητα νὰ παράσχωσιν, ἀλλὰ ἰσχύν, εὐκαμψίαν καὶ χάριν [εὐεξίαν, §. 195]. Τὴν ἀγωγὴν ἐπετέλουν οἱ Ἀρειοπαγῖται· εἰς δὲ τὰ γυμνάσια ἦσαν πρὸς τοῦτο διωρισμένοι, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους, 10 σωφρονισταί, μισθοδοτούμενοι παρὰ τῆς πόλεως. εἰς τὰς ἐν τοῖς γυμνασίοις δὲ ἀσκήσεις ^{2]} οἱ δοῦλοι δὲν εἶχον μέρος, καὶ ὑπῆρχον πολλαὶ διατάξεις πρὸς τήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ χρηστῆς διαγωγῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν μετὰ τῶν ἡθῶν συμπαρελύθησαν καὶ αὗται.

§. 10. [197]

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Ἡ μάθησις ἐν τῇ μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ διήρκει περίπου μέχρι τοῦ ἡ. ἔτους, ἀλλὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς γυμνάσια ἀφιερωμένα· ἐκεῖθεν δὲ μετεβαινον εἰς τοὺς περιπόλους, ὅπου δύο ἔτη ὑπηρέτουν [§. 106]. Αὐξάνοντος δὲ τοῦ πολιτισμοῦ, συνήρξα-

1] [Ἐπιτηρεῖται τῶν γυμνασίων ἦσαν οἱ γυμνασάρχαι, διάφοροι τῶν ἐν §. 182. β. δηλωθέντων. δὲν ἐδίδασκον δὲ αὗτοι τὴν γυμναστικὴν, ἀλλ' οἱ γυμνασταὶ καὶ παιδοτρίβαι ἐν ταῖς πλαιίσραις· παλίστρα δὲ καὶ γυμνάσιον διαφέρει· ὅτι ἡ μὲν παλαιότρα ἰδιωτικὸν κατὰσταμα ἦν, ὅπου τις ἐφοῖτα ἐπὶ πληρωμῇ (π. χ. μὲν δούς), ἵνα μάθῃ διάφορα γυμνάσματα. ὅσον πάλιν ἄλμα κ.τ.λ. τὸ δὲ γυμνάσιον ἦν δημοσίον κατὰσταμα, ὅπου διδασχὴ δὲν ἐγένετο, ἀλλὰ μόνον γυμνασις, καὶ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων. ἴδε καὶ ἀνωτέρω. §. 98, 9. ἐγυμνάζοντο δὲ πάντες δολόγυμοι. §. 99. γ'.]

2] [Ὁ ἐξῆς τοῦ Σμωγίδου πεντάμετρος·

Ἄλμα, πιδωκείην, δίσκον, ἄκοντα πάλιν.

περιλαμβάνει πέντε εἴδη γυμνασίων, ἅτινα ὁμοῦ πένταθλος ἐλέγοντο. παγκράτιον δὲ, πυγμὴ μετὰ πάλης. πρβ. §. 208.]

νον καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὰς δύο ταύτας κυρίας μαθήσεις· καὶ εἰς μὲν τὴν γυμναστικὴν εἰσέχθη ἡ ὀπλομαχία, ἡ ὀρχηστικὴ καὶ ἡ ἵππικὴ, εἰς δὲ τὴν μουσικὴν κατὰ μικρὸν προσετέθη γεωμετρία καὶ ἰχνογραφία· ἔπειτα δὲ συμπεριελήρθησαν ὡς ἐπιστῆμαι ἡ ῥητορικὴ, ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία, τὰς ὁποίας περίφημοι διδάσκαλοι μὲ ἀδρὸν μισθὸν ἐδίδασκον [ιδιαιτέρως]. Πρὸς περαιτέρω δὲ ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας συνετέλεσαν πρὸ πάντων ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Πεισιστρατιδῶν ἤδη διεγεγεῖσα, καὶ ὕστερον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους μᾶλλον ἀναπτυχθεῖσα, αἵτιθαις τοῦ καλοῦ, τρεφομένη ὑπὸ τῆς θέας τῶν καλλιτεχνημάτων τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς δραματοποιίας, αἱ ὁποῖαι ἐξαιρέτως συνείχοντο μετὰ τῆς δημοσίου θρησκείας· ἔπειτα δὲ πολυτρόπως ἐπενήργησεν εἰς τοῦτο καὶ ὁ ἐνεργὸς πολιτικὸς βίος. ὅθεν καὶ ἐθαυμάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῶν καὶ παιδείαν, τὴν περὶ τὸ καλὸν αἵτιθαι καὶ τὸν ζῆλον αὐτὸ τὸ ὄν τῶν πραγμάτων νὰ κατανοήσωσι καὶ διασαφίσωσιν. πρὸς τοῦτο δὲ ἐγίνοντο ζωηραὶ συζητήσεις καὶ διδασκτικοὶ διάλογοι, τὰ ὁποῖα, μόνον ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι διεφθάρησαν, παρεξέβησαν εἰς ἀξελτηρίαν καὶ ἀδολοχίαν.

§. 11. [198].

Ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν κορασιῶν ἐγίνετο ἐν τῷ οἴκῳ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς μητρὸς καὶ ἔτεινε μᾶλλον εἰς μόρφωσιν ἀγαθῶν οἰκοκυριῶν, παρὰ εἰς λεπτοτέραν ἀνάπτυξιν. ὁ βίος αὐτῶν καθόλου ἦτο περιορισμένος καὶ σπανίως ἐξήρχοντο εἰς τὸ δημόσιον, εἰμὴ εἰς θρησκευτικὰς τελετάς· ἂν ἐπεσκέπτοντο καὶ τὰ θέατρα πολὺ διεφιλονεικῆθη, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους μόνον εἰς τραγ-

γῶδιαις ἐσυγχωρεῖτο αὐταῖς ἢ εἰσόδος. ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπανδρεύοντο παλλὰ νέαι· τὸ δὲ νὰ μιγνύωνται εἰς τὰ πράγματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς πόλεως ἐλογίζετο ἀνάρμοστον. Τὰ ἥθη τῶν γυναικῶν ἐπετήρουν οἱ γυναῖκες νόμοι, ἀνκμηθόλως ἀρχὴ ὑστερωτέρα. Ἡ κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους λαοπλὴν ἐλευθέρᾳ συναναστροφῇ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐέργεια εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ βίου ἦν κατὰ μέγα μέρος ἀγνώστος τοῖς Ἀθηναίοις.

§. 12. [199].

Δ ε ῖ π ν α .

Δεῖπνα δημόσια μὲν ἦσαν ἡ ἀνωτέρω μνηθεῖσα ἐν πρῶτῳ σίτησις καὶ τὰ λεγόμενα φυλαετικά δεῖπνα ἢ ἐστιάσεις· ἰδιωτικά δὲ οἱ λεγόμενοι ἔρανοι ^{1]}, ἐν οἷς ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ συνεισέφερεν ἀναλόγως εἰς χρήματα ἢ τροφάς (συμβολαί). Τῶν δὲ καθ' ἡμέραν συνήθων τροφῶν εἰσὶ τὸ ἀκράτισμα ^{2]}, ἥτοι πρόγευμα, τὸ ἄριστον, γεῦμα περὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ τὸ πρὸς ἑσπέραν δεῖπνον. οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον μέτριοι καὶ λιτοὶ εἰς τὰ δεῖπνα· ἀλλ' ἐξαιρέτως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἡ εἰς ὅλον τὸν βίον ἐπικρατήσασα τρυφή καὶ πολυτέλεια ἀνεφάνη καὶ εἰς τὰ συμπόσια, ὅπου τὰ σπανιώτατα βρώματα ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῶν νήσων μετεκομίζοντο. εἰς μάτην ἐζήτουν οἱ νόμοι νὰ περιστείλῃσι τὴν ὑπέρμετρον ἡδυπάθειαν, ἀπαγορεύοντες π. χ. τὴν χρῆσιν ἀκράτου οἴνου, τὴν συνέλευσιν πλεόνων ἢ 30 φίλων, καὶ ζημιοῦντες μὲ θάνατον τοὺς ἄρχοντας, ὅσοι δημοσίᾳ ἐφάνον-

1] [ἢ δεῖπνα ἀπὸ συμβολῶν, ἢ καὶ ἀπὸ σπυρίδων.]

2] [«ὅτι τὸ ἐκ ἀκράτου βρεῖν καὶ προσέσθαι ψωμίου»]

το μεθύοντες. Τὸ δεῖπνον, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ σύνδειπνοὶ ἐπὶ κλινῶν μετὰ στρωμάτων ἔκειντο, συνίστατο ἐκ πολλῶν τροφῶν [ἢ μερῶν]. (δεῖπνου προοίμιον, κεφαλή δεῖπνου, ἐπιδόρπισμα ἢ μεταδόρπια, δεύτεραι τράπεζαι, τραγήματα, ζυμαρικά καὶ ὀπωρικά). Μετὰ τὰ δεῖπνα ἐγίνοντο καὶ συμπόσια. Εὐγενέστερον δὲ οἶνον μετέφερον μάλιστα ἐκ τῶν νήσων Χίου καὶ Λέσβου. ἔπινον δὲ αὐτὸν συνήθως συγκερασμένον [§. 31, 4] με ὕδωρ θερμὸν ἢ ψυχρὸν (ἐν κρατῇρι). Ὁ οἰκοδεσπότης, ἢ ὅστις ἂν ἄλλος ᾔην ὁ ἐπὶ τῶν φιλοφρονήσεων κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ φροντίζων περὶ τῆς εὐταξίας ἐν τῷ πίνειν, ἐλέγετο συμποσίταρχος. Ἡλείφοντο δὲ [πορευόμενοι] εἰς τὰ συμπόσια με μύρα καὶ ἐστεφανοῦντο· πρὸς διασκέδασιν δὲ συνέτεινον, πλὴν τῶν διαλόγων, ἐπιστῆματα τῶν παρασίτων (γελωτοποιῶν), μουσική, ἄσματα (σκόλια) καὶ χορός μετὰ δὲ τὴν τράπεζαν ἔπαιζον τὴν πεττεῖαν καὶ κυβεῖαν· κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀρεστὸν παιγνίδιον ᾔην ὁ κότταβος^{3]}. Αἱ οἰκοδεσποῖναι δὲν εἶχον μέρος εἰς τὰ τοιαῦτα συμπόσια.

§. 13. [200]

Ἐνδύματα.

Καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα ἐγένετο κατὰ μικρὸν μεγάλη μεταβολή· ἀντὶ τῆς ἀρχαίας ἰωνικῆς στολῆς με μακροῦς, πολυπτύχους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεινοῦς χιτῶνας καὶ τὰ βοστρυχιζόμενα μαλλία με χρυσοῦς τέττιγας [Θουκ. Α'. 5.], εἰσέχθη κατ' ὀλίγον ὁ βραχύς· τῶν Δωριέων μάλινος ἀνδρικός χιτῶν [τρίβων], καὶ ἀπλούστερες τῆς κε-

3] [Περὶ παιγνιδίων ὑπάρχει Γ. Πηπεσιώτου λόγος ἐν τῷ Ἑλλ. ἐκπαιδευτηρίῳ. Ἀθῆν. 1834. 8, ὅστις ὅμως δὲν εὐλόγησε τὰ ἀξυαντήγη τὸ ἀντικείμενον, ὡς καὶ ὁ Γ. Παλιουρίτης ἐν Ἀρχαιολογίας. Τόμ. 6. σ. 179—196.]

φαλῆς κόσμος. Χιτών τις, διὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μόνον ἀνοιγμα ἔχων [ἐτερομάσχαλος, οὐκ ἐπισκεπάζων τοὺς βραχίονας,], τὸν ὁποῖον κυρίως οἱ δοῦλοι καὶ ἐργάται ἐφόρου, ἐλέγετο ἐξωμίς. Τὸ ἱμάτιον ἦν μέγα τετράγωνον ἐπανωφόριον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ χλαίνα, ἣτις ἦν πυκνότερον χειμῶνος ἐνδυμα· ἐλαφρότερον δὲ εἶδος αὐτῆς ἦτον ἡ χλανίς· ἡ δὲ χλαμὺς ἦν ἰδίᾳ τῶν ἐφήβων [§. 82, 3]. Κεφαλῆς κάλυμμα οἱ ἄνδρες συνήθως δὲν ἔφερον, εἰμὴ εἰς ἀποδημίας (κυνῆ πῖλος πέτασος, ὁ τελευταῖος τῶν ἐφήβων ἴδιος). ὑπὸ τοὺς πόδας δὲ ἡ ἔδενον πέλματα (ὑποδήματα) ἢ ἐφόρου πέδιλα, καλύπτοντα ὅλον τὸν πόδα· ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ μεταξὺ εἶδη (σανδάλια, κρηπίς, ἐμβάς, βλαῦται, ἐνδρομίδες). Τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἐνδύματα, κατασκευαζόμενα ἐκ λινού, ἐρίου, βύσσου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ μετάξης (ὀμόμβυξ), ἦσαν μακρὰ πολύπτυχα, περὶ τὴν ὀσφὺν μὲ ζώνην ζωννύμενα, καὶ διαφέρουσι κατὰ τοῦτο τῆς ἐλευθέρας καὶ ἐλαφρᾶς Δωρικῆς στολῆς [§. 81]. κατὰ δὲ τοὺς ἔπειτα χρόνους ἐπεκράτει πολυτέλεια καὶ νεωτερισμός εἰς τὰ ἐνδύματα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. [πλείονα παρ' Ἑρμάνω. III. §. 21-22. καὶ Βεκκέρω. III. σ. 157. ἔ.]

§. 14. [201.]

Οἰκοδομαί.

Ἐπειδὴ ὁ τῶν ἀνδρῶν βίος ἐν Ἀθήναις ἦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δημόσιος, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου κατηνάλισκον εἰς τὴν ἀγορὰν (πλήθουσα ἀγορά¹) πρὸ μεσημβρίας),

1] [Περὶ πλήθουσας ἀγορὰς· περὶ ὧραν τετάρτην ἡ πέμπτην καὶ ἕκτην, τότε γὰρ μάλιστα πλήθει· ἡ ἀγορά. — ἀγορᾶς ὧρα, οὐ τῶν πωλουμένων ἀλλὰ τῶν ἄλων πράξεων τῶν κατ' ἀγορὰν. Σουίδ. ἀγορᾶς διάλυσις = μεσημβρία. Σημειῶσαι δὲ ὅτι οἱ νέοι διόλου δὲν κατέβαινον εἰς τὴν ἀγορὰν. Ξεν. Ἀπμν. Δ'. Ε'. 1. Ἰσοκρ. Ἀρεσπαγ. ιγ. ἢ §. 48. Ἀριστοφ. Νεφ. 990. ἔ.]

τὰ γυμνάσιαι, κουρεῖται, μυροπωλεῖται κτλ., τὰ ὅποια ἐχρη-
σίμευον τρόπον τινὰ ὡς γενικοὶ συνελεύσεις τόποι, ἐπό-
μενον ἦν νὰ μὴ φροντίζωσι πολὺ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν
ιδιωτικῶν οἰκῶν ². Ὑστερον ὁμως, ἀφοῦ τὸ πρὸς τὸν
δημόσιον βίον συμφέρον ἐπαυσε, ἤρξαντο νὰ κατασκευά-
ζωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν οἴκους μεγάλους καὶ λαμπροὺς,
κοσμοῦντες αὐτοὺς μὲ πολυτελῆ ἐπιπλὰ καὶ σκεύη.
Ἄλλως δὲ ὁ τρόπος καὶ ἡ διάταξις τῶν Ἑλληνικῶν οἰ-
κῶν εἰς πολὺ σκοτεινὰ. Αἱ πλεῖσται οἰκίαι, αἱ διὰ
μίαν μόνον οἰκογένειαν ὠρισμέναι, ἦσαν μονόροφοι, σπλ-
νίως δὲ εἶχον καὶ ὑπερώϊον. ὁ μὲν πρὸ τοῦ οἴκου τόπος
ἐλέγετο πρόθυρον· ἐντὸς δὲ τοῦ οἴκου ὑπῆρχε τὸ πε-
ριστύλιον, τόπος ἐλεύθερος περιστοιχούμενος μὲ στή-
λας. Ἡ ἀνδρωνῆτις καὶ γυναικωνῆτις ἐχωρί-
ζοντο διὰ τῆς μεσαύλου θύρας· καὶ ἡ μὲν ἀνδρω-
νῆτις εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος εὗρίσκετο, ὁ δὲ γυναι-
κωνίτης εἰς τὸ ὀπίσθεν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπε-
ρώϊῳ, ὅπου τοιοῦτον ὑπῆρχε ³. Τὸ πρὸς συνανατροφὴν
ἢ δεῖπνον δωμάτιον ἐλέγετο ἀνδρῶν, τὰ δὲ πρὸς ὕπνον
θάλαμοι· οἱ δὲ τῶν πλουσιωτέρων οἴκοι εἶχον καὶ
ξενώνας, ἰδιαίτερα δωμάτια [ἀποκιχωρισμένα τῆς οἰ-
κίας] διὰ τοὺς ξένους. Ὁ μέλλων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν
οἰκίαν εἰσελθεῖν ὤφειλε νὰ κόψῃ ἢ κρούσῃ τὴν θύ-
ραν (διὰ δὲ τὸν κρότον τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου ἐξερχομένου εἶνε
ἐν χρήσει τὸ ῥῆμα ὑοφεῖν).— Αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἦσαν
ὥραῖα ὠκοδομημέναι· αἱ ὁδοὶ ἦσαν στεναί, οἱ οἴκοι μι-
κροί, ὠρισμένοι ἢ διὰ μίαν μόνον οἰκογένειαν (οἰκίαν)
ἢ διὰ περισσοτέρας ὁμοῦ συνοικούσας (συνοικίαι).
Τὸν ἀριθμὸν δὲν ἦσαν (συμπεριλαμβανομένων τῶν τοῦ Πει-
ραιῶς καὶ τῆς Μουνυχίας) 10000 οἴκοι περίπου.

2) [Ἰδε ἀνωτ. § 82. σημ. 1. περὶ τῆς κατὰσκευῆς τῶν οἰκῶν ὅ,
Βίκκερον ἐν Χερικλῆϊ II σελ. 70 ἔ.]

3) [Δυσίας ἐν τῷ Ἰπ. Ἐρχτ. φόνου. § 9. Ξεν. οἶκον. Θ' 5.]

§. 15. [202].

Ταφή τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ ταφή τῶν νεκρῶν καὶ ἡ φροντίς περὶ τὴν τήρησιν τῶν μνημάτων αὐτῶν ἦτο χρέος ἱερὸν ¹ καὶ παρὰ τῶν νόμων ἐντελόμενον, ἰδίως δὲ τῶν υἱῶν καθήκον· (τὰ δίκαια, τὰ νόμιμα [ποιεῖν] ἔλεγον τὴν κατὰ τὸν ἀνήκοντα τρόπον κηδεῖαν). Εὐρεθέντα νεκρὸν ἔπρεπέ τις τοῦλάχιστον μὲ γῆν νὰ καλύψῃ ². ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Κλεισθένους ἡ ταφή τῶν εὐρισκομένων νεκρῶν ἀνατέθη εἰς τοὺς δημάρχους. Τὰ περὶ τὴν ταφὴν νόμιμα ἦσαν ἀκριβῶς ὀρισμένα ὡς ἐφ' ἑξῆς· ὁ νεκρὸς ἐπλύνετο, ἐμυρόνετο, ἐστεφανοῦτο καὶ ἔπειτα ἐτίθετο ἐπὶ κλίνης πρὸ τῆς αἰθούσης (πρωτῖθεσθαι). ἐνώπιον δὲ τοῦ οἴκου ἐτίθετο ἀγγεῖον μὲ ὕδωρ (ἀρδάνιον) ³. [Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐξέφερον τὸν νεκρὸν] ⁴. Ἐπὶ δὲ τοῦ φερέτρου ἐγίνοντο μεγάλοι ὀδυρμοί, ὧν τὸ σφοδρὸν λέγεται ὅτι περιώρισεν ὁ Σόλων εἰς τὴν ἐκφορὴν δὲ προηγεῖτο ὁ μουσικὸς χορὸς τῶν θρηνωδῶν, ἔπειτα ἡκολούθουν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ⁵ με-

1] [Ἰδε καὶ ἀνωτέρω §. 33 καὶ 34.]

2] [Ἰα ἀπὸ φύγῃ τὸ ἄγος. Ἱ. Σ. φ. Ἀντιγ. 236 καὶ Σχολ. αὐτέθι· « εἰ νεκρὸν ἑρῶντες ἄταφον καὶ μὴ ἐναμνητάμενοι κόνιν ἐναγεῖς εἶναι ἐδόκουν »].

3] [Ἐτίθετο πρὸ τῆς θύρας τῶν τελευταίων τοῖς εἰσιῦσαι καὶ ἐξεῦσαι, ὅπως περιρραίνονται.]

4] [Ὁ νόμος παρὰ Δημοσθ. Πρὸς Μικέρτ. §. 62. σ. 1071. Ὑστερότεροι δὲ συγγραφεῖς, εἰς τὸν Διονυσίου καὶ ἄλλοι, μάλιστα λεξικογράφοι, ἀναφέρουσιν, ὅτι κατέθετον εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ἐξολόν, ὡς μισθὸν ἢ ναῦλον τῷ Περθμεῖ· ἀλλὰ πότε τὸ ἔθος εἰσέχθη δὲν ἔσθ' ἐγνωστὸν.]

5] [«Βαδίζειν δὲ τοὺς ἄνδρας πρόσθε, ὅταν ἐκφέρωνται, τὰς δὲ γυναῖκας ὀπισθεν· γυναῖκα δὲ μὴ ἐξεῖναι εἰσιῖναι εἰς τὰ τοῦ ἀποθα-

λανειμονοῦντες, οἱ δὲ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ μὲ κεκαρ-
 μένας τρίχας. Οὐ μόνον δὲ τὸ καίειν ἀλλὰ καὶ τὸ κατ-
 ορύττειν τὸν νεκρὸν ἦν σύνηθες· (θάπτειν δὲ σημαί-
 νει ἐν ταφῇ ἄζειν καθόλου) 6. Ὅτ' ἂν ὁ νεκρὸς ἐκαίε-
 το συνηθοίκετο ἢ κόνις ἐντὸς ὑδρίας. Μετὰ δὲ τὸν ἐντα-
 φιασμὸν ἐγίνετο ἡ μακαριὰ ἢ τὸ περὶ δεῖπνον,
 καὶ ἔπειτα νεκρώσιμοί τινες θυσαίαι 7. Κατ' ἐξοχὴν δὲ
 λαμπρά ἐγίνετο ἡ ταφή τῶν ἐν πολέμῳ ὑπὲρ τῆς πατρί-
 δος πεσόντων 8. Περί τὴν πόλιν ἦσαν διάφορα νεκροτά-
 φια, οἷον ὁ ἐκτὸς τῆς πόλεως Κεραμεικός· οἱ λίθινοι τάφοι
 (μνήματα, σήματα) πολάκις ἦσαν σφόδρα πολυ-
 δάπανοι 9. Γενικὴν δὲ νεκρώσιμον ἐορτὴν ἐώρταζεν ἡ πό-
 λις τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα 10.

νόντος, μηδ' ἀκολουθεῖν ἀποθανόντι, ὅταν εἰς τὰ σήματα ἄγῃται, ἐντὸς
 ἐξήκοντα ἐτῶν γεγонуῖαν, πλὴν ὅσαι ἐντὸς ἀνεψιῶν εἰσιν» Δημ.
 αὐτόθι.]

6] [Ἴδε §. 33. σημ. β. Ἐπαινον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς νεκροὺς πρὸς
 ἐσπέρην στρέφοντες. Πλούτ. Σόλ. ι. Αἰλ. Π. Ιστ. Ε'. ιδ'. περὶ δὲ τὸν νε-
 κρὸν εἶστον διάφορα ἀγγεῖα καὶ σκεύη, ὅποια καὶ μέχρι τῆς σήμερον
 πολλὰ ἀνασκάπτονται.]

7] [Τὰ τρίτα τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ τὰ ἑνὰ τα τὴν ἐ-
 νάτην· ἦσαν δὲ δεῖπνα, κομιζόμενα τοῖς νεκροῖς ὑπὸ τῶν συγγενῶν.
 ὡσαύτως δὲ καὶ καθ' ἑκάστον ἑαυτόν· ταῦτα δὲ τὰ νόμιμα, καθὼς καὶ
 ἡ μακαριὰ, σῶζοντι καὶ εἰς ἡμᾶς· ἔλυον δὲ τὸ πένθος οἱ Ἀθηναῖοι
 τὴν λ'. ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ συγγενεῖς συναρχόμενοι ἐδείπνου· ἐκαλεῖ-
 το δὲ τοῦτο τριακὰς καὶ καθέδρα.]

8] [Βλ. Θουκ. Β'. λδ'. Εἰς τοιαύτην δὲ περίστασιν ἐξεφωνεῖτο
 καὶ ἐπιτάφιος λόγος· ἀπλῶς δὲ δι' ἓνα ἄνδρα, ὡς ἐν Ῥώμῃ εἶθος ἦν, οἱ
 ἀρχαῖοι· Ἕλληνες λόγον ἐπιτάφιον δὲν ἐξεφώνουν.]

9] [Ἐκοσμοῦντο δὲ καὶ ἐξωτερικῶς μετ' ἐσφάνους μάλιστα κισσοῦ
 καὶ σελίνων· καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἐθικροῦντο τὰ μνήματα ὡς ἱεροὶ τόποι,
 ὅ δὲ θάνατος ὡς αἰωνία καὶ φρικτὴ ἐξορία.]

10] [Ἀπὸ τῆς 11—13 τοῦ μηνός· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ ἐορτὴ Ἀνθεστη-
 ρια μὲν καθόλου, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ μὲν α'. αὐτῆς ἡμέρα πῖθοιγία, ὅτι
 τοῦ νέου οἴνου κατήρχοντο· ἦν δὲ αἰὺς ἐορτάσιμος, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἀ-

ΛΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΑΣΗΣ.

Α.

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ, ΑΓΩΝΕΣ ΙΕΡΟΙ ΣΤΕΦΑΝΙΤΑΙ.

§. 1. [203.]

Τοπικαὶ πανηγύρεις. Οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

Ἢ πρὸς εὐζωίαν κλίσις τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ εὐκοινώνητον αὐτῶν ἐγίνοντο ἀφορμὴ πολλῶν εἰς ταῦτὸ συνελεύσεων, αἱ οὐδαμῶς, ἐπειδὴ συνωδεύοντο μὲ θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ γυμνάσια, ἐγίνοντο ἔτι μᾶλλον ἐπίσημοι. Τὰ γυμνάσια, ὡς παρέχοντα ἰσχὺν καὶ εὐκίνησιν, ὡς προπαρασκευάζοντα πολεμικὴν καρτερίαν καὶ μορφόνοντα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὡραῖον, ἔθεω-

ποφράς· ἡ δὲ Ὁ. Χόες, οἱ ἔπινεν ἕκαστος ἐξ ἰδιοκτεῖρου χόος καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος ἅπαντες· καὶ τοὶ δὲ πάντες, διῦλοι ὁμοῦ καὶ ἐλευθεροί, συνευδύμουν, ὅμως οὐχ ἥττον ἐθιῶρουν τὴν ἡμέραν μιαν ἂν καὶ ἔχριον τὰς θύρας μὲ πίσσαν, καὶ ἐξετέλειον ἐκχύσεις, ἐναγίσματα ὁπλοδὴ ἢ σπονδὰς ἐπὶ νεκροῖς, κατὰ χρησμόν· ἡ δὲ τρίτη Χύτροι, ἐν ᾗ πάντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἐψήσαντες ἐν χύτρᾳ διάφρα ὕπριον (πανσπερμίαν), ἔθυσον Ἑρμῇ τῷ χθονίῳ καὶ ἄλλοις καταχθονίοις θεοῖς, τῶν δὲ Ὀλυμπίων θεῶν οὐδενί· καθόλου εἰπεῖν, αἱ ἡμέραι αὗται ἐθεωροῦντο μισραὶ, ἀνὰ αἷς τὰς ψυχὰς τῶν κατοικημένων ἀνιέται ἐδόκειν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν κομωζόντων ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν ἐν τῇ τῶν Χόων ἐορτῇ, οἵτινες τοὺς ἀπαντῶντας ἔσχοιπον, καὶ ἐλοιδοροῦν, ὅθεν τὰ ἐξ ἀμάξης.]

ροῦντο καταπολλὰ σπουδαῖα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ¹. Εἰς πολλοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκομεν τοιαύτας περιοδικὰς πανηγύρεις ², εἰς τὰς ὁποίας ἐσυγχωρεῖτο καὶ ἄλλοι Ἕλληνες νὰ προσέλθωσιν. Ἀλλὰ τέσσαρες τούτων, τοπικαὶ τὸ πρῶτον οὔσαι, μετεβλήθησαν κατὰ μικρὸν εἰς ἐθνικάς. Αὗται δὲ ἦσαν, ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἡλίδος, ἡ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, ἡ ἐν Νεμέᾳ τῆς Ἀργολίδος καὶ ἡ ἐπὶ τῶν Ἰσθμῶν. Εἰς τὰς πανηγύρεις ταύτας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν μετεῖχον τῶν ἀγώνων οἱ μὴ Ἕλληνες ³ (καὶ πάντες οἱ μὴ ἐλεύθεροι), ἐξ ἀνάγκης ἀνεπτύσσετο τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ διετηρεῖτο ἡ ἐθνικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους· συγκαινωνούντων πρὸς τοῦτο δὲ οὐκ ὀλίγον συνετέλει καὶ τὸ μὲ τὰς πανηγύρεις συνωδευμένον μέγα ἐμπόριον. κοινὴ δὲ τῶν Ἑλλήνων πανήγυρις ἐγένοντο ὑστερώτερα καὶ τὰ ἐν Πλαταιαῖς Ἐλευθερία ⁴ συσταθέντα κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν· ἤγοντο δὲ ταῦτα κατὰ πενταετηρίδα, καὶ διέμειναν πολὺν χρόνον, καὶ περ μὴ ὄντα πολὺ περιόδωχα.

1) Τὴν κλίσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν γυμναστικὴν δεικνύουσι καὶ οἱ πολλοὶ πρὸς τοῦτο ὁρισμένοι τόποι (παλαίστραι, γυμνάσια, στάδια, δρόμοι, ἱππόδρομοι).

2) Περ' Ὀμήρῳ ἤδη ἀπαντῶνται γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες. Ἰλ. Α. 699. Ψ, 237. Ὀδ. Θ, 120. ὡς βραβεῖα δὲ (ἄεθλα ἀττ. ἄθλα) ἀναφέρονται φίλαι, λέβητες, τρίποδες, ὕπλα, τάλατα ἀργύρου, σιδήρος, αἰχμάλωτοι γυναῖκες, ἔπποι, ἡμίονοι, βόες.

3) Ὅμως δὲ εὐρίσκομεν καὶ Μακεδόνας, καὶ Ῥωμαίους δὲ, τοὺς δεσπότας τῆς Ἑλλάδος, μετέχοντας τῶν Ὀλυμπιασιν ἀγώνων. [ὁ Κύριος Bojesen εἰς ἀλέγωνσιν, ὡς φαίνεται, τὸ κλασσικὸν σύγγραμμα τοῦ Abel, Makedonien. Λειψ. 1847. 8. ὅστις κατὰ τοῦ Μυλέρου ἀποδεικνύει τοὺς Μακεδόνας γνησίους Ἕλληνας, ἀπὸ τε τῶν παραδόσεων, τῆς γλώττης· καὶ τῶν ἐθίμων.]

4] Ἐρύταντό τε Ἐλευθερίῳ Διὸς ἱερὸν καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν στεφανίτην ἀπέδειξαν, Ἐλευθερίᾳ προσαγορεύσαντες. Στρεβ.]

Τὰ Ὀλύμπια.

Τὰ Ὀλύμπια ἀναφέρουσιν οἱ παλαιοὶ εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους [εἰς τὰ περὶ Οἰνομάου καὶ Πέλοπος], οἱ πλεῖστοι δὲ εἰς Ἡρακλέα ¹. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπειδὴ παρ' Ὀμήρῳ μνεία τούτων δὲν γίνεται, φαίνεται ὅτι τότε δὲν ἦσαν λαμπρὰ τοῦλάχιστον· ὕστερον δέ, 300 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, λέγεται ὅτι ἀνεκδόθησαν καὶ ἐτακτοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἡλίδος Ἰφίτου, καὶ τοῦ νομοθέτου τῶν Λακεδαιμονίων Λυκούργου. Ἀπὸ δὲ τοῦ 776 ἔτους ² ἐκράτουν συνεχῆ κατὰλογον τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ὅστις ἔπειτα περὶέσχευ ἀφορμὴν εἰς τὴν κατὰ Ὀλυμπιάδας χρονολογίαν. Οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ πενταετηρίαν (πενταετηρικοί) πέντε ἐφεξῆς ἡμέρας μηνὸς ἁττικοῦ ἑκατομβαιῶνος εἰς τὸ ἐν Ἡλίδι ἄλσος Ἄλτιν παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀγῶνων ἦσαν οἱ Ἡλεῖοι, οὔτινες προσδιώριζον τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς καὶ προσεκήρυττον τὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (ἐρομηνία) νόμῳ ὀρισμένην ἀνακχωρὴν τῶν ὄπλων (ἐκ χειρὶα, καὶ σπονοδαί) καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν Ἀστυλίαν καὶ Ἀσφάλειαν τῶν εἰς τὴν πανήγυριν ἐρχομένων· οἱ Ἡλεῖοι δὲ αὐτοὶ ἦσαν τὸ πάλοι πάντα ἀπαραβίαστοι. Οἱ Ἕλληνοδίκαι, ὧν ὁ ἀριθμὸς κατ'

1) [Ἐπειτα δὲ Ἡλείους Ἰφίτος καὶ Ἡρακλεῖ θέσιν τὸ πρὸ τούτου πολέμιον οφίσιν εἶναι νομίζοντας].

2) Κύριος ὁ Ἡλεὺς ἐνέκησε στάδιον τὸ 776 [ἰγδόη καὶ εἰκιστῇ Ὀλυμπιάδι. Κύριος Πλεῖος ἀνεγράφη—καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ὀλυμπιάς πρώτη ἐτάχθη, ἐφ' ἣ: "Ἕλληνες ἀριθμοῖν τι δοκοῦσιν ἀκριδῶς χρονικόν. Σύγγ.]

ἄλλους ἄλλος ³, προεδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων τῶν Ἡλείων [ἐν τῷ Ἑλλανοδικαίῳ δέκα ἐφεξῆς μῆνας, ὅσα εἰς τὸν ἀγῶνα σφᾶς δεῖ ποιεῖν. Πaus.] ἀπὸ τούτων δὲ λέγεται ὅτι ἡδύνατο νὰ γένη ἔφεσις εἰς τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ βουλὴν. Οἱ Ἑλλανοδίκαι οὗτοι ⁴ ἐγνωστοποιοῦν τὸν χρόνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ ἀθληταὶ ὤφειλον νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς Ἥλιδά, ἐξέταζον αὐτούς, ἂν ᾗσαν Ἕλληνες καὶ ἐκ γενετῆς ἐλεύθεροι, ἂν δὲν ὑπέφερον ἀτιμίαν, ἂν δὲν ᾗσαν ἐνοχοὶ ἀσεβείας, ἂν ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των καὶ τὰς δυνάμεις, ὡς παῖδες, ἢ ὡς ἄνδρες, ἡδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ὥρμιζον αὐτούς ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα τὰ πάντα τιμίως θέλουσιν ἐκτελέσει· διέτασσον τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα· ἐξέταζον τὸ πρᾶγμα, ὅτε τις μετὰ τὴν δημοσίαν πρόσκλησιν τοῦ κήρυκος παρουσιάζετο ὡς κατήγορος κατὰ τῶν ἀθλητῶν· ἐσυνδύαζον τοὺς ἀθλητάς διὰ κλήρου καὶ προσεῖχον εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἀγωνιστικῶν νόμων· οἱ ἐπιστάται δέ, οἵτινες καὶ κατ' αὐτούς τοὺς ἀγῶνας ἐτήρουν τὴν τάξιν, ἐλέγοντο ἀλύται, ὁ δὲ πρῶτος αὐτῶν ἀλυτάρχης.— Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔπαυσαν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου (394 μετὰ Χ.). [ἄθλον δὲ τῶν ἀγῶνων τούτων ἦν στέφανος κοτίνου.]

§. 3. [205].

Τ ὁ Π ὁ θ ι α.

Τὴν εὐστασίαν τούτων ἀναφέρει ἡ παράδοσις εἰς αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα· ἀλλὰ ἀγῶνες στεφανῖται ἐγένον-

3] [Κατ' ἀρχάς 1, ἔπειτα 2, ἀκολούθως 9, 8, 10, 12]

4) Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσι καὶ πολεμικοὶ τινες δικασταὶ τῶν Σπαρτιατῶν. [Οἱ διέποντες τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων ἐκλήθησαν οὕτω παρὰ τοῖς Ἕλλησι· δικάζειν. ἐδίκαζον δὲ τοῖς τε ἀθληταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγωνισταῖς, καὶ προεκάθοντο ἐν τῷ ἀγῶνι ἐν περφυρίῳ].

το τὸ 582. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἤγοντο ἀνὰ πᾶν θ'. ἔτος, ὕστερον δὲ ἀφοῦ προστάται αὐτῶν οἱ Ἀμφικτύονες ἐγένοντο (τὸ 590, κατ' ἄλλους τὸ 586) ἀνὰ πενταετηρίαν κατὰ τὸ γ'. Ὀλυμπιακὸν ἔτος. Τόπος δὲ αὐτῶν ἦν τὸ παρὰ τοὺς Δελφοὺς Κρυσσαῖον πεδῖον. [ἄθλον δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ τούτων δάφνης στέφανος ἦν καὶ μῆλα.]

§. 4. [206.].

Τὰ Νέμεα.

Κατὰ τὰς παραδόσεις συνεστάθησαν ὑπὸ τῶν ζ'. ἐπὶ Θίβας, ἣ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἐτελοῦντο τετράκις εἰς δύο Ὀλυμπιάδας κατὰ τὴν παρὰ τὴν Νεμέαν ἐν Ἀργολίδι κοιλάδα μεταξὺ Κλεωνῶν καὶ Φλιοῦντος. [ἄθλον δὲ τούτων στέφανος ἐκ σελίνων πεπλεγμένος.]

§. 5. [207].

Ἰσθμια.

Τούτων ἡ θέσις ἐγένετο κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ Σισύφρου πρὸς τιμὴν τοῦ θαλασσίου θεοῦ Μελικέρτου· ἀνενεώθησαν δὲ ὑπὸ Θησέως πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰσθμίου Ποσειδῶνος· τούτου δὲ ἕνεκεν εἶχον οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων πάντα τὴν προεδρίαν εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, κατὰ τριετίαν ἀγομένους ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ *). [Ταῖς νικῶσιν ἐνταῦθα στέφανος ἦν πρότερον ἀπὸ σελίνου, ὕστερον δὲ ἀπὸ πίτυος.]

*) Καὶ εἰς ἄλλας δὲ Ἑλληνικὰς πόλεις εὐρίσκομεν μικροτέρους ἀγῶνας Ὀλύμπια καὶ Πύθια καλουμένους· ὡσαύτως δὲ καὶ Νέμεα καὶ Ἰσθμια ἀπαγνῶμεν εἰς τινὰς τόπους.

§. 6. [208.].

Τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας.

Οἱ ἀγῶνες ἦσαν ἢ γυμνικοὶ καὶ ἱππικοί, ἢ μουσικοὶ (μουσικῆς)· καὶ τοὺς μὲν γυμνικοὺς καὶ ἱππικοὺς γνωρίζομεν ἐξαιρέτως ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν, οἵτινες ὅμως κατὰ μικρὸν ἀνεπτύχθησαν οὕτως, ὥς ἐν ἑν-
ταῦθα ἐκτίθενται.

Οἱ γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἦσαν τοῦτο μὲν ἀθλητικοί, τοῦτο δὲ δρόμοι ἐπὶ ἵππων καὶ ἀρμάτων, καὶ ἀθλητικοὶ μὲν ἦσαν α) δρόμος, ὅστις ἦτον ἢ ἀπλοῦς, ἀπ᾽ ἑνὸς μόνου διὰ τοῦ σταδίου γινόμενος (125 βημάτων, 600 Ἑλλ. ποδῶν), ἢ δίαυλος (εἰσαχθεὶς τὸ 724) μέχρι τοῦ τέρματος καὶ πάλιν ὀπίσω, ἢ ἐφ' ἱππικοῦ δρόμου, δις μέχρι τοῦ τέρματος καὶ πάλιν ὀπίσω, ἢ δόλιχος, μακρότερος δρόμος, τοῦ ὁποίου τὸ μέτρον κατ' ἄλλους ἄλλο εἶνε. Τὸν δρόμον ἔτρεχον ἢ ὠπλισμένοι, ὀπλι-
τοδρόμοι, ἢ μὴ ὠπλισμένοι, ψιλοί, γυμνοί 1). β) Πάλη [ἐκ τρίτου] (εἰσαχθεῖσα τὸ 708). γ) Πυγμῆ (εἰ-
σαχθεῖσα τὸ 688), ἐν ἣ τὸ πάλαι αἱ χεῖρες περιετυλίσσον-
το μὲ ἱμάντας, ἔχοντας μολύβδινα περιστρέμματα (cestus). δ) Δίσκος, βρεῖτα λιθίνη ἢ σιδηρᾶ πλάξ [βαλλομένη
πρὸς σκοπὸν]. ε) Ἄλμα, πηδῆμα μὲ βαρεῖς μολυβδίνους εἰς τὰς χεῖρας ἀλτῆρας. ς'). Ἄκων, βολὴ τοῦ
ἀκοντίου. Πάλη ὁμοῦ καὶ πυγμῆ ἀπετέλουν τὸ Παγ-
κράτιον (εἰσαχθὲν τὸ 648). Τὸ δὲ Πένταθλον

1) Κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους [V. S. 59. γ'. β'] ἡγωνίζοντο οἱ ἀθληταὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας γυμνοί, ὅπερ εἰς τὸν δρόμον λέγεται ὅτι ἀπὸ 720 ἤδη ἐγίνετο.

(εἰσαχθέν τὸ 708) συνίστατο ἀπὸ ἄλμα, δίσκον (δισκοβολία), ἄκοντα (ἀκόντιον), δρόμον καὶ πάλην. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους διεκρίνοντο δύο ἡλικίαι εἰς τοὺς ἀγῶνας, παῖδες 2) καὶ ἄνδρες, ὕστερον δὲ καὶ τρεῖς. — Οἱ δρομικοὶ ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐγίνοντο, ἦσαν ἡ ἱπποδρομία μὲ συνωρίδα (ἐκ 2 ζώων) ἡ τέθριππον, τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ λαμπρότερος ἀγὼν πάντων· οἱ δὲ ἵπποι ἦσαν ἡ πῶλοι ἡ τέλειοι· τὸ τέλειον ἄρμα 3) (εἰσαχθέν τὸ 680) ἔπρεπε δωδεκάκις νὰ διατρέξῃ τὸν δρόμον. Ἢ δὲ τιμὴ τῆς νίκης δὲν ἀπεδίδετο εἰς τὸν ἀναβάτην τοῦ ἵππου ἡ τὸν ἡνίοχον, ἀλλ' εἰς τοὺς κυρίους τοῦ ἵππου ἡ τοῦ ἄρματος, οἵτινες ἐνίοτε ἦσαν καὶ ἀπόντες, ἡ ἦσαν καὶ γυναῖκες.

Οἱ δὲ μουσικοὶ τὸ πάλαι μὲν ἦσαν τοῦτ' αὐτὸ μουσικῆς ἀγῶνες, δηλαδὴ παιζιμον κιθάρας ἡ αὐλοῦ μόνον, ἡ καὶ μετὰ μέλους κιθαρωδία ἡ αὐλωδία· ὕστερον δὲ εὐρίσκομεν καὶ παραστάσεις δραμάτων (ἀγῶνες Διονυσιακοί), καὶ ἐπιδείξεις πολλῶν εἰδῶν καλλιτεχνημάτων καὶ ἀπαγγελιῶν, ἔτι δὲ καὶ εἰκόνες ζωγραφικαὶ ἐξετίθεντο εἰς θέαν.

§. 7. [209]

Συνέχεια. Βραβεύσεις τῶν νικητῶν.

Τὰ μὲν Ὀλύμπια *) καὶ Νέμεα ἦσαν κατ' ἐξοχὴν γυμνακοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες, τὰ δὲ Πύθια καὶ Ἰσθμια καὶ μου-

2) Δρόμος καὶ πάλη διὰ τοὺς παῖδας λέγεται ὅτι εἰσήχθησαν τὸ 632, πένταθλον δὲ τὸ 628 καὶ πυγμὴ τὸ 616 π. Χ.

3) Ἡ ἀπήνη ἦτον ἄρμα ὑπὸ ἡμιόνων συρόμενον.

*) Πρῶτος ὁ Νέρων διέταξεν ἀγῶνα τραγωδίας καὶ κωμωδικῆς.

σικοὶ ἐν τῷ αὐτῷ. Οἱ Πυθικοὶ ἀγῶνες λέγεται ὅτι τὸ πά-
 λαι ἦσαν μόνον κιθαρωδικοὶ ἔπειτα δέ, ἀφοῦ ἀνέλαβον τὴν
 διεύθυνσιν αὐτῶν οἱ Ἀμφικτύονες, ἐγένοντο καὶ γυμνικοὶ
 καὶ ἱππικοί· οἱ δὲ μὲ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν αὐτὴν οὐδὲν ἄλλαν
 μουσικοί, τὸ μὲν πρῶτον κῦξήθησαν, ἔπειτα ὅμως ὅλως
 κατηργήθησαν. Αἱ εἰς τοὺς ἀγῶνας γινόμεναι τελεταί, καθ'
 ὅσον αὐτὰς ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν γνωρίζομεν, ἦσαν κυρίως
 θυσίαι, πομπαὶ καὶ παρόμοιαι ἱεροπραξίαι, τῶν ὁποίων
 μετεῖχον οἱ παρὰ τῶν πόλεων πεμπόμενοι θεωροί. Οἱ
 νικηταί (ἱερονῆκαι, Ὀλυμπιονῆκαι, πυθιο-
 νῆκαι κτλ.) ἐκηρύττοντο δημοσίᾳ, ἐστεμμένον δὲ μὲ
 τὸν τῆς νίκης στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος εἰς τὴν χεῖρα
 κρατοῦντες ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὸν λαόν· οἱ δὲ στέφανοι ἦ-
 σαν εἰς μὲν τὴν Ὀλυμπίαν ἐκ κοτίνου (ἀγριοελαίας)
 ἀπὸ τῆς Ἀλτews, τοῦ ἄλλους, εἰς δὲ τὰ Πυθια ἐκ δάφνης,
 εἰς τὰ Νέμεα ἐκ σελίνου καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀπὸ πίτυος.
 τοὺς Ὀλυμπια νικήσαντας παρηκολούθουν μεγά-
 λαι τιμαί· ἑορταί ἐτελοῦντο δι' ἑαυτοὺς οὐ μόνον εὐθὺς με-
 τὰ τὴν νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν
 εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν (ἐπινίκα). τὸ ἔτο, ὠνομάζε-
 το ἀπὸ τῶν νικητῶν· ἐδοξάζοντο δὲ καὶ μὲ ὕμνους καὶ ἄν-
 δριάντας. Ἡ πατρίς, εἰς ἣν ἡ τοιαύτη νίκη τιμὴν ἔφερεν,
 ἐβράβευεν αὐτοὺς μὲ μεγάλας διὰ βίου τιμὰς καὶ μὲ προ-
 νόμοι· οἶον, προεδρίαν εἰς τὰ δημοσία θεάματα,
 ἀτέλειαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν δημοσίων ὑποχρεώσεων.
 ἐν Ἀθήναις ἡξιοῦντο τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως· οἱ Σπαρ-
 τιαῖται δὲ ἔτασσον αὐτοὺς πρὸ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ μάχῃ,
 [Ἴδε ἀνωτ. §. 62, 4.]

ἀλλ' ὅμως ἀγῶνες κηρύκων καὶ σκληπιστῶν μνημονεύονται καὶ πρό-
 τερον ἤδη. Αἱ γινόμεναι δὲ ἀναγνώσεις καὶ ἀπαγγελίαι διὰ ἀνήκουσιν
 εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ποιηταί, ἱστορικοὶ καὶ ῥήτορες ἐδράττοντο
 πρὸς εὐκαιρίαν, ἵνα γένωσι γνωστοί εἰς τὸσον συνηθροισμένον πλῆθος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

§. 8. [210.]

Ὀλυμπιάδες καὶ ἡ κατ'αὐτὰς χρονολογία.

Πᾶσα Ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἴδιον χρονολογικὸν σύστημα, ὡς καὶ ἴδια σταθμὰ καὶ νομίσματα· τὸ ἔτος δὲ ἐσημαίνετο ἐν γένει ἀπὸ πρώτου τινος τῶν ἐν τέλει· π. χ. ἐν Ἀθήναις μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν θ'. ἐνιταυσιῶν ἀρχόντων (τοῦ ἰδίου λεγομένου ἀρχοντος)· ἐν Σπάρτῃ δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐτησίων ἐφόρων· ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ ἔτους εἰς ἄλλην πόλιν ἄλλη ἦν, οἱ δὲ μῆνες, καίπερ σεληνιακοί, οὐ μόνον διαφόρως ὠνομάζοντο, ἀλλὰ προσέτε καὶ ἕνεκα τοῦ διαφοροτρόπου ἐμβολισμοῦ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων διέφερον, οἱ ἱστορικοὶ ἔλαβον, ὡς γενικὸν δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας χρονολογικὸν μέτρον, τὸν κατάλογον τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Ἑλλανοδικῶν ἐπὶ στηλῶν ἐχαράσσοντο καὶ ὑστερώτερα εἰς τακτικούς καταλόγους κατεγράφοντο. Ἡδὴ ὁ Θουκυδίδης (γενν. [περὶ] 471) σημαίνει ἐνίοτε συμβάντα κατὰ συγχρόνους νικητὰς (εἰς παγκράτιον, οὐχὶ ὡς οἱ ὑστερώτεροι συγγραφεῖς κατὰ σ τ α δ ι ο δ ρ ό μ ο υ ς). Τίμαιος δὲ (γενν. περὶ 356), οὗ τινος τὰ συγγράμματα ἐχάθησαν, λέγεται ὅτι πρῶτος μετεχειρίσθη σταθερῶς τοὺς Ὀλυμπιονίκας εἰς προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου· ἀλλ' ὁ ἀρχαιότερος τῶν εἰς ἡμᾶς σωθέντων ἱστοριογράφων, ὅστις τὰ συμβάντα κατὰ Ὀλυμπιάδας συνέταξεν, εἶναι ὁ Πολύβιος (γεν. 205). εἰς τὸ ἐμπόριον δὲ καὶ τὰς συναλλαγὰς δὲν ἦτον ἐν χρήσει ἡ χρονολογία αὕτη.

Ἀναγωγή τῶν Ὀλυμπιάδων εἰς ἔτη χριστιανικά.

Οἱ Ὀλυμπικοὶ ἀγῶνες εἰελοῦντο ἀνὰ πᾶν πέμπτον ἔτος κατὰ τὴν περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς πανσέληνον· ὥς τε δύναταί τις τὴν ἀρχὴν ἐκάστου Ὀλυμπιακοῦ ἔτους νὰ θέσῃ περὶ τοῦ εἰς τὴν πρώτην Ἰουλίου. Ὅθεν ἐὰν θέλῃ τις νὰ εὕρῃ τὸ ἔτος τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ πρῶτον ἡμῖς Ὀλυμπιάδος τινός, π. χ. τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην Ὀλυμπ. 75, 6'. τὸν μῆνα Βοηδρομιῶνα, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀφαιρεῖ 1 μονάδα (74), τὸ δὲ ὑπόλοιπον πολλαπλασιάζει ἐπὶ 4 (296), εἰς τὸ γινόμενον προσθέτει τὰ ἔτη τῆς τρεχούσης Ὀλυμπιάδος (298) καὶ τὸ κεφάλαιον, ἐὰν ᾗ νε μικρότερον τοῦ 776, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν 777 καὶ οὕτω εὕρισκει τὸ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος (479)· ἐὰν δὲ ᾗ νε μεγαλειότερον ἢ ὁ 776 ἀριθμός, τότε ἀφαιρεῖ τὸν 776 ἀπὸ τοῦ ἀθροίσματος καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἶνε τὸ μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν ἔτος. Ἄν ὅμως τὸ συμβᾶν συνῆδῃ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τῆς Ὀλυμπιάδος, π. χ. ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης Ὀλυμ. 6, γ'. (κατὰ τὴν *aeram Varronianam*) ἀγομένων τῶν Παριλίων ἐν ἔαρι, τότε ἀνάγκη εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν 1 τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ 1, εἰς δὲ τὴν δευτέραν 2 νὰ αὐξηθῇ κατὰ 1, λοιπὸν εἰς τὸ δεδομένον παράδειγμα $5 \times 4 = 20 + 3 = 23$, τὸ ὅποιον ἀφαιρεῖται ἀπὸ 777· ἐκ δὲ τοῦ υπολοίπου 754 ἀφαιρεῖται 1, λοιπὸν 753.

1) [Ἦγουν ὅταν τὸ κεφάλαιον ᾗ νε μικρότερος ἀριθμὸς τοῦ 776.]

2) [Ὡς τὸ κεφάλαιον εὕρεθῇ ἀριθμὸς μεγαλειότερος τοῦ 776. π. χ. ὡς εὕρωμεν τὸ γ' ἔτος τῆς Ὀλυμ. 193. πράξις: $193 - 1 = 192$. $192 \times 4 = 768$. $768 + 3 = 771$. $771 - 776 = 5$. $5 + 1 = 6$. λοιπὸν τὸ γ' ἔτος τῆς 193 Ὀλυμπιάδος ἔνε τὸ 4 μετὰ Χριστόν.]

B.

ΜΑΝΤΕΙΑ.

§. 10. [212]

Μαντεῖα καθόλου. Τὸ ἐν Δωδώνῃ.

Πίστις παλαιοτάτη ὑπῆρχε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι οἱ θεοὶ καὶ ἀφοῦ ἔπαυσαν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον νὰ ἐμφανίζωνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀπεκαλύπτοντο ὁμῶς κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἡ δὲ ἱκανότης τοῦ ἐννοεῖν τὴν τοιαύτην ἀποκάλυψιν δὲν ἦτον εἰς πάντας δεδομένη, ἀλλ' εἰς τινὰς μόνον ἄνδρας (Κάλχας ἐν Ἰλιάδι) ἢ εἰς γένη (Ἰαμίδαί¹, Κλυτιάδαι, Τελλιάδαι). ἐπίστευον δὲ προσέτι ὅτι καὶ εἰς τόπους τινὰς κατ' ἐξοχὴν ἀπεκαλύπτοντο οἱ θεοί. Οὕτως ἐκπαλαι ἤδη ἀναφέρεται τὸ ἐν Δωδώνῃ τῆς Θεσπρωτίας μαντεῖον, ὅπου οἱ Σελλοὶ ἢ ἴσως Ἕλλοι εἶχον τὰς ἑδρας αὐτῶν, γένος Πελασγικὸν ὄντες. Ὁ Πελασγικὸς Ζεὺς², οὗτινος ὑποφῆται οἱ Σελλοὶ οὗτοι παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. II, 233) καλοῦνται, ἐπίστευον ὅτι ἀπεκαλύπτετο διὰ τοῦ ψευδίσματος τῆς ἱερᾶς δρυὸς (δρυὶς ὑψί-

1] [Ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀπὸ Ἰάμου τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δὲ ἐξηπλώθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος: εἶον, εἰς Λακωνίαν, Ἀρκαδίαν, Συρακούσας καὶ ἀλλαχοῦ. οἱ δὲ Κλυτιάδαι καὶ Τελλιάδαι ἦσαν Ἥλειοι. τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἱατρομάντες Ἀσκληπιάδαι ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Κῷ, μάστις αὐτῶν δὲ περίδοξοι ἦσαν οἱ μάντιες τῶν Ἀκαρνάνων.]

2] Ὁ Ζεὺς λέγεται παρ' Ὀμήρῳ ἤδη Ἰλ. Θ, 250 Πανομφοῦς, ἢ θεὸς ἐκ τοῦ ὁποῖου πᾶσα πρόρρησις, πᾶς χρησμός, τῶν ἀρχῶν αὐτῶν εἶχον.

κομος Ὀδ. Ξ, 328, φηγὸς παλαιά. Σοφ. Τραχ. 169) καὶ τῶν ἡχῶν τοῦ λείδητος (λέβης, Δωδωνάϊον χαλκεῖον). Τοὺς χρησμοὺς τοῦ μαντείου ἐδήλουν γραῖαι β (Πελειάδες) ἢ ἱερεῖς (τομοῦροι). Ἡ δόξα δὲ τοῦ μαντείου τούτου ἡλαττώθη ὕστερον, μάλιστα ἀφοῦ ὑψώθη τὸ Δελφικόν· ἀλλ' ὅμως πολὺν χρόνον καὶ μετὰ ταῦτα μνημονεύονται ἱερεῖαι ἐν Δωδώνῃ.

§. 11. [213].

Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.

Περίφημότατον ἐν Ἑλλάδι μαντεῖον, ὅπερ οὐ μόνον Ἑλληνίδες πόλεις, ἀλλὰ καὶ ξέναι εἰς σπουδαίας περιστάσεις ἡρώτων, ἦν τὸ Δελφικόν, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν Δελφῶν τὴν πόλιν, ἣτις τὸ πάλαι Πυθώ (Ἰλ. Β, 519) ἔκαλεῖτο, ἐν Φωκίδι παρὰ τὸν Παρνασσόν. Ἡ μεγάλη δὲ αὐτοῦ δόξα προήλθεν ἰδίως ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀωριεῖς, οἵτινες τὸ πάλαι πέριξ αὐτοῦ κατῴκουν, ὕστερον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐξηπλώθησαν, καὶ πανταχοῦ μετέδωκαν τὸ σέβας πρὸς τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν θεὸν Ἀπόλλωνα καὶ πρὸς τὴν ἁγιότητα τοῦ μαντείου αὐτοῦ. ἐγένετο λοιπὸν μετ' οὐ πολὺ γενικὸν τῆς Ἑλλάδος μαντεῖον, ἐκτήσατο μεγάλους θησαυροὺς (ἤδη Ἰλ. Α, 404), τοῦτο μὲν ἐκ δώρων τῶν ἐρωτῶντων, (Κροῖσος) τοῦτο δὲ ἐκ δεκατισμῶν τῶν σκυλευθέντων λαφύρων μετὰ νίκην τινά, καὶ ὑπεβλήθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀμφικτυόνων *). Κατὰ τινα Ἑλληνικὴν δόξαν, ἣτις πρῶτον εἰς Πίνδαρον

3] [Ὁ Ὀμηρὸς δὲν ἀναφέρει τὰς γραῖας ἱερείας· ὅθεν φαίνεται ὅτι ὕστερον παρελήφθησαν, καθ' ἃ καὶ Στράβων λέγει Ζ'. Ὑστερον δὲ ἀπεδείχθησαν τρεῖς γραῖαι· τὰ δὲ παρ' Ἡροδότῃ Β' 54 εἰς μυθικώτερα πρὸς ἄνω. §. 23.]

*) Ἡ κατοχὴ αὐτοῦ τοῦ γαιῦ ἀνήκεν εἰς τοὺς Δελφοὺς, πόλιν ἐλευθέραν.

ἀπαντᾷται, τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἦν ὁ ὁ μ φ α λ ῶ ς τ ῆ ς γ ῆ ς, ὅπερ καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Δελφῶν ὑπεδηλοῦτο. Μέγα δὲ κατ' ἐξοχὴν σέβας πρὸς τὸ χρηστήριον τοῦτο ἐδείκνυον οἱ Ἀωριεῖς, καὶ μάλιστα οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες καὶ τὰς ἀρχαιοτάτας πολιτικὰς διατάξεις τῆς Σπάρτης, τὴν διαίρεσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τῶν Ἡρακλιδῶν καὶ τὴν νομοθεσίαν Λυκούργου, εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπέδιδον, καὶ ὕστερον δὲν ἐπεχειροῦν οὐδεμίαν σπουδαίαν πράξιν, χωρὶς νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον διὰ τῶν Πυθίων, ἀρχῆς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐκλεγομένης [§. 58]. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις εἶχεν αὐτὸ πολλὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν νομοθεσίαν, τὰ ἥθη καὶ τὴν τήρησιν τῆς πολιτικῆς τάξεως. Εἰς τὸ νὰ καταπαύῃ δὲ τοὺς ἐμφυλίους τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους πολέμους ὀλίγην ἐνέργειαν ἐδείκνυε. Εἰς τὸν κατὰ Περσῶν ὅμως πόλεμον συνετέλεσε πολὺ διεγείρον τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, καὶ παρ' Ἡροδότῳ εὐρίσκομεν τελείαν πίστιν εἰς τὴν θεῖαν αὐτοῦ δύναμιν.

§. 12. [214]

Συνέχεια. Διαφθορὰ αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῶν χρόνων δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπέσυρεν εἰς ἑαυτὸ τὴν μομφήν, ὡς χαριζόμενον τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἐπειδὴ κατὰ μικρὸν ἡ παλαιὰ εὐσέβεια καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων ἐσθύνετο, ἤρξατο νὰ ἐλαττώνηται καὶ τοῦ μαντείου ἡ δόξα πάντοτε περισσότερον, μάλιστα ἀφοῦ αὐτὸ τοῦτο διεφθάρη καὶ ἐν τέλει ὑπομίσθιον τοῦ Μακεδόνα Φιλίππου ἐγένετο (Πυθία φιλιππίζουσα). Κατὰ μικρὸν δὲ ἀπώλεσε τό τε σέβας καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἔτι καὶ κατὰ τὴν δ' ἑκατονταετηρίδα μετὰ Χριστὸν ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ συμβουλὴν.

Συνέχεια. Διοργανισμός αὐτοῦ.

Ἦδη τὸ πάλαι εὐρίσκετο ναὸς τις ἐν Δελφοῖς· ἀλλ' ἀφοῦ οὗτος (548) ἐκάη, ὠκοδομήθη ἕτερος μεγαλειότερος καὶ λαμπρότερος ¹. Εἰς τὸ ἄδυτον δὲ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ὑψωμά τι, ὅπου ἵστατο ὁ χρηστήριος τρίπους, εἰς ὃν ἦτο κατεσκευασμένον βαθούλωμά τι ἢ ἀνοιγμα (ὄλμος), ἐφ' οὗ ἡ Πυθία, γενομένων προπαρασκευαστικῶν τινων τελειῶν ², ἐκαθίζετο, ἵνα δεχθῇ τὴν θεῖαν ἔμπνευσιν. Τὰς ἐκφράσεις δὲ αὐτῆς μετέδιδεν ἱερεὺς τις

1] [Φασὶ δὲ εἶναι τὸ μαντεῖον ἄντρον κοῖλον κατὰ βάθους, οὐ μάλα εὐρύστομον, ἀναγέρεσθαι δὲ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν· ὑπερκειῖσθαι δὲ τοῦ στομίου τρίποδα ὑψηλόν, ἐφ' ὃν τὴν Πυθίαν ἀναβαίνουσιν, δεχομένην τὸ πνεῦμα, ἀποθεσπίζειν ἑμμετρά τε καὶ ἄμετρα· ἐντείνειν δὲ καὶ ταῦτα εἰς μέτρον ποιητάς τινας ὑπουργοῦντας τῷ ἱερῷ. πρώτην δὲ «φημονόην» (τὴν εὐρύσαν τὸν ἐξήμετρον) γενέσθαι φασὶ Πυθίαν· κεκληῖσθαι δὲ καὶ τὴν προφῆτιν οὕτω καὶ τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι. Στράβ. Θ'. σ. 419.]

2] [«Πυῖσιν τοῦ ἱεροῦ νήματος καὶ μασησάμενη τῆς δάφνης». Λουκ. τὸ δὲ νῆμα τοῦτο ἦν οὐχὶ τῆς Κασταλίας πηγῆς, ὡς πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλὰ τῆς Κασσιότιδος, ἀναδύζου ἐντὸς τοῦ ἁδύτου. ὥσαυτως δὲ ἐσφαλται καὶ ἡ δόξα τῶν λεγόντων (ὡ καὶ Οὐίξμουθ), ὅτι πρὶν ἢ καθίσθαι εἰς τὸν τρίποδα ἐλούετο εἰς τὴν Κασταλίαν· τοῦτο ἐγίνετο ἅπαξ μόνον, ὅτε δηλονότι τὸ πρῶτον ἐξελέγετο εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. ἔπειτα δὲ οὐδέποτε πλέον ἐξήρχετο τοῦ ἱεροῦ ἢ Πυθίαν. Ἰδε περὶ τούτου (καὶ καθόλου περὶ τοῦ μαντείου διεξοδικά) ἐν *Ulrichs Reisen in Griechl. I. Bremen 1840. 8. σελ. 49–50*, ὅπου εὐρήσεις ὅτι καὶ ἡ ποιητικὴ δύναμις τοῦ νήματος τῆς Κασταλίας ἵνε ἐπινόημα τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν, καὶ ἡ μαντικὴ ὑστερώτερον πλάσμα. Ἡ Κασταλίη ἦν καθαρτήριον ἢ περιρραντήριον οὐ μόνον διὰ τοὺς θεράποντας τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἐρχομένους ἵνα λάβωσι μαντείας, ἢ ἵνα ἀγωνισθῶσιν εἰς τὰ Πύθια, καὶ ἁπλῶς διὰ τοὺς προσευχομένους εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. — Ἡ Πυθία ὤφειλεν εἶναι Δελφίς. λέγεται δὲ ὅτι πρότερον ἐλαμβάνετο παρθένος νέη, ἔπειτα δὲ, ἀφοῦ τις διεφθάρη, γραῦς ὑπὲρ τὰ 50 ἔτη γεγενητῆ, ἀκροαθῶσα δύο συνάμα καὶ τρίτη συμπληρωματικῇ.]

(π ρ ο φ ῆ τ η ς) συνήθως ἐμμέτρως, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ εἰς πεζὸν λόγον, εἰς τοὺς ἐρωτῶντας, ὡς ἀποκρίσεις, αἵτινες ὅμως πολλάκις ἦσαν σκοτειναὶ καὶ ἀμφίβολοι (Ἀπόλλων λοξίαις). Κατ' ἀρχὰς ἐδίδοντο οἱ χρησμοὶ μόνον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὠρισμένου τινὸς μηνός³, ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ πλήθος τῶν ἐρωτῶντων ἠϋξήσε, προσδιωρίσθη χρόνος τις ἐκάστου μηνός πρὸς τοῦτο. Τῶν ἐπιμελητῶν δὲ τοῦ ναοῦ οἱ μὲν ἦσαν ὅσιοι ἐκ τῶν 5 δελφικῶν ἱερατικῶν γενῶν⁴, ἐπιμελούμενοι τὰς θυσίας, οἱ δὲ π ρ ο φ ῆ τ α ι, ἱερεῖς τοῦ χρηστηρίου ἡ ἐξηγηταὶ ὄντες· κατωτέρως δὲ τάξεως ἦσαν οἱ περιηγηταί, ξεναγοῦντες τοὺς προσερχομένους, καὶ αἱ ὑπηρετοῦσαι π ρ ό σ π ο λ ο ι γυναῖκες.

§. 14. [216].

Ἔτερα μαντεῖα.

Ἦσαν δὲ προσέτι καὶ ἄλλα πολλὰ μαντεῖα, οἷον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας, ἐν Κλάρῳ παρὰ τὴν Κολοφῶνα, ἐν Διδύμοις παρὰ τὴν Μίλητον (ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν Βραγχιδῶν), ἐν Ἄβαις τῆς Φωκίδος· τὸ ἄντρον τοῦ Τροφωνίου ἐν Λεβαθεΐᾳ τῆς Βοιωτίας¹, τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου ἐν Ὠρωπῷ τῆς Βοιωτίας καὶ ἄλλα. Τοὺς χρησμοὺς δὲ ἐλάμβανον ἐκτελοῦντες διάφορα προπαρασκευαστικὰ ἔθιμα, εἰς τινὰς τόπους δὲ ἐγχοιμήσεως, π. χ. εἰς τὸν ναὸν

3] [Ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν 7 τοῦ μηνὸς Βυσίου (= Ἐλαφβολιῶνος = Μαρτίου), ἦν γενέθλιον τοῦ θεοῦ ἐνόμιζον. «ὥς γὰρ ἐνεΐθησαν αἱ κατὰ μῆνα μαντεῖαι». Πλούτ.]

4] [Εἰς Δευκαλίωνα τὸ γένος αὐτῶν ἀναφέροντες. τούτων προΐστατο ὁ ἐκδίδων τοὺς χρησμοὺς προφήτης.]

1] [Περὶ οὗ βλέπετε Ἐφημ. Ἀθηναίαις ἀρ. 1412, ff. 1847. τὴν διατριβὴν τοῦ Γοιτιλγιγίου, μεταφρασθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ Ἀπτινικοῦ.]

τοῦ Ἀμφιαράου [Πausαν. Α'. λδ']. Εἰς ἄλλα δὲ ἐγίνετο ἀποκάλυψις ἐκ νεκρῶν (νεκρομαντεῖα). Ἄλλως δέ, ὡς ξένοι ἡρώτων Ἑλληνικὰ μαντεῖα, οὕτως εὐρίσκομεν ὅτι καὶ Ἕλληνες ἐπορεύοντο εἰς ξένα, π. χ. εἰς τὸ τοῦ Διὸς Ἄμμωνος ²⁾.

ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Α.

ΑΝΦΙΚΤΥΟΝΩΝ ΔΕΣΜΟΣ.

§. 1. [217].

Ἀμφικτυονίαι καθόλου.

Ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ αἱ κοιναὶ αὐτῆς ἐορταὶ ἦνωσαν ἔκπαλαι τοὺς γειτονεύοντας λαοὺς μάλιστα καὶ μὴ ὄντας τοῦ αὐτοῦ γένους· ἐκ τούτου δὲ συνεστάθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀμφικτυονίαι (κυρίως ἀμφικτιονίαι) δεσμοὶ τινες, ἧτοι ἐκ συνθήκης ἐταιρεῖται τῶν ὁμόρων πόλεων, τῶν συνεργομένων εἰς κοινόν τι ἱερόν. Ἦσαν λοιπὸν αἱ τοιαῦται συνδέσεις, οὔτε ὡς αἱ κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν προωρισμέναι συμμαχίαι, οὔτε πάλιν ὡς οἱ κατὰ χώρας

2) Ἄλλα μέσα, δι' ὧν ἐπίστανται ὅτι δύνανται εὐρεῖν συμβουλὴν περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι, ἦσαν οἱ ἐγγράφοι χρησμοί, φυλαττόμενοι ὑπὸ τῶν χρησμολόγων ἢ χρησμοφιδῶν (διαφέρουσι τῶν προφητῶν καὶ ὑποφητῶν), ἵποῖσι ἦσαν ὁ Βάκις καὶ Μουσάϊος· ἔπειτα ἡ ἐρωσκόπια, θέα τῶν θυμάτων, ἡ παρατήρησις τῆς φωφῆς καὶ πτήσεως τῶν ὀρνέων, αἱ διοσημεῖαι, ἧτοι οὐράνια σημεῖα, ὡς τῆς ἀστραπῆς, βροντῆς, τῶν ἐκλείψεων τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης, τὰ νύπνια καὶ τ. τ.

Δεσμοί, σκοποῦντες ἐν κοινῷ βουλευτικῷ συνεδρίῳ [τὰ κοινὰ συμφέροντα καὶ] τὰς ὑποθέσεις τῶν [κατοικούντων τὴν αὐτὴν χώραν] λαῶν· [ἀλλὰ μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κοινοῦ ἱεροῦ.] Ὅμως δὲ παρήγγελλον ἐνίοτε καὶ τὴν τήρησιν φιλανθρωπικῶν τινων κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν νομίμων. Τοιαῦται δὲ ἀμφικτυονίαι μνημονεύονται πολλάι, ἀλλὰ περὶ τοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας τῶν περισοτέρων ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν.

§. 2. [218].

Ἡ ἐν Θερμοπύλαις καὶ Δελφοῖς ἀμφικτυονία.

Ἔκτασις, σκοπὸς καὶ ἱστορία αὐτῆς.

Περιφημοτέρα τῶν ἀμφικτυονιῶν τούτων ἦν ἡ ἐν Θερμοπύλαις παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλωνος συνερχομένη. Τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἐπειδὴ ἔπαιτα τὰ ἀρχικά της μέλη εἰς μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐξηπλώθησαν, ἐγένετο περίδοξον, καίτοι παντάπαστι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γενικὸν τῶν Ἑλλήνων βουλευτήριον. διέμεινε δὲ πολὺ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἔσχε καὶ πολιτικὴν δύναμιν. Τὸ συνέδριον τοῦτο ὀνομάζεται κατ' ἐξοχὴν ἀμφικτυονικόν, ἡ δὲ ἀρχὴ αὐτοῦ βυθίζεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους ^{1]}, τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ παράγουσιν οἱ παλαιοὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ἑλληνος Ἀμφικτύονος, ὅστις ἀναμφιβόλως μόνον ὡς μυθικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ δεσμοῦ πρέπει

1] [Κατὰ τὰ χρονικά τῆς Πάρου 1522 π. Χ. «Τὰ πάλοι μὲν οὖν ἀγνοεῖται. Ἀκρίσιος δὲ τῶν μνημονευμένων πρῶτος διατάζει δοκιμὰ τὰ περὶ τοῦ Ἀμφικτύονος, καὶ πόλεις ἀφορίσαι τὰς μετασχούσας τοῦ συνεδρίου, καὶ ψῆφον ἐκάστη δοῦναι, τῇ μὲν καθ' αὐτὴν, τῇ δὲ μεθ' ἑτέρας ἢ μετὰ πλειόνων· ἀποδείξει δὲ καὶ, τὰς ἀμφικτυονικὰς δίκας, ὅτι καὶ πόλιν πρὸς πόλιν εἰσὶν. Στράβ. Θ. σελ. 420.]

νά θεωρήται 2). Μέλη δὲ αὐτοῦ ἦσαν 12 ἔθνη 3, τὰ ὁποῖα πάντα πρότερον ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ περὶ αὐτὴν ὄκουν, διαφυλάσσοντα τὰς κατὰ τὰ δίκαια τοῦ δεσμοῦ σχέσεις μέχρι τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, καίτοι τινὲς τούτων, ὡς Δωριεῖς, Ἴωνες καὶ Θεσσαλοὶ, τοὺς γείτονας αὐτῶν ὅλως ἐπεσκότισαν ἢ κατέθλιψαν. Σκοπὸς δὲ τοῦ δεσμοῦ ἦτο [μὲν καὶ] νὰ στηρίξῃ νόμους τινὰς φιλανθρωπικοὺς καὶ ἡμέρους εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν γειτονεύοντων λαῶν, [ἀλλὰ κυρίως] νὰ προστατεύῃ τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν 4. Ὑστερώτερα δὲ (ἅπὸ τοῦ 586 π. Χ.) ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πυθικῶν ἀγώνων. Δὲν ἀπέδωκε λοιπὸν εἰς ἄμυναν κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, οὐδὲ ἀνέμιγνύετο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῶν μετεχουσῶν πόλεων· διὸ καὶ ἀργὸν εὐρίσκομεν τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἔριδας τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους.

2) [Ἐνομάσθη δὲ ἦτοι ἀπὸ Ἀμφικτύου τοῦ Δευκαλίωνος, ὅτι αὐτὸς συνήγαγε τὰ ἔθνη βρασιλεύων — ἢ ἀπὸ τοῦ περιόικους εἶναι τῶν Δελφῶν τοὺς συνταχθέντας. Ἀποκρ. ἐν λ. Ἀμφικτ. ἐνίοτε δὲ λέγεται καὶ τὸ κοινοὺν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον, καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸ ἐπὶ τῶν Περσικῶν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰσθμῷ μὲν τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ἐν Σπάρτῃ, οὐδὲ μὲ τὸ ὑστερώτερον ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ ἀνηγόρευσε τὸν Ἀλέξανδρον στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.]

3) Θεσσαλοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Περραιβοί, Μάγνητες, Λοκροί, Οἰταῖοι ἢ Αἰνιῆες, Ἀχαιοὶ Φθιώται, Μυληεῖς ἢ Μηλιαῖς, Φωκεῖς καὶ Δωλοπερ. [Αἰσχ. Π. Παρχ. λς'. πρὸ. Ἀποκρ. λ. Ἀμφικτύονες. Πυρσάν. ἱ. κ. 2.]

4) [Ἐν τῇ ὁρκίᾳ τῶν Ἀμφικτυόνων ἦν «Μηδμίαν πόλιν τῶν Ἀμφικτυονίδων ἀνάστατον ποιήσιν, μηδ' ὑδάτων ναματιαίων εἰρξέιν, μητ' ἐν πολέμῳ μήτ' ἐν εἰρήνῃ ἐάν τις ταῦτα παραβῇ, στρατεύσιν ἐπὶ τῷτον καὶ τὰς πόλεις ἀναστήσιν. καὶ ἐάν τις ἢ συλῇ τὰ τοῦ θεοῦ, ἢ συνιδῇ τι, ἢ βουλεύσῃ τι κατὰ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ, τιμωρήσιν καὶ ποδὶ καὶ χειρὶ, καὶ φωνῇ, καὶ πάσῃ δυνάμει. καὶ προσῇ τῷ ὅρκῳ ἢρὰ ἰοχυρά.» Αἰσχ. ἐν τῷ Π. παρχ. λς. παράβ. Διον. Ἀλικαρ. Γωμ. Ἀρχ. Δ'. κς.]

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἀνφαίνεται ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἰς τοὺς λεγομένους ἱεροὺς πολέμους (κατὰ Κίρρας μεταξὺ τῶν 600 καὶ 590 π. Χ., κατὰ Φωκίδος 355—346, κατὰ Ἀμφίσης 340—339, κατὰ Αἰτωλῶν 280), γενομένους κατὰ ὑβριστῶν τοῦ ναοῦ, καθ' οὓς πολέμους μέλη μέγα δυνάμενα μετεχειρίζοντο τὸ συνέδριον εἰς ἰδιοτελεῖς πολιτικούς σκοποὺς [ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑπερχσπίσεως τῶν συμφερόντων αὐτοῦ· οὕτως, οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι, Θεβαῖοι καὶ] Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, λαβὼν εἰς τὸ συνέδριον [346 π. Χ.] τὴν θέσιν τῶν Δωριέων καὶ Φωκέων, οἵτινες ὅμως ὕστερον πάλιν ἀπεκατεστάθησαν. Διέμενε δὲ ἡ Ἀμφικτυονία καὶ ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ὑπετάχθησαν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ μεταβολὴν τινα εἰς τὸν διοργανισμὸν αὐτῆς ὑπὸ Αὐγούστου παθοῦσα, ἐξηκολούθει ὑπάρχουσα καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῶν Καισάρων.

Ἐσωτερικὸς διοργανισμὸς τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου.

Ἰερὰ τῶν Ἀμφικτυόνων ἦσαν ὁ ναὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος καὶ ὁ τῆς Ἀμφικτυονίδος Δήμητρος ἐν Ἀνθήλῃ πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Αἱ σύνοδοι δὲ ἐγίνοντο δις τοῦ ἔτους [αἰετός τε καὶ μετοπώρου] ποτὲ μὲν εἰς Δελφοὺς ποτὲ δὲ εἰς Θερμοπύλας ¹. Αἱ ψῆφοι ἦσαν 24, δύο δι'

1) [Συνήως ἡ μὲν αἰρινὴ ἢ πυλαία συνήρχετο ἐν Δελφοῖς, ἡ δὲ μετοπωρινὴ ἐν Θερμοπύλαις. τινὲς δὲ ἐδέχθησαν καὶ δύο συνόδους κατ' ἔτος εἰς ἑκάτερον τῶν τόπων. πυλαία δὲ λέγεται οὐ μόνον ἡ εἰς Πύλας γενομένη σύνοδος, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς Δελφοὺς.]

ἑκαστην τῶν συνδεδεμένων ἐθνῶν· ἀλλὰ πῶς αὐται διη-
ροῦντο μεταξύ τῶν πόλεων μεγάλων ἐθνῶν, ὅποιοι οἱ Ἴωνες
καὶ Δωριεῖς, δὲν εἶνε ὅλως σαφές. Οἱ παρὰ τῶν πόλεων
πεμπόμενοι πρέσβεις ἐλέγοντο *ἱερομνήμονες* καὶ
πυλαγόροι (πιθανὸν εἰς ἱερομνήμων καὶ πλείονες πυ-
λαγόροι ἐξ ἐκάστης πολιτείας), ὧν τὰ ἔργα καὶ αἱ πρὸς
ἀλλήλους σχέσεις δὲν διευκρινίσθησαν ἐπαρκούντως 2). ἑκ-
τὸς δὲ τῆς συνεδριάσεως γίνεται καὶ *ἐκκλησιᾶς*
μνήμη, εἰς ἣν συνήρχοντο πάντες οἱ ἐκεῖ εὕρισκόμενοι πο-
λιταὶ ἐκ τῶν πόλεων τοῦ δεσμοῦ. [Αἰσχ. Κ. Κτησ. §. 124.]

Β.

ΔΕΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ.

§. 5. [221.].

Τοιοῦτοι δεσμοὶ καθόλου.

Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ μικρῶν πόλεων εὐρί-
σκομεν συνδέσεις τινάς, ὧν, στερεομένων ἐνίστε διὰ τῆς
λατρείας κοινοῦ τινος ἐθνικοῦ θεοῦ, σκοπὸς ἦν τὸ βου-

2) Οἱ ἱερομνήμονες ἐσχημάτιζον καὶ ἴδιον *συνέδριον*. [οἱ ἱερομνή-
μονες λέγονται καὶ *σύνεδροι* ἐνίστε, ἔστιν ὅτε καὶ ἀπλῶς Ἀμ-
φικτύονες· δὲν ἔνε δὲ ἀληθὲς ὅτι οἱ μὲν ἱερομνήμονες ἦσαν ὀρίσμενοι
διὰ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, οἱ δὲ πυλαγόροι (ἢ πυλαγόροι) διὰ τὰ
πολιτικά. ἐγὼ νομίζω τοὺς μὲν ἱερομνήμονας εἶναι γραμματεῖς (ὥσπερ
καὶ λέγονται ἐνίστε) καὶ ὑπομνηματιστάς, τοὺς δὲ πυλαγόρους, ῥήτο-
ρας ὑπὲρ τῆς πεμπούσης αὐτοῦ πόλεως. ὅθεν καὶ αὗτοι μὲν, ἐν Ἀθή-
ναις, ὡς σπουδαιότεροι, αἰρέσει κατ' ἔτος ἐξελέγοντο, ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ἱε-
ρομνήμονες, ἐπὶ ἀόριστον χρόνον, ὡς φαίνεται.]

λεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, τὸ κρίνειν τὰς πρὸς ἀλλήλους ἐριδας, καὶ γράφειν ψηφίσματα περὶ πολέμου πρὸς ξένους· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀναφαίνεται ἡ τάσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, καθ' ὅσον τὸ τέλος τῶν τοιούτων δεσμῶν συνήθως ἦν διχόνοια μεταξὺ τῶν καὶ σπουδὴ τινων πόλεων πρὸς τὴν ἡγεμονίαν. Τοιοῦτοι δεσμοὶ ἦσαν π. χ. ὁ τῶν Φωκέων καὶ ὁ τῶν Θεσσαλῶν, οἵτινες ἄλλως ἦσαν διγρημένοι εἰς ἀνεξαρτήτους ἀριστοκρατικῶς πολιτευομένας πόλεις, καὶ μόνον εἰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις ἐξέλεγον ἓνα τ α γ ό ν, ἥτοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἢ δικτάκτωρα 1). καὶ μεταξὺ δὲ τῶν Ἀρκάδων εὐρίσκομεν ἓνα, τὸ 369 κατὰ τῆς [Σπάρτης συσταθέντα δεσμόν 2], τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ὕστερον ἠνώθησαν μετὰ τοῦ συλλόγου τῶν Ἀχαιῶν, Αἰτωλῶν ἢ Σπαρτιατῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ μεταξὺ τῶν Ἰωνικῶν 3) καὶ Δωρικῶν πόλεων κατὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρχε χαλαρὸς τις δεσμός καὶ ὀλίγης διαρκείας. — Καθόλου δὲ εἰπεῖν πάντες οἱ τοιοῦτοι δεσμοί, ἐνόσω ἐπεκρά-

1) Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εὐρίσκομεν τυράννους, καὶ τὸ 376 ὑπέκυψεν ἡ Θεσσαλία πᾶσις ὑπὸ τὸν Φιράτον τύραννον Ἰάσονα [σύμμαχον τῶν Θεβαίων· ἀφοῦ δὲ οὗτος τῷ 370 ἐδολοφνήθη· ἐγένετο τύραννος ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦ 369—357, περιορισθεὶς ἐν Φεραῖς· τοῦτον ἐδολοφνήσκει Λυκόφρων ὁ Β'. ἐφ' οὗ] ὕστερον ὑπετάχθη ἡ χώρα εἰς τοὺς Μακεδόνας [τῷ 357 διὰ Φιλίππου, καὶ ἔμειναν αὐτοῖς ὑποτελεῖς μέχρι 197 π. Χ.]

2) [Τὸ κοινόν τῶν Ἀρκάδων, εὐ τὸ συνίδριον (ἢ σύνδοξ) ἐγένετο ἐν Μεγαλοπόλει, τὴν δὲν κυβερνητικὴν δύναμιν εἶχον μύριοι ἀπὸ πάσης τῆς Ἀρκადίας. Πλείονα παρὰ Schoemann, Antiqu. p. 409—411. καὶ μάλιστα W. Vincher, Ueber. Staaten u. Buenden etc. Basel 1840. 4. σ. 28—30, ὅστις τῷ Σχοιμ. ἀντιλέγων φρονεῖ ὅτι κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν γενεμένην μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην διελύθη ὁ δεσμός τῶν Ἀρκάδων.]

3) Πανήγυρις εἰς τὸ Πανιώνιον κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης Πανιώνια πρὸς τιμὴν τοῦ Προσείδωνος [Ἐλικωνίου.]

τει ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Λακεδαιμόνος, δὲν ἠδύνατο νὰ φράσωσιν εἰς πολιτικὴν τινα βαρύτητα· ἀφοῦ ὅμως αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διαφθορᾶς καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐρίδων ἐξενευρίσθησαν κατὰ μικρόν, ἀνεδείχθησάν τινες καὶ τῶν δεσμῶν τούτων.

§. 6. [222].

Δεσμός τῶν Βοιωτῶν.

Εἰς Βοιωτίαν, διαιρουμένην εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα κράτη, ἐσχηματίσθη δεσμός τις ¹⁾, λεγόμενος τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν μὲ κοινὰ ἱερά, παμβοιώτια, πικρά τὴν Κορώνειαν. Οἱ προσεστώτες τοῦ κοινοῦ ὀνομάζοντο Βοιωτάρχαι, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐνιαύσιος μὲν ἦν, ἀλλὰ ἡδύνατο καὶ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς πολλάκις νὰ ἀνατεθῇ. οὗτοι ἐπρότεινον τὰ πρακτέα ταῖς 4 βουλαῖς τῶν Βοιωτῶν [αἵπερ εἶχον ἅπαν τὸ κῦρος] ²⁾. Οἱ Θηβαῖοι δὲ ἦσαν ἡγεμόνες τοῦ δεσμοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ πόλεις, ὀλιγαρ-

1) Πρὸ τοῦ Περσικοῦ πολέμου ἤδη ἠνώθησαν οἱ Πιλαταιεῖς μετὰ τῶν Ἀθηναίων, μετ' ὧν ἔμειναν οὕτω μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ἡ πόλις αὐτῶν κατεστράφη ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ὕστερον δὲ μετὰ τὴν Ἀνταλκίδου εἰρήνην ἀνηγέρθη πάλιν (386). [Λέγεται ὅτι 14 πόλεις ἀπετέλουν τὸν δεσμόν, ὧν βεβαίως ἦσαν αἱ Θηβαι, ὁ Ὀρχμενός, ἡ Λεβαδία, Κορώνεια, Κῶπαι, Ἀλίαρτος, Θεσπιαί, Τάναγρα καὶ Ἀθηδών, ἴσως δὲ καὶ ἡ Χαλία, Χαιρώνεια, Πλάταια, Ὀρωπὸς καὶ Ἐλευθεραί.]

2) [Θουκ. Ε'. 28. Ἦσαν δὲ οἱ Βοιωτάρχαι καὶ στρατηγοὶ ἐν πολέμῳ· τὸν δὲ ἀριθμὸν ἦσαν, ἐπὶ μὲν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 11, δύο τῶν Θηβαίων, καὶ εἰς ἀρ' ἐκάστης τῶν ἄλλων πολέμων· ἀπὸ δὲ τοῦ 387 ἀναφέρονται πολέμαρχοι μόνοι ἐν Θήβαις· ἀφοῦ δὲ τὸ 379 εἰσέληθῃ ἡ δημοκρατία κατεστάθησαν 7 Βοιωτάρχαι, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὡς ἀρχόντες τῶν Θηβαίων, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ἀπὸ τοῦδε ἦν εὐχὴ νὰ ἀνανεώσωσι τὸν δεσμόν, ἀλλὰ νὰ στηρίξωσιν ἐν μόνον πολίτευμα, δι' ἅπασαν τὴν Βοιωτίαν, οὗ πρωτεύουσα νὰ ᾔνε αἱ Θηβαι, αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις δῆμιοι, ὡς αἱ Ἀθηναί· ἐν τῇ Ἀττικῇ.]

χικαὶ οὔσαι τὸ πάλαι, πολλὰ ἔπαθον ὕστερον ἐκ τῶν ἐρί-
δων τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν κομμάτων,
συνεργούντων ἐν μέρει τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων.
Προσεφέροντο δὲ οἱ Θηβαῖοι, μάλιστα μετὰ τὸν Περσικὸν
πόλεμον, πολλὰ ἡγεμονικῶς πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις 3), ὕ-
στερον δέ, ὅτε αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Σπάρτη ἐξησθένησαν, ἀνε-
δείχθησαν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ πολλὰ ἐπίσημοι 4) διὰ Πε-
λοπίδου, ὅστις τὸ 379 ἀπεκατέστησε τὴν δημοκρατίαν,
καὶ Ἐπαμεινώνδου. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνδρῶν
τούτων (Πελοπίδας † 364, Ἐπαμεινώνδας † 362) ἐταπει-
νώθησαν πάλιν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι κατὰ τῶν
Φωκέων βοήθειαν παρὰ τοῦ Μακεδόνα Φιλίππου. Ἀλλ' οὐ-
τος, ἐχθρὸς αὐτῶν μετ' οὐ πολὺ γενόμενος, τοὺς ἀφῆρσε
μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην 338 διὰ παντός τὴν δύνα-
μιν. ὅμως δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῶν [ἀνανεωθείς ἔπειτα τὸ 315
π. Χ. διὰ Κάσσανδρον,] διήρκεσε πολὺν χρόνον, [ἔτι καὶ
μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου.]

§. 7. [223]

Ὁ σύλλογος τῶν Ἀχαιῶν.

Αἱ 12 πόλεις τῶν Ἀχαιῶν 1, αἵτινες ἕνεκα τῆς θέσεώς
των πολὺν χρόνον δὲν ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν

3) Κατὰ τὴν εἰρήνην ἐπὶ Ἀνταλκίδου (337) ἀπώλεσαν αἱ Θῆβαι
τὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων πόλεων δύναμίν των, ἀλλ' ἡ ταπεινώ-
σις αὕτη δὲν διήρκεσε πολὺ, καὶ ἀπὸ τοῦ 379 ὑψώθησαν πάλιν.

4) [ἐρίσαντες πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλ-
ληνῶν.]

1) [Οἱ Ἀχαιοὶ οὗτοι πρὶν τῆς καθόδου τῶν Δωριέων κατοικοῦν τὴν
Λακωνίαν. ἐκαστιεύοντο δὲ τότε καὶ δὴ Τεσαμηνὸς λέγεται ὁ βασι-
λεὺς ἐφ' οὗ μετώκησαν εἰς τὸν Αἰγιάλον, ἐκβαλόντες τοὺς Ἴωνας, λέγεσθαι
δὲ ὅτι ἡ βασιλεῖα διετηρήθη μέχρι Ἀγέρου, ἀλλὰ πόσους χρόνους

τῆς Ἑλλάδος κλονισμῶν, ἐσχημάτιζον ἑκπάλαι ἡσυχόν τινα καὶ [ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα] ὁμοιόμορφον δεσμὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων, ὅτε διελύθη. Ἀλλ' ἐνόσω ἐπεκράτουν αἱ ταραχαὶ τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀλλήλους, ἀνεωσθή πάλιν ὑπὸ τινων πόλεων (περὶ τὸ 280), μεθ' ὧν ἠνώθησαν καὶ ἄλλαι πολλαί, ἵνα συνυπερασπίζονται ἀλλήλας καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν τυράννων, καὶ ἰδίως κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας. Ἐπὶ Ἀράτου († 213) καὶ ἔξαιρέτως ἐπὶ Φιλοποίμενος († 183) ὁ σύλλογος οὗτος ἐδοξάσθη πολὺ ἐπὶ βραχὺν χρόνον. ἀλλὰ καὶ οὗτος, πολλὰ παθὼν ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων καὶ ἐξασθενήσας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ Σπαρτιάτας, παρесеύατε τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς Ῥωμαίους· οὗτοι δὲ, οἱ τελευταῖοι, πολὺν χρόνον ἦσαν φίλοι τῶν Ἀχαιῶν, ὕστερον ὁμως ὑβριστικῶς προσεφέροντο πρὸς αὐτοὺς, καὶ μετὰ τὴν κατὰ Περσέως νίκην ὑπὲρ τοὺς χιλίους τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν ἔσυραν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἔμειναν [κρατούμενοι] ἀπὸ τοῦ 197—150. Νέος δὲ πόλεμος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεπέφερε μετὰ τὴν ἐκπόρθειν τῆς Κορίνθου (146) τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἡ Ἀχαιὴ ἐγένετο ἐπαρχία Ῥωμαϊκή. [§. 9. καὶ 43.]

ἄδελφον. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ὠγύγην εἰσῆχθησαν δημοκρατικὰ πολιτεύματα εἰς πάσας τὰς πόλεις τῶν Ἀχαιῶν, ὧν πολλαὶ συστάσθησαν ἐκ πολλῶν Ἰωνικῶν κωμῶν. ἀριθμοῦσι δὲ εἰ παλαιὰ δώδεκα πόλεις Ἀχαιῶν, ὧν τὰ ὀνόματα παρὰ τισι διαφέρουσι· καὶ κατὰ μὲν Ἡρόδοτον Α'. 145. καὶ Στράβωνα II. 323—326. ἦσαν αἱ ἑξῆς· Πελοπόννη, Αἰγείρα, Αἰγυῖ, Πισιδῶνος, Ἰερὸν ἔχουσα, Βύρα, Ἐλικη, ἣν τελευταῖν κατέλιπον εἰ μάχῃ κρατηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν Ἴωνες, Αἰγυιον, Ῥύπες, Παῖραι, Φαραί, Ὠλενος, Δύμη, καὶ Τρίταια, ἡ μόνη τούτων μεσογαίᾳ· ὁ Πολύβιος δὲ ἀντὶ τῶν Αἰγῶν καὶ Ῥυπῶν ἀναφέρει τὴν Λεόντιον καὶ Κερύνειαν, ἣν ὁ Παυσανίας ἀντὶ τῶν Πατρῶν καταλέγει, ὁ δὲ Γρόνης· Ἑλλ. ἱς. I. σελ. 763 δίδεται πλείονας τῶν 12.] Κατὰ τοῦ ἐπειτα δὲ χρόνου πλείστα πόλεις μετέσχον τῆς συμμαχίας.]

Διοργανισμός τοῦ συλλόγου.

Δις τοῦ ἔτους τακτικῶς συνερχόμενοι οἱ πολῖται ἐκ τῶν πόλεων τοῦ δεσμοῦ εἰς τὸ ἄλλος τοῦ ὀμαγυρίου Διὸς Ἀρνάριον παρὰ τὸ Αἴγιον, ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν τοῦ δεσμοῦ ὑποθέσεων, οἷον περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης ἢ συμμαχίας, παραλαβῆς νέων μελῶν, κρίσεως τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων καὶ θέσεως νέων συμμαχικῶν νόμων ¹· ἡ δὲ ψηφιοφορία ἐγένετο κατὰ πόλεις. Εἰς στρατηγὸς ²), εἰς ἱππαρχος καὶ εἰς γραμματεὺς ἦσαν οἱ ἐπιστημότεροι τῶν ἐν τέλει, ἐνιαύσιον ἀρχὴν ἀρχοντες ³. ἐξω δὲ τούτων μνημονεύονται 10 δαμιοργοί. πᾶσα πόλις τὰ αὐτὰ δίκαια ἔχουσα ἦν ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, καὶ πανταχοῦ μόνον πρὸς τοῦτο ἀπέδλεπον, ὅπως διατηρῆται τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐνῷ οἱ Μακεδόνες διέκειντο εὐνοικῶς πρὸς τοὺς τυράννους.

Αἰτωλικὸς δεσμός.

Εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἣτις ἔνεκα τῆς θέσεώς της διέμενεν ἀνεξάρτητος, ὑπῆρχεν ἀποκεχωρισμένος τις ἐπαρχια-

1) [Ἐκάστη δὲ σύνοδος διήρκει 3 ἡμέρας.]

2) Πρότερον ἦσαν δύο στρατηγοί, [ἀπὸ δὲ τοῦ 233 π. Χ. εἰς.]

3) [Ἐν τεμαχίῳ ἐπιγραφῇ: ἀνεκδότῳ, ἀνευρεθέντι πέρυσι τὸν Ὀκτώβριον, ὅπερ ἀντιγράφας ἔχω, ἀναφέρεται, ὅτι αἱ συμπολιτεύουσαι πόλεις ἐτέλουν τὸ ἐπιβάλλον κατ' ἐνιαυτὸν ἀργύριον, ὅπερ ἔπραττον οἱ πολέμαρχοι ἐν τοῖς πολεμαρχίοις. ἔτι δὲ ἀναφέρονται « Δαμιοργοὶ οἱ μετὰ Δεξιλάου », ἀνδρὸς ἐμολγῆ ἀγνώστου.]

κός δεσμός, ὅστις ῥητῶς ἀναφέρεται πρῶτον κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε οἱ ὦμοι καὶ πολεμικοὶ Αἰτωλοὶ ἀνεφάνησαν ὥς λίαν ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῶν Μακεδόνων καὶ πόλεις μεθ' ἑαυτῶν συνέδεσαν. Ἰστέρον δὲ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Μακεδόνοιο Φιλίππου, υἱοῦ Δημητρίου, ἀλλ' ἡ εὐνοια τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπύκρυνεν αὐτούς, διὸ προσεκάλεσαν ἐκ Συρίας βοηθὸν τὸν Ἀντίοχον, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ ὁποῖου (189) ὑπέπεσαν εἰς τὴν δεσποτείαν τῆς Ῥώμης· ὁμοίως δὲ διέμεινεν ὁ Αἰτωλικὸς δεσμός πολὺν ἔτι χρόνον, [καὶ ἀφοῦ ὁ Αὐγουστος συνώκισε τοὺς ὑπολειφθέντας Αἰτωλοὺς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν Νικόπολιν.]

§. 10. [226].

Διοργανισμός τοῦ δεσμοῦ τούτου.

Πᾶσα πόλις τοῦ δεσμοῦ ἦν αὐτόνομος, ἀλλὰ περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης καὶ περὶ τῶν κοινῶν τοῦ δεσμοῦ ὑποθέσεων, ὤφειλον νὰ ἀποφασίζωσι κοινῶς συνερχόμενοι. Ἐγίνοντο δὲ δύο συνελεύσεις· μία μὲν, ἡ μεγάλη, κατ' ἔτος εἰς τὸν ἐν Θέρμεις ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος [τὸ φθινόπωρον διὰ τὰς ἀρχαιεσιίας], ἑτέρα δὲ μικροτέρα ἔμμενος, ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων παρ' ἐκάστης τοῦ δεσμοῦ πόλεως ἀποκλήτων. Ἀνώτατος δὲ ἄρχων τοῦ δεσμοῦ ἦτον εἰς στρατηγός, παρὰ τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται καὶ ἱππαρχός τις καὶ γραμματεὺς. Τὸ δὲ πολίτευμα ἦν εἰς τὰ κυριώτερα δημοκρατικόν.

Γ.

ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑ.

§. 11. [227.].

Ἱστορία τῆς ἡγεμονίας. Σπάρτη.

Παρά τοὺς μνημονευθέντας κατὰ χώρας δεσμοὺς εὐρίσχομεν καὶ ἄλλους μεγαλειτέρους μεταξὺ πολλῶν χωρῶν καὶ πόλεων πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν, τὰς λεγομένας συμμαχίας, εἰς τὰς ὁποίας μία τις πρωτεύουσα πόλις εἶχε νομίμως ἀνεγνωρισμένην τὴν ἡγεμονίαν. Οὕτω πολὺ πρὸ τῶν Περσικῶν ἐσχημάτιζον αἱ πλείσται πόλεις τῆς Πελοποννήσου (Ἄργους καὶ τινων μικροτέρων ἐξαιρουμένων) δεσμὸν τινα ἵνα βουλευόνται περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἀποφασίζωσι περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης. Τὴν ἡγεμονίαν δὲ αὐτοῦ εἶχεν ἡ Σπάρτη, ἡγουμένη εἰς τὸν πόλεμον, παρέχουσα τοὺς στρατηγούς, καὶ προσδιορίζουσα τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐκάστη πόλις ὤφειλε νὰ τελέσῃ. Εἰς τὸν κατὰ Ξέρξου πόλεμον συνέστη συμμαχία τῶν πλείστων Ἑλληνιδῶν πόλεων πρὸς κοινὴν ἄμυναν, ἐν ᾗ ἡ Σπάρτη κατὰ τὴν θέλησιν τῶν Πελοποννησίων ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν. Τόπος δὲ τῆς συνελεύσεως τῶν βουλευομένων πρέσβεων ἦν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Περσικοῦ Πολέμου ὁ Ἰσθμός. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μυκᾷ μᾶχην περιελάμβανεν ὁ δεσμὸς οὗτος καὶ τὰς κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀποικίας.

§. 12. [228].

Συνέχεια. Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι.

Ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν ἔπρεπεν ἡ Σπάρτη μετ' οὐ πολὺ νὰ

παραχωρήσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῖς Ἀθηναίοις (477), ὣν ἡ θα-
 λασσία δύναμις ἦν πολλῶ σημαντικωτέρα καὶ εἰς τὰς κατὰ
 τὴν Ἀσίαν ἀποικίας εὖρον ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν, ὕστερον
 δὲ ἐξέτεινον αἱ Ἀθηναὶ καὶ κατὰ ξηρὰν τὴν ἡγεμονίαν
 αὐτῶν ἀπέναντι τῆς τῶν Σπαρτιατῶν ὥστε ἡ μὲν Σπάρ-
 τη ἔμεινεν ἐπὶ κορυφῆς τοῦ πελοποννησιακοῦ δεσμοῦ, αἱ δὲ
 Ἀθηναὶ κατὰ μικρὸν ἤνωσαν μεθ' ἑαυτῶν τοὺς νησιώτας
 Ἰῶνας, τὰς ἀποικίας κατὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας,
 Θράκης καὶ Μακεδονίας, καὶ τινὰς πόλεις ἐντὸς αὐτῆς
 τῆς Ἑλλάδος. Ὅμως τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν διεύθυνον αἱ
 Ἀθηναὶ πολὺ αὐθαιρέτως, καὶ τέλος μάλιστα ἐπεσχώρησαν
 τόσον, ὥστε ἀντὶ νὰ προσφέρωνται πρὸς τὰς ἄλλας συμ-
 μάχους πόλεις, ὡς πρὸς ἐλευθέρας καὶ αὐτονομόους,
 μετεχειρίζοντο αὐτὰς ὡς ὑπηκόους· καὶ κατ' ἀρχὰς
 μὲν οἱ σύμμαχοι εἶχον νὰ συνεισφέρωσιν πλοῖα μόνον καὶ
 μετρίους φόρους (ὀρισθέντας τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀριστείδ-
 δου εἰς 460 τάλαντα), συλλεγομένους καὶ φυλαττομέ-
 νους εἰς Ἀῆλον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀττικῶν Ἑλλη-
 νων [§. 181]. Ἀφοῦ ὁμως ἤρξαντό αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι
 ἀπρονοήτως πως, ἀντὶ νὰ παρέχωσι πολεμικὴν δύναμιν,
 χρήματα νὰ θέλωσι νὰ εἰσφέρωσιν, ἠύξησε τῶν Ἀθη-
 νῶν ἡ δύναμις, καὶ οἱ σύμμαχοι κατὰ μέγα μέρος ἐγένοντο,
 ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεθύμουν, φόρου ὑποτελεῖς. Τὸ
 θησαυροφυλάκιον μετεκομίσθη ἐκ Ἀῆλου εἰς Ἀθήνας (461).
 οἱ δὲ φόροι ἐπὶ Περικλέους καὶ Ἀλκιβιάδου ἀνέβησαν, καὶ αἱ
 Ἀθηναὶ ἀνεμειγνύοντο πολυτρόπως εἰς τὰ πολιτικὰ αὐτῶν
 πράγματα, ἐπιτάσσουσαι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ
 ἀντιποιούμεναι μάλιστα καὶ τὴν διαδικασίαν εἰς σπουδαίας
 ὑποθέσεις, καὶ πέμπουσαι ἐπιθεωρητὰς καὶ κατασκόπους,
 ἵνα ἐπαγρυπῶσιν ἐπ' αὐτῶν.

Συνέχεια. Σπάρτη. Ἀθῆναι. Θῆβαι.
Μακεδονία.

Ἡ ἐκ τούτου δὲ δυσαρέσκει καὶ ὁ φόβος ἐγένοντο αἷτια, ἵνα ἄλλαι πόλεις ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Σπάρτης· ὅθεν συνέζη ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404). ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ Σπάρτη ὡσαύτως μετὰ τὴν νίκην κατεχράτο τὴν ἡγεμονικὴν τῆς δυνάμειν καὶ ἐζήτει παντοῦ νὰ εἰσχαγῇ τὸ μισητὸν ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, πάλιν ὑψώθησαν, κατὰ μικρὸν αἱ Ἀθῆναι εἰς τὴν ἡγεμονίαν, ἰδίως μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην τοῦ Κόνωνος (394). Ἐτι δὲ καὶ ἡ εἰρήνη αὐτῇ τοῦ Ἀνταλκίδου (387), καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐγένετο διαιτητής, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων αὐτονόμους ἐκήρυξεν, οὐκ' ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων δυνάμειν, ὑψωθείσαν μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἔτους 371. Πλὴν ἡ δικαιοσύνη καὶ πραότης, δι' ὧν οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἐζήτουν νὰ ὑψώσωσι τὴν ἀναγεννηθεῖσαν αὐτῶν δυνάμειν, δὲν διήρκησαν πολὺ, καὶ ἡ ἡγεμονία κατὰ μέγα μέρος ἀπώλετο διὰ τῶν ἐπαναληφθεισῶν πάλιν καταχρήσεων (ὁ συμμαχικὸς πόλεμος 357—355). Ἐν δὲ τῇ ἀδρανεΐᾳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, καὶ αὐταὶ αἱ Θῆβαι ὤρεχθησαν ἐπὶ τινα χρόνον (371 Λεῦκτρα—362 Μαντίνεια) τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως.— Ἀπὸ τῶν ἐρίδων δὲ τούτων καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν πόλεων ὠφεληθεὶς ὁ Μακεδὼν Φίλιππος ἀνέλαβε μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην (338) τὴν ἡγεμονίαν, μεταδληθεῖσαν μετ' οὐ πολὺ εἰς μακεδονικὴν κυριαρχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμόχθουν οἱ Ἕλληνες, ἕως οὗ ἡ Ῥωμαϊκὴ δυνάμις ἀμφοτέρους κατέπιεν.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ.

§. 1. [230].

Ἱστορία τῶν ἀποικιῶν.

Ἡ θεμελίωσις τῶν ἀποικιῶν συνέχεται μετὰ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν. Πενθίλος ὁ τοῦ Ὀρέστου λέγεται ὅτι ἐγένετο οἰκιστὴς ἀποικιῶν (αἰολικῶν, ἀχαικῶν) ἐκ Βοιωτίας εἰς τὰ παράλια τῆς Μυσίας, εἰς Λέσβον Τένεδον καὶ τινὰς ἄλλας μικροτέρας νήσους. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τούτων εἰς τὰς παραλίας τῆς Λυδίας, τὴν βόρειον Καρίαν καὶ τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους νήσους, ἀπωκίσθησαν οἱ Ἴωνες, οὔτινες, διωχθέντες ἐκ τῶν βορείων παραλίων τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, κατέφυγον εἰς Ἀττικὴν, ὅθεν ἔπειτα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Κόδρου ἐζήτησαν ἄλλας οἰκίσσεις. Κατέσχον λοιπὸν ἐνωθέντες μετὰ ἄλλους λαοὺς διαφόρων γενῶν, μέγα μέρος τῶν Κυκλάδων καὶ ἐσχημάτισαν ἰδίως εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς παρακειμένας νήσους αὐτόνομον κράτη, ἔχοντα μὲν χαλαρὸν τινα δεσμόν πρὸς ἄλληλα (Πανιώνια), ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς πολλάκις διακείμενα διὰ τῆς παιδείας δὲ καὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἐργασίας ἡμαῶν, καὶ ἔπεμπον καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίως ἡ Μίλητος, πλῆθος ἀποικιῶν, μάλιστα περὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος. Τέλος δὲ ἠκολούθησαν καὶ δωρικοὶ ἀποικίαι ἐκ Μεγάρων καὶ Ἀργολίδος δυτικώτερα εἰς τὰ παράλια τῆς Καρίας καὶ τὰς παρακειμένας αὐτῇ νήσους, ὅπου καὶ δεσμόν τινα ἀπετέλουν (ὁ τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ναός).

Συνέχεια.

Καὶ ἡ μεγάλη Ἑλλάς (magna Graecia) ἐγκαίρως ἀπο-
κίσθη ὑπὸ Ἑλλήνων (ἀγαθαὶ καὶ δωρικαὶ ἀποικίαι). Ἐκ
τῆς Εὐβοίας, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς Χαλκίδος ἐξῆλθον πολλαὶ
ἰωνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας (Κύμη,
Cumae, ἡ ἀρχαιοτάτη [περὶ 800 π. Χ.]), καὶ Σικελίας,
τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας (Χαλκιδική). Δωρικὰς δὲ ἀ-
ποικίας εὐρίσκομεν εἰς Σικελίαν, οἷον τὰς Συρακούσας
(Κορινθιακὴν ἀποικίαν, θεμελιωθεῖσαν πιθανῶς τὸ 734),
τὴν Γέλαν (περὶ τὸ 689), τὸν Ἀκράγαντα (περὶ τὸ 581)
εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου πόντου, ὡς τὴν Κέρκυραν (Κο-
ρινθιακὴν), καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, ὡς τὸ Βυζάν-
τιον (Μεγαρικὴν). Οὕτως εὐρίσκομεν τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσο-
γείου θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥοδανοῦ (Μασσα-
λία θεμελιωθεῖσα περὶ τὸ 600 ὑπὸ τῶν Φωκαέων ἐκ τῶν
παρελίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας) μέχρι τῶν ἐνδοτάτων μυχῶν
τοῦ Εὐξείνου, καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν
καὶ κατὰ τὴν Λιβύην (Κυρήνη, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκ Θή-
ρας Δωριέων τὸ 631 κατὰ Εὐσέβιον), οἰκουμένας ὑπὸ Ἑλ-
ληνικῶν ἀποικίων, αἵτινες κατὰ τοὺς ἐπικαίρους τόπους
κτιζόμεναι ταχέως ἡκμαζον καὶ πανταχοῦ ἐξήπλοισαν τὴν
Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν.

Αἷτια τῶν ἀποικίσεων.

Ἡ κτίσις πολλῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν συνέχεται μὲ τὴν
μεγάλην τῶν λαῶν κίνησιν, τὴν λεγομένην Κάθοδον τῶν
Ἑρακλειδῶν καὶ Δωριέων [§. 230.], ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ

ἐγένετο τούτου αἰτία· ἀλλ' ὅμως τινὲς ἐγένοντο καὶ ἕνεκα ὑστερωτέρων πολέμων. Ἀφοῦ δὲ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἀπεκατεστάθησαν, ἐπέμποντο ἀποικίαι τοῦτο μὲν διὰ ψηφισμάτων τῆς πόλεως, ἵνα καταλάβωσι τοὺς καταλλήλους πρὸς ἐμπόριον τόπους, ἢ διὰ τὴν ἀπαλλαχθῇ ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ ὑπερβάλλον τοῦ λαοῦ πληθοῦς (μάλιστα ἐξ ὀλιγαρχουμένων πόλεων)· τοῦτο δὲ ἀπῆρχοντο ἕνεκα πολιτικῶν δυσαρεσκειῶν.

§. 4. [233].

Τρόπος τῆς ἀποικίσεως. Σχέσεις τῶν ἀποικίων πρὸς τὴν μητρόπολιν.

Ὅσαι τῶν ἀποικίων διὰ ψηφίσματος τῆς πόλεως ἐπέμποντο, ἡρώτων πρὶν τοῦ ἀπελθεῖν τὸ μαντεῖον· ἡγεμόνες δὲ τῆς ἀποικίσεως ἐξελέγοντο εἰς ἡ πλειότεροι οἰκισταί, καὶ συνήθως παρελάμβανον μεθ' αὐτῶν ἀναμμένον πῦρ ἐκ τοῦ Πρυτανείου τῆς μητροπόλεως· καθόλου δὲ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐσυμφώνουν ἀκριβῶς μετὰ τῆς μητροπόλεως, εἰς τὰς μεγάλας ἐορτὰς τῆς ὁποίας ἐπεμπον κατὰ καιροὺς καὶ θεωρίας· ἰδίᾳ δὲ τελετὴ εἰσάγετο πολλάκις πρὸς τιμὴν τῶν οἰκιστῶν. Εἰς τὰ νομίσματα ἐτήρουν τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς μητροπόλεως τύπον, καὶ εἰς τὰς πάνηγύρεις τοὺς πρέσβεις αὐτῆς περιποιῶντο καὶ ἐτίμων ἐξαιρέτως. Ἐνταῦθα δὲ ἀναφαίνεται ἡ εὐσεβὴς ἐκείνη [ὡς τέκνα γονεῦσιν] καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικίων, καίπερ ἀνεξαρτήτων ἄλλως καὶ αὐτονόμων, πρὸς τὴν μητρόπολιν σχέσις, ἥτις προσέτι καὶ ἐν τούτῳ δεικνύεται, οἱ ἀμοιβαίως ὑπερασπίζοντο ἐν πολέμῳ, ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἀνόσιον ἐθεώρουν τὴν κινήσασαι πόλεμον κατ' ἀλλήλων. [πᾶσα ἀποικία, εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, κδικουμένη δὲ ἀλλοτριούται. Θουκ. Α'. λδ', λλ.]

§. 5. [234]

Πολίτευμα τῶν ἀποικιῶν.

Οἱ νόμοι καὶ αἱ πολιτικαὶ διατάξεις τῶν ἀποικιῶν ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπομιμήματα τῶν τῆς μητροπόλεως· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πολίτευμα καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας ἐγίνοντο πολ-
 λάκις ἐν ταῖς ἀποικίαις μεταβολαὶ καὶ ἀναπτύξεις, αἵ-
 τινες ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν ὀπίσω ἐπενήργουν.
 Αἱ πλεῖσται ἀποικίαι ἐγένοντο κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀριστο-
 κρατίας, [§. 6.] ὅθεν καὶ τὰ παλαιότατα αὐτῶν πολιτεύμα-
 τα ἦσαν ἀναμφιβόλως ἀριστοκρατικά, καθόλου εἰπεῖν. ἀλ-
 λά ταχεῖα ἀνάπτυξις, ἐμπόριον καὶ παιδεία διήγειραν πρῶι-
 μα τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα. ἐκ τούτου δὲ ἀπαντῶμεν
 καὶ ἐνταῦθα ποικίλους πολιτικοὺς ἀγῶνας, ποῦ μὲν δυνα-
 στικὴν τινὰ δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναφυομένην τυ-
 ραννίαν, ποῦ δὲ καὶ τιμοκρατικὰ πολιτεύματα, ὡς εἴτινας
 ἀποικίας κατὰ τὴν Ἰταλίαν κυβέρνησιν ὑπὸ 1000 ἐκ τῶν πλου-
 σιωτέρων. Πολιτικαὶ δὲ ἔριδες ἔδωκαν ἐνίοτε ἀφορμὴν εἰς κα-
 λὰς νομοθεσίας, ὅποια ἢ τοῦ Ζαλεύκου παρὰ Λοκροῖς τοῖς ἐ-
 πιζεφυρίοις, καὶ ἢ τοῦ Χαρώνδα ἐν Κατάνη περὶ τὰ μέσα τοῦ
 ζ'. αἰῶνος. Εἰς μέρος τι τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐπέφερεν ἡ
 διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρου (ἐλευσις αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν τὸ
 530; θάνατος 500) πολιτικὰς μεταβολάς, καθ' ὅσον αὐτὸς
 εἰσῆγεν ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα, ἅπερ ὁμως ἐπανάστα-
 σίς τις μετ' οὐ πολὺ ἐξηφάνησεν (504).

§. 6. [235].

Παράρτημα περὶ τῶν κληρουχιῶν.

Τῶν ἀποικιῶν ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὰς λεγομένας
 κληρουχίας, ἰδίως ἐν Ἀθήναις συνηθείς, δι' ὧν κατα-

απληθεΐσά τις ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον προσγενομένη χώρα διενέμετο διὰ κλήρου εἰς πολίτας [πτωχοὺς], οἵτινες ἐλάμβανον μὲν ἰδίας ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν πόλιν διετῆρουν τὰ πολιτικά των δικαιώματα ὡς πολῖται, ὑπακούοντες καὶ τοῖς νόμοις αὐτῆς ¹. Οἱ νικηθέντες δὲ ἐγχώριοι, ὅπου δὲν ἐξεδιόκοντο, ἐγίνοντο ἢ πολῖται ὑπὸ εὐτελεῖς συνθήκας ἢ καὶ δοῦλοι. Τοῦτο δὲ πολλάκις συνέβαινε καὶ τοῖς κατοίκοις τῶν χωρῶν, ὅπου ἀποικίαι ἐκτίζοντο ².

1] [Κληροῦχος ἀντὶ ἀποίκων ἤρξαντο γὰρ πέμπωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ 506 π. Χ. καὶ ἐξηκολούθησαν μετὰ τινων μεταξὺ διακοπῶν μέχρι τῆς ἐν Καιρωνεΐα μάχης, δι' ἣν αὐτῶν καὶ μῖτος πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἐχθρὸν οὐ μικράν. Ἰδὲ Ἡρόδοτον Ε'. 77. Θουκ. Γ'. ν'.]

2] [Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικῶν ὑπάρχει εἰς Γαλλικὴν γλῶσσαν τὸ ἐξῆς τετράτομον σύγγραμμά εἰς 3ον ὑπὸ τοῦ πέρυσιν ἀποθανόντος ἐξόχου Γάλλου φιλολόγου Raoul-Rochette: *Histoire critique de l'établissement des colonies Greques*. à Paris 1815, βιβλίον ἱκανῶς διεξοδικόν, ὅσον οὐδὲν ἔτιον περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πλυθυνομένον εἰς σελίδας 1773, ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ κριτικόν, καίπερ οὕτως ἐπιγραφόμενον καὶ βραδευθὲν.]

[Ἐπισημείωσις].

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω (σελ. 262. τ.) μνημονευθέντος ἀρχαιολογικοῦ βιβλίου ὑπάρχουσιν εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἔτι τὰ ἐξῆς μεταφράσματα· α.) τὸ ἀπρηχαιωμένον ἔγχειρίδιον τοῦ Α. Βοσίου, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1850 ὑπὸ Γ. Ν. Καλλιθουλῶν· β.) τὸ τοῦ Κ. Γ. Ἰρβίγγου διὰ παιδας, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Σ. Ἀντωνιάδου καὶ ἐκδοθὲν τὸ β' ἐν Ἀθήναις 1843. γ.) τὸ τοῦ Ρ. Β. Παύλου, ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν αὐτόθι τῷ 1852 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρός, ὅστις βέβαια εἰς νέαν ἐκδόσιν καὶ διορθώσῃ τὰ ἀμαρτήματα τῶν πρωτοτύπων του· γ'.) πολλὰ ἀρχαιολογικὰ διατριβαὶ ἐν τῇ Πανδώρα καὶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν φιλομαθῶν.

[ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Α'.]

Κατάλογοι τῶν Ἐπωνύμων ἀρχόντων ἐν Ἀθήναις
ἀπὸ τοῦ 496—292 π. Χ.

(κατὰ Κ. Φ. Ἑρμ. I. σ. 441. ε.)

Ὀλυμπ. π.Χ.		Ὀλυμπ. π.Χ.	
71	ἀ. 496 Ἱππαρχος	79	ἀ. 464 Ἀρχιδεμίδης.
	β'. 495 Φίλιππος		β'. 463 Τληπόλεμος.
	γ'. 494 Πυθόκριτος		γ'. 462 Κόνων.
	δ'. 493 Θεμιστοκλῆς		δ'. 461 Εὐύππος
72	ἀ. 492 Διόγνητος	80	ἀ. 460 Φρασικλείδης.
	β'. 491 Ἰβριλίδης		β'. 459 Φιλοκλῆς.
	γ'. 490 Φαίνιππος		γ'. 458 Βίων.
	δ'. 489 Ἀρεσιτίδης		δ'. 457 Μνησιθείδης.
73	ἀ. 488 Ἀγχίστης	81	ἀ. 456 Καλλίας.
	β'. 487 . . .		β'. 455 Σωσίστρατος.
	γ'. 486 . . .		γ'. 454 Ἀρίστων
	δ'. 485 Φιλοκράτης		δ'. 473 Λυσικράτης
74	ἀ. 484 Λεώστρατος	82	ἀ. 452 Χαιρεφάνης.
	β'. 483 Νικόδημος		β'. 451 Ἀντίδοτος.
	γ'. 482 Θεμιστοκλῆς ;		γ'. 450 Εὐθύδημος.
	δ'. 481 Κέβρις ;		δ'. 449 Πεδιεύς.
75	ἀ. 480 Καλλιάδης.	83	ἀ. 448 Φιλίσκος.
	β'. 479 Εἰσθίππος.		β'. 447 Τιμαρχίδης.
	γ'. 478 Τιμοσθένης.		γ'. 446 Καλλίμαχος.
	δ'. 477 Ἀδείμαντος.		δ'. 445 Λυσιμαχίδης.
76	ἀ. 476 Φαίδων.	84	ἀ. 444 Πραξιτέλης.
	β'. 475 Δρομοκλείδης.		β'. 443 Λυσανίας.
	γ'. 474 Ἀκεστορίδης.		γ'. 442 Δίφιλος.
	δ'. 473 Μένων.		δ'. 441 Τιμοκλῆς.
77	ἀ. 472 Χάρης.	85	ἀ. 440 Μορυχίδης.
	β'. 471 Πραξιέργος.		β'. 439 Γλαυκίδης.
	γ'. 470 Δημοτίων.		γ'. 438 Θεόδωρος.
	δ'. 469 Ἀψιφίων.		δ'. 437 Εὐθυμένης.
78	ἀ. 468 Θεαγενίδης.	86	ἀ. 436 Λυσίμαχος.
	β'. 467 Λυσίστρατος.		β'. 435 Ἀντιφίδης.
	γ'. 466 Λυσανίας.		γ'. 434 Κράτης.
	δ'. 465 Λυσίθεος.		δ'. 433 Ἀλεύδης.

Ὀλυμπ. π.Χ.

Ὀλυμπ. π.Χ.

87	α'. 432	Πυθόδωρος.	γ'. 394	Εὐβουλίδης.	
	β'. 431	Εὐθόδημος.	δ'. 393	Δημόστρατος.	
	γ'. 430	Ἀπολλίδωρος.	97	α'. 392	Φιλοκλῆς.
	δ'. 429	Ἐπυμείνων.	β'. 391	Νικοτέλης.	
88	α'. 428	Διότιμος.	γ'. 390	Δημόστρατος.	
	β'. 427	Εὐκλῆς. (-εΐδης).	δ'. 389	Ἀντίπατρος.	
	γ'. 426	Εὐθονος.	98	α'. 388	Πυρρίων.
	δ'. 425	Στρατοκλῆς.	β'. 387	Θεόδοτος.	
89	α'. 424	Ἰσαρχος.	γ'. 386	Μυστιχίδης.	
	β'. 423	Ἀμυνίας.	δ'. 385	Δεξιθέος.	
	γ'. 422	Ἀλκαῖος.	99	α'. 384	Διοτρέφης.
	δ'. 421	Ἀριστίων.	β'. 383	Φανόστρατος.	
90	α'. 420	Ἀστυφίλος.	γ'. 382	Εὐκνδρος.	
	β'. 419	Ἀρχίας.	δ'. 381	Δημόφιλος.	
	γ'. 418	Ἀντιφῶν.	100	α'. 380	Πυθίας.
	δ'. 417	Εὐφρημος.	β'. 379	Νίκων.	
91	α'. 416	Ἀρίμνηστος.	γ'. 378	Ναυσίνικος.	
	β'. 415	Χαβρίης.	δ'. 377	Καλλίας.	
	γ'. 414	Πείσανδρος.	101	α'. 376	Χαρίσανδρος.
	δ'. 413	Κλεόκριτος.	β'. 375	Ἰπποδάμης.	
92	α'. 412	Καλλίας.	γ'. 374	Σωκρατίδης.	
	β'. 411	Θεόπομπος.	δ'. 373	Ἀστεύς.	
	γ'. 410	Γλαύκιππος.	102	α'. 372	Ἀλκισθένης.
	δ'. 409	Διοκλῆς.	β'. 371	Φρασικλείδης.	
93	α'. 408	Εὐκτῆμων.	γ'. 370	Λυσνίκητος.	
	β'. 407	Ἀντιγένης.	δ'. 369	Λυσίστρατος.	
	γ'. 406	Καλλίας.	103	α'. 368	Ναυσιγένης.
	δ'. 405	Ἀλεξίας.	β'. 367	Πολύζηλος.	
94	α'. 404	(Πυθόδωρος).	γ'. 366	Κηφισόδωρος.	
	β'. 403	Εὐκλείδης.	δ'. 365	Χίων.	
	γ'. 402	Μίκων.	104	α'. 364	Τιμοκράτης.
	δ'. 401	Ξεναίνετος.	β'. 363	Χαρικλείδης.	
95	α'. 400	Λάχης.	γ'. 362	Μόλων.	
	β'. 399	Ἀριστοκράτης.	δ'. 361	Νικόφρημος.	
	γ'. 398	Ἰθυκλῆς.	105	α'. 360	Καλλιμαχίδης.
	δ'. 397	Συνιάδης.	β'. 359	Εὐχάριστος.	
96	α'. 396	Φορμίων.	γ'. 358	Κηφισόδοτος.	
	β'. 395	Διόφραντος.	δ'. 357	Ἀγαθοκλῆς.	

Ὀλυμπ. π.Χ.		Ὀλυμπ. π.Χ.	
106	ἀ. 356 Ἐλπίνης.	γ'. 322 Φιλοκλῆς.	
	β'. 355 Καλλίστρατος.	δ'. 321 Ἀρχιππος.	
	γ'. 354 Διότιμος.	115 ἀ. 320 Νέαιχμος.	
	δ'. 353 Θεόδημος.	β'. 319 Ἀπολλόδωρος.	
107	ἀ. 352 Ἀριστόδημος.	γ'. 318 Ἀρχιππος	
	β'. 351 Θεσσαλός.	δ'. 317 Δημογένης.	
	γ'. 350 Ἀπολλόδωρος.	116 ἀ. 316 Δημοκλείδης.	
	δ'. 349 Καλλίμαχος.	β'. 315 Πραξιβούλος.	
108	ἀ. 348 Θεόφιλος.	γ'. 314 Νικόδωρος.	
	β'. 347 Θεμιστοκλῆς.	δ'. 313 Νεόφραστος.	
	γ'. 346 Ἀρχίας.	117 ἀ. 312 Ποῖέμων.	
	δ'. 345 Εὐβούλος.	β'. 311 Σιμωνίδης.	
109	ἀ. 344 Λυκίσκος.	γ'. 310 Ἱερομνήμων.	
	β'. 343 Πυθόδημος.	δ'. 309 Δημήτριος.	
	γ'. 342 Σωσιγένης.	118 ἀ. 308 Χαρίνος.	
	δ'. 341 Νικόμαχος.	β'. 307 Ἀναξικράτης.	
110	ἀ. 340 Θεόφραστος.	γ'. 306 Κόροιβος.	
	β'. 339 Λυσιστρατίδης.	δ'. 305 Ξένιππος.	
	γ'. 338 Χαερώνδας.	119 ἀ. 304 Φερεκλῆς.	
	δ'. 337 Φρύνιχος.	β'. 303 Λεώστρατος.	
111	ἀ. 336 Πυθόδημος.	γ'. 302 Νικοκλῆς.	
	β'. 335 Εὐέναιτος.	δ'. 301 Καλλίστρατος.	
	γ'. 334 Κτησικλῆς.	120 ἀ. 300 Ἠγύμαχος.	
	δ'. 333 Νικοκράτης.	β'. 299 Εὐκτῆμων	
112	ἀ. 332 Νικήτης (Νική- ρατος).	γ'. 298 Μνησιδῆμος.	
	β'. 331 Ἀριστοφάνης.	δ'. 297 Ἀντιφάτης.	
	γ'. 330 Ἀριστοφῶν.	121 ἀ. 296 Νικίας.	
	δ'. 329 Κηφισοφῶν.	β'. 295 Νικόστρατος.	
113	ἀ. 328 Εὐθύκριτος.	γ'. 294 Ὀλυμπιόδωρος.	
	β'. 327 Ἠγήμων.	δ'. 293	
	γ'. 326 Χρέμης.	122 ἀ. 292 Φίλιππος	
	δ'. 325 Ἀντικλῆς.	β'. 291	
114	ἀ. 324 Ἠγησίπας.	γ'. 290	
	β'. 323 Κηφισόδωρος.	δ'. 289	

[ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Β.]

Παραλληλισμός τῶν Ὀλυμπιάδων μετὰ τὰ Χριστιανικά ἔτη.

Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.
1 α	776	40 α	620	79 α	464	118 α	308	157 α	152
2 α	772	41 α	616	80 α	460	119 α	304	158 α	148
3 α	768	42 α	612	81 α	456	120 α	300	159 α	144
4 α	764	43 α	608	82 α	452	121 α	296	160 α	140
5 α	760	44 α	604	83 α	448	122 α	292	161 α	136
6 α	756	45 α	600	84 α	444	123 α	288	162 α	132
7 α	752	46 α	596	85 α	440	124 α	284	163 α	128
8 α	748	47 α	592	86 α	436	125 α	280	164 α	124
9 α	744	48 α	588	87 α	432	126 α	276	165 α	120
10 α	740	49 α	584	88 α	428	127 α	272	166 α	116
11 α	736	50 α	580	89 α	424	128 α	268	167 α	112
12 α	732	51 α	576	90 α	420	129 α	264	168 α	108
13 α	728	52 α	572	91 α	416	130 α	260	169 α	104
14 α	724	53 α	568	92 α	412	131 α	256	170 α	100
15 α	720	54 α	564	93 α	408	132 α	252	171 α	96
16 α	716	55 α	560	94 α	404	133 α	248	172 α	92
17 α	712	56 α	556	95 α	400	134 α	244	173 α	88
18 α	708	57 α	552	96 α	396	135 α	240	174 α	84
19 α	704	58 α	548	97 α	392	136 α	236	175 α	80
20 α	700	59 α	544	98 α	388	137 α	232	176 α	76
21 α	696	60 α	540	99 α	384	138 α	228	177 α	72
22 α	692	61 α	536	100 α	380	139 α	224	178 α	68
23 α	688	62 α	532	101 α	376	140 α	220	179 α	64
24 α	684	63 α	528	102 α	372	141 α	216	180 α	60
25 α	680	64 α	524	103 α	368	142 α	212	181 α	56
26 α	676	65 α	520	104 α	364	143 α	208	182 α	52
27 α	672	66 α	516	105 α	360	144 α	204	183 α	48
28 α	668	67 α	512	106 α	356	145 α	200	184 α	44
29 α	664	68 α	508	107 α	352	146 α	196	185 α	40
30 α	660	69 α	504	108 α	348	147 α	192	186 α	36
31 α	656	70 α	500	109 α	344	148 α	188	187 α	32
32 α	652	71 α	496	110 α	340	149 α	184	188 α	28
33 α	648	72 α	492	111 α	336	150 α	180	189 α	24
34 α	644	73 α	488	112 α	332	151 α	176	190 α	20
35 α	640	74 α	484	113 α	328	152 α	172	191 α	16
36 α	636	75 α	480	114 α	324	153 α	168	192 α	12
37 α	632	76 α	476	115 α	320	154 α	164	193 α	8
38 α	628	77 α	472	116 α	316	155 α	160	194 α	4
39 α	624	78 α	468	117 α	312	156 α	156	194 δ	1

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τ Ω Ν

ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

(ὁ * δηλοῖ τοῦς προκαταβχλόντας τὴν συνδρομὴν.)

Α Θ Η Ν Ω Ν.

ἀριθ. ἀντιτύπων

- | | |
|--|---|
| 1-25 * Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Σ. Ἰπουργεῖον ἐπὶ Δ. Καλλιφρονᾶ. | 52 Δ. Ι. Λάκων. |
| 26 Ι. Ψαρᾶς. | 53 Κ. Ι. Γραμματικιόπουλος. |
| 27 Ἀθ. Γ. Κοστόπουλος. | 54 Γεώρ. Δ. Φαρδέλος. |
| 28 Γεώργιος Παυλίδης | 55 Σωκρ. Ἰω. Τσιδανόπουλος. |
| 29 Γ. Α. Βακαλόπουλος | 56 Ἰω. Παππαντωνόπουλος. |
| Φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου.
(ἐπιμελεία Π. Παλαιολόγου.) | 57 Ἰω. Ζερβουλᾶκης. |
| 30 Κων. Μανουσάκης. | 58 Εὐστρ. Γ. Σταθάκης. |
| 31 Στέφ. Παγίδας, Θεολ. | 59 Γώργ. Γεωργιάδης. |
| 32 Βασ. Οἰκονομίδης. | 60 Ἰω. Μαρκόπουλος. |
| 33 Ἀλέξ. Μαθαιουδάκης. | 61 Μεθόδ. Στεφανίδης ἱεροδ. |
| 34 Ἐλευθ. Χαρωνιάδης Ἡπειρ. | 62 Γρηγ. Ἰωαννίδης ἱερομ. |
| 35 Δημ. Ἀντωνόπουλος, Φιλ. | 63 Μιχαήλ Ν. Ταταράκης. |
| 36 Κωνσ. Ἰωαννίτης, Φιλ. | 64 Φίλ. Ράμφος. |
| 37 Ναὺμ. Δημητριάδης. | 65 Βασ. Ψιλάκης, Φιλ. |
| 38 Ἀθ. Σ. Εὐπατρίδης, Φιλ. | 66 Ἰω. Ν. Λούβαρις. |
| 39 Τηλέμαχος Δαβίδ. | 67 Π. Πετρακίδης, Φιλ. |
| 40 Βασίλειος Γ. Σκορδέλης. | 68 Κ. Σ. Βάλλινδας, Φιλ. |
| 41 Γ. Α. Ράλλης. | 69 Ἀλέξ. Ν. Κωστής, Νομ. |
| 42 Δ. Ἀθανασιάδης, Φιλ. | 70 Ἰω. Πρωτόδικος, Φιλ. |
| 43 Ἰω. Α. Φράγκος, Φιλ. | 71 Π. Γερακάκης. |
| 44 Γεώρ. Σταμπόλας, Φιλ. | 72 Ι. Ἰατρίδης. |
| 45 Φιλοκτ. Γ. Νέγρης. | Μαθηταὶ τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς.
(ἐπιμελεία Γ. Παπασιώτου.) |
| 46 Περ. καὶ Σταμ. Θεοχάρης. | 73 Μιλτ. Ἰ. Βρατσάνος. |
| 47 Δημ. Βέργος. | 74 Ἰω. Λαμπρίδης. |
| 48 Σπυρ. Γ. Λογιωτατίδης. | 75 Χρ. Ἀνδρέοπουλος. |
| 49 Σταῦρος Μ. Κέπετζης. | 76 Ἰω. Ζώτος. |
| 50 Εὐστρ. Κ. Σέρεσλης. | 77 Ἀριστ. Κ. Σπαθάκης. |
| 51 Νικ. Καραγκυλός. | 78 Κων. Παππασταθόπουλος. |
| | 79 Ἰω. Λάσκαρις. |
| | 80 Ν. Σ. Βελεργής. |
| | 81 Βαρθολ. Γεωργιάδης. |

- 82-83 Γ. Παπατλιώτης.
Οἱ τοῦ Διδασκαλείου.
(ἐπιμελεῖς Γ. Θ. Παγγώνιος.)
- 84-85 * Σ. Δ. Βυζάντιος δι-
ευθυντής.
- 86-87 * Γ. Θ. Παγγών, ὑπο-
διευθυντής.
- 88 * Βιβλιοθήκη τοῦ διδασκ.
- 89 * Α. Β. Βενιζέλος.
- 90 * Δημ. Κυδωνιώτης.
- 91 * Θεοφ. Ἀρχμ., Ἐξαρχος
τοῦ ἁγίου Ταφου.
- 92 * Γεώρ. Α. Κριεζής.
- 93 * Δημ. Βενιαμίν.
- 94 * Ν.κ. Διονυσιάδης.
- 95 * Λεων. Ἐξαρχόπουλος.
- 96 * Σταῦρ. Ἀρμακόπουλος
- 97 * Σπυρ. Μαρτάτος.
- 98 * Λεων. Σ. Ματσάκος.
- 99 * Μιλτ. Κ. Βλάχου.
- 100 * Δημ. Ἰω. Δροσερός.
- 101 * Θ. Παπαναγνώστοπουλ.
- 102 * Ζαχ. Ι. Πολιτόπουλος.
- 103 * Θεμ. Νικολαΐδης.
- 104 * Β. Δ. Εὔδης.
- 105 * Νικ. Γρυπάρης.
- 106 * Δ. Γ. Σαρμάκοπουλος.
- 107 * Γεώρ. Κωνσταντινίδης.
- 108 * Γεώρ. Τίγγας.
- 109 * Χρῆστ. Δαγιάντης.
- 110 * Β. Ἀποστολάρης.
- 111 * Γεώρ. Χρήστου.
- 112 * Ἐπαμ. Καρύδης.
- 113 * Α. Παππασπυρόπουλος
- 114 * Χρῆστ. Δημητριάδης.
- 115 * Στυλ. Νικοῒσης.
- 116 * Ἀθ. Δημητρίου.
- 117 * Δημ. Α. Μπιρῶτας.
- 118 * Γεώρ. Π. Γεωργίου.
- 119 * Γεώρ. Κουμαργιανός.
- 120 * Ὀδυσσεύς Πάνου.
- 121 * Ἀλκιβ. Α. Γκιών.
- 122 * Σωτ. Οἰκονομόπουλος.
- 123 * Δημ. Παππαῖ Ἡλίου.
- 124 * Ἰ. Παππασταματόπ.
- 125 * Κ. Ἰω. Κατσαράκης
- 126 * Διαμαντ. Ἡσαΐας.
- 127 * Ἰω. Μάνθος.
- 128 * Ἡλίας Νικολάου.
- 129 Βασ. Π. Βοζικότουλος.
- 130 Βασίλ. Ι. Λάκων.
- 131 Κ. Γρυπάρης.
- 132 Ἀνδρ. Γ. Γλωσάκης.
- 133 Ι. Γ. Σεμ-τέλος.
- 134 Ι. Εἰσένης, διμ.δ.
- 135 Ἀναστ. Κατζαΐτης.
- 136 Π. Δ. Ἰωαννίδης δικασ.
- ΔΥΡΙΝΙΟΝ ΔΚΑΡΝΑΝΙΑΣ.
(ἐπιμελεῖς Δ. Α. Γεράκης.)
- 137 Δ. Α. Γεράκης.
- 138 Ἰω. Μανόπουλος.
- 139 Γεώρ. Φαρμάκης.
- 140 Σ. Ζ. Σταΐκος.
- 141 Εὐστ. Σικελινός.
- 142 Γεώρ. Ι. Καθβαδίας.
- 143 Δ.Β. Παππαγιαννόπουλος
- 144 Ἰω. Α. Μπουκογιάνης.
- 145 Γεώρ. Χ. Χαλκιώτης.
- 146 Εὐαγγ. Τασούλης.
- 147 Γ. Δημητριάδης.
- Δ Μ Φ Ι Σ Σ Η Σ.
- 148 Ι. Δημητρίου, Σχολάρχης
- 149 Δ. Καλαμβοκίδης Ἑλλη-
νοδιδάσκαλος.
- 150 Νικ. Παπαχατοῦς, Ἑλλη-
νοδιδάσκαλος.
- 151 Γ. Α. Καρόπουλος δικ.
- 152 Σπυριδων Η. Εφέσιος.
- ΑΚΡΑΤΗΣ ΕΝ ΑΙΓΙΑΔΕΙΑ.
- 153 Κ. Α. Ζωγράφος.

- 154 Γεώρ. Σ. Κανελλόπουλος
 155 Νικήτας ιατρός.
 156 Δ. Βασιλειάδης φοιτ. ιατ.
 157 Κωνστ. Μανούσος.
 158 Παναγ. Σ. Πατζιάδης.
 159 Α. Κανελλόπουλος.
 160 Σ. Σταματόπουλος.
 161 Δημ. Μ. Ζωγράφος.
 162 Λέων. Οικονόμου, δημοδ.
 163 Αναγν. Χαρώνης.
 164 Αργ. Ν. Ασπρημάκος
 165 Δημ. Ζωγράφος.
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.
 166 Δημ. Αργυρίδης.
 Α Μ Ε Ρ Ι Κ Η Σ.
 (ἐπιμελεία Π. Ραζέλου καὶ Μ.
 Καναποθέτη.)
 167 Χάοναρδ Κρόσβυ, Καθ.
 τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν Νεοξορική.
 168-169 Κορνελιος Κ. Φέλ-
 των, καθηγ. τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν
 Κανταβριγία.
 170-171 Ε. Α. Σοφοκλής,
 καθ. τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν Καν-
 ταβριγία.
 172-174 Μ. Α. Καλαποθέ-
 κης αὐτόθι.
 175 Ἐρρίκος Β. Σμιθιος, καθ.
 τῆς συστημ. Θεολ. αὐτόθι.
 176 Ἐρρίκος Μ. Βαϊρδος, καθ.
 αὐτόθι.
 Α Ρ Γ Ο Υ Σ.
 (ἐπιμελεία Π. Ρούτου, σχολάρχου.)
 177 Π. Ρούσος.
 178 Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον,
 διὰ Ν. Μοθωνίου.
 179 Π. Ἀγαθοκλής.
 180 Δ. Τζόκρης.
 181 Παναγ. ἱερεὺς Ἀντωνό-
 πουλος.
 182 Λέων Ζωγράφος, ἱερεὺς.
- Β Ι Ε Ν Ν Η Σ.
 (ἐπιμελεία Γ. Πάου καὶ Πέτρου
 Παππαγεωργίου.)
 183-186 Πέτρ. Παππαγεωρ.
 187-188 Μηνᾶς Κ. Βίςα.
 189-192 Κ. Ν. Νιτσιώτα
 193-196 Π. Δέκας.
 197-200 Μ. Φίτζιος.
 201 Ἀδελφοὶ Ρόμπη.
 202 Α. Φιλιππίδης.
 203 Β. Σπύρος.
 204 Χατζῆ Ιορδ. Κούσοβιτς.
 205 Ν.
 206 Ἀδελ. Παππαδημητρίου.
 207 Σιόλης ὁ Μακεδών.
 208 Λουκᾶς Ν. Νικαρούση.
 209 Γ. Β. Τάξη.
 210 211 Α. Βιάλος.
 212 Ν. Κ. Ροδοκανάκης.
 213 Α. Νικαρούσης.
 214 Γ. Α. Θάνος.
 215 Π. Σλάτκος.
 Β Ο Ν Ι Τ Ξ Η Σ.
 216 Δημ. Α. Πατρώνας.
 217 Α. Χρ. Μοναστηριώτης.
 218 Δ. Γαβριλάκης.
 219 Δημ. Σάννος.
 220 Ἡρ. Νέμπρηης.
 221 Λθ. Δ. Βίτσος.
 222 Α. Μαυρογένης.
 223 Καλ. Μοναστηριώτης.
 224 Χρ. Φούντας.
 225 Ίω. Ν. Δρόβας.
 226 Θεοχ. Βασιλειάδης.
 ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ.
 227 * Γεώρ. Α. Πολύζωος,
 ιατρός.
 Γ Α Λ Λ Ε Ϊ Δ Ι Ο Υ.
 (ἐπιμελεία Α. Μ. Παππαῶ Ἀθανασίου.)
 228 Α. Μ. Παππαῶ Ἀθανασίου.

229 Σταῦρος Σωτηρίου.

230 Νικ. Α. Πουκέρης.

Γ Α Λ Α Τ Σ Ι Ο Υ.

(ἐπιμελεία Ἰ. Πανᾶ ἔ. Ἐπταμινώνδου.)

231-234 Ἐπαμ. Πανᾶς, Κε-
φαλλ.235-236 Ἄνδρ. Πανᾶς, Κε-
φαλλ.237-238 Στεφ. Ἀργέντης
Ὀλλανδός.

239 Γ. Μουρτόπουλος, Ἡπειρ.

240 Σ. Ἄνινος Κεφαλλήν.

241 Π. Φραγκόπουλος, Κεφ.

242 Μ. Γρυμάνης, Κρής.

243 Α. Παιγνιδιάρης Κεφαλ.

244 Α. Καρούτος, Κεφαλλήν.

245 Δ. Ἀναγνώστου Ἡπειρώτ.

246 Ποθ. Ξένος, Πάτριος.

247 Ι. Κουρκουμέλης, Κεφ.

248 Ῥόκος Μαυρίκιος, Ζακύν.

249 Π. Σκληβος, Κεφαλλ.

250 Π. Βάρναλης.

251 Ἀθ. Ἡγουμενίδης.

252 Θ. Πανᾶς, Κεφαλλ.

253-254 Κ. Σγούτσας.

255 Θ. Ζήσου.

256 Π. Κομποθέκλας, Κεφαλ.

257 Κυριακ. Φραγκισκάτος.

258 Β. Ἀλευράς Ἰθακήσιος.

259 Π. Ἀκατος, Θεσσαλός.

Γ Ο Τ Ι Γ Γ Η Σ.

260 Χ. Π. Μητρόπουλος.

261 Β. Ι. Σχινᾶς, Θεσσαλός.

ΕΡΜΟΓΗΘΕΙΣ ΣΥΓΡΟΥ.

(ἐπιμελεία Γ. Σουρίας, γυμνασιάρχ.)

262 Γ. Σουρίας, γυμνασιάρχ.

263 Κ. Φαβρίκιος, καθηγητ.

264 Β. Ἀθηνάδης, καθηγητ.

265 Ν. Γ. Γαλανόπουλος.

266 Α. Παλαιολόγος.

267 Κ. Πώπ.

268 Ν. Ἰωαννίδης.

269 Παναγ. Ἀντωνιάδης.

270 Ἰω. Θεουκουλάς.

271 Γεώρ. Ι. Κουτμζέλης.

272 Ἀριστ. Κοντοᾶς.

273 Γεώρ. Χούμης.

274 Ἀθαν. Σαλιάρης.

275 Ἰω. Βαλασαμάκης.

276 Μιχ. Χρυσοδελόνης.

277 Ἀλεξ. Λιβανός.

278 Γ. Νικολαΐδης, πρόεδρος.

Η Π Ε Ρ Θ Ο Υ.

ἄ. Δελβίνου

(ἐπιμελεία Γ. Πάνου.)

279 Ὁ ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος,
ἡγούμενος Κόμνας.

280 Κυριακ. Ἀθ. Μάνου.

281 Γεώρ. Κ. Φακίδης, διδ.

282 Μιχ. Δημητρίου.

283 Ὁ . . . ἡγούμ. Γεννάδιος

284 Δημ. Ζ. Γκιάντης.

285 Στεφ. Β. Δροβιανίτης.

286 Πέτρ. Φ. Ταμβάκης.

287 Κωνστ. Ἀν. Μέλιος.

288 Πέτρος Ἀθ. Λάππας.

289 Ἰ. καὶ ἀδελφοὶ Βορονόζη.

290 Ἀνθούλης Διαμαντίδης.

δ'. Ἰωαννίνων.

(ἐπιμελεία τῶν ἀδελφῶν Λάππα.)

291-292 Ἡ Ζωσημαία σχολή.

293 Ἀναστ. Σακελλάριος.

294 Θεοχ. Σ. Θεοχάρους.

295 Στέργ. Χα. Μάνθου.

296 Βασί Ι. Τσίμης.

297 Ἀντ. Μανοῦσος.

298 Ἀναστ. Βεργάδης.

299 Σπυρ Μανάρης.

300 Νικ. Γ. Μακρής.

301 Ἀλκιβ. Ι. Λιγυμπίης.

302 Γεώρ. Α. Μήσιου.

303 Κωστ. Π. Σακελλαρίου.

304 Ἰω. Μπουρνόζης.

305 Βασ. Α. Λάππας.

306 Θεόδ. Ν. Λάππας.

Κ Α Λ Α Β Ρ Υ Τ Ω Ν.

(ἐπιμελεία Ἰω Ζητήη)

307 Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰ-
γιαλείας ἐπίσκοπος Βαρ-
θολομαῖος.

308 Ἰω. Θεοδώτου.

309 Α. Ἀνδρουτζόπουλος.

310 Γεώργιος Σόλων διδ.

311 Δημ. Ν. Βουγιούκας.

312 Θ. Γαβριήλ.

313 Γ. Παππαηλιοῦ.

314 Β. Γ. Μαραγκόπουλος.

315 Νικόλ. Ἀνδρέιου.

316 Ἰω. Β. Οἰκονόμης.

317 Ἰω. Παππᾶ

318 Ν. Μπουφίδης.

319 Π. Παπακωσταντόπουλος

320 Δ. Οἰκονομιδης.

321 Α. Θ. Διαμαντόπουλος.

322 Π. Παππαζαφειρόπουλος

Κ Α Λ Α Μ Ω Ν.

(ἐπιμελεία Ἰ. Μανιάκη.)

323-324 Ὁ ἀρχιεπίσκοπος
Μεσσηνίας Προκόπιος

325 Ε. Λουριώτης.

326 Δόκτωρ Ν. Βράχμαν.

327 Δ. Σαράδας.

328 Σπύρος Ν. Ἐφέσιος

329 Νικόλαος Γουλέπουλος.

330 Πέτρ. Α. Μαυρουιχάλης

331 * Παναγ. Κούτζας.

332 Κωνστ. Α. Ἀγγερέτος.

333 Μ. Μπενάκης.

334 Ἀλ. Δ. Βουφίας.

335 Γ. Μανουσάκης ἐκ Σπάρ.

336 Ν. Π. Τζάνης.

337 Κ. Ν. Δραγάν.

338 Π. Γ. Μαραγγόπουλος

339 Δ. Τολμίδης.

340 Π. Γ. Κατοίρης.

341 Γ. Δαμηλάτης.

342 Παναγ. Ἐλ. Δικουρέζος.

343 Λέων Σκλαβουνόπουλος.

344 Π. Στρατηγόπουλος.

345 Μιχ. Α. Δρίβας δικαστ.

346 Γ. Ἀργυρόπουλος.

347 Α. Ἀθανασιάδης πρόεδρ.
τῶν πρωτ.δικῶν.

348 Ν. Παρασκευόπουλος.

Κ Α Ρ Υ Τ Α Ι Ν Η Σ.

349 Π. Ἀναγνωστόπουλος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Η Ν Ι Α Σ.

ἐπιμελεία τῶν δοκτῶν Ἰω. Πανᾶ.
(καὶ Σταύρου Ἰγγλέση)350-351 Δόκτωρ Σταύρος
Ἰγγλέσης.

352 Ἰω. Α. Πανᾶς δόκ. ἱατρ.

353-354 Ἡ κυρία Γλανέττα
Ἰγγλέση.

355 Ἡ κυρ. Ἰωάννα Ἰγγλέση

356 Ἡ Κ. Περιστερὰ Ἰγγλέση

357 Εὐστ. Ε. Πανᾶς.

358 Ἠλίας ἱερεὺς Μαγουλάς.

359 Μιχ. ἱερεὺς Ἰγγλέσης.

360 Παν. ἱερεὺς Κουντούρης.

361 Ἀλεξ. Π. Πανᾶς

362 Δόκτωρ Δ. Κουντούρης

363 Δόκτωρ Δ. Μ. Ἰγγλέσης

364 Νικ. Γ. Κούππας.

365 Ἰω. Κ. Κουντούρης.

366 Γερ. Χ. Ἰγγλέσης.

367 Π. Ἰγγλέσης ποτὲ Ἀνας.

368 Γερ. Σ. Χέλμης.

369-370 Παναγ. Α. Φωκάς
Κεκυραῖος

371 Ν. Βέγις, Δρ. τῆς ἱατρ.

- 372 Γ. Ζύγουρας Δ. τῆς ἱατρ.
 (ἐπιμελεία τοῦ δόκτωρος Ροχὺ
 Μιταϊᾶ καὶ τῆς Κυρίας αὐτοῦ.)
 373 Φραγκῆσκος Ν. Βαρέτας.
 374 Α. Βαρτέας
 375 Σπυρ. Κόγγης.
 376 Ἰω. Γ. Πανᾶς.
 377 Γεώρ. Μερωτᾶς.
 378 Νικ. Βαλιέρης.
 379 Σπυρ. Θ. Δελαπόρτας.
 380 Νικ. Μπούρμπας.
 381 Γερ. Γ. Χοῦδᾶς.
 382 Κ. Φωκᾶς, Κοσμητάτος
 383 Βασ. Πανᾶς
 384 Νικ. Βριώνης.
 385 Σπυρ. Κ. Πανᾶς.
 386 Σπυρ. Κ. Καραβίης.
 387 Νικ. Πετρίτσας.
 388 Ἰω. Μ. Σβορώνος.
 389 Εὐαγγελίδης Κρούτζης.
 390 Γερ. Π . . .
 391 Παναγ. Μεταξᾶς Ἰωάνν.
 392 Σπυρίδων Δ. Μανιάτης.
 393 Κωνστ. Μ. Φωκᾶς.
 394 Ε. Α. Τούλ
 395 Ἠλίας Ῥόλου Κάτος
 396 Ἀναστ. Πατηνάτος.
 397 Ἰωὴ Θ. Ἀβλέχου.
 398 Διον. Ἀντ. Καλᾶβρις.
 399 Χαραλ. Π. Διδάκης.
 400 Γεώρ. Π. Μεταξᾶς.
 401 Π. Γ. Θεοδωρίδης.
 402 Νικ. Σ. Φωκᾶς.
 403 Θεοδ. Καρούσος.
 404 Γερ. Ι. Κεφαλᾶς
 405 Μαρῖνος Βεϊσεντάτος.
 406 Σταῦρ. Φωκᾶς.
 407 Νικ. Λοβέρδος Διονυσίου
 408 Παναγ. Λοβέρδος Διονυ-
 σίου Μαρῖτος.
- 409 Ἄγγελος Μανταβίνος.
 410 Σπυρ. Πολύκαρπος Νικ.
 411 Π. Κοντογιώργης.
 412 Παππᾶ Εὐς. Βουλιαῆς.
 413 Εὐς. Χαροκόπος
 414 Παναγῆς ἱερ. ὁ Βλάχος
 ἐκ Ληξουρίου.
 415 Παναγῆς Περιστεριανός.
 416 Ὁ ἀρχ. Παΐσιος Μεταξᾶς
 417 Ἀναστ. Π. Μεταξᾶς
 418 Γερ. Α. Μεταξᾶς
 419 Σπυρ. Γ. Τραβλός.
 420 Μ. Λοβέρδος Σταθακάτος
 421 Μιχ. Ἰγγλέσης
 422 Ν. Κοντ. μίχλος.
 423 Πέτρ. Τυπάλδος Ξυδιᾶς
 424 Ἀναστ. Ν. Κοντομήχαλος
 425 Ἰω. Δ. Χωρατῆς
 426 Π. Ζερβός Γρακουδάτος
 427 Π. Κ. Ζερβός Λεναρδάτ.
 428 Π. κυρία Πολυξένη Ρ. Με-
 ταξᾶς
 429 Δόκτωρ Ρ. Μεταξᾶς
 430 Θ. Σολομός.
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΙΣ.
 (ἐπιμελεία Β. Δ. Καλλιφρονος καθ.
 καὶ Συμ. Ἀ. Ὁρεᾶδου.)
 431-440 Β. Πυλάδης.
 441-442 Ι. Φιλαλήθης.
 443 Β. Δ. Καλλιφρων
 444 Κ. Ι. Φωτιάδης.
 445 Α. Χαρίλαος.
 446 Σκαρλ. Βίλκιος.
 447-448 Γ. Σ. Καισαρεύς
 449 Ι. Φ. Πάτροκλος
 450 Π. Δ. Μενεσθεύς.
 451-452 Θεόδωρος ἱεροδιά-
 κωνος ὁ Πράτνος.
 453-454 Δ. Ἀλεξανδρίδης
 455-456 Κ. Ε. Λομβάρδος.

- 457 Α. Ι. Ῥόστοβιτς.
 458-459 Ν. Β. Καράλης
 460 Κωνστ. Θ. Λαμπρινός.
 461 Αντ. Γ. Δεπάστας.
 462 Νικ. Γ. Δεπάστας.
 463 Μ. Α. Δεπάστας.
 464 Χρ. Κοκκινάκης Κίος.
 465 Π. Δ. Καπέλης.
 466-470 Η Ἑλλήν. Σχολή
 Τατάλων.
 471 Γ. Μπισκιτζής.
 472 Ο ἐπίσκοπος Ἀργυρου-
 πόλεως Σεραφεῖμ.
 473 Βυζάντιος.
 474 Ν. Ψάρας.
 475 Π. Χ. Γαλαμαζίδης Κίος
 476 Ἀλέξ. Κωνσταντίνου
 477 Ἀλέξ. Γεωργίου
 478 Λεων. Τανταλίδης
 479 Πρόδρομος Ζαχαριάδης
 480 Κ. Γκιανταρούλιδης Μίνλ
 481 Χρῖς. Ν. Ἀσκληπιάδης
 482 Ἰω. Πετρίδης
 483 Ἀριστοτ. Ἀβραμίδης
 484 Κ. Δ. Μαυροζαφείρης
 485 Βασ. Μιχαηλίδης.
 486 Γρηγ. Γρηγορίου
 487 Συμεὼν Ἀβραάμ
 488 Δ. Κωνσταντίνου Σατίς.
 489 Στυλιανὸς Νικολάου
 490 Σωκρ. Φ. Ἀποστολίδης
 491 Πρόδρομος Δημητρίου
 492 Περικλ. Ξεῖνης
 493 Μιγ. Θεοδώρου
 494 Θεόδ. Στυλιανῶ
 495 Γεώρ. Καρυφύλης
 496 Δηλ. Γ. Λαγκαδάκης
 497 Σταμάτ. Ζαφειριάδης
 498 Μανουὴλ Μαυροφύδης
 499 Κων. Ἀθ. Ῥαπτάκης
 500 Ἀνασ. Μανουὴλ Μαυρο-
 γέλατος Μετρινός
 501 Ἰω. Δημητριάδης.
 502 Στ. Ἰω. Γλαυκοπίδης
 503 Ἰω. Ἀλέξ. Νεοχωρίτης
 504 Ἰω. Παρασκευάδης ἐκ
 Σηλυβρίας
 505 Ἀ. Κυρίλλου Ἰφαντίδης
 506 Μαυρουδῆς Ζαφειρόπου-
 λος Σιλλυρνιώτης
 507 Πέτρ. Κεφαλάς
 508 Ἰω. Γ. Βούρος
 509 Στ. Γρηγ. Τάκης Λέσβιος
 510 Χρ. Γεωρ. Τάκης Λέσβιος
 511 Γεώρ. Ἀντωνιάδης
 512 Σ. Π. Χρυσάνθου Ἀριστ.
 513 Δημ.σθ. Ἰωάννου
 514 Ἰορδάνης Χ. Ἰωάννου
 515 Παντελεήμων Μιχαὴλ
 Πυκινός
 516 Εὐστρ. Ἀναστασιάδης Ση-
 λυμβριανός
 517 Κομνηνὸς Παντοῖδης Ση-
 λυμβριανός
 518 Νικ. Δημητρίου
 519 Ἀπόστ. Σταματιάδης
 520 Πασχάλης Κριωνάς
 521 Δημ. Νικολάου
 522 Ν. Κ. Χρυσουπολίτης
 523 Κοσμᾶς Ἀγγέλου
 524 Θωμᾶ. Κωνσταντίνου
 525 Ἰω. Κωνσταντινίδης
 526 Ν. Ἰωάννου Καϊαλειῶς
 527 Δημ. Ἰωαννίδης Λέσβιος
 528 Γεώρ. Ἀθανασιάδης
 529 Τρυφὼν Κλεάνθης Χαρα-
 λάμπους
 530 Αντ. Κωνσ. Φιλάκου
 531 Πάυλ. Γ. Καραντινός
 532 Θ. Α. Κορέσης Κίος

- 533 Πέτρ. Κ. Μορζιάδης
 534 Περικλ. Αντωνίου
 535 Ισαάκ Ἀβραάμ
 536 Σταμάτ. Α. Ανδριώτου
 537 Νικ. Ι. Κώτης.
 538 Περικλ. Ἰωαννίδης
 539 Μιλτ. Παππαδόπουλος
 540 Ὁδ. Παπαδόπουλος Χῖος
 541 Ψαρ Ἰω. Σταυρίδης
 542 Κωνσ. Τζωάννη
 543 Νικ. Δ. Νικολαΐδης
 544 Μιλτ. Ἰω. Εμποράκη
 545 Ν. Δημάδης
 546 Ἰω. Νεγρεπόντες
 547 Στ. Κορωνάκης
 548 Δ. Ι. Φαλιέρος
 549 Συρ. Ανδρεάδης βιβλιοπ.
 Α Α Μ Ι Α Σ
 (ἐπιμελεία τοῦ καθ. Π. Κοπιτόρη)
 550 Παν. Κοπιτόρης καθηγ.
 551 Σεραφεῖμ Ἰππομάχης
 552 Π. Χαλμουῆκος
 553 Ἀπόσ. Ἰω. Σχινᾶς
 554 Δ. Α. Συννεφάνης
 555 Ἀθων. Κέφαλος
 556 Γώρ. Δ. Κωστόπουλος
 557 Γεώρ. Θ. Ζαρίμπα
 558 Γεώρ. Ν. Κωνούπης
 559 Δημ. Τσανσόπουλος
 560 Μιχ. Ζαβλάνης
 561 Ἰω. Απ. Τσπούρης
 562 Δημ. Καλαμάρας
 563 Δημ. Σκουμπουρδῆς
 564 Δημ. Γέγου
 565 Εὐστ. Παππαγεωργίου
 566 Δ. Χατσόπουλος
 567 Μιλτ. Ἀρβανίτης
 Α Ε Β Α Δ Ε Ι Α.
 (ἐπιμελεία Π. Ι. Ὁθωναίου.)
 568 Περ. Ι. Ὁθωναῖος, σχολ.
- 569 Κ. Ἠλιάδης
 570 Ἐπ. Δ. Σκαελλαρόπουλος
 571 Ἀχιλλ. Σ. Χαραλάμπου
 Οἶκον. ἔφορος
 572 Κωνσ. Μ. Κελῆς φαρμ.
 573 Ἰω. Φίλων
 574 Ἰω. Βλατταρῆς, ἱατρὸς
 575 Ν. Παπαμανόλης, ταμ.
 Δ Ε Ι Ψ Ε Ι Α Σ.
 576 Ὁ φιλέλλην καθηγητῆς
 κύριος D. G. Aenothos Koch
 577 Ὁ φιλέλλην Κύριος Dr.
 Theodor. Kind. Justizrath
 578-579 Ὁ Κ. Ἑλλ. Πρόξε-
 νος Κωνστ. Παπαναούμ.
 580-581 Ν. Ναούμ, ἀνεψ. τοῦ
 κυρίου Προξένου
 ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.
 (ἐπιμελεία Α. Κ. Βήκα καὶ Κ.
 Δαρζιλεβίτου.)
 ἄ. Βλατσίου.
 582 Νικ. Ἀλ. Μαπεσσοβίτης
 Ἑλληνοδιδ.
 583 * Εὐ-. Γεράσης
 β'. Βιχατσίου.
 584-595 Χρ. Γ. Ἀδάμ, δώ-
 ρον τῇ βιβλιοθ. τῆς σχολῆς
 596 Δημ. Ζησιδῆς
 597 Χρῆστ. Μαρκίδης
 598 Χ. Κ. Δημητρίου
 599 Χρῆστ. Δημ. Στρατίδης
 600 Ράλλης Π. Γεωργίου
 γ'. Θεσσαλονίκης.
 601 Παπᾶ Νικόλαος Ῥεδιά-
 δης ἐκ Κέας
 602 Λυσίμαχος Δ. Σπανδονῆς
 603 Ἀναστ. Δημητριάδης
 604 Γεώρ. Ν. Σιούτης.
 605 Κ. Γ. Οἰκονομίδης
 606 Λάμπρος Παπᾶ Γεωργίου

- 608 Ἰωάννης Γουγοῦσης
 609 Ἀθαν. Ν. Μωραΐτης
 610 Δημ. Ἀστερίου
 611 Δημ. Νικολαΐδης
 612 Γρηγ. Ἱεροδιάκονος
 613 Γ. Κ. Πάνος
 614 Α. Πασχάλη ἐκ Κασσάν.
 615 Ἀν. Παπακωνσταντίνου
 616 Ἰω. Γ. Δαλιανίδης
 617-626 Κυρ. Δαρζηλοβίτης
 βιβλιοπώλης

δ'. Κλεισούρας.

- 627 Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.
 628-630 Ἀ. Κ. Βίκας, σχο-
 λάρχης.
 631 Κωνσταντίνος } υἱοὶ του.
 Βασίλειος }
 632 Σίμος Μ. Μπέζης.
 633 Ἰω. Γ. Λέκου.
 634 Ν. Α. Δ. Δ. Δ.
 635 Τσιότσης Λέκου.
 636 Εὐθύμιος Α. Μπόγα.
 637 Ἰορδάνης Μ. Μπόγα.
 638 Μιχ. Δ. Γιάννη, ἀλληλοδ.

ε'. Κρουσιέου.

- 639-640 Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.
 641 Στέφ. Πα. Γεωργίου,
 ἡπειρώτης Σχολάρχης.
 642 Πέτρ. Πάππας Σιατιστεύς,
 δημοδιδάσκαλος.
 643 Παπακωνσταντίνος Παπαῖ
 Νχοῦμ.
 644-645 Πέτρ. Παπαγεωρ.
 646 Ἀδελφοὶ Οἰκονόμου.
 647 Ἀδελφοὶ Ἰσιδώρου.
 648-649 Ἀδελφ. Νιτσιώτα.
 650 Σταῦρ. Στεργ. Χ. Δόγγα.
 651 Γεώρ. Ἀθ Παπαγεωργίου
 652 Παπαξέργιος, ἀλληλοδ.

ζ'. Σιατιστής.

- 653 Ἡ Ἑλλήν. Σχολή.
 654 Παναγ. Ἰ. Νώτα.
 655 Ἰω. Δούκα Σιαλίνης.
 656 Ἰω. Δημ. Γκιορτσιώτης.
 657 Μανθ. Κοριδαλεύς.
 658 Κωνς. Ἰ. Βλαχογιάννη.
 659 Παναγ. Νιτζίμου Κούγκι.
 660 Μάρκ. Ἰ. Μωραΐτου.
 661 * Ἀθαν. Κ. Κανατσούλης
 662 * Γεώρ. Ἀντωνιάδης
 663 Κωνς. Παπαγεωργίου.

ΜΕΣΟΔΟΓΓΙΟΝ.

(ἐπιμελεῖα Σ. Μακρῆ καὶ Α.
 Παλαμᾶ)

- 664 Εὐαγγέλιος Σκίπης, ἀνθ.
 665 Σ. Γ. Μαυρογένης, τελών.
 666 Σ. Ἀ. Ζορπάς
 667 Κ. Βλαχόπουλος, Συνταγ.
 668 Λεων. Δελιγεώργης
 669 Κωνσταντίνος
 670 Ἀ. Χ. Ῥοντήρης, δικηγ.
 671 Σ. Μακρῆς.
 672 Θεμ. Α. Παπαλουκάς
 673 Δημ. Παλαμάς
 674 Ἰω. Δράικης
 675 Δουκάς Ἰγγλέσης
 ΝΑΥΠΑΚΤΟΓ,
 (ἐπιμελεῖ α. Χρ. Καλιακούδα.)
 676 Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐ-
 ρυτανίας Ἄνθιμος
 677-678 Χρῆς. Καλλιακού-
 δας, διδ.
 679 Σπυρ. Α. Δεσύλλας
 680 Γεώρ. Τσερτίδης
 681 Νικ. Καρακουλάκης
 682 Ἀθ. Ἀθανασιάδης
 683 Γρηγ. Ἀ. Ἱεροδιάκονος
 684 Ν. Ἰ. Καλαντσόπουλος
 685 Ἀθ. Γ. Πράπας

ΝΑΥΠΑΙΑΣ.

(ἱππομελεῖς τοῦ Γυμνασιάρχου.)

- 686 Χ. Παμπούκης, Γυμνα-
σιάρχης.
687 Ἀριστοτ. Τσάτος
688 Μ. Οἰκονόμου
689 Π. Ἐφραιμίδης
690 Ἀ. Γεωργιάδης.
691 Ἰω. Γ. Τηρεὺς ἐκ Νεο-
κάστρου
692 Ἀνδ. Ἀ. Στρατηγόπουλ.
693 Κωνσ. Ἀ. Τζαμαλῆς ἐκ
Καλαμῶν
694 Λεων. Χ. Στραβοστοκιάδης
ΝΗΣΙΟΥ ΚΑΛΑΜΩΝ.
695. Νικ. Μιχάχος.
696 Παναγ. Καλαμαριώτης
697 Γεώρ. Κυριακόπουλος
698 Βασ. Ζολώτας
699 Δημ. Μεργόπουλος
700 Ἰωσήφ Σουμάχαρ
702 Ἀνδρ. Κυριακός
703 Ἠλίας Φωτόπουλος
704 Π. Χρυσούλης
704 Μ. Σταμπολτζῆς δικηγ.
705 Μ. Σταμποτζῆς, δικηγ.
706 Γεώρ. Μπασυκίδης
707 Θεοδ. Κωνσταντινίδης
708 Νικ. Μενουδάκης
709 Δημ. Ἀ. Κυριακός
710 Εὐθ. Β. Ροῦλός
711 Κωνσ. Φωτόπουλος
712 Γεώρ. Καλλιανέσης
713 Εὐστρ. Θεοφιλόπουλος
714 Παναγ. Ἀνδρουτσόπουλ.
715 Χρ. Ἰωαννίδης, δημ.δ.

ΟΙΤΥΛΟΥ.

- 716 Ὁ Σεβασμιώτατος Οἰτύ-
λου Κ. Προκόπιος

ΠΑΤΡΩΝ.

- 717 Γεράσιμος Καλοκαιρινός,
πρωτοσύγγελος Πατρῶν
718 Ἀγάπιος Κωνσταντινίδης,
ἱερομόναχος Ἡγούμενος
Βλαχερνῶν
719 Ναθαναήλ Γολφίνος ἱερο-
κλρυξ τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας
720 Ἰω. Παπαντωνόπουλος
721 Δημ. Βέργος ἐκ Πύργου
722 Δ. Πορφυρόπουλος
723 Χρυσ. Δημητριάδης δη-
μοδιδάσκαλος
724 Ἀντ. Α. Θηβαίου, δη-
μοδ.
(Οἱ ἐκ τῆς Λέσχης ἢ ὁμόνοια).
725 Πέτρος Βυζάντιος
726 Σ. Δ. Παρθενόπουλος
727 Ἀ. Ν. Πετιμεζᾶς
728 Κωνσ. Στροῦμπος
729 Γεώρ. Δ. Πεσσίκας
730 Ἀ. Κασσιμάτης
731 Εὐστ. Δ. Ἠλιόπουλος
732 Περικλ. Ἀλεξανδρόπου-
λος.
733 Σ. Λιόλιος
734 Δ. Δεσπότης Μοσπινιώ-
της
735 Ζ. Ἰ Ἀκρατόπουλος
736 Λάμ. Γεωργακόπουλος
737 Γ. Ἰ. Λύτρος
738 Μιχ. Ἀ. Τερζόπουλος
739 Βασ. Ἀ. Καρόκης
740 Ἀ. , , Λάπας
741 Γεώρ. Ἀ. Δουζίνας
742 Π. Κ. Σπανόπουλος
743 Ἐ. Π. Μπουκαούρης
744 Φ. Ν. Οἰκονομόπουλος
745 Γεώρ. Παναγιώτου
746 Πέτρ. Γ. Στροῦμπος

- | | |
|---|--|
| 747 Ξανθρ. 'Ι. Καπότζαρις | 787 'Ιω Κιουρδής |
| 748 Εὐς. Α. Τυπάλδος | 788 Σπ. Διακόπουλος |
| 749 Σόλων Κρεστενίτης | 789 Νικ. Μαζώτης |
| 750 Γεώρ. Ζέρμας | 790 Γεώρ. Διχάλιος |
| 751 Θεμ. Κ. Μαλικόπουλος | 791 'Αριστομένης , , , |
| 752 'Ι. Εύδης | 792 Α. Ζούκης |
| 753 Στυλιανός Παπαχρήστου | 793 Δημ. Σταματάκης |
| 754 Γ. Σχίζας | 794 Π. 'Αναγνωστόπουλος |
| 755 Μ. Παλαμᾶς | 795 Σ. 'Αναστασόπουλος |
| 756 Theod. Hamburger | 796 Γερ. Α. Ζαβούγιαννης |
| 757 Karl Studer | 797 Κωνς. Τσαρτουλόπουλος |
| 758 Α. Π. 'Αντωνόπουλος | 798 Ν. Πετρόπουλος, κλητήρ |
| 759 Μ. Δ. Μάστρακας | 799 'Αχ. Βλάχος, 'Ιατρός |
| 760 'Ιω. Κορίνθιος | 800 Γ. Καθεδρίας Γραμμ. |
| 761 Α. Ν. Παπαρρήτωρ | Είρηνοδ. |
| 762-763 Ὁ Δῆμος Πατρέων | (Οἱ ἐκ τοῦ Β. Γυμνασίου.) |
| 764-765 'Ι. Δ. 'Αντωνόπου-
λος <i>διευκρινισ</i> | 801 Γ. 'Αθ. Γεράκης, γυμνα-
σιάρχης |
| 666 'Α. Δ. 'Αντωνόπουλος | 802 Α. Γαούρις |
| 767 'Ιω. Π. Νικολάου | 803 Γ. Δούκας, Καθηγητ. |
| 768 Σταματόπουλος | 804 Στ. 'Ι. Μυρτίλος, σχολ. |
| 769 Σ. Γερούσης | 805 Π. 'Ραζέλος |
| 770 'Ιω. 'Αγγελόπουλος | 806 Κωνς. Γ. Ντίλιος |
| 771 Σ. Κρητικός | 807 Σωτ. Παπαντωνόπουλος |
| 772 'Α. Δ. Μοσχόπουλος | 808 Άνδρ. Γ. Χαραλάμπους |
| 773 Κωνς. Σκαγιόπουλος | 809 Μελέτ. Κ. Οἰκονόμου |
| 774 Γ. Λέων | 810 Βασ. Παπαπαναγιώτου |
| 775 'Ι Βελιστάριος | 811 * Εὐστ. Β. Κιννόπουλος |
| 776 Δημ. Μπουκαούρης | 812 Χαραλάμ. 'Αναστασιάδης |
| 777 Χ. Ντζίνος | 813 'Ιω. Ν. Ζαήμης |
| 778 Γεώρ. Σ. Στροῦμπος | 814 Παν. Π. Πελοπίδης |
| 779 Φιλ. Παρασκευαΐδης | 815 Γεώρ. Άννέτης |
| 780 Κ. Σκουρλέτης | 816 Α. Δ. Σκιαδαρέσης |
| 781 'Ιω. 'Α. Ζαήμης | 817 Κων. Ν. Άσημακόπουλος |
| 782 Θεμ. Πιπτακωνς αντίνου | 818 Α. Η. Ηλιόπουλος |
| 783 Γεώρ. Κωνσόπουλος | 819 * Κωνστ. Κακαβίας |
| 784 'Ι. Κρητικός | 820 * Γ. Παπουτσόπουλος |
| 785 Π. Α. Παϊζης | 821 * Νικ. Χελιδωνιώτης |
| 786 Στεφ. Καραντινός | 822 * Α. Κόλλας |

- 896 Χριστόφ. Αέλος
 897 Παρασκευᾶς Λογγῆς
 898 Ἰω. Χριστοφίδης
 899 Ν. Γ. Λαθούρης
 900 Σ. Μ. Ζημαρίας
 901 Π. Χ. Ἀντωνίου
 902 Ἀδελφοὶ Νιφλῆ
 903 Θ. Βαφιάς
 904 Εὐθ. Ἠλιόπουλος
 905 Κ. Λογγῆς
 906 Ἀντ. Κωνσταντινῶφ
 907 Μ. Τρανός
 908 Α. Ι. Ἀλευράς.
 909 Γρ. Καλοῦθς
 710 Π. Δ. Μισάντης
 911 Ἀντ. Μωραΐτης
 912 Γ. Ζ. Χρυσᾶς
 913 Σταμ. Σωφρονίου.
 914 Λεων. Περικυρίου
 915 Εὐστρ. Αἰμνούσης
 916 Εὐστρ. Δημίδης
 917 Ι. Α. Σ. Τασταβίνος καθ.
 Ταξιάρχων Μονῇ ἐν Αἰγιαλείᾳ
 918 Ἰδ κοινὸν τῆς Μονῆς τῶν
 Παρυεγίστων Ταξιάρχων
 919 Ὁ ἡγούμενος Ἀνανίας Νι-
 κολαΐδης
 920 Νικόδημος Νικολαΐδης
 921 Γερμανὸς Ἰκννόπουλος
 922 Θεόφιλος Ἰωαννίδης
 923 Παφνούτιος Βασιλειάδης
 φοιτ. τῆς θεολ.
 924 Γερβάσιος Α. Κωνσταν-
 τινίδης, φοιτ. τῆς θεολ. +
 925 Πατάπ. Δημητριάδης +
 926 Ἀγαθάγγελος Π. Δια-
 μαντόπουλος
 927 Ἰγνᾶτ. Κωνσταντινίδης
 ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ.
 928-937 Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς
- Κοινοῦτος διὰ Α. Σ. Ῥάλλη
 938 Α. Σ. Ῥάλλης
 939-941 Ἀγγελος Γιαννικέ-
 σης, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.
 942 Ἀναστ. Μικόνιος
 943 Διον. Θεριανός
 944-945 Δημ. Γ. Τζώρτζης
 946 Γεώρ. Ι. Χ. Κωστής
 947 Γεώρ. Ἀφεντούλης.
 948-949 Βασ. Ἰωάννηλιας.
 950 Δημ. Οἰκονόμου
 951 Δημ. Πάππος
 952-954 Χριστ. Γ. Ἀδάμ.
 955 Νικ. Διαμαντάρης
 956 Κωνστ. Α. Μπάτης
 957 Ξενοφ. Ἰωαννίδης
 958 Τριαντάφυλλος Πλάκας
 959 Κωνστ. Τζίτζας.
 960
 961 Κωνστ. Ἐμμενλῆς
 ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.
 962 Σ. Δ. Φακῆς
 963 Περ. Ἀλεξανδρόπουλος
 964 Σ. Μανολάκης
 965 Ι. Π. Πύρλας, ἱατρός
 966 Ἀνδ. Μομφεράτος, μηχαν.
 967 Α. Δ. Τόμπρας καθηγ.
 968 Κ. Τ. Οἰκονομίδης
 969 Θ. Ζαφειρόπουλος
 970 Περθένης Ἰβρώνυμος
 971 Ἀθ. Σαλίαννης
 972 Θεόδ. Βαφιώπουλος
 Γ Δ Ρ Α Σ.
 (ἐπιμελεῖα Δ. Ζουβιάδου.)
 973 * Ὁ Ὑδρας Νεόφυτος
 974 * Δ. Ζουρβιάδης, σχολάρ.
 975 * Ι. Γ. Κράνιος, Ἑλληνοδ.
 976 * Δαζ. Γ. Κουντουριώτου
 977 * Βασ. Δ. Μπρούσκου

978 * Ἐλευθ. Ι. Οἰκονόμου

979 * Κίμων Ν. Βατζαῆ

980 * Κυρ. Στ. Καρπούζη

981 * Σταμίτ. Κολαῖννη

982 * Παναγ. Δ. Καλίτσα

Χ Α Λ Κ Ι Δ Ο Σ.

984 Πυθαγ. Ι. Σφοίνης

985 Χ. Βορεόπουλος, Ἕλλην.

986 Λάμπρος Βασιλάς, δικηγ.

987 Ἐλεθέρ. Θ. Ἐλευθεριάδης

988 Ἴω. Ζήσης

989 Ἀχιλλεὺς Ἀγαθονίκου

990 Θεόδ. Βῶκος, δικαστ.

983 Ἴω. Σφοίνης, σχολάρχης

991 Ἐμμανουὴλ Ἀστερίου

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ,

ἅτινα εὐρίσκονται τὰ μὲν εἰς τινὰ ἀντίτυπα, τὰ δὲ εἰς πάντα.

(Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὴν σελίδα, ὁ δὲ δευτέρος
τὸν στίχον ἀνωθεν.)

1, 20: ὁ στερ|3, 31: Ἀριστοτέλ ης|5, 1: οἱ 8, Ἄρ γ ο ς
7, 30: τ ο ὕ|15, 14: Ἀμφι κτ|15, 17: δ ε σ μ ὦ ν|22, 25:
αὐτ ὁ θι|23, 12: ἐ γ κ ρ. 13: Ἀγαμέ μ νων 23: Ἀγαμέ-
μνο ν α|26, 5: ὁ τε|27, 10: Ἡ ρ α κ, 13: Ἀρ η ί θ ο ς|28,
3: φά λ ου ς, 7, λ ι νο θ ὠ ρ η ζ|29, 1: τ α κ τ ι κ ῆ ς, 24: π ρ υ λ έ ε ς),
25-26: (στί χ ε ς, πύ ρ γ ο ς)|33, 22: (2)|35, 7: τ ο ὕ ς|36,
26: ὁ ποῖ ο ν|38, 5: Γ υ ν α ι κ|39, 8: Π η ν ε λ ὄ π η|40, 28:
Κ λ υ τ α ι μ|42, 10: - ν ι|43, 9: (Σ τ ρ ά β ω ν)|44, 37: Π α υ σ α ν|
45, 1: χ ο ρ. 45, 3: - λ ε ι ὅ|45, 12: ἔ ζ η, 18: Ἐ λ ο ς, 25.
5|46, 3: κατὰ τ ὁ ἀ ν τ|47, 2: μέ ρ ο ς. Τό, 19: (3)|48, 10:
ἔ ν ε|50, 23: Δ α κ ε δ|5, 9: - ρ ά ν ν|53, 22: Ρ ω μ α ί ο ι ς|54,
20: ρ ὶ ν|55, 26: Αἰ γ ι μ|56, 20: Εἴ λ, 29: - τ ι ά τ, 31:
ὁ λ υ μ π|57, 29: multitudo, 35: δὲ καὶ ἄ λ λ α ι|58, 22:
ἐ τ α σ σ|58, 35: κ υ ν ῆ ν|59, 3: ὄ ν τ ο ς. 22: ~~σ π α ρ~~|61, 7:
ν ε ν ε μ η μ 19: Δ α κ|62, 9: ἐ ξ|63, 2: ἐ π ι, 12: - τ ι α τ ι κ|
95, 2: - γ ο ς, 18: Δ υ κ ο υ ρ, 26: μ α σ ι|66, 22: τ ά μέ λ η|
67, 12: εὐ θύ ς, 31: π λ ε ῖ ο σ ι ν|70, 14: οἰ κί τ ι ς 3, 30-
δ ι κ ο ι|72, 18: §. 5 1|73, 6: α ὕ τ|77, 25: ἄ ν α φ|79,
20 §. 5 4|80, 16 - γ ο ν τ α ι|81, 5 κ α λ ά, 26 Ἄ ρ τ ε μ ι ς,
29 ὁ ρ χ|82, 17 ἐ π ι σ, 19 - β έ ο ς|84, 23 ἄ ς, 30 τοῦ το,
32 Ἑ λ λ. 85, 5 ἦ κ|86, 7 εἰ ς, 18 §. 5 4, 19 αὐτ ο ῖ ς,
20 ἄ λ λ' ὁ Ἑ λ λ, 20 ἐ κ, 21 und, 27 ἐ μ - β α|88, 23 εἴ π|
89, 10 πο ρ ε υ ὁ μ, 11 Πύ θ ι ο ι 12 - ν ῖ κ α ι, 20 ἔ ξ ω|90,
5 - ν ᾱ, 20 λοῦ ν τ, 32 Π λ ο ὕ τ|91, 2 τ ῆ, 34 ζ ὶ ν τ|
92, 23 ξ υ μ, 27 φ ὁ ρ ου|95, 22 Ἀ λ λ ά|100, 27 Ἀ θ η ν|
105, 27 3. Ἰ δ ε|107, 19 Σ π ά ρ τ η|111, 15 τ ρ ε σ ά ν τ|
114, 25 ὁ τ ι|115, 7 θ ῆ ρ α ν, 29 τ ι ν ά|116, 20 συ σ κ ῆ ν
|117, 18 ἐ κ, 22 ὕ γ|120, 27 Π λ ά τ, 31 ὁ τ ι|121, 6
οὐ χ, 8 ν ο υ θ|124, 9 §. 7 9. |127, 34 ἀ π α ι δ, 37 κ α ι ν ά ς
|132 ἐ ξ ὁ έ λ ι σ ο ν τ ῆ ν 8 καὶ 9 σ ε ι ρ ά ν καὶ σ η μ ε ῖ ω σ α ι τ ά λ ο ι π ά
τ α κ τ ι κ ὠ ς χ ω ρ ὠ ν. |137, 3 - θ έ σ θ α ι, 26 οἱ, 29 ν ό τ ι ο ν|138,
6 - τ ε υ σ ά ν τ ω ν, 20 σ ο ν π ρ ὅ, 29 τ ῆ ς|139, 28 - δ ό λ|
141, 21 καὶ δι', 31 Δ ω ρ ο φ|143, 2 τ ο ῖ ς|145, 8
- δ ρ ε υ θ, 19 σ ε λ, 27 Gesch. d|147, 16 ὅ τ ι, 24 - ν ο υ ς

φιλόη. Γερ μ, 28 γάρ καὶ λιτ., 34 -τα. Περ γ|148, 23 -αν
 τε|149, 13 -μι δ' ζ, 17 ἐν Λαίεων Συναγωγῇ, 22 λαισ,
 31 ποίημι|150, 11 (π. 600 π. Χ.)|151, 2 §. 81|152,
 18 καὶ|153 18 Δελφικὸν καὶ||24 ποτα||25 ἐγώ||29 Δου-
 τίων||κατέγομι||30 ἤμην||156. 20 πεδιφ|157, 13
 -νίου||158, 30-31 Κεραμεικού, 34 Κυν|159, 12 ἦτο,
 37 Κοσμη.]|162, 15 ἰάνου, 16 ὑπαξιν, 33 οἱ, 35
 58. ὡς|163, 6 Αἰγ|163, 18 Justin., 19 Κόδρου|164,
 17 Δράκ, 19 -νείου ἄγ, 21 ἀ-ἦρ εὐπ, ὁλυμπ, 23
 μετὰ, 28 -νειο|167, 16 ἐνεργῇ εἰ|168, 29 ἀφ' οὗ|169,
 10 διεικτο|170, 5 μὲν, ὡς 7 ἐν-εγ|171, 24 Ἀλλὰ|
 172, 23 -δοφορῶσιν ἐλ|174, 24 Ἀκαυ|177, 1 ἔκ, 2
 τια, 17 -νεύον, 19: 43 ἐ.]|178, 18: ὦν, 19: ἄρ-, 20
 ἐν, -μενος, 21 καὶ, 23. ἀδεῶς|179, 7 προγο|183, 12
 ἔτ|186, 19 ἑοῦ, 20 τινά|187, 11 -κύν, 26 Ἑρ|188,
 4 ἐν ἡ γ|194, 7 -μαντα|195, 27 λωπ, -γοίεν, 28
 ἀλ|196, 7 τινά, 26 στρατ.|197, 5 Διοικ|198, 21
 εἶχε, καὶ|202, 7 οἱ περ|204, 4 ὁρ, 14 ψηφ, 17 ὦν,
 24 αὐτῷ, 25 ἐμοί, οὗτ|205, 11 δικαστ|206, 26 ἐν-έρ|
 |209, 4 εἶδε|210, 37 τάλυς|211, 20 πρόστατον|
 212, 6 θεσμ|214, 28 ἐμετα|215, 6 -λου αθ- 19 εἶχεν
 |216, 20 ἐφ, 29 -πρ|217, 8 -τὸς, 13 -ται|220, 15
 -τον δι- 26 τοῦς|221, 13 εἰς, 21 ἔνα, 24 οἱ-|222,
 14 ἦραϊς|223, 30 ἀπ|224, 4 ἔφ, 21 τρίτη, 32 ὦν|
 226, 12 θηκ 22 ἡ δι, 23 ἦ, 29 11.]|227, 3 -ωτικὰς,
 27 -τέρη|229, 25 ἐν' οὗ|230, 7 ὅ-τι|231, 15 ἦσαν,
 25 ὦν|234, 19 οἱ|239. 6 τρώε|242, 13 -μοσ. 18
 γυ-|245, 4 τὴν λαμ, 26 δράμα-|246, 11 οὐσ|247,
 11 οὗτ|249, 10 ἐπι, 11 κατὰ|250, 23 παρὰ|30
 μελητ|251, 26 -νητικ, 27 ἡ 100: 72|252, 18 δαιότ
 |253, 29 ὅς, ἐ-|254, 7 ποῦς, 22 ῥευ|256, 23 -
 θαιὼν, 28 -κτηρ|257, 1 νυχ-, 15 ἐπ|259, 4 εἰς,
 20 οὗτοι, 21 παλαί-, 24 οἶον, 28 ἐξ ἡς|260, 18
 -φ ἡσ-, 30 χρόνους|262, 27 γειῶν, -ρος, 29 ἐξ
 |263. 27 ἐκ τὴν, 29 ἀλλων|265, 5 ἐντελλόμ.|267,
 19 ἐφ|269, 6 τούτων, 27 Κόροϊδος Πλ.|272. 6
 ὡς ἐν|274, 2 -κοί, ἐ-|275, 6 τινὸς|277, 22 -υάνταις
 |279, 27 -που ἐγέν.|280, 3 ἦδη, 8 ὄλμος|283, 14
 Ἀπόλλωνος, 29 ἀποδ|287, 11 διατάτρωα.

